په مختلفو موضوع ګانو باندې

دتقريرونو يوه مُفصّله، مُعتَمَده، عِلمي، او تحقيقي مجموعه:

دتقریرونو

مُدلّلہ ذخیرہ

6

شپږم جلد

(تالیف)

ابوالشمس مولانا نورالهدیٰ عُفی عنه

فاضل جامعه امدادُ العلوم پشاور صدر، ووفاق المدارس العربيه ملتان

ایم اے عبدالولی خان یونیورسٹی مردان

مکتبہ اعزازیہ محله جنګي پشاور

جاده میوند پخته فروشی کابل

زیراهتمام

کفایت الله آرمانی

0344-9995990

دا کتاب د لیکوال په اجازه پی ډی ایف شوي
دی، الله تعالیٰ دې ابو شمس مولانا نور الهدي
صاحب ته اجر عظیم ورکړي.
ډیرو علماء کرام او طلباء ترې ګټه پورته کړه

📚کفایت دینی کتب خانہ📚

کفایت الله ابن صدیق
ٹیلی گرام نمبر۔ 923247442395+
واٹس ایپ نمبر
+9203052488551

په مختلفو موضوعګانو باندې

د تقريرونو يوه مُفَصَّله، مُعتَمَده، عِلمي، او تَحقيقي مجموعه:

د تقريرونو مُدَلَّلَـــهُ ذَخيره

جلد ۶

تاليف

آبُوالشَّمس مولانا نُورُالهُدٰی عُفِيَ عَنهُ

فاضلِ جامعه امدادُ العلوم پشاور صدر، و وفاق المدارس العربية ملتان

ايم اے عبدالولی خان يونيورسٹی مردان

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

د کتاب نوم: د تقریرونو مُدَلَّلَـــهٔ ذخیره جلد ٦

مؤلف: اَبُوالشَّمس مولانا نُورُالهُدٰی عُفِيَ عَنهُ

فون نمبر ۰۳۰٦ ۵۴۴۷۱۷۴

کمپوزر: مؤلِف پخپله

د چاپ کال: ۱٤٤٣هـ ق ، مطابق ۲۰۲۱ ء

مکتبه اعزازيه
محله جنګي پشاور

زير اهتمام: کفايت الله ارماني ۰۳٤٤-۹۹۹۵۹۹۰

نوټ: د کتاب ټول حقوق د مکتبه اعزازيه سره محفوظ دي

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سريزه (د شپږم جلد)

نَحْمَدُهٗ وَنُصَلِّيْ عَلٰى رَسُوْلِهِ الْكَرِيْمِ ، اَمَّابَعْدُ !

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ . ددې کتاب شپږم جلد هم د الله ﷻ په فضل و کرم سره پوره شو . چونکه پنځم جلد کې ټوله د جنت موضوع وه ، د هغې څه حصه پاتې وه چې هغه "د جنت حُورې بِيبيانې او خادِمان " او "د جنت متعلق فِقهي مسائل" دي ، دا موضوع ګانې مې هم دلته په دې شپږم جلد کې اوليکلې .

او ورسره مې په دې جلد کې د جهنم موضوع په پوره تفصيل سره اوليکله : چې هغه " د جهنم عذابونه " " د جهنميانو د پاره سختې سزاګانې او مختلف عذابونه" دې .

اګر چې "د جهنم متعلق تفصيلي واقعات" او "جهنم ته بُوتلونکي بَداعمال" پاتې دي چې هغه به اِن شَاءَ الله په راتلونکي اُووم جلد کې وي ، او ورسره به د " آخرت د ورځې تفصيلي احوال " او څه نورې موضوع ګانې هم وي .

خوشخبري : اِن شَاءَ الله ددې پسې به اُووم جلد وي ، او دا سلسله به د الله ﷻ په توفيق سره همداسې تر يو وخته پورې جارې وي .

الله تعالى دې دا ټول کتابونه په خپل دربار کې قبول کړي ، او پَروَردِګار عالَم دې دا کتابونه زما ، زما د والدينو ، اُستاذانو او ټول اُمتِ مُسلمه د پاره د مغفرت او نِجات ذريعه اوګرځوي .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ

نوټ : که د کتاب متعلق يا بله څه مفيده مشوره وي نو په دې ۰۳۰۶ ۵۴۴۷۱۷۴ نمبر راسره رابطه کولې شئ .

ابُوالشمس نُورُالهدٰی عفی عنه

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

اِجمالي فهرست

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۱.	سریزه	ث
۲.	۱. د جنت حُوري ، بِيبيانې او خادمانِ	۱
۳.	۲. د جنت او حُورو متعلق فِقهي مسائل	۹۴
۴.	۳. د جهنم عذابونه	۱۱۰
۵.	٤. د جهنميانو د پاره سختې سزاگانې او مختلف عذابونه	۲۰۹
٦.	خوشخبري	۳۳۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

تفصیلي فهرست

نمبرشمار	موضوع	صفحه
۱.	سریزه	ت
	۱. د جنت حُورې، بِیبیانې او خادمان	۱
۲.	تمهیدي خبره	۳
۳.	د جنت ښائسته حُورې او پاکیزه بیبیانې	۳
۴.	د حُورې تعریف	۴
۵.	د دُنیا دې ښځو ته به الله تعالی په جنت کې ځواني او ښائست ورکړي	۹
۶.	د دُنیا ښځې به جنت ته د ځوانۍ په حالت کې داخلیږي	۱۱
۷.	د جنت د ښځو ښائست	۱۲
۸.	د جنتي ښځو د پنډو حُسن	۱۵
۹.	د جنتي حُورو د غابښونو حُسن	۱۶
۱۰.	د جنتي حُورو د لاسونو او مخ حُسن	۱۷
۱۱.	د حورو د آئنګو او زیوراتو حُسن	۱۷
۱۲.	د جنتي حُورو خوشبوئي	۱۹
۱۳.	د جنتي حُورو سَندرې	۱۹
۱۴.	د خپلو خاوندانو د وړاندې د جنتي ښځو سندرې	۲۱
۱۵.	د جنت نهر په غاړه باندې د ځوانانو جینکو سندرې	۲۲
۱۶.	د جنتي سَر او خپو ته د حُورو سندرې	۲۳
۱۷.	د حورو خوش آوازي آوریدو سره د جنت د اُونو نه ښائسته آواز راوتل	۲۳

۱۸.	د دُنیا ښځو ته به د جنت په حُورو باندې د عبادت په وجه فضیلت حاصل وي	۲۴
۱۹.	د نېک عمله ښځو په جنت کې اُوچت مقام، او د جنتي د پاره د يرې خوشحالي	۲۷
۲۱.	د جنت تختونه	۲۸
۲۲.	د جنت تکيه ګانې	۲۸
۲۳.	د دُنيوي ښځې حُسن و جَمال	۳۰
۲۴.	د دُنيوي ښځې ښائست	۳۳
۲۵.	د دُنيوي ښځې د زُلفو ښائست	۳۴
۲٦.	د دُنيوي ښځې د پاره خادمانې	۳۴
۲۷.	" لُعبَه " حُورې	۳۷
۲۸.	حورِ " عَينَاء "	۳۷
۲۹.	" حورِعِين " به د خپل خاوند د اِستقبال د پاره د جنت په دروازه کې ولاړه وي	۳۸
۳۰.	د " حورِعِين " په ناز او نخرو سره تلل	۳۸
۳۱.	" حورِعِين " د څه شي نه پيدا شوې ؟	۳۹
۳۲.	په جنت کې به بې وَاده کس نه وي	۴۱
۳۳.	جنتيانو ته د حُورو ورکولو تعداد	۴۲
۳۵.	هر جنّتي ته به د سلو (۱۰۰) کسانو قوّت ورکولې شي	۴۷
۳٦.	په جنت کې به د بچو پيدا کيدو اِشتهاء نه پيدا کيږي ، خو که پيدا شي نو سمدست به په لږ ساعت کې هر څه اوشي	۵۰
۳۷.	په جنت کې به د خدمت د پاره د ملغلرو په شان ښائسته هلکان وي	۵۴
۳۸.	دا هلکان به په جنتيانو باندې د صفا شرابو ډک ګلاسونه ګرځوي	۵۵
۳۹.	د اَدنٰی جنتي د پاره به په زرهاوُ خادمان وي	۵٦
۴۰.	**هغه خاص اعمال چې د هغې په وجه انسان ته په جنت کې حُورې نصيبه کيږي**	۵۷
۴۱.	۱. د قدرت باوجود غصه برداشت کولو سره د جنت حُورې نصيب کيدل	۵۹
۴۳.	۲. اَمانت اداء کولو ، قاتل معاف کولو ، او د هر مانځه نه پس سورة الاخلاص ويلو سره حورِعِين نصيبُ کيدل	٦۰

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۴۴.	۳ . جُمات صفا کولو سره حُورِعِين نصيب کيدل	٦٠
۴۵.	۴ . د لارې نه د تکليف واله څيز لرې کول ، او د جُمات نه گندگي ويستل	٦١
۴٦.	۵ . په صدقې کولو سره د حورِعِين مستحق کيدل	٦١
۴۷.	٦ . په صحيح طريقې سره د رمضان روژې نيولو سره د حورو مستحق کيدل	٦٢
۴۸.	۷ . د شهادت په وجه حُورِعِين نصيب کيدل	٦٣
۴۹.	د شهادت په وخت شهيد ته حُورې راځي	٦۴
۵۰.	حُورې چې د زخمي مجاهد لاس اُونيولو نو د مجاهد په لاس کې د حُورو د لاس ښائسته نښې پاتې شوى	٦۵
۵۱.	د حورې د لاس نه اُوبه څکوُنکي مجاهد ته بيا د خوراک او څکاک ضرورت رانغى	٦٨
۵۲.	روژه دار مُجاهد ته په خوب کې د حُورِعَيناء وينا چې : " نن د مونږ سره روژه ماته کړه "	٦۹
۵۳.	مجاهد ته د شهادت نه مخکې په خوب کې حُورو "مرحبا " وويله	۷۴
۵۴.	د حورو صفت اَوريدو سره اُمِّ ابراهيم خپل نيازبين حُوي جهاد ته ليږل	۷۷
۵۵.	۸ . تهجّد مونځ کولو سره د جنت حُورې نصيب کيدل	۸۱
۵٦.	۹ . د قرآن کريم په تلاوت سره د جنت حُورې نصيب کيدل	۸۴
۵۷.	د حُورو صفت اَوريدو سره د غفلت نه توبه ويستل ، او عبادت طرف ته متوجه کيدل	۸٦
۵۷.	کومه ښځه چې په دُنيا کې خپل خاوند ته تکليف رسوي نو د جنت حُوره دې ښځې ته خبرې کوي	۹۰
۵۸.	د غونډ تقرير خلاصه	۹۰
	۲ . د جنت او حُورو متعلق فقهي مسائل	۹۴
۵۹.	جنت ته داخليدل اعمالو سره دي او که د الله تعالى په فضل سره ؟	۹٦
٦۰.	په جنت کې د ټولو نه لوي نِعمت د الله تعالى دِيدار او د هغه رَضا ده	۹۸

نمبر شمار	موضوع	صفحه
.٦١	جنت ته به ځنې حيوانات هم ځي	٩٨
.٦٢	د مسلمانانو د نابالغه بچو حکم	١٠٠
.٦٣	د کافرانو د نابالغه بچو حکم	١٠١
.٦٤	دُنيوي ښځه به د جنت د حُورو سَرداره وي	١٠٢
.٦٥	کومې ښځې چې په دُنيا کې ډير خاوندان کړي وي نو دا به په جنت کې د کوم خاوند سره وي ؟	١٠٣
.٦٦	کومه مسلمانه بالغه جينۍ چې بغير د نکاح کولو نه وفات شوي وي دا به په جنت کې چاته ورکولې شي ؟	١٠٤
.٦٧	کومه نابالغه جينۍ چې په ماشوم والي کې وفات شوي وي دا به په جنت کې چاته ورکولې شي ؟	١٠٥
.٦٨	که مسلمان خاوند د ګناهونو د وجې جهنم ته لاړ شي او ښځه يې جنت ته لاړه شي نو دواړه به څنګه ملاويږي ؟	١٠٦
.٦٩	که خاوند د دُنيا نه کافر تللې وي او ښځه يې مسلمانه وي نو دا به په جنت کې چاته ورکولې شي ؟	١٠٦
.٧٠	په جنت کې به جِماع وي خو مَني خارجيدل او غُسل به نه وي	١٠٧
.٧١	غِلمان به د خدمت د پاره وي ، د جِماع د پاره به نه وي	١٠٨
	٣ . د جهنم عذابونه	١١٠
.٧٢	تمهيدي خبره	١١١
.٧٣	د "جهنم" تعريف	١١٢
.٧٤	کافران به هميشه په جهنم کې وي ، او مسلمانان به صرف د ګناهونو ختمولو د پاره جهنم ته داخلولې شي	١١٢
.٧٥	د دُوزخ مختلف نومونه	١١٣
.٧٥	جهنم به د قيامت په ورځ ميدانِ محشر ته راوستې شي	١١٣

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۷٦.	د جهنم به آويا زره واګې وي، او هره واګه به آويا زره فرښتو نيولې وي	۱۱۵
۷۷.	د قيامت په ورځ به جهنم ښکاره کړې شي او هر کس به يې په يقين سره اوګوري	۱۱٦
۷۸.	د سختې غصې په وجه د جهنم شور او آوازونه	۱۱۸
۷۹.	جهنم هر سهر او ماښام خطرناک آوازونه کوي	۱۲۰
۸۰.	د جهنم آواز کولو سره د ټولو مخلوقاتو يَره	۱۲۰
۸۱.	د جهنم اُور به باربار تېزولې شي	۱۲۳
۸۲.	د جهنم اُور ډير ګرم دی	۱۲۴
۸۳.	د جهنم اُور د دُنيا د اُور نه آويا (۷۰) چنده زيات ګرم دی	۱۲۵
۸۴.	د جهنم اُور دومره تېز دی چې د دې يوه حصه بلې حصې لره خُوري	۱۲٦
۸۵.	د "طبقهٔ هاويه" اُور ډير ګرم دی	۱۲۷
۸٦.	د جهنم اُور به لمبې وهي	۱۲۷
۸۷	د جهنم د ګرمۍ اَثر ډير لرې رَسي	۱۲۸
۸۸.	د جهنم اُور به هميشه بَل وي	۱۲۹
۸۹.	د جهنم اُور درې زره (۳۰۰۰) کاله بل شوی، او س تَک تور دی	۱۲۹
۹۰.	د جهنم اُور به مخونه سوَزوي، او شکل به خرابوي	۱۳۰
۹۱.	د جهنم عذاب سره د تارګولو په شان توريدل	۱۳۱
۹۲.	د جهنم اُور سره به څرمن او آندامونه د بدن نه جدا شي	۱۳۲
۹۳.	د جهنم اُور سره د کافرانو څرمن سوَزيدل او بيا نوې کيدل	۱۳۴
۹۴.	د جهنم اُور سره په لږ ساعت کې سل (۱۰۰) پيرې څرمن سوَزيدل او دوباره جوړيدل	۱۳۴
۹۵.	د هرو دوه څرمنو په مينځ کې جدا قِسم عذاب	۱۳۵
۹٦.	په هره ورځ آويا زره (۷۰۰۰۰) پيرې په اُور څرمن سوَزيدل او بيا جوړيدل	۱۳۵
۹۷.	د مجرمانو مخونه به د اُور په لمبو کې پټ وي	۱۳٦
۹۸.	د جهنم اُور به په کافرانو او مجرمانو باندې اِحاطه کړې وي	۱۳٦
۹۹.	په ظالمانو باندې به د اُور دِيوالونو اِحاطه کړې وي	۱۳۸

۱۰۰	د جهنم اُور به په مجرمانو باندې د خپلو ګناهونو په مقدار احاطه کړي وي	۱۳۹
۱۰۱	د جهنم اُور به زړه ته رسیږي	۱۳۹
۱۰۲	کافران به د خپلو مخونو او شاګانو نه اُور نشي دفع کولی	۱۴۰
۱۰۴	د جهنمیانو مخونه به تَک تور وي	۱۴۲
۱۰۵	جهنمیان به پړمخې جهنم ته راښکلې شي	۱۴۳
۱۰٦	رِیاکار به پړمخې جهنم ته غورځولې شي	۱۴۴
۱۰۷	ګمراهان به د قیامت په ورځ پړمخ په مخونو باندې راپاڅولې شي	۱۴۷
۱۰۸	د یو سوال جواب	۱۴۷
۱۰۹	د جهنم خَشاک به انسانان او کانړي وي	۱۴۸
۱۱۰	ضروري وضاحت	۱۵۰
۱۱۱	د جهنم ډُوبوالې او غټوالې	۱۵۲
۱۱۲	الله تعالی د جهنم ډکولو فیصله کړی	۱۵۲
۱۱۳	په جهنم کې غورځیدونکې کانړې اَویا کاله پس د جهنم بیخ ته اُورسید	۱۵۴
۱۱۴	صرف د جهنم په پُل باندې به دا ټول انسانان ځائیږي	۱۵۵
۱۱۵	په جهنم کې به د اُوښانو هومره ماران او د قچرو هومره لړمان وي	۱۵٦
۱۱٦	د لړمانو غټې غټې لشې	۱۵۷
۱۱۷	څوک چې په دُنیا کې مؤمنانو ته ضرَر رسوي نو په جهنم کې به وریاندې ماران او لړمان مسلّط کیږي	۱۵۸
۱۱۸	په جهنم کې زَهرجَن ګنجې مار	۱۵۹
۱۱۹	جهنم د کافرانو د پاره قید خانه ده	۱٦۰
۱۲۰	د قیامت په ورځ د جهنم نه "عُنُق" راوتل، او درې کسانو ته عذاب ورکول	۱٦۱
۱۲۱	د جهنم د سختې یَخنی عذاب	۱٦۳
۱۲۲	**د جهنم وَادیانې**	۱٦۵
۱۲۳	د جهنم په یوې وادی کې "هَبهَب" کوهې / (یا : هَبهب وادي)	۱٦۵

نمبرشمار	موضوع	صفحه
۱۲۴	په جهنم کې "وَيل" وادي	۱٦٦
۱۲۵	په جهنم کې "جُبّ الحُزن" وادي	۱٦۷
۱۲۷	په جهنم کې "غَيّ" وادي	۱٦۸
۱۲۸	په جهنم کې "اَثام" وادي	۱٦۹
۱۲۹	په جهنم کې "مَوبِق" وادي	۱٦۹
۱۳۰	په جهنم کې اُويا زره (۷۰۰۰۰) خطرناکې واديانې دي	۱۷۰
۱۳۱	د جهنم اُووه (۷) دَروازې دي، هر قِسم جهنميانو له ځانله ځانله دروازه مخصوص ده	۱۷۱
۱۳۲	جهنم د مخکې نه تيار کړې شوی، او اوس هم موجود دی	۱۷۳
۱۳۳	په جهنم باندې سخت خُويه او قوي فرښتې مقرر دي	۱۷۵
۱۳۴	په جهنم باندې د مقرر شوو فرښتو سختي او قوّت	۱۷۵
۱۳۵	په جهنم باندې نورلس (۱۹) فرښتې مقرر دي	۱۷۷
۱۳٦	د جهنم داروغه (مالک) ډير بَدشکله دی، دا به د جهنم اُور تېزوي	۱۷۸
۱۳۷	د جهنم د پاسه پُل صراط دی، هر کس به پدې باندې تېرېږي	۱۸۰
۱۳۸	په پُل صراط باندې به هر کس د خپلو اعمالو په اِعتبار سره تيرېږي	۱۸۲
۱۳۹	د پل صراط دواړو غاړو ته به د آزغو په شان خطرناکې د اُور ګُنډې وي چې خلق به د خپلو ګناهونو په مقدار رانيسي	۱۸۴
۱۴۰	پُل صراط به د تورې نه تېره، او د ويښته نه نرې وي	۱۸۷
۱۴۱	په جهنم باندې د پل صراط ايخودو سره د فرښتو الله ﷻ ته عرض، او يَره	۱۸۸
۱۴۲	پل صراط دومره اُوږد دی چې د قيامت په ورځ به دا ټول خلق د دې د پاسه وي	۱۸۹
۱۴۳	په پل صراط باندې دري زره (۳۰۰۰) کاله مسافت مزل دی	۱۹۰
۱۴۴	که چيرته دا خلق په دُنيا کې د جهنم د اَحوالو نه خبر شي نو بيا به لړ اُوخاندي او ډير به اُوژاړي	۱۹۱
۱۴۵	د جهنم سزاګانې د انسان د سوچ نه بهر دي	۱۹۳

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۱۴٦	اوس دې انسان سوچ او کړي چې جنهم ښه دی او که جنت؟	۱۹۳
۱۴۷	افسوس چې خلق د جهنم نه د بچ کیدو کوشش نه کوي	۱۹۵
۱۴۸	جهنم په شهوتونو او خواهشاتو باندې پټ شوی	۱۹۵
۱۴۹	مجموعي لحاظ سره په جهنم کې به زیات مقدار د یاجوج و ماجوج وي	۱۹۸
۱۵۰	په جهنم کې به د سړو په نسبت ښځې زیاتې وي	۲۰۰
۱۵۲	جهنم ته د زیاتو ښځو داخلیدو وجه " د خپل خاوند ناشکري، او ډیر لعنت ویل " دي	۲۰۱
۱۵۳	د دې اُمت په درې اَویا (۷۳) فِرقو کې به یوه فِرقه جنت ته ځي، او دا نورې دوه اَویا (۷۲) فِرقې به جهنم ته ځي	۲۰۳
۱۵۴	د غونډ تقریر خلاصه	۲۰۵
۱۵۵	دُعا	۲۰۷
	٤ . د جهنمیانو د پاره سختې سزاګانې او مختلف عذابونه	۲۰۹
۱۵٦	نوټ	۲۱۰
۱۵۷	" د جهنم سزاګانې " ذکر کولو وجه	۲۱۲
۱۵۸	**جهنمیانو ته به مختلف قسمه عذابونه ورکولې شي**	۲۱۲
۱۵۹	د کافرانو او ګناهګارانو په سَر به ګرمې اُوبه اړولې شي	۲۱۲
۱٦۰	د جهنمیانو د تړلو نه سپَک عذاب هم ډیر خطرناک دی	۲۱۴
۱٦۱	جهنمیان به د اُور په زَنځیرونو او هَتکړو کې تړلې شي	۲۱٦
۱٦۲	کافران به په زنځیرونو کې د تړلو نه پس په ګرمو اُوبو کې راښکلې شي او جهنم ته به غورځولې شي	۲۱۸

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۱٦۳	مُجرمان به په جهنم کې په زنځيرونو کې تړل شوي وي او د دوی قميصونه به د ګوګړو وي	۲۱۸
۱٦۴	د جهنم زنځيرونه به ډير اوږده وي	۲۱۹
۱٦۵	د جهنم زنځيرونه به ډير دَرانه وي	۲۲۰
۱٦٦	د جهنم په زنځيرونو کې د کافرانو تړلو کيفيت	۲۲۰
۱٦۷	کافران به د اوسپنو په ګرزونو باندې وهلې شي	۲۲۱
۱٦۸	د جهنم د ګرزونو درُوند والې	۲۲۲
۱٦۹	د جهنم په ګرز باندې وهلو سره ټول اندامونه جدا جدا کيدل	۲۲۲
۱۷۰	جهنمي به په ګرز باندې لړيدو سره ځان د جهنم په تالاب کې غوپه کړي	۲۲۳
۱۷۱	کافرانو ته به په جهنم کې د اور په غر باندې د خَتلو سزا ورکولې شي	۲۲۳
۱۷۲	**د جهنميانو خوراک**	۲۲۵
۱۷۳	۱. د زقوم د اونې نه خوراک	۲۲۵
۱۷۴	د زقوم اونه به د وِيلې شوې تانبې په شان په خېټه کې داسې جوش وهي لکه ګرمې اوبه	۲۲۵
۱۷۵	د زقوم اونه د جهنم په مينځ کې ده، په جهنميانو به ددې د خوراک نه پس ګرمې اوبه څکلې شي	۲۲٦
۱۷٦	که د زقوم اونې يو څاڅکې دُنيا ته راأوڅاڅي نو د ټولې دُنيا خلقو ژوند به تباه کړي	۲۲۹
۱۷۷	۲. جهنميانو ته به د خوراک د پاره غِسلين (وِينې او زَوې) ورکولې شي	۲۳۰
۱۷۸	"غِسلين" به ډير زيات ګرم وي	۲۳۱
۱۷۹	۳. جهنميانو ته به د خوراک د پاره ذا غصّه (په مَرى کې نختونکې خوراک) ورکولې شي	۲۳۲
۱۸۰	۴. جهنمياتو ته به د خوراک د پاره ضَريع (اَزغي دار بُوټې) ورکولې شي	۲۳۳
۱۸۱	د ضريع تشريح	۲۳۳

نمبرشمار	موضوع	صفحه
۱۸۲	**د جهنميانو د څکلو اوبه**	۲۳۴
۱۸۳	۱. په جهنميانو به ګرمې جُوشيدلې اُوبه څکلې شي	۲۳۴
۱۸۴	۲. په جهنميانو باندې به د زخمونو وِينې، زَوې، او نوُونه څکلې شي	۲۳۶
۱۸۵	د غسّاق په باره کې بل قول	۲۳۷
۱۸۶	که د جهنميانو د غسّاق (يعنى د وِينو او زوُو) يوه بُوقه دنيا ته راواړولې شي نو ټوله دُنيا به بَدبُويه شي	۲۳۸
۱۸۷	جهنميان به وِينې او زَوې په ګوټ ګوټ څکي خو په آسانه به يې نشي تيرولى	۲۳۸
۱۸۸	۳. په جهنميانو باندې به د تېلو د خِيري يا ويلې شوې تانبې په شان ګرمې اُوبه هم څکلې شي	۲۴۰
۱۹۰	۴. په دُنيا کې نشه کوونکي خلقو باندې به په آخرت کې طِيْنَةُ الْخَبَال (يعنى د جهنميانو خوَله) څکلې شي	۲۴۱
۱۹۲	هميشه شراب څکونکى به په جهنم کې د زِناکاره ښځو د شرمګاه اُوبه څکي	۲۴۲
۱۹۳	جهنميانو ته به يوه قطره خوَږې اُوبه او يوه خوَږه نوَرې هم نشي ورکولى	۲۴۳
۱۹۵	**جهنميانو ته به د سختې تندې او سختې اُولږې عذاب ور کولې شي**	۲۴۴
۱۹۶	مجرمان به په جهنم کې تږي غورځولې شي	۲۴۴
۱۹۷	يهود او نصارىٰ به د تَندې په حالت کې جهنم ته غورځولې شي	۲۴۴
۱۹۸	د کافرانو د اُولږې او تندې نه فريادونه	۲۴۵
۱۹۹	کافرانو ته په ميدانِ محشر کې پنځوس زره کاله خوراک او څکاک نه ورکول او بيا پرې د جهنم ګرمې اُوبه څکل	۲۴۹
۲۰۰	په جهنميانو باندې به د سختې تَندې نه پس ګرمې خُوټکيدلې اُوبه څکلې شي	۲۵۰
۲۰۱	**جهنميانو د پاره د اور خطرناک لباس**	۲۵۱
۲۰۲	کافرانو ته به د اُور کپړې وَراغوستلې	۲۵۱
۲۰۳	د بعضې مجرمانو قميصونه به د ګوګړو (رانجړو) وي	۲۵۲
۲۰۴	د جهنم د کپړو ګرمائش	۲۵۳

نمبرشمار	موضوع	صفحه
۲۰۵	د جهنم لباس به اول ابلیس ته وَراغوستلې شي	۲۵۳
۲۰۶	په مرې باندې چغې سُورې وهونکې ښځې ته به د اُور لباس او خارَښ گرته وَر واغوستلې شي	۲۵۴
۲۰۷	د اُور پَنړې	۲۵٦
۲۰۸	د دِین احکامات پټونکي عالِم ته به د قیامت په ورځ په خُله کې د اُور واگې وَر واچولې شي	۲۵۷
۲۰۹	**د جهنمیانو بِستره او بړَستن دواړه به د اُور وي**	۲۵۸
۲۱۰	جهنمیان به د هر طرف نه اُور راگیر کړي وي	۲۵۸
۲۱۱	د جهنمیانو هر څه به د اُور وي	۲۵۹
۲۱۲	**د جهنمیانو چغې او سُورې**	۲٦۱
۲۱۳	د زَفیر او شهیق تشریح	۲٦۱
۲۱۴	**د جهنمیانو ژړا**	۲٦۲
۲۱۵	جهنمیان به د سخت عذاب په وجه دومره اُوژاړي چې په آخر کې به یې د سترگو نه د اُوښکو په ځای وِینې رواني شي	۲٦۲
۲۱٦	د ډیرې ژړا په وجه به د جهنمیانو آواز کیني	۲٦۴
۲۱۷	جهنمیان به په تنگ ځای کې اَچولې شي	۲٦۴
۲۱۸	کافران به د اُور په تابوتونو کې بند وي	۲٦٦
۲۱۹	د جهنم دروازې به په کافرانو باندې رابندولې شي او په ستَنو پورې به کلک ترلې شي	۲٦۸
۲۲۰	د الله تعالی عذاب او ترَل ډیر سخت دي	۲۷۰
۲۲۱	د جهنمیانو بَدبُوئي	۲۷۱
۲۲۲	د څلور قِسمه جهنمیانو د عذاب نه به نور جهنمیان هم تَنگ وي	۲۷۳
۲۲۳	په جهنم کې کولمې راوتل او د ځان پسې راښکل	۲۷۵
۲۲۳	**د جهنمیانو جِسمونه به د عذاب د پاره غټولې شي**	۲۷٦

نمبرشمار	موضوع	صفحه
۲۲۴	د کافر د غاښونو او څرمن غټ والي	۲۷٦
۲۲۵	د کافر د مَټ، ورنون، او د ناستې ځاى غټوالي	۲۷۷
۲۲۶	د کافر د اُوږو د مينځ غټ والي	۲۷۸
۲۲۷	د جهنميانو د غوږونو نرمۍ نه ترد اُوږې پورې غټ والي	۲۷۸
۲۲۸	د جهنميانو د غوږونو د نرمۍ او اُوږې په مينځ کې به د نَوُونو او وِينو وادۍ (خوَرونه) بهيږي	۲۷۹
۲۳۰	بعضې مسلمانان به د خپلو ګناهونو په وجه دومره غټ شي چې د جهنم يو ګنج به مکمل اُونيسي	۲۸۰
۲۳۱	کافر به د ځان پسې دوه فرسخه مقدرا غتهژبه راکاږي	۲۸۱
۲۳۲	د والدينو نافرماني کوونکي کس وجود به هم د عذاب د پاره غټولې شي	۲۸۱
۲۳۳	د احاديثو په مينځ کې تطبيق	۲۸۲
۲۳۴	کافرانو د پاره به په جهنم کې د تکبّر په وجه د رَسوايۍ عذاب وي	۲۸۳
۲۳۵	الله تعالى به د بعضې کافرانو ذليله کولو د پاره د هغوى په پُوزه باندې داغ اُولږوي	۲۸۳
۲۳٦	د جهنميانو په عذاب کې به هيڅ کمې نشي کولى	۲۸۴
۲۳۷	جهنميانو ته به د هر طرف نه د مرګ اَسباب راځي خو مړه کيږي به نه	۲۸٦
۲۳۸	د قيامت په ورځ به مرګ د جنت او جهنم په مينځ کې ذبح کړې شي	۲۸۷
۲۳۹	جهنميان به د الله ﷻ د دِيدار نه محروم وي	۲۹۰
۲۴۰	د کافرانو او مجرمانو د پاره بعضې نامعلوم عذابونه	۲۹۰
۲۴۱	د قيامت په ورځ به په کافرانو او ګناهګارانو باندې د دوى غوږونه، سترګې او څرمن د دوى خلاف ګواهي ورکړي	۲۹۲
۲۴۲	د قيامت په ورځ به په کافرانو او ګناهګارانو باندې د دوى لاسونه او خپې د دوى خلاف ګواهي ورکړي	۲۹۳

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۲۴۳	**د جهنميانو دَرخواستونه او آرزوګاني**	۲۹۴
۲۴۴	جهنميان به د جهنم نه د وتلو او دُنيا ته د واپس تللو درخواست اوکړي خو قبول به نشي	۲۹۴
۲۴۵	د عذاب په ليدلو اِقرار کول ، او دُنيا ته د واپس تللو آرزو کول	۲۹۷
۲۴۶	د جهنم په ليدلو دُنيا ته د واپس کيدلو آرزو کول	۲۹۸
۲۴۷	د جهنم په ليدلو آفسوس کول : "چې کاش ما په دُنيا کې نېک اعمال کړي وی"	۲۹۹
۲۴۸	کافران به د جهنم په ليدلو دا آرزو اوکړي: "چې کاش په دُنيا کې مو د الله او رسول اِطاعت کړې وی"	۲۹۹
۲۴۹	کافران به په جهنم کې په خپلو کارونو پښيمانتيا ښکاره کړي	۳۰۰
۲۵۰	په کافر کې عقل نه وي	۳۰۰
۲۵۱	کافر به د جهنم په ليدلو آرزو اوکړي چې "کاش زه خاورې وی"	۳۰۱
۲۵۲	ظالمان به د عذاب په ليدلو پښيمانتيا ښکاره کړي خو فائده به نه ورکوي	۳۰۱
۲۵۳	ظالمان چې په دُنيا کې عذاب اوګوري نو نور مهلت به غواړي خو نه به شي ورکولی	۳۰۲
۲۵۴	کافران او ګناهګاران به د مرګ په وخت هم دا آرزو کوي چې په دُنيا کې د نېک عمل د پاره نور وخت راکړې شوې وی	۳۰۳
۲۵۵	مُجرم او کافر که د جهنم د عذاب نه ځان بچ کولو د پاره هر څه ورکول اُوغواړي خو دا به نشي قبلولی	۳۰۵
۲۵۶	د جهنم داروغه ګانو (نِګرانانو فرښتو) ته د عذاب سپَکولو درخواست کول	۳۰۷
۲۵۷	د جهنم د ټولو فرښتو سردار "مالِک" ته درخواست کول" چې مونږ ته دې مرګ راشي"	۳۰۸
۲۵۸	د جهنم داروغه ګان (محافظې فرښتې) به د کافرانو نه پوښتنې اوکړي	۳۰۹

نمبرشمار	موضوع	صفحه
٢٥٩	منافقان به د قيامت په ورځ د مؤمنانو نه د نور حاصلولو درخواست اوکړي خو قبول به نشي	٣١١
٢٦٠	د جنتيانو او جهنميانو په خپل مينځ کې خبرې	٣١٣
٢٦١	د قيامت په ورځ په مُجرمانو پسې خندل	٣١٣
٢٦٢	په جهنم کې به تابعين د خپلو ګمراه مشرانو نه د عذاب کمولو درخواست اوکړي خو هغوی به يې څه مدد اونکړې شي	٣١٥
٢٦٣	په جهنم کې به تابعين د خپلې ګمراهۍ پړه په ګمراه متبوعينو وَرواچوي خو هغوی به انکار اوکړي	٣١٧
٢٦٤	مَتبوعين به د عذاب په ليدلو سره ځان د تابعينو نه بې زاره کړي	٣١٩
٢٦٥	شيطان به په جهنم کې د خپلو پيروانو نه ځان بې زاره کړي	٣٢٠
٢٦٦	تابعين به الله ﷻ ته دَرخواست اوکړي چې "زمونږ دې ګمراه مشرانو ته دُوچند عذاب ورکړه ، او لعنت پرې رااُوليږه"	٣٢٢
٢٦٧	الله تعالى ته درخواست کول : " چې مونږ لره ګمراه کوونکي مشران راته اُوښايه چې په خپو پرې اُوخيجو "	٣٢٤
٢٦٨	د کافرانو نه به په قيامت کې خپل باطل معبودان ورک شي	٣٢٤
٢٦٩	اوس الله ﷻ طرف ته متوجِّه کيدل په کار دي ، ګني بيا به سرې اَرمانونه کوي خو په ګوتو به ورته څه نه ورځي	٣٢٥
٢٧٠	خپل ځان او خپل اَولاد د جهنم د اُور نه بچ کول په کار دي	٣٢٦
٢٧١	د آخرت ناکامي ډير غټ تاوان دی	٣٢٧
٢٧٢	د غونډ تقرير خلاصه	٣٢٨
٢٧٣	دُعا	٣٣٠
٢٧٤	خوشخبري	٣٣١
٢٧٤	د غونډ کتاب اجمالي فهرست	٣

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ وَزَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍ ﴾

الدخان آية ٥٤.

د جنت حُورې، بِيبياني او خادمان

تالِيف

آبُوالشَّمْس مولانا نُورُالهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

فاضلِ جامعه امدادُ العلوم پشاور صدر، و وفاق المدارس العربية ملتان

ایم اے عبدالولی خان یونیورسٹی مردان

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د جنت حُورې، بیبیانې او خادمان

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهٗ وَنَسْتَعِيْنُهٗ وَنَسْتَغْفِرُهٗ وَنُؤْمِنُ بِهٖ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ، وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَهٗ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَه، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَنَشْهَدُ اَنَّ سَيِّدَنَا وَنَبِيَّنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُه،

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ، قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ:

﴿ وَزَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍ ﴾. (١)

وَقَالَ تَعَالٰى: ﴿ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ عِيْنٌ ۝ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ ﴾. (٢)

وَقَالَ تَعَالٰى: ﴿ وَلَهُمْ فِيْهَآ اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۙ وَّهُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾. (٣)

قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ..... وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَتْ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ لَأَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا، وَلَمَلَأَتْهُ رِيْحًا، وَلَنَصِيْفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا. (٤)

---

(١) الدخان آية ٥٤. و سورة الطور آية ٢٠.

(٢) الصافات آية ٤٨، ٤٩.

(٣) البقرة آية ٢٥.

(٤) پوره حدیث داسې دی : عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَرَوْحَةٌ فِي سَبِيْلِ اللهِ أَوْ غَدْوَةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا، وَلَقَابُ قَوْسِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ، أَوْ مَوْضِعُ قِيْدٍ - يَعْنِي سَوْطَهُ - خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا، وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ اطَّلَعَتْ إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ لَأَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا، وَلَمَلَأَتْهُ رِيْحًا، وَلَنَصِيْفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا. صحيح البخاري كِتَابُ الْجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ، وَصِفَتِهِنَّ يُحَارُ فِيْهَا الطَّرْفُ، شَدِيْدَةُ سَوَادِ الْعَيْنِ، شَدِيْدَةُ بَيَاضِ الْعَيْنِ" رقم الحديث ٢٧٩٦ . سنن الترمذي أَبْوَابُ فَضَائِلِ الْجِهَادِ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الْغُدُوِّ وَالرَّوَاحِ فِي سَبِيْلِ اللهِ رقم الحديث ١٦٥١ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٢٤٣٦ . مشكاة المصابيح كتاب أحوال القيامة وبدء الخلق باب صفة الجنة واهلها الفصل الاول رقم الحديث ٥٦١٤(٣).

وَ قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : .... لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ ، كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ لَحْمِهَا مِنَ الْحُسْنِ . (١)

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيمُ .

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! الله تعالى چې جنّتيانو ته په جنت کې کوم نعمتونه ورکوي په هغې کې يو نعمت حُورې هم دي .

د قرآن کريم په مختلفو ځايونو کې ، او په صحيح احاديثو کې دا خبره ذکر ده چې الله تعالى به جنتيانو ته د غټو سترګو واله ، د ملغلرو په شان داسې ښائسته همزولې حُورې هم ورکوي چې هغوی ته به د دينه مخکې انسانانو او پيريانو لاس نه وي وروړی .

په نن موضوع کې به إِنْ شَاءَ الله زه تاسو ته د جنت د حُورو ، غِلمانو ، پاکيزه بيبيانو او خادمانو متعلق بيان کوم :

د جنت ښائسته حُورې او پاکيزه بيبيانې

١ . الله تعالى فرمايي :

﴿ وَزَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍ ﴾ . (٢)

---

(١) پوره حديث داسې دی : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُوْرَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ ، وَالَّذِيْنَ عَلَى إِثْرِهِمْ كَأَشَدِّ كَوْكَبٍ إِضَاءَةً . قُلُوْبُهُمْ عَلَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ ، لَا اخْتِلَافَ بَيْنَهُمْ وَلَا تَبَاغُضَ ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ ، كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ لَحْمِهَا مِنَ الْحُسْنِ ، يُسَبِّحُوْنَ اللهَ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ، لَا يَسْقَمُوْنَ ، وَلَا يَمْتَخِطُوْنَ ، وَلَا يَبْصُقُوْنَ . آنِيَتُهُمُ الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ ، وَأَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ ، وَوَقُوْدُ مَجَامِرِهِمُ الْأَلُوَّةُ _ قَالَ أَبُو الْيَمَانِ : يَعْنِي الْعُوْدَ _ ، وَرَشْحُهُمُ الْمِسْكُ .
صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَنَّهَا مَخْلُوْقَةٌ رقم الحديث ٣٢٤٦ ، و رقم الحديث ٣٢٤٥ .
مشكاة المصابيح كتاب أحوال القيامة وبدء الخلق باب صفة الجنة وأهلها الفصل الأول رقم الحديث ٥٦١٩(٨) .

(٢) الدخان آية ٥٤ . و سورة الطور آية ٢٠ .

ترجمه : او مونږ به واده کړو دوی ته د غټو سترګو واله (ښائسته) حُورې. (١)

د حُورې تعريف

" حُوره " هغې ښځې ته وايي چې حُوانه، ښکلي مخ واله، ښائسته، سپينه او د غټو مزيداره سترګو واله وي چې د سترګو سپين والې يې تک سپين وي او تور والي يې تک تور وي، جنتي چې هغې ته اوګوري نو د ډير ښائست په وجه به حيران شي، آئنګي به يې دومره صفا وي چې جنّتي ته به د هغې په آئنګو کې خپل مخ ښکاري. (٢)

٢. الله تعالى په قرآن کريم کې د حُورو نور صفتونه داسې ذکر کړي:

---

(١) {وَ زَوَّجْنَاهُمْ} مِنَ التَّزْوِيجِ أَوْ قَرَنَّاهُمْ {بِحُورٍ عِينٍ} بِنِسَاءٍ بِيضٍ وَاسِعَاتِ الأَعين حسانها . تفسير الجلالين سورة الدخان آية ٥۴.

{ كَذَلِكَ وَ زَوَّجْنَاهُمْ} أَيْ كَمَا أَكْرَمْنَاهُمْ بِمَا وَصَفْنَا مِنَ الجَنَّاتِ وَالعُيُونِ وَاللِّبَاسِ كَذَلِكَ أَكْرَمْنَاهُمْ بِأَنْ زَوَّجْنَاهُمْ، {بِحُورٍ عِينٍ} أَيْ قَرَنَّاهُمْ بِهِنَّ، لَيْسَ مِنْ عَقْدِ التَّزْوِيجِ، لِأَنَّهُ لَا يُقَالُ : زَوَّجْتُهُ بِامْرَأَةٍ . قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ : جَعَلْنَاهُمْ أَزْوَاجًا لَهُنَّ كَمَا يُزَوَّجُ البَعْلُ بِالبَعْلِ، أَيْ جَعَلْنَاهُمْ اثْنَيْنِ اثْنَيْنِ . تفسير البغوي ج٧ ص ٢٣٧ الدخان آية ٥۴ ط دار طيبة.

(٢) وَالحُورُ جَمْعُ حَوْرَاءَ وهي المرأةُ الشَّابةُ الحسناءُ الجميلةُ البيضاءُ شديدةُ سَوَادِ العَيْنِ .

وقال زيد بن أسلم الحوراء التي يحار فيها الطرف وعين حسان الأعين . وقال مجاهد: الحوراء التي يحار فيها الطرف من رقة الجلد وصفاء اللون . وقال الحسن : الحوراء شديدة بياض العين شديدة سواد العين . حادي الأرواح إلى بلاد الأفراح لابن قيم الجوزية ص ٢١٩ الباب الثالث والخمسون: في ذكر نساء أهل الجنة وأصنافهن وحسنهن وأوصافهن وجمالهن الظاهر والباطن الذي وصفهن الله تعالى به في كتابه .

وَ "الحُورُ" : هُنَّ النِّسَاءُ النَّقِيَّاتُ البَيَاضِ. قَالَ مُجَاهِدٌ: يَحَارُ فِيهِنَّ الطَّرْفُ مِنْ بَيَاضِهِنَّ وَصَفَاءِ لَوْنِهِنَّ. وَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ : "الحُورُ" : هُنَّ شَدِيدَاتُ بَيَاضِ الأَعْيُنِ الشَّدِيدَاتُ سَوَادِهَا . وَاحِدُهَا أَحْوَرُ . وَالمَرْأَةُ حَوْرَاءُ. وَ"العِينُ" جَمْعُ العَيْنَاءِ، وَهِيَ عَظِيمَةُ العَيْنَيْنِ . تفسير البغوي ج٧ ص٢٣٧ الدخان آية ٥۴ ط دار طيبة .

(حُورٌ) جَمْعُ حَوْرَاءَ، وَهِيَ الشَّدِيدَةُ بَيَاضِ العَيْنِ الشَّدِيدَةُ سَوَادِهَا وَقَدْ تَقَدَّمَ . تفسير القرطبي ج ١٧ ص ١٨٨ . سورة الرحمن آية ٧٢ .

﴿ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ عِيْنٌ ۝ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ ﴾. (١)

ترجمه : او ددې جنتيانو سره به داسې ښځې وي چې (د حياء د وجې) خپل نظرونه به ښکته ساتونکي وي (يعنى د پاکدامنۍ په وجه به يې د خپل خاوند نه علاوه بل چاته نه وي کتلي)، د غټو (ښائسته) سترګو واله به وي، ګويا چې دا به په ښائست کې د شُترمرغ د هغه هګۍ په شان وي کومه چې په پَرده کې محفوظه وي.

يعنى دا ښځې به د ملغلرو په شان ډيرې ښائسته وي. يا دا مطلب دى چې لکه څرنګې د شُترمرغ هګۍ سپينه او زيړوالي طرف ته مائله وي چې دا په ښځو کې ښائسته رَنګ دى نو همدغه شان به دا حُورې هم ښائسته او نازکې وي.

(په تفاسيرو کې ددې آيت بهترينه تشريح هم ذکر شوى) .(٢)

---

(١) الصافات آية ٤٨ ، ٤٩ .

(٢) په تفسير زاد المسير کې ذکر دي : قوله تعالى: ﴿وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ﴾ فيه قولان: أحدهما: أنهن نساء قد قصرن طَرْفهنّ على أزواجهنّ فلا يَنْظُرْنَ إلى غيرهم. وأصل القَصْر: الحبس. قال ابن زيد: إنّ المرأة منهنّ لَتقولُ لزوجها : وعِزَّةِ ربّي ما أرى في الجنّة شيئًا أحسنَ منكَ. فالحمد لله الذي جعلني زوجكَ وجعلكَ زوجي. والثاني: أنّهنّ قد قَصَرن طَرْف الأزواج عن غيرهنّ، لكمال حُسنهنّ. سمعتُه من الشيخ أبي محمد بن الخشّاب النحوي.

وفي العِين ثلاثة أقوال: أحدها: حِسانُ العُيون. قاله مجاهد. والثاني: عِظام الأعيُن. قاله السدي وابن زيد. والثالث: كِبار العُيون حِسانُها، وواحدتُهنّ عَيْناء. قاله الزجاج.

قوله تعالى: ﴿ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ ﴾ في المراد بالبيض هاهنا ثلاثة أقوال: أحدها: أنه اللؤلؤ. رواه عليّ بن أبي طلحة عن ابن عباس، وبه قال أبو عبيدة. والثاني: بَيْضُ النَّعام. قاله الحسن، وابن زيد، والزجاج. قال جماعة من أهل اللغة: والعرب تُشَبِّه المرأةَ الحسناءَ في بياضها وحُسْن لونها بِبَيْضَة النَّعامة، وهو أحسن ألوان النساء، وهو أن تكون المرأة بيضاءَ مُشْرَبَةً صُفْرَةً. والثالث: أنه البَيْض حين يُقْشَر قبل أن تَمَسَّه الأيدي. قاله السدي. وإلى هذا المعنى ذهب سعيد بن جبير، وقتادة، وابن جرير.

فأما المكنون، فهو المصون. فعلى القول الأول: هو مكنون في صَدَفِه. وعلى الثاني: هو مكنون بريش النَّعام. وعلى الثالث: هو مكنون بقشره. زاد المسير في علم التفسير ج ٣ ص ٥٤١ الصافات آية ٤٨ ، ٤٩ ←←←

۳. بل ځای الله تعالی فرمایي: ﴿ وَحُورٌ عِينٌ ۝ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴾. (١)

←←← په تفسير بغوي كې ذكر دي : { وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ} حَابِسَاتُ الْأَعْيُنِ غَاضَّاتُ الْجُفُونِ، قَصَرْنَ أَعْيُنَهُنَّ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ لَا يَنْظُرْنَ إِلَى غَيْرِهِمْ. {عِينٌ} أَيْ: حِسَانُ الْأَعْيُنِ. يُقَالُ: رَجُلٌ أَعْيَنُ وَامْرَأَةٌ عَيْنَاءُ وَنِسَاءٌ عِينٌ . { كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ} جَمْعُ الْبَيْضَةِ {مَكْنُونٌ} مَصُونٌ مَسْتُورٌ، وَإِنَّمَا ذَكَرَ "المكنون والبيض" جمع لِأَنَّهُ رَدَّهُ إِلَى اللَّفْظِ. قَالَ الْحَسَنُ: شَبَّهَهُنَّ بِبَيْضِ النَّعَامَةِ تُكِنُّهَا بِالرِّيشِ مِنَ الرِّيحِ وَالْغُبَارِ، فَلَوْنُهَا أَبْيَضُ فِي صُفْرَةٍ. وَيُقَالُ: هَذَا أَحْسَنُ أَلْوَانِ النِّسَاءِ أَنْ تَكُونَ الْمَرْأَةُ بَيْضَاءَ مُشْرَبَةً صُفْرَةً، وَالْعَرَبُ تُشَبِّهُهَا بِبَيْضَةِ النَّعَامَةِ. تفسير البغوي ج٧ ص٤٠ الصافات آية ٤٨، ٤٩ ط دار طيبة.

په تفسير قرطبي كې ذكر دي : قَوْلُهُ تَعَالَى:﴿ وَعِنْدَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ﴾ أَيْ نِسَاءٌ قَدْ قَصَرْنَ طَرْفَهُنَّ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ فَلَا يَنْظُرْنَ إِلَى غَيْرِهِمْ، قَالَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ وَمُجَاهِدٌ وَمُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ وَغَيْرُهُمْ. عِكْرِمَةُ:" قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ" أَيْ مَحْبُوسَاتٌ عَلَى أَزْوَاجِهِنَّ. وَالتَّفْسِيرُ الْأَوَّلُ أَبْيَنُ، لِأَنَّهُ لَيْسَ فِي الْآيَةِ مَقْصُورَاتٌ وَلَكِنْ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ " مَقْصُورَاتٌ" يَأْتِي بَيَانُهُ.... " عِينٌ" عظام العيون الواحدة عيناء ، وقال السُّدِّيُّ. مُجَاهِدٌ:" عِينٌ" حِسَانُ الْعُيُونِ. الْحَسَنُ: الشَّدِيدَاتُ بياض العين، الشديد أت سَوَادِهَا. وَالْأَوَّلُ أَشْهَرُ فِي اللُّغَةِ. يُقَالُ: رَجُلٌ أَعْيَنُ وَاسِعُ الْعَيْنِ بَيِّنُ الْعَيْنِ، وَالْجَمْعُ عِينٌ. وَأَصْلُهُ فُعْلٌ بِالضَّمِّ فَكُسِرَتِ الْعَيْنُ، لِئَلَّا تَنْقَلِبَ الْوَاوُ يَاءً. وَمِنْهُ قِيلَ لِبَقَرِ الْوَحْشِ عِينٌ، وَالثَّوْرُ أَعْيَنُ، وَالْبَقَرَةُ عَيْنَاءُ. " كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ" أَيْ مَصُونٌ. قَالَ الْحَسَنُ وَابْنُ زَيْدٍ: شُبِّهْنَ بِبَيْضِ النَّعَامِ، تُكِنُّهَا النَّعَامَةُ بِالرِّيشِ مِنَ الرِّيحِ والغبار، فلونها أبيض في صفرة وهو حسن أَلْوَانِ النِّسَاءِ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَابْنُ جُبَيْرٍ وَالسُّدِّيُّ: شُبِّهْنَ بِبَطْنِ الْبَيْضِ قَبْلَ أَنْ يُقْشَرَ وَتَمَسَّهُ الْأَيْدِي. وَقَالَ عَطَاءٌ: شُبِّهْنَ بِالسِّحَاءِ الَّذِي يكون بين القشرة العليا ولباب البيض. وسحاة كل شي: قِشْرُهُ وَالْجَمْعُ سَحًا، قَالَهُ الْجَوْهَرِيُّ. وَنَحْوَهُ قَوْلُ الطَّبَرِيِّ، قَالَ: هُوَ الْقِشْرُ الرَّقِيقُ، الَّذِي عَلَى الْبَيْضَةِ بَيْنَ ذَلِكَ. وَرُوِيَ نَحْوُهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَالْعَرَبُ تُشَبِّهُ الْمَرْأَةَ بِالْبَيْضَةِ لِصَفَائِهَا وَبَيَاضِهَا ، وَتَقُولُ الْعَرَبُ إِذَا وَصَفَتِ الشَّيْءَ بِالْحُسْنِ وَالنَّظَافَةِ: كَأَنَّهُ بَيْضُ النَّعَامِ الْمُغَطَّى بِالرِّيشِ. وَقِيلَ: الْمَكْنُونُ الْمَصُونُ عَنِ الْكَسْرِ، أَيْ إِنَّهُنَّ عَذَارَى. وَقِيلَ: الْمُرَادُ بِالْبَيْضِ اللُّؤْلُؤُ، كَقَوْلِهِ تَعَالَى:" وَحُورٌ عِينٌ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ" [الواقعة: ٢٢، ٢٣] أَيْ فِي أَصْدَافِهِ، قَالَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ أَيْضًا. تفسير القرطبي ج ١٥ ص ٨٠ الصافات آية ٣٨، ٤٩ .

(١) الواقعة آية ٢٢، ٢٣.

ترجمه : او (د دوی د پاره) د غټو سترګو واله (ښائسته) حُورې به وي ، د هغه ملغلرو په شان به (پاکیزه) وي کومې چې (په پَرده کې) پټې ساتل شوي وي.(١)

٤. بل ځای الله تعالی فرمايي :

﴿ فِيهِنَّ خَيْرٰتٌ حِسَانٌ ...... حُوْرٌ مَّقْصُوْرٰتٌ فِي الْخِيَامِ ﴾.(٢)

ترجمه : په دې جنتونو کې به د بهترینو اخلاقو او ښائسته مخونو واله حُورې وي ..... دا حُورې به (د زَبرجدو او یاقوتو) په خېمو کې محفوظې وي.

فائده : په دې آیت کې الله تعالی د حُورو په باره کې پخپله اُوفرمایل چې "حِسَانٌ" یعنی د ښائسته مخونو واله به وي. نو کله یې چې الله تعالی د مخ د ښائست صفت اوکړو نو یقیني چې دا به ډیرې ښائسته وي.(٣)

---

(١) {كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ} الْمَخْزُوْنِ فِي الصَّدَفِ لَمْ تَمَسَّهُ الْأَيْدِي. تفسير البغوي ج٨ ص ٤٠ سورة الواقعة آية ٢٣. دار طيبة.

(كَأَمْثَالِ) أَيْ مِثْلِ أَمْثَالِ (اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ) أَيِ الَّذِي لَمْ تَمَسَّهُ الْأَيْدِي وَلَمْ يَقَعْ عَلَيْهِ الْغُبَارُ فَهُوَ أَشَدُّ مَا يَكُونُ صَفَاءً وَتَلَأْلُؤًا، أَيْ هُنَّ فِي تَشَاكُلِ أَجْسَادِهِنَّ فِي الْحُسْنِ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِنَّ. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ٢٠٥ سورة الواقعة آية ٢٣.

(٢) الرحمن آية ٧٠، ٧٢.

(٣) (حِسَانٌ) أَيْ حِسَانُ الْخَلْقِ، وَإِذَا قَالَ اللهُ تَعَالَى: (حِسَانٌ) فَمَنْ ذَا الَّذِي يَقْدِرُ أَنْ يَصِفَ حُسْنَهُنَّ! وَقَالَ الزُّهْرِيُّ وَقَتَادَةُ: (خَيْرَاتٌ) الْأَخْلَاقِ (حِسَانٌ) الْوُجُوهِ. وَرُوِيَ ذَلِكَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَدِيثِ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا. وَقَالَ أَبُو صَالِحٍ: لِأَنَّهُنَّ عَذَارَى أَبْكَارٌ. وَقَرَأَ قَتَادَةُ وابن السميقع وَأَبُو رَجَاءٍ الْعُطَارِدِيُّ وَبَكْرُ بْنُ حَبِيبٍ السَّهْمِيُّ (خَيِّرَاتٌ) بِالتَّشْدِيدِ عَلَى الْأَصْلِ. وَقَدْ قِيلَ: إِنَّ خَيْرَاتٍ جَمْعُ خَيْرٍ وَالْمَعْنَى ذَوَاتُ خَيْرٍ. وَقِيلَ: مُخْتَارَاتٌ. قَالَ التِّرْمِذِيُّ: فَالْخَيْرَاتُ مَا اخْتَارَهُنَّ اللهُ فَأَبْدَعَ خَلْقَهُنَّ بِاخْتِيَارِهِ، فَاخْتِيَارُ اللهِ لَا يُشْبِهُ اخْتِيَارَ الْآدَمِيِّينَ. ثُمَّ قَالَ: (حِسَانٌ) فَوَصَفَهُنَّ بِالْحُسْنِ، فَإِذَا وَصَفَ خَالِقُ الْحُسْنِ شَيْئًا بِالْحُسْنِ فَانْظُرْ مَا هُنَاكَ. وَفِي الْأُولَيَيْنِ ذَكَرَ بِأَنَّهُنَّ (قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ) وَ(كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ) فَانْظُرْ كَمْ بَيْنَ الْخَيْرَةِ وَهِيَ مُخْتَارَةُ اللهِ، وَبَيْنَ قَاصِرَاتِ الطَّرْفِ. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ١٨٧ سورة الرحمن آية ٧٠.

۵. بل ځای الله تعالی فرمايي:

﴿ فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴾. (١)

ترجمه: په دې جنتونو کې به (د دوی د پاره) داسې بيبيانې وي چې خپل نظرونه به (د حياء د وجې) ښکته ساتونکي وي (يعنی د خپل خاوندانو نه علاوه به يې په بل چا نظر نه وي لېږدلی)، چې د دې جنّتيانو نه وړاندې به دوی ته چا انسان يا پيري لاس هم نه وي وړوړی.

﴿ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴾. (٢)

ترجمه: ګويا دا ښځې به (په ښائست او ځمک کې) د ياقوت او مرجان په شان وي.

٦. د جنت بيبياني به د سرې هَمزولې وي، الله ﷻ فرمايي:

﴿ وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴾. (٣)

ترجمه: او د دې جنتيانو سره به داسې ښځې وي چې د حياء د وجې به خپلې سترګې ښکته ساتي، (او) د دوی همزولې به وي.

بل ځای فرمايي: ﴿ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴾. (٤)

ترجمه: او (د متقيانو د پاره) پېغلې همزولې جينکۍ به وي.

د كواعب تشريح: كواعِب هغې ځوانو جينكو ته وايي چې سِينې يې راأوچتې شوې وي نو دا ډيرې ښائسته معلومېږي. (۵)

---

(١) الرحمن آية ٥٦.

(٢) الرحمن آية ٥٨.

(٣) ص آية ٥٢.

(۴) النبا آية ٣٣.

(٥) {وَكَوَاعِبَ} جَوَارِيَ نَوَاهِدَ قَدْ تَكَعَّبَتْ ثُدِيُّهُنَّ، وَاحِدَتُهَا كَاعِبٌ. تفسير البغوي ج٨ ص ٣١٦ سورة النبا آية ٣٣ دار طيبة. تفسير القرطبي ج ١٩ ص ١٨٣ سورة النبا آية ٣٣. ←←←←←

۷ . د جنت حُورې او بيبيانې به پاکيزه وي ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴾ . (۱)

ترجمه : او د جنتيانو د پاره به په دې جنت کې پاکيزه بيبيانې وي ، او دوی به په دې کې هميشه وي .

د دُنيا دې ښځو ته به الله تعالی په جنت کې ځواني او ښائست ورکړي

کومو ښځو چې په دُنيا کې د الله او رسول د احکاماتو موافق ژوند تېر کړې وي نو دوی ته به په جنت کې الله تعالی دوباره ځواني او ښائست ورکړي .

الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ۝ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ۝ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴾ . (۲)

ترجمه : بيشکه مونږ دا د جنت ښځې په يو خاص أنداز سره پيدا کړي ، پس دا مو پيغلې، محبوبې او همزولې جوړې کړي .

(يعنی هميشه به پيغلې وي ، په خپلو خاوندانو باندې به عاشقانې وي ، او د دوی همزولې به وي) .

تشريح : " عُرُب " هغه ښځو ته وايي چې د خپلو خاوندانو سره عِشق او محبت کوي . (۳)

←←← { وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا} أَيْ: وَحُورًا كَوَاعِبَ . قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَمُجَاهِدٌ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ: {كَوَاعِبَ} أَيْ: نَوَاهِدَ. يَعْنُونَ أَن ثديهن نَوَاهِدَ لَمْ يَتَدَلَّيْنَ لِأَنَّهُنَّ أَبْكَارٌ عُرُبٌ أَتْرَابٌ، أَيْ: فِي سِنٍّ وَاحِدَةٍ . تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٣٠٨ سورة النبأ آية ٣٣ .

(۱) البقرة آية ٢٥ ./ په سورة النساء کې ذکر دي : ﴿ لَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴾ .
ترجمه : د جنتيانو د پاره به په دې جنت کې پاکيزه بيبيانې وي ، او مونږ به دوی په ډير ګڼ (د راحت واله) سيوري کې داخل کړو . النساء آية ٥٧ .

(۲) الواقعة آية ٣٥ تا ٣٧ .

(۳) {عُرُبًا} وَهِيَ جَمْعُ "عَرُوبٍ" أَيْ: عَوَاشِقُ مُتَحَبِّبَاتٌ إِلَى أَزْوَاجِهِنَّ. قَالَهُ الْحَسَنُ →→→→

ددې آيت په باره کې مُفسّرين فرمايي چې ددينه مراد د دُنيا ښځې دي چې الله تعالى به يې په آخرت کې دوباره پيغلې کړي .

او ځنې مفسّرين وايي چې ددينه مراد د جنت حُورې دي . (١)

←←← وَمُجَاهِدٌ وَقَتَادَةُ وَسَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ، وَهِيَ رِوَايَةُ الْوَالِبِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ.

وَقَالَ عِكْرِمَةُ عَنْهُ: مَلِقَةٌ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ: غَنِجَةٌ.

وَقَالَ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ: "عُرُبًا" حَسَنَاتِ الْكَلَامِ. {أَتْرَابًا} مُسْتَوِيَاتٍ فِي السِّنِّ عَلَى سِنٍّ وَاحِدٍ. تفسير البغوي ج٨ ص١٥ سورة الواقعة آية ٣٧ دار طيبة . وتفسير الجلالين .

وقوله: {عُرُبًا} جمع عروب: وهن المتحببات إلى أزواجهن قال ابن الأعرابي : العروب من النساء: المطيعة لزوجها المتحبّبة إليه . وقال أبو عبيدة العروب الحسنة التبعل . قلت: يريد حسن مواقعها وملاطفتها لزوجها عند الجماع . وقال المبرد: هي العاشقة لزوجها .... وذكر لمفسرون في تفسير العرب أنهن العواشق المتحببات الغنجات الشكلات المتعشقات الغلمات المغنوجات كل ذلك من ألفاظهم ... قلت فجمع سبحانه بين حسن صورتها وحسن عشرتها وهذا غاية ما يطلب من النساء وبه تكمل لذة الرجل بهن . حادي الأرواح إلى بلاد الأفراح لابن قيم الجوزية ص ٢٢٧ الباب الثالث والخمسون: في ذكر نساء أهل الجنة وأصنافهن وحسنهن وأوصافهن وجمالهن الظاهر والباطن الذي وصفهن الله تعالى به في كتابه .

(١) {إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً} خَلَقْنَاهُنَّ خَلْقًا جَدِيدًا ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : يَعْنِي الْآدَمِيَّاتِ الْعُجُزَ الشُّمْطَ. يَقُولُ خَلَقْنَاهُنَّ بَعْدَ الْهَرَمِ خَلْقًا آخَرَ. {فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا} عَذَارَى ....

وَقَالَ الْمُسَيَّبُ بْنُ شَرِيكٍ : هُنَّ عَجَائِزُ الدُّنْيَا أَنْشَأَهُنَّ اللهُ تَعَالَى خَلْقًا جَدِيدًا كُلَّمَا أَتَاهُنَّ أَزْوَاجُهُنَّ وَجَدُوهُنَّ أَبْكَارًا. وَذَكَرَ الْمُسَيَّبُ عَنْ غَيْرِهِ: أَنَّهُنَّ فُضِّلْنَ عَلَى الْحُورِ الْعِينِ بِصَلَاتِهِنَّ فِي الدُّنْيَا .

وَقَالَ مُقَاتِلٌ وَغَيْرُهُ : هُنَّ الْحُورُ الْعِينُ أَنْشَأَهُنَّ اللهُ لَمْ يَقَعْ عَلَيْهِنَّ وِلَادَةٌ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا عَذَارَى وَلَيْسَ هُنَاكَ وَجَعٌ . تفسير البغوي ج٨ ص١٣ سورة الواقعة آية ٣٥ .

(إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً) أَيْ خَلَقْنَاهُنَّ خَلْقًا وَأَبْدَعْنَاهُنَّ إِبْدَاعًا .... ثُمَّ قِيلَ : عَلَى هَذَا هُنَّ الْحُورُ الْعِينُ، أَيْ خَلَقْنَاهُنَّ مِنْ غَيْرِ وِلَادَةٍ. وَقِيلَ : الْمُرَادُ نِسَاءُ بَنِي آدَمَ. أَيْ خَلَقْنَاهُنَّ خَلْقًا جَدِيدًا وَهُوَ الْإِعَادَةُ. أَيْ أَعَدْنَاهُنَّ إِلَى حَالِ الشَّبَابِ وَكَمَالِ الْجَمَالِ. وَالْمَعْنَى أَنْشَأْنَا الْعَجُوزَ وَالصَّبِيَّةَ إِنْشَاءً وَاحِدًا. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ٢١٠ سورة الواقعة آية ٣٥ .

د دُنيا ښځې به جنت ته د ځوانۍ په حالت کې داخليږي

١ . د مشکوة شريف حديث دی، چې نبي عليه السلام يوې بُودۍ ښځې ته وويل:

إِنَّهُ لَا تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ . جنت ته به بُودۍ ښځه نه داخليږي.

هغې ورته وويل: په څه وجه به نه داخليږي؟

دې بُودۍ چونکه قرآن کريم لوستلی وُ نو نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

أَمَا تَقْرَئِينَ الْقُرْآنَ؟ ﴿ إِنَّا أَنْشَأْنَٰهُنَّ إِنْشَاءً . فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴾.

آيا تا قرآن کريم ندې لوستلی؟ الله تعالى فرمايي: مونږ (د هغه ځای) دا ښځې په خاص انداز سره پيدا کړي، او هميشه مو پيغلې جوړې کړي. (١)

٢ . په ځنې احاديثو کې ددې سره څه نوره اضافه هم شته چې:

يوه بُودۍ ښځه نبي عليه السلام ته راغله، او ورته وې فرمايل:

يَا رَسُولَ اللهِ! أُدْعُ اللهَ أَنْ يُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ.

اې د الله رسوله! د الله ﷻ نه زما د پاره دُعا اوغواړه چې ما جنت ته داخله کړي.

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

يَا أُمَّ فُلَانٍ! إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ .

اې د فلانکي مورې! بيشکه جنت ته به بُودۍ نه داخليږي.

دا بودۍ په ژړا شوه او لاړه. پيغمبر عليه السلام صحابه کرامو ته اوفرمايل:

أَخْبِرُوهَا أَنَّهَا لَا تَدْخُلُهَا وَهِيَ عَجُوزٌ، إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿ إِنَّا أَنْشَأْنَٰهُنَّ إِنْشَاءً . فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴾.

---

(١) عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِامْرَأَةٍ عَجُوزٍ: إِنَّهُ لَا تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ . فَقَالَتْ: وَمَا لَهُنَّ؟ وَكَانَتْ تَقْرَأُ الْقُرْآنَ. فَقَالَ لَهَا: أَمَا تَقْرَئِينَ الْقُرْآنَ؟ ﴿ إِنَّا أَنْشَأْنَٰهُنَّ إِنْشَاءً ۝ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴾. سورة الواقعة آية ٣٥، ٣٦ . مشكاة المصابيح باب المزاح الفصل الثاني رقم الحديث ٤٨٨٨(٥).

تاسو هغې ته خبر ورکړئ چې جنت ته به په دې بُودۍ توب حالت کې نه داخلیږي (بلکه پیغله به ورنه جوړه شي او بیا به جنت ته داخله کړې شي) ، ځکه الله تعالی فرمايي : مونږ (د هغه ځای) دا ښځې په خاص انداز سره پيدا کړي ، او هميشه مو پيغلې جوړې کړي .(۱)

همداسې مضمون په نورو احاديثو کې هم ذکر شوی .(۲)

د جنت د ښځو ښائست

د جنت ښځو ته الله تعالی ډير ښائست ورکړی ، ددې په باره کې درته يو څو احاديث ذکر کوم :

۱. د بخاري شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

---

(۱) وَرَوَاهُ التِّرمِذِيُّ فِي الشَّمَائِلِ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ مُرْسَلًا قَالَ : « أَتَتْ عَجُوزٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! اُدْعُ اللهَ أَنْ يُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ . فَقَالَ : يَا أُمَّ فُلَانٍ ! إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ . قَالَ: فَوَلَّتْ تَبْكِيْ . فَقَالَ : أَخْبِرُوْهَا أَنَّهَا لَا تَدْخُلُهَا وَهِيَ عَجُوزٌ ، إِنَّ اللهَ تَعَالى يَقُوْلُ: { إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ۝ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا } . مرقاة المفاتيح ج ۷ ص ۳۰۶۳ بَابُ المزاح اَلْفَصْلُ الثَّانِي في تشريح حديث ۴۸۸۸ . البعث والنشور للبيهقي بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ حُورِ الْعَيْنِ، وَالْوِلْدَانِ، وَالْغِلْمَانِ... رقم الحديث ۳۴۶ .

(۲) عَنْ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ: دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَعِنْدَهَا عَجُوزٌ . فَقَالَ : مَنْ هٰذِهِ؟ قَالَتْ : هِيَ عَجُوزٌ مِنْ أَخْوَالِيْ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ الْعُجُزَ لَا يَدْخُلْنَ الْجَنَّةَ . فَشَقَّ ذٰلِكَ عَلَى الْمَرْأَةِ . فَلَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ لَهُ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا . فَقَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنْشِئُهُنَّ خَلْقًا غَيْرَ خَلْقِهِنَّ .

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ عَجُوزًا دَخَلَتْ عَلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَتْهُ عَنْ شَيْءٍ . فَقَالَ لَهَا، وَمَازَحَهَا: "إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ" . فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الصَّلَاةِ . فَبَكَتْ بُكَاءً شَدِيْدًا، حَتّٰى رَجَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! إِنَّ هٰذِهِ الْمَرْأَةَ تَبْكِيْ لِمَا قُلْتَ لَهَا أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ . فَضَحِكَ وَقَالَ : "أَجَلْ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَجُوزٌ، وَلٰكِنْ قَالَ اللهُ تَعَالى : { إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ۝ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ۝ عُرُبًا أَتْرَابًا } ، وَهُنَّ الْعَجَائِزُ الرُّمْصُ" . مرقاة المفاتيح ج ۷ ص ۳۰۶۴ باب المزاح اَلْفَصْلُ الثَّانِي في تشريح حديث ۴۸۸۸ .

... وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ اطَّلَعَتْ إِلَى أَهْلِ الأَرْضِ لَأَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا، وَلَمَلَأَتْهُ رِيحًا، وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا. (١)

كه يوه جنّتي ښځه زمکې واله ؤ ته راښکاره شي نو د آسمان او زمکې په مينځ کې دا هر څه به روښانه کړي او د خوشبوئي نه به يې ډک کړي، او د هغې د سَر يوه لوپټه د دُنيا او مَافِيهَا د هر څه نه ډيره بهتره ده.

٢. د بخاري شريف په يو بل حديث کې ذکر دي، نبي کريم ﷺ فرمايي:

.... لِكُلِّ امْرِئٍ زَوْجَتَانِ مِنَ الحُورِ العِينِ، يُرَى مُخُّ سُوقِهِنَّ مِنْ وَرَاءِ العَظْمِ وَاللَّحْمِ. (٢)

(په جنت کې) د هر سړي به د حُورِعين نه دوه بيبياني وي (دومره به ښائسته وي) چې د ډير حُسن په وجه به يې د بهر نه په هډوکي او غوښه کې دننه د پُندو نَلي (مازغه) هم ښکاري.

(همدا سې مضمون د بخاري شريف په نورو احاديثو کې هم ذکر شوی). (٣)

---

(١) پوره حديث داسې دی: عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَرَوْحَةٌ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوْ غَدْوَةٌ، خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَلَقَابُ قَوْسِ أَحَدِكُمْ مِنَ الجَنَّةِ، أَوْ مَوْضِعُ قِيدٍ - يَعْنِي سَوْطَهُ - خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا، وَلَوْ أَنَّ امْرَأَةً مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ اطَّلَعَتْ إِلَى أَهْلِ الأَرْضِ لَأَضَاءَتْ مَا بَيْنَهُمَا، وَلَمَلَأَتْهُ رِيحًا، وَلَنَصِيفُهَا عَلَى رَأْسِهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا». صحيح البخاري كِتَابُ الجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ الحُورِ العِينِ، وَصِفَتِهِنَّ يُحَارُ فِيهَا الطَّرْفُ، شَدِيدَةُ سَوَادِ العَيْنِ، شَدِيدَةُ بَيَاضِ العَيْنِ" رقم الحديث ٢٧٩٦. سنن الترمذي أَبْوَابُ فَضَائِلِ الجِهَادِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ الغُدُوِّ وَالرَّوَاحِ فِي سَبِيلِ اللهِ رقم الحديث ١٦٥١. مشكاة المصابيح كتابُ أحْوَال القِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صفة الجنة وَأَهْلِهَا اَلفَصْل الأول رقم الحديث ٥٦١٤(٣).

(٢) پوره حديث داسې دی: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ القَمَرِ لَيْلَةَ البَدْرِ، وَالَّذِينَ عَلَى آثَارِهِمْ كَأَحْسَنِ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً، قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، لاَ تَبَاغُضَ بَيْنَهُمْ وَلاَ تَحَاسُدَ، لِكُلِّ امْرِئٍ زَوْجَتَانِ مِنَ الحُورِ العِينِ، يُرَى مُخُّ سُوقِهِنَّ مِنْ وَرَاءِ العَظْمِ وَاللَّحْمِ». صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الخَلْقِ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ الجَنَّةِ وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ٣٢٥٤.

(٣) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ القَمَرِ لَيْلَةَ البَدْرِ، وَالَّذِينَ عَلَى إِثْرِهِمْ كَأَشَدِّ كَوْكَبٍ إِضَاءَةً، قُلُوبُهُمْ عَلَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، ←←←←

۳. په ترمذي شريف کې ورسره نوره اضافه هم شته، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

... لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ، عَلَى كُلِّ زَوْجَةٍ سَبْعُونَ حُلَّةً، يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَائِهَا. (۱)

په جنت کې به د هر جنتي دوه بيبيانې وي، هرې يوې به آويا (۷۰) جوړه کپړې اغوستې وي، (دومره به ښائسته وي چې) د بهر نه به د دوی د پنډو نلي (مازغه) هم ښکاري.

تطبيق: د بخاري شريف او ترمذي شريف په مذکوره احاديثو کې ذکر شو چې د هر جنتي د پاره به دوه حُورې وي، حالانکه په نورو صحيح احاديثو کې هر جنتي ته د بې شماره حُورو ورکولو تذکره راغلې، په يو حديث کې هر جنتي ته د دوه آويا (۷۲) حُورو ورکولو تذکره هم راغلې.

نو په دې احاديثو کې تطبيق دا دی چې يقيني د هر جنتي د پاره به بې شماره حُورې وي،

←←← لَا اخْتِلَافَ بَيْنَهُمْ وَلَا تَبَاغُضَ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ، كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ لَحْمِهَا مِنَ الْحُسْنِ، يُسَبِّحُونَ اللهَ بُكْرَةً وَعَشِيًّا، لَا يَسْقَمُونَ، وَلَا يَمْتَخِطُونَ، وَلَا يَبْصُقُونَ، آنِيَتُهُمُ الذَّهَبُ وَالْفِضَّةُ، وَأَمْشَاطُهُمُ الذَّهَبُ، وَوَقُودُ مَجَامِرِهِمُ الْأَلُوَّةُ _ قَالَ أَبُو الْيَمَانِ: يَعْنِي الْعُودَ _، وَرَشْحُهُمُ الْمِسْكُ. صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ۳۲۴٦. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَة وبدء الخلق باب صفة الجنة وأهلها الفَصْل الأول رقم الحديث ۵٦۱۹(۸).

وفي رواية: .... وَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ، يُرَى مُخُّ سُوقِهِمَا مِنْ وَرَاءِ اللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ... صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ۳۲۴۵.

(۱) پوره حديث دا سې دی: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ضَوْءُ وُجُوهِهِمْ عَلَى مِثْلِ ضَوْءِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، وَالزُّمْرَةُ الثَّانِيَةُ عَلَى مِثْلِ أَحْسَنِ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ، لِكُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ عَلَى كُلِّ زَوْجَةٍ سَبْعُونَ حُلَّةً يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَائِهَا. سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابٌ فِي صِفَةِ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ۲۵۳۵. وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

وفي رواية: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .... وَلِكُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ، عَلَى كُلِّ زَوْجَةٍ حُلَّةٌ يُرَى مُخُّ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ اللَّحْمِ كَمَا يُرَى الشَّرَابُ الْأَحْمَرُ فِي الزُّجَاجَةِ الْبَيْضَاءِ. المعجم الاوسط رقم الحديث ۹۱۵ بَابُ الْأَلِفِ مَنِ اسْمُهُ أَحْمَدُ.

او دلته چې د کومو دوه (٢) حورو تذکره شوی نو دا به هغه حورې وي چې په ټولو حورو کې به ډیرې زیاتې ښائسته وي ، او د دیر ښائست په وجه به يې د پنډو نَلي هم د بهر نه ښکاري. (١)

د جنتي ښځو د پنډو حُسن

د جنتي ښځو پنډۍ به هم ډیرې ښائسته وي ، نبي کريم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

إِنَّ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُرَى بَيَاضُ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِينَ حُلَّةً، حَتَّى يُرَى مُخُّهَا.

بيشکه د جنتي ښځو د پنډو سپين والې به د اويا (٧٠) جوړه کپړو د لاندې نه هم په نظر راځي، تر دې چې د پنډو نَلي (مازغه) به يې هم په نظر راځي.

---

(١) (لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ) أَيْ: عَظِيمَتَانِ (مِنَ الْحُورِ) أَيِ النِّسَاءِ الْبَيْضِ الْأَبْدَانِ. مِنَ الحورِ وَهُوَ الْبَيَاضُ الْخَالِصُ، وَمِنْهُ الْحَوَارِيُّ وَالْحَوَارِيُّونَ (الْعِينِ) أَيْ: حِسَانُ الْأَعْيَانِ (يُرَى) بِصِيغَةِ الْمَجْهُولِ أَيْ يُبْصَرُ (مُخُّ سُوقِهِنَّ) جَمْعُ السَّاقِ. أَيْ مُخُّ عِظَامِهِنَّ (مِنْ وَرَاءِ الْعَظْمِ وَاللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ) أَيْ مِنْ أَجْلِ لَطَافَةِ خِلْقَتِهِنَّ....وَلَعَلَّ الزَّوْجَتَيْنِ الْمَذْكُورَتَيْنِ لِعُمُومِ أَفْرَادِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ. وَأَمَّا أَهْلُ الْخُصُوصِ فَيُزَادُ لَهُمْ عَلَى حَسَبِ مَقَامَاتِهِمْ. وَقَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: اَلظَّاهِرُ أَنَّ التَّثْنِيَةَ لِلتَّكْرِيرِ لَا لِلتَّحْدِيدِ، كَقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ﴾ لِأَنَّهُ قَدْ جَاءَ أَنَّ لِلْوَاحِدِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْعَدَدَ الْكَثِيرَ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج ٩ ص ٣٥٨٠ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا.

وَذِكْرُ الزَّوْجَتَيْنِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ هُنَا لَا يُنَافِي ذِكْرَ أَكْثَرَ مِنْهُمَا فِي بَعْضِ الْأَحَادِيثِ كَحَدِيثِ أَحْمَدَ: «وَإِنَّ لَهُ ـ أَيْ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ ـ لَاثْنَانِ وَسَبْعُونَ زَوْجَةً سِوَى أَزْوَاجِهِ مِنَ الدُّنْيَا، وَإِنَّ الْوَاحِدَةَ مِنْهُنَّ لَتَأْخُذُ مَقْعَدَتِهَا قَدْرَ مِيلٍ». وَصَحَّ عَنِ الْبَيْهَقِيِّ: «إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيَتَزَوَّجُ خَمْسَ مِائَةِ حَوْرَاءَ وَأَرْبَعَةَ آلَافِ بِكْرٍ وَثَمَانِيَةَ آلَافِ ثَيِّبٍ يُعَانِقُ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ مِقْدَارَ عُمُرِهِ فِي الدُّنْيَا».... وَوَجْهُ عَدَمِ الْمُنَافَاةِ بَيْنَ هَذِهِ الْأَحَادِيثِ وَاللهُ أَعْلَمُ أَنَّ الْمَوْصُوفِينَ بِمَا ذُكِرَ مِنْ تِلْكَ الْخُلَلِ الْمَذْكُورَةِ اثْنَتَانِ وَالْبَاقِيَاتُ مِنْهُنَّ لَسْنَ كَذَلِكَ. أَوْ أُعْلِمَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقَلِيلِ فَأَخْبَرَ بِهِ ثُمَّ أُعْلِمَ بِالْكَثِيرِ فَأَخْبَرَ بِهِ. نَظِيرُ مَا قَالُوهُ فِي حَدِيثِ: «صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِخَمْسٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً». وَفِي رِوَايَةٍ «بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً» وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٣٣٣ خَاتِمَةٌ فِي ذِكْرِ أُمُورٍ أَرْبَعَةٍ اَلْأَمْرُ الرَّابِعُ فِي الْجَنَّةِ وَنَعِيمِهَا وَمَا يَتَعَلَّقُ بِذَلِكَ.

يا نبي عليه السلام (د دې خبرې) د اِستدلال د پاره د قرآن كريم دا آيت پيش كړو، چې الله تعالى فرمايي: ﴿ كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴾. (١)

ترجمه: ګويا دا ښځې به (په ښائست او ځمک کې) د ياقوت او مَرجان په شان وي.

ياقوت داسې كانړې دى چې كه ته په هغې كې تار واچوى يا هغه صفا ليدل اُوغوارې نو د لرې نه به درته صفا ښكاره شي.

(نو چې د دُنيا په كانړي كې دا صفت شته چې دنَنَه تار په كې ښكاره كيږي نو د جنت ښځې خو به نورې هم ښائسته وي). (٢)

د جنتي حُورو د غاښونو حُسن

په حديث كې راځي چې په جنت كې به يوه رَڼا خورَه شي، جنتيان به هغې طرف ته خپل سرونه وَر اُوچت كړي: فَإِذَا هُوَ مِنْ ثَغْرِ حَوْرَاءَ ضَحِكَتْ فِيْ وَجْهِ زَوْجِهَا. (٣)

نو دا به د يوې حُورې د غاښونو رَڼا وي چې د خپل خاوند مخې ته به يې خندلي وي.

---

(١) الرحمن آية ٥٨.

(٢) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِنَّ الْمَرْأَةَ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُرَى بَيَاضُ سَاقِهَا مِنْ وَرَاءِ سَبْعِيْنَ حُلَّةً حَتَّى يُرَى مُخُّهَا، وَذَلِكَ بِأَنَّ اللهَ يَقُوْلُ: {كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوْتُ وَالْمَرْجَانُ} [الرحمن: ٥٨] فَأَمَّا الْيَاقُوْتُ فَإِنَّهُ حَجَرٌ لَوْ أَدْخَلْتَ فِيْهِ سِلْكًا ثُمَّ اسْتَصْفَيْتَهُ لَأُرِيْتَهُ مِنْ وَرَائِهِ". سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابٌ فِيْ صِفَةِ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٣٣. الترغيب والترهيب للمنذري فصل في وصف نساء أهل الجنة رقم الحديث ٥٧١٠ وقال المنذري: رَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا وَابْنُ حِبَّانَ فِيْ صَحِيْحِهِ وَالتِّرْمِذِيُّ وَاللَّفْظُ لَهُ وَقَالَ وَقَدْ رُوِيَ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ وَلَمْ يَرْفَعْهُ وَهُوَ أَصَحُّ. كنز العمال رقم الحديث ٣٩٤٣٠، تفسير البغوي ج٤ ص ٣٤٣ رقم الحديث ٢٠٩٣. البحر المحيط في التفسير ج ١٠ ص ٦٩. تفسير ابن كثير ج ٧ ص ٥٠٤. الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٧١٢. صفوة التفاسير ج ٣ ص ٢٨٣.

(٣) عَنْ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «سَطَعَ نُوْرٌ فِي الْجَنَّةِ فَرَفَعُوْا رُءُوْسَهُمْ فَإِذَا هُوَ مِنْ ثَغْرِ حَوْرَاءَ ضَحِكَتْ فِيْ وَجْهِ زَوْجِهَا» وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ غَالِبٍ: «بَرِقَتْ بَرْقَةٌ فِي الْجَنَّةِ فَقَالُوْا حَوْرَاءُ ضَحِكَتْ فِيْ وَجْهِ زَوْجِهَا». حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٦ ص ٣٧٤. كنز العمال رقم الحديث ٣٩٤٦٦، تفسير البغوي ج ٥ ص ٧ سورة الواقعة في تفسير آية ٢٣. التفسير المظهري ج ٩ ص ١٧ سورة الواقعة في تفسير آية ٢٣.

د جنتي حُورو د لاسونو او مخ حُسن

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي :

لَوْ أَنَّ حَوْرَاءَ أَخْرَجَتْ كَفَّهَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَافْتَتَنَ الْخَلَائِقُ بِحُسْنِهَا ، وَلَوْ أَخْرَجَتْ نَصِيفَهَا لَكَانَتِ الشَّمْسُ عِنْدَ حُسْنِهِ مِثْلَ الْفَتِيلَةِ فِي الشَّمْسِ لَا ضَوْءَ لَهَا ، وَلَوْ أَخْرَجَتْ وَجْهَهَا لَأَضَاءَ حُسْنُهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ. (١)

که چیرته یوه حُوره د آسمان او زمکې په مینځ کې خپل لاس رااُوباسي نو دا ټول مخلوقات به د هغې د حُسن په وجه په فِتنه کې واقع شي ، او که هغه خپله لوپټه (زړوکې) راښکاره کړي نو د هغې د حُسن په وجه به نمر داسې شي لکه د نمر د وړاندې چې د ډيوې هيڅ رَڼا نه وي ، او که هغه خپل مخ راښکاره کړي نو د هغې حُسن به د آسمان او زمکې په مينځ کې دا هر څه رُوښانه کړي .

د حورو د اَنګو او زيوراتو حُسن

په مسند احمد او نورو ډيرو د احاديثو په کتابونو کې دا حديث ذکر دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې جنّتي به په جنت کې اَويا (٧٠) کاله تَکيه لګولې وي .

(په بعضې احاديثو کې راځي چې په اَويا تَکيه ګانو باندې به يې تَکيه لګولې وي)

د اَرخ (ډډې) بدلولو نه مخکې به دَه ته (د جنت د حُورو نه) خپله بي بي راشي ، دده په اُوږه به لاس اُووهي (چې ځان طرف ته يې متوجّه کړي) ، دا سړې به هغې طرف ته اوګوري:

(١) الترغيب والترهيب للمنذري فصل في وصف نساء أهل الجنّة رقم الحديث ٥٧١٥ وقال المنذري: رَوَاهُ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا مَوْقُوفًا . التفسير المظهري ج ٨ ص ٣٧٧ سورة الدخان في تفسير آية ٥٤ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٤٢١ سورة الدخان في تفسير آية ٥٤ .

وفي رواية : عَنْ أَبِي عِيَاضٍ ، قَالَ: كُنَّا مَعَ كَعْبٍ يَوْمًا فَقَالَ : لَوْ أَنَّ يَدًا مِنَ الْحُورِ دُلِّيَتْ مِنَ السَّمَاءِ بِبَيَاضِهَا وَخَوَاتِيمِهَا لَأَضَاءَتْ لَهَا الْأَرْضُ كَمَا تُضِيءُ الشَّمْسُ لِأَهْلِ الدُّنْيَا. قَالَ : قُلْتُ : يَدُهَا فَكَيْفَ بِالْوَجْهِ بِبَيَاضِهِ وَحُسْنِهِ وَجَمَالِهِ وَتَاجِهِ بِيَاقُوتِهِ وَلُؤْلُؤِهِ وَزَبَرْجَدِهِ. صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ صِفَةِ الْحُورِ الْعِينِ رقم ٢٩٤ . الزهد والرقائق لابن المبارک ج ٢ ص ٧٢ ، الترغيب والترهيب للمنذري فصل في وصف نساء أهل الجنّة رقم ٥٧١٨ .

فَيَنْظُرُ وَجْهَهُ فِيْ خَدِّهَا أَصْفَى مِنَ الْمِرْآةِ .

د هغې په آئنګو کې به خپل مخ د آئينې نه صفا اوګوري . (د هغې آئنګي به د آئنې نه هم زيات صفا وي) .

په هغې باندې (د ښائست د پاره) چې کومې ملغلرې وي په هغې کې به أدنٰى ملغلره دومره قيمتي وي چې که دُنيا ته رابنکاره شي نو د مشرق او مغرب په مينځ کې به دا هر څه روښانه کړي . دا حُوره به په ده باندې سلام واچوي ، دا به ورته د سلام جواب ورکړي او پوښتنه به ورنه اوکړي : مَنْ أَنْتِ ؟ ته څوک يې ؟

هغه به ورته اووايي : أَنَا مِنَ الْمَزِيْدِ .

زه د مزيد نه يم . (يعنى الله تعالى چې تاسو ته د خصوصي اِنعام په طور کوم څه درکوي زه په هغې کې يو نعمت يم) .

او په دې جنتي ښځه باندې به أويا (٧٠) جوړه (د قِسما قِسم رنګونو واله) کپړې وي ، د ټولو نه أدنٰى به د طوبٰى أونې د نُعماني (سُور رَنګ) وي . د دې سړي نظر به د دې جنتي ښځې په بدن باندې أولږي ، تر دې چې دا به د هغې د پندو نَلي (مازغه) هم د بهر نه أوګوري ، د دې ښځې په سَر باندې به داسې قيمتي تاجونه وي چې د هغې أدنٰى ملغلره (که دُنيا ته رابنکاره شي نو دا) به د مشرق او مغرب په مينځ کې دا هر څه روښانه کړي . (١)

---

(١) عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : إِنَّ الرَّجُلَ لَيَتَّكِئُ فِي الْجَنَّةِ سَبْعِيْنَ سَنَةً قَبْلَ أَنْ يَتَحَوَّلَ . ثُمَّ تَأْتِيْهِ امْرَأَتُهُ ، فَتَضْرِبُ عَلَى مَنْكِبَيْهِ ، فَيَنْظُرُ وَجْهَهُ فِيْ خَدِّهَا أَصْفَى مِنَ الْمِرْآةِ ، وَإِنَّ أَدْنَى لُؤْلُؤَةٍ عَلَيْهَا تُضِيْءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ ، فَتُسَلِّمُ عَلَيْهِ ، قَالَ : فَيَرُدُّ السَّلَامَ ، وَيَسْأَلُهَا : مَنْ أَنْتِ ؟ وَتَقُوْلُ : أَنَا مِنَ الْمَزِيْدِ . وَإِنَّهُ لَيَكُوْنُ عَلَيْهَا سَبْعُوْنَ ثَوْبًا ، أَدْنَاهَا مِثْلُ النُّعْمَانِ مِنْ طُوْبَى ، فَيَنْفُذُهَا بَصَرُهُ ، حَتَّى يَرَى مُخَّ سَاقِهَا ، مِنْ وَرَاءِ ذَلِكَ ، وَإِنَّ عَلَيْهَا مِنَ التِّيْجَانِ إِنَّ أَدْنَى لُؤْلُؤَةٍ عَلَيْهَا لَتُضِيْءُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٧١٥ مُسْنَدُ الْمُكْثِرِيْنَ مِنَ الصَّحَابَةِ مُسْنَدُ أَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ . صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٧١ باب جماع اهل الجنة . صحيح ابن حبان بَابُ وَصْفِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا ذِكْرُ الْإِخْبَارِ بِأَنَّ الْمَرْأَةَ الَّتِيْ وَصَفْنَا نَعْتَهَا مِنَ الْمَزِيْدِ الَّذِيْ ذَكَرَ اللهُ فِيْ كِتَابِهِ ، وَوَعَدَ التَّمَكُّنَ مِنْهُ لِأَوْلِيَائِهِ رقم الحديث ٧٣٩٧ . مجمع الزوائد كِتَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِيْ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ وَغَيْرِهِنَّ رقم الحديث ١٨٧٦٢ . ← ← ←

د جنت د حُورو خوشبوئي

امام مجاهد رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي :

إِنَّهُ لَيُوجَدُ رِيحُ الْمَرْأَةِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِينَ سَنَةً . (١)

د حورِعِين خوشبوئي د پنځوس (٥٠) کاله مسافت په اندازه د لرې نه محسوسيږي .

په يو روايت کې ذکر دي چې د حورِعِين خوشبوئي د پنځه سوه (٥٠٠) کاله مسافت په اندازه د لرې نه محسوسيږي . (٢) .

د جنت د حُورو سَندرې

الله تعالى فرمايي :

﴿ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴾ . (٣)

ترجمه : پس څوک چې ايمان راوړي او نيک اعمال اوکړي نو دوی به د جنت په باغيچو کې خوشحاله وي .

د يحيٰى ابن کثير رَحِمَهُ اللَّهُ نه ددې آيت ﴿ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴾ په تفسير کې نقل دي :

اَلْحَبْرُ : السَّمَاعُ وَاللَّذَّةُ . د خوشحالۍ نه مراد دادی چې دوی به په جنت کې د حُورو سندرې آورې او لِذّت به حاصلوي . (٤)

←←← الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧٠٠ . كنز العمال رقم الحديث ٣٩٣٥٦ . تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٣٢٨ ، الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٦٠٥ .

(١) مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجَنَّةِ مَا ذُكِرَ فِي الْجَنَّةِ وَمَا فِيهَا مِمَّا أُعِدَّ لِأَهْلِهَا رقم ٣٣٩٨٧ .

(٢) عَنْ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ أَنَّهُ قَالَ : لَيُوجَدُ رِيحُ الْمَرْأَةِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِ مِائَةِ سنة . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٣٢١ .

(٣) الروم آية ١٥ .

(٤) عَنْ عَامِرِ بْنِ يَسَافٍ ، قَالَ : سَمِعْتُ ابْنَ أَبِي كَثِيرٍ ، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى : {فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ} [الروم: ١٥] قَالَ : اَلْحَبْرُ : السَّمَاعُ وَاللَّذَّةُ . صفة الجنة لابن ابي الدنيا ص ١٨٦ رقم ٢٥٢ بَابُ غِنَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ .

مفسّرينو د " يُحْبَرُوْنَ " ډيرې معناګانې کړي ، يوه په کې دا هم ده چې دوى به د حُورو سندرې آوري . (١)

٣. رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې په جنت کې د حورِ عِين (يعنى د غټو ښائسته سترګو واله حورو) د راجمع کيدو يو ځاى دى (چې هلته به حُورې د سېل او تفريح د پاره راجمع کيږي) او په اُوچت آواز سره به داسې سندرې وايي چې په مخلوقاتو کې به هيچا داسې ښائسته آواز نه وي آوريدلى .

حُورې به دا سندرې وايي :

نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَبِيْدُ ✡ وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأَسُ

مونږ به هميشه ژوندى يو هيڅ کله به مرګ (او فناء کيدل) مونږ ته نه راځي ، او مونږ به هميشه په نِعمتونو (خوشحالو) کې يو په مونږ به سختي (او محتاجي) نه راځي .

وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ ✡ طُوْبَىٰ لِمَنْ كَانَ لَنَا وَكُنَّا لَهُ

او مونږ به هميشه (د خپل رَب يا د خپل خاوند نه) راضي يو پس مونږ به هيڅ کله نه ناراضه کيږو . د هغه سړي د پاره مبارکي (او خوشحالي) ده چې څوک زمونږ د پاره دى او مونږ د هغه د پاره يو . (٢)

---

(١) (يُحْبَرُوْنَ) قَالَ الضَّحَّاكُ وَابْنُ عَبَّاسٍ : يُكْرَمُوْنَ . وَقِيْلَ : يُنَعَّمُوْنَ ، وَقَالَهُ مُجَاهِدٌ وَقَتَادَةُ . وَقِيْلَ : يُسَرُّوْنَ . السُّدِّيُّ : يَفْرَحُوْنَ . وَالْحَبْرَةُ عِنْدَ الْعَرَبِ : اَلسُّرُوْرُ وَالْفَرَحُ ، ذَكَرَهُ الْمَاوَرْدِيُّ . وَقَالَ الْجَوْهَرِيُّ : اَلْحَبْرُ : الْحُبُوْرُ وَهُوَ السُّرُوْرُ ... وَقَالَ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيْرٍ "فِيْ رَوْضَةٍ يُحْبَرُوْنَ" قَالَ : اَلسَّمَاعُ (اي الغناء) فِي الْجَنَّةِ ، وَقَالَهُ الْأَوْزَاعِيُّ . قَالَ : إِذَا أَخَذَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي السَّمَاعِ لَمْ تَبْقَ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ إِلَّا رَدَّدَتِ الْغِنَاءَ بِالتَّسْبِيْحِ وَالتَّقْدِيْسِ.
تفسير القرطبي ج ١٣ ص ١٢ . زاد المسير في علم التفسير ج ٣ ص ٤١٨ سورة الروم آية ١٥ .

(٢) عَنْ عَلِيٍّ رضي الله عنه قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَمُجْتَمَعًا لِلْحُوْرِ الْعِيْنِ يَرْفَعْنَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ تَسْمَعِ الْخَلَائِقُ مِثْلَهَا يَقُلْنَ : نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَبِيْدُ ✡ وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأَسُ
وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ ✡ طُوْبَىٰ لِمَنْ كَانَ لَنَا وَكُنَّا لَهُ .
مشكاة المصابيح كتاب أحوال القيامة وبدء الخلق باب صفة الجنة وأهلها الفصل الثاني رقم ٥٦٢٩(٣٨) ، ←←←

د خپلو خاوندانو د وړاندې د جنتي ښځو سندرې

رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايي چې بيشکه د جنت بيبيانې به د خپلو خاوندانو د وړاندې په داسې ښائسته آواز باندې سندرې وايي چې داسې ښائسته آواز به هيچا نه وي آوريدلی . هغه سندرې به دا وايي :

نَحْنُ الْخَيِّرَاتُ الْحِسَانُ ، أَزْوَاجُ قَوْمٍ كِرَامٍ ، يَنْظُرُوْنَ بِقُرَّةِ أَعْيَانٍ .

مونږ خوش اَخلاقه ښائسته ښځې يو ، د مُعَزّزو خلقو بيبيانې يو ، دوی چې مونږ ته ګوري نو خپلې سترګې به يَخوي .

يوه سندره به دا هم وايي :

نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُتْنَهْ ، وَنَحْنُ الْآمِنَاتُ فَلَا نَخَفْنَهْ ، وَنَحْنُ الْمُقِيْمَاتُ فَلَا نَظْعَنَهْ .

مونږ به هميشه ژوندی يو وفات کيږو به نه. مونږ به هميشه په اَمن کې يو ويريږو به نه. مونږ به هميشه دلته جنت کې اُوسيږو ددې ځای نه به بل ځای ته نه ځو . (١)

←←← سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي كَلَامِ الْحُورِ الْعِينِ رقم الحديث ٢٥٦٤ ، كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٤٦١ ذكر الحور ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٣٩٧١ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧٢١ فصل في غناء الحور العين . تفسير الخازن ج ١ ص ٣٣، احياء علوم الدين ج ٤ ص ٥٤١ .

نوټ : دې حديث ته اګر چې علماؤ ضعيف ويلی خو ضعيف حديث په فضائلو کې معتبر دی . ابوالشمس علي عنه

(١) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَزْوَاجَ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُغَنِّيْنَ أَزْوَاجَهُنَّ بِأَحْسَنِ أَصْوَاتٍ مَا سَمِعَهَا أَحَدٌ قَطُّ ، وَإِنَّ مِمَّا يُغَنِّيْنَ بِهِ : نَحْنُ الْخَيِّرَاتُ الْحِسَانُ ، أَزْوَاجُ قَوْمٍ كِرَامٍ ، يَنْظُرُوْنَ بِقُرَّةِ أَعْيَانٍ . وَإِنَّ مِمَّا يُغَنِّيْنَ بِهِ: نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُتْنَهْ ، وَنَحْنُ الْآمِنَاتُ فَلَا نَخَفْنَهْ ، وَنَحْنُ الْمُقِيْمَاتُ فَلَا نَظْعَنَهْ . رواه الطَّبَرَانِيُّ بِسَنَدٍ صَحِيْحٍ . الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٤٣٥ خَاتِمَةٌ فِي ذِكْرِ أُمُوْرٍ أَرْبَعَةٍ اَلْأَمْرُ الرَّابِعُ فِي الْجَنَّةِ وَنَعِيْمِهَا وَمَا يَتَعَلَّقُ بِذَلِكَ. صحيح الترغيب والترهيب ج ٣ ص ٥١٩ كتاب صفة الجنة فصل في غناء الحور العين رقم الحديث ٣٧٤٩(١) وقال المنذري : رواه الطبراني في الصغير والأوسط ورواتهما رواة الصحيح . المعجم الاوسط للطبراني رقم الحديث ٤٩١٧ . كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٤٦٢ ذكر الحور . صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٥٩ باب غناء اهل الجنة . الاحاديث المختارة رقم الحديث ٣٠٣ . مجمع الزوائد كِتَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَغَيْرِهِنَّ رقم الحديث ١٨٧٦٠ ،وقال الهيثمي: رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الصَّغِيرِ وَالْأَوْسَطِ، وَرِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ . ←←←←

د جنت نهر په غاړه باندې د ځوانانو جينکو سندرې

حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي : په جنت کې به يو نهر وي چې د جنت د اُوږدوالي په اندازه به اُوږد وي ، ددې نهر په دواړو غاړو باندې به باکرې (ځوانانې) جينکۍ يو بل ته مخامخ ولاړې وي :

وَيُغَنِّيْنَ بِأَحْسَنِ أَصْوَاتٍ يَسْمَعُهَا الْخَلَائِقُ ، حَتَّى مَا يَرَوْنَ أَنَّ فِي الْجَنَّةِ لَذَّةً مِثْلَهَا .

او دوی به په داسې ښائسته آوازونو سره سندرې وايي چې ټول (جنتيان) خلق به يې آوري ، تردې چې دوی به محسوسه کړي چې ددې په شان مزه د جنت په بل څيز کې نشته .

صحابه کرام رضي الله عنهم فرمايي چې مونږ د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه نه پوښتنه اوکړه :

يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ! وَمَا ذٰلِكَ الْغِنَاءُ ؟

اې ابوهريره ! دا سندرې به څه قِسم وي ؟

حضرت ابوهريرة رضي الله عنه ورته اوفرمايل :

إِنْ شَاءَ اللهُ دا به د الله تعالى تسبيح ، حمد ، پاکي او ثناء وي . (١)

←←← وفي رواية : عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه : أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « إِنَّ الْحُوْرَ فِي الْجَنَّةِ يُغَنِّيْنَ يَقُلْنَ: نَحْنُ الْحُوْرُ الْحِسَانُ ، هُدِيْنَا لِأَزْوَاجٍ كِرَامٍ » . مجمع الزوائد كِتَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ وَغَيْرِهِنَّ رقم الحديث ١٨٧٦١ وقال الهيثمي : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ، وَرِجَالُهُ وُثِّقُوا. المعجم الاوسط للطبراني رقم ٦٤٩٧ . كنزالعمال رقم ٣٩٤٦٠ ذكر الحور . الترغيب والترهيب للمنذري رقم ٥٧٢٢ .

(١) عَنْ أَبِي صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ، قَالَ : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ نَهَرًا طُوْلَ الْجَنَّةِ ، حَافَّتَاهُ الْعَذَارَى قِيَامٌ مُتَقَابِلَاتٌ ، وَيُغَنِّيْنَ بِأَحْسَنِ أَصْوَاتٍ يَسْمَعُهَا الْخَلَائِقُ ، حَتَّى مَا يَرَوْنَ أَنَّ فِي الْجَنَّةِ لَذَّةً مِثْلَهَا . قُلْنَا : يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ! وَمَا ذٰلِكَ الْغِنَاءُ ؟ قَالَ : « إِنْ شَاءَ اللهُ التَّسْبِيْحُ ، وَالتَّحْمِيْدُ ، وَالتَّقْدِيْسُ وَثَنَاءٌ عَلَى الرَّبِّ عَزَّ وَجَلَّ » . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٨٣ بَابُ السَّمَاعِ فِي الْجَنَّةِ ، وَالتَّغَنِّي بِذِكْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ : {فَأَمَّا الَّذِيْنَ آمَنُوْا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُوْنَ} [الروم: ١٥] . صحيح الترغيب والترهيب كتاب صفة الجنة فصل في غناء الحور العين رقم الحديث ٣٧٥١(٣) . العمل الصالح رقم الحديث ١٩٤٣ . اعراب القرآن و بيانه ج ٧ ص ٤٨١ . الدرالمنثور في التفسير بالمأثور ج١ ص ٩٥ .

د جنتي سَر او خپو ته د حُورو سندرې

رسولُ الله صلی الله علیه وسلم فرمايي : چې کوم بنده جنت ته داخل شي نو دده سَر او خپو ته به حورِ عِین (يعنی د غټو سترګو واله ښائسته حُورې) کيني :

تُغَنِّيَنَهُ بِأَحْسَنِ صَوْتٍ سَمِعَهُ الْجِنُّ وَالْإِنْسُ .

ده ته په داسې ښائسته انداز باندې سندرې وايي چې پیريانو او انسانانو به ددينه مخکې داسې ښائسته آواز چيرته نه وي اَوريدلی .

دا (سندرې) به د شيطان بَاجه نه وي بلکه دا به د الله تعالی په بزرګۍ او پاکۍ باندې مشتمل وي . (١)

د حورو خوش آوازي اَوريدو سره د جنت د اُونو نه ښائسته آواز راوتل

١ . کله چې حُورې د اُونو لاندې ناستې وي او په خوش آوازۍ سره اشعار وايي نو د جنت اُونې چې دا آواز واوري نو دا به هم په حرکت کې راشي او ددينه نه به هم ښائسته آواز رااُوځي . (٢)

٢ . بلکه د جنت اُونې به داسې وي چې کله په دې باندې هوا چليږي نو ددينه به

(١) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : مَا مِنْ عَبْدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا وَيَجْلِسُ عِنْدَ رَأْسِهِ ، وَعِنْدَ رِجْلَيْهِ ثِنْتَانِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ، تُغَنِّيَانِهِ بِأَحْسَنِ صَوْتٍ سَمِعَهُ الْجِنُّ وَالْإِنْسُ ، وَلَيْسَ بِمَزَامِيرِ الشَّيْطَانِ، وَلَكِنْ بِتَمْجِيدِ اللهِ وَتَقْدِيسِهِ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٤٧٨ . مجمع الزوائد كِتَابُ أَهْلِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَغَيْرِهِنَّ رقم الحديث ١٨٧٥٩ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧٢٢ فصل في غناء الحور العين . التفسير المظهري ج ٧ ص ٢٢٦ ، احياء علوم الدين ج ٤ ص ٥٤١ .

(٢) قَالَ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ لِابْنِ شِهَابٍ : هَلْ فِي الْجَنَّةِ مِنْ سَمَاعٍ فَإِنَّهُ حُبِّبَ إِلَيَّ السَّمَاعُ ؟ قَالَ : إِيْ وَالَّذِي نَفْسُ ابْنِ شِهَابٍ بِيَدِهِ إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَشَجَرًا حَمْلُهُ اللُّؤْلُؤُ وَالزَّبَرْجَدُ تَحْتَهُ جَوَارٍ نَاهِدَاتٌ يَتَغَنَّيْنَ بِالْقُرْآنِ يَقُلْنَ : نَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْأَسُ ، وَنَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ . فَإِذَا سَمِعَ ذَلِكَ الشَّجَرُ صَفَّقَ بَعْضُهُ بَعْضًا. فَأَجَبْنَ الْجَوَارِيَ. فَلَا يُدْرَى أَصْوَاتُ الْجَوَارِي أَحْسَنُ أَمْ أَصْوَاتُ الشَّجَرِ . صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٥٠ بَابُ غِنَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ .

ښائسته آواز راأوځي. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً جُذُوعُهَا مِنْ ذَهَبٍ، وَفُرُوعُهَا مِنْ زَبَرْجَدٍ وَلُؤْلُؤٍ، فَتَهُبُّ لَهَا رِيحٌ فَتَصْفِقُ، فَمَا سَمِعَ السَّامِعُونَ بِصَوْتِ شَيْءٍ قَطُّ أَلَذَّ مِنْهُ. (١)

بيشكه په جنت كې به داسې يوه أونه وي چې د هغې تَنې به د سروزرو وي، او شاخونه به يې د زَبرجدو او ملغلرو وي، چې كله په دې باندې هوا أولګي نو ددينه به داسې ښائسته آواز راأوځي چې آوريدونكو به ددينه ډير مزيدار آواز د بل شي نه وي آوريدلى.

د دُنيا ښځو ته به د جنت په حُورو باندې د عبادت په وجه فضيلت حاصل وي

د دُنيا ښځې چې جنت ته لاړې شي نو دوى ته به د جنت په حُورو باندې ډير فضيلت حاصل وي؛ ځكه دوى به په دُنيا كې مونځونه، روژې، أودسونه، او نور ډير عبادات كړي وي، او حُورو خو دا عبادات ندي كړي. نو دوى به د جنت د حورو سرداري وي.

١. د احاديثو په كتابونو كې يو أوږد حديث ذكر دى، (چې حضرت أمّ سلمة رضي الله عنها د نبي عليه السلام نه د قرآن كريم د هغه آيتونو متعلق پوښتنه اوكړه چې په هغې كې د جنت د حُورو صفتونه بيان شوي، پيغمبر عليه السلام ورته د هر آيت پوره وضاحت اوكړو) د حديث په آخر كې أمّ سلمة رضي الله عنها د نبي عليه السلام نه دا پوښتنه هم اوكړه:

اې د الله رسوله! د دُنيا دا ښځې افضلې دي كه د جنت حُورِ عين؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: د دُنيا دا ښځې افضلې دي... ځكه دوى مونځونه،

(١) الترغيب والترهيب فصل في شجر الجنة وثمارها رقم الحديث ٥٦٨٠. صفة الجنة لابي نعيم الاصبهاني ذِكْرُ حُبُورِ أَهْلِهَا وَاجْتِمَاعِهِمْ عَلَى الْغِنَاءِ وَالطَّرَبِ لِقَوْلِهِ تَعَالَى {فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ} [الروم: ١٥] رقم الحديث ٤٣٣.

وفي رواية: عَنْ عَبْدَةَ بْنِ أَبِي لُبَابَةَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً ثَمَرُهَا زَبَرْجَدٌ وَيَاقُوتٌ وَلُؤْلُؤٌ فَيَبْعَثُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ رِيحًا فَتَصْفِقُ، فَيُسْمَعُ لَهَا أَصْوَاتٌ لَمْ يُسْمَعْ أَلَذُّ مِنْهَا. صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ غِنَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٤.

وفي رواية: عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْحَارِثِيِّ، قَالَ: حُدِّثْتُ أَنَّ فِي الْجَنَّةِ شَجَرَةً آجَامُهَا مِنْ قَصَبٍ مِنْ ذَهَبٍ حِمْلُهَا اللُّؤْلُؤُ، فَإِذَا اشْتَهَى أَهْلُ الْجَنَّةِ أَنْ يَسْمَعُوا صَوْتًا حَسَنًا بَعَثَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى تِلْكَ الْآجَامِ رِيحًا فَتَأْتِي بِكُلِّ صَوْتٍ يَشْتَهُونَ. صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ غِنَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٦.

روژې او نور عبادتونه کړي. (١)

نو الله ربّ العزت به دوی ته په حورو باندې ډير فضيلت ورکړي، او ډير نعمتونه به ورکړي. (٢)

---

(١) پوره حديث داسې دی: عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللهِ {حُوْرٌ عِيْنٌ} [الواقعة: ٢٢]. قَالَ: "حُوْرٌ: بِيْضٌ، عِيْنٌ: ضِخَامُ الْعُيُوْنِ شُفْرُ الْحَوْرَاءِ بِمَنْزِلَةِ جَنَاحِ النُّسُوْرِ". قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ: {كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُوْنٌ} [الطور: ٢٤]. قَالَ: «صَفَاؤُهُنَّ صَفَاءُ الدُّرِّ فِي الْأَصْدَافِ الَّتِيْ لَمْ تَمَسَّهُ الْأَيْدِيْ». قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ: {فِيْهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ} [الرحمن: ٧٠]. قَالَ: «خَيْرَاتُ الْأَخْلَاقِ، حِسَانُ الْوُجُوْهِ». قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ: {كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُوْنٌ} [الصافات: ٤٩]. قَالَ: «رِقَّتُهُنَّ كَرِقَّةِ الْجِلْدِ الَّذِيْ رَأَيْتِ فِيْ دَاخِلِ الْبَيْضَةِ مِمَّا يَلِي الْقِشْرَ وَهُوَ الْغِرْقِئُ». قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِهِ: {عُرُبًا أَتْرَابًا} [الواقعة: ٣٧]. قَالَ: «هُنَّ اللَّوَاتِيْ قُبِضْنَ فِيْ دَارِ الدُّنْيَا عَجَائِزَ رُمْصًا شُمْطًا خَلَقَهُنَّ اللهُ بَعْدَ الْكِبَرِ، فَجَعَلَهُنَّ عَذَارَى عُرُبًا مُتَعَشِّقَاتٍ مُحَبَّبَاتٍ، أَتْرَابًا عَلَى مِيْلَادٍ وَاحِدٍ». قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ أَنِسَاءُ الدُّنْيَا أَفْضَلُ أَمِ الْحُوْرُ الْعِيْنُ؟ قَالَ: «بَلْ نِسَاءُ الدُّنْيَا أَفْضَلُ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ كَفَضْلِ الظِّهَارَةِ عَلَى الْبِطَانَةِ». قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! وَبِمَا ذَاكَ؟ قَالَ: "بِصَلَاتِهِنَّ وَصِيَامِهِنَّ وَعِبَادَتِهِنَّ اللهَ. أَلْبَسَ اللهُ وُجُوْهَهُنَّ النُّوْرَ، وَأَجْسَادَهُنَّ الْحَرِيْرَ بِيْضَ الْأَلْوَانِ خُضْرَ الثِّيَابِ صُفْرَاءَ الْحُلِيِّ مَجَامِرُهُنَّ الدُّرُّ وَأَمْشَاطُهُنَّ الذَّهَبُ يَقُلْنَ: أَلَا نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوْتُ أَبَدًا، أَلَا وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْؤُسُ أَبَدًا، أَلَا وَنَحْنُ الْمُقِيْمَاتُ فَلَا نَظْعَنُ أَبَدًا، أَلَا وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا، طُوْبَى لِمَنْ كُنَّا لَهُ وَكَانَ لَنَا". قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! اَلْمَرْأَةُ مِنَّا تَتَزَوَّجُ الزَّوْجَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ وَالْأَرْبَعَةَ ثُمَّ تَمُوْتُ فَتَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَيَدْخُلُوْنَ مَعَهَا مَنْ يَكُوْنُ زَوْجُهَا؟ قَالَ: "يَا أُمَّ سَلَمَةَ! إِنَّهَا تُخَيَّرُ فَتَخْتَارُ أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا. فَتَقُوْلُ: أَيْ رَبِّ إِنَّ هَذَا كَانَ أَحْسَنَهُمْ مَعِيْ خُلُقًا فِيْ دَارِ الدُّنْيَا فَزَوِّجْنِيْهِ. يَا أُمَّ سَلَمَةَ ذَهَبَ حُسْنُ الْخُلُقِ بِخَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ". المعجم الكبير للطبراني ج ٢٣ ص ٣٦٧ رقم الحديث ٨٧٠ أُمُّ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ. الْحَسَنُ عَنْ أُمِّهِ. المعجم الاوسط رقم الحديث ٣١٤١، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧٢٠، مجمع الزوائد رقم الحديث ١١٣٩٦، ورقم الحديث ١٨٧٥٤. الزواجر ج ٢ ص ٢٣٢. حادي الارواح لابن قيم ص ٢٢٨. كنزالعمال رقم الحديث ٣٠٤٣٦.

(٢) وَفِيْ حَدِيْثٍ عِنْدَ أَبِيْ يَعْلَى وَالْبَيْهَقِيِّ «وَالَّذِيْ بَعَثَنِيْ بِالْحَقِّ مَا أَنْتُمْ فِي الدُّنْيَا بِأَعْرَفَ بِأَزْوَاجِكُمْ وَمَسَاكِنِكُمْ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ بِأَزْوَاجِهِمْ وَمَسَاكِنِهِمْ، فَيَدْخُلُ رَجُلٌ مِنْهُمْ عَلَى اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ زَوْجَةً مِمَّا يُنْشِئُ اللهُ تَعَالَى، وَاثْنَتَيْنِ مِنْ وَلَدِ آدَمَ لَهُمَا فَضْلٌ عَلَى مَنْ أَنْشَأَ اللهُ بِعِبَادَتِهِمَا فِي الدُّنْيَا... ←←←←←

۲. امام قرطبي رَحِمَهُ اللهُ دا حديث رانقل کړی چې د جنت حُور عِين به د يو بل لاس نيولې وي او په داسې ښائسته انداز باندې به سندرې وايي چې تر اوسه به مخلوقاتو د غه شان يا ددې په مثل ښائسته آواز نه وي اَوريدلی.

(هغه حُورې به په سندرو کې دا اشعار وايي :)

نَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا ✡ وَنَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلَا نَظْعَنُ أَبَدًا

مونږ به (د خپل رَب يا د خپل خاوند نه) راضي يو هيڅ کله به نه ناراضه کيږو.

وَنَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ أَبَدًا ✡ وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْؤُسُ أَبَدًا

مونږ به ژوندۍ يو هيڅ کله به نه وفات کيږو، او مونږ به خوشحاله يو هيڅ کله به سختي (او محتاجي) په مونږ نه راځي.

وَنَحْنُ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ✡ حَبِيْبَاتٌ لِأَزْوَاجٍ كِرَامٍ.

مونږ خوش اخلاقه او ښائسته مخونو واله يو، (او) مُعزَّزو خاوندانو ته محبوبې يو.

حضرت عائشة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فرمايي چې کله حور عِين دا سندرې اُووايي نو د دُنيا مؤمنانې ښځې به ورته دا جواب ورکړي:

نَحْنُ الْمُصَلِّيَاتُ وَمَا صَلَّيْتُنَّ ✡ وَنَحْنُ الصَّائِمَاتُ وَمَا صُمْتُنَّ

(مونږ ته دا شرَف حاصل دی چې:) مونږ (په دُنيا کې) مونځونه کړي تاسو مونځونه ندي کړي. او مونږ روژې نيولي تاسو روژې ندي نيولي.

وَنَحْنُ الْمُتَوَضِّيَاتُ وَمَا تَوَضَّأْتُنَّ ✡ وَنَحْنُ الْمُتَصَدِّقَاتُ وَمَا تَصَدَّقْتُنَّ.

او مونږ اَودسونه کړي تاسو اَودسونه ندي کړي، او مونږ صدقې ورکړي تاسو صدقې ندي ورکړي.

حضرت عائشة رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فرمايي: فَغَلَبْنَهُنَّ وَاللهِ.

← ځ ← الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۲ ص ۴۳۳ خَاتِمَةٌ فِي ذِكْرِ أُمُورٍ أَرْبَعَةٍ اَلْأَمْرُ الرَّابِعُ فِي الْجَنَّةِ وَنَعِيمِهَا وَمَا يَتَعَلَّقُ بِذَٰلِكَ. البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۶۰۹. حادي الارواح ص ۲۲۹. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۷۱۴، تفسير ابن كثير ج ۳ ص ۲۸۷، و ج ۷ ص ۵۳۳.

قسم په الله، چې د دُنيا ښځې به (په دې جواب ورکولو سره) په حُورو باندې غالبې شي. (١)

بهر حال، د دُنيا دا ښځې چې جنت ته لاړې شي نو الله تعالى به دا په ډېر ښائسته شكل باندې پيدا كړي، د جنت د حور عِين نه به ډېرې ښكلې وي، او د هغوى نه به ډېرې افضلې وي. (٢)

د نېک عمله ښځو په جنت کې اُوچت مقام، او د جنتي د پاره ډېرې خوشحالۍ

علامه ابن جوزي رَحِمَهُ اللهُ په "بُسْتَانُ الْوَاعِظِيْن" کې يو روايت رانقل کړی:

---

(١) وَفِي الْحَدِيْثِ: "إِنَّ الْحُوْرَ الْعِيْنَ يَأْخُذُ بَعْضُهُنَّ بِأَيْدِيْ بَعْضٍ وَيَتَغَنَّيْنَ بِأَصْوَاتٍ لَمْ تَسْمَعِ الْخَلَائِقُ بِأَحْسَنَ مِنْهَا وَلَا بِمِثْلِهَا: نَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا، وَنَحْنُ الْمُقِيْمَاتُ فَلَا نَظْعَنُ أَبَدًا، وَنَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوْتُ أَبَدًا، وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْؤُسُ أَبَدًا، وَنَحْنُ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ حَبِيْبَاتٌ لِأَزْوَاجٍ كِرَامٍ. (خَرَّجَهُ التِّرْمِذِيُّ بِمَعْنَاهُ مِنْ حَدِيْثِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. وَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: إِنَّ الْحُوْرَ الْعِيْنَ إِذَا قُلْنَ هٰذِهِ الْمَقَالَةَ أَجَابَهُنَّ الْمُؤْمِنَاتُ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا: نَحْنُ الْمُصَلِّيَاتُ وَمَا صَلَّيْتُنَّ، وَنَحْنُ الصَّائِمَاتُ وَمَا صُمْتُنَّ، وَنَحْنُ الْمُتَوَضِّيَاتُ وَمَا تَوَضَّأْتُنَّ، وَنَحْنُ الْمُتَصَدِّقَاتُ وَمَا تَصَدَّقْتُنَّ. فَقَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: فَغَلَبْنَهُنَّ وَاللهِ. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ١٨٧ سورة الرحمن في تفسير آية ٧٠.

(٢) علامه قرطبي رَحِمَهُ اللهُ ددې متعلق پوره تفصيل رانقل کړی: وَاخْتُلِفَ أَيُّهُمَا أَكْثَرُ حُسْنًا وَأَبْهَرُ جَمَالًا الْحُوْرُ أَوِ الْآدَمِيَّاتُ؟ فَقِيْلَ: اَلْحُوْرُ لِمَا ذُكِرَ مِنْ وَصْفِهِنَّ فِي الْقُرْآنِ وَالسُّنَّةِ، وَلِقَوْلِهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ فِي دُعَائِه عَلَى الْمَيِّتِ فِي الْجِنَازَةِ: (وَأَبْدِلْهُ زَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ). وَقِيْلَ: اَلْآدَمِيَّاتُ أَفْضَلُ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ بِسَبْعِيْنَ أَلْفَ ضِعْفٍ، وَرُوِيَ مَرْفُوْعًا. وَذَكَرَ ابْنُ الْمُبَارَكِ: قَالَ: إِنَّ نِسَاءَ الدُّنْيَا مَنْ دَخَلَ مِنْهُنَّ الْجَنَّةَ فُضِّلْنَ عَلَى الْحُوْرِ الْعِيْنِ بِمَا عَمِلْنَ فِي الدُّنْيَا. وَقَدْ قِيْلَ: إِنَّ الْحُوْرَ الْعِيْنَ الْمَذْكُوْرَاتِ فِي الْقُرْآنِ هُنَّ الْمُؤْمِنَاتُ مِنْ أَزْوَاجِ النَّبِيِّيْنَ وَالْمُؤْمِنِيْنَ يُخْلَقْنَ فِي الْآخِرَةِ عَلَى أَحْسَنِ صُوْرَةٍ، قَالَهُ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ. وَالْمَشْهُوْرُ أَنَّ الْحُوْرَ الْعِيْنَ لَسْنَ مِنْ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا وَإِنَّمَا هُنَّ مَخْلُوْقَاتٌ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى قَالَ: (لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ) وَأَكْثَرُ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا مَطْمُوْثَاتٌ، وَلِأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ أَقَلَّ سَاكِنِي الْجَنَّةِ النِّسَاءُ) فَلَا يُصِيْبُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ امْرَأَةٌ، وَوَعَدَ الْحُوْرَ الْعِيْنَ لِجَمَاعَتِهِمْ، فَثَبَتَ أَنَّهُنَّ مِنْ غَيْرِ نِسَاءِ الدُّنْيَا. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ١٨٧ سورة الرحمن في تفسير آية ٧٠.

(اګر چې دا روايت اُوږد دی خو د عبرت نه ډک دی نو ځکه يې درته پوره رانقل کوم :)

د جنت تختونه : حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي چې د الله تعالی يو دوست به په جنت کې په يو تَخت باندې کيني ، ددې تخت اُوچتوالې به د پنځه سوه (٥٠٠) کاله مسافت په مقدار وي.

(((الله تعالی هم د جنت د فرشونو او تختونو په باره کې فرمايي :

﴿ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴾. (١)

ترجمه : او جنتيان به په اُوچتو بِسترو (فرشونو) باندې وي)))

دا تخت به د سرو ياقوتو نه جوړ وي ، ددې به د زمرودو دوه ښنې وزرې وي ، په دې تخت باندې به اُويا (٧٠) بِسترې وي ، ددې بِسترو مالوچ به د نُور وي ، بهرنې اَستر به يې د نرې وريښمو وي ، او دننه اَستر به يې د غټو وريښمو وي ، که چيرته ددې پورته طرف په ښکته طرف رازوړند کړې شي نو آخرته به په څلويښت (٤٠) کاله کې هم را اُو نه رسي.

د جنت تکيه ګانې : په دې تخت باندې به د ناويانو د پاره جوړه شوې کمره وي چې د ملغلرو نه به جوړه شوې وي ، په دې باندې به د نُور اُويا (٧٠) پَردې وي .

(((ددې په باره کې الله تعالی هم فرمايي : ﴿ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِئُونَ ﴾. (٢) ترجمه : دوی او د دوی بيبياني به (د اُونو) په سيورو کې وي ، په تَختونو باندې به يې تکيه لګولې وي))).

يعنې جنتي به د خپلو بيبيانو سره د جنت د اُونو د سيورو لاندې د تَختونو د پاسه د ناويانو په دې کمره کې تکيه لګولې ناست وي.

---

(١) الواقعة آية ٣٤. / بل ځای فرمايي : ﴿ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴾ الغاشية آية ١٣.
ترجمه : په دې جنت کې به اُوچت اُوچت تَختونه وي.

(٢) يس آية ٥٦. / په سورة الكهف کې ذکر دي : ﴿ مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ ﴾. الكهف آية ٣١.
ترجمه : دوی به په دې جنت کې په تختونو باندې تکيه لګولې وي.

دې جنتي به د خپلې بي بي سره غاړه ملاؤ کړي وي، نه به دا بي بي ستړې کيږي او نه به دا سړی ستړې کيږي (يعنې د يو بل نه به يې زړه نه مړيږي)، په دې غاړه ملاؤولو کې به څلويښت (۴۰) کاله تېرشي.

کله چې دا جنتي خپل سَر رااوچت کړي نو ناڅاپه به يوه بله بي بي اوګوري، هغه به دا ته اوګوري او دا آواز به ورته اوکړي:

يَا وَلِيَّ اللهِ! أَمَا لَنَا فِيكَ مِنْ دَوْلَةٍ؟

اې د الله دوسته! آيا زمونږ د پاره د تا سره څه حصه نشته؟

دا جنتي به ورته اُووايي:

حَبِيْبَتِيْ! مَنْ أَنْتِ؟ اې زما محبوبې! ته څوک يې؟

هغه به ورته اووايي:

أَنَا مِنَ اللَّوَاتِيْ قَالَ فِيهِنَّ اللهُ ﴿ وَلَدَيْنَا مَزِيْدٌ ﴾(۱)

زه د هغه ښځو نه يم چې د هغې متعلق الله تعالی فرمايي: " او مونږ سره (د دې جنتيانو د پاره) نور زيات نعمتونه هم شته ".

نو د دې جنتي دا تَخت (يا: د سروزرو وزرو واله کرسۍ) به والوځي (او هغې بي بي ته به وَر اُورسي)، کله چې جنتي دا دويمه بي بي اُوګوري نو دا به په هغه اوله باندې يو لک (۱۰۰۰۰۰) درجې په نُور کې زياته وي، دا به د هغې سره څلويښت (۴۰) کاله دا سې غاړه ملاؤ کړي چې نه به دا ښځه ستړې کيږي او نه به دا سړې ستړې کيږي. (۲)

---

(۱) ق آية ۳۵ .

(۲) قَالَ ابْن عَبَّاس رَضِيَ الله عَنهُما وَذَلِكَ أَنّ وليّ الله فِي الجنّة على سَرِير . والسرير ارتفاعُه خَمْس مِائَة عَام وَهُوَ قَول الله عز وَجل {وفرش مَرْفُوعَة} (الوَاقِعَة ۳۴) قَالَ: والسرير من ياقوت أَحْمَر ، وَله جَنَاحَانِ من زمرد أَخْضَر ، وعَلى السرير سَبْعُونَ فراشا حشوها النُّور وظواهرها السندس وبطائنها من استبرق ، وَلَو دلي أَعْلَاهَا فراشا مَا وصل إِلَى آخرهَا مِقْدَار أَرْبَعِينَ عَاما .

أرائك الجنّة: وعَلى السرير أريكة وَهِي الحجلة ، وَهِي من لؤلؤة عَلَيْهَا سَبْعُونَ سترا من نُور ←←←←

د دُنيوي ښځې حُسن و جَمال : كله چې دا جنتي ځلوېښت كاله پس خپل سَر راپورته كړي نو په دې خپل كور كې به يو پړقيدونكې نُور (رَڼا) اوګوري ، دا به حيران شي او عرض به اوكړي :

سُبْحَانَ الله . أَمَلَكٌ كَرِيْمٌ زَارَنَا أَمْ رَبُّنَا أَشْرَقَ عَلَيْنَا ؟

سبحان الله ، آيا دا يوه مُعزّزه فرښته زمونږ ملاقات له راغله يا زمونږ رَب راته خپل دِيدار رانصيب كړو ؟

يوه فرښته كومه چې د نُور په كرسۍ ناسته وي هغه به دې جنتي ته اووايي :

نه خو ستا ملاقات ته فرښته راغلې ، او نه درته خپل رَب دِيدار نصيب كړى.

دا جنتي به عرض اوكړي :

مَاهَذَاالنُّوْرُ ؟ نو بيا دا رَڼا د څه شي ده ؟

فرښته به ورته اووايي :

لَزَوْجَتُكَ الدُّنْيَوِيَّةَ وَهِيَ مَعَكَ فِي الْجَنَّةِ . إِنَّهَا طَلَعَتْ عَلَيْكَ وَرَأَتْكَ مُعَانِقًا لِهٰذِهِ فَتَبَسَّمَتْ . فَهٰذَا النُّوْرُ السَّاطِعُ الَّذِيْ تَرَاهُ فِيْ دَارِكَ هُوَ نُوْرُ ثَنَايَاهَا .

دا ستا دُنيوي بي بي ده هغه د تاسره په جنت كې ده ، هغې تا طرف ته اُوكتل ، هغې چې ته په غاړه ملاؤلو باندې اُوليدى نو مُسكې (په خندا) شوه ، دا په خپل كور كې چې ته كومه پړقيدونكې رڼا ګورې دا د هغې د غاښونو رَڼا ده .

جنتي به خپل سَر راپورته كړي او هغې طرف ته به اوګوري ، نو هغه به ده ته اووايي :

يَاوَلِيَّ اللهِ ! أَمَا لَنَا فِيْكَ مِنْ دَوْلَةٍ ؟

اې د الله دوسته ! آيا زمونږ د پاره د تا سره څه حصه شته ؟

دا جنتي به ورنه پوښتنه اوكړي :

←←← وَذَلِكَ قَوْلُه عز وَجل { هم وأزواجهم فِي ظلال على الأرائك متكئون } (يس ٥٦) يَعْنِي ظلال الأَشجار على الأرائك يَعْنِي الأسرة فِي الحجال فَبَيْنَمَا هُوَ معانقها لَا تمل مِنْهُ وَلَا يمل مِنْهَا . والمعانقة أَرْبَعِين عَامًا ......

حَبِيْبَتِيْ! مَنْ أَنْتِ؟ اې زما محبوبې! ته څوک یې؟
هغه به ورته اووايي:

يَا وَلِيَّ اللهِ! أَمَّا أَنَا فَمِنَ اللَّوَاتِيْ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيْهِنَّ ﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾. (١)

اې د الله دوسته! زه د هغه ښځو نه یم چې د هغې په باره کې الله تعالی فرمائلي دي: پس هيڅ نفس ته دا معلومه نده چې د دوی د پاره د سترګو د يَخ والي څومره نِعمتونه پټ ساتلي شوي.

نو دا جنتي تَخت به هغې طرف ته وَر والوځي (او هغې ته به وَر اُورسي). کله چې دا جنتي د هغې سره ملاقات اوکړي نو دا به د هغې دويمې بي بي نه په نُور کې يو لک (١٠٠٠٠٠) چنده زياته وي.

لِأَنَّ هَذِهِ صَامَتْ وَصَلَّتْ وَ عَبَدَتِ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ. فَهِيَ إِذَا دَخَلَتِ الْجَنَّةَ أَفْضَلُ مِنْ نِسَاءِ الْجَنَّةِ لِأَنَّ أُولٰئِكَ أُنْبِتْنَ نَبَاتًا.

ځکه د دُنيا دې ښځې به روژې نيولې وي، مونځونه به يې کړي وي، او د الله تعالى عبادت به يې کړې وي، کله چې دا بي بي جنت ته داخله شي نو د جنت د ټولو ښځو نه به افضله وي؛ ځکه د جنت حُورې خو صرف پيدا شوي (او د دُنيا ښځو عبادت هم کړی).

دا جنتي به ددې (دُنيا واله) ښځې سره څلويښت (٤٠) کاله داسې غاړه ملاؤ کړي چې په دواړو کې به هيڅوک نه سترې کيږي (او نه به يې د يو بل نه زړه مړيږي).

بيا به دا ښځه د جنتي مخې ته اُودريږي ددې په خپو کې به د ياقوتو پازيب وي، کله چې دا په زمکه باندې خپه کيږدي نو ددې د پازيب نه به د جنت د هرې مرغۍ د ښائسته آواز په شان آواز رااُووځي.

کله چې دا سړی ددې ښځې د لاس وَرغوي له لاس وَرورې نو دا به (د هډوکي) د مازغو نه زيات نرم وي، ددې د وَرغوي نه به د جنت د هرې خوشبوئي بُوئ محسوس

---
(١) السجدة آية ١٧.

کړي، ددې په بدن باندې به د نُور اَویا (۷۰) جوړه کپړې وي، که چیرته ددینه یو څادر (دُنیا ته رابښکاره او) څُور کړې شي نو د مشرق او مغرب په مینځ کې دا هر څه به روښانه کړي، دا به د نُور نه پیدا شوي وي، په دې باندې به د سروزرو، سپینو زرو او ملغلرو بَنګړي وي، دا کپړې به د غنړې (عَنکبوت) د جَال نه ډیرې نرۍ وي، او په اُوچتولو کې به ډیرې سپَکې وي. دا کپړې به دومره صفا او باریکې وي چې دې سرې ته به د بهر نه د هغې په هډوکي، غوښه او پوستکي کې دنَنَه د پُوندۍ نَلي (مازغه) هم ښکاري.

د کپړو په ښي طرف لستونړي باندې به په نُور سره دا لیکل شوي وي:

﴿ اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ الَّذِیۡ صَدَقَنَا وَعۡدَهٗ ﴾.(۱)

ترجمه: ټول تعریفونه الله تعالی لره دي کوم چې د مونږ سره خپله وعده ریښتیا کړه.

او په چپ (ګس) طرف لستونړي به په نُور سره دا لیکل شوي وي:

﴿ اَلۡحَمۡدُ لِلّٰهِ الَّذِیۡۤ اَذۡهَبَ عَنَّا الۡحَزَنَ ﴾.(۲)

ترجمه: ټول تعریفونه الله تعالی لره دي کوم چې د مونږ نه غم لرې کړو.

او په ځِګر به یې په نُور سره دا لیکل شوي وي:

حَبِیۡبِیۡ! اَنَا لَكَ لَا اُرِیۡدُ بِكَ بَدَلًا.

اې زما محبوبه! زه ستا یم، زه ستا په ځای باندې بل څوک نه غوارم. (۳)

---

(۱) الزمر آیة ۷۴.

(۲) فاطر آیة ۳۴.

(۳) ...... فَإِذا رفع رَأسه رأى نُورا ساطعا فِي دَاره فيعجب. فَيَقُول: سُبْحَانَ الله أملك كريم زارنا أم رَبنَا أشرف علينا؟ فَيَقُول الملك وَهُوَ على كرْسِي من نُور بَينه وَبَين الملك سَبْعُونَ عَاما وَالملك فِي حجبته فِي الْمَلَائِكَة: لم يزرك ملك وَلم يشرف عَلَيْك رَبك عز وَجل. فَيَقُول مَا هَذَا النُّور؟

زَوْجَة الدُّنْيَا: فَيَقُول الملك: لزوجتك الدُّنْيَوِيَّة وَهِي مَعَك فِي الْجنَّة إِنَّهَا طلعت عَلَيْك ورأتك معانقا لهَذِهِ فتبسمت فَهَذَا النُّور الساطع الَّذِي ترَاهُ فِي دَارك هُوَ نور ثناياها. فيرفع رَأسه إِلَيْهَا فَتَقول: يَا ولي الله! أما لنا فِيك من دولة؟ فَيَقُول: حبيبتي! من أَنْت؟ فَتَقول لَهُ: يَا ولي الله! أما أَنا لمن اللواتي ←←←←

د دُنیوي ښځې ښائست : ددې ښځې سِینه به د سرې د پاره آئینه وي ، دا ښځه به په صفا والي کې د یاقوتو په شان وي ، په ښائست کې به د مرجان په شان وي ، او په سپین والي کې به د شترمرغ د هگۍ په شان وي کومه چې په پَرده کې محفوظه وي .

د دُنیا دا ښځې به په خپلو خاوندانو باندې عاشقانې وي ، همزولې به وي ، یعنی د پنځه ویشت (٢٥) کالو په عُمر به وي ، د غابښونو په مینځ کې به یې د ښائست په وجه فاصلې وي ، که چیرته دوی اُوخاندي نو د غابښونو نُور به یې اُوپرقیږي ، که مخلوقات ددې خبرې واوري نو هر ښه او بَد به پرې عاشقان شي ، دا به ددې جنتي مخې ته ولاړه وي .

ددې د پنډو نُور (او حُسن) به په قدمونو باندې یو لک (١٠٠٠٠٠) چنده زیات وي ، ددې د وَرَنونو نُور (او حُسن) به په پنډو باندې یو لک (١٠٠٠٠٠) چنده زیات وي ، ددې د شاطرف حصې (کُناتو) نُور به په وَرَنونو باندې یو لک (١٠٠٠٠٠) چنده زیات وي ، ددې د خېټې حُسن به په شا طرف حصې باندې یو لک (١٠٠٠٠٠) چنده زیات وي ، ددې د سِینې نُور به په خېټه باندې یو لک (١٠٠٠٠٠) چنده زیات وي ، او ددې د مخ نُور (او

←←← قَالَ الله عز وَجل فِيهِنَّ {فَلَا تعلم نفس مَا أُخْفِي لَهُم من قُرَّة أعين} (السَّجدَة ١٧) ، فيطير سَرِيره إِلَيْهَا فَإِذا لقيها فَهِيَ تضعف عَن هَذِه الْأُخْرَى بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور ؛ لِأَن هَذِه صَامت وصلت وعبدتِ الله عز وَجل فَهِيَ إِذا دخلت الجنَّة أفضل من نسَاء الجنَّة لِأَن أُولَئِكَ أنبتن نباتا . فيعانق هَذِه مقادر أَرْبَعِينَ عَاما لَا تمل مِنْهُ وَلَا يمل مِنْهَا ، ثمَّ إِنَّهَا تقوم بَين يَدَيْهِ وخلالها من يَوَاقِيت فَإِذا وطِئت يسمع من خلالها صفير كل طير فِي الجنَّة . فَإِذا مس كفها كَانَ ألين من المخ ، ويشم من كفها رَائِحَة كل طيب فِي الجنَّة . وَعَلَيْهَا سَبْعُونَ حلَّة من نور لو نشر الرِّدَاء مِنْهَا لأضاء مَا بَين الْمشرق وَالْمغْرب . خلقت من نور وَالحلل عَلَيْهَا أسورة من ذهب وأسورة من فضَّة وأسورة من لؤلؤ ، وَتلك الحلل أرق من نسج العنكبوت ، وَهُوَ أخف عَلَيْهَا من النقش ، وانه يرى مخ سَاقهَا من صفائها و رقتها من وَرَاء الْعظم وَاللَّحم وَالْجلد ، وَالحلل مَكْتُوب على ذراعها الْيَمين بِالنورِ { الْحَمدُ لله الَّذِي صدقنا وعده } (الزمر ٧٤) وعَلى الذِّرَاع الآخر مَكْتُوب بِالنورِ {الْحَمد لله الَّذِي أذهب عَنَّا الحزن} (فاطر آية ٣٤) .

تبادل الحبّ : ومكتوب على كَبِدهَا بِالنورِ : حَبِيبِيْ ! أَنَا لَكَ لَا أُرِيْدُ بِكَ بَدَلًا ....

حُسن) به په سينې باندې يو لک (۱۰۰۰۰۰) چنده زيات وي (يعنی ددې ښځې هر يو اندام به د بل نه زيات ښکلې وي، او مخ به يې په ټولو اندامونو کې ښائسته وي).

که چيرته دا ښځه د دُنيا په سمندرونو کې خپلې لاړې واچوي نو ټول سمندرونه به خواږه شي، که چيرته دا د خپل کور د چَت نه دُنيا ته مخ راښکاره کړي نو ددې رَڼا به د نمر او سپوږمۍ رَڼا ختمه کړي.

د دُنيوي ښځې د زَلفو ښائست : په دې ښځه باندې به د سرو ياقوتو تاج وي، دا به په ملغلرو او مرجان سره ښائسته کړې شوي وي. ددې په خې طرف به ددې د ويښتانو يو لک (۱۰۰۰۰۰) زَلفې وي، په دې زلفو کې به بعضې د نُور وي، بعضې به د ياقوتو وي، بعضې به د ملغلرو وي، بعضې به د زَبرجدو وي، بعضې به د مرجان وي، او بعضې زلفې به د هغه ملغلرو وي چې په شنو او سرو زمرودو سره به ښائسته کړې شوي وي، په مختلف رنګونو واله جواهرو سره به پائيللې شوي وي، ددې زلفو نه به مختلف قِسمه خوشبوئي ځي، د جنت هر قِسمه خوشبوئي به ددې د يو ويښته د لاندې وي، ددې هره زلفه به د څلويښت (۴۰) کاله مسافت په اندازه د لرې نه پرقيږي.

ددې ښځې چَپ (ګَس) طرف به هم همدغه شان (يو لک) زلفې وي. ددې د سَر په شا طرف به هم د ويښتانو يو لک (۱۰۰۰۰۰) زلفې وي، دا زلفې به يې سِينې ته رارسيدلې وي، قدمونو طرف ته به زوړندې وي، او په مشکو به يې راکاږي.

د دُنيوي ښځې د پاره خادمانې : ددې ښځې به يو لک (۱۰۰۰۰۰) خادمانې وي، ددې هره يوه زَلفه به يوې خادمې په لاس کې نيولې وي، همدغه شان ددې چپ (ګَس) طرف او شا طرف به هم يو لک خادمانې وي چې ددې زلفې به يې نيولې وي.

ددې ښځې مخې ته به يو لک (۱۰۰۰۰۰) داسې خادمانې وي چې د هغوی په لاسونو کې به د ملغلرو آنګيټۍ وي چې په هغې کې به د اُور نه بغير د بخور خوشبوئي سوزيږي، او ددې خوشبوئي به په جنت کې د سلو (۱۰۰) کالو په فاصله باندې محسوسيږي.

ددې ښځې ګېر چاپيره به (د خدمت د پاره) داسې هلکان وي چې هميشه به ځوانان وي، په دوی به مرګ نه راځي، دا به د ډيروالي په وجه داسې معلوميږي لکه خوَرې ملغلرې.

دا ښځه به د الله د دُوست (يعني ددې ځپل خاوند) مخې ته ولاړه وي ، دا به د ځپل خاوند خوشحالي ګوري ، دا به پخپله هم خوشحاله وي او په دې خاوند باندې به عاشقه وي، بيا به دې ځپل خاوند ته اووايي :

اې د الله دوسته ! اوس به ستا خوشحالي نوره هم زياته شي .

بيا به دا ښځه د ځپل خاوند مخې ته روانه شي ، زر (١٠٠٠) قِسمه ټګ به اوکړي ، په هر قِسمه تللو کې به د نُور په آويا (٧٠) جوړه کپړو کې ښکاره شي ، ددې سره به د ويښتانو ګومَنز کوونکې خادمه هم وي ، کله چې روانه وي نو په ډير ناز و نَخرو او مستئ سره به ځي، يو طرف او بل طرف به کېږي ، خوشحاله به وي او مُسکا به کوي ، کله چې يو طرف ته مائله شي نو زلفې او دواړه طرف خادمانې به يې هم هاغې طرف ته مائلې شي ، او چې کله راتاؤ شي يا مخې طرف ته مائله شي نو دوی به هم ورسره په هماغه طرف مائله کيږي .

دا دُنيوي ښځې به الله تعالى (هلته په جنت کې په دويم ځل) په داسې انداز سره پيدا کړې وي چې هر وخت به د سړي د مخې نه نه جدا کيږي ، او نه به غائبيږي ، دا سړی به د هغې هر حُسن ګوري .

کله چې دا ښځه يو لک (١٠٠٠٠٠) قِسمه ټګ کولو نه روستو کيني نو په ډير ښائسته انداز به کيني ، ددې زلفې او کمځې به رازوړندې وي ، (په دې ليدلو سره) د الله تعالى دا دوست (يعني ددې خاوند) به دومره خوشحاله شي چې که الله تعالى د مخکې نه دا فيصله نه وې کړې چې " په جنت کې مرګ نشته " نو د ډيرې خوشحالئ نه به دا مَړ شوې وُ ، او که الله تعالى ده ته طاقت نه وې ورکړی نو ده به هغې ښځې ته د ليدلو قوّت هم نه لرلو ؛ ځکه دده سره به يَره وه چې د هغې د ډير ښائست د وجې نه زما نظر ختم نشي .

دا ښځه به دې ځپل خاوند ته اُووايي :

يَا وَلِيَّ اللهِ! تَمَتَّعْ فَلَا مَوْتَ فِيْهَا .

اې د الله دوسته ! ته ښه مزې حاصلې کړه ځکه په جنت کې مرګ نشته . (١)

---

(١) ...... وكبدها مرآته ، وَهِيَ على صفاء اليَاقُوت وَحسن المرجان وَبَيَاض البيض المكنون {عربا أَتْرَابًا} (الوَاقِعَة ٣٧) العَرَب العاشقات لِأَزْوَاجِهِنَّ والأتراب بَنَات خمس وَعشرين سنة . مفلجة لَو ضحكت ←←←

←←←← لأضاء نور ثناياها ، وَلَو سمع الْخَلَائِق منطقها لافتتن كل برّ وَفَاجِر ، فَهِيَ قَائِمَة بَين يَدَيْهِ ، فساقها يضعف على قدميها بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور وفخذها يضعف على سَاقهَا بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور ، وعجزها يضعف على فخذها بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور ، وبطنها يضعف على عجزها بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور ، وصدرها يضعف على بَطنهَا بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور ، ووجهها يضعف على نحرها بِمِائَة ألف جُزْء من النُّور ، وَلَو تفلت فِي بحار الدُّنْيَا لعذبت كلهَا ، وَلَو أطلعت من سقف بَيتهَا إِلَى الدُّنْيَا لأخفى نورها نور الشَّمْس وَالْقَمَر ، عَلَيْهَا تَاج من يَاقُوت أَحْمَر مكلل بالدّرّ والمرجان ، على يَمِينهَا مِائَة ألف قرن من قُرُون شعرهَا .

ضفائر الجمال : وَتلك الْقُرُون قرن من نُور ، وَقرن من يَاقُوت ، وَقرن من لُؤْلُؤ ، وَقرن من زبرجد ، وَقرن من مرجان ، وَقرن من در مكلل بالزمرد الْأَخْضَر والأحمر ، مفضض بألوان الْجَوْهَر ، موشح بألوان الرياحين ، لَيْسَ فِي الْجنَّة طيب إِلَّا وَهُوَ تَحت شعرهَا الْوَاحِدَة ، تضيء مسيرَة أَرْبَعِينَ عَاما ، وعَلى يسارها مثل ذَلِك ، وعَلى مؤخرها مِائَة ألف ذؤابة من ذوائب شعرهَا ، فَتلك الْقُرُون والذوائب إِلَى نحرها ، ثمَّ تتدلى إِلَى عجزها ثمَّ تتدلى إِلَى قدميها حَتَّى تجره بالمسك ، وَعَن يَمِينهَا مِائَة ألف وصيفة ، كل قرن بيد وصيفة ، وَعَن يسارها مثل ذَلِك ، وَمن وَرَائِهَا مِائَة ألف وصيفة كل وصيفة آخِذَة بذؤابة من ذوائب شعرهَا .

الوصائف : وَمن بَين يَديهَا مِائَة ألف وصيفة ، مَعَهُنَّ مجامر من درّ ، فِيهَا بخور من غير نَار ، وَيذْهب رِيحه فِي الْجنَّة مسيرَة مِائَة عَام ، حولهَا ولدان مخلدون شباب لَا يموتون ، كأنهن اللُّؤْلُؤ المنثور كَثْرَة فِيهِ ، قَائِمَة بَين يَدي ولي الله ، ترى إعجابه وسروره بهَا وَهِي مسرورة عاشقة لَهُ ، فَتَقول لَهُ : يَا ولي الله لتزدادن غِبْطَة وسرورا ، فتمشي بَين يَدَيْهِ بِمِائَة ألف لون من الْمَشْي فِي كل مشْيَة تجلى فِي سبعين حلَّة من النُّور وان الماشطة مَعهَا ، فَإِذا مشت تتمايل وتنعطف وتتكاسر وتدور وتبتهج بذلك وتبتسم ، فَإِذا مَالَتْ مَالَتِ الْقُرُون من الشّعْر مَعهَا ومالت الذوائب مَعهَا ومالت الوصفان مَعهَا ، فَإِذا دارت درن مَعهَا ، فَإِذا أَقبلت أَقبلن مَعهَا خلقهَا الرَّحْمَن تبَارك وَتَعَالَى خلقَة إِذا أَقبلت فَهِيَ مُقَابِله وَإِذا ولت فَهِيَ مقبلة الْوَجْه لَا تفارق وَجهه وَلَا تغيب عَنهُ وَيرى كل شَيْء مِنْهَا ، إِذا جَلَست بعد مِائَة ألف لون من الْمَشْي خرجت عجزتها من السرير وتدلي قُرُونهَا وذوائبها فيضطرب ولي الله لَوْلَا أَن الله سُبْحَانَهُ قضى أَن لَا موت فِيهَا لمات طَربا ، فلولا أَن الله تبَارك وَتَعَالَى قدرهَا لَهُ مَا اسْتَطَاعَ أَن ينظر إِلَيْهَا مَخَافَة أَن يذهب بَصَره ، فَتَقول لَهُ : يَا وَلِيَّ الله تَمَتَّعْ فَلَا مَوْتَ فِيهَا .

بستان الواعظين ورياض السامعين لابن الجوزي ص ٢٢٥ مجلس في ذكر الجنة وأوصافها وَمَا أعد الله لأوليائه من النَّعيم فِيهَا .

" لُعبَه " حُورې

د جنت په حُورو کې څه حُورې دي چې هغې ته " لُعبَه " وايي، دا دومره ښائسته دي چې د جنت نورې حُورې ددې په ښائست باندې تعجّب کوي. (١)

دا لُعبه حُورې د څلورو شيانو نه جوړې شوي: مشک، عنبر، کافور، او زعفران. که چيرته دا حُورې د دُنيا په سمندر کې لاړې واچوي نو د ټول سمندر اُوبه به خوږې شي. (٢)

حورِ " عَيْنَاء "

حضرت ابوهريره رضي الله عنه فرمايي:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ حَوْرَاءَ يُقَالُ لَهَا الْعَيْنَاءُ، إِذا مَشَتْ مَشَى حَوْلَهَا سَبْعُوْنَ أَلْفَ وَصِيْفٍ، وَهِيَ تَقُوْلُ: أَيْنَ الْآمِرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ، وَالنَّاهُوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ؟

بيشکه په جنت کې څه حُورې دي چې د هغې نوم " عَيْنَاء " دی، چې کله هغه روانه وي نو گېرچاپېره به ورته اويازره (٧٠٠٠٠) خدمتګارې جينکۍ روانې وي، او هغه حُوره دا

---

(١) عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه، قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ حَوْرَاءَ يُقَالُ لَهَا: اللُّعْبَةُ، كُلُّ حُوْرِ الْجِنَانِ يُعْجَبْنَ بِهَا يَضْرِبْنَ بِأَيْدِيْهِنَّ عَلَى كَتِفِهَا وَيَقُلْنَ: طُوْبَى لَكِ يَا لُعْبَةُ لَوْ يَعْلَمُ الطَّالِبُوْنَ لَكِ لَجَدُّوْا. بَيْنَ عَيْنَيْهَا مَكْتُوْبٌ: مَنْ كَانَ يَبْتَغِيْ أَنْ يَكُوْنَ لَهُ مِثْلِيْ فَلْيَعْمَلْ بِرِضَاءِ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ. صفة الجنة لابن ابي الدنيا ص ٢١٢ رقم الحديث ٢٩٨ بَابُ صِفَةِ الْحُوْرِ الْعِيْنِ.

(٢) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ حَوْرَاءَ يُقَالُ لَهَا " لُعْبَةٌ " خُلِقَتْ مِنْ أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ: مِنَ الْمِسْكِ وَالْعَنْبَرِ وَالْكَافُوْرِ وَالزَّعْفَرَانِ، وَعُجِنَ طِيْنُهَا بِمَاءِ الْحَيَوَانِ، فَقَالَ لَهَا الْعَزِيْزُ كُوْنِيْ فَكَانَتْ، وَجَمِيْعُ الْحُوْرِ عُشَّاقٌ لَهَا، وَلَوْ بَزَقَتْ فِي الْبَحْرِ بَزْقَةً لَعَذُبَ مَاءَ الْبَحْرِ، مَكْتُوْبٌ عَلَى نَحْرِهَا مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُوْنَ لَهُ مِثْلِيْ فَلْيَعْمَلْ بِطَاعَةِ رَبِّيْ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الانبياء والمرسلين للسمرقندي ص ٧٧ بَابُ: صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا.

وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ حَوْرَاءَ يُقَالُ لَهَا " لُعْبَةٌ " وَلَوْ بَزَقَتْ فِي الْبَحْرِ لَعَذُبَ مَاءُ الْبَحْرِ كُلُّه. مَكْتُوْبٌ عَلَى نَحْرِهَا مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُوْنَ لَهُ مِثْلِيْ فَلْيَعْمَلْ بِطَاعَةِ رَبِّيْ عز وجل. التذكرة باحوال الموتى وامور الآخرة للقرطبي ص ٩٨٦ باب منه في الحور العين وكلامهن وجواب نساء الآدميات وحسنهن

وايي : هغه خلق چيرته دي چې هغوی (په دُنيا کې) خلقو ته د نېکۍ حکم کولو او د بدۍ نه يې منع کول؟ (مونږ د هغوی د پاره يو) . (١)

" حورِ عين " به د خپل خاوند د استقبال د پاره د جنت په دروازه کې ولاړه وي

يحيٰى بن ابي کثير رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د جنت حورِ عِين به د خپلو خاوندانو د اِستقبال د پاره د جنت په دَروازه کې ولاړې وي ، د ملاقات په وخت به ورته وايي چې :

طَالَمَا انْتَظَرْنَاكُمْ .

مونږ د ډير وخت نه ستاسو انتظار کولو .

بيا به ورته په ښائسته آواز سره څه اَشعار هم اووايي .... (٢)

د " حورِ عين " په ناز او نخرو سره تلل

علامه ابن جوزي رَحِمَهُ اللهُ دا روايت رانقل کړی : حضرت حسن ﷺ فرمايي چې د الله دوست (يعنی جنتي) به په جنت کې د خپلې بي بي " حورِ عِين " سره د سروياقوتو په تَخت باندې ناست وي ، دده د پاسه به د نُور قُبه وي ، په دې وخت کې به دا دې حُورې ته اووايي : قَدِ اشْتَقْتُ إِلَى مشْيَتِكِ . زه ستا ګرځيدو ته شوقي يم .

نو دا حُوره به د سروياقوتو د تَخت نه رابنکته شي او د شنو مرجانو باغيچې ته به راشي ، الله تعالی به ددې د پاره په دې باغيچه کې د نُور دوه لارې پيدا کړي : په يوه لاره کې به زعفران رازَرغون شي ، او په بله کې به کافور رازَرغون شي ، نو دا حُوره به د زعفرانو په لاره

---

(١) التذكرة بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي ص ٩٨٥ باب منه في الحور العين وكلامهن وجواب نساء الآدميات وحسنهن . النهاية في الفتن والملاحم لابن كثير ج ٢ ص ٣٣٨ كتاب صفة أهل الجنة وما فيها من النعيم . احياء علوم الدين ج ٣ ص ٥٤٣ بيان جمل مفرقة من اوصاف أهل الجنة وردت بها الأخبار .

(٢) قَالَ يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ : إِنَّ الْحُورَ الْعِينَ يَتَلَقَّيْنَ أَزْوَاجَهُنَّ عِنْدَ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَيَقُلْنَ : طَالَمَا انْتَظَرْنَاكُمْ . فَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ ، وَنَحْنُ الْمُقِيمَاتُ فَلَا نَظْعَنُ ، وَنَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوتُ . بِأَحْسَنِ أَصْوَاتٍ سُمِعَتْ . فَيَقُولُ هُوَ : أَنْتِ حِبِّي لَيْسَ دُونَكِ مُقْصِرٌ ، وَلَا وَرَاءَكِ مَعْدًى . الزهد والرقائق لابن المبارك ج ٢ ص ١٣١ فِي صِفَةِ الْجَنَّةِ وَمَا أَعَدَّ اللهُ فِيهَا . صفة الجنة لابن ابي الدنيا ص ١٨٩ رقم الحديث ٢٥٧ .

ځي او د کافورو په لاره به واپس راځي.

وَتَمْشِيْ بِسَبْعِيْنَ أَلْفَ لَوْنٍ مِنَ الْغنج.

او دا به اویازره (۷۰۰۰۰) قسمه نخرو سره تلل کوي. (۱)

" حورِ عین " د څه شي نه پیدا شوي؟

۱. په یو حدیث کې راځي، رسول الله ﷺ فرمایي:

اَلْحُوْرُ الْعِيْنُ خُلِقْنَ مِنَ الزَّعْفَرَانِ. (۲)

حورِ عِین د زعفرانو نه پیدا شوي.

۲. حضرت زید بن اسلم فرمایي:

إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَخْلُقِ الْحُوْرَ الْعِيْنَ مِنْ تُرَابٍ، إِنَّمَا خَلَقَهُنَّ مِنْ مِسْكٍ، وَكَافُوْرٍ، وَ زَعْفَرَانٍ، وَأَنْتُمْ تَطْمَعُوْنَ أَنْ تُعَانِقُوْا هٰؤُلَاءِ، وَلَا تُطِيْعُوْنَ اللهَ فِيْمَا أَمَرَكُمْ. (۳)

---

(۱) رُوِيَ عَن الحسن رَضِي الله عَنهُ أَنه قَالَ بَيْنَمَا وليّ الله فِي الجنَّة مَعَ زَوجته من الحور العين على سَرِير من ياقوت أَحْمَر وَعَلَيهِ قبَّة من نُور إِذْ قَالَ لَهَا: قَدِ اشْتَقْتُ إِلَى مشيَتِكِ. قَالَ فتنزل من سَرِير ياقوت أَحْمَر إِلَى رَوْضَة مرجان أَخْضَر وينشئ الله عز وَجل لَهَا فِي تِلْكَ الرَّوْضَة طَرِيقين من نُور: أَحدهمَا نبت الزَّعْفَرَان وَالآخر نبت الكافور فتمشي فِي نبت الزَّعْفَرَان وَترجع فِي نبت الكافور وتمشي بسبعين أَلف لون من الغنج. بستان الواعظين ورياض السامعين لابن الجوزي ص ۱۳۲ مجْلِس فِي ذكر الجنَّة وأوصافها وَمَا أعد الله لأوليائه من النَّعيم فِيهَا دلال الحور

(۲) البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۳۵۵ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ حُورِ العِينِ. كنز العمال رقم الحديث ۳۹۴۶۳. صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ۲۸۸. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۸۱۳. تفسير الطبري ج ۲۲ ص ۳۰۳. الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ۷ ص ۴۲۰. تفسير القرطبي ج ۱۷ ص ۲۰۵ سورة الواقعة في تفسير آية ۲۲.

(۳) عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ قَالَ: « إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَخْلُقِ الْحُورَ الْعِينَ مِنْ تُرَابٍ، إِنَّمَا خَلَقَهُنَّ مِنْ مِسْكٍ، وَكَافُورٍ، وَزَعْفَرَانٍ، وَأَنْتُمْ تَطْمَعُونَ أَنْ تُعَانِقُوا هٰؤُلَاءِ، وَلَا تُطِيعُونَ اللهَ فِيمَا أَمَرَكُمْ ». الزهد والرقائق لابن المبارك ج ۱ ص ۵۳۸ رقم الحديث ۱۵۳۷ بَابُ فَضْلِ ذِكْرِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ. الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ۷ ص ۴۲۱. التفسير المظهري ج ۸ ص ۳۷۷، و ج ۹ ص ۱۶۲. ←←←

بیشکه الله تعالی حورِ عِین د خاورو نه ندي پیدا کړي بلکه دا يې د مشکو کافورو او زعفرانو نه پیدا کړي دي.

۳. په بعضې روایاتو کې راځي چې د حُورو مختلف أندامونه د مختلف قِسمه قیمتي شیانو (زعفرانو، مشکو، عنبرو، او سپینو کافورونو) نه جوړ شوي. (۱)

٤. په احادیثو کې دا هم ذکر دي چې د جنت د مَنړې (سیب) نه به هم حُورې پیدا کیږي. (۲)

۵. په ځنې روایاتو کې راځي چې د عرش نه به باران اوشي او د هغې د څاڅکو د رحمت نه به حُورې پیدا شي. (۳)

←←← وفي رواية: عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: مَا مِنْ غُدْوَةٍ مِنْ غُدْوَاتِ الْجَنَّةِ ـ قِيلَ: وَلِلْجَنَّةِ غُدْوَاتٌ؟ قَالَ: نَعَمْ ـ إِلَّا يُزَفُّ إِلَى وَلِيِّ اللهِ فِيهَا عَرُوسٌ لَمْ يَلِدْهَا آدَمُ وَلَا حَوَّاءُ، إِنَّمَا هِيَ إِنْشَاءٌ خُلِقَتْ مِنْ زَعْفَرَانٍ. صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم ۲۸۹ بَابُ صِفَةِ الْحُورِ الْعِينِ

(۱) رُوِيَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: خَلَقَ اللهُ الْحُورَ الْعِينَ مِنْ أَصَابِعِ رِجْلَيْهَا إِلَى رُكْبَتَيْهَا مِنَ الزَّعْفَرَانِ، وَمِنْ رُكْبَتَيْهَا إِلَى ثَدْيَيْهَا مِنَ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ، وَمِنْ ثَدْيَيْهَا إِلَى عُنُقِهَا مِنَ الْعَنْبَرِ الْأَشْهَبِ، وَمِنْ عُنُقِهَا إِلَى رَأْسِهَا مِنَ الْكَافُورِ الْأَبْيَضِ، عَلَيْهَا سَبْعُونَ أَلْفَ حُلَّةٍ مِثْلُ شَقَائِقِ النُّعْمَانِ، إِذَا أَقْبَلَتْ يَتَلَأْلَأُ وَجْهُهَا نُورًا سَاطِعًا كَمَا تَتَلَأْلَأُ الشَّمْسُ لِأَهْلِ الدُّنْيَا، وَإِذَا أَدْبَرَتْ يُرَى كَبِدُهَا مِنْ رِقَّةِ ثِيَابِهَا وَجِلْدِهَا. فِي رَأْسِهَا سَبْعُونَ أَلْفَ ذُؤَابَةٍ مِنَ الْمِسْكِ الْأَذْفَرِ، لِكُلِّ ذُؤَابَةٍ مِنْهَا وَصِيفَةٌ تَرْفَعُ ذَيْلَهَا وَهِيَ تُنَادِي: هَذَا ثَوَابُ الْأَوْلِيَاءِ. تفسير القرطبي (الجامع لأحكام القرآن) ج ۱۷ ص ۲۰٦ سورة الواقعة في تفسير آية ۲۲.

(۲) قَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُمْسِكُ التُّفَّاحَةَ مِنْ تُفَّاحِ الْجَنَّةِ فَتَنْفَلِقُ فِي يَدِهِ فَتَخْرُجُ مِنْهَا حَوْرَاءُ لَوْ نَظَرَتْ لِلشَّمْسِ لَأَخْجَلَتِ الشَّمْسَ مِنْ حُسْنِهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنَ التُّفَّاحَةِ). فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا سُلَيْمَانَ! إِنَّ هَذَا لَعَجَبٌ وَلَا يَنْقُصُ مِنَ التُّفَّاحَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ كَالسِّرَاجِ الَّذِي يُوقَدُ مِنْهُ سِرَاجٌ آخَرُ وَسُرُجٌ وَلَا يَنْقُصُ، وَاللهُ عَلَى مَا يَشَاءُ قَدِيرٌ. تفسير القرطبي (الجامع لأحكام القرآن) ج ۱۷ ص ۲۰٦ سورة الواقعة في تفسير آية ۲۲

(۳) قَالَ التِّرْمِذِيُّ الْحَكِيمُ أَبُو عَبْدِ اللهِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى (حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ): بَلَغَنَا فِي ←←←←

٦. علماؤ لیکلي: په جنت کې به په جنتیانو باندې وریځ تیرېږي، دوی چې څه او غواړي د هغې نه به راورېږي تردې چې که دوی د هغې نه حُورې راورېدل اُوغواړي نو دا به هم ورنه راورېږي. (١)

په جنت کې به بې وَاده کس نه وي

په جنت کې به " بې وَاده کس " نه وي بلکه د هر چا به واده وي؛ ځکه د جنت په نعمتونو کې یو نعمت دا هم دی چې الله تعالی به سرو ته د جنت ښځې، او حُورې ورکوي.

د مسلم شریف حدیث دی، رسولُ الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

.... مَا فِي الْجَنَّةِ أَعْزَبُ. (٢)

←←← الرِّوَايَةِ أَنَّ سَحَابَةً أَمْطَرَتْ مِنَ الْعَرْشِ فَخُلِقَتِ الْحُورُ مِنْ قَطَرَاتِ الرَّحْمَةِ. ثُمَّ ضُرِبَ عَلَى كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ خَيْمَةٌ عَلَى شَاطِئِ الْأَنْهَارِ سَعَتُهَا أَرْبَعُونَ مِيلًا وَلَيْسَ لَهَا بَابٌ، حَتَّى إِذَا دَخَلَ وَلِيُّ اللهِ الْجَنَّةَ انْصَدَعَتِ الْخَيْمَةُ عَنْ بَابٍ لِيَعْلَمَ وَلِيُّ اللهِ أَنَّ أَبْصَارَ الْمَخْلُوقِينَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَالْخَدَمِ لَمْ تَأْخُذْهَا. فَهِيَ مَقْصُورَةٌ قَدْ قُصِرَ بِهَا عَنْ أَبْصَارِ الْمَخْلُوقِينَ. وَاللهُ أَعْلَمُ. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ١٨٨ سورة الواقعة في تفسير آية ٧٢. التذكرة بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي ج ١ ص ٩٣٤ باب منه. وهل تفضل جنة جنة؟، و ص ١٠٣٣ نبذ من أقوال العلماء في تفسير كلمات وآيات من القرآن وردت في ذكر الجنة وأهلها.

(١) عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ الْحَضْرَمِيِّ، قَالَ: إِنَّ مِنَ الْمَزِيدِ أَنْ تَمُرَّ السَّحَابَةُ بِأَهْلِ الْجَنَّةِ فَتَقُولُ: مَا تَشَاءُونَ أَنْ أُمْطِرَكُمْ؟ فَلَا يَسْأَلُونَ شَيْئًا إِلَّا مَطَرَتْهُمْ. فَقَالَ كَثِيرُ بْنُ مُرَّةَ: لَئِنْ أَشْهَدَنَا اللهُ ذَلِكَ الْمَشْهَدَ لَأَقُولَنَّ أَمْطِرِينَا جَوَارِيَ مُزَيَّنَاتٍ. صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم ٢٩٥ بَابُ صِفَةِ الْحُورِ الْعِينِ

(٢) پوره حدیث داسې دی، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: إِمَّا تَفَاخَرُوا وَإِمَّا تَذَاكَرُوا: اَلرِّجَالُ فِي الْجَنَّةِ أَكْثَرُ أَمِ النِّسَاءُ؟ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: أَوَلَمْ يَقُلْ أَبُو الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ أَوَّلَ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ، وَالَّتِي تَلِيهَا عَلَى أَضْوَإِ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ اثْنَتَانِ يُرَى مُخُّ سُوقِهِمَا مِنْ وَرَاءِ اللَّحْمِ، وَمَا فِي الْجَنَّةِ أَعْزَبُ؟». صحيح مسلم كتاب صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ بَابُ أَوَّلُ زُمْرَةٍ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ عَلَى صُورَةِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ وَصِفَاتُهُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ رقم الحديث ١٤ (٢٨٣٤). مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٧١٥٢، و رقم الحديث ٧٣٧٥. صحيح ابن حبان رقم الحديث ٧٤٢٠. المعجم الاوسط رقم الحديث ٦٤٣. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧٠٩ فصل في وصف نساء اهل الجنة.

په جنت کې به بې واده کس نه وي.(۱)

جنتیانو ته د حُورو ورکولو تعداد

۱. رسولُ الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً الَّذِي لَهُ ثَمَانُونَ أَلْفَ خَادِمٍ، وَاثْنَانِ وَسَبْعُونَ زَوْجَةً ، وَيُنْصَبُ لَهُ قُبَّةٌ مِنْ لُؤْلُؤٍ، وَيَاقُوتٍ وَزَبَرْجَدٍ كَمَا بَيْنَ الْجَابِيَةِ وَصَنْعَاءَ .(۲)

بیشکه د اَدنی مرتبې واله جنتي د پاره به اَتیازره (۸۰۰۰۰) خادمان ، او دوه اَویا (۷۲) بیبیانې (حُورې) وي ، د دوی د پاره به د یاقوتو او زَبرجدو خیمې اُودرولې شي چې (ددې اُوږدوالې به) د جابیه نه تر صَنعاء (ښار) پورې وي.

۲. په یو روایت کې اَدنی جنتي ته د زر (۱۰۰۰) حُورو ورکولو ذکر شوی.

حضرت عبدالله بن عمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فرمایي:

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً رَجُلٌ لَهُ أَلْفُ قَصْرٍ ، مَا بَيْنَ كُلِّ قَصْرٍ مَسِيرَةُ سَنَةٍ ، يَرَى أَقْصَاهَا كَمَا يَرَى أَدْنَاهَا ، فِي كُلِّ قَصْرٍ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَالرَّيَاحِينِ وَالْوِلْدَانِ مَا يَدْعُو بِشَيْءٍ إِلَّا أُتِيَ بِهِ .

---

(۱) وَالْعَزَبُ مَنْ لَا زَوْجَةَ لَهُ ، وَالْعُزُوبُ الْبُعْدُ وَسُمِّيَ عَزَبًا لِبُعْدِهِ عَنِ النِّسَاءِ . قَالَ الْقَاضِي ظَاهِرُ هَذَا الْحَدِيثِ أَنَّ النِّسَاءَ أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ ، وَفِي الْحَدِيثِ الْآخَرِ أَنَّهُنَّ أَكْثَرُ أَهْلِ النَّارِ . قَالَ فَيَخْرُجُ مِنْ مَجْمُوعِ هَذَا أَنَّ النِّسَاءَ أَكْثَرُ وَلَدِ آدَمَ . قَالَ وَهَذَا كله فى الآدميات وإلا فَقَدْ جَاءَ لِلْوَاحِدِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْحُورِ الْعَدَدُ الْكَثِيرُ . شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ج ۱۷ ص ۱۷۲ كتاب الجنة وصفة نعيمها واهلها

(۲) مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۱۷۲۳ مُسْنَدُ الْمُكْثِرِينَ مِنَ الصَّحَابَةِ مُسْنَدُ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ مَا لِأَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْكَرَامَةِ رقم الحديث ۲۵۶۲ . الزهد والرقائق لابن المبارك ج ۲ ص ۱۲۷ ، صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ۲۰۶ . صحيح ابن حبان رقم الحديث ۷۴۰۱ . شرح السنة للبغوي ج ۱۵ ص ۲۱۸ ، تفسير البغوي ج ۵ ص ۱۲ رقم الحديث ۲۱۰۸ . مشكاة المصابيح بَابُ صفة الجنة وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۵۶۴۸(۳۸) . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۶۳۹ . كنز العمال رقم الحديث ۳۹۳۲۷ .

د ټولو نه د کمې درجې واله جنتي به هغه کس وي چې د هغه به زر (۱۰۰۰) محلونه وي، د هر دوه محلونو په مينځ کې به د يو کال مسافت په اندازه فاصله وي، آخري محل به داسې ويني لکه څنګه چې نزدې محل ويني، په هر محل کې به حورِعين، قيمتي خوشبوياني او کم عُمره هلکان وي، دا جنتي چې څه او غواړي نو ده ته به راوړلې شي.(۱)

فائده: په دې روايت کې ذکر شو چې د آدنٰی جنتي د پاره به زر (۱۰۰۰) محلونه وي، او په هر محل کې به حورِعين وي. نو دا زر (۱۰۰۰) حُورې شوی.

۳. په يو حديث کې د هر جنتي د بيبيانو مجموعه تعداد دولس نيم زره (۱۲۵۰۰) حُودل شوی.(۲)

٤. بلکه انبياء کرامو، صدّيقينو، او شهيدانو ته په جنتِ عَدن کې د دوه نيم کروړه (۲۵۰۰۰۰۰۰) حُورو ورکولو ذکر هم راغلی.

حضرت عبد الله بن عُمر رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فرمايي:

إِنَّ فِي الْجَنَّةِ قَصْرًا يُقَالُ لَهُ عَدْنٌ، حَوْلَهُ الْبُرُوجُ وَالْمُرُوجُ، وَلَهُ خَمْسَةُ آلَافِ بَابٍ، عَلَى كُلِّ بَابٍ خَمْسَةُ آلَافِ حَوْرَاءَ لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ.(۳)

---

(۱) مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجَنَّةِ مَا ذُكِرَ فِي الْجَنَّةِ وَمَا فِيهَا مِمَّا أُعِدَّ لِأَهْلِهَا رقم الحديث ۳۴۰۲۲. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۶۳۸ فصل فيما لأدنى اهل الجنة فيها. صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ۳۲ صفة الجنة. الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ۴ ص ۲۳۸.

(۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الرَّجُلَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ لَيُزَوَّجُ خَمْسَمِائَةِ حَوْرَاءَ، وَأَرْبَعَ آلَافِ بِكْرٍ، وَثَمَانِيَةَ آلَافِ ثَيِّبٍ، يُعَانِقُ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ مِقْدَارَ عُمُرِهِ فِي الدُّنْيَا». البعث والنشور للبيهقي بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ حُورِ الْعِينِ، وَالْوِلْدَانِ، وَالْغِلْمَانِ رقم الحديث ۳۷۳. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۷۰۷. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج ۲ ص ۳۳۳ خَاتِمَةٌ فِي ذِكْرِ أُمُورٍ أَرْبَعَةٍ الْأَمْرُ الرَّابِعُ فِي الْجَنَّةِ وَنَعِيمِهَا وَمَا يَتَعَلَّقُ بِذَلِكَ. احياء علوم الدين ج ۴ ص ۵۴۱ صفة الحور العين والولدان.

(۳) تفسير ابي السعود (إرشاد العقل السليم إلى مزايا الكتاب الكريم) ج ۴ ص ۸۳ سورة التوبة في تفسير آية ۷۲. تفسير الطبري ج ۱۱ ص ۵۶۳، و ج ۱۳ ص ۵۱۲.

بیشکه په جنت کې یو محل دی چې هغې ته " عدن" ویلې شي، ددې گېرچاپېره برجونه او چَمنونه دي، ددې محل پنځه زره (۵۰۰۰) دروازې دي، او په هره دروازه کې به پنځه زره (۵۰۰۰) حُورې وي، دیته به صرف نبي، صدّیق او شهید داخلیږي.

((**نوټ** : پنځه زره (۵۰۰۰) ته چې په پنځه زره (۵۰۰۰) کې ضرب ورکړې شي نو دا دوه نیم کروړه (۲۵۰۰۰۰۰۰) حُورې شوی)).

په ځنې روایتونو کې ورسره دا هم ذکر دي چې عادِل بادشاه به هم دیته داخلیږي. (۱)

۵. د انبیاء کرامو، صدیقینو او شهیدانو په باره کې خو دا هم راځي چې دوی ته به دولس نیم کروړه (۱۲۵۰۰۰۰۰۰) حورې ورکولې شي.

یو ځل حضرت عُمر ﷺ په ممبر باندې دا آیت اُولوست: ﴿ جَنّٰتُ عَدۡنٍ ﴾. (۲)

ترجمه: (څوک چې نېک اعمال کوي نو د دوی د پاره) جنتونه د همیشه اُوسید دي.

بیا حضرت عُمر ﷺ اوفرمایل: وَهَلۡ تَدۡرُوۡنَ مَا جَنَّاتُ عَدۡنٍ ؟

آیا تاسو ته پته ده چې: جنت عدن څه شی دی؟

---

(۱) په مسند البزار کې دا حدیث داسې ذکر دی: عَنۡ عَبۡدِ اللّٰهِ بۡنِ عَمۡرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنۡهُمَا، قَالَ: قَالَ رَسُوۡلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ: « إِنَّ فِي الۡجَنَّةِ لَقَصۡرًا يُسَمَّى عَدنَ ، حَوۡلَهُ الۡبُرُوۡجُ وَالۡمُرُوۡجُ . لَهُ خَمۡسَةُ آلَافِ بَابٍ عِنۡدَ كُلِّ بَابٍ خَمۡسَةُ آلَافِ حِبۡرَةٍ لَا يَدۡخُلُهُ أَوۡ لَا يَسۡكُنُهُ إِلَّا نَبِيٌّ أَوۡ صِدِّيۡقٌ أَوۡ شَهِيۡدٌ أَوۡ إِمَامٌ عَادِلٌ » . مسند البزار ج ٦ ص ۴۲۹ رقم الحدیث ۲۲۸۷.

وفي رواية: عَنۡ عَبۡدِ اللّٰهِ بۡنِ عَمۡرٍو (بن العاص) ﷺ، قَالَ: « فِي الۡجَنَّةِ قَصۡرٌ يُدۡعَى عَدۡنًا، حَوۡلَهُ الۡبُرُوۡجُ، وَالۡمُرُوۡجُ ، لَهُ خَمۡسَةُ آلَافِ بَابٍ، لَا يَسۡكُنُهُ أَوۡ لَا يَدۡخُلُهُ إِلَّا نَبِيٌّ، أَوۡ صِدِّيۡقٌ ، أَوۡ شَهِيۡدٌ، أَوۡ إِمَامٌ عَادِلٌ » . مصنف ابن ابي شيبة فِي الۡإِمَامِ الۡعَادِلِ رقم الحديث ۲۱۹۱۹ ، تفسير البغوي ج ۲ ص ۳٦۹ سورة التوبة في تفسير آية ۷۲. التفسير المظهري ج ۴ ص ۲٦۵ .

(۲) پوره مضمون داسې دی: ﴿ إِنَّ الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ أُولٰٓئِكَ هُمۡ خَيۡرُ الۡبَرِيَّةِ ۝ جَزَآؤُهُمۡ عِنۡدَ رَبِّهِمۡ جَنّٰتُ عَدۡنٍ تَجۡرِيۡ مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَآ اَبَدًا ؕ رَضِيَ اللّٰهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُوۡا عَنۡهُ ؕ ذٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ رَبَّهٗ ﴾ . البينة آية ۷، ۸.

نو پخپله يې اوفرمايل :

قَصْرٌ فِي الْجَنَّةِ لَهُ خَمْسَةُ آلَافِ بَابٍ ، عَلَى كُلِّ بَابٍ خَمْسَةٌ وَعِشْرُوْنَ أَلْفًا مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ، لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا نَبِيٌّ .

دا په جنت کې يو محل دى چې د هغې پنځه زره (۵۰۰۰) دروازې دي ، او په هره دروازه کې پنځه ويشت زره (۲۵۰۰۰) حورِ عِين دي ، ديته به صرف نبي داخليږي .

بيا حضرت عُمر ﷺ د رسولُ الله صلى الله عليه وسلم قبر مبارک طرف ته اشاره اوکړه او وې فرمايل : هَنِيْئًا لِصَاحِبِ الْقَبْرِ .

ددې قبر واله (يعنى نبي عليه السلام) د پاره دې مبارک وي .

وَصِدِّيْقٌ . دې محل ته به (بل کس) صدّيق داخليږي .

د حضرت ابوبکر صديق ﷺ د پاره دې مبارک وي .

وَشَهِيْدٌ . او دې محل ته به (دريم کس) شهيد داخليږي .

بيا حضرت عُمر ﷺ اوفرمايل : وَأَنَّى لِعُمَرَ شَهَادَةٌ ؟

مگر عُمر (ﷺ) ته به شهادت څنګه ملاؤ شي ؟

بيا يې اوفرمايل : قسَم په هغه ذات چې هغه زه د کُفر بَدحالى نه راويستي يم هغه په دې باندې قادِر دى چې ما ته د شهادت دا مرتبه راکړي . (۱)

(او يقيني چې بيا الله تعالى حضرت عُمر ﷺ ته د شهادت مرتبه ورکړه) .

---

(۱) عَنْ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللّٰهُ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ ﷺ ، قَرَأَ عَلَى الْمِنْبَرِ {جَنَّاتُ عَدْنٍ} [البينة: ٨] فَقَالَ: وَهَلْ تَدْرُوْنَ مَا جَنَّاتُ عَدْنٍ ؟ قَالَ : قَصْرٌ فِي الْجَنَّةِ لَهُ خَمْسَةُ آلَافِ بَابٍ ، عَلَى كُلِّ بَابٍ خَمْسَةٌ وَعِشْرُوْنَ أَلْفًا مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ، لَا يَدْخُلُهُ إِلَّا نَبِيٌّ هَنِيْئًا لِصَاحِبِ الْقَبْرِ وَأَشَارَ إِلَى قَبْرِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَصِدِّيْقٌ هَنِيْئًا لِأَبِي بَكْرٍ . وَشَهِيْدٌ ، وَأَنَّى لِعُمَرَ شَهَادَةٌ ؟ . ثُمَّ قَالَ : وَالَّذِيْ أَخْرَجَنِيْ مِنْ مَنْزِلِيْ إِنَّهُ لَقَادِرٌ عَلَى أَنْ يَسُوْقَهَا إِلَيَّ . مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجَنَّةِ مَا ذُكِرَ فِي الْجَنَّةِ وَمَا فِيهَا مِمَّا أُعِدَّ لِأَهْلِهَا رقم الحديث ۳۴۰۳۲ . كنزالعمال رقم الحديث ۳۹۷۷۰ . الدرالمنثور فى التفسير بالمأثور ج ۴ ص ۲۳۸ .

((**نوټ** : پنځه زره (۵۰۰۰) ته چې په پنځه ويشت زره (۲۵۰۰۰) کې ضرب ورکړې شي نو دا دولس نيم کروړه (۱۲۵۰۰۰۰۰) حُورې شوی)) .

٦. بلکه په ځني کتابونو کې د کعب الاحبار نه نقل دي چې نبي ، صديق ، شهيد ، عادل بادشاه ، او په اسلام باندې مضبوط پاتې کيدونکي کس د پاره به په جنت کې څلور اَربه او نوي کروړه (۴۹۰۰۰۰۰۰۰) حُورې وي .

ځکه دوی ته چې د ياقوتو نه جوړ شوې کوم محل ورکولې شي نو په هغې کې به اَويا زره (۷۰۰۰۰) کورونه وي ، او په هر کور کې به اَويا زره (۷۰۰۰۰) حُورې وي ، چې د دينه مجموعه څلور اَربه او نوي کروړه (۴۹۰۰۰۰۰۰۰) حُورې جوړيږي . (۱)

(په ځني نورو آحاديثو کې د جنتي د پاره د حُورو او کورونو مختلف تعداد راغلي دی) . (۲)

---

(۱) قَالَ كَعْبٌ : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ يَاقُوتَةً لَيْسَ فِيهَا صَدْعٌ وَلَا وَصْلٌ ، فِيهَا سَبْعُونَ أَلْفَ دَارٍ ، فِي كُلِّ دَارٍ سَبْعُونَ أَلْفًا مِنَ الْحُورِ الْعِينِ ، لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ أَوْ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ مُحَكَّمٌ فِي نَفْسِهِ ، قَالَ: قُلْنَا: يَا كَعْبُ ! وَمَا الْمُحَكَّمُ فِي نَفْسِهِ ؟ قَالَ : اَلرَّجُلُ يَأْخُذُهُ الْعَدُوُّ فَيُحَكِّمُونَهُ بَيْنَ أَنْ يَكْفُرَ أَوْ يَلْزَمَ الْإِسْلَامَ فَيُقْتَلُ ، فَيَخْتَارُ أَنْ يَلْزَمَ الْإِسْلَامَ . مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجَنَّةِ مَا ذُكِرَ فِي الْجَنَّةِ وَمَا فِيهَا مِمَّا أُعِدَّ لِأَهْلِهَا رقم الحديث ۳۴۰۳۴ .

((**نوټ** اَويا زره (۷۰۰۰۰) ته چې په اَويا زره (۷۰۰۰۰) کې ضرب ورکړې شي نو د دينه مجموعه څلور اَربه او نوي کروړه (۴۹۰۰۰۰۰۰۰) حُورې جوړيږي)) .

(۲) وفي رواية : عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: «لَقِيتُ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ وَأَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنهما فَسَأَلْتُهُمَا عَنْ تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ {وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ} [التوبة: ۷۲] قَالَا: عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتَ، سَأَلْنَا عَنْهَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : " قَصْرٌ مِنْ دُرَّةٍ ، فِي ذَلِكَ الْقَصْرِ سَبْعُونَ أَلْفَ دَارٍ مِنْ زُمُرُّدَةٍ خَضْرَاءَ ، فِي كُلِّ بَيْتٍ مِنْهَا سَبْعُونَ سَرِيرًا ، عَلَى كُلِّ سَرِيرٍ سَبْعُونَ فِرَاشًا مِنْ كُلِّ لَوْنٍ ، عَلَى كُلِّ فِرَاشٍ امْرَأَةٌ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ ، فِي كُلِّ بَيْتٍ مَائِدَةٌ عَلَى كُلِّ مَائِدَةٍ سَبْعُونَ لَوْنًا ، فِي كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ وَصِيفًا أَوْ وَصِيفَةً ، يُعْطَى مِنَ الْقُوَّةِ مَا يَأْتِي عَلَى ذَلِكَ كُلِّهِ فِي غَدَاةٍ وَاحِدَةٍ» .
مجمع الزوائد ومنبع الفوائد كِتَابُ التَّفْسِيرِ سُورَةُ بَرَاءَةٌ (سورة التوبة) رقم الحديث ۱۱۰۴۵ . وقال الهيثمي: رَوَاهُ الْبَزَّارُ وَالطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ ، وَفِيهِ جِسْرُ بْنُ فَرْقَدٍ وَهُوَ ضَعِيفٌ ، وَقَدْ وَثَّقَهُ سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ ، وَبَقِيَّةُ رِجَالِ الطَّبَرَانِيِّ ثِقَاتٌ . ←←←←←

هر جنّتي ته به د سلو (١٠٠) کسانو قوّت ورکولې شي

١. په جنت کې به هر جنّتي ته د سلو (١٠٠) کسانو د کور والي (جِماع) قوّت ورکولې شي. (١)

٢. په يو حديث کې خو تر دې پورې راغلي دي چې هر جنّتي ته به په خوراک، څکاک، کوروالي، او شهوت کې د سلو (١٠٠) کسانو قوّت ورکولې شي. (٢)

←←← وفي رواية: عَنْ كَعْبِ الْأَحْبَارِ قَالَ: «إِنَّ لِلّٰهِ لَدَارًا دُرَّةٌ فَوْقَ دُرَّةٍ، أَوْ لُؤْلُؤَةٌ فَوْقَ لُؤْلُؤَةٍ، فِيهَا سَبْعُونَ أَلْفَ قَصْرٍ، فِي كُلِّ قَصْرٍ سَبْعُونَ أَلْفَ دَارٍ، فِي كُلِّ دَارٍ سَبْعُونَ أَلْفَ بَيْتٍ، لَا يَسْكُنُهَا إِلَّا نَبِيٌّ أَوْ صِدِّيقٌ أَوْ شَهِيدٌ أَوْ إِمَامٌ عَادِلٌ أَوْ مُحَكَّمٌ فِي نَفْسِهِ». حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٥ ص ٣٧٩. شعب الايمان رقم الحديث ٦٧٠٥. تنبيه الغافلين ج ١ ص ٣٩٢. صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم ١٦٣.

(١) د ترمذي شريف او مشكوة شريف حديث دی، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

«يُعْطَى الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ قُوَّةَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ»، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَوَ يُطِيقُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «يُعْطَى قُوَّةَ مِائَةٍ» مؤمن ته به په جنت کې د کوروالي (جِماع) دومره دومره قوّت ورکولې شي. د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوشوه: اې د الله رسوله! آيا جنتي ته به د دومره (زيات) کوروالي طاقت لري؟ نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: يو جنتي ته به د سلو(١٠٠) کسانو قوّت ورکولې شي.

سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٣٦ قال الالباني: حسنٌ صحيح.
مشكاة المصابيح كتابُ أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صفة الجنة وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٣٦(٢٥).
المعجم الاوسط رقم الحديث ٢٥١٧، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٣. كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٣٦١.
مسند ابي داؤد الطيالسي رقم الحديث ٢١٢٤.

(٢) يو يهودي رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته راغی، او وې ويل: آيا ستاسو دا گمان دی چې جنتيان به خوراک او څکاک هم کوي؟ نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: آو، زما دې قسَم وي په هغه ذات باندې چې د هغه په قبضهٔ قدرت کې زما ساه ده يقينًا هر جنتي ته به په خوراک، څکاک، جِماع او خواهشاتو کې د سلو (١٠٠) کسانو قوّت ورکولې شي...

پوره حديث داسې دی: عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْيَهُودِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: أَتَزْعُمُ أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ يَأْكُلُونَ وَيَشْرَبُونَ؟ قَالَ: «إِيْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ لَيُعْطَى قُوَّةَ مِائَةِ رَجُلٍ فِي الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ وَالْجِمَاعِ وَالشَّهْوَةِ». فَقَالَ الرَّجُلُ: فَإِنَّ الَّذِي يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ تَكُونُ ←←←

۳ . بلکه جنتي به صرف د سهر په خت د سلو (۱۰۰) باکرو پیغلو سره د نزدې کیدو قوّت لري . (۱)

۴ . د جنت بیبیانې به همیشه باکرې وي ، (یعنی د هر ځل نه پس به واپس باکره کیږي) . (۲)

←←← لَهُ الْحَاجَةُ، وَلَيْسَ فِي الْجَنَّةِ أَذًى ؟ . فَقَالَ لَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « حَاجَةُ أَحَدِهِمْ رَشْحٌ يَفِيضُ مِنْ جِلْدِهِ، فَإِذَا بَطْنُهُ قَدْ ضَمُرَ » . السنن الكبرى للنسائي سُورَةُ الزُّخْرُفِ قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ} [الزخرف: ۷۱] رقم الحديث ۱۱۴۱۴ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۳۹۹۴ . سنن الدارمي رقم الحديث ۲۸٦۷ ، اسناده صحيح . مسند البزار رقم الحديث ۴۳۰۱ . المعجم الاوسط رقم الحديث ۱۷۲۲ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۵۰۰۵ ، و رقم الحديث ۵۰۰۹ . حلية الاولياء ج ۷ ص ۳٦٦ . مجمع الزوائد باب في اكل اهل الجنة رقم الحديث ۱۸۷۴۴ .

(۱) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ، قَالَ : قِيلَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَنُفْضِي إِلَى نِسَائِنَا فِي الْجَنَّةِ ؟ قَالَ : « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ لَيُفْضِي فِي الْغَدَاةِ الْوَاحِدَةِ إِلَى مِائَةِ عَذْرَاءَ » . صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ۲٦۱ . المعجم الاوسط رقم الحديث ۷۱۸ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۳٦۵ . كنز العمال رقم الحديث ۳۹۳٦۰ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ۱ ص ۱۰۰ .

(۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: أَنَطَأُ فِي الْجَنَّةِ ؟ قَالَ : نَعَمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ دَحْمًا دَحْمًا فَإِذَا قَامَ عَنْهَا رَجَعَتْ مُطَهَّرَةً بِكْرًا .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوشوه : آیا مونږ به په جنت کې کوروالي کوو ؟ نبي علیه السلام ورته اوفرمایل : آو ، قسم په هغه ذات چې د هغه په قبضهٔ قدرت کې زما ساه ده چې جنتیان به بار بار په ډیر قوّت سره کوروالي کوي ، چې کله جنتي ورنه راپاځي نو بي بي به بېي واپس باکره شي .

صحيح ابن حبان محققا بَابُ وَصْفِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا ذِكْرُ الْإِخْبَارِ بِأَنَّ الْمَرْءَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِذَا وَطِئَ جَارِيَتَهُ فِيهَا عَادَتْ بِكْرًا كَمَا كَانَتْ رقم الحديث ۷۴۰۲ . إسناده حسن. رجاله ثقات رجال مسلم . تفسير ابن كثير ج ۷ ص ۵۳۳ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ۱ ص ۱۰۱ ، و ج ۷ ص ٦۵ . العمل الصالح رقم الحديث ۱۹۵۹ .

(دَحْمًا دَحْمًا) قَالَ ابْنُ الْأَثِيرِ: هُوَ النِّكَاحُ وَالْوَطْءُ بِدَفْعٍ وَإِزْعَاجٍ. وَانْتِصَابُهُ بِفِعْلٍ مُضْمَرٍ أَيْ يَدْحَمُونَ دَحْمًا يُجَامِعُونَ. وَالتَّكْرِيرُ لِلتَّأْكِيدِ، هُوَ بِمَنْزِلَةِ قَوْلِهِمْ : لَقِيتُهُمْ رَجُلًا رَجُلًا. أَيْ دَحْمًا بَعْدَ دَحْمٍ. لسان العرب ج ۱۲ ص ۱۹٦ فصل الدال المهملة

۵. او جنتي به په کوروالي نه ستړي کيږي، او نه به يې شهوت ختميږي. (١)

٦. الله تعالى فرمايي:

﴿ إِنَّ أَصْحٰبَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِيْ شُغُلٍ فٰكِهُوْنَ ﴾. (٢)

ترجمه: بيشکه جنتيان به نن ورځ په مَشغلو کې خوشحاله وي.

د حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ او حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما نه ددې مذکوره آيت

---

(١) دا مضمون په احاديثو کې هم ذکر دی، دوه احاديث درته رانقل کوم: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: سُئِلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَمَسُّ أَهْلُ الْجَنَّةِ نِسَاءَهُمْ؟ قَالَ: « نَعَمْ، بِذَكَرٍ لَا يَمَلُّ وَفَرْجٍ لَا يَحْفَى، وَشَهْوَةٍ لَا تَنْقَطِعُ ». د حضرت ابوهريره ﷺ نه روايت دی چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه پوښتنه اوشوه: آيا جنتيان به د خپلو بيبيانو سره کوروالي کوي؟ نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: آو، په داسې ذکر سره چې نه به ستړي کيږي، او داسې فرج سره چې نه به سُوليږي (او نه به چيټر کيږي)، او په داسې شهوت سره چې نه به ختميږي.

صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٩. مسند البزار رقم الحديث ٩٤١٦. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٦٧٤، و رقم الحديث ٧٧٢١. البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٦، بستان الواعظين لابن الجوزي ج ١ ص ١٣٣ رقم الحديث ٢٣١. مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٨٣٧ بابٌ في اكل اهل الجنة وشربهم و شهواتهم رقم الحديث ١٨٧٥٠. كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٧٧٩. الدرالمنثور ج ١ ص ١٠٠.

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ﷺ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: هَلْ يُجَامِعُ أَهْلُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: « نَعَمْ، دِحَامًا دِحَامًا وَلَكِنْ لَا مَنِيَّ وَلَا مَنِيَّةَ ».

د حضرت ابوامامة ﷺ نه روايت دی چې د نبي کريم صلى الله عليه وسلم نه پوښتنه اوشوه: آيا جنتيان به جماع کوي؟ نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: آو، بار بار په پوره قوّت سره به يې کوي، خو مَني به نه وي (يعنی انزال به نه کيږي)، او مرګ به هم نه وي.

صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٦٠، و رقم الحديث ٣٦٧. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٤٧٩. والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٧. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧١٤. تفسير ابن كثير ج ٣ ص ٢٥٧ و ج ٨ ص ٢١. مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٨٣٧ بابٌ في اكل اهل الجنة وشربهم و شهواتهم رقم الحديث ١٨٧٤٨. الزواجر ج ٢ ص ٤٣٣. كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٣٥٨، و رقم الحديث ٣٩٧٧٧. الدرالمنثور في التفسير بالمأثور ج ١ ص ١٠٠.

(٢) يس آية ٥٥.

په تفسیر کې نقل دي : چې جنتیان به په دغه ورځ د باکرو سره په کوروالي کې مشغول وي.(١)

په جنت کې به د بچو پیدا کیدو اشتهاء نه پیدا کیږي ، خو که پیدا شي نو سمدست به په لږ ساعت کې هر څه اوشي

جنتي ته به په جنت کې د خپلې بي بي او حورو نه د بچو پیدا کیدو اشتهاء نه پیدا کیږي ، خو که چیرته بِالفَرض دا اشتهاء یې پیدا شي نو دا هر څه به په لږ ساعت کې اوشي.

(یعنی د بي بي ماشوم په خېټه کیدل ، بیا پیدا کیدل ، او بیا ځوانیدل دا ټول به په لږ ساعت کې پوره شي) . ددې په باره کې درته یو څو احادیث ذکر کوم :

١. د ترمذي شریف حدیث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

اَلْمُؤمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ حَمْلُهُ وَوَضْعُهُ وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ كَمَا يَشْتَهِي.(٢)

که چیرته (بِالفَرض) مؤمن ته په جنت کې د بچي خواهش پیدا شي نو (دده دا خواهش به داسې پوره کولې شي چې) ددې ماشوم په خېټه کیدل ، زیږیدل ، او د ځوانۍ عُمر (درې

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ ﷺ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: { إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ } [یس: ٥٥] قَالَ: فِي افْتِضَاضِ الْعَذَارَى. صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٦٤ . تفسير الطبري ج ١٩ ص ٤٦٠ . تفسير القرطبي ج ١٥ ص ٤٣ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٦٤.

وفي رواية : عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: { فِي شُغُلٍ فَاكِهُونَ } قَالَ فِي افْتِضَاضِ الْعَذَارَى. صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ . تفسير الطبري ج ١٩ ص ٤٦٠ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٦٤ . الصحيح المسند من آثار الصحابة في الزهد والرقائق والاخلاق والآداب ج ٢ ص ١٤ رقم الحديث ٧٧ .

(٢) . سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ مَا لِأَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْكَرَامَةِ رقم الحديث ٢٥٦٣ قال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ . وقال الالباني: صحيح. سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤٣٣٨ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٠٦٣ ، و رقم الحديث ١١٧٦٤ . صحيح ابن حبان بَابُ وَصْفِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا ذِكْرُ الْإِخْبَارِ بِأَنَّ الْمَرْءَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ كَانَ لَهُ ذَلِكَ لِأَنَّ فِيهَا مَا تَشْتَهِي الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ رقم الحديث ٧٤٠٤ . مشكاة المصابيح رقم الحديث كِتَابُ أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صفة الجنة وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثاني ٥٦٤٨(٣٨) . التفسير المظهري ج ٢ ص ٢١ .

ديرش ٣٣ كالو) ته رسيدل به په لږ ساعت كې وي، او دا به داسې پېچې وي چې څنګه دده خواهش وي.

فائده : په دې حديث كې لفظ د " إِذَا " د تعليق د پاره راغلى نو ددې مطلب دادى چې كه : چيرته دا يې خواهش اوكړي. حالانكه جنتي به په جنت كې د بچو پيدا كيدو خواهش نه كوي. لكه د ترمذي شريف د مذكوره حديث نه پس صراحةً په بل حديث كې ذكر دي : (هغه حديث دادى :)

٢. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِذَا اشْتَهَى الْمُؤْمِنُ الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ كَمَا يَشْتَهِي، وَلَكِنْ لَا يَشْتَهِي. (١)

كله چې مؤمن په جنت كې د بچي خواهش اوكړي نو دده د خواهش موافق به دا ټول په لږ ساعت كې اوشي، خو جنتي به د بچي خواهش نه كوي.

٣. په يو بل حديث كې صراحةً ذكر دي، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا يَكُونُ لَهُمْ فِيهَا وَلَدٌ. بيشكه جنتيانو د پاره به په جنت كې بچي نه وي.

امام ترمذي رَحِمَهُ اللهُ ددې په باره كې تحقيق هم رانقل كړي. (٢)

---

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ مَا لِأَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْكَرَامَةِ رقم الحديث ٢٥٦٣ قال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ. وقال الالباني: صحيحٌ. مشكاة المصابيح رقم الحديث كتابُ أَحْوَال القِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صفة الجنة وَأَهْلِهَا اَلْفَصْل الثاني ٥٦٤٨(٣٨). التفسير المظهري ج ٢ ص ٢١.

(٢) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « اَلْمُؤْمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ حَمْلُهُ وَ وَضْعُهُ وَسِنُّهُ فِي سَاعَةٍ كَمَا يَشْتَهِي »: " هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ، وَقَدْ اخْتَلَفَ أَهْلُ الْعِلْمِ فِي هَذَا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: فِي الْجَنَّةِ جِمَاعٌ وَلَا يَكُونُ وَلَدٌ . هَكَذَا رُوِيَ عَنْ طَاوُسٍ، وَمُجَاهِدٍ، وَ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ " وَقَالَ مُحَمَّدٌ. قَالَ إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ. فِي حَدِيثِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « إِذَا اشْتَهَى الْمُؤْمِنُ الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ كَانَ فِي سَاعَةٍ وَاحِدَةٍ كَمَا يَشْتَهِي وَلَكِنْ لَا يَشْتَهِي » قَالَ مُحَمَّدٌ: وَقَدْ رُوِيَ عَنْ أَبِي رَزِينٍ الْعُقَيْلِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا يَكُونُ لَهُمْ فِيهَا وَلَدٌ »، " سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ مَا لِأَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْكَرَامَةِ رقم الحديث ٢٥٦٣ قال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ. وقال الالباني: صحيحٌ.

همدارنګې ملاعلي قاري رحمه الله هم ددې متعلق تحقيق رانقل کړی . (١)

همدارنګې علامه ابن قيم رَحِمَهُ اللهُ هم په خپل کتاب " حادي الأرواح إلى بلاد الأفراح " کې ددې مسئلې پوره تحقيق رانقل کړی ، او ترجيح يې دېته ورکړې چې په جنت کې به د جنتي د بچو خواهش نه کيږي .

٤. د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه يو صحابي پوښتنه اوکړه : چې آيا په جنت کې به زمونږ د پاره بيبياني وي ؟ نو نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

اَلصَّالِحَاتُ لِلصَّالِحِيْنَ، تَلَذُّوْنَهُنَّ مِثْلَ لَذَّاتِكُمْ فِي الدُّنْيَا، وَيَلَذْنَ بِكُمْ غَيْرَ أَنْ لَا تَوَالُدَ.

نېکانې ښځې به د نېکانو سړو د پاره وي ، تاسو به د دوی نه داسې لذّت حاصلوی لکه څرنګې چې په دُنيا کې ورنه لذت حاصلوی ، او دوی به هم د تاسو نه لذّت حاصلوي ، خو صرف دومره ده چې (هلته په جنت کې) بچي پيدا کيدل به نه وي . (٢)

فائده : ددې حديث نه معلومه شوه چې په جنت کې به د بچو پيدا کيدو سلسله نه وي ، او جنتيان به ددې خواهش نه کوي .

---

(١) ملاعلي قاري رَحِمَهُ اللهُ ددې مذکوره حديث تحقيق داسې رانقل کړی :

«اَلْمُؤْمِنُ إِذَا اشْتَهَى الْوَلَدَ فِي الْجَنَّةِ» أَيْ: فَرْضًا وَتَقْدِيْرًا (كَانَ حَمْلُهُ) أَيْ: حَمْلُ الْوَلَدِ (وَوَضْعُهُ وَسِنُّهُ) أَيْ: كَمَالُ سِنِّهِ وَهُوَ الثَّلَاثُوْنَ سَنَةً (فِيْ سَاعَةٍ) ؛ لِأَنَّ الْإِنْتِظَارَ أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ ، وَلَا مَوْتَ فِي الْجَنَّةِ وَلَا حَزَنَ (كَمَا يُشْتَهَى) : مِنْ أَنْ يَكُوْنَ ذَكَرًا أَوْ أُنْثَى وَنَحْوَ ذٰلِكَ. (وَقَالَ إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيْمَ رَحِمَهُ اللهُ فِيْ هٰذَا الْحَدِيْثِ) أَيْ: ذُكِرَ فِيْ بَيَانِ هٰذَا الْحَدِيْثِ (إِذَا اشْتَهَى) أَوْ فِيْ هٰذَا الْحَدِيْثِ دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّهُ إِذَا اشْتَهَى (الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ الْوَلَدَ كَانَ فِيْ سَاعَةٍ) أَيْ حَصَلَ الْوَلَدُ فِيْ سَاعَةٍ (لٰكِنْ لَا يُشْتَهَى) فَقَوْلُهُ : "وَلٰكِنْ" هُوَ الْمَقُوْلُ حَقِيْقَةً . مرقاة المفاتيح ج ٩ ص ٣٥٩٧ بَابُ صفة الجنة وأهلها .

(٢) ..... قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ ! أَوَلَنَا فِيْهَا أَزْوَاجٌ . أَوَ مِنْهُنَّ مُصْلِحَاتٌ ؟ قَالَ : « اَلصَّالِحَاتُ لِلصَّالِحِيْنَ..... مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٦٢٠٦ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٣٧٧ . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٦٨٣ وقال الحاكم : هٰذَا حَدِيْثٌ جَامِعٌ فِي الْبَابِ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ، كُلُّهُمْ مَدَنِيُّوْنَ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ . مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٣٥١ بابٌ جامعٌ فى البعث .

بل دا چې د جنت د بيبيانو په باره کې الله تعالی فرمائلي چې دا به پاکې وي. (١)

او په حديث کې راځي چې هلته به اِنزال او مَني نه وي. (٢)

او په جنت کې بچو ته ضرورت هم نه وي ؛ ځکه په دُنيا کې خو د بچو سلسله ددې د پاره وي چې د انسانانو دا سلسله ختمه نشي، او په جنت کې خو مرګ نشته نو بچو ته به هم د چا خواهش نه پيدا کيږي.

علامه ابن قيم رَحِمَهُ اللّٰهُ د نورو ډيرو دلائلو په رڼا کې دا ثابته کړی " چې په جنت کې به د بچو پيدا کيدو سلسله نه وي ، او جنتي به ددې خواهش نه کوي ".

په آخر کې يې د دواړه قِسمه احاديثو په مينځ کې تطبيق هم کړی چې په کومو احاديثو کې راځي " چې په جنت کې به بچي پيدا کيدل نه وي " نو د هغې مطلب دادی چې د دُنيا په شان ډير وخت پس پيدا کيدل به نه وي.

او په کومو احاديثو کې چې راځي " چې په جنت کې به بچي پيدا کيدل وي " نو د هغې مطلب دادی چې که بِالفرض والمحَال جنتي ددې خواهش اوکړي نو سمدست به دا ټولې مرحلې په لږ وخت کې پوره شي. (٣)

---

(١) الله تعالی فرمايي : ﴿ لَهُمْ فِيهَآ أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ﴾. النساء آية ٥٧ .

ترجمه : د دوی د پاره به په دې جنت کې پاکې بيبياني وي .

(٢) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: هَلْ يُجَامِعُ أَهْلُ الْجَنَّةِ ؟ قَالَ: « نَعَمْ، دِحَامًا دِحَامًا وَلَكِنْ لَا مَنِيَّ وَلَا مَنِيَّةَ » . صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٦٠ ، و رقم الحديث ٣٦٧ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٤٧٩ . والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٧ .

(٣) علامه ابن قيم رَحِمَهُ اللّٰهُ دا مسئله په پوره اُوږد تفصيل او دلائلو سره ذکر کړی . او ددې د پاره يې مستقل باب قائم کړی : حادي الأرواح إلى بلاد الأفراح الباب السادس والخمسون: في ذكر اختلاف الناس هل في الجنة حمل وولادة أم لا ؟ ص ٢٤٢ .

په جنت کې به د خدمت د پاره د ملغلرو په شان ښائسته هلکان وي

په جنت کې به د جنتيانو د خدمت د پاره د ملغلرو په شان ښائسته خادِمان او هلکان وي چې تول عُمر به ځوانان وي، بُوډاوالې به ورباندې هيڅ کله نه راځي.

١. الله تعالى فرمايي:

﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴾.(١)

ترجمه: او ګرځي به په دې جنتيانو باندې داسې هلکان چې هميشه به ځوانان وي، چې کله ته دوی ته اوګورې نو دا ګمان به ورباندې اوکړې چې ګني دوی خورې ورې ملغلرې دي.

يعنی لکه څرنګې چې ملغلرې په فرش باندې خورې ورې پرتې وي نو ډيرې ښائسته ښکارې نو همدغه شان چې کله دا هلکان د خدمت د پاره ګرځي راګرځي نو هم ډير ښائسته به ښکاري. (٢)

٢. بل ځای الله تعالى فرمايي:

---

(١) الدهر آية ١٩.

(٢) ﴿ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴾ قَالَ عَطَاءٌ: يُرِيدُ فِي بَيَاضِ اللُّؤْلُؤِ وَحُسْنِهِ، وَاللُّؤْلُؤُ إِذَا نُثِرَ مِنَ الْخَيْطِ عَلَى الْبِسَاطِ كَانَ أَحْسَنَ مِنْهُ مَنْظُومًا. وَقَالَ أَهْلُ الْمَعَانِي: إِنَّمَا شُبِّهُوا بِالْمَنْثُورِ لِانْتِشَارِهِمْ فِي الْخِدْمَةِ. فَلَوْ كَانُوا صَفًّا لَشُبِّهُوا بِالْمَنْظُومِ. تفسير البغوي ج ٥ ص ١٩٣ سورة الدهر آية ١٩.

وَالصِّفَةُ الثَّالِثَةُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴾ وَفِي كَيْفِيَّةِ التَّشْبِيهِ وُجُوهٌ أَحَدُهَا: شُبِّهُوا فِي حُسْنِهِمْ وَصَفَاءِ أَلْوَانِهِمْ وَانْتِشَارِهِمْ فِي مَجَالِسِهِمْ وَمَنَازِلِهِمْ عِنْدَ اشْتِغَالِهِمْ بِأَنْوَاعِ الْخِدْمَةِ بِاللُّؤْلُؤِ الْمَنْثُورِ، وَلَوْ كَانَ صَفًّا لَشُبِّهُوا بِاللُّؤْلُؤِ الْمَنْظُومِ. أَلَا تَرَى أَنَّهُ تَعَالَى قَالَ: ﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ ﴾ فَإِذَا كَانُوا يَطُوفُونَ كَانُوا مُتَنَاثِرِينَ. وَثَانِيهَا: أَنَّهُمْ شُبِّهُوا بِاللُّؤْلُؤِ الرَّطْبِ إِذَا انْتَثَرَ مِنْ صَدَفِهِ لِأَنَّهُ أَحْسَنُ وَأَكْثَرُ مَاءً. وَثَالِثُهَا: قَالَ الْقَاضِي: هَذَا مِنَ التَّشْبِيهِ الْعَجِيبِ لِأَنَّ اللُّؤْلُؤَ إِذَا كَانَ مُتَفَرِّقًا يَكُونُ أَحْسَنَ فِي الْمَنْظَرِ لِوُقُوعِ شُعَاعِ بَعْضِهِ عَلَى الْبَعْضِ فَيَكُونُ مُخَالِفًا لِلْمُجْتَمِعِ مِنْهُ. التفسير الكبير ج ٣٠ ص ٧٥٣ سورة الدهر آية ١٩.

﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴾.(١)

ترجمه : او د دوی کېرچاپېره به د دوی د خدمت د پاره داسې هلکان گرځي گويا چې دوی (د ډېر ښائست په وجه) په پرده (سیپی) کې پټې ساتلې شوې (قيمتي) ملغلرې دي.(٢)

۳. حضرت عبدالله بن عمر رضي الله عنهما فرمايي چې د هر جنتي د پاره به زر (١٠٠٠) هلکان د خدمت د پاره وي، او هر هلک به د بل نه جدا خدمت کوي.(٣)

دا هلکان به په جنتيانو باندې د صفا شرابو ډک گلاسونه گرځوي

الله تعالى فرمايي :

﴿ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ۝ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ۝ لَّا يُصَدَّعُونَ

---

(١) الطور آية ٢٤.

(٢) وَقَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ ﴾ أَيْ فِي الصَّفَاءِ، وَ ﴿ مَكْنُونٌ ﴾ لِيُفِيدَ زِيَادَةً فِي صَفَاءِ أَلْوَانِهِمْ أَوْلِبَيَانِ أَنَّهُمْ كَالْمُخَدَّرَاتِ لَا بُرُوزَ لَهُمْ وَلَا خُرُوجَ مِنْ عِنْدِهِمْ فَهُمْ فِي أَكْنَافِهِمْ. التفسير الكبير ج ٢٨ ص ٢١١ سورة الطور آية ٢٤.

{ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ } بِالْخِدْمَةِ { غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ } فِي الْحُسْنِ وَالْبَيَاضِ وَالصَّفَاءِ، { لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ } مَخْزُونٌ مَصُونٌ لَمْ تَمَسَّهُ الْأَيْدِي. قَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: يَعْنِي فِي الصَّدَفِ.

وَ رُوِيَ عَنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ لَمَّا تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ قَالَ: قَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ ! اَلْخَادِمُ كَاللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ، فَكَيْفَ الْمَخْدُومُ؟ . وَعَنْ قَتَادَةَ أَيْضًا قَالَ : ذُكِرَ لَنَا أَنَّ رَجُلًا قَالَ : يَا نَبِيَّ اللهِ ! هَذَا الْخَادِمُ فَكَيْفَ الْمَخْدُومُ؟ قَالَ : "فَضْلُ الْمَخْدُومِ عَلَى الْخَادِمِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ". تفسير البغوي ج ٤ ص ٢٩٣ سورة الطور آية ٢٤. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ٦٩ سورة الطور آية ٢٤.

(٣) قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رضي الله عنهما : وَمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا يَسْعَى عَلَيْهِ أَلْفُ غُلَامٍ، وَكُلُّ غُلَامٍ عَلَى عَمَلٍ مَا عَلَيْهِ صَاحِبُهُ. تفسير البغوي ج ٤ ص ٢٩٣ سورة الطور آية ٢٤. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ٦٩ سورة الطور آية ٢٤.

عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُوْنَ ﴾. (١)

ترجمه: گرځوي به په دوی باندې داسې خادمان چې هميشه به ځوانان وي گلاسونه، جگونه، او د صفا شرابو ډک جامونه، چې نه به ددې شرابو په وجه د سَردرد راځي او نه به دوی بې هوشه کيږي.

د اَدنٰی جنتي د پاره به په زرهاؤ خادِمان وي .

١. په يو حديث کې د اَدنٰی درجې واله جنتي د پاره د زرو (١٠٠٠) خادمانو ذکر راغلی.

نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ أَسْفَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ أَجْمَعِيْنَ دَرَجَةً لَمَنْ يَقُوْمُ عَلَى رَأْسِهِ عَشَرَةُ آلَافِ خَادِمٍ، بِيَدِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ صَحْفَتَانِ، وَاحِدَةٌ مِنْ ذَهَبٍ وَالْأُخْرَى مِنْ فِضَّةٍ، فِي كُلِّ وَاحِدَةٍ لَوْنٌ لَيْسَ فِي الْأُخْرَى مِثْلُهُ، يَأْكُلُ مِنْ آخِرِهَا مِثْلَ مَا يَأْكُلُ مِنْ أَوَّلِهَا، يَجِدُ لِآخِرِهَا مِنَ الطِّيْبِ وَاللَّذَّةِ مِثْلَ الَّذِيْ يَجِدُ لِأَوَّلِهَا.... (٢)

په ټولو جنتيانو کې به د اَدنٰی درجې واله جنتي هغه کس وي چې لس زره (١٠٠٠٠) خادمان به ده ته ولاړ وي، د هر خادِم په لاس کې به دوه رکيبۍ وي، يوه به د سروزرو وي او بله به د سپينو زرو وي، په هره رکيبۍ کې به داسې نِعمت وي چې هغه به په بله کې نه وي (يعنی جدا جدا خوراکونه به په کې وي)، جنتي به د آخري رکيبۍ نه داسې په شوق باندې خوراک کوي لکه څرنګې چې د اولې نه کوي، په آخِري خوراک کې به داسې خوشبو او خوَند مومي څنګه چې په اول کې مومي.

٢. بلکه په يو حديث کې د اَدنٰی جنتي د پاره د آتيازره (٨٠٠٠٠) خادمانو ذکر راغلی.

رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

---

(١) الواقعة آية ١٧ تا ١٩.

(٢) المعجم الاوسط للطبراني رقم الحديث ٧٦٧٣ بَابُ الْمِيمِ مَنِ اسْمُهُ: مُحَمَّدٌ. الترغيب والترهيب للمنذري فصل فِيمَا لأدنى أهل الجنة فِيهَا رقم الحديث ٥٦٢٠ وقال المنذري: رَوَاهُ ابْن أبي الدُّنْيَا وَالطَّبَرَانِيّ وَاللَّفْظ لَهُ وَرُوَاته ثِقَات. الدر المنثور فى التفسير بالمأثور ج ٧ ص ٣٩٠.

إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً الَّذِي لَهُ ثَمَانُونَ أَلْفَ خَادِمٍ ....(١)

بیشکه د اَدنٰی مرتبې واله جنتي د پاره به اَتیازره (٨٠٠٠٠) خادمان وي.

٣. په یو روایت کې راځي چې ادنٰی جنتي کله په سفر باندې ځي نو لس لکه (١٠٠٠٠٠٠) خادمان به ورسره وي.(٢)

فایده: نو چې کله د اَدنٰی جنتي د پاره د دومره ډیرو خادمانو ذِکر راغلی نو د اَعلٰی جنتي د پاره خو به بې شماره خادِمان وي.

هغه خاص اعمال چې د هغې په وجه انسان ته په جنت کې حُورې نصیبه کیږي

دا خو یقیني خبره ده چې انسان ته د نېکو اعمالو په وجه په جنت کې حُورې او بیبیانې نصیبه کیږي.

الله تعالٰی په قرآن کریم کې د نېکو اعمالو کوونکو د پاره د جنت د نورو نعمتونو سره سره د حُورو زیرې هم اَورولی، فرمایي: ﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾.(٣)

---

(١) مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٧٢٣ مُسْنَدُ الْمُكْثِرِينَ مِنَ الصَّحَابَةِ مُسْنَدُ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ مَا لِأَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مِنَ الْكَرَامَةِ رقم الحديث ٢٥٦٢ . الزهد والرقائق لابن المبارک ج ٢ ص ١٢٧ ، صفة الجنة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٢٠٦ . صحيح ابن حبان رقم الحديث ٧٤٠١ . شرح السنة للبغوي ج ١٥ ص ٢١٨ ، تفسير البغوي ج ٥ ص ١٢ رقم الحديث ٢١٠٨ . مشكاة المصابيح بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٤٨(٣٨) . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٦٣٩ . كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٣٢٧ .

(٢) واخرج ابن وهب عن الحسن البصري أنّ رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إنّ ادنى اهل الجنة منزلة الذي يركب في الف الف من خدم من الولدان المخلدين على خيل من ياقوت احمر لها اجنحة من ذهب . التفسير المظهري ج ٢ ص ٢٠ سورة آل عمران في تفسير آية ١٥ .

(٣) پوره آیت داسې دی : ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۙ قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ ۖ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا ←←←←

ترجمه : او د دوی د پاره به په دې جنت کې پاکې بيبيانې وي .
بل ځای فرمايي :
﴿ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۗ لَهُمْ فِيْهَآ اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۚ وَّنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيْلًا ﴾ . (١)

ترجمه : او کومو خلقو چې ايمان راوړو او نېک اعمال يې اوکړل نو ډير زر به مونږ دوی په داسې جنتونو کې داخل کړو چې د هغې د (اونو) لاندې به نهرونه بهيږي ، دوی به په دې کې هميشه اوسيږي ، د دوی د پاره به په دې جنت کې پاکې بيبيانې وي ، او مونږ به دوی په ډير ګڼ (د راحت واله) سيوري کې داخل کړو .

پس معلومه شوه چې په نېکو اعمالو سره انسان ته لکه څرنګې چې په جنت کې نور نعمتونه نصيب کيږي نو همدغه شان ورته حُورې هم نصيب کيږي .

خو بيا هم په احاديثو کې خصوصي طريقې سره څه اعمال داسې ذکر شوی چې د هغې په کولو سره انسان ته په جنت کې حُورې ملاويږي . زه درته اِن شاء الله يو څو دغه اعمال ذکر کوم .

امام قرطبي رَحِمَهُ اللهُ په خپل کتاب " اَلتَّذْكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة " کې په دې باندې مستقل باب قائم کړی : بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ .
باب دی په بيان د دې کې چې نېک اعمال د حُورِعِين مَهر دی .
هغه اعمال دا دي :

←←← اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۚ وَّهُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾ . البقرة آية ٢٥ .

ترجمه : او (اې پيغمبره !) ته زيرې ورکړه هغه خلقو ته چې هغوی اِيمان راوړی او نېک کارونه يې کړي چې بيشکه د دوی د پاره داسې جنتونه (باغونه) دي چې د هغې د (اونو) لاندې به نهرونه بهيږي . هر کله چې جنتيانو ته د دې باغونو نه څه ميوه د خوراک د پاره ورکړې شي نو دوی به وايي چې دا خو مونږ ته مخکې هم راکړې شوې وه ، او دوی ته به د دُنيا ميوو په شان ميوې ورکړې شي (خو خوَند به يې ډير مزيدار وي) . او د دوی د پاره به په دې جنت کې پاکې بيبيانې وي ، او دوی به په دې جنت کې هميشه وي .

(١) النساء آية ٥٧ .

۱. د قدرت باوجود غصه برداشت کولو سره د جنت حُورې نصیب کیدل

د ترمذي شریف او مشکوة شریف حدیث دی، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمایي:

مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنَفِّذَهُ دَعَاهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ حَتَّى يُخَيِّرَهُ فِي أَيِّ الْحُورِ شَاءَ. (۱)

څوک چې غصه برداشت کړي حالانکه دا ددې په نافذ (عَملي) کولو باندې قادر وي نو الله تعالی به د قیامت په ورځ (دده د اعزاز د پاره) ده لره د ټولو مخلوقاتو د وړاندې راوغواړي ترديې چې ده ته به اختیار ورکړي چې کومه حُوره ستا خوښه وي هغه واخله.

یعنی دا سړی به د غصې برداشت کولو په وجه جنت ته داخل کړي، د جنت حُورې، نعمتونه او اُوچته درجه به ورکړي. (۲)

---

(۱) سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابٌ فِي كَظْمِ الْغَيْظِ رقم الحديث ۲۰۲۱. و رقم الحديث ۲۴۹۳ أَبْوَابُ صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالرَّقَائِقِ وَالْوَرَعِ. مشكاة المصابيح كتاب الآداب بَابُ الرِّفْقِ وَالْحَيَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۵۰۸۸(۲۱). مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۵۶۳۷. سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۱۸۶. السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۱۶۶۳۵. شعب الايمان رقم الحديث ۷۹۵۰. تفسير القرطبي ج۴ ص۲۰۸.

(۲) ملا علي قاري رحمه الله په مرقاة کې د مذکوره حدیث بهترینه تشریح نقل کړی: (مَنْ كَظَمَ غَيْظًا) أَيِ: اجْتَرَعَ غَضَبًا كَامِنًا فِيهِ (وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى أَنْ يُنَفِّذَهُ): بِتَشْدِيدِ الْفَاءِ أَيْ: يُمْضِيَهُ. وَفِي رِوَايَةٍ عَلَى إِنْفَاذِهِ. فَيَجُوزُ تَخْفِيفُ الْفَاءِ. وَالْجُمْلَةُ حَالِيَّةٌ وَجَوَابُ الشَّرْطِ (دَعَاهُ اللهُ عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) أَيْ: شَهَرَهُ بَيْنَ النَّاسِ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَتَبَاهَى بِهِ، وَيُقَالُ فِي حَقِّهِ: هَذَا الَّذِي صَدَرَتْ مِنْهُ هَذِهِ الْخَصْلَةُ الْعَظِيمَةُ (حَتَّى يُخَيِّرَهُ) أَيْ: يَجْعَلَهُ مُخَيَّرًا (فِي أَيِّ الْحُورِ شَاءَ) أَيْ: فِي أَخْذِ أَيِّهِنَّ شَاءَ، وَهُوَ كِنَايَةٌ عَنْ إِدْخَالِهِ الْجَنَّةَ الْمَنِيعَةَ وَإِيصَالِهِ الدَّرَجَةَ الرَّفِيعَةَ. وَفِي النِّهَايَةِ: كَظْمُ الْغَيْظِ تَجَرُّعُهُ وَاحْتِمَالُ سَبَبِهِ وَالصَّبْرُ عَلَيْهِ. قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: وَإِنَّمَا حُمِدَ الْكَظْمُ لِأَنَّهُ قَهْرٌ لِلنَّفْسِ الْأَمَّارَةِ بِالسُّوءِ، وَلِذَلِكَ مَدَحَهُمُ اللهُ تَعَالَى بِقَوْلِهِ: {وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ} [آل عمران: ۱۳۴]، وَمَنْ نَهَى النَّفْسَ عَنْ هَوَاهُ، فَإِنَّ الْجَنَّةَ مَأْوَاهُ، وَالْحُورَ الْعِينَ جَزَاهُ. قُلْتُ: وَهَذَا الثَّنَاءُ الْجَمِيلُ وَالْجَزَاءُ الْجَزِيلُ إِذَا تَرَتَّبَ عَلَى مُجَرَّدِ كَظْمِ الْغَيْظِ فَكَيْفَ إِذَا انْضَمَّ الْعَفْوُ إِلَيْهِ أَوْ زَادَ بِالْإِحْسَانِ عَلَيْهِ. مرقاة المفاتيح ج ۸ ص ۳۱۸۱ بَابُ الرِّفْقِ وَالْحَيَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ.

۲ . امانت اداء كول، قاتل معاف كول، او د هر مانځه نه پس سورة الاخلاص ويلو سره حورِ عين نصيب كيدل

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي : مَنْ كَانَ فِيْهِ وَاحِدَةٌ مِنْ ثَلَاثٍ زَوَّجَهُ اللهُ مِنَ الحُوْرِ الْعِيْنِ : مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ يَعْنِيْ أَمَانَةٌ خَفِيَّةٌ شَهِيَّةٌ فَأَدَّاهَا مِنْ مَخَافَةِ اللهِ ، أَوْ رَجُلٌ عَفَا عَنْ قَاتِلِهٖ. أَوْ رَجُلٌ قَرَأَ "قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ" دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ. (١)

په چا کې چې په درې (۳) کارونو کې يو کار وي نو الله تعالى به د حورِ عين سره دده واده اوکړي، (هغه درې کارونه دادي ، اول :) د چا سره چې د بل چا پټ خوندهوَر امانت وي او دا کس هغه ته د الله ﷻ د يَرې نه دا امانت ورکړي. (دويم :) هغه کس چې هغه قاتِل ته معافي اوکړي (يعنى قصاص معاف کړي) . (دريم :) هغه کس چې هغه د هر مانځه نه پس "قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ...." وايي.

۳ . جُمات صفا كولو سره حُورِ عين نصيب كيدل

څوک چې جُماتونه صفا کوي نو په دې سره هم ده ته د جنت حُورِ عين نصيب کيږي.
امام قرطبي رَحِمَهُ اللهُ دا حديث رانقل کړی، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :
كَنْسُ الْمَسَاجِدِ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ. (٢)
د جُماتونو صفا کول د حُورِ عين مَهر دی.

---

(١) المعجم الكبير للطبراني ج ٢٣ ص ٣٩٥ رقم الحديث ٩٣٥ عَبْدُ اللهِ بْنُ الحَسَنِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ . الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ٢٢٥ باب في الترغيب في اداء الأمانة . مجمع الزوائد كِتَابُ الدِّيَاتِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْعَفْوِ عَنِ الْجَانِي وَالْقَاتِلِ رقم الحديث ١٠٧٩٦ وقال الهيثمي : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ، وَفِيهِ جَمَاعَةٌ لَمْ أَعْرِفْهُمْ. و رقم الحديث ١٣٧٠٠ كِتَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَالْعَفْوِ عَمَّنْ ظَلَمَ.

(٢) تفسير القرطبي ج ١٦ ص ١٥٣ سورة الدخان في تفسير آية ٥٤ . التَّذْكِرَةُ بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ص ٩٨٨.

۴. د لارې نه د تکليف واله څيز لرې کول، او د جُمات نه گندگي ويستل

څوک چې د لارې نه داسې څيز لرې کړي چې هغه خلقو ته ضَرَر رسوي، يا د جُمات نه گندگي اُوباسي نو په دې سره هم دا سړی د جنت د حُورو مستحق گرځي.

حضرت علي ﷺ فرمايي چې ماته رسولُ الله صلی الله عليه وسلم اوفرمايل:

يَا عَلِيُّ! أَعْطِ حُوْرَ الْعِيْنِ مُهُوْرَهُنَّ.

اې علي! ته د حورِ عِين مَهر اداء کړه.

ما ورته عرض اوکړو: اې د الله رسوله! د حورِ عِين مَهر څه شی دی؟

نو نبي عليه السلام (راته) اوفرمايل:

إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيْقِ، وَإِخْرَاجُ الْقُمَامَةِ مِنَ الْمَسْجِدِ، فَذَلِكَ مُهُوْرُهُنَّ يَا عَلِيُّ.

اې علي! د لارې نه تکليف واله څيز لرې کول، او د جُمات نه گندگي ويستل؛ دا د حورِ عين مَهر دی. (۱)

په يو بل حديث کې راځي. رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِخْرَاجُ الْقُمَامَةِ مِنَ الْمَسْجِدِ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ. (۲)

د جُمات نه گندگي ويستل د حورِ عِين مَهر دی.

۵. په صدقې کولو سره د حورِ عِين مستحق کيدل

څوک چې د الله تعالی د رَضا د پاره صدقه ورکوي نو په دې سره هم ده ته د جنت حُورې

(۱) عَنْ عَلِيٍّ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « يَا عَلِيُّ! أَعْطِ حُوْرَ الْعَيْنِ مُهُوْرَهُنَّ »، قُلْتُ: وَمَا مُهُوْرُهُنَّ؟ قَالَ: « إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيْقِ، وَإِخْرَاجُ الْقُمَامَةِ مِنَ الْمَسْجِدِ فَذَلِكَ مُهُوْرُهُنَّ يَا عَلِيُّ ». الترغيب في فضائل الأعمال وثواب ذلك لابن شاهين بَابُ فَضْلِ عَزْلِ الْأَذَى مِنْ طَرِيقِ الْمُسْلِمِينَ رقم الحديث ۵۵۳. كنز العمال كتاب المواعظ والرقائق والخطب والحكم فصل في الموعظة المخصوصة بالترغيبات الثنائي رقم الحديث ۴۴۲۶۸. جامع الاحاديث رقم الحديث ۳۳۹۸۶ مسند علي بن ابي طالب رضي الله عنه. ورواه ابن النجار، والديلمي.

(۲) تفسير القرطبي ج ۱۶ ص ۱۵۳ سورة الدخان في تفسير آية ۵۴. اَلتَّذْكِرَةُ بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ص ۹۸۹.

نصيب کيږي.

١. رسول الله ﷺ فرمايي:

مُهُوْرُ الحُوْرِ العِيْنِ قَبَضَاتُ التَّمْرِ، وَفِلَقُ الخُبْزِ. (١)

د حورِ عِين مَهر دادی چې انسان يو مُوټې قجورې او د روټۍ څه ټکړې (حصې) صدقه کړي.

٢. حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي:

يَتَزَوَّجُ أَحَدُكُمْ فُلَانَةَ بِنْتَ فُلَانٍ بِالْمَالِ الْكَثِيْرِ وَيَدَعُ الحُوْرَ العِيْنَ بِاللُّقْمَةِ وَالتَّمْرَةِ وَالْكِسْوَةِ. (٢)

په تاسو کې يو کس د فلاني د لور سره په (مَهر کې) ډير مال ورکولو سره نکاح کوي خو ليکن حورِ عِين د يوه نوړۍ، يوې قجورې، او څه کپړو (په نه صدقه کولو سره) پريږدي.

د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه مقصد دادی چې خلق د دُنيا د ښځو سره نکاح کولو د پاره په مهر کې ډير مال ورکولو ته تيار دي خو ليکن معمولي صدقه نه ورکوي چې حورِ عِين ورته ملاؤ شي.

٦. په صحيح طريقې سره د رمضان روژې نيولو سره د حورو مستحق کيدل

څوک چې په صحيح طريقې سره د رمضانُ المبارک روژې اُونيسي نو په دې سره هم دا د جنت د حُورو مستحق کرځي؛ ځکه د رمضان په مياشت کې حُورې پخپله د الله ﷻ نه دُعا غواړي چې د روژه دارو سره زمونږ نکاح اوکړه. همدارنګې حُورې روژه دارو ته هم خِطاب

(١) تفسير القرطبي ج ١٦ ص ١٥٣ سورة الدخان في تفسير آية ٥٤. اَلتَّذْكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الحُوْرِ العِيْنِ ص ٩٨٩.

(٢) اَلتَّذْكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الحُوْرِ العِيْنِ ص ٩٨٩.

کوي چې د روژې په نيولو سره زمونږ د حاصلولو کوشش او کړئ . (١)

په احاديثو کې هم همدغه شان مضمون شته . (٢)

٧ . د شهادت په وجه حُورِ عِين نصيب کيدل

په ترمذي شريف او مشکوة شريف کې حديث ذکر دی ، په هغې کې د شهيد شپږ (٦) خصلتونه او امتيازي انعامات ذکر شوي، په هغې کې يو دا هم دی :

وَيُزَوَّجُ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ زَوْجَةً مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ . (٣)

---

(١) شهر رمضان فيه يزوج الصائمون في الحديث : "إن الجنة لتزخرف وتنجد من الحول إلى الحول لدخول رمضان فتقول الحور: يا رب اجعل لنا في هذا الشهر من عبادك أزواجا تقر أعيننا بهم وتقر أعينهم بنا" وفي حديث آخر " أَنَّ الْحُوْرَ يُنَادِيْنَ فِيْ شَهْرِ رَمَضَانَ : هَلْ مِنْ خَاطِبٍ إِلَى اللهِ فَنُزَوِّجَهُ " . مهور الحور العين: طول التهجد وهو حاصل في رمضان أكثر من غيره . لطائف المعارف لابن رجب ج ١ ص ١٥٩ وظائف شهر رمضان المعظم المجلس الأول: في فضل الصيام

(٢) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا . أَنَّهُ سَمِعَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : " إِنَّ الْجَنَّةَ لَتُنَجَّدُ وَتُزَيَّنُ مِنَ الْحَوْلِ إِلَى الْحَوْلِ لِدُخُوْلِ شَهْرِ رَمَضَانَ . فَإِذَا كَانَتْ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ هَبَّتْ رِيْحٌ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ يُقَالُ لَهَا الْمُثِيْرَةُ تُصَفِّقُ وَرَقَ أَشْجَارِ الْجِنَانِ . وَحَلَقَ الْمَصَارِيْعِ يُسْمَعُ لِذَلِكَ طَنِيْنٌ لَمْ يَسْمَعِ السَّامِعُوْنَ أَحْسَنَ مِنْهُ . فَيَثِبْنَ الْحُوْرُ الْعِيْنُ حَتَّى يَشْرُفْنَ عَلَى شَرَفِ الْجَنَّةِ . فَيُنَادِيْنَ : هَلْ مِنْ خَاطِبٍ إِلَى اللهِ فَيُزَوِّجَهُ ....
شعب الايمان رقم الحديث ٣٤٢١ الصيام . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ١٤٩٣ ، تنبيه الغافلين ص ٣١٩ باب فضل شهر رمضان . كنز العمال رقم الحديث ٢٤٢٨١ . الدر المنثور ج ١ ص ٤٤٩ .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ صَانَ نَفْسَهُ وَ دِيْنَهُ فِيْ شَهْرِ رَمَضَانَ زَوَّجَهُ اللهُ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ وَأَعْطَاهُ قَصْرًا مِنْ قُصُوْرِ الْجَنَّةِ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ١ ص ٤٥٤ سورة البقرة في تفسير آية ١٨٥ .

(٣) پوره حديث داسې دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

لِلشَّهِيْدِ عِنْدَ اللهِ سِتُّ خِصَالٍ : يُغْفَرُ لَهُ فِيْ أَوَّلِ دُفْعَةٍ ، وَيَرَى مَقْعَدَهُ مِنَ الْجَنَّةِ ، وَيُجَارُ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَيَأْمَنُ مِنَ الْفَزَعِ الْأَكْبَرِ ، وَيُوْضَعُ عَلَى رَأْسِهِ تَاجُ الْوَقَارِ ، الْيَاقُوْتَةُ مِنْهَا خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيْهَا ، وَيُزَوَّجُ اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ زَوْجَةً مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ، وَيُشَفَّعُ فِيْ سَبْعِيْنَ مِنْ أَقَارِبِهِ .
سنن الترمذي أَبْوَابُ فَضَائِلِ الْجِهَادِ بَابٌ فِيْ ثَوَابِ الشَّهِيْدِ رقم الحديث ١٦٦٣ ، ←←←←←←←

شهيد ته به دوه اويا (۷۲) حورعين په نكاح وركړې شي.

د شهادت په وخت شهيد ته حورې راځي

۱. حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي چې د نبي عليه السلام د وړاندې د شهيد ذكر اوشو نو دوى اوفرمايل: زمكه د شهيد د وينې نه نه وي اوچه شوي چې ده ته په ډيرې جلتى سره دده دوه بيبيانې حورې راشي، دا دواړه (په شفقت او مهربانۍ كې) د هغه دوه شوده وركونكو اوښو په شان وي چې د هغوى نه په خلاص ميدان (دشته) كې خپل بچي ورك شوي وي (او د خپلو بچو په شوق كې بې قرارې وي).

وَفِي يَدِ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا حُلَّةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا.

ددې هرې حورې په لاس كې به داسې جوړه وي چې هغه به د دنيا او مافيها نه ډيره بهتره وي.(۱)

۲. امام بيهقي رحمه الله په خپل كتاب "البعث والنشور" كې دا روايت ذكر كړى چې (يزيد بن شجره يو ځل خلقو ته اوږد تقرير اوكړو، او په تقرير كې يې دا هم اوفرمايل چې:) كله په تاسو كې د چا د وينې اول څاڅكې اوغورځيږي نو الله تعالى په دې سره دده ګناهونه داسې خمتوي لكه څنګه چې د ځانګې نه پاڼې ډوريږي.

←←← وقال الترمذي: هذا حديث صحيح غريب. وقال الالباني: هذا حديث صحيح. مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثاني رقم ۳۸۳۴(۴۷)، سنن ابن ماجة باب فضل الشهادة في سبيل الله رقم الحديث ۲۷۹۹، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۱۹۴۶۷، كنزالعمال رقم الحديث ۱۱۱۴۳، مسند احمد رقم ۱۷۱۸۲، و رقم ۱۷۷۸۳، مجمع الزوائد رقم ۹۵۱۶، الجهاد لابن ابي عاصم رقم ۲۰۴.

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قَالَ: ذُكِرَ الشُّهَدَاءُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: لَا تَجِفُّ الْأَرْضُ مِنْ دَمِ الشَّهِيدِ حَتَّى تَبْتَدِرَهُ زَوْجَتَاهُ كَأَنَّهُمَا ظِئْرَانِ أَضَلَّتَا فَصِيلَيْهِمَا فِي بَرَاحٍ مِنَ الْأَرْضِ، وَفِي يَدِ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا حُلَّةٌ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا. مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجِهَادِ مَا ذُكِرَ فِي فَضْلِ الْجِهَادِ وَالْحَثِّ عَلَيْهِ رقم الحديث ۱۹۳۲۲. الجهاد لابن المبارک ج۱ ص۳۷ رقم ۲۰، مسند احمد رقم الحديث ۹۵۲۰، سنن ابن ماجة باب فضل الشهادة في سبيل الله رقم الحديث ۲۷۹۸، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۲۳۷، مصنف عبدالرزاق رقم الحديث ۹۵۶۱.

وَتَبْتَدِرُهُ اثْنَتَانِ مِنْ حُورِ الْعِيْنِ ، وَيَمْسَحَانِ التُّرَابَ عَنْ وَجْهِهِ وَيَقُوْلَانِ : فِدَانَا لَكَ ، وَيَقُوْلُ: أَنَا لَكُمَا .

او ده ته په جَلتی سره دوه حُورِعِين راشي ، دده د مخ نه خاورې صفا کوي ، او دا ورته وايي چې مونږ په تا قربان يو (اوس ستا راتلل رانزدې شوي) ، دا زخمي هم ورته وايي چې زه ستاسو د پاره يم .

بيا ده ته داسې سل (١٠٠) جوړې وَر واغوستلې شي چې كه هغه توليې د لاس د دوه گوتو په مينځ کې کيښودې شي نو په کې رابه شي ، دا کپړې به انسانانو نه وي جوړې کړي بلکه دا به جنّتي کپړې وي... (١)

حُورې چې د زخمي مجاهد لاس اونيولو نو د مجاهد په لاس کې د حُورو د لاس ښائسته نښې پاتې شوې

علامه ابن نحاس رحمه الله په " مشارعُ الأشواق" کې ذکر کړي چې ماته يو مُعتمد ملګري دا واقعه بيان کړی چې مونږ په اسکندريه کې په جهاد کې مصروف وو ، نو مونږ ته د مغرب د طرفه يو مجاهد راغی او په جهاد کې راسره شريک شو چې هغه به هميشه خپل يو لاس پټولو ، هيچاته به يې نه ښکاره کولو ، بعضې وخت به ددغه لاس د گوتو سرونه ښکاره شو خو نور لاس به يې پټ کړې وُ .

(١) .... فَإِنَّ أَوَّلَ قَطْرَةٍ تَقْطُرُ مِنْ دَمِ أَحَدِكُمْ يَحُطُّ اللهُ بِهَا عَنْهُ خَطَايَاهُ كَمَا تَحُطُّ الْغُصْنُ مِنْ وَرَقِ الشَّجَرَةِ ، وَتَبْتَدِرُهُ اثْنَتَانِ مِنْ حُورِ الْعِيْنِ ، وَيَمْسَحَانِ التُّرَابَ عَنْ وَجْهِهِ وَيَقُوْلَانِ : فِدَانَا لَكَ ، وَيَقُوْلُ: أَنَا لَكُمَا . فَيُكْسَى مِائَةَ حُلَّةٍ لَوْ وُضِعَتْ بَيْنَ أُصْبُعَيَّ هَاتَيْنِ لَوَسِعَتَاهُمَا ، لَيْسَتْ مِنْ نَسْجِ بَنِيْ آدَمَ ، وَلٰكِنَّهُمَا مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ ....
البعث والنشور للبيهقي ج١ ص ٣١١ رقم الحديث ٥٦٢ بَابُ مَا جَاءَ فِي حَيَّاتِ جَهَنَّمَ وَعَقَارِبِهَا

وفي رواية : عَنْ يَزِيْدَ بْنِ شَجَرَةَ ﷺ ، قَالَ : اَلسُّيُوْفُ مَفَاتِيْحُ الْجَنَّةِ . فَإِذَا تَقَدَّمَ الرَّجُلُ إِلَى الْعَدُوِّ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ: اَللّٰهُمَّ انْصُرْهُ ، وَإِنْ تَأَخَّرَ قَالَتِ : اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لَهُ . فَأَوَّلُ قَطْرَةٍ تَقْطُرُ مِنْ دَمِ السَّيْفِ يُغْفَرُ لَهُ بِهَا كُلُّ ذَنْبٍ . وَيَنْزِلُ عَلَيْهِ حوْرَانِ تَمْسَحَانِ الْغُبَارَ عَنْ وَجْهِهِ وَتَقُوْلَانِ : قَدْ آنَ لَكَ . وَيَقُوْلُ لَهُمَا : وَإِنَّكُمَا قَدْ آنَ لَكُمَا .
مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجِهَادِ مَا ذُكِرَ فِي فَضْلِ الْجِهَادِ وَالْحَثِّ عَلَيْهِ رقم الحديث ١٩٣٥١ .

مونږ به د هغه سره خوراک، څکاک کولو، آخر زمونږ په زړه کې څه شک پيدا شو "چې کيدې شي دده په لاس کې څه مُتعدِّي بيماري وي ځکه يې مونږ ته نه ښکاره کوي" مونږ به هميشه ددې د ليدلو کوشش کولو.

يوه ورځ ناڅاپه دده لاس ښکاره شو، مونږ اُوليد چې دده په لاس باندې د ګوتو سپينې نَخې وې (يعنې د شودو په شان ښائسته سپين والې وُ)، مونږ دا ګمان اوکړو چې دا به په ده باندې د برګې مرَض وي.

کله چې د خوراک وخت راغې نو مونږ دده سره د خوراک کولو نه اِنکار اوکړو، دده سره چې کوم ملګرې وُ هغه مونږ ته وويل: تاسو ولې دده سره خوراک نه کوی؟ مونږ ورته وويل چې دده په لاس کې مُتعدّي بيماري ده. هغه راته وويل:

دده سره يو ځاى خوراک کوئ، مه ويرېږئ، دا د برګې بيماري نده، کله چې د تاسو سره دا کس ځانله شي نو ددې په باره کې ورنه پوښتنه اوکړئ دا به درته پوره واقعه او ددې سپين والي سبب بيان کړي.

مونږ دده سره خوراک شروع کړو ... يو وخت مونږ ځانله ددې کس نه پوښتنه اوکړه چې ستا ددې لاس د سپين والي سبب څه شی دی؟ هغه اول اِنکار اوکړو خو چې کله مونږ ډير اِصرار اوکړو او قسَم مو ورکړو نو هغه خپله واقعه داسې بيان کړه چې:

زه د مغرب اُوسيدونکې يم، د مونږ سره نزدې فرنګيان اُوسيږي، مونږ هميشه د هغوى سره جهاد کوو، کله مونږ وربانديې حمله اوکړو او کله هغوى رابانديې حمله اوکړي، يو ځل مونږ شل (٢٠) کسان په دُښمن باندې حملې کولو د پاره اُووتو، د هغوى ښار ته وَر روان شو، زمونږ عادت دا وُ چې د شپې به مو سفر کولو او ورځې به په يو غار کې پټيدو، کله چې مونږ نيمائي لارې ته اُورسيدو نو په مونږ باندې ورځ راغله، مونږ په غره کې يو غار ته وَر روان شو، کله چې هغې ته داخل شو نو په هغې کې مو کشار محسوس کړو، ناڅاپه يو عجمي کافر بهر رااُووت، هغه مونږ اُوليدو نو واپس لاړ، لږ وخت پس سل (١٠٠) عجمي کافران رااُووتل.

دا کافران د خپلو ښارونو نه ددې د پاره راروان شوي وو چې زمونږ په ښار حمله اوکړي، دوی به هم د شپې مزل کولو او د ورځې به په يو غار کې پټيدل، په دوی باندې هم

ورځ راغلې وه او په دې غار کې پټ شوي وو ، کله چې زمونږ ستركې د يو بل سره مخامخ شوى نو سمدستي مو په يو بل حمله اوكړه ، ځكه زمونږ او د دوى په مينځ كې دا طريقه د مخكې نه راروانه وه چې موقع پيدا كړو نو په يو بل سختې حملې كوو ، پس مونږ د دوى سره سخت جنګ اوكړو ، تر دې چې زمونږ يوولس (١١) ملګري شهيدان شو او د دوى پنځه څلويښت (۴۵) كافران مردار شو ، بيا هغوى په مونږ باندې په يو ځل سخته حمله اوكړه نو زما نه علاوه دا نور باقي ملګري هم شهيدان شو ، زه سخت زخمي شوم ، د شهيدانو په مينځ كې پروت ووم (هغوى دا ګمان اوكړو چې ګني ټول مړه شو) ، په دې وخت كې ناڅاپه د آسمان نه داسې ښائسته ښځې (حُورې) رابښكته شوى چې ددې په شان ښائسته ښځې ما په خپل ژوند كې نه وې ليدلى ، په دې كې به هره يوه ښځه يو شهيد ته ورتلله او ويل به يې :

هٰذَا نَصِيبِيْ. دا زما په حصه (قِسمَت) كې دى .

دې ښځې به د شهيد لاس اُونيو ، شهيد به راپاڅيد او ورسره به لاړو .

تر دې چې يوه ښځه (حُوره) ماته راغله او وې ويل :

هٰذَا نَصِيبِيْ. دا زما په حصه كې دى .

دې زما لاس اُونيو ، كله يې چې محسوسه كړه چې په ما كې رُوح دى نو د غصې په انداز كې يې زما لاس پريخود ، او وې ويل :

وَ أَلْتَ إِلَى السَّاعَةِ. ته لا تر اُوسه ژوندې يې .

نو هغه حُوره لاړه ، او زه يې پريخودم .

فَكَشَفَ لَنَا عَنْ سَاعِدِهِ فَإِذَا أَثَر قبضتها و أصابعها الخمس أَبْيَض شديد البياض مثل لبن الحَلِيْبِ .

پس دې مجاهد مونږ ته خپل مَرَوَند رابښكاره كړو نو دده په مَرَوَند باندې د لاس د پنځو ګتو داسې ښائسته نخې وې چې د شودو په شان ځليدى . (١)

---

(١) مشارع الاشواق الى مصارع العشاق ج٢ ص٦٨٨ .

د حورې د لاس نه اُوبه څکونکي مجاهد ته بیا د خوراک او څکاک ضرورت رانغی

شیخ الحدیث مولانا موسیٰ خان روحاني بازي رحمه الله په خپل کتاب "تَرغِیبُ المسلمین" کې یوه واقعه رانقل کړې:

یو بزرګ فرمایي: چې یو ځل د مونږ سره په رُوم کې یو نېک سړی په سفر کې ملګرې وُ، مونږ یوولس (۱۱) ورځې سفر اوکړو، په دې یوولس ورځو کې ده نه څه خوراک کړی، او نه یې اُوبه څکلي.

آخِر ما ورنه پوښتنه اوکړه: دا څه وجه ده چې تا په دې یوولس ورځو کې نه څه اُوخوړل او نه دې څه اُوڅکل؟ راته وې ویل چې کله سفر ختم شي او جدا کیږو نو بیا به درته د دې وجه بیان کړم.

کله چې د جدایۍ وخت رانزدې شو نو دې نېک کس ماته خپله واقعه بیان کړه چې: یو ځل مونږ څلورسوه (۴۰۰) مجاهدین د جِهاد د پاره اُووتو، د کفارو سره مو سخته مقابله اوکړه، (ډېر کافران مردار شو، چونکه کافران ډېر زیات وو) زما ملګري شهیدان شو، خو زه زَخمي ووم او د شهیدانو سره یو ځای پروت ووم، زما سترګې پټې وې، د نمر ډوبیدو په وخت ما د پورته آسمان د طرفه ډېره ښائسته او مزیداره خوشبوئي محسوس کړه، ما چې سترګې را اُوغړولې نو داسې ښائسته جینکۍ یعنې حُورې مې اُولیدې چې د دې نه مخکې ما داسې ښائسته جینکۍ چیرته نه وې لیدلې، د دوی سره په لاسونو کې د اُوبو ډک ګلاسونه وو، او د شهیدانو په خُله کې یې اُوبه اَچولې، ما هم خپلې سترګې پټې کړې، کله چې دا حورې ماته رااُورسیدې نو په دې کې دې یوې حُورې وویل:

اُصْبُبْنَ فِيْ حَلْقِ هٰذَا وَعَجِّلْنَ قَبْلَ اَنْ تُغْلَقَ اَبْوَابُ السَّمَآءِ، فَتَبْقٰى فِي الْاَرْضِ.

ددې کس په خُله کې اُوبه واچوئ، او جَلتي (تَادي) اوکړئ هسې نه چې د آسمان دَروازې بندې شي او مونږ په زمکه کې پاتې شو.

دې بلې حُورې ورته وویل: أَتُسْقِيْهِ وَفِيْهِ رَمَقٌ؟

آيا زه په ده باندې اُوبه اُوڅکم حالانکه په ده کې خو رُوح شته ؟

هغې بلې حُورې ورته وويل : اِسۡقِيۡهِ، لَابَأۡسَ عَلَيۡكِ يَا اُخۡتِيۡ.

زما خورې ! په ده باندې اُوبه اُوڅکه، په تا باندې هيڅ حرَج (ملامتيا) نشته.

نو دې حُورې زما په خُله کې هم دا اُوبه واچولې.

دې نيک کس د خپل سفر دې ملګرې ته وويل :

فَأَنَا مُنۡذُ شَرِبۡتُ ذٰلِكَ الشَّرَابَ لَا أَحۡتَاجُ إِلٰى طَعَامٍ وَشَرَابٍ.

د کله نه چې ما هغه اُوبه څکلي دي د هاغه وخت نه را په ديخوا ماته نه د خوراک ضرورت شته ، او نه د څکاک. (١)

دا واقعه علامه عبدالله يافعي رحمه الله په خپل کتاب " روضُ الرّياحين " کې ، او نورو علماؤ هم نقل کړې. (٢)

روژه دار مُجاهد ته په خوب کې د حُورِ عَيناء وينا چې : " نن د موږ سره روژه ماته کړه "

عبدالله بن مبارک رحمه الله په خپل کتاب کې دا واقعه رانقل کړې : حضرت ثابت بُناني رحمه الله فرمايي چې يو انصاري ځوان ډيره زمانه جهاد اوکړو ، (د شهادت دومره شوقي

(١) ترغيب المسلمين فى الرزق الحلال و طعمة الصالحين ص ١٤٥ .

(٢) عن بعضهم . قال كنتُ في بلاد الرّوم فَصَحِبَنَا رجلٌ فرأيناه لَا يأكلُ و لايشربُ ، فقلتُ له : ما رأيتك تأكلُ شيئًا من القوتِ منذ أحدَ عشرَ يومًا . فقال : إذا دَنَا فراقي منكم حدّثتُكم . فلمّا دَنَا الفِراقُ قلتُ له : حَدِّثْنَا ما وَعدتَّنَا . قال : غزونَا في أربع مائة . فخرج علينا العدوّ . فقتل أصحابي وجرحتُ أنَا . فكنتُ بين القتلى . فلما كان وقتُ الغروبِ أحسست برائحةٍ فائحةٍ من قِبَلِ الجوّ فَفَتَحتُ عَيني فإذا بِجَوَارٍ عليهنّ ثيابٌ ما رأيتُ مثلها . وفي أيديهنّ كأساتٌ يصببن في أفواهِ القتلى . فغمضتُ عَيني حتّى وَصَلْنَ إليّ . فقالتْ واحدةٌ منهنّ: أصببْنَ في حلقِ هذا . وعجّلنَ قبلَ أن تغلقَ أبوابُ السماء فلَيَبْقيَ فى الأرض . فقالت أخرى : أأَسْقِيْهِ وفيه رمقٌ؟ فقالت لها الأخرى : لا بأس عليكِ يا أختي . فصبتْ في حلقي . فأنا منذ شربتُ ذلک الشراب لاأحتاجُ إلى طعامٍ و لا شرابٍ . روض الرياحين في حكايات الصالحين ص ٣٦١ ، مشارع الاشواق ج١ ص٥١٥ الباب الثاني والعشرون في فضل الجرح في سبيل الله تعالى و ذكر بعض الجرحى .

وُ چې) په هر جنګ کې به د شهادت په غرض ورمخکې کیدو لیکن شهادت ترا وسه ورته نه وُ نصیبه شوی، یوه ورځ یې د ځان سره په پریشانۍ کې دا سوچ کولو او وې ویل :

وَاللهِ مَا أَرَانِيْ إِلَّا لَوْ قَفَلْتُ إِلٰى أَهْلِيْ فَتَزَوَّجْتُ .

(ما خو ډیر وخت شهادت اُوغوښت خو راته نصیب نه شو) قسَم په الله ، که چیرته زه کور ته لاړ شم نو واده به کوم.

بیا دا ځوان په خپله خېمه کې (د غرمې په وخت) د قیلولې په غرض اُوده شو (دده روژه وه) ، څه وخت پس خپلو ملګرو د ماسپخین مانځه ته راپاڅولو ، هغه چې کله راپاڅید نو په چغو چغو یې اُوژړل ، ملګرې یې اُویریدل چې کیدې شي دده ته په خوب کې څه تکلیف رسیدلې وي . ده خپلو ملګرو ته وویل : ماته څه تکلیف نشته ، لیکن (ژاړم په دې چې) اوس ماته په خُوب کې یو کس راغی ، او راته وې ویل : اِنْطَلِقْ إِلٰى زَوْجَتِكَ الْعَيْنَاءِ .

ته خپلې بي بي " عَيْنَاء " ته لاړ شه.(١) (راځه چې زه دې ورله بوځم).

دا ځوان وایي چې زه ورسره روان شوم ، هغه زه یوې سپینې صفا زمکې ته راوستم ، بیا یې داسې ښائسته باغیچې ته دننه کړم چې ما د دینه زیاته ښائسته باغیچه په خپل ژوند کې نه وه لیدلې ، ناڅاپه مې په هغې کې لس (١٠) داسې ښائسته جینکۍ اولیدې چې ما په ټول عُمر کې داسې ښائسته جینکۍ نه وې لیدلې ، زما دا اُمید وُ چې کیدې شي عَيْنَاء په دوی کې یوه وي ، نو ما د دوی نه پوښتنه اوکړه :

أَفِيْكُنَّ الْعَيْنَاءُ ؟ آیا په تاسو کې عَيْنَاء شته ؟

هغوی راته وویل : هِيَ بَيْنَ أَيْدِيْنَا وَنَحْنُ جَوَارِيْهَا .

هغه زمونږ نه وړاندې ده ، مونږ د هغې خِدمت ګارې یو .

بیا زه د خپل ملګري سره مخکې لاړم نو هلته مې یوه بله باغیچه اُولیده چې دا د هغه مخکینۍ باغیچې نه په حُسن کې ډیره زیاته وه ، په دې کې شل (٢٠) جینکۍ وې چې دا د هغه مخکینۍ جینکو نه په ښائست کې ډیرې زیاتې وې ، زما دا اُمید وُ چې عَيْنَاء به په

---

(١) عَيْنَاء د غټو سترګو واله ښائسته حُورې ته وایي.

دوی کې يوه وي ، نو ما د دوی نه پوښتنه اوکړه :

أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ ؟ آيا په تاسو کې د عَيْنَاء په نوم ښځه شته ؟

هغوی وويل : هِيَ بَيْنَ أَيْدِينَا وَنَحْنُ جَوَارِيْهَا .

هغه زمونږ نه وړاندې ده ، مونږ د هغې خدمتګارې يو .

(همداسې ده د ديرشو ٣٠ جينکو تذکره اوکړه) .

دا ځوان وايي چې زه بيا مخکې لاړم ، تر دې چې زه د سرو ياقوتو نه جوړ شوي يو محل ته اُورسيدم ، دې محل په خپل ښائست سره خپلې خواؤ شا علاقې رُوښانه کړې وی ، ماته خپل ملګرې وويل : ته دې محل ته ننوځه . زه چې محل ته ننوتم نو په هغې کې داسې ښائسته ځليدونکې ښځه موجود وه چې د محل رَڼا د هغې د وړاندې هيڅ نه وه ، زه د هغې سره په څنګ کې کيناستم ، هغې د ماسره خبرې کولی ، په دې دَوران کې ماته خپل ملګرې وويل : را اُووځه ، واپس ځو . (اګر چې زما زړه واپس راتګ نه غوښتل خو) ما چونکه د خپل ملګرې د خبرې نه انکار نه شو کولی نو زه راپاڅيدم ، راروان شوم ، نو عَيْنَاء حُورې زما د څادر يو طَرف اونيو او راته وې ويل :

أَفْطِرْ عِنْدَنَا اللَّيْلَةَ . نن د مونږ سره روژه ماته کړه .

دا ځوان وايي چې کله تاسو زه اوس د ماسپخين مانځه ته راپاڅولم نو ماته معلومه شوه چې دا خو صرف خوب وُ نو ځکه د غم په وجه مې اُوژړل .

د دوی دا خبرې په خپل مينځ کې رواني وی چې په دې وخت کې د کافرانو سره د جهاد کولو اعلان اوشو ، ټول مجاهدين په اَسونو باندې سواره شو او ميدانِ جنګ ته ورغلل ، په دې دَوران کې دا ځوان هم ورغی .

د کافرانو سره مسلسل جنګ شروع وُ ، کله چې ماښام د روژه ماتې وخت شو نو په همدې حالت کې دا ځوان شهيد شو ، حالانکه ددہ روژه وه . (يقيني چې ده روژه د عَيْنَاء حُورې سره ماته کړه ، او خوب يې ريښتينې شو) .(١)

(١) عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ أَنَّ فَتًى غَزَا زَمَانًا، وَتَعَرَّضَ لِلشَّهَادَةِ ، فَلَمْ يُصِبْهَا ، فَحَدَّثَ نَفْسَهُ . ←←←←←

همدغه شان تفصيلي واقعه په نورو كتابونو كي هم ذكر ده چې مجاهِد ته په خُوب كې عَيناء حُوره راغله ، دده ورسره خبرې اوشوى ، بيا دا مجاهد په همدغه جهاد كې شهيد شو .(١)

←←← فَقَالَ : وَاللهِ مَا أَرَانِي إِلَّا لَوْ قَفَلْتُ إِلَى أَهْلِي فَتَزَوَّجْتُ . قَالَ : ثُمَّ قَالَ فِي الْفُسْطَاطِ . ثُمَّ أَيْقَظَهُ أَصْحَابُهُ لِصَلَاةِ الظُّهْرِ . قَالَ : فَبَكَى حَتَّى خَافَ أَصْحَابُهُ أَنْ يَكُونَ قَدْ أَصَابَهُ شَيْءٌ . فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ قَالَ : إِنِّي لَيْسَ بِي بَأْسٌ وَلَكِنَّهُ أَتَانِي آتٍ ، وَأَنَا فِي الْمَنَامِ . فَقَالَ : اِنْطَلِقْ إِلَى زَوْجَتِكَ الْعَيْنَاءِ . قَالَ : فَقُمْتُ مَعَهُ . فَانْطَلَقَ بِي فِي أَرْضٍ بَيْضَاءَ نَقِيَّةٍ . فَأَتَيْنَا عَلَى رَوْضَةٍ مَا رَأَيْتُ رَوْضَةً قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهَا ، فَإِذَا فِيهَا عَشْرُ جِوَارٍ مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُنَّ قَطُّ وَلَا أَحْسَنَ مِنْهُنَّ . فَرَجَوْتُ أَنْ تَكُونَ إِحْدَاهُنَّ . فَقُلْتُ : أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ؟ قُلْنَ : هِيَ بَيْنَ أَيْدِينَا وَنَحْنُ جَوَارِيهَا . قَالَ : فَمَضَيْتُ مَعَ صَاحِبِي فَإِذَا رَوْضَةٌ أُخْرَى يُضَعَّفُ حُسْنُهَا عَلَى حُسْنِ الَّتِي تَرَكْتُ ، فِيهَا عِشْرُونَ جَارِيَةً يُضَاعَفُ حُسْنُهُنَّ عَلَى حُسْنِ الْجَوَارِي اللَّاتِي خَلَّفْتُ . فَرَجَوْتُ أَنْ تَكُونَ إِحْدَاهُنَّ . فَقُلْتُ : أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ ؟ قُلْنَ : هِيَ بَيْنَ أَيْدِينَا وَنَحْنُ جَوَارِيهَا . حَتَّى ذَكَرَ ثَلَاثِينَ جَارِيَةً . قَالَ : ثُمَّ انْتَهَيْتُ إِلَى قُبَّةٍ مِنْ يَاقُوتَةٍ حَمْرَاءَ مُجَوَّفَةٍ قَدْ أَضَاءَ لَهَا مَا حَوْلَهَا . فَقَالَ لِي صَاحِبِي : اُدْخُلْ . فَدَخَلْتُ . فَإِذَا امْرَأَةٌ لَيْسَ لِلْقُبَّةِ مَعَهَا ضَوْءٌ . فَجَلَسْتُ ، فَتَحَدَّثْتُ سَاعَةً . فَجَعَلَتْ تُحَدِّثُنِي . فَقَالَ صَاحِبِي : أُخْرُجْ اِنْطَلِقْ . قَالَ : وَلَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَعْصِيَهُ . قَالَ : فَقُمْتُ . فَأَخَذَتْ بِطَرَفِ رِدَائِي . فَقَالَتْ : أَفْطِرْ عِنْدَنَا اللَّيْلَةَ . فَلَمَّا أَيْقَظْتُمُونِي رَأَيْتُ أَنَّمَا هُوَ حُلْمٌ . فَبَكَيْتُ . فَلَمْ يَلْبَثُوا أَنْ نُودِيَ فِي الْخَيْلِ . قَالَ : فَرَكِبَ النَّاسُ . فَمَا زَالُوا يَتَطَارَدُونَ حَتَّى إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ ، وَحَلَّ لِلصَّائِمِ الْإِفْطَارُ . أُصِيبَ تِلْكَ السَّاعَةَ ، وَكَانَ صَائِمًا . وَظَنَنْتُ أَنَّهُ مِنَ الْأَنْصَارِ . الجهاد لابن المبارك ج ١ ص ١٢٢ رقم ١٢٩ .

(١) حِكَايَةُ الشَّابِ الَّذِي بَاعَ نَفْسَهُ: قَالَ الْفَقِيهُ رَحِمَهُ اللهُ حَدَّثَنَا أَبِي رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى، بِإِسْنَادِهِ عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ زَيْدٍ رَحِمَهُمُ اللهُ تَعَالَى ، قَالَ : بَيْنَمَا أَنَا يَوْمًا فِي مَجْلِسِنَا هَذَا ، وَقَدْ تَهَيَّأْنَا لِلْخُرُوجِ إِلَى الْغَزْوِ ، وَقَدْ أَمَرْتُ أَصْحَابِي أَنْ يَتَهَيَّئُوا غَدَاةَ الْإِثْنَيْنِ ، وَقَدْ قَرَأَ رَجُلٌ فِي مَجْلِسِنَا: { إِنَّ اللهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ } [التوبة : ١١١] الْآيَةَ ، فَقَامَ غُلَامٌ ابْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً ، أَوْ نَحْوِ ذَلِكَ ، وَقَدْ مَاتَ أَبُوهُ وَأَوْرَثَهُ مَالًا كَثِيرًا ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ! إِنَّ اللهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ . فَقُلْتُ : نَعَمْ حَبِيبِي . فَقَالَ لِي: إِنِّي أُشْهِدُكَ يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ أَنِّي قَدْ بِعْتُ نَفْسِي ، وَمَالِي بِأَنَّ لِيَ الْجَنَّةَ . فَقُلْتُ لَهُ: إِنَّ حَدَّ السَّيْفِ أَشَدُّ مِنْ ذَلِكَ وَأَنْتَ صَبِيٌّ ، وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكَ أَنْ لَا تَصْبِرَ وَتَعْجِزَ عَنْ ذَا الْبَيْعِ . قَالَ : ←←←←

←←←← فَقَالَ لِي: يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ! إِنِّي أُبَايِعُ اللهَ بِالْجَنَّةِ. ثُمَّ أَعْجَزُ إِنِّي أُشْهِدُكَ أَنِّي بَايَعْتُ اللهَ فَقَالَ: فَتَقَاصَرَتْ إِلَيْنَا أَنْفُسُنَا. فَقُلْنَا: صَبِيٌّ يَفْعَلُ وَنَحْنُ لَا نَفْعَلُ. قَالَ: فَخَرَجَ مِنْ مَالِهِ كُلِّهِ يَعْنِي تَصَدَّقَ بِهِ، إِلَّا فَرَسَهُ وَسِلَاحَهُ وَنَفَقَتَهُ. فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الْخُرُوجِ كَانَ أَوَّلَ مَنْ طَلَعَ عَلَيْنَا. فَقَالَ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ. فَقُلْتُ لَهُ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ. اربَحِ الْبَيْعَ. ثُمَّ سِرْنَا وَهُوَ مَعَنَا يَصُومُ النَّهَارَ وَيَقُومُ اللَّيْلَ وَيَخْدِمُنَا، وَيَرْعَى دَوَابَّنَا، وَيَحْرُسُنَا إِذَا بِتْنَا. حَتَّى دُفِعْنَا إِلَى بِلَادِ الرُّومِ. فَبَيْنَمَا نَحْنُ كَذَلِكَ يَوْمًا إِذْ أَقْبَلَ وَهُوَ يُنَادِي، وَاشَوْقَاهُ إِلَى الْعَيْنَاءِ الْمَرْضِيَّةِ حَتَّى قَالَ أَصْحَابِي لَعَلَّهُ وَسْوَسَ الْغُلَامُ أو خلط عقله، حتى دَنَا وجعل ينادي: يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ! لَا صَبْرَ لِي وَاشَوْقَاهُ إِلَى الْعَيْنَاءِ الْمَرْضِيَّةِ. فَقُلْتُ: حَبِيبِي وَمَا هَذِهِ الْعَيْنَاءُ الْمَرْضِيَّةُ؟ قَالَ: إِنِّي غَفَوْتُ غَفْوَةً. يَعْنِي نِمْتُ نَوْمَةً، فَرَأَيْتُ كَأَنَّهُ أَتَانِي آتٍ فَقَالَ: أَذْهَبُ بِكَ إِلَى الْعَيْنَاءِ الْمَرْضِيَّةِ. فَهَجَمَ بِي عَلَى رَوْضَةٍ فِيهَا شَطُّ نَهْرٍ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ. فَإِذَا عَلَى شَطِّ النَّهْرِ جَوَارٍ عَلَيْهِنَّ مِنَ الْحُلِيِّ وَالْحُلَلِ مَا لَا أَصِفُ. فَلَمَّا رَأَيْنَنِي اسْتَبْشَرْنَ، وَقُلْنَ: هَذَا زَوْجُ الْعَيْنَاءِ الْمَرْضِيَّةِ قَدْ قَدِمَ. فَقُلْتُ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُنَّ أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ الْمَرْضِيَّةُ؟ فَقُلْنَ: لَا نَحْنُ خَدَمٌ لَهَا وَإِمَاؤُهَا. فَتَقَدَّمْ أَمَامَكَ. فَتَقَدَّمْتُ فَإِذَا بِنَهْرٍ فِيهِ لَبَنٌ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ، فِي رَوْضَةٍ فِيهَا مِنْ كُلِّ زِينَةٍ. فِيهَا جَوَارٍ. فَلَمَّا رَأَيْتُهُنَّ افْتُتِنْتُ مِنْ حُسْنِهِنَّ وَجَمَالِهِنَّ. فَلَمَّا رَأَيْنَنِي اسْتَبْشَرْنَ وَقُلْنَ: هَذَا وَاللهِ زَوْجُ الْعَيْنَاءِ الْمَرْضِيَّةِ قَدْ قَدِمَ عَلَيْنَا. فَقُلْتُ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُنَّ أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ الْمَرْضِيَّةُ؟ فَقُلْنَ: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ يَا وَلِيَّ اللهِ نَحْنُ خَدَمٌ لَهَا وَإِمَاءٌ لَهَا فَتَقَدَّمْ أَمَامَكَ. فَتَقَدَّمْتُ فَإِذَا بِنَهْرٍ آخَرَ مِنْ خَمْرٍ، عَلَى شَطِّ الْوَادِي فِيهِ جَوَارٍ أَنْسَيْنَنِي مَنْ خَلَّفْتُ. فَقُلْتُ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُنَّ أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ الْمَرْضِيَّةُ؟ فَقُلْنَ: لَا نَحْنُ إِمَاءٌ لَهَا وَخَدَمٌ لَهَا امْضِ أَمَامَكَ. فَتَقَدَّمْتُ فَإِذَا بِنَهْرٍ آخَرَ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَرَوْضَةٌ فِيهَا جَوَارٍ لَهُنَّ مِنَ النُّورِ وَالْجَمَالِ مَا أَنْسَانِي مَنْ خَلَّفْتُ. فَقُلْتُ: اَلسَّلَامُ عَلَيْكُنَّ أَفِيكُنَّ الْعَيْنَاءُ الْمَرْضِيَّةُ؟ قُلْنَ: يَا وَلِيَّ الرَّحْمَنِ نَحْنُ إِمَاءٌ لَهَا امْضِ أَمَامَكَ. فَتَقَدَّمْتُ فَوَقَعْتُ فِي خَيْمَةٍ مِنْ دُرَّةٍ مُجَوَّفَةٍ عَلَى بَابِ الْخَيْمَةِ جَارِيَةٌ عَلَيْهَا مِنَ الْحُلِيِّ وَالْحُلَلِ مَا لَا أَصِفُهُ. فَلَمَّا رَأَتْنِي اسْتَبْشَرَتْ وَنَادَتْ مِنَ الْخَيْمَةِ. أَيَّتُهَا الْعَيْنَاءُ الْمَرْضِيَّةُ! هَذَا بَعْلُكِ قَدْ قَدِمَ. قَالَ: فَدَنَوْتُ مِنَ الْخَيْمَةِ فَدَخَلْتُ فِيهَا فَإِذَا هِيَ عَلَى سَرِيرِهَا قَاعِدَةٌ وَسَرِيرُهَا مِنْ ذَهَبٍ مُكَلَّلٍ بِالدُّرِّ وَالْيَاقُوتِ. فَلَمَّا رَأَيْتُهَا افْتُتِنْتُ فِيهَا وَهِيَ تَقُولُ: مَرْحَبًا بِوَلِيِّ الرَّحْمَنِ قَدْ دَنَا لَكَ الْقُدُومُ عَلَيْنَا. فَذَهَبْتُ لِأُعَانِقَهَا، فَقَالَتْ: مَهْلًا فَإِنَّهُ لَمْ يَكُنْ لَكَ أَنْ تُعَانِقَنِي، فَإِنَّ فِيكَ رُوحَ الْحَيَاةِ وَأَنْتَ تُفْطِرُ اللَّيْلَةَ عِنْدَنَا إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى، فَانْتَبَهْتُ يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ وَلَا صَبْرَ لِي عَنْهَا. قَالَ عَبْدُ الْوَاحِدِ: فَمَا انْقَطَعَ كَلَامُنَا حَتَّى ارْتَفَعَتْ لَنَا سَرِيَّةٌ مِنَ الْعَدُوِّ فَحَمَلْنَا عَلَيْهِمْ وَحَمَلَ الْغُلَامُ. قَالَ: فَعَدَدْتُ تِسْعَةً مِنَ الْعَدُوِّ الَّذِينَ قَتَلَهُمُ الْغُلَامُ وَكَانَ هُوَ الْعَاشِرَ. فَمَرَرْتُ بِهِ وَهُوَ يَتَشَحَّطُ فِي دَمِهِ فَضَحِكَ مِلْءَ فِيهِ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ٦٢٢ بَابُ: الْحِكَايَاتِ.

مجاهد ته د شهادت نه مخکې په خوب کې حُورو "مرحبا" وويله

عبدالله بن مبارک رحمه الله په خپل کتاب کې دا واقعه رانقل کړې :

ابو اِدريس رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د مديني منوّرې نه يو کس مونږ ته راغی د هغه نوم زياد وُ ، مونږ په رُوم کې په صِقِلّيه مقام کې په جهاد کې مصروف وو ، هلته مونږ يو ښار محاصره کړو ، مونږ درې (۳) ملګري وو : يو زه ووم ، دويم زياد وُ ، او او دريم راسره د مديني منوّرې يو بل کس وُ .

مونږ دا ښار يوه ورځ محاصره کړې وُ ، پس مونږ يو ملګرې اُولېږل چې خوراک راله راوړي ، ناڅاپه د مَنجنِيق نه راويشتل شوې يو کاڼړې راغی او د زياد سره نزدې اُوغورځيد ، د هغه کاڼړې يوه ټوټه راغله او د زياد زَنګون ؤرباندې اُولګيد (سخت زخمي شو) چې په دې سره وړباندې بې هوشي راغله ، ما هغه رااُوچت کړو ، زما هغه بل ملګرې هم راغی ، هغه ته مې آواز اوکړو ، مونږ دواړو زياد يو محفوظ ځای ته منتقل کړو چې د منجنيق په بل ګوزار او نه لږې ، د ورځې اکثره حصه مونږ اِنتظار اوکړو خو زياد هيڅ حرکت نه کولو (هماغه شان بې هُوشه وُ) .

ناڅاپه يې داسې اُوخندل چې نواجد غاښونه يې هم ښکاره شو ، بيا چپ شو ، بيا يې داسې اُوژړل چې اُوښکې يې را اُوبهيدی ، بيا چپ شو ، بيا يې په دويم ځل اُوخندل ، بيا څه وخت همداسې وُ چې فورًا په هوش کې راغی ، راکيناست ، او وې ويل :

مَا لِيْ هَاهُنَا؟ زه دلته ولې موجود يم ؟

مونږ ورته وويل : أَمَا عَلِمْتَ مَا أَمْرُكَ؟

آيا ته په خپله واقعه پوهه نه شوی ؟

هغه وويل : نه . مونږ ورته وويل : آيا تا ته د منجنيق کاڼړې ياد دی چې د تا سره په څنګ کې لږيدلې وُ ؟ هغه وويل : آو . مونږ ورته وويل : ته په هغه کاڼړې باندې لږيدلې وی او بې هُوشي درباندې راغلې وه ، خو مونږ (اوس) اُوليدل چې تا عجيبه عجيبه حرکتونه اوکړل (دا ولې ؟) . هغه وويل : زه به تاسو ته ددې په باره کې خبر درکړم :

هغه دا چې په دې بې هُوشۍ کې زه په خُوب کې داسې يوې کمرې ته بوتلې شوم چې د

یاقوتو او زَبرجدو نه جوړه شوې وه، بیا زه داسې بهترین قالین له بوتلې شوم چې د وربښمو او قیمتي تارونو نه جوړه شوې وه، په دې باندې په ترتیب سره تَکیه ګانې ایخودلې شوې وی، کله چې زه په دې قالین باندې کیناستم نو ما د خې طرف نه د زیوراتو شرَنګار واورید.

د ډیر ښائسته شکل، ښائسته جامو او ښائسته زیوراتو والدیوه ښځه را اُووته (چې د حُسن یې هیڅ اِنتهاء نه وه)، دې قالین ته راغله، کله چې ماته رامخامخ شوه نو ماته یې "مرحبا اهلًا وسهلًا" وویل، او دایې راته وویل:

ستا د پاره مرحبا ده اې مُشقت برداشت کوونکیه، (بې وَفاء) ته خو د الله ﷻ نه زمونږ د غوښتلو هیڅ سوال نه کوی، مونږ خو ستا د فلانی بي بي په شان نه یو.

کله چې دې ښځې دا خبره اوکړه نو زه په خَندا شوم، دا راغله زما خې طرف کیناسته، ما ورنه پوښتنه اوکړه: مَنْ أَنْتِ؟ ته څوک یې؟

هغې وویل: أَنَا خَوْدُ زَوْجَتُكَ. زه ستا بي بي "خَود" یم. (١)

کله چې ما هغې ته لاس وَر وړاندې کړو نو راته وې ویل:

عَلَى رِسْلِكَ، إِنَّكَ سَتَأْتِيْنَا عِنْدَ الظُّهْرِ.

لږصبر اوکړه، بیشکه ته به ډیر زر مونږ ته د ماسپخین په وخت راشی.

دې خبرې اَورېدو سره زه په ژړا شوم. (چې ماسپخین ته خو ډیر وخت دی).

کله چې دا ښځه د خپلو خبرو نه فارغه شوه نو ما د چَپ (ګَس) طرف نه د زیوراتو شرَنګار واورید، ما چې اوکتل نو دا هم د هماغه مخکینی ښځې په شان بهترینه ښائسته ښځه وه، دې هم ماته د همغې په شان مرحبا اهلاً وسهلاً وویل، او هماغه شان خبره دې هم راته اوکړه، نو زه په خندا شوم، دا زما ګَس طرف کیناسته، کله چې ما دیته لاس وَر وړاندې کول اُوغوښتل نو دې هم راته وویل:

---

(١) "خَود" ښائسته او ځواني ښځې ته وایي. اَلْخَوْد: بفتح الخاء المعجمة وإسكان الواو وبالدال المهملة وهي المرأة الحسناء الناعمة. ترتيب القاموس ٢/١٢٣. مشارع الاشواق ج٢ ص ٧٧٠.

عَلَى رِسْلِكَ، إِنَّكَ تَأْتِيْنَا عِنْدَ الظُّهْرِ .

لږ صبر اوكړه ، ته به يقيني مونږ ته د ماسپخين په وخت راځې .

نو زه په ژړا شوم .

ابو ادريسؒ وايي : دا زياد د مونږ سره ناست وُ ، همدا خبرې يې كولې (سخت زخمي وُ)

فَلَمَّا أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ مَالَ، فَمَاتَ .

كله چې مؤذن آذان اوكړو نو په دې وخت كې زياد رااُوغورځيد او وفات شو . (١)

---

(١) قَالَ أَبُوْ إِدْرِيْس رَحِمَهُ اللَّهُ : قَدِمَ عَلَيْنَا رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْمَدِيْنَةِ يُقَالُ لَهُ زِيَادٌ قَالَ : فَغَزَوْنَا صِقِلِّيَةً مِنْ أَرْضِ الرُّوْمِ، فَحَاصَرْنَا مَدِيْنَةً قَالَ : وَكُنَّا ثَلَاثَةً مُتَرَافِقِيْنَ : أَنَا، وَزِيَادٌ، وَرَجُلٌ آخَرُ مِنْ أَهْلِ الْمَدِيْنَةِ . قَالَ : فَإِنَّا لَمُحَاصِرُوْنَ يَوْمًا ، وَقَدْ وَجَّهْنَا أَحَدَنَا الثَّالِثَ ، لِيَأْتِيَنَا بِطَعَامٍ، إِذْ أَقْبَلَتْ مَنْجَنِيْقَةٌ . فَوَقَعَتْ قَرِيْبًا مِنْ زِيَادٍ، فَشَظِيَتْ مِنْهَا شَظِيَّةٌ . فَأَصَابَتْ رُكْبَةَ زِيَادٍ . فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ، فَاجْتَرَرْتُهُ، وَأَقْبَلَ صَاحِبِيْ، فَنَادَيْتُهُ، فَجَاءَنِيْ فَبَرَزْنَا بِهِ حَيْثُ لَا يَنَالُهُ الْقَتْلُ وَالْمَنْجَنِيْقُ . فَمَكَثْنَا طَوِيْلًا مِنْ صَدْرِ نَهَارِنَا لَا يَتَحَرَّكُ مِنْهُ شَيْءٌ. ثُمَّ أَفْتَرَ ضَاحِكًا حَتّٰى تَبَيَّنَتْ نَوَاجِذُهُ . ثُمَّ خَمَدَ . ثُمَّ بَكٰى حَتّٰى سَالَتْ دُمُوْعُهُ. ثُمَّ خَمَدَ . ثُمَّ ضَحِكَ مَرَّةً أُخْرٰى. ثُمَّ مَكَثَ سَاعَةً. فَأَفَاقَ . فَاسْتَوٰى جَالِسًا. فَقَالَ: مَا لِيْ هَاهُنَا ؟ فَقُلْنَا : أَمَا عَلِمْتَ مَا أَمْرُكَ ؟ قَالَ : لَا. قَالَ : أَمَا تَذْكُرُ الْمَنْجَنِيْقَ حِيْنَ وَقَعَ إِلَى جَنْبِكَ ؟ قَالَ: بَلٰى . فَقُلْنَا : فَإِنَّهُ أَصَابَكَ مِنْهَا شَيْءٌ . فَأُغْمِيَ عَلَيْكَ . وَرَأَيْنَاكَ صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا. قَالَ: نَعَمْ. أُخْبِرُكُمْ أَنَّهُ أُفْضِيَ بِيْ إِلَى غُرْفَةٍ مِنْ يَاقُوْتَةٍ أَوْ زَبَرْجَدَةٍ . وَأُفْضِيَ بِيْ إِلَى فُرُشٍ مَوْضُوْنَةٍ بَعْضِهَا إِلَى بَعْضٍ. فَبَيْنَ يَدَيْ ذٰلِكَ سِمَاطَانِ مِنْ نَمَارِقَ . فَلَمَّا اسْتَوَيْتُ قَاعِدًا عَلَى الْفِرَاشِ . سَمِعْتُ صَلْصَلَةَ حُلِيٍّ عَنْ يَمِيْنِيْ، فَخَرَجَتِ امْرَأَةٌ . فَلَا أَدْرِيْ أَهِيَ أَحْسَنُ . أَوْ ثِيَابُهَا . أَوْ حُلِيُّهَا ؟ فَأَخَذَتْ إِلَى طَرَفِ السِّمَاطِ . فَلَمَّا اسْتَقْبَلَتْنِيْ، رَحَّبَتْ. وَسَهَّلَتْ. وَقَالَتْ: مَرْحَبًا بِالْجَافِي الَّذِيْ لَمْ يَكُنْ يَسْأَلُنَا اللهَ عَزَّ وَجَلَّ. وَلَسْنَا كَفُلَانَةَ امْرَأَتِهِ . فَلَمَّا ذَكَرَتْهَا بِمَا ذَكَرَتْهَا بِهِ ضَحِكْتُ. وَأَقْبَلَتْ حَتّٰى جَلَسَتْ عَنْ يَمِيْنِيْ. فَقُلْتُ : مَنْ أَنْتِ ؟ قَالَتْ : أَنَا خَوْدٌ زَوْجَتُكَ. فَلَمَّا مَدَدْتُ يَدَيَّ. قَالَتْ: عَلَى رِسْلِكَ. إِنَّكَ سَتَأْتِيْنَا عِنْدَ الظُّهْرِ . فَبَكَيْتُ . فَحِيْنَ فَرَغَتْ مِنْ كَلَامِهَا. سَمِعْتُ صَلْصَلَةً عَنْ يَسَارِيْ. فَإِذَا أَنَا بِامْرَأَةٍ مِثْلِهَا فَوَصَفَ نَحْوَ ذٰلِكَ فَصَنَعَتْ كَمَا صَنَعَتْ صَاحِبَتُهَا. فَضَحِكْتُ حِيْنَ ذَكَرَتِ الْمَرْأَةَ . وَقَعَدَتْ عَنْ يَسَارِيْ. فَمَدَدْتُ يَدَيَّ. فَقَالَتْ: عَلَى رِسْلِكَ. إِنَّكَ تَأْتِيْنَا عِنْدَ الظُّهْرِ . فَبَكَيْتُ. قَالَ: فَكَانَ قَاعِدًا مَعَنَا يُحَدِّثُنَا. فَلَمَّا أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ مَالَ. فَمَاتَ . الجهاد لابن المبارک ج ١ ص ١١٨ رقم ١٢٥ .

د حورو صفت اَوريدو سره اُمِّ ابراهيم هاشميه خپل نِياز بِين ځوي جهاد ته ليږل

علامه ابو جعفر احمد رحمه الله په خپل كتاب " تَنْبِيهُ ذَوِى الْأَقْدَار عَلىٰ مَسَالِكِ الْأَبْرَار " كې او علامه ابن نحاس رحمه الله په "مَشَارِعُ الْأَشْوَاق" كې دا واقعه رانقل كړې چې د بَصرې په ښار كې يو څو عبادت ګُزارې زَنانه وې ، په هغې كې يوه اُمِّ ابراهيم هاشميه هم وه ، په دغه ورځو كې كافرانو د مسلمانانو په يو سَرحد باندې حمله اوكړه ، خلقو د جهاد د پاره تياري شروع كړو ، علماء كرامو هم خلقو ته د جهاد په باره كې تقريرونه كول ، شيخ عبدالواحد بن زيد بصري رحمه الله په يو مَجمع كې خلقو ته د جهاد په باره كې زبردست تقرير اوكړو ، په دې تقرير كې ده د قرآن كريم ،احاديثو او بهترينو قصيدو په ذريعه خلقو ته د جهاد ترغيب وركړو ، د مجاهدينو او شهيدانو د پاره يې د جنت د نِعمتونو او حُورو تذكره اوكړه ، ورسره يې د حُورو په حُسن و جمال او ښائست باندې بهترينه قصيده هم ووئيله ، په دې اشعارو كې د جنّتي حُورو ډير ښه صفتونه بيان شوي وو.(١) په دې سره د مجلس په خلقو كې د جهاد او شهادت سخته جَذبه راپيدا شوه .

په دې مجلس كې اُمِّ ابراهيم هم ناسته وه ، دې چې د حُورِعِين ښائسته صفت واوريد نو سمدستي راپاڅيده ، شيخ عبدالواحد ته راغله ، او ورته وې ويل :

اې ابو عبيد (عبدالواحد) ! آيا ته زما ځوي پيژنې ؟ د بصرې لوې لوې سردارانو هغه ته د خپلو لورانو د نكاح پيغام راليږلى خو ما د هيچا پيغام ندې قبول كړې :

فَقَدْ وَاللهِ أَعْجَبَتْنِيْ هٰذِهِ الْجَارِيَةُ ، وَأَنَا أَرْضَاهَا عِرْسًا لِوَلَدِيْ ، فَكَرِّرْ مَا ذَكَرْتَ مِنْ حُسْنِهَا وَجَمَالِهَا .

قَسَم په الله ، تا چې د دې جينۍ (حُورې) كوم صفت اوكړو دې خو زه حيرانه كړم ، زما خوَښه ده چې دا زه خپل ځوي ته په نكاح كړم ، خو تا چې د دې حُورې كوم حُسن و جمال ذكر كړو (مهرباني اوكړه) هغه بيا ذكر كړه .

---

(١) هغه اشعار په مشارع الاشواق ج١ ص ٢١٦ كې ذكر دي.

شيخ عبدالواحد په نورو اَشعارو کې ددې حورې صفت په ډير بهترين اَنداز کې ذکر کړو، خلقو چې د حُورې دا صفتونه واوريدل نو جذبه يې نوره هم زياته شوه، اُمِّ ابراهيم راوړاندې شوه او عبدالواحد ته يې ووېل:

قسَم په الله، زه خو دې حُورې ډيره حېرانه کړم، زما خوَښه ده چې ددې واده د خپل ځوي سره اوکړم، آيا ته دا کولې شې چې ددې حُورې نکاح زما د ځوي سره اوکړې او ددې په عِوض کې د مانه لس زره (۱۰۰۰۰) دِيناره واخلې؟ (او دا په جهاد کې خرچ کړې):

وَيَخْرُجُ مَعَكَ فِيْ هٰذِهِ الْغَزْوَةِ فَلَعَلَّ اللهُ يَرْزُقُهُ الشَّهَادَةَ . فَيَكُوْن شَفِيْعًا لِيْ وَ لِأَبِيْهِ فِيْ الْقِيَامَةِ.

او زما ځوي (ابراهيم) به د تاسره دې غزا ته لاړ شي، کيدې شي چې الله تعالى ورته د شهادت اُوچته مرتبه ورکړي، او دا به د قيامت په ورځ زما او د خپل پلار د پاره شفاعت کوونکې اوګرځي.

شيخ عبدالواحد ورته ووېل: که چيرته تا دا کار اوکړو نو يقينًا چې ته، ستا ځوي، او دده پلار به کامياب شئ.

بيا دې ښځې خپل ځوي ته آواز اوکړو: يَاإِبْرَاهِيْمُ ! اې ابراهيم !

دې آواز اَوريدو سره د خلقو د مينځ نه يو ښائسته ځوان راپاڅيد، او وې وېل:

لَبَّيْکَ يَا اُمَّاهُ. اې مورې ! زه حاضر يم.

مور ورته ووېل:

أَيْ بُنَيَّ ! أَرَضِيْتَ بِهٰذِهِ الْجَارِيَةِ زَوْجَةً بِبَذْلِ مُهْجَتِکَ فِيْ سَبِيْلِهٖ وَتَرْکِ الْعَوْدِ فِي الذُّنُوْبِ ؟

اې بچيه ! آيا ته په دې جينۍ (حُوره) باندې راضي يې چې دا ستا بي بي شي په دې شرط چې ته به د الله ﷻ په لار کې خپل ځان قرباني کوې او ګناهونو ته به نه راواپس کيږې ؟

ځوي ورته ووېل: اې مورې قسَم په الله، زه په دې باندې پوره راضي يم. مورې ووېل:

اَللّٰهُمَّ إِنِّيْ أُشْهِدُکَ أَنِّيْ زَوَّجْتُ وَلَدِيْ هٰذَا مِنْ هٰذِهِ الْجَارِيَةِ بِبَذْلِ مُهْجَتِهٖ فِيْ سَبِيْلِکَ وَتَرْکِ الْعَوْدِ فِي الذُّنُوْبِ فَتَقَبَّلْهُ مِنِّيْ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ.

اې الله ! زه تا گواه کوم چې ما ددې خپل ځوي نکاح ددې حورې سره په دې شرط اوکړه چې دا به ستا په لار " جهاد " کې خپل ځان قربانوي ، او گناهونو ته به نه راواپس کيږي ، پس اې اَرحمُ الرّاحمين ذات ! ته دا د مانه قبول کړه .

شيخ عبدالواحد وايي چې ددينه پس اُمِ ابراهيم لاړه ، لس زره (١٠٠٠٠) دِيناره يې راوړل ، ماته يې راکړل ، او راته وې ويل چې دا د هغه حورې مهَر دی په دې باندې د مجاهدينو د پاره اَسلحه وغيره واخله .

اُمِ ابراهيم واپس لاړه ، خپل ځوي له يې بهترين اَس او ښه اَسلحه واخيسته ، ورله وَربې کړه . شيخ عبدالواحد د جهاد د پاره لښکر سره روان شو ، ابراهيم هم په مَنډه راغی ، د دوی سره شريک شو ، د قرآن کريم قاريانو به گېر چاپيره دا آيت په خوش آوازۍ سره لوستلو :

﴿ إِنَّ اللهَ اشْتَرٰى مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَهُمْ وَاَمْوَالَهُمْ بِاَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ﴾ . (١)

ترجمه : بيشکه الله تعالی د مؤمنانو نه د دوی ځانونه او د دوی مالونه اخيستي دي چې ددې په عِوض کې به د دوی د پاره جنت وي .

اُمِ ابراهيم هم د لښکر رُخصتولو د پاره رااُووته ، کله چې د ځوي (ابراهيم) نه جدا کيده نو په دې وخت کې يې ځوي ته يو کفن او خوشبوئي ورکړه ، او ورته وې ويل :

اې بچيه ! چې کله ته په ميدانِ جنگ کې د دشمن سره د مخامخ کيدو اِراده اوکړې نو دا کفن واغونده ، دا خوشبوئي په ځان اُولړوه ، او ياد لره چې الله تعالی تا په جهاد کې سستي کوونکی او نه گوري (يعنی ښه په بهادرۍ سره اُوجنگيږه) ، بيا يې خپل ځوي سِينې ته رانزدې کړو ، په تَندي يې ښکل کړو ، او وې ويل :

يَا بُنَيَّ ! لَا جَمَعَ اللهُ بَيْنِيْ وَبَيْنَكَ إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ فِيْ عَرَصَاتِ الْمَيْدَانِ .

اې بچيه ! الله تعالی دې ما او تا په دُنيا کې بيا نه يو ځای کوي بلکه د قيامت په ميدان کې دې مونږ خپلې مخې ته يو ځای کړي .

شيخ عبدالواحدؒ وايي چې مونږ جهاد ته روان شو ، کله چې د دُښمن علاقې ته اُورسيدو

---

(١) التوبة آية ١١١ .

او د جنګ اعلان اوشو ، خلق ميدان ته را اُووتل ، نو په دې مخکيني کسانو کې ابراهيم هم وُ ، ده په دُشمن باندې داسې سخته حَمله اوکړه او دومره په بهادرۍ سره اُوجنګيدو چې ډير کافران يې اُووژل ، آخر کافرانو دده نه ګېر چاپيره شو او دا يې هم شهيد کړو .

کله چې د جنګ ختميدو نه پس مسلمانانو ته فتح حاصله شوه او مونږ واپس بصرې ته د تللو اِراده اوکړه نو ما خپلو ملګرو ته وويل : تاسو اُمّ ابراهيم ته د ځوي د شهادت خبر مه ورکوئ بلکه زه به ورته په ښه طريقې سره تسلّي ورکړم ، هسې نه چې د بې صبرۍ په وجه د هغې اَجر ختم شي .

پس کله چې مونږ بصرې ته فاتحانه طريقې سره را اُورسيدو نو خلق زمونږ اِستقبال د پاره راوتلي وو ، په دې کې اُمّ ابراهيم هم راوتلې وه ، کله چې هغې زه اُوليدم نو راته وې ويل :

يَا اَبَاعُبَيْدٍ! هَلْ قُبِلَتْ مِنِّيْ هَدِيَّتِيْ فَاُهَنَّأَ اَمْ رُدَّتْ عَلَيَّ فَاُعَزّٰی ؟

اې ابوعبيد (عبدالواحد) ! که چيرته زما هديه قبوله شوې وي چې زه خوشحاله شم (د خلقو نه مبارکي واخلم) ، او که راواپس شوې وي چې بيا زه غمخواري اوکړم (او د خلقو نه تعزيت وصول کړم) .

ما ورته وويل : قَدْ قُبِلَتْ وَاللهِ هَدِيَّتُکِ ، اِنَّ اِبْرَاهِيْمَ حَيٌّ مَعَ الْاَحْيَاءِ يُرْزَقُ .

قسَم په الله ، ستا هديه قبوله شوې ، بيشکه ابراهيم حقيقي ژوندې دی ، د شهيدانو سره په جنت کې يو ځای خوراک څکاک کوي . (١)

اُمّ ابراهيم فورًا د شکريې اَداء کولو د پاره په سجده پريوته ، او وې ويل :

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ لَمْ يُخَيِّبْ ظَنِّيْ وَتَقَبَّلَ نُسُکِيْ مِنِّيْ .

ټول تعريفونه هغه الله ﷻ لره دي چا چې زه نا اُميده نکړم ، او د ما نه يې زما قرباني قبوله کړه .

ددينه پس دا خپل کور ته لاړه . صبا سهَر د شيخ عبدالواحد جُمات ته راغله ، ده ته يې آواز اوکړو :

---

(١) د شهيدانو په باره کې الله تعالی فرمايي :

﴿ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ اَمْوَاتًا ۚ بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ ﴾ . آل عمران آية ١٦٩ .

اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا اَبَا عُبَيْدٍ بُشْرَاكَ.

اې ابوعبيد (عبدالواحد) ! په تا باندې دې سلام وي، زه تاته د زيري د پاره راغلې يم.

عبدالواحد وايي ما ورته وويل: الله تعالى دې تا هميشه خوشحاله کړي، څه زيري دی؟ راته وې ويل: بيګاه شپه مې خپل ځوی " ابراهيم " په خوب کې اُوليد چې په يو ښائسته باغ کې وُ، شنه چپَن يې اغوستې وه، د ملغلرو په تخت باندې ناست وُ، په سَر باندې يې قيمتي تاج وُ، او ماته يې وويل:

يَا اُمَّاهُ أَبْشِرِيْ فَقَدْ قبلَ الْمَهر، وَزفتِ الْعَرُوْسُ.

اې مورې زيرې قبول کړه هغه مهر قبول کړې شو، او د ناوې رُخصتي اوشوه (يعنى زه ورسره ملاو شوم). (١)

بهر حال، دا خبره ډيره اُوږده شوه، ما هغه اعمال بيانول شروع کړي وو د کومو په وجه چې انسان د جنت د حُورو مستحق ګرځي، په هغې کې يو شهادت هم وُ.

٨. تهجّد مونځ کولو سره د جنت حُورې نصيب کيدل

څوک چې د شپې تهجد اداء کوي نو په دې سره دا سړی د جنت د حُورو مستحق ګرځي. (٢)

ددې په باره کې درته يو څو واقعات رانقل کوم:

١. علامه قرطبي رَحِمَهُ اللهُ په خپل کتاب " اَلتَّذْكِرَة بِأَحْوَالِ الْمَوْتَى وَاُمُوْرِ الْآخِرَة " کې دا واقعه رانقل کړې: حضرت ثابت رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې زما پلار به د شپې په تياره کې ولاړ وُ او د الله تعالى عبادت به يې ډير کولو، هغه پخپله فرمايي: چې ما يوه شپه په خوب کې داسې يوه ښځه اُوليده چې هغه د دُنيا د ښځو په شان نه وه، ما ورته پوښتنه اوکړه:

مَنْ اَنْتِ؟ ته څوک يې؟

---

(١) تنبيه ذوى الالقدار على مسالک الابرار ، و مشارع الاشواق الى مصارع العشّاق ج١ ص ٢١٥ الباب الرابع فيما جاء في فضل التحريض على الجهاد في سبيل الله تعالى.

(٢) مهور الحور العين: طول التهجد وهو حاصل في رمضان أكثر من غيره . لطائف المعارف لابن رجب ج ١ ص ١٥٩ وظائف شهر رمضان المعظم المجلس الأول: في فضل الصيام

هغې وويل: زه حُوره يم د الله وِينځه (بنده) يم.

ما ورته وويل: د ماسره نکاح اوکړه. نو هغې راته وويل: د الله تعالى د وړاندې زما د نکاح پيغام پيش کړه او زما مَهر اداء کړه.

ما ورته پوښتنه اوکړه: وَمَا مَهْرُكِ؟ ستا مَهر څه شی دی؟

هغې راته وويل:

طُوْلُ التَّهَجُّدِ. اُوږه اُوږده تهجد کول. (١)

٢. يحيٰى بن عيسٰى سعدي رَحِمَهُ اللهُ د الله تعالى په شوق کې شپيته (٦٠) کاله اُوژړل، هغه پخپله فرمايي چې يوه شپه ما خوب اُوليد گويا چې د خالصه مشکو يو نهر بهيږي، ددې غاړو ته د ملغلرو اُونې وی، څانگې يې د سروزرو وی، ددې سره څه ښائسته حسينې جينکۍ هم وی، هغوی ټولو په يو آواز باندې دا ويل:

سُبْحَانَ الْمُسَبَّحِ بِكُلِّ لِسَانٍ. سُبْحَانَ الْمَوْجُوْدِ بِكُلِّ مَكَانٍ. سُبْحَانَ الدَّائِمِ فِيْ كُلِّ زَمَانٍ، سُبْحَانَهُ سُبْحَانَهُ.

---

(١) ويروى عن ثابت رَحِمَهُ اللهُ أنه قال: كان أبي من القوامين لله في سواد الليل، قال: رأيتُ ذات ليلة في منامي امرأةً لا تشبه النساء، فقلتُ لها: مَنْ أنتِ؟ فقالت حوراء أمة الله، فقلت لها: زَوِّجِيْنِيْ نَفْسَكِ، فقالت: اخطبني من عند ربي وأمهرني فقلت: وَمَا مَهْرُكِ؟ فقال: طُوْلُ التَّهَجُّدِ. وأنشدوا:

يا خاطب الحور في خدرها ✡ وطالبًا ذلك على قدرها
انهض بجد لا تكن وانيًا ✡ وجاهد النفس على صبرها
وجانب الناس وارفضهم ✡ وحالف الوحدة في ذكرها
وقم إذا الليل بدا وجهه ✡ وصم نهارًا فهو من مهرها
فلو رأت عيناك إقبالها ✡ وقد بدت رمانتا صدرها
وهي تماشي بين أترابها ✡ وعقدها يشرق في نحرها
لهان في نفسك هذا الذي ✡ تراه في دنياك من زهرها

التذكرة بأحوال الموتى وأمور الآخرة باب ما جاء أن الأعمال الصالحة مهور الحور العين ص ٩٨٩.

پاكي ده هغه ذات لره چې په هره ژبه كې د هغه پاكي بيانولې شي، پاكي ده هغه ذات لره چې هغه په هر ځاى كې موجود دى، پاكي ده هغه ذات لره چې هغه په هره زمانه كې موجود دى، هغه لره پاكي ده، هغه لره پاكي ده.

ما ورنه پوښتنه اوكړه: مَنْ أَنْتُنَّ ؟ تاسو څوك يَىٕ ؟

هغوى ووېل: مونږ د الله تعالى په مخلوقاتو كې يو مخلوق يو. هغه لره پاكي ده.

ما ورنه پوښتنه اوكړه: تاسو دلته څه شى كوئ؟ هغوى ووېل:

ذَرَأَنَا إِلَهُ النَّاسِ رَبُّ مُحَمَّدٍ ✡ لِقَوْمٍ عَلَى الْأَقْدَامِ بِاللَّيْلِ قُوَّمُ

مونږ د خلقو مَعبود او د محمد ﷺ رَب د هغه خلقو د پاره پيدا كړي يو چې هغوى د شپې (د الله تعالى د عبادت د پاره) په (خپلو) قدمونو باندې ولاړ وي.

يُنَاجُوْنَ رَبَّ الْعَالَمِيْنَ لِحَقِّهِمْ ✡ وَتَسرِيْ هُمومُ الْقَوْمِ وَالنَّاسُ نُوَّمُ

دوى د ربّ العالمين سره د خپل حق د پاره مناجات كوي، د دوى فكرونه (د الله تعالى په شوق كې) روان وي حالانكه نور خلق اُوده وي.

ما ورته ووېل: دا خو ډيره د خوشحالۍ خبره ده. دا خلق څوك دي؟ يقينًا الله تعالى د هغوى سترګې په تاسو باندې يَخې كړي.

هغوى ووېل: آيا ته دوى نه پيژنې؟ ما ورته ووېل: قسَم په الله، زه دوى نه پيژنم.

نو هغوى ووېل:

هَؤُلَاءِ الْمُتَهَجِّدُوْنَ بِاللَّيْلِ، أَصْحَابُ السَّهر.

دا هغه خلق دي چې هغوى د شپې تهجد كوي، او شپې ويخې تيروي.(١)

---

(١) و روي عن يحيى بن عيسى بن ضرار السعدي وكان قد بكى شوقًا إلى الله ستين عامًا، قال: رأيتُ كأنّ ضفّة نهرٍ يجري بالمسك الأذفر، حافتاه شجر اللؤلؤ ونبت من قضبان الذهب، فإذا بجوار مُزَيَّنَاتٍ يقلن بصوت واحد: سُبْحَانَ الْمُسَبَّحِ بِكُلِّ لِسَانٍ. سُبْحَانَ الْمَوْجُوْدِ بِكُلِّ مَكَانٍ. سُبْحَانَ الدَّائِمِ فِيْ كُلِّ زَمَانٍ، سُبْحَانَهُ سُبْحَانَهُ. قال: فقلتُ: مَنْ أَنْتُنَّ ؟ قلن: خلق من خلق الله سبحانه، قلتُ: وما تصنعن ها هنا؟ فقلن:

ذَرَأَنَا إِلَهُ النَّاسِ رَبُّ مُحَمَّدٍ ✡ لِقَوْمٍ عَلَى الْأَقْدَامِ بِاللَّيْلِ قُوَّمُ ←←←

د دينه علاوه نور ډير داسې واقعات هم شته چې د هغې نه دا معلوميږي چې څوک د شپې تهجد کوي نو په دې سره دا د جنت د حُورو مستحق کرځي. (١)

٩. د قرآن کريم په تلاوت سره د جنت حُورې نصيب کيدل

د قرآن کريم په تلاوت سره هم انسان د جنت د حُورو مستحق کرځي.

١. علامه قرطبي رَحِمَهُ اللهُ دا واقعه رانقل کړې: محمد بن نعمان مقري رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې زه په مکه معظمه مسجدِ حرام کې د جلا مقري رَحِمَهُ اللهُ سره ولاړ ووم، په دې وخت کې په مونږ باندې يو اُوږد قد واله، کمزوري جسم واله کس تير شو چې په هغه باندې زړې کپړې وې. جلا مقري رَحِمَهُ اللهُ هغه ته ورپاڅيد، د هغه سره لږ وخت اُودريد، بيا مونږ ته راغی، او پوښتنه يې رانه اوکړه:

←←←← يُنَاجُوْنَ رَبَّ العَالَمِيْنَ لِحَقِّهِمْ ✡ وَتسرِيْ هُموم القَوْمِ وَالنَّاسُ نُوَّمُ

فقلت: بخ. بخ لهو مَنْ هٰؤُلَاءِ ؟ . لقد أقرّ الله أعينهم بِكُنَّ. فقلن: أما تعرفهم؟ فقلتُ: والله ما أفهم، قلن: هٰؤُلَاءِ الْمُتَهَجِّدُوْنَ بِاللَّيْلِ، أَصْحَابُ السَّهر. اَلتَّذكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الحُوْرِ العِيْنِ ص ٩٩١. عيون الحكايات لابن الجوزي ص ٣۴٣.

(١) قال مضر القارئ رَحِمَهُ اللهُ: غلبني النوم ليلة، فنمتُ عن حزبي، فرأيتُ في منامي فيما يرى النائم جارية كأن وجهها القمر المستتم ومعها رق، فقالت: أتقرأ أيها الشيخ ؟ قلت: نعم. فقالت: اقرأ هذا الكتاب. ففتحته فإذا فيه مكتوب: فو الله ما ذكرته قط إلا ذهب عني النوم.

ألهتك اللذائذ والأماني ✡ عن الفردوس والظل الدواني

ولذة نومة عن خير عيش ✡ مع الخيرات في غرف الجنان

تيقظ من منامك إن خيرا ✡ من النوم التهجد بالقران

اَلتَّذكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الحُوْرِ العِيْنِ ص ٩٩٠.

و روى عن سحنون أنه قال: كان بمصر رجل يقال له سعيد، وكانت له أمّ من المتعبدات، وكانت إذا قام من الليل يصلي تقوم والدته خلفه، فإذا غلب عليه النوم ونعس تناديه والدته: يا سعيد إنه لا ينام من يخاف النار ويخطب الحور الحسان. فيقوم مرعوبًا. اَلتَّذكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الحُوْرِ العِيْنِ ص ٩٨٩.

هَلْ تَعْرِفُوْنَ مِنْ هَذَا الشَّيْخِ ؟ آيا تاسو دا شيخ پيژنئ ؟

مونږ ورته ووئيل : نه (مونږ دا نه پيژنو) .

ده راته ووئيل : اِبْتَاعَ مِنَ اللهِ حَوْرَاءَ بِأَرْبَعَةِ آلَافِ خَتْمَةٍ .

دا هغه کس دی چې ده د الله تعالى نه د قرآن کريم په څلورزره (۴۰۰۰) ختمونو باندې د جنت حُوره اخيستې ده .

کله چې ده دا ختمونه پوره کړل نو هغه حُوره يې په ښائسته زيوراتو او ښائسته کپړو کې اُوليده ، پوښتنه يې ورنه اوکړه : مَنْ أَنْتِ؟ ته څوک يې ؟

هغې ورته ووئيل :

أَنَا الْحُوْرُ الَّتِيْ اِبْتَعْتَنِيْ مِنَ اللهِ تَعَالَى بِأَرْبَعَةِ آلَافِ خَتْمَةٍ . هَذَا الثَّمَنُ فَمَا نَحْلَتِيْ أَنَا مِنْكَ ؟

زه هغه حوره يم چې تا د الله تعالى نه په څلور زره (۴۰۰۰) ختمونو باندې اخيستې يم . دا خو زما قيمت شو ، اوس به ته ماته تحفه (او مَهر) څه شی راکوی ؟

ده ورته ووئيل : د قرآن کريم زر (۱۰۰۰) ختمونه .

جلا مقري رَحِمَهُ اللهُ خپلو ملګرو ته ووئيل : اوس دا د هغې زر (۱۰۰۰) ختمونو په پوره کولو کې لګيا دی . (۱)

۲ . مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللهُ فرمايي : زما (د قرآن کريم) څه وظائف داسې وو چې ما به دا په هره شپه لوستل ، پس يوه شپه زه بغير ددې وظائفو ويلو نه اُوده شوم . په خوب کې مې يوه ډيره ښائسته جينۍ اُوليده ، د هغې په لاس کې يو کاغذ وُ ، هغې د مانه پوښتنه اوکړه :

---

(۱) قال محمد بن النعمان المقري رَحِمَهُ اللهُ : كنتُ قاعدًا عند الجلا المقرى بمكة في المسجد الحرام إذ مرّبنا شيخٌ طويلٌ ، نحيل الجسم ، عليه أطمار خلقة ، فقام إليه الجلا ووقف معه ساعة ثم انصرف إلينا فقال : هَلْ تَعْرِفُوْنَ مِنْ هَذَا الشَّيْخِ ؟ فقلنا: لَا. فقال: اِبْتَاعَ مِنَ اللهِ حَوْرَاءَ بِأَرْبَعَةِ آلَافِ خَتْمَةٍ ، فلمّا أَكْمَلَهَا رآها في المنام في حليها وحللها فقال: مَنْ أَنْتِ ؟ فقالت: أنا الحور التي ابتعتني من الله تعالى بأربعة آلاف ختمة هذا الثمن فما نحلتي أنا منك ؟ قال: ألف ختمة ، قال الجلا: فهو يعمل فيها بعد. اَلتَّذْكِرَة بأحوال الموتى وأمور الآخرة بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ص ۹۸۹ .

أَتُحْسِنُ أَنْ تَقْرَأَ؟ آيا ته صحيح طريقې سره خط لوستلې شې ؟
ما ورته وويل : آو (لوستلې يې شم) . نو هغې ماته هغه كاغذ راكړو ، (ما چې اُوكتل) نو په دغه كاغذ كې دا اشعار ليكل شوي وو :

لَهَاكَ النَّوْمُ عَنْ طَلَبِ الْأَمَانِيْ ☆ وَعَنْ تِلْكَ الْأَوَانِسِ فِي الْجِنَانِ

خوب ته مشغوله كړې يې د طلب كولو د آرزوګانو (جنتونو) نه ، او د هغه محبت كوونكو ځوانو جينكو نه كومې چې په جنت كې دي .

تَعِيْشُ مُخَلَّدًا لَا مَوْتَ فِيْهَا ☆ وَتَلْهُوْ فِي الْخِيَامِ مَعَ الْحِسَانِ

ته به په جنت كې هميشه ژوند تيروى ، او ته به په خېمو كې د ښائسته جينكو سره مشغوليږې .

تَنَبَّهْ مِنْ مَنَامِكَ إِنَّ خَيْرًا ☆ مِنَ النَّوْمِ التَّهَجُّدُ بِالْقُرْآنِ

ته د خپل خوب نه رابيدار شه ؛ ځكه د خوب نه په تهجدو كې د قرآن كريم لوستل دير بهتر دي . (١)

د حُورو صفت اَوريدو سره د غفلت نه توبه ويستل ، او عبادت طرف ته متوجّه كيدل

مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللهُ يوه ورځ د بَصرې په كوڅو كې روان وُ ، په دې وخت په لاره باندې د بادشاه يوه ښائسته وينځه تيريده چې د هغې سره دير خادمان او نوكران وُ ، مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللهُ چې وَر اُوكتل نو ديره په جاه و جلال كې روانه وه .

---

(١) قال مالك بن دينار رَحِمَهُ اللهُ : كان لي أحزابٌ أقرؤها كل ليلة . فنمتُ ذات ليلة . فإذا أنا في المنام بجارية ذات حسن وجمال . وبيدها رقعة . فقالت: أَتُحْسِنُ أَنْ تَقْرَأَ؟ فقلت: نعم . فدفعت إلي الرقعة . فإذا فيها مكتوب هذه الأبيات : لَهَاكَ النَّوْمُ عَنْ طَلَبِ الْأَمَانِيْ ☆ وَعَنْ تِلْكَ الْأَوَانِسِ فِي الْجِنَانِ
تَعِيْشُ مُخَلَّدًا لَا مَوْتَ فِيْهَا ☆ وَتَلْهُوْ فِي الْخِيَامِ مَعَ الْحِسَانِ
تَنَبَّهْ مِنْ مَنَامِكَ إِنَّ خَيْرًا ☆ مِنَ النَّوْمِ التَّهَجُّدُ بِالْقُرْآنِ
اَلتَّذْكِرَةُ بأحوال الموتى وأمور الآخرة بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ مُهُوْرُ الْحُوْرِ الْعِيْنِ ص ٩٩٠ .

(دا مسئله ياده کړئ چې څوک د وينځې اخيستلو اِراده لري نو دده د پاره هغه وينځې ته کتل جائز دي).

مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللهُ هغې وينځې ته آواز اوکړو ، او ورته وې ويل :

آيا ستا مالِک تالره خرڅوي چې زه دې واخلم ؟

وينځې چې ده طرف ته اُوکتل نو اګر چې دده په بدن باندې پخوانۍ چُوغه وه ، ظاهري شکل يې د فقيرانو وُ خو ليکن په مخ کې يې نُورانيت وُ ، نو وينځې دده نه پوښتنه اوکړه :

ته بيا خپله خبره تکرار کړه ، تا څه وويل :

ده ورته وويل : آيا ستا مالِک تالره خرڅوي چې زه دې واخلم ؟

وينځې ورته وويل : که چيرته بِالفرض زما مالِک ما خرڅوي نو ستا په شان غريب سړی خو ما نشي اخيستی .

ده ورته وويل : زه د تانه بهترينه وينځه اخيستې شم .

وينځې چې دا خبره واوريده نو په خندا شوه ، خپلو نوکرانو ته يې حکم اوکړو چې دا د ځان سره راولئ .

کله چې دا وينځه خپل کور ته اُورسيده ، نو مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللهُ يې بهر په دَروازه کې اُودرول ، او پخپله کور ته دَننَه شوه .

بادشاه ته يې وويل چې : نن مې يوه عجيبه خبره واوريده ، هغه دا چې په لاره راروانه ووم نو يو فقير اُوليدم ، راته وې ويل چې که ستا مالِک تا خرڅوي چې زه دې واخلم ؟

هغه بادشاه ډير اُوخندل ، او وې ويل : هغه چيرته دی چې زه يې هم اوګورم ؟ وينځې ورته وويل : هغه ما د ځان سره راوستې دی ، بهر په دروازه کې ولاړ دی .

بادشاه هغه رااُوغوښت ، او پوښتنه يې ورنه اوکړه : تا څه خبره کوله ؟ ده ورته وويل : دا وينځه په ما خرڅوی چې زه يې واخلم ؟

بادشاه ورته وويل : آيا تا سره دومره دولت شته چې ته پرې دا واخلې ؟ دا خو ډيره زياته قيمتي ده .

مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللهُ ورته وويل : قسَم په الله ، چې دا زما په نزد د قجورو دوه زَړو هډوکو هومره قيمت هم نه لري .

بادشاه چې دا خبره واوريده نو ډير يې اُوخندل، پوښتنه يې ورنه اوکړه چې: دا ولې ستا په نزد دومره بې قيمته ده؟

ده ورته وويل: په دې کې ډير زيات عېبونه دي، او عېب دار څيز خلق دومره ګران نه اخلي. بادشاه ورته وويل: په دې کې څه څه عېبونه دي؟

ده ورته وويل: په دې کې ظاهري او باطني دواړه عېبونه شته، ظاهري عېبونه يې دا دي:

که چيرته دا عطر استعمال نکړي نو بَدبُوئي به ورنه ځي، که غاښونه صفا نکړي نو د خُلې نه به يې خراب بُوئې ځي، که اُو نه لامبي نو بدن به يې ډير خيرَن وي، که ويښتان اُو نه وينځي نو په سَر کې به يې سپَګې کيږي، که ويښتان غوَر او ګومَنز نکړي نو بَدرَنګه به معلوميږي، که عُمر يې زيات شي نو بُوډۍ به معلوميږي يا به د هيڅ کار نه وي، حيض نِفاس او نورو بيمارياني ورباندې راځي، تَش اُودس ماتې او ډک اُودس ماتې کوي، بَلغم او نوره ګندګي به يې د بدن نه خارجيږي، د دُنيا غمونه او تکليفونه ورباندې راځي. دا يې ظاهري عېبونه شو.

او باطني عېبونه يې دا دي چې دا که د تا سره محبت کوي نو د خپل غرَض د پاره يې کوي، په دې کې وَفاء نشته، ځکه که ته وفات شې نو د تا نه پس چې دا چاته په ميراث کې پاتې شي نو د هغه سره به هم دغه شان محبت کوي. دا په خپل محبت کې صادقه نه ده.

يا مالک بن دِينار رَحِمَهُ اللّٰه وويل: ماته داسې ښائسته ښځه (حُوره) معلومه ده چې هغه د دې ټولو عېبونو نه خالي ده، او د هغې حاصلول هم آسان دي. هغه د مشکو، کافورو او زعفرانو نه جوړه شوی، د هغې د خُلې لاړې داسې خوَږې او مزيدارې دي چې که هغه دا په سمندر کې واچوي نو ټول سمندر به خوږ شي. که هغه د يو مړي سره خبرې اوکړي نو مړی به سمدست راژوندې شي، که د هغې مخ د نمر د وړاندې ښکاره شي نو نمر به بې نُوره شي، که هغه په تياره کې راښکاره شي نو هر طرف به رَڼا شي، که د هغې زيورات او کپړې دُنيا ته راښکاره شي نو ټوله دُنيا به مُنوّره شي، که د هغې زلفې دُنيا ته راښکاره شي نو ټوله دُنيا به مُزَيّنه او مُعطّره شي، د مشک او زعفرانو په باغونو او ياقوت و مرجان په څانګو کې د هغې پَرورَش شوی. د جنت د تَسنِيم چينې نه هغې ته اُوبه ورکړل شوي، هغه به هيڅ کله نه زړيږي، د هغې ښائست به هيڅ کله نه ختميږي، د هغې په محبت کې به هيڅ کله بې وَفائي نه

راځي.

مالک بن دِينار رَحِمَهُاللهُ چې د بادشاه د وړاندې د جنت د حُورې دا صفات بيان کړل نو هغه ډير متأثر شو، او وې ويل: يقينًا چې دا تا د کومې ښځې صفتونه بيان کړل ددې حاصلول په کار دي.

بيا بادشاه د مالک بن دِينار رَحِمَهُاللهُ نه پوښتنه اوکړه: دا تا چې د کومې ښځې صفتونه بيان کړل ددې قيمت څه شی دی؟ او دا څوک څوک حاصلولې شي؟

ده ورته وويل: ددې ډير معمولي قيمت دی، او هر کس يې حاصلولې شي.

بيا يې بادشاه ته وويل: ددې قيمت دادی چې ته يو څو کارونه کوه:

د شپې په څه حصه کې راپاڅه او خاص د الله د رَضا د پاره دوه رکعته مونځ کوه، چې ستا مخې ته خوراک کيخودې شي نو د غريبانو حصه په کې هم کوه، د قرآن کريم تلاوت او ذِکر کوه، د لارې نه د تکليف واله څيز لرې کوه، د فقيرۍ ژوند تيروه، د دُنيا د حِرص او محبت نه ځان ساته، دُنيوي أسباب صرف د ضرورت په مقدار ساته، په دُنيا کې د قناعت واله ژوند تيروه، نو ددې نتيجه به دا وي چې ته به په دُنيا کې په اِطمينان او سکون باندې يې، او په آخرت کې به د جنت په دائمي خوشحالو کې يې.

بادشاه چې دا خبرې واوريدی نو خپلې وينځې ته يې اُوکتل او پوښتنه يې ورنه اوکړه: تا ددې شيخ خبرې واوريدی، آيا دا رښتيا وايي او که دروغ؟ وينځې ورته وويل: په الله قسَم چې دا رښتيا وايي او د خېرخواهۍ خبره کوي.

بادشاه وويل: که خبره همدا وي نو بيا ته د الله ﷻ د رَضا د پاره آزاده يې، او زما فلانۍ فلانۍ زمکه او مال و دولت هم ستا شو، بيا بادشاه خپل غلامان هم آزاد کړل، او د کور مال يې په فقيرانو باندې صدقه کړو، د فخر لباس يې اُوويست او ساده کپړې يې واغوستی.

وينځې چې دا حالت اُوليد نو وې ويل: اې زما آقا! د تا نه پس زما د ژوند څه خوَند نشته، زه هم د تاسره عبادت طرف ته متوجِّه کيږم، دې هم د فخر لباس اُوويست او ساده کپړې يې واغوستی.

مالک بن دِينار رَحِمَهُاللهُ دې دواړو ته د خېر دُعا اوکړه، او ورنه روان شو.

دوى دواړو هم د الله تعالى عبادت شروع كړو ، او تر آخري عُمره پورې يې بهترين عبادت اوكړو . (١)

كومه ښځه چې په دُنيا كې خپل خاوند ته تكليف رسوي نو د جنت حُوره دې ښځې ته خبرې كوي

د ترمذي شريف او ابن ماجة شريف حديث دى ، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

كومه ښځه چې په دُنيا كې خپل خاوند ته تكليف رسوي نو په جنت كې چې د دې سړي د پاره د حُورو نه كومه بي بي ده هغه د دُنيا دې ښځې ته وايي :

لَا تُؤْذِيهِ ، قَاتَلَكِ اللهُ ، فَإِنَّمَا هُوَ عِنْدَكَ دَخِيلٌ ، يُوشِكُ أَنْ يُفَارِقَكِ إِلَيْنَا .

الله تعالى دې تا هلاكه كړي ده ته ضرَر مه رسوه ، دا خو د تا سره د يو څو ورځو ميلمه دى ، قريبه ده چې په نزدې ورځو كې به دا د تا نه جدا شي او مونږ ته به راشي . (٢)

د غونډ تقرير خلاصه

د غونډ تقرير خلاصه دا راأووته چې جنتيانو ته په جنت كې كوم نِعمتونه وركولې شي په هغې كې يو نِعمت حُورې هم دي .

دا حُورې به د ښائسته غټو سترګو واله وي ، د پاكدامنۍ په وجه به خپل نظر ښكته ساتونكي وي ، د بهترينو اخلاقو او ښائسته مخونوواله به وي ، په قيمتي خېمو كې به محفوظې وي ، د دې خپل خاوند نه مخكې په انسانانو او پېريانو كې به هيچا هغې ته لاس نه وي وَرَوړى ، د ياقوتو مَرجان او ملغلرو په شان به ښائسته وي ، د جنتي همزولې به وي .

---

(١) روض الرياحين .

(٢) عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا تُؤْذِي امْرَأَةٌ زَوْجَهَا فِي الدُّنْيَا ، إِلَّا قَالَتْ زَوْجَتُهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ: لَا تُؤْذِيهِ ، قَاتَلَكِ اللهُ ، فَإِنَّمَا هُوَ عِنْدَكَ دَخِيلٌ ، يُوشِكُ أَنْ يُفَارِقَكِ إِلَيْنَا " . سنن الترمذي رقم الحديث ١١٧٤ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ . وقال الالباني : صحيح . سنن ابن ماجة كِتَابُ النِّكَاحِ بَابٌ فِي الْمَرْأَةِ تُؤْذِي زَوْجَهَا رقم الحديث ٢٠١٤ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٢٢١٠١ . مشكاة المصابيح كتاب النِّكَاح بَابُ عِشْرَةِ النِّسَاءِ الفصل الثاني رقم الحديث ٣٢٥٨(٢١) .

دا حُورې به دومره ښائسته وي چې که چيرته دُنيا ته راښکاره شي نو غونډه دُنيا به رُوښانه او مُعطره کړي ، د هغې مخ به دومره صفا وي چې جنتي ته به د هغې په آئنګو کې خپل مخ ښکاري ، که يو لاس دُنيا ته راښکاره کړي نو د دُنيا ټول مخلوقات به د هغې د حُسن په وجه په فِتنه کې واقع شي ، په بدن به يې اَويا (٧٠) جوړه قيمتي کپړې وي خو د ډير ښائست په وجه به يې په کپړو کې دَننه د هډوکو نَلي هم ښکاري .

د هغې د سَر لوپټه به دومره قميتي وي چې د دُنيا او مَافِيهَا نه به ډيره بهتره وي ، که دغه لوپټه دُنيا ته راښکاره کړي نو د هغې د ښائست په وجه به د نمر رَڼا تَتَه شي .

د هغې هر اندام به د بل نه ښائسته وي ، او مخ به يې د ټولو نه ډير ښائسته وي ، غاښونه به يې هم دومره ښائسته وي چې د خندا په وخت به ورنه رَڼا خوريږي .

د حُورو نه به داسې ښائسته خوشبوئي ځي چې د پنځه سوه (٥٠٠) کاله مسافت په اندازه به د لرې نه محسوسيږي .

د جنت حُورې به د خپلو خاوندانو د وړاندې په ښائسته انداز باندې سندرې وائي چې په دې سره به دې جنتي ته ډيره خوشحالي او لِذّت محسوسيږي .

دې دُنيوي ښځو ته به هم الله تعالى په جنت کې ډير ښائست او ځواني ورکړي ، دوی ته به د نيکو اعمالو په وجه د جنت په حورو باندې ډير فضيلت حاصل وي ، دا به د جنتي حُورو سرداري وي .

جنتيانو ته به "لُعبه" حورې هم ورکولې شي ، دا به داسې ښائسته وي چې د جنت نورې حُورې به د دې د ښائست په وجه تعجّب کوي . همدارنګې جنتياتو ته به " عَيناء " حورې هم ورکولې شي .

" حورِ عِين " به د جنت په دَروازه کې د خپلو خاوندانو استقبال کوي ، دا به د خپل خاوند د وړاندې په ډير ناز و نخرو سره ګرځي چې په دې سره به جنتي ته ډير لِذّت او خوشحالي حاصليږي . دا حُورې به د مشک زَعفران او کافورو نه جوړې شوې وي .

هر جنتي ته به د خپلې مرتبې موافق په زرهاؤ او لکونو په تعداد باندې حورې ورکولې شي . بيا به هر جنتي ته د سلو (١٠٠) کسانو د خوراک ، څکاک او کوروالي قوّت هم ورکولې شي . جنتي ته به دومره زيات قوّت ورکولې شي چې په لږ وخت کې به ډيرو حورو

ته د نزدې کیدو قوّت لرې خو په دې سره به په ده کې هیڅ کمزوري نه راځي . او د جنت ښځې به هم همیشه باکرې وي .

په جنت کې به جنتي ته د خپلې بي بي او حورو نه د بچو پیدا کیدو خواهش نه پیدا کیږي خو که بالفرض پیدا شي نو په لږ وخت کې به د دهٔ خواهش پوره شي .

په جنت کې به د جنتیانو د خدمت د پاره د ملغلرو په شان داسې ښائسته هلکان وي چې ټول عُمر به ځوانان وي ، هیڅ کله به نه بوډاګان کیږي ، کله چې دوی خدمت کوي نو د خوَرو وَرو ملغلرو په شان به ښائسته معلومیږي ، دوی به په جنتیانو باندې د صفا شرابو ډک جامونه او ګلاسونه ګرځوي ، همدارنګې دوی به جنتیانو ته د سروزرو او سپینوزرو په رکبیو کې مختلف قِسمه نعمتونه راوړي . د اَدنٰی جنتي د پاره به په زرهاؤ خادمان وي نو د اعلیٰ د پاره خو به بې شماره وي .

لهذا انسان ته په کار دي چې نېک اعمال اوکړي او د جنت دا نِعمتونه حاصل کړي .

بیا خاصکر څه نېک اعمال داسې هم دي چې د هغې په وجه انسان ته په جنت کې حُورې نصیبه کیږي ، هغه اعمال یو څو دادي :

د قدرت باوجود غصه برداشت کول ، اَمانت اداء کول ، قاتِل معاف کول ، د هرمانځه نه پس سورة اخلاص ویل ، د جُمات صفائي کول او ګند ورنه لرې کول ، د لارې نه د تکلیف واله څیز لرې کول ، فقیرانو ته صدقه ورکول ، په صحیح طریقې سره د رمضان روژې نیول، په جهاد کې شهید کیدل ، د شپې تهجد کول ، او د قرآن کریم تلاوت کول .

لهذا انسان ته په کار دي چې د جنت د حُورو ښائست ځان ته رامخې ته کړي او ددې د حاصلولو د پاره په نېکو اعمالو کې کوشش اوکړي .

څکه ډیر داسې خلق تېر شوي دي چې کله هغوی د حُورو صفات اَوریدلي نو د غفلت نه یې توبه ویستلې او عبادت طرف ته متوجّه شوي .

دُعا

الله تعالی دې مونږ ته هم د هغه نېکو اعمالو کولو توفیق راکړي چې د هغې په وجه انسان ته د جنت حُورې نصیب کیږي .

ربِّ کریم دې مونږ ټول په خپل فضل و کرم سره جنت ته داخل کړي .

ربِّ کریم دې د جنت نِعمتونه او ددې اُوچتې درجې مونږ ټولو ته رانصیبه کړي.

الله ﷻ دې د مونږ ټولو نه راضي شي او په خپل دیدار باندې مو دې مشرّف کړي.

اې ربه! لکه څرنګې چې تا مونږ دلته راجمع کړي یو همدغه شان مو د قیامت په ورځ د خپل عرش د سیورې لاندې راجمع کړه، او همدغه شان مو د رسولُ الله صلی الله علیه وسلم د حوضِ کوثر په غاړه او جنت کې راجمع کړه.

یا الله! د قیامت په ورځ د نبي علیه السلام په لاس مبارک باندې د حوضِ کوثر اُوبه او د دوی شفاعتِ کُبریٰ مونږ ټولو ته رانصیبه کړه.

آمِین یَا رَبَّ العَالَمِین.

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ العَالَمِینَ

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

د جنت متعلق يو ثو فِقهي مسائل

تالِيف

آبُوالشَّمْس مولانا نُورُالهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

فاضلِ جامعه امداد العلوم پشاور صدر ، و وفاق المدارس العربية ملتان

ایم اے عبدالولی خان یونیورسٹی مردان

نوټ

د جنت او جنتي ښځو متعلق درته يو څو ضروري فقهي مسائل رانقل کوم ، مُقرِّرين حضرات دې ددې مسائلو نه هم د ځان د پاره انتخاب اوکړي او د تقرير په دَوران يا آخِر کې دې يې بيان کړي .

نفسِ مسئله مې په پښتو ژبه کې واضحه ليکلې ، البته د علماؤ د فائدې په خاطر مې لاندې په حاشيه کې د فتاؤ نه عربي عبارتونه هم رانقل کړي .

ابوالشمس عفي عنه

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د جنت او جنتي ښځو متعلق يو څو فقهي مسائل

يو څو ضروري فِقهي مسائل هم واورئ :

جنت ته داخليدل اعمالو سره دي او که د الله تعالى په فضل سره ؟

جنت ته نفسِ دُخول به د الله تعالى په فضل سره وي . (١)

خو د الله ﷻ د قانون موافق د فضل مستحقين هغه خلق دي چې هغوی د اِيمان راوړو سره سره نېک اعمال هم کوي او د گناهونو نه هم ځان ساتي . (٢)

او داسې هم کيدې شي چې د قانون نه بَالاتَر بغير د نېکو اعمالو نه الله تعالى په مؤمِن باندې خپل فضل و اِحسان اوکړي ، او ددې باره کې نصوص او احاديث هم شته .

او د الله تعالى قدرت په دې هم شته چې بغير د اِيمان نه چاته بَخنه اوکړي خو چونکه الله تعالى بغير د اِيمان نه د نه بخلو وعده کړی ، او هغه د خپلې وَعدې خلاف وَرزي نه کوي ، لهذا بغير د اِيمان نه چاته بَخنه نه کوي . (٣)

بيا په جنت کې د درجو فرق د نېکو اعمالو په اِعتبار سره دی . (۴)

---

(١) وأمّا نفسُ الدّخول فَبِالفَضْل المجرد حيث لَايجبُ عليه شَيْءٌ . شرح فقه اكبر ص ١٩٢ مطبوعه ديوبند .

(٢) ﴿ إِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴾ . الكهف آية ١٠٧ .

(٣) ﴿ إِنَّ اللهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ﴾ . بيشکه الله تعالى د (خپلې) وعدې خلاف نه کوي . آل عمران آية ٩ .

و راجع لسبب دخول الجنة الفوائد العثمانية ص ٢٠٧ .

(۴) الجنان على ما ذكره ابن عباس رضي الله عنهما سبع : جنة الفردوس، وجنة عدن، وجنة النعيم، ودار الخلد، وجنة المأوى، ودار السلام، وعِلِّيُون، وفي كل واحدة منها مراتب ودرجات متفاوتة على حسب تفاوت الأعمال والعمال . تفسير البيضاوي (انوار التنزيل واسرار التاويل) ص ٦٠ سورة البقرة في تفسير آية ٢٥ . شرح فقه اكبر ص ٩١ .

فَقَالَ أَبُوْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ .... إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوْهَا نَزَلُوْا فِيْهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ .... سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي سُوْقِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٤٩ ، سنن ابن ماجة كِتَابُ الزُّهْدِ ←←←

په الکوکب الدرّي کې د دې خبرې د تائيد د پاره احاديث او نصوص شته. (١)
لهذا نيکي او بَدي بيکاره ګڼل جهالت دی ، (بلکه انسان ته به د نېکو اعمالو اجر ورکولې شي او د بدو اعمالو به سزا ورکولې شي) ، الله تعالی فرمايي :

﴿ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴾ . (٢)

ترجمه : پس څوک چې د يوې ذرې په اندازه نيکي اوکړي نو دا به هغه اوګوري (يعنی د هغې ثواب به اوګوري) ، او څوک چې د يوې ذرې برابر بَدي اوکړي نو دا به هغه (هم) اوګوري (يعنی د هغې سزا به هم اوګوري).

البته خالصه په خپلو نېکو اعمالو باندې مغروره کيدل ، او د الله تعالی د فضل نه ځان مُستغنِي او بې نِيازه ګڼل حماقت دی . (٣)

←←← بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٤٣٣٦ ، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَاب صفة الجنة وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٤٧(٣٦) .

النجاة من النار بعفو الله ، ودخول الجنة برحمته ، و اقتسام المنازل والدرجات بالاعمال . و يدل عليه حديث ابي هريرة ﷺ هذا أَنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ إِذَا دَخَلُوهَا نَزَلُوا فِيهَا بِفَضْلِ أَعْمَالِهِمْ ... رواه الترمذي . التعليق الصبيح ج ٦ ص ٤٠٨ ط . المكتبة الفخرية ديوبند .

(١) محصله ان تحمل الآية على ان الجنة تنال المنازل فيها بالاعمال فان درجات الجنة متفاوتة بحيث تفاوت الاعمال ، و ان يحمل الحديث على دخول الجنة والخلود فيها . الکوکب الدري ص ٢٦٣ ابواب التفسير سورة زخرف آية ٧٢ .

(٢) الزلزال آية ٧ ، ٨ .

(٣) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَنْ يُنَجِّيَ أَحَدًا مِنْكُمْ عَمَلُهُ » قَالُوا : وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللهِ ؟ قَالَ : « وَلَا أَنَا ، إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللهُ بِرَحْمَةٍ ، سَدِّدُوا وَقَارِبُوا ، وَاغْدُوا وَرُوحُوا ، وَشَيْءٌ مِنَ الدُّلْجَةِ ، وَالقَصْدَ القَصْدَ تَبْلُغُوا . صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ القَصْدِ وَالمُدَاوَمَةِ عَلَى العَمَلِ رقم الحديث ٦٤٦٣ . مشكاة المصابيح بَاب سَعَةِ رَحْمَةِ الله الْفَصْلُ الأول رقم الحديث ٢٣٧١(٨) .

وفي رواية : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : « لَنْ يُنَجِّيَ أَحَدًا مِنْكُمْ عَمَلُهُ » قَالَ رَجُلٌ : وَلَا إِيَّاكَ ؟ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ : « وَلَا إِيَّايَ ، إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِيَ اللهُ مِنْهُ بِرَحْمَةٍ . ←←←←←←←

په جنت کې د ټولو نه لوي نعمت د الله تعالی دیدار او د هغه رَضا ده

د جنت هر نِعمت ډير لوي دی ، خو بيا هم په دې ټولو نِعمتونو کې د الله تعالی دِيدار او د هغه رَضا ډير لوي نِعمت دی . (۱)

جنت ته به ځنې حيوانات هم ځي

د مُقاتل رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي چې لس حيوانات به هم جنت ته داخليږي :

د نبي عليه السلام اُوښه ، د حضرت صالح عليه السلام اُوښه ، د حضرت ابراهيم عليه السلام سخې ، د حضرت اسماعيل عليه السلام ګډ ، د حضرت موسٰی عليه السلام غوا ، د حضرت يونس عليه السلام ماهي ، د حضرت عُزير عليه السلام خَر ، د حضرت سليمان عليه السلام ميږې ، د بلقيس هُدهُد ، او د

←←← وَلَكِنْ سَدِّدُوْا » . صحيح مسلم كتاب صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ بَابُ لَنْ يَدْخُلَ أَحَدٌ الْجَنَّةَ بِعَمَلِهِ بَلْ بِرَحْمَةِ اللهِ تَعَالَى رقم الحديث ٧١(٢٨١٦) . فتاوى محموديه ج ٣ ص ٤٢٧ احوالِ جنت و جهنم .

(۱) عَنْ صُهَيْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ ، قَالَ : يَقُوْلُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : تُرِيْدُوْنَ شَيْئًا أَزِيْدُكُمْ ؟ فَيَقُوْلُوْنَ : أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوْهَنَا ؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ ، وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ ؟ قَالَ : فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ ، فَمَا أُعْطُوْا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عَزَّ وَجَلَّ " ... ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ : { لِلَّذِيْنَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ } [يونس : ٢٦] . صحيح مسلم رقم الحديث ٢٩٧(١٨١) ، و رقم الحديث ٢٩٨(١٨١) . مشكاة المصابيح ٥٦٥٨(٣) بَابُ رُؤْيَةِ اللهِ تَعَالَى الفصل الاول رقم الحديث ٥٦٥٦(٢) ، كنز العمال رقم الحديث ٣٩٢٠٣ .

عَنْ أَبِي سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُوْلُ لِأَهْلِ الْجَنَّةِ : يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ ؟ فَيَقُوْلُوْنَ : لَبَّيْكَ رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ ، فَيَقُوْلُ : هَلْ رَضِيْتُمْ ؟ فَيَقُوْلُوْنَ : وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى وَقَدْ أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ . فَيَقُوْلُ : أَنَا أُعْطِيْكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ . قَالُوْا : يَا رَبِّ ! وَأَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ ؟ فَيَقُوْلُ : أُحِلُّ عَلَيْكُمْ رِضْوَانِيْ فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا . صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٤٩ ، و رقم الحديث ٧٥١٨ كِتَابُ التَّوْحِيْدِ بَابُ كَلَامِ الرَّبِّ مَعَ أَهْلِ الْجَنَّةِ . صحيح مسلم كتاب الْجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيْمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ إِحْلَالِ الرِّضْوَانِ عَلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ فَلَا يَسْخَطُ عَلَيْهِمْ أَبَدًا رقم الحديث ٩ (٢٨٢٩) ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٨٣٥ ، سنن الترمذي رقم الحديث ٢٥٥٥ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٧٤٤٠ . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق باب صفة الجنة وَأَهْلِهَا الفَصْلُ الأول رقم الحديث ٥٦٢٦(١٥) . آپ کے مسائل اور ان کا حل ج ٢ ص ٣٨٩ تخريج شده ايڈيشن.

اصحابِ کهف سپې . (١)

همدارنګې د نبي علیه السلام بُراق به هم جنت ته داخلیږي . (٢)

همدارنګې په احادیثو کې صراحةً ذکر شوي چې د نبي علیه السلام اُستوانه حَنانه به هم جنت ته داخلیږي . (٣)

---

(١) قَالَ فِيْ شَرْحِ شِرْعَةِ الْإِسْلَامِ قَالَ مُقَاتِلٌ رَحِمَهُ اللهُ : عَشَرَةٌ مِنَ الْحَيَوَانَاتِ تَدْخُلُ الْجَنَّةَ: نَاقَةُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ ، وَنَاقَةُ صَالِحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَعِجْلُ إِبْرَاهِيْمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَكَبْشُ إِسْمَاعِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَبَقَرَةُ مُوْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَحُوْتُ يُوْنُسَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَحِمَارُ عُزَيْرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَنَمْلَةُ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، وَهُدْهُدُ بِلْقِيْسَ، وَكَلْبُ أَهْلِ الْكَهْفِ كُلُّهُمْ يُحْشَرُوْنَ كَذَا فِيْ مِشْكَاةِ الْأَنْوَارِ . غمز عيون البصائر في شرح الأشباه والنظائر أحمد بن محمد مكي الحموي الحنفي ج ۴ ص ١٣١ . تفسير روح البيان ج ٥ ص ٢٢٦ سورة الكهف آية ١٨ .

قيل ليس في الجنة دواب سوى كلب أصحاب الكهف وحمار بلعام . تفسير الخازن ج٣ ص ١٦٠ سورة الكهف آية ١٨ . فتاوى محموديه ج ٣ ص ۴١٨ احوالِ جنت و جهنم .

(٢) لَيْسَ مِنَ الْحَيَوَانِ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا خَمْسَةٌ : كَلْبُ أَصْحَابِ الْكَهْفِ وَكَبْشُ إِسْمَاعِيْلَ، وَنَاقَةُ صَالِحٍ وَحِمَارُ عُزَيْرٍ، وَبُرَاقُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. اَلْأَشْبَاهُ وَالنَّظَائِرُ عَلَى مَذْهَبِ أَبِيْ حَنِيْفَةَ النُّعْمَانِ لابن نجيم المصري ج ١ ص ٣٣١ اَلْفَنُّ الثَّالِثُ: الْجَمْعُ وَالْفَرْقُ .

(٣) عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ ، عَنْ أَبِيْهِ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ. فَكَانَ يَشُقُّ عَلَيْهِ قِيَامُهُ. فَأُتِيَ بِجِذْعِ نَخْلَةٍ فَحُفِرَ لَهُ، وَأُقِيْمَ إِلَى جَنْبِهِ قَائِمًا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَطَبَ فَطَالَ الْقِيَامُ عَلَيْهِ، اسْتَنَدَ إِلَيْهِ. فَاتَّكَأَ عَلَيْهِ، فَبَصُرَ بِهِ رَجُلٌ كَانَ وَرَدَ الْمَدِيْنَةَ فَرَآهُ قَائِمًا إِلَى جَنْبِ ذَلِكَ الْجِذْعِ. فَقَالَ لِمَنْ يَلِيْهِ مِنَ النَّاسِ: لَوْ أَعْلَمُ أَنَّ مُحَمَّدًا يَحْمَدُنِيْ فِيْ شَيْءٍ يَرْفُقُ بِهِ لَصَنَعْتُ لَهُ مَجْلِسًا يَقُوْمُ عَلَيْهِ. فَإِنْ شَاءَ جَلَسَ مَا شَاءَ، وَإِنْ شَاءَ قَامَ. فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: « اِئْتُوْنِيْ بِهِ » فَأَتَوْهُ بِهِ فَأُمِرَ أَنْ يَصْنَعَ لَهُ هَذِهِ الْمَرَاقِيَ الثَّلَاثَ أَوِ الْأَرْبَعَ هِيَ الْآنَ فِيْ مِنْبَرِ الْمَدِيْنَةِ . فَوَجَدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ ذَلِكَ رَاحَةً فَلَمَّا فَارَقَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْجِذْعَ وَعَمَدَ إِلَى هَذِهِ الَّتِيْ صُنِعَتْ لَهُ. " جَزِعَ الْجِذْعُ. فَحَنَّ كَمَا تَحِنُّ النَّاقَةُ حِيْنَ فَارَقَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .... أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ سَمِعَ حَنِيْنَ الْجِذْعِ رَجَعَ إِلَيْهِ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ، وَقَالَ: « اِخْتَرْ أَنْ أَغْرِسَكَ فِي الْمَكَانِ الَّذِيْ كُنْتَ فِيْهِ، فَتَكُوْنَ كَمَا كُنْتَ، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ أَغْرِسَكَ فِي الْجَنَّةِ فَتَشْرَبَ مِنْ أَنْهَارِهَا وَعُيُوْنِهَا فَيَحْسُنَ نَبْتُكَ، وَتُثْمِرَ فَيَأْكُلَ أَوْلِيَاءُ اللهِ ←←←

اوس دا خبره چې دا حيوانات وغيره به په څه شکل کې جنت ته ځي ؟ نو ددې پوره علم د الله تعالى سره دی. (۱)

د مسلمانانو د نابالغه بچو حکم

د مسلمانانو نابالغ بچي به هم د دوی سره په جنت کې وي ؛ ددې د پاره چې ددې والدينو سترګې ورباندې يخې شي. الله تعالى فرمايي :

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَيْءٍ ۚ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴾. (۲)

ترجمه : او کومو خلقو چې ايمان راوړو او د دوی بچو هم په ايمان کې د دوی پيروي اوکړه نو مونږ به (په جنت کې) د دوی بچي د دوی سره يو ځای کړو ، او مونږ به د دوی (پلارانو) د عملونو نه هيڅ کمې اونکړو ، هر کس به په خپل عمل کې ګانړه (ګېر) وي.

د مسلمانانو نابالغ بچي به د خپلو والدينو د ايمان په وجه جنت ته داخلیږي. (۳)

په يو حديث کې راځي ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ وَأَوْلَادَهُمْ فِي الْجَنَّةِ . (۴)

←←← مِنْ ثَمَرَتِكَ وَنَخْلِكَ فَعَلْتُ » فَزَعَمَ أَنَّهُ سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ لَهُ : « نَعَمْ قَدْ فَعَلْتُ مَرَّتَيْنِ ». فَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: « إِخْتَارَ أَنْ أَغْرِسَهُ فِي الْجَنَّةِ » . سنن الدارمي بَابُ مَا أُكْرِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حَنِينِ الْمِنْبَرِ رقم الحديث ۳۲ .

(۱) فتاوی محموديه ج ۳ ص ۴۱۸ ، وص ۴۲۹ احوالِ جنت و جهنم.

(۲) الطور آية ۲۱.

(۳) .... وَإِنَّمَا يُسْتَفَادُ مِنْ تَفْسِيرِ الْبَغَوِيِّ حَيْثُ قَالَ : إِخْتَلَفُوا فِي تَفْسِيرِ الْآيَةِ ، فَقَالَ قَوْمٌ: مَعْنَاهَا { وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ } [الطور: ۲۱] يَعْنِي : أَوْلَادَهُمُ الصِّغَارَ وَالْكِبَارَ ، فَالْكِبَارُ بِإِيمَانِهِمْ بِأَنْفُسِهِمْ ، وَالصِّغَارُ بِإِيمَانِ آبَائِهِمْ ، فَإِنَّ الْوَلَدَ الصَّغِيرَ يُحْكَمُ بِإِسْلَامِهِ تَبَعًا لِأَحَدِ الْأَبَوَيْنِ . مرقاة المفاتيح بَابُ الْإِيمَانِ بِالْقَدَرِ ج ۱ ص ۱۹۲ في تشريح حديث ۱۱۷.

(۴) پوره حديث دا سې دی : عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ : سَأَلَتْ خَدِيجَةُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ وَلَدَيْنِ مَاتَا لَهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « هُمَا فِي النَّارِ » . قَالَ: فَلَمَّا رَأَى الْكَرَاهِيَةَ ←←←←

یقیناً مؤمنان او د دوی اُولاد به په جنت کې وي.

بلکه په احادیثو کې راځي چې د مسلمانانو کوم نابالغ بچي چې وفات شوي وي نو دوی به د خپلو والدینو شفارس کوي، او جنت ته به یې د ځان سره داخلوي. (١)

د کافرانو د نابالغه بچو حکم

د کافرانو نابالغ بچي به جنت ته ځي که جهنم ته؟

ددې په باره کې چونکه دلائل متعارض دي نو ځکه امام اعظم ابوحنیفه رَحِمَهُ اللّٰه په دې باره کې توقّف کړی.

د بعضې علماؤ په نزد به د کافرانو نابالغ بچي جنت ته ځي، او د بعضو په نزد به جهنم ته ځي. (٢)

←←← فِيْ وَجْهِهَا قَالَ: «لَوْ رَأَيْتِ مَكَانَهُمَا لَأَبْغَضْتِهِمَا» قَالَتْ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! فَوَلَدِيْ مِنْكَ؟ قَالَ: «فِي الْجَنَّةِ» قَالَ: ثُمَّ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ الْمُؤْمِنِيْنَ وَأَوْلَادَهُمْ فِي الْجَنَّةِ، وَإِنَّ الْمُشْرِكِيْنَ وَأَوْلَادَهُمْ فِي النَّارِ» ثُمَّ قَرَأَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: { وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيْمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنٰهُمْ } . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٣١ مُسْنَدُ عَلِيِّ بْنِ أَبِيْ طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. مشكاة المصابيح كتاب الإيمان بَابُ الإِيمَانِ بِالقَدَرِ الفَصْلُ الثَّالِث رقم الحديث ١١٧(٣٩). مجمع الزوائد كِتَابُ القَدَرِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الأَطْفَالِ رقم الحديث ١١٩٤٠.

(١) عَنْ أَبِيْ هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَا مِنْ مُسْلِمَيْنِ يَمُوْتُ لَهُمَا ثَلَاثَةُ أَوْلَادٍ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْثَ إِلَّا أَدْخَلَهُمَا اللهُ وَإِيَّاهُمْ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ الْجَنَّةَ. قَالَ: يُقَالُ لَهُمْ: أُدْخُلُوا الْجَنَّةَ. قَالَ: فَيَقُوْلُوْنَ: حَتّٰى يَجِيْءَ أَبَوَانَا" قَالَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ. فَيَقُوْلُوْنَ مِثْلَ ذٰلِكَ قَالَ: "فَيُقَالُ لَهُمْ: أُدْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَبَوَاكُمْ". مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٠٦٢٢.

(٢) اما اولاد المشركين فتوقف فيهم ابو حنيفة رَحِمَهُ اللّٰه، وصرح النسفي في الكافي ان المراد منه نجاة بعضهم و هلاك بعضهم لاعدام العلم و هو مذهب مالك رَحِمَهُ اللّٰه كما صرح به ابو عمرو في التمهيد، وهو مذهب الشافعي رَحِمَهُ اللّٰه كما صرح به الحافظ، و عن احمد رَحِمَهُ اللّٰه روايتان: احدهما التوقف على وفق الاخيرين، وفي الاخرى النجاة، واختار الثانية الحافظ ابن القيم رَحِمَهُ اللّٰه في شفاء العليل. فيض الباري ج ٢ ص ٣٩٢ كتاب الجنائز. ارشاد الساري ج ٣ ص ٥٣٦ كتاب الجنائز باب ما قيل في اولاد المشركين.

په فتح الباري کې ددې متعلق لس (۱۰) أقوال ذکر دي . (۱)
خو راجح داده چې د کافرانو نابالغ بچي به جنت ته ځي (علامه شامي رحمه الله هم ددې مسئلې ښه تحقيق کړی) . (۲)

دُنيوي ښځه به د جنت د حُورو سَر داره وي

کومې مسلمانې ښځې چې په دُنيا کې نېک اعمال کړي وي نو دا به په جنت کې د خپل مسلمان خاوند سره وي . (۳)

---

(۱) فتح الباري لابن حجر ج ۳ ص ۲۴۶ بَابُ مَا قِيلَ فِي أَوْلَادِ الْمُشْرِكِينَ . فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۲۴ احوالِ جنت و جهنم .

(۲) وَقَدْ اُخْتُلِفَ فِي سُؤَالِ أَطْفَالِ الْمُشْرِكِينَ وَفِي دُخُولِهِمُ الْجَنَّةَ أَوِ النَّارَ . فَتَرَدَّدَ فِيهِمْ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ وَغَيْرُهُ وَقَدْ وَرَدَتْ فِيهِمْ أَخْبَارٌ مُتَعَارِضَةٌ فَالسَّبِيلُ تَفْوِيضُ أَمْرِهِمْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى . وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ : اِعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ أَحَدًا بِلَا ذَنْبٍ اهـ وَقَالَ تِلْمِيذُهُ ابْنُ أَبِي شَرِيفٍ فِي شَرْحِهِ وَقَدْ نُقِلَ الْأَمْرُ بِالْإِمْسَاكِ عَنِ الْكَلَامِ فِي حُكْمِهِمْ فِي الْآخِرَةِ مُطْلَقًا عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَعُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ مِنْ رُءُوسِ التَّابِعِينَ وَغَيْرِهِمَا وَقَدْ ضَعَّفَ أَبُو الْبَرَكَاتِ النَّسَفِيُّ رِوَايَةَ التَّوَقُّفِ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ . وَقَالَ : اَلرِّوَايَةُ الصَّحِيحَةُ عَنْهُ أَنَّهُمْ فِي الْمَشِيئَةِ لِظَاهِرِ الْحَدِيثِ الصَّحِيحِ « اَللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ » .
وَقَدْ حَكَى فِيهِمُ الْإِمَامُ النَّوَوِيُّ ثَلَاثَةَ مَذَاهِبَ . اَلْأَكْثَرُ أَنَّهُمْ فِي النَّارِ . اَلثَّانِي : التَّوَقُّفُ . اَلثَّالِثُ : الَّذِي صَحَّحَهُ أَنَّهُمْ فِي الْجَنَّةِ لِحَدِيثِ « كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ » . وَيَمِيلُ إِلَيْهِ مَا مَرَّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ وَفِيهِمْ أَقْوَالٌ أُخَرُ ضَعِيفَةٌ . رد المحتار على الدر المختار ج۲ ص ۱۹۱ مَطْلَبٌ فِي سُؤَالِ الْمَلَكَيْنِ هَلْ هُوَ عَامٌّ لِكُلِّ أَحَدٍ أَوْ لَا ؟ . فتاوى فريديه ج ۱ ص ۴۴۱ باب ما يتعلق بالروح والبرزخ والموت .

(۳) عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ رَحِمَهُ اللَّهُ ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، أَظُنُّهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ الْجَنَّةَ سَأَلَ عَنْ أَبَوَيْهِ وَزَوْجَتِهِ وَوَلَدِهِ ، فَيُقَالُ إِنَّهُمْ لَمْ يَبْلُغُوا دَرَجَتَكَ وَعَمَلَكَ فَيَقُولُ : يَا رَبِّ قَدْ عَمِلْتُ لِي وَلَهُمْ فَيُؤْمَرُ بِإِلْحَاقِهِمْ بِهِ " وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ { وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ } [الطور : ۲۱] إِلَى آخِرِ الْآيَةِ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۱۲۲۴۸ . هامش جلالين ج ۲ ص ۴۳۵ سورة طور . فتاوى فريديه ج ۱ ص ۴۳۵ باب ما يتعلق بالروح والبرزخ والموت .

دا به د جنت د حُورو سَرداره وي ، او دیته به په هغوی باندې ډیر فضیلت حاصل وي ؛ ځکه دې په دُنیا کې ډیر عبادات کړي او حُورو خو عبادات ندي کړي . (١)

نوټ : کوم سرې چې په دُنیا کې ډیرې ښځې کړي وي نو دا ټولې به دده سره په جنت کې وي . (٢)

کومې ښځې چې په دُنیا کې ډیر خاوندان کړي وي نو دا به په جنت کې د کوم خاوند سره وي ؟

که یوې ښځې په دُنیا کې ډیر خاوندان کړي وي (یعنی اول خاوند یې وفات شوي وي بیا یې بل سره نکاح کړې وي ، بیا هغه هم وفات شي نو د دریم سره نکاح اوکړي) ، نو اوس چې دا ښځه جنت ته لاړه شي او ټول خاوندان یې هم جنت ته لاړ شي نو دا ښځه به چاته ملاویږي ؟

نو ددې په باره کې دوه اَقوال دي : یو قول دا دی چې دا ښځه به په جنت کې آخري خاوند

---

(١) عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا . قَالَتْ .... . قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ أَنِسَاءُ الدُّنْيَا أَفْضَلُ أَمِ الْحُوْرُ الْعِيْنُ ؟ ، قَالَ : « بَلْ نِسَاءُ الدُّنْيَا أَفْضَلُ مِنَ الْحُوْرِ الْعِيْنِ كَفَضْلِ الظِّهَارَةِ عَلَى الْبِطَانَةِ » . قُلْتُ: يَا رَسُوْلَ اللهِ ! وَبِمَا ذَاكَ ؟ ، قَالَ: " بِصَلَاتِهِنَّ وَصِيَامِهِنَّ وَعِبَادَتِهِنَّ اللهَ . أَلْبَسَ اللهُ وُجُوْهَهُنَّ النُّوْرَ، وَأَجْسَادَهُنَّ الْحَرِيْرَ بِيْضَ الْأَلْوَانِ خُضْرَ الثِّيَابِ صَفْرَاءَ الْحُلِيِّ مَجَامِرُهُنَّ الدُّرُّ وَأَمْشَاطُهُنَّ الذَّهَبُ يَقُلْنَ : أَلَا نَحْنُ الْخَالِدَاتُ فَلَا نَمُوْتُ أَبَدًا . أَلَا وَنَحْنُ النَّاعِمَاتُ فَلَا نَبْؤُسُ أَبَدًا . أَلَا وَنَحْنُ الْمُقِيْمَاتُ فَلَا نَظْعَنُ أَبَدًا . أَلَا وَنَحْنُ الرَّاضِيَاتُ فَلَا نَسْخَطُ أَبَدًا طُوْبَى لِمَنْ كُنَّا لَهُ وَكَانَ لَنَا " .... المعجم الكبير للطبراني ج ٢٣ ص ٣٦٧ رقم الحديث ٨٧٠ أُمُّ الْحَسَنِ. عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ. الْحَسَنُ عَنْ أُمِّهِ. المعجم الاوسط رقم الحديث ٣١٤١ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧٢٠ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ١١٣٩٦ ، و رقم الحديث ١٨٧٥٤ . الزواجر ج ٢ ص ٤٣٤ . حادي الارواح لابن قيم ص ٢٢٨ . كنز العمال رقم الحديث ٣٠٤٦ .

عن حبان بن أبي جبلة قال: [إن نساء الدنيا من دخل منهن الجنة فضلن على العين بما عملن في الدنيا] وروى مرفوعًا: [إن الأدميات أفضل من الحور العين بسبعين ألف ضعف . التذكرة باحوال الموتى وامور الآخرة للقرطبي ص ٩٨٧ باب منه في الحور العين وكلامهن وجواب نساء الآدميات وحسنهن .

(٢) فتاوى محموديه ج ٣ ص ٤٣١ احوالِ جنت و جهنم .

سره وي.

او دویم قول دادی چې دیته به اختیار ورکولې شي نو دې چې کوم خاوند خوښ کړو نو د هغه سره به وي. (۱)

په احادیثو کې دا هم ذکر دي چې دیته به اختیار ورکړې شي، پس دا به هغه خاوند غوره کړي چې د چا اخلاق ښه وي، او چا چې ددې سره په دُنیا کې په خوش اخلاقۍ باندې ژوند تېر کړې وي. (۲)

کومه مسلمانه بالغه جینۍ چې بغیر د نکاح کولو نه وفات شوې وي دا به په جنت کې چاته ورکولې شي؟

کومه مسلمانه بالغه جینۍ چې بغیر د نکاح کولو نه (یعنی د واده نه مخکې) وفات شوې وي نو دیته به په جنت کې اختیار ورکړې شي "چې دا په جنتیانو کې یو کس ځانله خوښ کړي" نو چې ددې څوک خوښ شو هم هغه ته به په نکاح ورکړې شي.

(ځکه په دُنیا کې ډیر هلکان هم بغیر د نکاح کولو نه وفات شوي دي نو په دوی کې به یو کس ځانله خوښ کړي).

او که په جنتیانو کې یې څوک خوښ نه شو نو بیا به ددې د پاره د حُورِعِین نه یو جنتي

---

(۱) واختلف الناس فی المرأة التي یکون لها زوجان فی الدنیا لِأیّهما تکون فی الآخرة؟ قیل: تکون لآخرهما. وقیل: تخیر فتختار أیّها شاء. مجموعة الفتاوی ج ۳ ص ۱۵ کتاب الجنة زن دو شوهر بجنت بکدام شوهر میرسد. بستان العارفین ص ۲۴۷ باب اذا کان لها زوجان. فتاوی محمودیه ج ۳ ص ۴۳۰ احوالِ جنت و جهنم.

(۲) عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، قَالَتْ..... قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ! اَلْمَرْأَةُ مِنَّا تَتَزَوَّجُ الزَّوْجَيْنِ وَالثَّلَاثَةَ وَالْأَرْبَعَةَ ثُمَّ تَمُوتُ فَتَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَيَدْخُلُونَ مَعَهَا مَنْ يَكُونُ زَوْجُهَا؟، قَالَ: "يَا أُمَّ سَلَمَةَ! إِنَّهَا تُخَيَّرُ فَتَخْتَارُ أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا. فَتَقُولُ: أَيْ رَبِّ إِنَّ هَذَا كَانَ أَحْسَنَهُمْ مَعِي خُلُقًا فِي دَارِ الدُّنْيَا فَزَوِّجْنِيهِ. يَا أُمَّ سَلَمَةَ ذَهَبَ حُسْنُ الْخُلُقِ بِخَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ". المعجم الکبیر للطبراني ج ۲۳ ص ۳۶۷ رقم الحدیث ۸۷۰ أُمُّ الْحَسَنِ، عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ. الْحَسَنُ عَنْ أُمِّهِ. المعجم الاوسط رقم الحدیث ۳۱۴۱، الترغیب والترهیب للمنذري رقم الحدیث ۵۷۲۰، مجمع الزوائد رقم الحدیث ۱۱۳۹۶، ورقم الحدیث ۱۸۷۵۴. الزواجر ج ۲ ص ۴۳۴. حادي الارواح لابن قیم ص ۲۲۸. کنزالعمال رقم الحدیث ۳۰۲۶.

سرې پيدا کړې شي او هغه ته به په نکاح ورکړې شي. (١)

کومه نابالغه جينۍ چې په ماشوم والي کې وفات شوې وي دا به په جنت کې چاته ورکولې شي؟

کومه نا بالغه جينۍ چې په ماشوم والي کې وفات شوې وي نو ددې حکم هم د هغه پاس مسئلې په شان دی چې (دا به جنت ته د داخليدو په وخت بالغه جوړه کړې شي او) ديته به په جنت کې اِختيار ورکړې شي چې دا په جنتيانو کې يو کس ځانله خوښ کړي نو هغه ته به په نکاح ورکړې شي.

او که په جنتيانو کې يې څوک خوښ نه شو نو بيا به ددې د پاره د حُورِعِين نه يو جنتي سړی پيدا کړې شي او هغه ته به په نکاح ورکړې شي. (٢)

نوټ: کوم هلک چې د بلوغ نه مخکې وفات شوي وي نو حشر به يې په همدې حالت کې کيږي خو چې کله جنت ته داخلولې شي نو بيا به د ځوانۍ په عُمر کې وي، هلته به د دُنيا ښځې او حُورې ده ته په نکاح ورکولې شي. (٣)

---

(١) في الغرائب: ولو ماتتْ قبل أنْ تتزوّجَ تخير ايضًا إنْ رضيتْ بآدميّ زوجت منه. وإنْ لم ترض فالله يخلق من الحور العِين فيزوجها منه. مجموعة الفتاوى ج ٣ ص ١٥ كتاب الجنة زن دو شوهر بجنت بكدام شوهر ميرسد. بستان العارفين ص ٢٤٧ باب اذا كان لها زوجان. فتاوى محموديه ج ٣ ص ٤٣٠، وص ٤٣٧ احوالِ جنت و جهنم. فتاوى فريديه ج ١ ص ٤٣٤ باب ما يتعلق بالروح والبرزخ والموت.

(٢) في الغرائب: ولو ماتتْ قبل أنْ تتزوّجَ تخير ايضًا إنْ رضيتْ بآدميّ زوجت منه. وإنْ لم ترض فالله يخلق من الحور العِين فيزوجها منه. مجموعة الفتاوى ج ٣ ص ١٥ كتاب الجنة زن دو شوهر بجنت بكدام شوهر ميرسد. بستان العارفين ص ٢٤٧ باب اذا كان لها زوجان. فتاوى محموديه ج ٣ ص ٤٣٠، وص ٤٣٧ احوالِ جنت و جهنم. فتاوى فريديه ج ١ ص ٤٤٠ باب ما يتعلق بالروح والبرزخ والموت.

(٣) وَسُئِلَ (ابن حجر الهيتمي) رَحِمَهُ اللهُ: هَل يحشر الطِّفل على صورته؟ وَهل يتزوّج من الحور العين؟ وَهل الولدان من جنس الحور؟ فَأجَاب بقوله: اَلطِّفل يكون فِي الحَشر على خلقته، ثمَّ عِند دُخُوله الجنَّة يزدَاد فِيهَا حَتَّى يكون كَالبَالِغ ثمَّ يتزوّج من نساء الدُّنيَا وَمن الحور. وهنّ والولدان جنس وَاحِد. الفتاوى الحديثية لابن حجر الهيتمي ج ١ ص ١٣٠.

که مسلمان خاوند د ګناهونو د وجې جهنم ته لاړ شي او ښځه يې جنت ته لاړه شي نو دواړه به څنګه ملاويږي ؟

که مسلمان خاوند ګناهګار وفات شوې وي او په قيامت کې دا جهنم ته لاړ شي او ښځه يې نېک عمَله وي جنت ته لاړه شي ، نو اوس سوال دادی چې دوی دواړه به څنګه ملاويږي ؟
ددې جواب دادی چې مسلمان خو جهنم ته صرف د ګناهونو د صفائي د پاره ځي ، دائمي خو په جهنم کې نه وي ، نو د سزا خوړلو نه پس به د جهنم نه راويستلې شي او جنت ته به داخلولې شي . بيا به د خپلې بي بي سره هميشه وي .
بل دا چې دا خو يقيني خبره ده چې جنت کې غم او خفګان نشته ، نو دا مسلمانه جنتي ښځه به نشي خفه کولی . (١)

که خاوند د دُنيا نه کافر تللې وي او ښځه يې مسلمانه وي نو دا به په جنت کې چاته ورکولې شي ؟

که ديوې ښځې خاوند د دُنيا نه کافر تللې وي ، خو دا ښځه يې مسلمانه وي نو چونکه

---

(١) ... وأهل الكبائر من المؤمنين لايخلدون فى النار وإن ماتو من غير توبة ، لقوله تعالى : ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَه﴾ . شرح عقائد ص ١١٦ مبحث اهل الكبائر من المؤمنين ...

وَاعْلَمْ أَنَّ مَذْهَبَ أَهْلِ السُّنَّةِ وَمَا عَلَيْهِ أَهْلُ الْحَقِّ مِنَ السَّلَفِ وَالْخَلَفِ أَنَّ مَنْ مَاتَ مُوَحِّدًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قَطْعًا عَلَى كُلِّ حَالٍ فَإِنْ كَانَ سَالِمًا مِنَ الْمَعَاصِيْ كَالصَّغِيْرِ وَالْمَجْنُوْنِ وَالَّذِي اتَّصَلَ جُنُوْنُهُ بِالْبُلُوْغِ وَالتَّائِبِ تَوْبَةً صَحِيْحَةً مِنَ الشِّرْكِ أَوْ غَيْرِهِ مِنَ الْمَعَاصِيْ إِذَا لَمْ يُحْدِثْ مَعْصِيَةً بَعْدَ تَوْبَتِهِ وَالْمُوَفَّقُ الَّذِيْ لَمْ يُبْتَلَ بِمَعْصِيَةٍ أَصْلًا فَكُلُّ هٰذَا الصِّنْفِ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يَدْخُلُوْنَ النَّارَ أَصْلًا ، لَكِنَّهُمْ يَرِدُوْنَهَا عَلَى الْخِلَافِ الْمَعْرُوْفِ فِي الْوُرُوْدِ ، وَالصَّحِيْحُ أَنَّ الْمُرَادَ بِهِ الْمُرُوْرُ عَلَى الصِّرَاطِ وَهُوَ مَنْصُوْبٌ عَلَى ظَهْرِ جَهَنَّمَ أَعَاذَنَا اللهُ مِنْهَا وَمِنْ سَائِرِ الْمَكْرُوْهِ . وَ أَمَّا مَنْ كَانَتْ لَهُ مَعْصِيَةٌ كَبِيْرَةٌ وَمَاتَ مِنْ غَيْرِ تَوْبَةٍ فَهُوَ فِيْ مَشِيْئَةِ اللهِ تَعَالَى فَإِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَأَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ أَوَّلًا وَجَعَلَهُ كَالْقِسْمِ الْأَوَّلِ ، وَإِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ الْقَدْرَ الَّذِيْ يُرِيْدُهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ثُمَّ يُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ فَلَا يَخْلُدُ فِي النَّارِ أَحَدٌ مَاتَ عَلَى التَّوْحِيْدِ . شرح النووي على مسلم ج ١ ص ٢١٧ كتاب الايمان باب الدَّلِيلِ عَلَى أَنَّ مَنْ مَاتَ عَلَى التَّوْحِيدِ دَخَلَ الْجَنَّةَ قَطْعًا . فتاوى محموديه ج ٣ ص ٤٣٢ احوالِ جنت و جهنم .

کافر خو دائمي په جهنم کې وي ، دده د جهنم نه راوتل محال دي نو دي مسلمانې ښځې ته به اختیار ورکړې شي چې دا ځانله په جنتیانو کې یو کس خوښ کړي ، خو که څوک یې خوښ نه شو نو بیا به ورته یو جنتي خاوند پیدا کړې شي او د هغه سره به ورله نکاح اوکړې شي .(١)

په جنت کې به جماع وي خو مَني خارجیدل او غسل به نه وي

په جنت کې به د خپلو بیبیانو او حُورو سره جماع (کوروالې) وي .(٢)

خو ددې سره به مَني نه خارجیږي؛ ځکه جنت پاک ځای دی ، هلته ناپاکي نشته .(٣)

---

(١) فتاوی فریدیه ج ١ ص ٤٣٣ باب ما یتعلق بالروح والبرزخ والموت .

(٢) عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ: « يُعْطَى الْمُؤْمِنُ فِي الْجَنَّةِ قُوَّةَ كَذَا وَكَذَا مِنَ الْجِمَاعِ »، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَوَ يُطِيقُ ذَلِكَ ؟ قَالَ : « يُعْطَى قُوَّةَ مِائَةٍ » . سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٣٦ قال الالباني: حسنٌ صحيح . مشكاة المصابيح كتابُ أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صفة الجنة وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٣٦(٢٥) .

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيَمَسُّ أَهْلُ الْجَنَّةِ نِسَاءَهُمْ؟ قَالَ : « نَعَمْ ، بِذَكَرٍ لَا يَمَلُّ وَفَرْجٍ لَا يَحْفَى ، وَشَهْوَةٍ لَا تَنْقَطِعُ » . صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٥٩ . مسند البزار رقم الحديث ٩٤١٦ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٦٧٤ ، و رقم الحديث ٧٧٢١ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٦ ، بستان الواعظين لابن الجوزي ج ١ ص ١٣٤ رقم الحديث ٢٣١ . مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٨٤٧ بابٌ في اكل اهل الجنة وشربهم و شهواتهم رقم الحديث ١٨٧٥٠ .

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ، قَالَ : قِيلَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَنُفْضِي إِلَى نِسَائِنَا فِي الْجَنَّةِ ؟ قَالَ : « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ لَيُفْضِي فِي الْغَدَاةِ الْوَاحِدَةِ إِلَى مِائَةِ عَذْرَاءَ » . صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٦١ . المعجم الاوسط رقم الحديث ٧١٨ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٥ . كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٣٦٠ . الدرالمنثور في التفسير بالمأثور ج ١ ص ١٠٠ .

(٣) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: هَلْ يَتَجَامَعُ أَهْلُ الْجَنَّةِ ؟ قَالَ : « نَعَمْ ، دِحَامًا دِحَامًا وَلَكِنْ لَا مَنِيَّ وَلَا مَنِيَّةَ » .

د حضرت ابوامامة رضي الله عنه نه روایت دی چې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوشوه : آیا جنتیان به جماع کوي؟ نبي علیه السلام ورته اوفرمایل : آو ، باربار په پوره قوّت سره به یې کوي ، خو مَني به نه وي ←←←

همدارنګې په دې جِماع سره به په دوی باندې غُسل هم نه لازمیږي . (١)

د کوروالي نه پس به دا ښځې دوباره باکرې ګرځي . يعنی همیشه به باکرې وي . (٢)

غِلمان به د خدمت د پاره وي ، د جِماع د پاره به نه وي

په جنت کې به هر جنتي ته غِلمان يعنی د خدمت د پاره د ملغلرو په شان ښائسته ځوانان هلکان ورکولې شي . (٣)

←←← (يعنی اِنزال به نه کیږي) ، او مرګ به هم نه وي .

صفة الجنة لابن ابي الدنيا بَابُ جِمَاعِ أَهْلِ الْجَنَّةِ رقم الحديث ٢٦٠ ، ورقم الحديث ٣٦٧ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٤٧٩ . والنشور للبيهقي رقم الحديث ٣٦٧ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٧١٤ . تفسير ابن كثير ج ٣ ص ٢٥٧ و ج ٨ ص ٢١ . مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٨٤٧ بابٌ في اكل اهل الجنة وشربهم و شهواتهم رقم الحديث ١٨٧٤٨ . الزواجر ج ٢ ص ٤٣٣ . كنز العمال رقم الحديث ٣٩٣٥٨ ، ورقم الحديث ٣٩٧٧٧ . الدر المنثور في التفسير بالماثور ج ١ ص ١٠٠ .

(١) وَلَيْسَت الْجَنَّةَ دَار تَكْلِيف فَلَا يجب فِيهَا غُسل وَلَا غَيره ، بِخِلَاف الدُّنْيَا فَلَا تقاس تِلْكَ الدَّار بِهَذِهِ الدَّار . الفتاوى الحديثية لابن حجر الهيتمي ج ١ ص ٦ . فتاوى محموديه ج ٣ ص ٤٢٠ احوالِ جنت و جهنم .

(٢) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: أَنَطَأُ فِي الْجَنَّةِ ؟ قَالَ : نَعَمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ دَحْمًا دَحْمًا فَإِذَا قَامَ عَنْهَا رَجَعَتْ مُطَهَّرَةً بِكْرًا .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه نه روايت دی چې د رسولُ الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه اوشوه : آيا مونږ به په جنت کې کوروالي کوو ؟ نبي عليه السلام ورته اوفرمايل : آو ، قَسَم په هغه ذات چې د هغه په قبضهٔ قدرت کې زما ساه ده چې جنتيان به بار بار په ډير قوّت سره کوروالي کوي ، چې کله جنتي ورنه راپاڅي نو بي بي به بيا واپس باکره شي .

صحيح ابن حبان محققا بَابُ وَصْفِ الْجَنَّةِ وَأَهْلِهَا ذِكْرُ الْإِخْبَارِ بِأَنَّ الْمَرْءَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إذا وطيء جَارِيَتَهُ فِيهَا عَادَتْ بِكْرًا كَمَا كَانَتْ رقم الحديث ٧٤٠٢ . إسناده حسن . رجاله ثقات رجال مسلم . تفسير ابن كثير ج ٧ ص ٥٣٣ . الدر المنثور في التفسير بالماثور ج ١ ص ١٠١ ، و ج ٧ ص ٦٥ . العمل الصالح رقم الحديث ١٩٥٩ .

(٣) الله جل جلاله فرمايي ﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ ۚ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴾ . الدهر آية ١٩ .

ترجمه : او ګرځي به په دې جنتيانو باندې داسې هلکان چې هميشه به ځوانان وي ، چې کله ته دوی ته اوګورې نو دا ګمان به ورباندې اوکړې چې ګني دوی خوَرې وَرې ملغلرې دي .

بل ځای فرمايي ، ﴿ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴾ . الطور آية ٢٤ . ←←←←

خو دا به د جماع د پاره نه وي، بلکه صرف د خدمت د پاره به وي. (١)

←←← ترجمه: او د دوی کېرچاپېره به د دوی د خدمت د پاره داسې هلکان گرځي گويا چې دوی (د ډېر ښائست په وجه) په پَرده (سیپۍ) کې پَټې ساتلې شوې (قیمتي) ملغلرې دي.

قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: وَمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ إِلَّا يَسْعَى عَلَيْهِ أَلْفُ غُلَامٍ، وَكُلُّ غُلَامٍ عَلَى عَمَلٍ مَا عَلَيْهِ صَاحِبُهُ. تفسير البغوي ج ۴ ص ۲۹۳ سورة الطور آية ۲۴. تفسير القرطبي ج ۱۷ ص ٦۹ سورة الطور آية ۲۴.

(١) والأشبه أن هؤلاء الولدان مخلوقون من الجنة كالحور العين خدماً لهم وغلماناً. حادي الأرواح إلى بلاد الأفراح لابن قيم الجوزي ص ۲۱٦ الباب الثاني والخمسون: في ذكر خدمهم وغلمانهم. فتاوى محموديه ج ۳ ص ۴۲۰ احوال جنت و جهنم.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ يَوْمَ نَقُوْلُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُوْلُ هَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ ﴾

ق آية ۳۰.

د جهنم عذابونه

تاليف

آبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

فاضلِ جامعه امدادُ العلوم پشاور صدر، ووفاق المدارس العربية ملتان

ايم اے عبدالولی خان يونيورسٹی مردان

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د جهنم عذابونه

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَّا نَبِيَّ بَعْدَهُ ، وَلَا رَسُوْلَ بَعْدَهُ ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِيْنَ ، وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهُ وَتَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ

أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْٓا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُوْنَ اللهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴾. (١)

وَقَالَ تَعَالٰى: ﴿ يَوْمَ نَقُوْلُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُوْلُ هَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ ﴾. (٢)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : نَارُكُمْ جُزْءٌ مِّنْ سَبْعِيْنَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ . (٣)

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْمُ .

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! څوک چې په دُنيا کې د الله تعالى د

---

(١) التحريم آية ٦ .

(٢) ق آية ٣٠ .

(٣) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: « نَارُكُمْ جُزْءٌ مِّنْ سَبْعِيْنَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ » . قِيْلَ : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً . قَالَ : « فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّيْنَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا » . صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ، وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ٣٢٦٥ . صحيح مسلم كتاب الْجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابٌ فِي شِدَّةِ حَرِّ نَارِ جَهَنَّمَ وَبُعْدِ قَعْرِهَا وَمَا تَأْخُذُ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ رقم الحديث ٣٠ (٢٨٤٣) . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٦٥(١) . شعب الايمان رقم الحديث ١٤٣ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٧٣٢٧ . سنن الترمذي رقم الحديث ٢٥٨٩ . سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤٣١٨ . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٧٥٣ .

حکمونو نافرماني کوي که هغه کافران وي یا نور ګناهګاران وي نو د دوی د پاره په قرآن کریم او احادیثو کې د جهنم سختې سزاګانې او مختلف عذابونه ذکر شوي.

په نن موضوع کې به إن شاء الله زه تاسو ته د جهنم عذابونه او سزاګانې ذکر کوم، دا ددې د پاره چې مسلمانان ددینه خبر شي او ددینه د بچ کیدو کوشش او کړي.

خو اول درته د "جهنم" تعریف او ددې نومونه ذکر کوم:

د "جهنم" تعریف

د لغت په کتابونو کې د جهنم تعریف داسې شوی:

(جَهَنَّمُ): اِسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ النَّارِ الَّتِيْ يُعَذِّبُ بِهَا اللهُ عِبَادَهُ. (١)

جهنم نوم د هغه اُور د پاره دی په کوم سره چې الله تعالی (کافرانو او ګناهګارانو) بندګانو ته (په آخرت کې) عذاب ورکوي.

کافران به همیشه په جهنم کې وي، او مسلمانان به صرف د ګناهونو ختمولو د پاره جهنم ته داخلولې شي

په دې خبره ځان پوهه کړئ چې څوک په کُفر، شِرک او اِرتداد باندې مَړ شوې وي نو دوی به همیشه په جهنم کې وي. (٢)

ځکه د جهنم اُور اصلاً د کافرانو د پاره تیار شوې دی. (٣)

---

(١) مختار الصحاح ج ١ ص ٦٣ ج ٥ ن م. تاج العروس ج ٣١ ص ٤٣٧ ج ٥ ن م.

(٢) الله تعالی د کافرانو او مشرکانو په باره کې فرمایي:

﴿ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾. البقرة آية ٣٩.

﴿اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَالْمُشْرِكِيْنَ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ اُولٰٓئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴾. البينة آية ٦.

الله تعالی د مرتدینو په باره کې فرمایي: ﴿ وَمَنْ يَّرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴾. البقرة آية ٢١٧.

(٣) الله تعالی فرمایي: ﴿ فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِيْ وَقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۚ اُعِدَّتْ لِلْكٰفِرِيْنَ ﴾. البقرة آية ٢٤.

او کومو مسلمانانو چې ګناهونه کړي او ددينه يې توبه نه وي ويستلي نو دوی به د مؤقت وخت د پاره جهنم ته داخلولې شي، دوی ته به د خپلو ګناهونو په مقدار سزا ورکولې شي بيا به د جهنم نه راويستلې شي او جنت ته به داخلولې شي.

د دوزخ مختلف نومونه

په قرآن کريم کې د دوزخ مختلف نومونه ذکر شوي:

١. جَهَنَّم. (١) ٢. اَلنَّار. (٢) ٣. سَعِيْر. (٣) ٤. سَقَرْ. (٤)

٥. جَحِيْم. (٥) ٦. دَارُ الْبَوَار. (٦) ٧. حُطَمَة. (٧)

جهنم به د قيامت په ورځ ميدانِ محشر ته راوستې شي

الله تعالى فرمايي:

﴿ كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ۝ وَجَآءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ۝ وَجِاْىٓءَ يَوْمَئِذٍۭ

---

(١) الله تعالى فرمايي: ﴿ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ۝ لِّلطَّاغِينَ مَآبًا ﴾. النبا آية ٢١، ٢٢.

(٢) الله ﷻ فرمايي: ﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾. البقرة آية ٣٩

(٣) الله تعالى فرمايي: ﴿ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ﴾. الشورى آية ٧.

(٤) الله تعالى فرمايي: ﴿ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴾. القمر آية ٤٨.

بل ځای فرمايي: ﴿ وَمَآ أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ ۝ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴾. المدثر آية ٢٧، ٢٨.

(٥) الله تعالى فرمايي: ﴿ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴾. النازعات آية ٣٦.

(٦) الله تعالى فرمايي: ﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ۝ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴾. ابراهيم آية ٢٨، ٢٩.

(٧) الله تعالى فرمايي: ﴿ كَلَّا ۖ لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝ وَمَآ أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ۝ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴾. الهمزة آية ٤ تا ٧.

ددې اکثرو آيتونو ترجمه روستو ځای په ځای ذکر شوی.

بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ ﴾.(١)

ترجمه: حقه ده دا خبره، هر کله چې زمکه اُوخوزولې شي په بار بار خوزولو سره (او ددې د پاسه هر څه ریزه ریزه کړې شي). او ستا رب (یعنی د هغه حُکم) به راشي، او فرښتې به صَف صَف راشي (یعنی صفونه به جوړ کړي). او په دغه ورځ به جهنم راوستلې شي، نو په دغه ورځ به انسان نصیحت حاصل کړي، او نصیحت به ده ته څه فائده ورکړي؟ (یعنی په دغه ورځ به نصیحت اخیستل ده ته هیڅ فائده نه ورکوي).(٢)

---

(١) الفجر آية ٢١ تا ٢٣.

(٢) {كَلَّا} أَيْ: حَقًّا {إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا} أَيْ: وُطِئَتْ وَمُهِّدَتْ وَسُوِّيَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ، وَقَامَ الْخَلَائِقُ مِنْ قُبُورِهِمْ لِرَبِّهِمْ. {وَجَاءَ رَبُّكَ} يَعْنِي: لِفَصْلِ الْقَضَاءِ بَيْنَ خَلْقِهِ .... وَالْمَلَائِكَةُ يَجِيئُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ صُفُوفًا صُفُوفًا..... {يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ} أَيْ: عَمَلَهُ وَمَا كَانَ أَسْلَفَهُ فِي قَدِيمِ دَهْرِهِ وَحَدِيثِهِ. {وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى} أَيْ: وَكَيْفَ تَنْفَعُهُ الذِّكْرَى؟ . تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٣٩٩.

{كَلَّا} رَدْعٌ لَهُمْ عَنْ ذَلِكَ {إِذَا دُكَّتِ الْأَرْض دَكًّا دَكًّا} زُلْزِلَتْ حَتَّى يَنْهَدِمَ كُلُّ بِنَاءٍ عَلَيْهَا وَيَنْعَدِم {وَجَاءَ رَبّك} أَيْ أَمْره {وَالْمَلَك} أَيْ الْمَلَائِكَة {صَفًّا صَفًّا} حَال أَيْ مُصْطَفِّينَ أَوْ ذَوِي صفوفٍ كثيرةٍ {وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّم} تُقَادُ بِسَبْعِينَ أَلْف زِمَامٍ، كُلُّ زِمَامٍ بِأَيْدِي سَبْعِينَ أَلْف مَلَكٍ، لَهَا زَفِيرٌ وَتَغَيُّظٌ {يَوْمَئِذٍ} بَدَل مِنْ إِذَا وَجَوَابهَا {يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ} أَيْ الْكَافِر مَا فَرَّطَ فِيهِ {وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى} اِسْتِفْهَام بِمَعْنَى النَّفْيِ أَيْ لَا يَنْفَعهُ تَذَكُّره ذَلِكَ. تفسير الجلالين ص ٨٠٧.

قَوْلُهُ تَعَالَى: (وَجَاءَ رَبُّكَ) أَيْ أَمْرُهُ وَقَضَاؤُهُ، قَالَهُ الْحَسَنُ. وَهُوَ مِنْ بَابِ حَذْفِ الْمُضَافِ. وَقِيلَ: أَيْ جَاءَهُمُ الرَّبُّ بِالْآيَاتِ الْعَظِيمَةِ، وَهُوَ كَقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ﴾ [البقرة: ٢١٠]، أَيْ بِظُلَلٍ. وَقِيلَ: جَعَلَ مَجِيءَ الْآيَاتِ مَجِيئًا لَهُ، تَفْخِيمًا لِشَأْنِ تِلْكَ الْآيَاتِ. وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى فِي الْحَدِيثِ: (يَا بْنَ آدَمَ! مَرِضْتُ فَلَمْ تَعُدْنِي، وَاسْتَسْقَيْتُكَ فَلَمْ تَسْقِنِي، وَاسْتَطْعَمْتُكَ فَلَمْ تُطْعِمْنِي)..... (وَالْمَلَكُ) أَيِ الْمَلَائِكَةُ. (صَفًّا صَفًّا) أي صفوفا..... (يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ) أَيْ يَتَّعِظُ وَيَتُوبُ، وَهُوَ الْكَافِرُ، أَوْ مَنْ هِمَّتُهُ مُعْظَمُ الدُّنْيَا. (وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى) أَيْ وَمِنْ أَيْنَ لَهُ الِاتِّعَاظُ وَالتَّوْبَةُ وَقَدْ فَرَّطَ فِيهَا فِي الدُّنْيَا. وَيُقَالُ: أَيْ وَمِنْ أَيْنَ لَهُ مَنْفَعَةُ الذِّكْرَى. فَلَا بُدَّ مِنْ تَقْدِيرِ حَذْفِ الْمُضَافِ، وَإِلَّا فَبَيْنَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ وَبَيْنَ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى تنافٍ، قاله الزمخشري. تفسير القرطبي ج ٢٠ ص ٥٤.

د جهنم به اَويا زره واګې وي، او هره واګه به اَويا زره فرښتو نيولې وي

د جهنم به اَويا زره (٧٠٠٠٠) واګې وي، او هره واګه به اَويا زره (٧٠٠٠٠) فرښتو نيولې وي.

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا. (١)

د قيامت په دغه ورځ به جهنم راوستې شي، ددې به اَويا زره (٧٠٠٠٠) واګې وي، د هرې واګې سره به اَويا زره (٧٠٠٠٠) فرښتې وي چې دا به راکاږي.

د حديث تشريح: چې کله د قيامت په ورځ دا هر څه ريزه ريزه شي او زمکه هوار ميدان کړې شي نو جهنم چې الله تعالى په کوم ځای کې پيدا کړی فرښتې به يې د هغه ځای نه په راښکلو راولي، ددې جهنم به اَويازره (٧٠٠٠٠) واګې وي، او هره واګه به اَويازره (٧٠٠٠٠) فرښتو نيولې وي چې دا مجموعه څلور اَربه او نوي کروړه (٤٩٠٠٠٠٠٠٠٠) فرښتې شوی. (٢)

فرښتې به دا جهنم په داسې ځای کې کيږدي چې د محشر واله خلقو او جنت په مينځ کې به وي، بيا به د جهنم د پاسه پُل صراط کيښودې شي چې دا به جنت ته د تللو لاره وي، نيک عمَله مسلمانان به په آسانه پرې تېر شي، او کافران او ګناهګاران به ترې لاندې جهنم ته اُوغورځيږي.

فرښتو به جهنم د واګو نه ځکه نيولې وي ځکه دا به غصه وي چې چيرته د محشر په ټولو

(١) صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابٌ فِي شِدَّةِ حَرِّ نَارِ جَهَنَّمَ وَبُعْدِ قَعْرِهَا وَمَا تَأْخُذُ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ رقم الحديث ٢٩(٢٨٤٢). سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٧٣. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٦٦(٢)، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٧٥٨.

(٢) ځکه اَويازره (٧٠٠٠٠) ته چې په اَويازره (٧٠٠٠٠) کې ضرب ورکړې شي نو ددينه څلور اَربه او نوي کروړه (٤٩٠٠٠٠٠٠٠٠) جوړيږي. ابوالشمس علي عنه

خلقو باندې په يو ځل حمله اونکړي او ټول تباه نکړي. (١)

البته جهنم به هر مُتکبّر، سرکشه، او مغرور فخر کوونکي د خلقو د مينځ نه راټول کړي او خپلې خېټې ته به يې داخل کړي (لکه دا مضمون په يو اوږد حديث کې هم ذکر شوی). (٢)

د قيامت په ورځ به جهنم ښکاره کړې شي او هر کس به يې په يقين سره اوګوري

١. الله تعالى فرمايي: ﴿ فَإِذَا جَآءَتِ الطَّآمَّةُ الْكُبْرٰى ۝ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا

(١) مظاهر حق ج ٩ بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا.

ملاعلي قاري رَحِمَهُ اللهُ په "مرقاة" کې هم ددې حديث تحقيق داسې کړی: (يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ) اَلْبَاءُ لِلتَّعْدِيَةِ أَيْ يُؤْتَى بِهَا مِنَ الْمَكَانِ الَّتِيْ خَلَقَهَا اللهُ تَعَالَى فِيْهِ، وَيَدُلُّ عَلَيْهِ قَوْلُ اللهِ تَعَالَى فِيْهِ: {وَجِايْٓءَ يَوْمَئِذٍۢ بِجَهَنَّمَ} [الفجر آية ٢٣] (يَوْمَئِذٍ) أَيْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقْتَ النَّدَامَةِ وَالْحَسْرَةِ وَالْعَلَامَةِ (لَهَا سَبْعُوْنَ أَلْفَ زِمَامٍ) بِكَسْرِ الزَّايِ وَهُوَ مَا يُشَدُّ بِهِ (مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُوْنَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّوْنَهَا) أَيْ يَسْحَبُوْنَهَا. أَيْ إِلَى أَنْ تُدَارَ بِأَرْضٍ لَا تَبْقَى لِلْجَنَّةِ طَرِيْقٌ إِلَّا الصِّرَاطُ عَلَى ظَهْرِهَا. وَفَائِدَةُ هٰذِهِ الْأَزِمَّةِ الَّتِيْ يُجَرُّ بِهَا بَعْدَ الْإِشَارَةِ إِلَى عَظَمَتِهَا مَنْعُهَا مِنَ الْخُرُوْجِ عَلَى الْمَحْشَرِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللهُ مِنْهُمْ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج ٩ ص ٣٦١٣ بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا.

(٢) عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ رضي الله عنه قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: إِذَا جَمَعَ اللهُ النَّاسَ فِيْ صَعِيْدٍ وَاحِدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَقْبَلَتِ النَّارُ يَرْكَبُ بَعْضُهَا بَعْضًا، وَخَزَنَتُهَا يَكُفُّوْنَهَا، وَهِيَ تَقُوْلُ: وَعِزَّةِ رَبِّيْ لَيُخَلِّيَنَّ بَيْنِيْ وَبَيْنَ أَزْوَاجِيْ أَوْ لَأَغْشَيَنَّ النَّاسَ عُنُقًا وَاحِدًا. فَيَقُوْلُوْنَ: وَمَنْ أَزْوَاجُكِ؟ فَتَقُوْلُ: كُلُّ مُتَكَبِّرٍ جبارٍ، فَتُخْرِجُ لِسَانَهَا فَتَلْتَقِطُهُمْ بِهِ مِنْ بَيْنِ ظَهْرَانَيِ النَّاسِ، فَتَقْذِفُهُمْ فِيْ جَوْفِهَا. ثُمَّ تَسْتَأْخِرُ. ثُمَّ تُقْبِلُ يَرْكَبُ بَعْضُهَا بَعْضًا، وَخَزَنَتُهَا يَكُفُّوْنَهَا وَهِيَ تَقُوْلُ: وَعِزَّةِ رَبِّيْ لَيُخَلِّيَنَّ بَيْنِيْ وَبَيْنَ أَزْوَاجِيْ أَوْ لَأَغْشَيَنَّ النَّاسَ عُنُقًا وَاحِدًا. فَيَقُوْلُوْنَ: وَمَنْ أَزْوَاجُكِ؟ فَتَقُوْلُ: كُلُّ جَبَّارٍ كَفُوْرٍ، فَتَلْقُطُهُمْ بِلِسَانِهَا مِنْ بَيْنِ ظَهْرَانَيِ النَّاسِ فَتَقْذِفُهُمْ فِيْ جَوْفِهَا. ثُمَّ تَسْتَأْخِرُ ثُمَّ تُقْبِلُ فَيَرْكَبُ بَعْضُهَا بَعْضًا وَخَزَنَتُهَا يَكُفُّوْنَهَا وَهِيَ تَقُوْلُ: وَعِزَّةِ رَبِّيْ لَيُخَلِّيَنَّ بَيْنِيْ وَبَيْنَ أَزْوَاجِيْ أَوْ لَأَغْشَيَنَّ النَّاسَ عُنُقًا وَاحِدًا. فَيَقُوْلُوْنَ: مَنْ أَزْوَاجُكِ؟ فَتَقُوْلُ: كُلُّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٍ، فَتَلْقُطُهُمْ بِلِسَانِهَا مِنْ بَيْنِ ظَهْرَانَيِ النَّاسِ، فَتَقْذِفُهُمْ فِيْ جَوْفِهَا ثُمَّ تَسْتَأْخِرُ، وَيَقْضِي اللهُ بَيْنَ الْعِبَادِ. مسند ابي يعلى الموصلي مِنْ مُسْنَدِ أَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ ج٢ ص ٣٧٩ رقم الحديث ١١٢٥. رجاله ثقات. الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج٢ ص ٥٣٥ سورة النساء في تفسير آية ٣٦. كنز العمال رقم الحديث ٧٧٨٢ الكبر والخيلاء.

سَعَىٰ ۝ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴾.(۱)

ترجمه: یبا هر کله چې (د قیامت) هغه لویه هنګامه راشي. په کومه ورځ چې به انسان هغه عملونه رایاد کړي کوم چې ده کړي وي . او جهنم به د هر لیدونکي د پاره رابنکاره کړې شي.

(یعنی د جهنم نه به پَرده لرې کړې شي او هر کس به یې په خپلو سترګو اُوګوري).(۲)

۲. بل ځای الله ربّ العزت فرمایي:

﴿ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ۝ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴾.(۳)

ترجمه: تاسو به خامخا جهنم اُوګورئ. بیا تاسو به خامخا دا جهنم د یقین په سترګو اُوګورئ.

فائده: په دې آیت کې الله تعالی دوه پیرې په تاکید سره وویل چې " تاسو به خامخا یقیني جهنم اوګورئ ". یا دا مطلب چې په اول ځل به یې د لرې نه اوګورئ او په دویم ځل به یې د نزدې نه اوګورئ. (۴)

---

(۱) النازعات آیة ۳۴ تا ۳۶.

(۲) { فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى} يَعْنِي النَّفْخَةَ الثَّانِيَةَ الَّتِي فِيهَا الْبَعْثُ وَقَامَتِ الْقِيَامَةُ، وَسُمِّيَتِ الْقِيَامَةُ: "طَامَّةً" لِأَنَّهَا تَطُمُّ عَلَى كُلِّ هَائِلَةٍ مِنَ الْأُمُورِ، فَتَعْلُو فَوْقَهَا وَتَغْمُرُ مَا سِوَاهَا، وَ"الطَّامَّةُ" عِنْدَ الْعَرَبِ: الدَّاهِيَةُ الَّتِي لَا تُسْتَطَاعُ. {يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى} مَا عَمِلَ فِي الدُّنْيَا مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ. {وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى} قَالَ مُقَاتِلٌ يُكْشَفُ عَنْهَا الْغِطَاءُ فَيَنْظُرُ إِلَيْهَا الْخَلْقُ. تفسير البغوي ج ۸ ص ۳۳۰.

{فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى} وَهُوَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ. قَالَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا. سُمِّيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّهَا تَطُمُّ عَلَى كُلِّ أَمْرٍ هَائِلٍ مُفْظِعٍ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ} [القمر: ۴۶]. {يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى} أَيْ: حِينَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ابْنُ آدَمَ جَمِيعَ عَمَلِهِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ، كَمَا قَالَ: {يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى} [الفجر: ۲۳]. {وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى} أَيْ: أُظْهِرَتْ لِلنَّاظِرِينَ فَرَآهَا النَّاسُ عِيَانًا. تفسير ابن كثير ج ۸ ص ۳۱۷.

(۳) التكاثر آية ٦، ۷.

(۴) {لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ} قَرَأَ ابْنُ عَامِرٍ وَالْكِسَائِيُّ: "لَتُرَوُنَّ" بِضَمِّ التَّاءِ مِنْ أَرَيْتُهُ الشَّيْءَ، ←←←

د سختې غصې په وجه د جهنم شور او آوازونه

د قيامت په ورځ چې کله جهنم دې کافرانو او مشرکينو لره د لرې نه اوګوري نو د ډيرې غصې په وجه به غرَمبارې، شور او آوازونه کوي.

١. الله تعالى په قرآن کريم کې ددې تذکره داسې کړې:

﴿إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا﴾.(١)

ترجمه: کله چې دا جهنم دوی (کافرانو او ګناهګارانو) لره د لرې نه اوګوري نو دوی به د جهنم د غصې نه جُوشيدل (غرَمبارې) او آوازونه واوري.(٢)

←←← وَقَرَأَ الْآخَرُونَ بِفَتْحِ التَّاءِ، أَيْ: تَرَوْنَهَا بِأَبْصَارِكُمْ مِنْ بَعِيدٍ. {ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا} مُشَاهَدَةً {عَيْنَ الْيَقِينِ}. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٥١٩.

{ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا} تكرير للتأكيد. أو الأولى إذا رأيتهم من مكان بعيد والثانية إذا وردوها. أو المراد بالأولى المعرفة وبالثانية الإبصار. {عَيْنَ الْيَقِينِ} أي الرؤية التي هي نفس اليقين. فإن علم المشاهدة أعلى مراتب اليقين. تفسير البيضاوي ج ٥ ص ٣٣٤.

(١) الفرقان آية ١٢.

(٢) {إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا} غَلَيَانًا كَالْغَضْبَانِ إِذَا غَلَى صَدْرُهُ مِنَ الْغَضَبِ {وَزَفِيرًا} صَوْتًا شَدِيدًا أَوْ سَمَاعُ التَّغَيُّظِ رؤيته وعلمه. تفسير الجلالين ص ٤٧١.

(إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ) أَيْ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ. (سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا) قِيلَ: الْمَعْنَى إِذَا رَأَتْهُمْ جَهَنَّمُ سَمِعُوا لَهَا صَوْتَ التَّغَيُّظِ عَلَيْهِمْ. وَقِيلَ: الْمَعْنَى إِذَا رَأَتْهُمْ خُزَّانُهَا سَمِعُوا لَهُمْ تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا حِرْصًا عَلَى عَذَابِهِمْ. وَالْأَوَّلُ أَصَحُّ .... وَقَالَ الْكَلْبِيُّ: سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا كَتَغَيُّظِ بَنِي آدَمَ وَصَوْتًا كَصَوْتِ الْحِمَارِ. وَقِيلَ: فِيهِ تَقْدِيمٌ وَتَأْخِيرٌ، سَمِعُوا لَهَا زَفِيرًا وَعَلِمُوا لَهَا تَغَيُّظًا. وَقَالَ قُطْرُبٌ: التَّغَيُّظُ لَا يُسْمَعُ، وَلَكِنْ يُرَى، وَالْمَعْنَى: رَأَوْا لَهَا تَغَيُّظًا وَسَمِعُوا لَهَا زَفِيرًا. تفسير القرطبي ج ١٣ ص ٧.

وَقَوْلُهُ: {إِذَا رَأَتْهُمْ} أَيْ: جَهَنَّمُ {مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ} يَعْنِي: فِي مَقَامِ الْمَحْشَرِ. قَالَ السُّدِّيُّ: مِنْ مَسِيرَةِ مِائَةِ عَامٍ {سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا} أَيْ: حَنَقًا عَلَيْهِمْ. كَمَا قَالَ تَعَالَى: {إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ}. تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٧.

۲ . بل ځای الله رب العزت فرمایي :

﴿ إِذَآ أُلۡقُواْ فِيهَا سَمِعُواْ لَهَا شَهِيقٗا وَهِيَ تَفُورُ ۝ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلۡغَيۡظِۖ ﴾. (١)

ترجمه : کله چې دا کافران په دې جهنم کې واچولې شي نو دوی به ددې جهنم د غرَمباري آواز واوري او دا به جُوش وهي . (دا جهنم به کافرانو ته دومره غصه وي) قریبه ده چې د ډیرې غصې په وجه (د اُور یوه حصه د بلې حصې نه) اُوشلیږي . (٢)

۳ . حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنهما فرمایي :

إِنَّ الْعَبْدَ لَيُجَرُّ إِلَى النَّارِ، فَتَشْهَقُ إِلَيْهِ شَهْقَةَ الْبَغْلَةِ إِلَى الشَّعِيرِ، ثُمَّ تَزْفِرُ زَفْرَةً لَا يَبْقَى أَحَدٌ إِلَّا خَافَ. (٣)

بیشکه یو (ګناهګار) بنده به جهنم طرف ته راښکلې شي نو دا جهنم به ده ته (د غصې په وجه) غرارې کوي لکه څرنګې چې قچر اُوربَشو ته هَنرارې کوي ، بیا به داسې (خطرناک) آواز اوکړي چې هیڅوک به بغیر د یَرې پاتې نشي (یعنی هر کس به اُویریږي) .

---

(١) الملک آیة ٧ ، ٨ .

(٢) { إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا } صَوْتًا مُنْكَرًا كَصَوْتِ الْحِمَار {وَهِيَ تَفُورُ} تَغْلِي {تَكَاد تَمَيَّزُ} وَقُرِئَ تَتَمَيَّزُ عَلَى الْأَصْل تَتَقَطَّع {مِنَ الْغَيْظِ} غَضَبًا عَلَى الْكَافِر . تفسير الجلالين ص ٧٥٥ .

{ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ} أَيْ: يَكَادُ يَنْفَصِلُ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ؛ مِنْ شِدَّةِ غَيْظِهَا عَلَى مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ. تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٧ .

{سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا} وَهُوَ أَوَّلُ نَهِيقِ الْحِمَارِ وَذَلِكَ أَقْبَحُ الْأَصْوَاتِ {وَهِيَ تَفُورُ} تَغْلِي بِهِمْ كَغَلْيِ الْمِرْجَلِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: تَفُورُ بِهِمْ كَمَا يَفُورُ الْمَاءُ الْكَثِيرُ بِالْحَبِّ الْقَلِيلِ. {تَكَادُ تَمَيَّزُ} تَنْقَطِعُ {مِنَ الْغَيْظِ} مِنْ تَغَيُّظِهَا عَلَيْهِمْ. قَالَ ابْنُ قُتَيْبَةَ: تَكَادُ تَنْشَقُّ غَيْظًا عَلَى الْكُفَّارِ. تفسير البغوي ج ٨ ص ١٧٧ .

(٣) تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٧ سورة الملک في تفسير آية ٧ . تفسير القرطبي ج ١٨ ص ٢١١ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٦ ص ٢٣٩ . صفوة التفاسير ج ٣ ص ٣٩٣ . تفسير ابن ابي حاتم (تفسير القرآن العظيم لابن أبي حاتم) ج ٨ ص ٢٦٦٨ . تفسير الماوردي (النكت والعيون) ج ٦ ص ٥٣ . تفسير ابن رجب الحنبلي (روائع التفسير) ج ٢ ص ٣٩ . تفسير العز بن عبد السلام ج ٣ ص ٣٤١ .

جهنم هر سهر او ماښام خطرناک آوازونه کوي

مُغیث بن سُمَيّ رَحِمَهُ اللّٰهُ فرمايي :

إِنَّ لِجَهَنَّمَ كُلَّ يَوْمٍ زَفْرَتَيْنِ مَا يَبْقَىٰ شَيْءٌ إِلَّا سَمِعَهُمَا إِلَّا الثَّقَلَيْنِ اللَّذَيْنِ عَلَيْهِمَا الحِسَابُ وَالعَذَابُ .(١)

بیشکه جهنم په هره ورځ دوه (٢) پیړې آوازونه کوي ، هر شی دا آواز آوري بغیر د دوه قسمه مخلوقاتو نه ، (یعنی انسانان او پیریان یې نه آوري) په کومو باندې چې حِساب او عذاب دی .

د جهنم آواز کولو سره د ټولو مخلوقاتو یَره

١ . د قیامت په ورځ د جهنم آواز کولو سره به په هر چا باندې سخته یَره راشي تردې چې انبیاء کرام به هم الله تعالی ته په سجده شي ، او د خپل ځان د بچ کیدو سوال به کوي ، خو صرف رسولُ الله صلی الله علیه وسلم به د خپل اُمت د بچ کیدو سوال کوي .(٢)

---

(١) حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٦ ص ٦٧ مُغِيثُ بْنُ سُمَيّ . التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب الثاني عشر في ذكر تغيظها وزفيرها ص ١٠٦ .

(٢) أخرج ابن وهب في الأَهْوَال عَن العطاف بن خَالِد قَالَ: يُؤْتى بجهنم يَوْمئِذٍ يَأْكُل بَعْضهَا بَعْضًا يَقُودهَا سَبْعُونَ أَلف ملك فَإِذا رَأَتْ النَّاس فَذَلِك قَوْله {إِذا رأتهم من مَكَان بعيد سمعُوا لَهَا تغيظاً وزفيراً} زفرت زفرَة لَا يبْقى نَبِي وَلَا صديق إِلَّا برك لِرُكْبَتَيْهِ وَيَقُول: يَا رَبِّ نَفسِي نَفسِي . وَيَقُولُ رَسُولُ الله صلى الله عَلَيْهِ وَسلم: أُمَّتِي . الدرالمنثور ج ٦ ص ٢٣٩ . التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب الثاني عشر في ذكر تغيظها وزفيرها ص ١٠٨ .

وَأخرج عبد الرَّزَّاق وَعبد بن حميد وَابْن جرير وَابْن الْمُنْذر وَابْن أبي حَاتِم عَن عبيد بن عُمَيْر فِي قَوْله {سمعُوا لَهَا تغيظاً وزفيراً} قَالَ: إِن جَهَنَّم لتزفر زفرَة لَا يَبْقَى مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ إِلَّا ترْعد فرائصه حَتَّى أَن إِبْرَاهِيم عَلَيْهِ السَّلَام ليجثوا على رُكْبَتَيْهِ وَيَقُول: يَا رب لَا أَسأَلك الْيَوْم إِلَّا نَفسِي . الدرالمنثور ٦ / ٢٣٩ .

عَنْ كَعْبِ الأَحْبَارِ رَحِمَهُ اللّٰهُ قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمُ القِيَامَةِ جَمَعَ اللهُ الأَوَّلِينَ وَالآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَنَزَلَتِ المَلَائِكَةُ فَصَارُوا صُفُوفًا، فَيَقُولُ: يَا جِبْرِيلُ ائْتِنِي بِجَهَنَّمَ. فَيَأْتِي بِهَا جِبْرِيلُ تُقَادُ بِسَبْعِينَ ←←←←

۲. يو ځل کعب الاحبار رَحِمَهُ اللهُ په جُمات کې ناست وُ، په دې وخت کې حضرت عُمر رضي الله عنه جُمات ته راداخل شو، او کعب الاحبار رَحِمَهُ اللهُ ته یې وویل:

اې کعب! مونږ (د الله ﷻ د عذاب او جهنم نه) اُویَروه.

کعب الاحبار رَحِمَهُ اللهُ ورته اوفرمایل: قسَم په هغه ذات چې د هغه په قبضه کې زما ساه ده بیشکه جهنم به د قیامت په ورځ نزدې کړې شي:

لَهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ. ددې د پاره به آوازونه او رَمبارې وي.

تردې چې دا به نور هم رانزدې کړې شي، نو دا به داسې خطرناک آواز اوکړي چې الله تعالی په مخ د زمکه څومره انبیاء کرام، صدیقین او شهیدان پیدا کړي دا ټول به په ګنډو باندې اُوغورځیږي، او دا هریو به دا وایي: اې الله زما حفاظت اوکړه.

بیا کعب الاحبار رَحِمَهُ اللهُ حضرت عُمر رضي الله عنه ته اوفرمایل:

وَلَوْ كَانَ لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ عَمَلُ سَبْعِيْنَ نَبِيًّا لَظَنَنْتَ أَنْ لَا تَنْجُوَ

اې ابن خطاب! که د تا سره (په دغه ورځ) د اَویا (۷۰) اَنبیاء کرامو اعمال وي نو ته به (د جهنم د یَرې نه) دا ګمان اوکړی چې ګنې ته به نِجات اُو نه مومې.

حضرت عُمر رضي الله عنه (دې اَوریدو سره) اوفرمایل:

وَاللهِ إِنَّ الْأَمْرَ لَشَدِيْدٌ. قسَم په الله، معامله ډېره سخته ده.(۱)

←←← أَلْفَ زِمَامٍ حَتَّى إِذَا كَانَتْ مِنَ الْخَلَائِقِ عَلَى قَدْرِ مِائَةِ عَامٍ زَفَرَتْ زَفْرَةً طَارَتْ لَهَا أَفْئِدَةُ الْخَلَائِقِ. ثُمَّ زَفَرَتْ ثَانِيَةً فَلَا يَبْقَى مَلَكٌ مُقَرَّبٌ، وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ إِلَّا جَثَا لِرُكْبَتَيْهِ. ثُمَّ تَزْفِرُ الثَّالِثَةَ فَتَبْلُغُ الْقُلُوْبُ الْحَنَاجِرَ وَتَذْهَلُ الْعُقُوْلُ فَيَفْزَعُ كُلُّ امْرِئٍ إِلَى عَمَلِهِ حَتَّى أَنَّ إِبْرَاهِيْمَ الْخَلِيْلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُوْلُ: بِخُلَّتِيْ لَا أَسْأَلُكَ إِلَّا نَفْسِيْ، وَيَقُوْلُ مُوْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: بِمُنَاجَاتِيْ لَا أَسْأَلُكَ إِلَّا نَفْسِيْ، وَأَنَّ عِيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لَيَقُوْلُ: بِمَا أَكْرَمْتَنِيْ لَا أَسْأَلُكَ إِلَّا نَفْسِيْ لَا أَسْأَلُكَ مَرْيَمَ الَّتِيْ وَلَدَتْنِيْ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: أُمَّتِيْ أُمَّتِيْ، لَا أَسْأَلُكَ الْيَوْمَ نَفْسِيْ إِنَّمَا أَسْأَلُكَ أُمَّتِيْ .... حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٥ ص ٣٧٢

(۱) عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ حَاطِبٍ، عَنْ أَبِيْهِ قَالَ: جَلَسْنَا إِلَى كَعْبِ الْأَحْبَارِ فِي الْمَسْجِدِ وَهُوَ يُحَدِّثُ، فَجَاءَ عُمَرُ رضي الله عنه فَجَلَسَ فِيْ نَاحِيَةِ الْقَوْمِ، فَنَادَاهُ، فَقَالَ: وَيْحَكَ يَا كَعْبُ، خَوِّفْنَا. قَالَ: ←←←←←

نوټ : په قرآن کريم او احاديثو کې د جهنم د خبرو تذکره هم راغلی ، چې د الله تعالی سره به خبرې کوي . (۱)

همدارنګې په احاديثو کې د جنت او جهنم په خپل مينځ کې د خبرو تذکره هم راغلی . (۲)

←←← وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ النَّارَ لَتَقْرُبُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ حَتَّى إِذَا أُدْنِيَتْ وَقُرِّبَتْ زَفَرَتْ زَفْرَةً فَمَا خَلَقَ اللهُ مِنْ نَبِيٍّ وَلَا صِدِّيقٍ وَلَا شَهِيدٍ إِلَّا جَثَا لِرُكْبَتَيْهِ سَاقِطًا حَتَّى يَقُولَ كُلُّ نَبِيٍّ وَصِدِّيقٍ وَشَهِيدٍ : اَللّٰهُمَّ لَا أُكَلِّفُكَ الْيَوْمَ إِلَّا نَفْسِي، وَلَوْ كَانَ لَكَ يَا ابْنَ الْخَطَّابِ عَمَلُ سَبْعِينَ نَبِيًّا لَظَنَنْتَ أَنْ لَا تَنْجُوَ، قَالَ عُمَرُ رضي الله عنه : وَاللهِ إِنَّ الْأَمْرَ لَشَدِيدٌ . حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٥ ص ٣٧١ .

وفي رواية : عَنْ عَمْرِو بْنِ قَيْسٍ، أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ عُمَرَ رضي الله عنه، قَالَ لِكَعْبٍ: يَا كَعْبُ ! خَوِّفْنَا ، قَالَ: نَعَمْ ، يَجْمَعُ اللهُ الْخَلَائِقَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ يَنْفُذُهُمُ الْبَصَرُ وَيُسْمِعُهُمُ الدَّاعِي وَيُجَاءُ بِجَهَنَّمَ ، فَلَهَا يَوْمَئِذٍ ثَلَاثُ زَفَرَاتٍ ، فَأَوَّلُ زَفْرَةٍ لَا تَبْقَى دَمْعَةٌ فِي عَيْنٍ إِلَّا سَالَتْ حَتَّى يَنْسَكِبَ الدَّمُ ، وَأَمَّا الثَّانِيَةُ فَلَا يَبْقَى أَحَدٌ إِلَّا جَثَا لِرُكْبَتَيْهِ يُنَادِي: رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي حَتَّى خَلِيلُهُ إِبْرَاهِيمُ . وَأَمَّا الثَّالِثَةُ فَلَوْ كَانَ لَكَ يَا عُمَرُ عَمَلُ سَبْعِينَ نَبِيًّا لَأَشْفَقْتَ حَتَّى تَعْلَمَ مِنْ أَيِّ الْفَرِيقَيْنِ تَكُونُ . مصنف ابن ابي شيبة ج ٧ ص ٥٤ رقم ٣٤١٦٢ كِتَابُ ذِكْرِ النَّارِ مَا ذُكِرَ فِيمَا أُعِدَّ لِأَهْلِ النَّارِ وَشِدَّتِهِ. الزهد لاحمد بن حنبل ج ١ ص ١٠٠ رقم ٦٤١ . تلبيس ابليس ج ١ ص ٣٠٢ . تفسير القرطبي ج ١٠ ص ١٩٣ سورة النحل في تفسير آية ١١١ .

(١) ﴿ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ﴾ . ق آية ٣٠ .

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَال : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ: رَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضًا، فَأَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ : نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ، فَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ" . صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الخَلْقِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ، وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ٣٢٦٠ . صحيح مسلم كِتَابُ الْمَسَاجِدِ وَمَوَاضِعِ الصَّلَاةَ بَابُ اسْتِحْبَابِ الْإِبْرَادِ بِالظُّهْرِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ لِمَنْ يَمْضِي إِلَى جَمَاعَةٍ، وَيَنَالُهُ الْحَرُّ فِي طَرِيقِهِ رقم الحديث ١٨٥(٦١٧) .

(٢) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : تَحَاجَّتِ الجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَقَالَتِ النَّارُ: أُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ .... صحيح البخاري كِتَابُ تَفْسِيرِ القُرْآنِ بَابُ قَوْلِهِ: {وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ} رقم الحديث ٤٨٥٠ ، صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ٣٦(٢٨٤٦) .

بلکه په احاديثو کې د جهنم د سترګو او ليدلو تذکره هم راغلې . (١)

د جهنم اُور به بار بار تېزولې شي

د جهنم د اُور لمبې چې کله معمولي کمزورې شي نو دوباره به تېزولې شي .

١. الله تعالى فرمايي : ﴿ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنٰهُمْ سَعِيْرًا ﴾ . (٢)

ترجمه : هر کله چې د جهنم لمبې کمې شي نو مونږ به په هغوى باندې د جهنم لمبې نورې زياتې کړو . (٣)

نوټ : که د جهنم لمبې کمې شي خو بيا به هم په کافرانو باندې عذاب نشي سپکولى .

---

(١) قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وسلم : "مَنْ يَقُلْ عَلَيَّ مَا لَمْ أَقُلْ، أَوِ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ وَالِدَيْهِ، أَوِ انْتَمَى إِلَى غَيْرِ مَوَالِيْهِ، فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ" . وَفِيْ رِوَايَةٍ : "فَلْيَتَبَوَّأْ بَيْنَ عَيْنَيْ جَهَنَّمَ مَقْعَدًا" قِيْلَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ! وَهَلْ لَهَا مِنْ عَيْنَيْنِ ؟ قَالَ : " أَمَا سَمِعْتُمُ اللّٰهَ يَقُوْلُ: { إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيْدٍ } " الْآيَةَ. تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٦ .

(٢) بني اسرائيل (الاسراء) آية ٩٧ .

(٣) { كُلَّمَا خَبَتْ } سَكَنَ لَهَبُهَا { زِدْنَاهُمْ سَعِيْرًا } تلهبا واشتعالا . تفسير الجلالين ٣٧٦ .

{ كُلَّمَا خَبَتْ } قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا: كُلَّمَا سَكَنَتْ أَيْ سَكَنَ لَهَبُهَا . وَقَالَ مُجَاهِدٌ: طُفِئَتْ . وَقَالَ قَتَادَةُ: ضَعُفَتْ . وَقِيْلَ: هُوَ الْهُدُوُّ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُوجَدَ نُقْصَانٌ فِي أَلَمِ الْكُفَّارِ لِأَنَّ اللّٰهَ تَعَالَى قَالَ: "لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ" (الزخرف ٧٥) . وَقِيْلَ : "كُلَّمَا خَبَتْ" أَيْ: أَرَادَتْ أَنْ تَخْبُوَ { زِدْنَاهُمْ سَعِيْرًا } أَيْ: وَقُوْدًا. وَقِيْلَ: اَلْمُرَادُ مِنْ قَوْلِهِ: { كُلَّمَا خَبَتْ } أَيْ: نَضِجَتْ جُلُوْدُهُمْ وَاحْتَرَقَتْ أُعِيْدُوْا فِيْهَا إِلَى مَا كَانُوْا عَلَيْهِ وَ زِيْدَ فِيْ تَسْعِيْرِ النَّارِ لِتَحْرِقَهُمْ. تفسير البغوي ج ٣ ص ١٦٣ .

وَأَمَّا قَوْلُهُ: { كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيْرًا } فَفِيْهِ مَبَاحِثُ : اَلْبَحْثُ الْأَوَّلُ: قَالَ الْوَاحِدِيُّ الْخَبْوُ سُكُوْنُ النَّارِ، يُقَالُ: خَبَتِ النَّارُ تَخْبُوْ إِذَا سَكَنَ لَهَبُهَا ، وَمَعْنَى خَبَتْ سَكَنَتْ وَطُفِئَتْ ... ثُمَّ قَالَ: { زِدْنَاهُمْ سَعِيْرًا } قَالَ ابْنُ قُتَيْبَةَ : زِدْنَاهُمْ سَعِيْرًا أَيْ تَلَهُّبًا.

اَلْبَحْثُ الثَّانِيْ : لِقَائِلٍ أَنْ يَقُوْلَ إِنَّهُ تَعَالَى لَا يُخَفِّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابَ وَقَوْلُهُ: كُلَّمَا خَبَتْ يَدُلُّ عَلَى أَنَّ الْعَذَابَ يَخِفُّ فِيْ ذٰلِكَ الْوَقْتِ . قُلْنَا كُلَّمَا خَبَتْ يَقْتَضِيْ سُكُوْنَ لَهَبِ النَّارِ. أَمَا لَا يَدُلُّ هٰذَا عَلَى أَنَّهُ يَخِفُّ الْعَذَابُ فِيْ ذٰلِكَ الْوَقْتِ. التفسير الكبير ج ٢١ ص ٣١١ .

۲ . بل ځای الله جلّ جلاله فرمايي :

﴿ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴾.(١)

ترجمه : او کله چې جهنم (د الله دُشمنانو د پاره) سُور لمبه کړې شي . (٢)

۳ . الله تعالى به جهنميانو ته د قيامت په ورځ د عذاب ورکولو په وخت او فرمايي :

﴿ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴾ . (٣)

ترجمه : پس تاسو (خپله سزا) اُوڅکئ مونږ به هيڅ کله تاسو ته زيات نکړو مګر همدا عذاب به درته زياتوو . (۴)

د جهنم اُور ډير ګرم دی

د جهنم اُور ډير زيات ګرم دی .

په قرآن کريم کې دا بيان شته چې منافقينو به يو بل ته ويل چې " په ګرمۍ کې جهاد ته مه ځئ " . نو الله تعالى ورته په جواب کې او فرمايل :

﴿ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴾.(٥)

---

(١) التكوير آية ١٢ .

(٢) {وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ} أَيْ: أُوقِدَتْ لِأَعْدَاءِ اللهِ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٣٤٩ . تفسير الخازن ج ۴ ص ٣٩٨.
{وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ} أُوقِدَتْ إِيقَادًا شَدِيدًا، وَقُرِئَ سُعِّرَتْ بِالتَّشْدِيدِ لِلْمُبَالَغَةِ. قِيلَ: سَعَّرَهَا غَضَبُ اللهِ وَخَطَايَا بَنِي آدَمَ . التفسير الكبير ج ٣١ ص ٦٧ .

(٣) النبأ آية ٣٠ .

(۴) {فَذُوقُوا} أَيْ فَيُقَال لَهُمْ فِي الْآخِرَة عِنْدَ وُقُوعِ الْعَذَاب ذُوقُوا جَزَاءَكُمْ {فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا} فَوْقَ عَذَابِكُمْ . تفسير الجلالين ص ٧٨٨ .

(٥) پوره آيت داسې دی ، ﴿ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴾. التوبة آية ٨١ .

ترجمه: (اې پیغمبره!) ته ورته اووایه چې د جهنم اُور ډیر زیات ګرم دی، کاش چې دوی پوهیدلی.

د جهنم اُور د دُنیا د اُور نه اَویا (٧٠) چنده زیات ګرم دی

د جهنم اُور د دُنیا د اُور نه آویا (٧٠) چنده زیات ګرم دی، یعنی د دُنیا دا اُور په ګرمائش کې د جهنم د اُور په آویائمه (٧٠) حصه دی.

١. د بخاري شریف او مسلم شریف حدیث دی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (صحابه کرامو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ) ته اوفرمایل:

نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ.

ستاسو (د دُنیا) اُور د جهنم د اُور آویایمه (٧٠) حصه ده. (یعنی د جهنم اُور ورنه آویا چنده زیات ګرم دی).

د نبي علیه السلام نه پوښتنه اوشوه: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً.

اې د الله رسوله! د دُنیا دا اُور هم (د جهنمیانو د تعذیب د پاره) کافي وُ. (نو بیا د دینه د تېز اُور پیدا کولو د پاره څه ضرورت وُ؟).

رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته (دوباره د تاکید د پاره) اوفرمایل:

فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا.

د جهنم اُور د دُنیا د اُور نه نهه شپیته (٦٩) درجې زیات کړې شوې دی، او د هرې درجې ګرمائش د دُنیا د اُور په شان دی.(١)

---

(١) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «نَارُكُمْ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ». قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ! إِنْ كَانَتْ لَكَافِيَةً. قَالَ: «فُضِّلَتْ عَلَيْهِنَّ بِتِسْعَةٍ وَسِتِّينَ جُزْءًا كُلُّهُنَّ مِثْلُ حَرِّهَا». صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الخَلْقِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ، وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ٣٢٦٥. صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابٌ فِي شِدَّةِ حَرِّ نَارِ جَهَنَّمَ وَبُعْدِ قَعْرِهَا وَمَا تَأْخُذُ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ رقم الحديث ٣٠ (٢٨٤٣). مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٦٥(١). شعب الايمان رقم الحديث ١٢٣. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٧٣٢٧. سنن الترمذي رقم الحديث ٢٥٨٩. سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤٣١٨. المستدرك على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٧٥٣.

د مذکوره حديث تشريح : په مذکوره حديث کې ذکر شو چې د جهنم اُور د دُنيا د اُور نه په ګرمائش کې اَويا ځنده زيات دی.

په دُنيا کې که مونږ اوګورو نو هم د ګرمائش په اعتبار سره د اُور مختلف قِسمونه شته : مثلاً د وَښو د اُور نه د لرګي اُور په ګرمائش کې زيات دی، يا د کوټلې اُور د لرګي د اُور نه ډير ګرم دی، يا د بعضې بمونو نه چې کوم اُور پيدا کيږي دا د کوټلې د اُور نه هم ډير ګرم دی. نو چې کله په دُنيا کې بعضې اُور د بعضو نورو نه په ګرمائش کې ډير ګرم شته نو همدغه شان د آخرت اُور هم د ګرمائش په اِعتبار سره د دُنيا د اُور نه اَويا ځنده زيات ګرم دی.

بل احتمال دا هم شته چې په عربو کې د اَويا (۷۰) عدد د ډيروالي د پاره استعماليږي، نو اوس به د حديث مطلب دا شي چې : د جهنم اُور د دُنيا د اُور نه ډير زيات ګرم دی. (۱)

۲ . د جهنم د اُور د ګرمائش اندازه تاسو ددينه اُولګوئ چې علامه ابن ابن المعزي رَحِمَهُ اللهُ فرمايي : بَلَغَنِيْ أَنَّ رَجُلًا لَوْ خَرَجَ مِنْهَا إِلَىٰ نَارِ الدُّنْيَا لَنَامَ فِيْهَا أَلْفَيْ سَنَةٍ.

ماته دا خبره رارسيدلې ده چې که چيرته يو کس د جهنم د اُور نه رااُووځي او د دُنيا اُور ته راشي نو دا به (د دُنيا اُور داسې يَخ محسوس کړي چې) په دې کې به دوه زره (۲۰۰۰) کاله اُوده شي. (۲)

حالانکه د دُنيا اُور يَخ ندی خو دا به د جهنم د اُور په نسبت ورته يَخ معلوم شي.

د جهنم اُور دومره تېز دی چې ددې يوه حصه بلې حصې لره خُوري

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي چې د جهنم اُور خپل رَب ته شکايت اوکړو او وې ويل :

رَبِّ ! أَكَلَ بَعْضِيْ بَعْضًا. اې ربه ! زما يوې حصې بلې حصې لره اُوخوړل.

نو الله تعالى ديته د دوه (۲) ساګانو ويستلو اجازه ورکړه : يوه ساه په ژمي کې، او بله

---

(۱) معارف الحديث ج ۱ ص ۱۷۰.

(۲) التخويف من النار لابن رجب الحنبلي ص ۹۵ الباب العاشر في شدة حرها وزمهريرها . تفسير ابن رجب الحنبلي ج ۱ ص ۵۲۷ سورة التوبة في تفسير آية ۸۱ .

ساه په اُوري کې. (بيا نبي عليه السلام او فرمايل:)

فَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ.

پس تاسو چې (په اُوري کې) دا سخته گرمي، او (په ژمي کې دا) سخته يَخني محسوسوئ، نو دا ددې جهنم د ساگانو نتيجه ده.(١)

جهنم چې ساه دَننه طرف ته راکاږي نو د ژمي سخته يَخني جوړه شي، او چې ساه بهر طرفته راأوباسي نو د اوري سخته گرمي جوړه شي.

د "طبقهٔ هاويه" اُور ډير گرم دی

د جهنم په طبقو کې يوه طبقه "هاويه" ده، ددې اُور ډير زيات گرم دی.

الله تعالی فرمايي:

﴿ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۝ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ۝ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴾.(٢)

ترجمه: او د چا چې (د نيکو اعمالو) تلې سپکې شوې نو د هغه ځای به "هاويه" وي. او تا ته څه پته ده چې "هاويه" څه شی دی؟ (او څنګه ځای دی؟)، هغه گرم اُور دی.

د جهنم اُور به لمبې وهي

الله رب العزت فرمايي:

﴿ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ۝ لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۝ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴾.(٣)

---

(١) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ: رَبِّ أَكَلَ بَعْضِي بَعْضًا، فَأَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ: نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ، فَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ". صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ، وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ٣٢٦٠. صحيح مسلم كِتَابُ الْمَسَاجِدِ وَمَوَاضِعِ الصَّلَاةَ بَابُ اسْتِحْبَابِ الْإِبْرَادِ بِالظُّهْرِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ لِمَنْ يَمْضِي إِلَى جَمَاعَةٍ، وَيَنَالُهُ الْحَرُّ فِي طَرِيقِهِ رقم الحديث ١٨٥(٦١٧). سنن الترمذي رقم الحديث ٢٥٩٢. سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤٣١٩.

(٢) القارعة آية ٨ تا ١١.

(٣) الليل آية ١٤ تا ١٦.

ترجمه: پس ما تاسو د هغه اُور نه اُويرولی چې هغه لمبې وهي. ديته به صرف بَدبخت کس داخليږي، کوم چې (د رسول) تکذيب اوکړو او د اِيمان نه يې مخ واړول. (١)

د جهنم د ګرمۍ اَثر ډير لرې رَسي

١. يو ځل کعب الاحبار رَحِمَهُ اللهُ حضرت عُمر رضي الله عنه ته د جهنم څه حالات بيانول، په هغې کې يې ورته دا هم اوفرمايل:

يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! لَوْ فُتِحَ مِنْ جَهَنَّمَ قَدْرُ مِنْخَرِ ثَوْرٍ بِالْمَشْرِقِ وَرَجُلٌ بِالْمَغْرِبِ لَغَلَا دِمَاغُهُ حَتَّى يَسِيلَ مِنْ حَرِّهَا.

اې اميرالمؤمنين ! که چيرته په مشرق کې د جهنم د طرفه د غوائي د پُوزې د سُوري هومره ځاى راکلاؤ کړې شي او يو کس په مغرب کې وي نو د جهنم د ګرمۍ په وجه به دده دِماغ اُوجوشيږي تر دې چې د ګرمۍ په وجه به مکمل وِيلې شي. (٢)

---

(١) {فَأَنْذَرْتُكُمْ} يَا أَهْلَ مَكَّةَ. {نَارًا تَلَظَّى} أَيْ: تَتَلَظَّى، يَعْنِي تَتَوَقَّدُ وَتَتَوَهَّجُ. {لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى الَّذِي كَذَّبَ} الرَّسُولَ. {وَتَوَلَّى} عَنِ الْإِيمَانِ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٤٤٧.

(٢) پوره حديث د عبرت نه ډک دی نو ځکه يې درته رانقل کوم: عَنْ كَعْبٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: قَالَ لِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَوْمًا وَأَنَا عِنْدَهُ: «يَا كَعْبُ ! خَوِّفْنَا» قَالَ: فَقُلْتُ: «يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! أَوَلَيْسَ فِيكُمْ كِتَابُ اللهِ وَحِكْمَةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟» قَالَ: «بَلَى، وَلَكِنْ يَا كَعْبُ خَوِّفْنَا» قَالَ: قُلْتُ: «يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ اعْمَلْ عَمَلَ رَجُلٍ لَوْ وَافَيْتَ الْقِيَامَةَ بِعَمَلِ سَبْعِينَ نَبِيًّا لَازْدَرَأْتَ عَمَلَكَ مِمَّا تَرَى» قَالَ: فَأَطْرَقَ عُمَرُ رضي الله عنه وَأَنْكَسَ وَنَكَّسَ مَلِيًّا قَالَ: ثُمَّ أَفَاقَ قَالَ: «زِدْنَا يَا كَعْبُ زِدْنَا» قَالَ: قُلْتُ: «يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! لَوْ فُتِحَ مِنْ جَهَنَّمَ قَدْرُ مِنْخَرِ ثَوْرٍ بِالْمَشْرِقِ وَرَجُلٌ بِالْمَغْرِبِ لَغَلَا دِمَاغُهُ حَتَّى يَسِيلَ مِنْ حَرِّهَا» قَالَ: فَأَطْرَقَ عُمَرُ وَنُكِّسَ مَلِيًّا. قَالَ: ثُمَّ أَفَاقَ، فَقَالَ: «زِدْنَا يَا كَعْبُ» قَالَ: قُلْتُ: «يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! إِنَّ جَهَنَّمَ لَتَزْفِرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ زَفْرَةً مَا يَبْقَى مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُصْطَفًى إِلَّا خَرَّ جَاثِيًا عَلَى رُكْبَتَيْهِ» قَالَ: "وَيَقُولُ: رَبِّ نَفْسِي نَفْسِي لَا أَسْأَلُكَ الْيَوْمَ إِلَّا نَفْسِي" قَالَ: فَأَطْرَقَ عُمَرُ رضي الله عنه مَلِيًّا. قَالَ: قُلْتُ: «يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ! أَوَلَيْسَ تَجِدُونَ هَذَا فِي كِتَابِ اللهِ ؟» قَالَ: «كَيْفَ ؟» قَالَ: قُلْتُ: "قَوْلُ اللهِ سُبْحَانَهُ {يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ نَفْسِهَا وَتُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ} [النحل: ١١١]".
الزهد لاحمد بن حنبل زُهْدُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ج ١ ص ١٠٠ رقم الحديث ٦٣١. الزواجر ج١ ص ٣٩. حلية الاولياء ج ٥ ص ٣٦٨. تلبيس ابليس ص ٣٠٢ ذكر تلبيس إبليس في الشطح والدعاوى. الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٥ ص ١٧٣.

۲ . په يو حديث کې راځي چې حضرت جبريل عليه السلام نبي عليه السلام ته د جهنم څه احوال ذکر کړل ، په هغې کې حضرت جبريل عليه السلام دا هم او فرمايل :

وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَوْ أَنَّ قَدْرَ ثُقْبِ إِبْرَةٍ فُتِحَ مِنْ جَهَنَّمَ لَمَاتَ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيْعًا مِنْ حَرِّهِ .

(اې پيغمبره !) قسَم په ذات چې هغه تاسو لره بَرحق رسول راليږلي يَی ، که چيرته د جهنم نه د ستَنې د سُوري هومره ځای راکلاوُ کړې شي نو د هغې دګرمائش د وجې به د زمکې ټول مخلوقات مړه شي . (۱)

د جهنم اُور به هميشه بَل وي

الله ﷻ فرمايي : ﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۝ عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ ۝ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴾ . (۲)

ترجمه : څه مخونه به په دغه ورځ (د قيامت) باندې ذليل وي ، زَيلي (او ستړي) به وي ، دوی به بَل شوي اُورته داخليږي .

د جهنم اُور درې زره (۳۰۰۰) کاله بل شوی ، اوس تک تور دی

۱ . د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله ﷺ فرمايي :

أُوْقِدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ، ثُمَّ أُوْقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى ابْيَضَّتْ ، ثُمَّ أُوْقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى اسْوَدَّتْ فَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ .

د جهنم اُور زر (۱۰۰۰) کاله بَل کړې شو تر دې چې هغه سُور شو ، بيا زر (۱۰۰۰) کاله نور بَل کړې شو تر دې چې هغه (د تېز والي په وجه) سپين شو ، بيا زر (۱۰۰۰) کاله نور بَل

(۱) المعجم الاوسط للطبراني ج ۳ ص ۸۹ رقم الحديث ۲۵۸۳ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۵۸۳ الترهيب من النار . الزواجر ج ۲ ص ۲۱۶ الامر الثالث في ذكر النار وما يتعلق بها . كنز العمال رقم الحديث ۳۹۷۸۴ النار . مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۸۵۷۳ .

نوټ : دې حديث ته علماؤ ضعيف ويلی . ابوالشمس علي عنه

(۲) الغاشية آية ۲ تا ۴ .

کرې شو تر دې چې هغه تُور شو ، اوس هغه تَک تور دی ، (هيڅ رَڼا په کې نشته) . (١)

٢. حضرت ابو هريرة ﷺ د جهنم اُور باره کې فرمايي :

أَتُرَوْنَهَا حَمْرَاءَ كَنَارِكُمْ هَذِهِ ، لَهِيَ أَسْوَدُ مِنَ الْقَارِ .

آيا تاسو د جهنم په اُور باندې دا گمان کوی چې گڼي دا ستاسو د دُنيا د اُور په شان سُور دی حالانکه د جهنم اُور د تارکولو نه هم زيات تُور دی . (٢)

د جهنم اُور به مخونه سوَزوي ، او شکل به خرابوي

د قيامت په ورځ چې د چا د نېکو اعمالو تَله سپکه شي نو د داسې خلقو په باره کې الله تعالی فرمايي :

﴿ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴾ . (٣)

ترجمه : د جهنم اُور به د دوی مخونه سوَزوي ، او دوی به په دې جهنم کې بَدشکله وي . (۴)

---

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ نَارَكُمْ هَذِهِ جُزْءٌ مِنْ سَبْعِينَ جُزْءًا مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ رقم الحديث ٢٥٩١ . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٧٣(٩) . مسندالبزار رقم الحديث ٩٠٤٣ . المعجم الاوسط. رقم الحديث ٢٥٨٣ . شعب الايمان رقم الحديث ٧٧٨ . و رقم الحديث ٥٠٦ . مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٥٧٣ . كنزالعمال رقم الحديث ٣٩۴٨٣ ، و رقم الحديث ٣٩۴٩٨ ، و رقم الحديث ٣٩٧٨۴ .

(٢) موطا مالک كِتَابُ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ جَهَنَّمَ ج ٢ ص ٩٩٢ رقم الحديث ٢ .

(٣) المؤمنون آية ١٠۴ .

(۴) {تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ} تُحْرِقُهَا {وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ} شَمَّرَتْ شِفَاههم الْعُلْيَا وَالسُّفْلَى عَنْ أَسْنَانهمْ . تفسير الجلالين ص ۴٥٥ .

{تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ} تحرِقُها واللَّفحُ كالنَّفخ إلَّا أنَّه أشدُّ تأثيرًا منه . وتخصيصُ الوجوهِ بذلك لأنَّها أشرفُ الأعضاء فبيانُ حالِها أزجرُ عن المعاصي المؤدِّيةِ إلى النَّارِ وهو السِّرُّ في تقديمها على الفاعل { وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ } من شدَّةِ الاحتراقِ . والكُلُوحُ تقلُّصُ الشَّفتينِ عن الأسنان وقرئ كلحون . تفسير ابي السعود (إرشاد العقل السليم إلى مزايا الكتاب الكريم) ج ٦ ص ١٥١ . ←←←←←←

نبي عليه السلام د دې مذكوره آيت په تشريح كې فرمايي:

تَشْوِيْهِ النَّارُ فَتَقَلَّصُ شَفَتُهُ الْعُلْيَا حَتَّى تَبْلُغَ وَسَطَ رَأْسِهِ، وَتَسْتَرْخِيْ شَفَتُهُ السُّفْلَى حَتَّى تَضْرِبَ سُرَّتَهُ.

اُور به كافر داسې وريت كړي چې د ده پاسنى شونډه به پورته اُوخيږي تر دې چې د سَر مينځ ته به اُورسي، او لاندينى شونډه به يې ښكته رازوَرنده شي تر دې چې د ده نامه ته به نزدې شي. (١)

د جهنم عذاب سره د تار كولو په شان توريدل

جهنمي به د جهنم عذاب سره د تار كولو په شان تور شي.

د بخاري شريف حديث دى، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې كله جنتيان جنت ته او جهنميان جهنم ته داخل شي نو الله تعالى به (فرښتو ته) اوفرمايي:

مَنْ كَانَ فِيْ قَلْبِهٖ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرِجُوْهُ.

د چا په زړه كې چې د اُوري دانې هومره اِيمان وي هغه د جهنم نه رااُوباسئ.

فَيَخْرُجُوْنَ قَدِ امْتُحِشُوْا وَعَادُوْا حُمَمًا.

←←← (وَهُمْ فِيْهَا كَالِحُوْنَ) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: عَابِسُوْنَ. وَقَالَ أَهْلُ اللُّغَةِ: اَلْكُلُوْحُ تَكَشُّرٌ فِيْ عُبُوْسٍ. وَالْكَالِحُ: الَّذِيْ قَدْ تَشَمَّرَتْ شَفَتَاهُ وَبَدَتْ أسنانه ... وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَيْضًا " وَهُمْ فِيْهَا كَالِحُوْنَ " يُرِيْدُ كَالَّذِيْ كَلَحَ وَتَقَلَّصَتْ شَفَتَاهُ وَسَالَ صَدِيْدُهُ. وَقَالَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه: أَلَمْ تَرَ إِلَى الرَّأْسِ الْمُشَيَّطِ بِالنَّارِ، وَقَدْ بَدَتْ أَسْنَانُهُ وَقَلَصَتْ شَفَتَاهُ. تفسير القرطبي ج ١٢ ص ١٥٢.

(١) عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {تَلْفَحُ وُجُوْهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيْهَا كَالِحُوْنَ} [المؤمنون: ١٠٤] قَالَ: «تَشْوِيْهِ النَّارُ ...». المستدرك على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيْرِ تَفْسِيْرُ سُوْرَةِ الْمُؤْمِنُوْنَ ج ٢ ص ٤٢٨ رقم الحديث ٣٤٩٠ وقال الحاكم: هٰذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. و رقم الحديث ٢٩٧١. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٨٣٦. سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِيْ صِفَةِ طَعَامِ أَهْلِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٨٧، و رقم الحديث ٣١٧٦. حلية الاولياء ج ٨ ص ١٨٢. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِيْ رقم الحديث ٥٦٨٤(٢٠). كنز العمال رقم ٣٩٧٩٠.

پس دوی به د جهنم نه راأوویستلې شي ، پس دوی به سوزېدلي وي او د کویلې په شان به تَک تور شوي وي.

بیا به په نهرِ حیات کې واچولې شي ، نو دوی به ورنه داسې تروتازه (خوشحال) راأووځي لکه څنګه چې د سیلاب په غاړه باندې په خَځله کې پرَته دانه زَر رازرغونه شي ، آیا ته نه ګورې چې دا دانه تَکه زیړه او تازه وي.(۱)

د جهنم اُور سره به څرمن او اَندامونه د بدن نه جدا شي

د جهنم اُور دومره تېز دی چې په دې سره به څرمن ، غوښه او نور اندامونه د بدن نه جدا شي خو الله تعالی به یې دوباره صحیح کړي ، او جهنمي به مسلسل په دغه عذاب کې ګرفتار وي.

۱. الله تعالی فرمايي: ﴿ كَلَّا ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ۝ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴾.(۲)

ترجمه : حقه داده چې دا د جهنم اُور لمبې وهونکې اُور دی چې د سَر څرمن (یا : د وجود اَندامونه) لرې کوي.(۳)

---

(۱) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، يَقُولُ اللهُ : مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ . فَيَخْرُجُونَ قَدِ امْتُحِشُوا وَعَادُوا حُمَمًا . فَيُلْقَوْنَ فِي نَهَرِ الحَيَاةِ ، فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الحِبَّةُ فِي حَمِيلِ السَّيْلِ . أَوْ قَالَ: حَمِيَّةِ السَّيْلِ " وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « أَلَمْ تَرَوْا أَنَّهَا تَنْبُتُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً » . صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٦٠ ، ورقم الحديث ٢٢ كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ: تَفَاضُلِ أَهْلِ الإِيمَانِ فِي الأَعْمَالِ . صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانَ بَابُ إِثْبَاتِ الشَّفَاعَةِ وَإِخْرَاجِ الْمُوَحِّدِينَ مِنَ النَّارِ رقم الحديث ٣٠٤ (١٨٤) . مشكاة المصابيح كتاب أحوال القِيَامَة وبدء الخلق باب الحوض والشفاعة الفَصْل الأول رقم الحديث ٥٥٨٠(١٥) .

(٢) المعارج آية ١١ تا ١٦ .

(٣) {كَلَّا} لَا يُنْجِيهِ مِنْ عَذَابِ اللهِ شَيْءٌ . ثُمَّ ابْتَدَأَ فَقَالَ: {إِنَّهَا لَظَى} وَهِيَ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ جَهَنَّمَ. وقِيلَ: هِيَ الدَّرَكَةُ الثَّانِيَةُ سُمِّيَتْ بِذَلِكَ لِأَنَّهَا تَتَلَظَّى أَيْ: تَتَلَهَّبُ. {نَزَّاعَةً لِلشَّوَى} قَرَأَ حَفْصٌ عَنْ عَاصِمٍ "نَزَّاعَةً" نَصَبَ عَلَى الحَالِ وَالقَطْعِ، وَقَرَأَ الآخَرُونَ بِالرَّفْعِ أَيْ هِيَ نَزَّاعَةٌ لِلشَّوَى، وَهِيَ الأَطْرَافُ اليَدَانِ وَالرِّجْلَانِ وَسَائِرُ الأَطْرَافِ. قَالَ مُجَاهِدٌ: لِجُلُودِ الرَّأْسِ . وَرَوَى إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُهَاجِرٍ عَنْهُ : تَنْزِعُ اللَّحْمَ دُونَ العِظَامِ. ←←←

۲. بل ځای الله ﷻ فرمايي:

﴿ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سَقَرُ ۝ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ۝ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴾.(۱)

ترجمه: او تاته څه پته ده چې '' سَقَر '' (يعنی جهنم) څه شی دی؟ دا جهنم به نه د بدن غوښه پرېږدي او نه به هډوکي پرېږدي (بلکه ټول هر څه به سوزوي) ، بَدلوُونکې (او سوَزوُنکې) د څرمن دی.

مفسّرينو ليکلي چې د جهنم اُور به د انسان څرمن په سوَزولو سره د شپې نه هم زياته توره کړي.(۲)

←←← قَالَ مُقَاتِلٌ: تَنْزِعُ النَّارُ الْأَطْرَافَ فَلَا تَتْرُكُ لَحْمًا وَلَا جِلْدًا. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: تَنْزِعُ الْجِلْدَ وَاللَّحْمَ عَنِ الْعَظْمِ. وَقَالَ سَعِيْدُ بْنُ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: اَلْعَصَبُ وَالْعَقِبُ. وَقَالَ الْكَلْبِيُّ: لِأُمِّ الرَّأْسِ تَأْكُلُ الدِّمَاغَ كُلَّهُ ثُمَّ يَعُوْدُ كَمَا كَانَ. ثُمَّ تَعُوْدُ لِأَكْلِهِ فَذَلِكَ دَأْبُهَا. وَقَالَ قَتَادَةُ: لِمَكَارِمِ خَلْقِهِ وَأَطْرَافِهِ. قَالَ أَبُوْ الْعَالِيَةِ: لِمَحَاسِنِ وَجْهِهِ. وَقَالَ ابْنُ جَرِيْرٍ "الشَّوَى" جَوَارِحُ الْإِنْسَانِ مَا لَمْ يَكُنْ مَقْتَلًا. يُقَالُ: رَمَى فَأَشْوَى إِذَا أَصَابَ الْأَطْرَافَ وَلَمْ يصب المقتل. تفسير البغوي ج ٨ ص ٢٢٤.

(۱) المدثر آية ۲۷ تا ۲۹.

(۲) {وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ} أَيْ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ فِيهَا شَيْئًا إِلَّا أَكَلَتْهُ وَأَهْلَكَتْهُ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: لَا تُمِيْتُ وَلَا تُحْيِي يَعْنِي لَا تُبْقِي مَنْ فِيهَا حَيًّا وَلَا تَذَرُ مَنْ فِيهَا مَيِّتًا كُلَّمَا احْتَرَقُوْا جُدِّدُوْا. وَقَالَ السُّدِّيُّ: لَا تُبْقِي لَهُمْ لَحْمًا وَلَا تَذَرُ لَهُمْ عَظْمًا. وَقَالَ الضحاك: إِذَا أَخَذَتْ فِيهِمْ لَمْ تُبْقِ مِنْهُمْ شَيْئًا وَإِذَا أُعِيْدُوْا لَمْ تَذَرْهُمْ حَتَّى تُفْنِيَهُمْ وَلِكُلِّ شَيْءٍ مَلَالَةٌ وَفَتْرَةٌ إِلَّا لِجَهَنَّمَ. {لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ} مُغَيِّرَةٌ لِلْجِلْدِ حَتَّى تَجْعَلَهُ أَسْوَدَ. يُقَالُ: لَاحَهُ السُّقْمُ وَالْحُزْنُ إِذَا غَيَّرَهُ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: تَلْفَحُ الْجِلْدَ حَتَّى تَدَعَهُ أَشَدَّ سَوَادًا مِنَ اللَّيْلِ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ وَزَيْدُ بْنُ أَسْلَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مُحْرِقَةٌ لِلْجِلْدِ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٢٧٠.

(وما أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ) هَذِهِ مُبَالَغَةٌ فِي وَصْفِهَا. أَيْ وَمَا أَعْلَمَكَ أَيُّ شَيْءٍ هِيَ؟ وَهِيَ كَلِمَةُ تَعْظِيمٍ. ثُمَّ فَسَّرَ حَالَهَا فَقَالَ: لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ أَيْ لَا تَتْرُكُ لَهُمْ عَظْمًا وَلَا لَحْمًا وَلَا دَمًا إِلَّا أَحْرَقَتْهُ. وَكَرَّرَ اللَّفْظَ تَأْكِيدًا. وَقِيلَ: لَا تُبْقِي مِنْهُمْ شَيْئًا ثُمَّ يُعَادُوْنَ خَلْقًا جَدِيدًا، فَلَا تَذَرُ أَنْ تُعَاوِدَ إِحْرَاقَهُمْ هَكَذَا أَبَدًا. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: لَا تُبْقِي مَنْ فِيهَا حَيًّا وَلَا تَذَرُهُ مَيِّتًا، تُحْرِقُهُمْ كُلَّمَا جُدِّدُوا. وَقَالَ السُّدِّيُّ: لَا تُبْقِي لَهُمْ لَحْمًا وَلَا تَذَرُ لَهُمْ عَظْمًا (لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ) أَيْ مُغَيِّرَةٌ، مِنْ لَاحَهُ إِذَا غَيَّرَهُ. تفسير القرطبي ج ١٩ ص ٧٧.

د جهنم اُور سره د کافرانو څرمن سوَزيدل او بيا نوې کيدل

الله تعالی د کافرانو په باره کې فرمايي :

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا ۖ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴾.(١)

ترجمه : بيشکه کومو خلقو چې زمونږ د آيتونو نه انکار اوکړو نو ډير زَر به مونږ دوی د جهنم اُور ته داخل کړو ، هر کله چې د دوی څرمنې اُوسوَزي نو مونږ به د دوی د سوَزيدلو څرمنو نه علاوه نورې څرمنې وربدلې کړو ددې د پاره چې دوی (نوې نوې) عذاب اُوڅکي ، بيشکه الله تعالی غالِب (او) د حِکمت خاوند دی .

د جهنم اُور سره په لږ ساعت کې سل (١٠٠) پيرې څرمن سوَزيدل او دوباره جوړيدل

د حضرت عُمر ﷺ د وړاندې چا دا آيت تلاوت کړو :

﴿ كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا ﴾

نو حضرت عُمر ﷺ ورته اوفرمايل : دا آيت دوباره تلاوت کړه . نو هغه په دويمه پيره تلاوت کړو . په دې مجلس کې حضرت مُعاذ بن جبل ﷺ هم ناست ؤ هغه اوفرمايل :

ما سره ددې آيت تفسير شته ، هغه دا چې : تُبَدَّلُ فِي سَاعَةٍ مِائَةَ مَرَّةٍ .

په لږ ساعت کې به سل (١٠٠) پيرې ده ته دا څرمن بدلولې شي .

حضرت عُمر ﷺ اوفرمايل : هٰكَذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

همدغه شان ما هم د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه آوريدلي دي . (٢)

---

(١) النساء آية ٥٦ .

(٢) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ : قُرِئَ عِنْدَ عُمَرَ ﷺ : {كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا} [النساء آية ٥٦] . فَقَالَ عُمَرُ ﷺ : أَعِدْهَا . فَأَعَادَهَا . فَقَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ ﷺ : عِنْدِيْ تَفْسِيرُهَا : ←←←←←←

د هرو دوه څرمنو په مينځ کې جدا قسم عذاب

د يحيى بن يزيد رَحِمَهُ اللهُ نه د مذکوره آيت په تفسير کې نقل دي :

يُجْعَلُ لِلْكَافِرِ مِائَةُ جِلْدٍ ، بَيْنَ كُلِّ جِلْدَيْنِ لَوْنٌ مِنَ الْعَذَابِ .

کافر ته به سل (۱۰۰) څرمنې وَر واغوستلې شي ، د هرو دوه (۲) څرمنو په مينځ کې به جدا قسم عذاب وي.(۱)

په هره ورځ اَويا زره (۷۰۰۰۰) پېرې په اُور څرمن سوَزيدل او بيا جوړيدل

د حضرت حسن رَحِمَهُ اللهُ نه د دې آيت (كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ) په تفسير کې نقل شوی :

تَأْكُلُهُمُ النَّارُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّةٍ .

د جهنم اُور به په هره ورځ اَويا زره (۷۰۰۰۰) پېرې کافرانو لره خُوري. (يعنی څرمن او غوښه به يې سوَزوي) .

څو کله چې د جهنم اُور دوی لره اُوسوزوي نو د الله ﷻ د طرفه به دوی ته وويلې شي :

عُوْدُوْا . تاسو واپس صحيح شئ. نو د مخکې په شان به دوباره صحيح شي .

(کافران به مسلسل په همدې عذاب کې ګرفتار وي).(۲)

←←← « تُبَدَّلُ فِيْ سَاعَةٍ مِائَةَ مَرَّةٍ » . فَقَالَ عُمَرُ: « هَكَذَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ » .
المعجم الاوسط للطبراني ج ۵ ص ۷ رقم الحديث ۴۵۱۷ . مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۰۹۳۳ . كنزالعمال رقم الحديث ۴۳۱۳ . تفسير البغوي ج۲ ص۲۳۷ . تفسير ابن كثير ج ۲ ص ۳۳۷ سورة النساء في تفسير آية ۵۶ .

(۱) قَالَ يَحْيَى بْنُ يَزِيدَ الْحَضْرَمِيُّ إِنَّهُ بَلَغَهُ فِيْ قَوْلِ اللهِ: {كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ} قَالَ: يُجْعَلُ لِلْكَافِرِ مِائَةُ جِلْدٍ ، بَيْنَ كُلِّ جِلْدَيْنِ لَوْنٌ مِنَ الْعَذَابِ. رَوَاهُ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ. تفسير ابن كثير ج۲ ص۲۳۷ سورة النساء في تفسير آية ۵۶ .

(۲) قَالَ الْحَسَنُ رَحِمَهُ اللهُ : تَأْكُلُهُمُ النَّارُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّةٍ. كُلَّمَا أَكَلَتْهُمْ قِيلَ لَهُمْ : عُوْدُوْا . فَيَعُوْدُوْنَ كَمَا كَانُوْا. تفسير ابن كثير ج۲ ص۲۳۷ سورة النساء في تفسير آية ۵۶ .

عَنِ الْحَسَنِ قَوْلَهُ: { كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا } الآيَةَ. قَالَ: تُنْضِجُهُمْ →→→→

د مجرمانو مخونه به د اور په لمبو کې پټ وي

الله تعالی فرمايي:

﴿ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ۞ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴾.(١)

ترجمه: او ته به ګورې مُجرمان په دغه ورځ باندې چې په زنځیرونو کې به تړلي شوي وي، د دوی قمیصونه به د ګوګړو (رانځرو) وي (ددې د پاره چې اُور زر واخلي)، او اُور به د دوی مخونه پټ کړي وي.

د جهنم اُور به په کافرانو او مجرمانو باندې احاطه کړې وي

د جهنم اُور به د کافرانو نه ګېرچاپېره تاو وي، او دوی به د هر طرف نه عذاب راګېر کړي وي.

١. الله تعالی فرمايي:

﴿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ۞ يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾.(٢)

ترجمه: او بېشکه جهنم به خامخا کافرانو لره راګېروُنکې وي، په کومه ورځ به چې دوی لره عذاب د دوی د پاسه نه، او د دوی د لاندې خپو طرف نه پټ کړي (يعنی د هر طرف نه به يې عذاب راګېر کړي)، او الله تعالی به ورته اوفرمايل: تاسو اُوڅکئ مزه د هغه اعمالو کوم چې تاسو (په دُنيا کې) کول.

←←← فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَرَّةٍ. تفسیر ابن کثیر ج ٢ ص ٦٤٧ سورة النساء في تفسير آية ٥٦. مصنف ابن ابي شيبة ج ٧ ص ٥٢ مَا ذُكِرَ فِيمَا أُعِدَّ لِأَهْلِ النَّارِ وَشِدَّتِهِ رقم الحديث ٣٤١٥١.

(١) ابراهيم آية ٤٩، ٥٠.

(٢) العنكبوت آية ٥٤، ٥٥.

په سورة التوبة کې هم دا مضمون شته، ﴿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴾. التوبة آية ٤٩.

۲. بل ځای الله ربّ العزت فرمایي:

﴿ لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ﴾.(۱)

ترجمه: د دوی د پاره به د دوی د پاسه د اُور وریځې (لمبې) وي، او د دوی لاندې به هم د اُور وریځې وي. (۲)

۳. بل ځای الله ﷻ فرمایي:

﴿ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ﴾، (۳)

ترجمه: ددې مجرمانو د پاره به د جهنم بِسترې (فرشونه) وي، او د دوی د پاسه به د اُور برَستنې وي. (۴)

٤. بل ځای الله ﷻ د کافرانو په باره کې فرمایي:

﴿ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴾. (۵)

ترجمه: په دوی باندې به اُور بند کړې شوې وي.

---

(۱) الزمر آية ۱٦.

(۲) {لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ} أَطْبَاقُ سُرَادِقَاتٍ مِنَ النَّارِ وَدُخَانِهَا، {وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ} فِرَاشٌ وَمِهَادٌ مِنْ نَارٍ إِلَى أَنْ يَنْتَهِيَ إِلَى الْقَعْرِ، وَسَمَّى الْأَسْفَلَ ظُلَلًا لِأَنَّهَا ظُلَلٌ لِمَنْ تَحْتَهُمْ نَظِيرُهَا قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾. (الأعراف آية ۴۱). تفسير البغوي ج۷ ص۱۱۲ سورة الزمر في تفسير آية ۱٦.

(۳) الاعراف آية ۴۱.

(۴) {لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ} أَيْ: فِرَاشٌ، {وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ} أَيْ: لُحُفٌ، وَهِيَ جَمْعُ غَاشِيَةٍ، يَعْنِي مَا غَشَّاهُمْ وَغَطَّاهُمْ. يُرِيدُ إِحَاطَةَ النَّارِ بِهِمْ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ، كَمَا قَالَ اللَّهُ، "لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ" (الزمر، ۱٦). تفسير البغوي ج۳ ص۲۲۹.

"المهاد" الْفِرَاشُ. وَ"غَوَاشٍ" جَمْعُ غَاشِيَةٍ، أَيْ نِيرَانٌ تَغْشَاهُمْ. تفسير القرطبي ج ۷ ص۲۰۷.

(۵) البلد آية ۲۰.

(یعنی د جهنم دروازې به په دوی باندې بندې وي، ددې د پاره چې ددې اُور په گرمائش کې کمې رانشي). (١)

په ظالمانو باندې به د اُور دِیوالونو اِحاطه کړې وي

١. الله تعالی فرمايي:

﴿ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَا ﴾. (٢)

ترجمه: بیشکه مونږ د ظالمانو د پاره اُور تیار کړې دی چې په دوی باندې به د اُور دیوالونو (پَردو) اِحاطه کړې وي.

(یعنی د هر طرف نه به اُور او لوگو دوی لره راگېر کړي وي، ددینه د وتلو به يې هیڅ لار نه وي). (٣)

٢. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

لِسُرَادِقُ النَّارِ أَرْبَعَةُ جُدُرٍ، كُلُّ جِدَارٍ مِنْهَا مَسِيرَةُ أَرْبَعِينَ سَنَةً .

د جهنم اِحاطه په څلورو دِیوالونو مشتمل ده، ددې هر دیوال پلن والې د

---

(١) {عَلَيۡهِمۡ نَارٞ مُّؤۡصَدَةُۢ} أَيْ: مُطْبَقَةٌ عَلَيْهِمْ، فَلَا مَحِيدَ لَهُمْ عَنْهَا، وَلَا خُرُوجَ لَهُمْ مِنْهَا. قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ، وَابْنُ عَبَّاسٍ، وَعِكْرِمَةُ، وَسَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ، وَمُجَاهِدٌ، وَمُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ الْقُرَظِيُّ، وَعَطِيَّةُ الْعَوْفِيُّ، وَالْحَسَنُ، وَقَتَادَةُ، وَالسُّدِّيُّ: {مُؤْصَدَةٌ} أَيْ: مُطْبَقَةٌ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما: مُغْلَقَةُ الْأَبْوَابِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: أَصَدَ الْبَابَ بِلُغَةِ قُرَيْشٍ: أَيْ أَغْلَقَهُ. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: {مُؤْصَدَةٌ} حَيْطٌ لَا بَابَ لَهُ. وَقَالَ قَتَادَةُ: {مُؤْصَدَةٌ} مُطْبَقَةٌ فَلَا ضَوْءَ فِيهَا وَلَا فُرَجَ، وَلَا خُرُوجَ مِنْهَا آخِرَ الْأَبَدِ. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٤٠٩ سورة البلد في تفسير آية ٢٠

(٢) الكهف آية ٢٩.

(٣) ﴿أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَا﴾ وَالسُّرَادِقُ هو الحجرة الَّتِي تَكُونُ حَوْلَ الْفُسْطَاطِ فَأَثْبَتَ لِلنَّارِ شَيْئًا شَبِيهًا بِذَلِكَ يُحِيطُ بِهِمْ مِنْ جَمِيعِ الْجِهَاتِ، وَالْمُرَادُ أَنَّهُ لَا مُخَلِّصَ لَهُمْ مِنْهَا وَلَا فُرْجَةَ يَتَفَرَّجُونَ بِالنَّظَرِ إِلَى مَا وَرَاءَهَا مِنْ غَيْرِ النَّارِ بَلْ هِيَ مُحِيطَةٌ بِهِمْ مِنْ كُلِّ الْجَوَانِبِ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: الْمُرَادُ مِنْ هَذَا السُّرَادِقِ الدُّخَانُ الَّذِي وَصَفَهُ اللَّهُ فِي قَوْلِهِ: (انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ) [المرسلات: ٣٠] وَقَالُوا: هَذِهِ الْإِحَاطَةُ بِهِمْ إِنَّمَا تَكُونُ قَبْلَ دُخُولِهِمُ النَّارَ فَيَغْشَاهُمْ هَذَا الدُّخَانُ وَيُحِيطُ بِهِمْ كَالسُّرَادِقِ حَوْلَ الْفُسْطَاطِ. التفسير الكبير ج ٢١ ص ٤٥٩.

څلويښت (٤٠) کاله مسافت په اندازه برابر دی. (١)

نوټ: دا ديوالونه به ددې د پاره وي چې د جهنم په ګرمائش کې کمې رانشي، او د جهنميانو په عذاب کې نوره اضافه هم اوشي.

د جهنم اُور به په مجرمانو باندې د خپلو ګناهونو په مقدار احاطه کړي وي

د جهنم اُور به په مجرمانو باندې يو شان نه وي بلکه په هر ګناهګار باندې به يې د خپلو ګناهونو په مقدار احاطه کړي وي.

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ النَّارُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ النَّارُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ النَّارُ إِلَى حُجْزَتِهِ. وَمِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذُهُ النَّارُ إِلَى تَرْقُوَتِهِ.

بعضې جهنميان به هغه وي چې هغه لره به اُور تر دواړو ښنګرو (ګيټو) پورې نيولي وي، بعضې به هغه وي چې هغه لره به اُور تر دواړو زنګونانو پورې نيولي وي، بعضې به هغه وي چې هغه لره به اُور تر د ملا پورې نيولي وي، او بعضې به هغه وي چې هغه لره به اُور تر د مرۍ پورې نيولي وي. (٢)

د جهنم اُور به زړه ته رسيږي

د جهنم د اُور يو نوم " حُطَمَة " دی. (٣)

---

(١) المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْأَهْوَالِ رقم الحديث ٨٧٧٥ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ. سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ أَهْلِ النَّارِ. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثاني رقم الحديث ٥٦٨١(١٧). شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٤٤٠٧. كنز العمال رقم الحديث ٣٩٤٧٢ ذكر النار وصفتها.

(٢) صحيح مسلم كتاب الْجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابٌ فِي شِدَّةِ حَرِّ نَارِ جَهَنَّمَ وَبُعْدِ قَعْرِهَا وَمَا تَأْخُذُ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ رقم الحديث ٣٣(٢٨٤٥). مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم ٥٦٧١(٧). مسند احمد مخرجا رقم ٢٠١٠٣، ورقم الحديث ٢٠١٠٨. المعجم الكبير للطبراني رقم ٦٩٧٠.

(٣) وَالْحُطَمَةُ مِنْ أَسْمَاءِ النَّارِ مِثْلُ سَقَرَ وَلَظَى سُمِّيَتْ حُطَمَةً لِأَنَّهَا تَحْطِمُ الْعِظَامَ وَتَكْسِرُهَا. تفسير البغوي ٨/٥٢٠

الله ربّ العزت پخپله ددې په باره کې فرمايي :

﴿ وَمَآ أَدْرٰىكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ اللّٰهِ الْمُوقَدَةُ ۝٦ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ۝٧ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ۝٨ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴾. (۱)

ترجمه : او تا ته څه معلومه ده چې "حُطَمه" څه شی دی ؟ دا د الله تعالی هغه اُور دی کوم چې (دده په حُکم) بَل شوې دی ، کوم اُور چې زړونو ته رسيږي . بيشکه دا اُور به په دوی باندې (د هر طرف نه) بند کړې شي (ددې د پاره چې ددې گرمائش کم نشي) ، په اوږدو اوږدو ستّنو کې به (تړل شوي) وي .

کافران به د خپلو مخونو او شاگانو نه اُور نشي دفع کولی

چونکه کافران او مجرمان به د اُور په لمبو کې مکمل پټ وي دوی به کوشش کوي چې د خپلو مخونو او شاگانو نه اُور دفع کړي خو لرې کولې به يې نشي .

۱ . نبي عليه السلام به چې کله کافران د الله تعالی د عذاب نه يرول نو بعضې کافرانو به ويل چې : " دا عذاب به کله راځي ؟ " نو الله تعالی ورته او فرمايل :

﴿ لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴾. (۲)

ترجمه : که چيرته کافرانو ته هغه وخت معلوم شي کوم وخت چې به دوی د خپلو مخونو او خپلو شاگانو نه د جهنم اُور نشي لرې کولی ، او نه به د دوی مدد کولې شي . (نو دوی به هيڅ کله په جلتی باندې عذاب نه وُ غوښتلی) . (۳)

---

(۱) الهمزة آية ۵ تا ۹ .

(۲) الانبياء آية ۳۹ .

(۳) {وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ} فَقَالَ تَعَالَى: {لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ} لَا يَدْفَعُونَ {عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ} قِيلَ: وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمُ السِّيَاطَ. {وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ} يُمْنَعُونَ مِنَ الْعَذَابِ، وَجَوَابُ لَوْ فِي قَوْلِهِ: {لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ} مَحْذُوفٌ . مَعْنَاهُ: وَلَوْ عَلِمُوا لَمَا أَقَامُوا عَلَى كُفْرِهِمْ، وَلَمَا اسْتَعْجَلُوا، وَلَا قَالُوا: مَتَى هَذَا الْوَعْدُ ؟ . تفسير البغوي ج ۵ ص ۳۱۹ .

۲ . د قيامت په ورځ به د ظالمانو لاسونه شاته تړلي شوي وي جهنم ته به اَلتِه وَراوغورځولې شي نو دوی به د خپل مخ په ذريعه ځان د جهنم د عذاب نه بچ کوي خو نه به يې شي بچ کولی .

الله تعالی فرماي: ﴿ أَفَمَن يَتَّقِى بِوَجْهِهِۦ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴾ . (۱)

ترجمه : پس آيا هغه څوک چې هغه د قيامت په ورځ د خپل مخ په ذريعه ځان د بَدترين عذاب نه بچ کوي (خو نه به يې شي بچ کولی ، نو آيا داسې کس د هغه چا سره برابر دی چې هغه د دې عذاب نه په اَمن وي ؟ هيڅ کله نه) . او ظالمانو ته به (د قيامت په ورځ) وويلې شي : تاسو د هغه عمَل سزا اُوڅکئ کوم چې تاسو (په دُنيا کې) کول . (۲)

۳ . بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴾ . (۳)

ترجمه : په کومه ورځ چې به د کافرانو مخونه په اُور کې اَړولې راړولې شي ، دوی به وايي : اې کاش ، چې مونږ (په دُنيا کې) د الله او رسول اِطاعت کړې وی .

۴ . بل ځای فرمايي :

﴿ يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ يُفْتَنُونَ ۝ ذُوقُوا۟ فِتْنَتَكُمْ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴾ . (۴)

---

(۱) الزمر آية ۲۴ .

(۲) { أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ } أَيْ: شِدَّتَهُ، { يَوْمَ الْقِيَامَةِ } قَالَ مُجَاهِدٌ: يُجَرُّ عَلَى وَجْهِهِ فِي النَّارِ. وَقَالَ عَطَاءٌ: يُرْمَى بِهِ فِي النَّارِ مَنْكُوسًا. فَأَوَّلُ شَيْءٍ مِنْهُ تَمَسُّهُ النَّارُ وَجْهُهُ. قَالَ مُقَاتِلٌ: هُوَ أَنَّ الْكَافِرَ يُرْمَى بِهِ فِي النَّارِ مَغْلُولَةً يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ، وَفِي عُنُقِهِ صَخْرَةٌ مِثْلُ جَبَلٍ عَظِيمٍ مِنَ الْكِبْرِيتِ، فَتَشْتَعِلُ النَّارُ فِي الْحَجَرِ، وَهُوَ مُعَلَّقٌ فِي عُنُقِهِ فَحَرُّ وَوَهَجُهَا عَلَى وَجْهِهِ لَا يُطِيقُ دَفْعَهَا عَنْ وَجْهِهِ، لِلْأَغْلَالِ الَّتِي فِي عُنُقِهِ وَيَدِهِ . وَمَجَازُ الْآيَةِ: أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ كَمَنْ هُوَ آمِنٌ مِنَ الْعَذَابِ؟ . تفسير البغوي ج ۷ ص ۱۱۷ .

(۳) الاحزاب آية ۶۶ .

(۴) الذاريات آية ۱۳ ، ۱۴ .

ترجمه : په کومه ورځ چې به ګناهګاران په اُور باندې سوزولې شي (دوی ته به وويلې شي :) تاسو د خپل عذاب مزه اُوڅکئ ، همدا هغه عذاب دی چې تاسو به په جلتی باندې غوښتلو .

٥. بل ځای فرمايي : ﴿ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴾.(١)

ترجمه : (اې انسانانو او پيريانو !) په تاسو دواړو به (د قيامت په ورځ) د اُور شعلې او لوګي راليږلې شي خو تاسو به يې مقابله نشی کولی .

د جهنميانو مخونه به تک تور وي

١. الله تعالی فرمايي :

﴿ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ﴾.(٢)

ترجمه : او په ورځ د قيامت به ته هغه خلق اوګوری چې په الله باندې يې دروغ تړل چې د هغوی مخونه به تک تور وي .

٢. بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَّا لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾.(٣)

ترجمه : او څوک چې بَد کارونه (شرک وغيره) اوکړي نو د بَدی سزا به د همغې په شان (بَدي) وي ، او په دوی باندې به ذِلّت راخُور شي ، او د دوی د پاره به د الله تعالی (د عذاب) نه څوک بچ کوونکی نه وي ، (مخونه به يې داسې تَک تور وي) ګويا چې د دوی مخونو ته به د تورې شپې ټوټې وَر اَغوستل شوې وي ، همدا خلق جهنميان دي ، دوی به په دې کې هميشه وي .

---

(١) الرحمن آية ٣٥ .

(٢) الزمر آية ٦٠ .

(٣) يونس آية ٢٧ .

جهنميان به پړمخې جهنم ته راښکلې شي

۱. مجرمان او مشرکان به پړمخ جهنم ته غورځولې شي ، الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ۝ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِى ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا۟ مَسَّ سَقَرَ ﴾.(۱)

ترجمه : بېشکه مجرمان به په ګمراهۍ او بَل شوي اُور کې وي . په کومه ورځ چې به دوی په مخونو باندې (پړمخې) په اُور کې راښکلې شي ، (او دا به ورته ويلې شي :) اوس د جهنم خوَند اُوڅکئ . (۲)

---

(۱) القمر آية ۴۷ ، ۴۸ .

(۲) {إِنَّ الْمُجْرِمِيْنَ} الْمُشْرِكِيْنَ {فِيْ ضَلَالٍ وَسُعُرٍ} قِيْلَ : "فِيْ ضَلَالٍ" بُعْدٍ عَنِ الْحَقِّ. قَالَ الضَّحَّاكُ: "وَسُعُرٍ" أَيْ: نَارٍ تُسَعَّرُ عَلَيْهِمْ: وَقِيْلَ : "ضَلَالٌ" ذَهَابٌ عَنْ طَرِيْقِ الْجَنَّةِ فِي الْآخِرَةِ، "وَسُعُرٍ" : نَارٌ مُسَعَّرَةٌ. قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَضْلِ: إِنَّ الْمُجْرِمِيْنَ فِيْ ضَلَالٍ فِي الدُّنْيَا وَنَارٍ فِي الْآخِرَةِ. وَقَالَ قَتَادَةُ: فِيْ عَنَاءٍ وَعَذَابٍ .ثُمَّ بَيَّنَ عَذَابَهُمْ فَقَالَ: {يَوْمَ يُسْحَبُوْنَ} يُجَرُّوْنَ {فِي النَّارِ عَلَى وُجُوْهِهِمْ} وَيُقَالُ لَهُمْ {ذُوْقُوْا مَسَّ سَقَرَ} . تفسير البغوي ج ۴ ص ۳۲۷ .

اَلْمَسْأَلَةُ الثَّانِيَةُ: اَلْمُجْرِمُوْنَ هُمُ الْمُشْرِكُوْنَ هَاهُنَا كَمَا فِيْ قَوْلِهِ تعالى: ﴿ وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُوْنَ نَاكِسُوْا رُؤُسِهِمْ ﴾ [السجدة: ۱۲] وَقَوْلِهِ: ﴿ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِيْ ﴾ [المعارج : ۱۱] وَفِيْ قَوْلِهِ: ﴿ يُعْرَفُ الْمُجْرِمُوْنَ بِسِيْمَاهُمْ [الرحمن: ۴۱] فَالْآيَةُ عَامَّةٌ، وَإِنْ نَزَلَتْ فِيْ قَوْمٍ خَاصٍّ. وَجُرْمُهُمْ تَكْذِيْبُ الرُّسُلِ وَالنُّذُرِ بِالْإِشْرَاكِ وَ إِنْكَارِ الْحَشْرِ وَإِنْكَارِ قُدْرَةِ اللهِ تَعَالَى عَلَى الْإِحْيَاءِ بَعْدَ الْإِمَاتَةِ، وَعَلَى غَيْرِهِ مِنَ الْحَوَادِثِ .

اَلْمَسْأَلَةُ الثَّالِثَةُ : فِيْ ضَلَالٍ وَسُعُرٍ يَحْتَمِلُ وُجُوْهًا ثَلَاثَةً أَحَدُهَا : اَلْجَمْعُ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ فِي الدُّنْيَا أَيْ هُمْ فِي الدُّنْيَا فِيْ ضَلَالٍ وَجُنُوْنٍ لَا يَعْقِلُوْنَ وَلَا يَهْتَدُوْنَ، وَعَلَى هَذَا فَقَوْلُهُ: يُسْحَبُوْنَ بَيَانُ حَالِهِمْ فِيْ تِلْكَ الصُّوْرَةِ وَهُوَ أَقْرَبُ . ثَانِيْهَا: اَلْجَمْعُ فِي الْآخِرَةِ أَيْ هُمْ فِيْ ضَلَالِ الْآخِرَةِ وَسُعُرٍ أَيْضًا. أَمَّا السُّعُرُ فَكَوْنُهُمْ فِيْهَا ظَاهِرٌ. وَأَمَّا الضَّلَالُ فَلَا يَجِدُوْنَ إِلَى مَقْصِدِهِمْ أَوْ إِلَى مَا يَصْلُحُ مَقْصِدًا وَهُمْ مُتَحَيِّرُوْنَ سَبِيْلًا .... التفسير الكبير ج ۲۹ ص ۳۲۴ .

۲. بل ځای الله تعالی فرمايي:

﴿ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾.(۱)

ترجمه: او څوک چې د بَدی (شِرک) سره راشي نو دوی به پړمخ په مخونو باندې په جهنم کې غورځولې شي، (او دوی ته به ویلې شي:) تاسو ته صرف د هغه عمَلونو سزا درکولې شي کوم چې تاسو (په دُنیا کې) کول.(۲)

رِیاکار به پړمخې جهنم ته غورځولې شي

څوک چې په دُنیا کې د رِیا او شهرت د پاره نیک عمل کوي نو د قیامت په ورځ به داسې رِیاکار د ټولو نه مخکې پړمخې جهنم ته غورځولې شي.

د مسلم شریف حدیث دی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

د قیامت په ورځ د ټولو نه مخکې چې د کومو خلقو خلاف جهنم ته د تللو فیصله کولې شي په هغې کې به اولنې هغه کس وي چې (په میدانِ جنګ کې) شهید شوې وي.

دا شهید به د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي، الله تعالی به ده ته د هر هر نعمت اِظهار اوفرمايي (چې ما تا ته دا دا نعمتونه درکړي وو)، هغه به هر نعمت اوپيژني (او ددې اِقرار به اوکړي). بیا به الله تعالی ورته اوفرمايي:

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ تا په دې نِعمتونو کې څه څه کړي وو؟ (او د کومو مقاصدو د پاره دې اِستعمال کړي وو؟)

دا به ورته ووايي: (ما آخري عمل دا کړې وُ چې) ما ستاد رَضا د پاره جهاد اوکړو تر دې پورې چې زه شهید شوم (او خپل قیمتي رُوح مې ستا په لاره کې قُرباني کړو).

---

(۱) النمل آیة ۹۰.

(۲) {وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ} يَعْنِي الشِّرْكَ، {فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ} يَعْنِي أُلْقُوا عَلَى وُجُوهِهِمْ، يُقَالُ: كَبَبْتُ الرَّجُلَ: إِذَا أَلْقَيْتَهُ عَلَى وَجْهِهِ، فَانْكَبَّ وَأَكَبَّ، وَتَقُولُ لَهُمْ خَزَنَةُ جَهَنَّمَ: {هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ} فِي الدُّنْيَا مِنَ الشِّرْكِ. تفسیر البغوي ج٦ ص۱۸۲.

الله تعالی به ورته اوفرمايي:

كَذَبْتَ، وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ.

تا دروغ ووېل، تا خو ددې د پاره جهاد كړې وُ چې تاته بهادر وويلې شي، او دا تاته په دُنيا كې ويل شوي وو (لهذا ستا مقصد حاصل شوې دی).

بيا به د الله ﷻ د طرفه دده په باره كې حكم اوكړې شي نو دا به پرمخې رابنكلې شي او جهنم ته به اُوغورځولې شي.

دويم به هغه كس وي چې هغه علم حاصل كړې وي، بيا يې بل ته خودلې وي، او قرآن كريم يې هم لوستلې وي. دا به هم د الله ﷻ د وړاندې پيش كړې شي، الله تعالی به ده ته هم خپل وركړي نعمتونه وریاد كړي، دا به هم د هغې اقرار اوكړي، بيا به ورنه پوښتنه اوكړي:

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ تا په دې نعمتونو كې څه څه كارونه كړي وو؟ (او څنګه دې استعمال كړي وو؟)

دا به ورته اووايي: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ.

ما علم حاصل كړې وُ، بيا مې نورو ته اُوخود، او خالِصه ستا د رَضا د پاره مې قرآن مجيد لوستلې وُ.

الله تعالی به ورته اوفرمايي:

كَذَبْتَ، وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ.

تا دروغ ووېل، تا خو علم ددې د پاره زده كړې وُ چې خلق درته عالِم اووايي، او قرآن كريم دې ددې د پاره لوستلې وُ چې خلق درته قاري اووايي، او دا تاته (په دُنيا كې) ويل شوي (لهذا ستا مقصد حاصل شوې دی).

بيا به د الله ﷻ د طرفه دده په باره كې هم حكم اوشي، دا به هم پرمخې رابنكلې جهنم ته اوغورځولې شي.

دريم به هغه كس وي چې په هغه باندې الله ﷻ په دُنيا كې فراخي راوستې وه، او هر قسم مال يې وركړې وُ، دا به هم د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي، الله ﷻ به ده ته هم خپل نِعمتونه وَرياد كړي (چې ما تاته دا دا نِعمتونه دركړي وو)، دا به د ټولو اِقرار اوكړي، بيا

به الله ﷻ ورته اوفرمايي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ تا په دې نعمتونو کې څه کړي وو ؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو ؟)

دا به ورته اووايي : مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيْلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيْهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيْهَا لَكَ .

اې الله ! په کومو ځايونو کې چې مال خرچ کول تاته خوښ وو په هغه ټولو ځايونو کې ما خپل مال صرف ستا د رضا د پاره خرچ کړې وُ .

الله تعالی به ورته اوفرمايي :

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ : هُوَ جَوَادٌ ، فَقَدْ قِيْلَ .

تا دروغ وويل ، دا کارونه خو تا ددې د پاره کړي وو چې خلق درته سخي اووايي ، او دا (په دُنيا کې) تاته ويل شوي (لهذا ستا مقصد هم حاصل شوې دی) .

بيا به دده په باره کې حکم اوشي ، دا به هم پرمخې رابنکلې شي ، او جهنم ته به اُوغورځولې شي . (١)

---

(١) عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ ، قَالَ : تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ ، فَقَالَ لَهُ نَاتِلُ أَهْلِ الشَّامِ : أَيُّهَا الشَّيْخُ ! حَدِّثْنَا حَدِيْثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : نَعَمْ ، سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ : إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اُسْتُشْهِدَ ، فَأُتِيَ بِهِ ، فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ قَالَ : قَاتَلْتُ فِيْكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ ، قَالَ : كَذَبْتَ وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيْءٌ ، فَقَدْ قِيْلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ ، فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ . وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ ، فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ قَالَ : تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيْكَ الْقُرْآنَ . قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ : عَالِمٌ ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : هُوَ قَارِئٌ ، فَقَدْ قِيْلَ . ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ . وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ ، فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ قَالَ : مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيْلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيْهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيْهَا لَكَ ، قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ : هُوَ جَوَادٌ ، فَقَدْ قِيْلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ . صحيح مسلم كِتَابُ الإِمَارَةِ بَابُ مَنْ قَاتَلَ لِلرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ اسْتَحَقَّ النَّارَ رقم الحديث ١٥٢ (١٩٠٥) ، و رواه احمد في مسنده ، والنسائي رقم الحديث ٣١٣٧ مَنْ قَاتَلَ لِيُقَالَ فلانٌ جَرِيْءٌ ، كنز العمال رقم الحديث ٧٢٧١ .

ګمراهان به د قیامت په ورځ پړمخ په مخونو باندې راپاځولې شي

۱. الله رب العزت فرمايي:

﴿ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا ﴾.(۱)

ترجمه: او چاته چې الله تعالی سَمه لاره اُوښائي نو هم هغه هدايت موندونكى دى، او څوک چې ګمراه کړي نو ته به د الله نه علاوه بل هيڅوک د هغوی د پاره مددګار اُو نه ګورى او مونږ به دوی د قيامت په ورځ په خپلو مخونو باندې (پَړمخې) ړانده، ګونګيان، او کاڼه راپاځوو، د دوی ځای جهنم دى، کله چې د جهنم لمبې په کميدو شي نو مونږ به په هغوی باندې د اُور لمبې نورې هم زياتې کړو.

فائده: په مذکوره آيت کې ذکر شو چې کله کافران د قيامت په ورځ په مخونو باندې راپاځولې شي نو دوی به ړانده، ګونګيان او کاڼه وي، او په سَر باندې به ځي.

د يو سوال جواب: اوس که ستاسو ذهن ته دا سوال راځي چې په سَر باندې انسان څنګه تللې شي؟

نو ددې جواب دادی چې کوم رَب انسان لره په خپو باندې بُوتللې شي نو هغه په دې باندې قادِر دی چې د قيامت په ورځ يې په سَر باندې بوځي. او دا خبره په احاديثو کې هم ذکر ده.

۲. د مسلم شريف حديث دى، چې يو سړي د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوکړه:

يَارَسُوْلَ اللهِ! كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَى وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟

اې د الله رسوله! د قيامت په ورځ به کافر څنګه په مخ باندې (اُلټه) راپاځولې شي؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

(۱) بني اسرائيل (الاسراء) آية ۹۷.

أَلَيْسَ الَّذِيْ أَمْشَاهُ عَلَىٰ رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَىٰ أَنْ يُمْشِيَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟
کوم رَب چې انسان په دُنیا کې په خپو باندې بُوځي نو آیا هغه رَب په دې باندې قادِر ندی چې د قیامت په ورځ یې په مخ باندې بُوځي ؟

حضرت قتادة رضي الله عنه چې دا خبره واوریده نو وې فرمایل :

بَلَىٰ، وَعِزَّةِ رَبِّنَا . آو ، زما دې قسم وي په عزت د رَب زمونږ باندې چې هغه په دې باندې (یقیني) قادِر دی.(۱)

د جهنم خشاک به انسانان او کانړي وي

د جهنم اُور دومره خطرناک دی چې ددې خشاک به کافران، گناهگاران او کانړي وي.

۱. الله تعالی فرمایي :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ﴾.(۲)

ترجمه : اې مؤمنانو ! تاسو خپل ځانونه او خپل کورواله د هغه اُور نه اُوساتئ چې د هغې خشاک خلق او کانړي دي.

۲. بل ځای الله ربّ العزت فرمایي :

﴿ فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴾.(۳)

---

(۱) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! كَيْفَ يُحْشَرُ الْكَافِرُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: «أَلَيْسَ الَّذِيْ أَمْشَاهُ عَلَىٰ رِجْلَيْهِ فِي الدُّنْيَا قَادِرًا عَلَىٰ أَنْ يُمْشِيَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» قَالَ قَتَادَةُ رضي الله عنه: بَلَىٰ، وَعِزَّةِ رَبِّنَا. صحيح مسلم كتاب صفة القيامة والجنة والنار باب يحشر الكافر على وجهه رقم الحديث ۵۴ (۲۸۰۶). مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۳۳۹۲، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۷۳۲۳. شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ۴۳۱۵، كنز العمال رقم الحديث ۳۹۷۹۸.

(۲) پوره آیت داسې دی ، ﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴾. التحريم آية ٦.

(۳) البقرة آية ۲۴.

ترجمه : تاسو د هغه اُور نه اُویرېږئ چې د هغې خشاک خلق او کانړي دي ، کوم اُور چې د کافرانو د پاره تیار کړې شوې دی .

تشریح : د " النّاس " نه مراد کافران او ګناهګاران دي ، چې په دوی سره به د جهنم اُور ګرمولې شي . او د " الحجارة " نه مراد کانړي دي .

اوس دا خبره چې د دینه کوم کانړي مراد دي ؟ نو د دې په باره کې مختلف اقوال دي :

حضرت ابن عباس رضي الله عنهما او اکثر مُفسّرین فرمايي چې په مذکوره آیت کې د "الحجارة" نه مراد د " کِبریت (ګوګړ) تُور کانړي " دي ؛ ځکه د دې لمبه ډیره زیاته وي .

بل دا چې د کِبریت دا کانړې د نورو کانړو نه په عذاب ورکولو کې زیات سخت دی ؛ ځکه دا ډیر زَر اُور اخلي ، ډیر بَدبُویه دی ، ډیر لوګي کوي ، په بدن پورې ډیر زر نښلي ، او چې ګرم شي نو ګرمائش یې زیات وي .

بل قول دا دی چې د دینه " هر قِسم کانړي " مراد دي ، بیا دا آیت غټ دلیل دی په دې باندې چې د جهنم اُور دومره خطرناک دی چې د دې خشاک کانړي دي .

بل قول دا دی چې د دینه مراد "بُتان" دي ؛ ځکه اکثر بُتان د کانړو نه جوړولې شي .

(په تفاسیرو کې د دې آیت بهترین تحقیق ذکر شوی) . (١)

---

(١) { وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ } قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا وَأَكْثَرُ الْمُفَسِّرِيْنَ يَعْنِيْ حِجَارَةَ الْكِبْرِيْتِ لِأَنَّهَا أَكْثَرُ الْتِهَابًا. وَقِيْلَ : جَمِيْعُ الْحِجَارَةِ وَهُوَ دَلِيْلٌ عَلَى عَظَمَةِ تِلْكَ النَّارِ . وَقِيْلَ: أَرَادَ بِهَا الْأَصْنَامَ لِأَنَّ أَكْثَرَ أَصْنَامِهِمْ كَانَتْ مَنْحُوْتَةً مِنَ الْحِجَارَةِ كَمَا قَالَ "إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُوْنِ اللهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ" . تفسیر البغوي ج ١ ص ٧٣ .

والوقود (بالفتح) : الحطب. وبالضم: التوقد. و" النَّاسُ" عُمُوْمٌ، وَمَعْنَاهُ الْخُصُوْصُ فِيْمَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَضَاءُ أَنَّهُ يَكُوْنُ حَطَبًا لَهَا. أَجَارَنَا اللهُ مِنْهَا. "وَالْحِجَارَةُ" هِيَ حِجَارَةُ الْكِبْرِيْتِ الْأَسْوَدِ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ وَالْفَرَّاءِ وَخُصَّتْ بِذَلِكَ لِأَنَّهَا تَزِيْدُ عَلَى جَمِيْعِ الْأَحْجَارِ بِخَمْسَةِ أَنْوَاعٍ مِنَ الْعَذَابِ : سُرْعَةِ الْاِتِّقَادِ، نَتْنِ الرَّائِحَةِ، كَثْرَةِ الدُّخَانِ ، شِدَّةِ الْاِلْتِصَاقِ بِالْأَبْدَانِ ، قُوَّةِ حَرِّهَا إِذَا حَمِيَتْ . تفسیر القرطبي ج ١ ص ٢٣٥ .

قوله تَعَالَى: { فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِيْ وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ } أَمَّا الْوَقُود، بِفَتْحِ الْوَاوِ، فَهُوَ مَا يُلْقَى فِي النَّارِ لِإِضْرَامِهَا كَالْحَطَبِ وَنَحْوِهِ، كَمَا قَالَ: { وَأَمَّا الْقَاسِطُوْنَ فَكَانُوْا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا } [الجن: ١٥] ←←←←←←

کافرانو به چونکه د بُتانو عبادت کولو او دا يې عقيده وه "چې دا به د قيامت په ورځ زمونږ شفاعت کوي" نو الله تعالى به د کافرانو د ذليله کولو د پاره د دوی د وړاندې دا بُتان جهنم ته اُوغورځوي چې د دوی اَفسوس نور هم زيات شي.(١)

٣. الله تعالى فرمايي:

﴿ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ۝ لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ آلِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾.(٢)

ترجمه: بيشکه تاسو (مشرکان) او تاسو چې د الله تعالى نه علاوه د کومو بُتانو عبادت کوئ. دا ټول به د جهنم خَشاک وي، (اې مشرکانو!) تاسو (او ستاسو بُتان) به دې جهنم ته داخليږئ. که چيرته دا بُتان (په ريښتيا) معبودان وی نو جهنم ته به نه تلل، او دوی ټول به په دې جهنم کې هميشه وي.

ضروري وضاحت: د دې آيت نه معلومه شوه چې کافران او دوی چې د کومو بُتانو

←←← وَقَالَ تَعَالَى: {إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ} [الانبياء: ٩٨].

وَالْمُرَادُ بِالْحِجَارَةِ هَاهُنَا: هِيَ حِجَارَةُ الْكِبْرِيتِ الْعَظِيمَةُ السَّوْدَاءُ الصَّلْبَةُ الْمُنْتِنَةُ، وَهِيَ أَشَدُّ الْأَحْجَارِ حَرًّا إِذَا حَمِيَتْ، أَجَارَنَا اللهُ مِنْهَا .... عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه، فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ} قَالَ: هِيَ حِجَارَةٌ مِنْ كِبْرِيتٍ، خَلَقَهَا اللهُ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا، يُعِدُّهَا لِلْكَافِرِينَ ....

وعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ وَعَنْ نَاسٍ مِنَ الصَّحَابَةِ: {فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ} أَمَّا الْحِجَارَةُ فَهِيَ حِجَارَةٌ فِي النَّارِ مِنْ كِبْرِيتٍ أَسْوَدَ، يُعَذَّبُونَ بِهِ مَعَ النَّارِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: حِجَارَةٌ مِنْ كِبْرِيتٍ أَنْتَنُ مِنَ الْجِيفَةِ.

تفسير ابن كثير ج ١ ص ٢٠١ . صفوة التفاسير ج ١ ص ٣٦.

(١) وقد قيل: إنّ المعنى في ذلك أن الكفار، لما عبدوا الآلهة من دون الله، واعتقدوا أنها تشفع لهم عند الله وتقربهم إليه، عوقبوا بأن جعلت معهم في النار إهانة لها وإذلالًا، ونكاية لهم، وإبلاغًا في حسرتهم وندامتهم، فإن الإنسان إذا قرن في العذاب بمن كان سبب عذابه كان أشد في ألمه وحسرته. التخويف من النار لابن رجب الحنبلي ص ١٣٣ الباب السادس عشر في ذكر حجارتها

(٢) الانبياء آية ٩٨، ٩٩.

عبادت کولو دوی به تړول جهنم ته داخلولې شي.

البته کومو کافرانو چې دحضرت عیسیٰ علیه السلام عبادت کړی ، یا یې د حضرت عُزیر علیه السلام عبادت کړی ، او یا یې د ملائکو عبادت کړی نو دا کافران خو به جهنم ته داخلیږي خو دا پیغمبران او ملائکې به جهنم ته نه داخلیږي؛ ځکه دوی خو دې کافرانو ته د خپل ځان د عبادت حکم نه وُ کړی بلکه دوی خو ورته دا حکم کړې وُ "چې تاسو خاص د الله تعالیٰ عبادت کوئ" نو اوس چې کومو کافرانو د پیغمبرانو یا ملائکو عبادت کړی نو په دې کې خو د دې پیغمبرانو او ملائکو هیڅ گناه نشته.

کله چې مذکوره آیت ﴿ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ﴾ نازل شو نو کافرانو نبي علیه السلام ته وویل:

نصاریٰ خو د حضرت عُزیر علیه السلام عبادت کوي ، یهود د حضرت عُزیر علیه السلام عبادت کوي ، او دا بنواُمیه (یعنی د مکې مشرکان) خو د ملائکو عبادت کوي . نو آیا دا پیغمبران او فرښتې به هم جهنم ته ځي؟ نو د دې په جواب کې د قرآن کریم دا آیت نازل شو:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴾.(١)

ترجمه: بیشکه د کومو خلقو د پاره چې زمونږ د طرفه د مخکې نه نیکي (جنت) مقرر شوی (چې هغه دا انبیاء کرام او فرښتې دي) دوی به د دې جهنم نه لرې ساتلې شي.(٢)

---

(١) الانبياء آية ١٠١.

(٢) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: { إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ} [الانبياء: ٩٨] ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الزِّبَعْرَى : أَنَا أَخْصِمُ لَكُمْ مُحَمَّدًا. فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ ! أَلَيْسَ فِيمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ: {إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ} [الانبياء: ٩٨] قَالَ: «نَعَمْ» قَالَ: فَهَذِهِ النَّصَارَى تَعْبُدُ عِيسَى عليه السلام، وَهَذِهِ الْيَهُودُ تَعْبُدُ عُزَيْرًا عليه السلام، وَهَذِهِ بَنُو تَمِيمٍ تَعْبُدُ الْمَلَائِكَةَ، فَهَؤُلَاءِ فِي النَّارِ؟ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: { إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ} [الانبياء: ١٠١]. المعجم الكبير ج ١٢ ص ١٥٣ أَبُو رَزِينٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ . للطبراني رقم الحديث ١٢٧٣٩ . مجمع الزوائد رقم الحديث ١١١٧٨ ، ورقم ١١١٧٧ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣١٨٨٢ . المستدرك على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيرِ تَفْسِيرُ سُورَةِ الْأَنْبِيَاءِ رقم الحديث ٣٤٢٩ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ . ووافقه الذهبي.

نو ددې آیت نه واضحه شوه چې کافرانو د کومو پیغمبرانو یا فرښتو عبادت کړی نو اګر چې دا کافران به جهنم ته ځي خو دا انبیاء کرام او فرښتې به جهنم ته نه ځي ؛ ځکه دوی خو دې کافرانو ته د خپل ځان د عبادت حکم نه وُ کړی.

د جهنم ډُوبوالې او غټوالې

جهنم ډیر زیات ډُوب او غټ دی ، د قیامت په ورځ چې کله کافران او ګناهګاران دیته اُوغورځولې شي نو دا به نه ډکیږي بلکه د نورو خلقو مطالبه به کوي.

١ . الله تعالی ددې بیان داسې کړی :

﴿ يَوْمَ نَقُوْلُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُوْلُ هَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ ﴾.(١)

ترجمه : په کومه ورځ چې به مونږ جهنم ته اووایو : آیا ته ډک شوی ؟ او هغه به اووایي: آیا نور زیات څه شته ؟

الله تعالی د جهنم ډکولو فیصله کړی : چونکه الله ربّ العزت د مخکې نه دا فیصله کړی چې جهنم به د کافرانو او ګناهګارانو جِنّاتو او انسانانو نه ډکوم. فرمایي :

﴿ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ﴾.(٢)

ترجمه : او ستا د رَب دا خبره پوره شوی ده " چې زه به خامخا جهنم د (کافرو او ګناهګارو) پیریانو او انسانانو نه ډکوم.

نو چې کله د قیامت په ورځ دا کافران او ګناهګاران جهنم ته اُوغورځولې شي نو جهنم به

(١) ق آیة ٣٠.

(٢) هود آیة ١١٩.

همداسې مضمون په سورة السجدة کې هم ذکر دی ، الله تعالی فرمایي ، ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّيْ لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ﴾. السجدة آیة ١٣.

ترجمه ، که چیرته مونږ غوښتلی نو هر کس ته به مو دده هدایت (جبرًا) ورکړې وُ (خو داسې ځکه نه کوو چې بیا خو امتحان نه پاتې کیږي) ، لیکن زما د طرفه دا خبره ثابته شوی چې زه به خامخا جهنم د (ګناهګارو) پیریانو او (ګناهګارو) انسانانو نه ډکوم.

بيا هم ډک نشي او بار بار به د نورو خلقو مطالبه کوي ، بيا به الله تعالى خپل قدم په دې کې کيږدي (كَمَا يَلِيْقُ بِشَانِهٖ . څنګه چې د الله ﷻ د شان سره مناسب وي) نو بيا به ډک شي .

۲ . د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله ﷺ فرمايي :

لَا تَزَالُ جَهَنَّمُ يُلْقَى فِيْهَا وَتَقُوْلُ : هَلْ مِنْ مَزِيْدٍ ؟ حَتّٰى يَضَعَ رَبُّ الْعِزَّةِ فِيْهَا قَدَمَهٗ ، فَيَنْزَوِيْ بَعْضُهَا إِلٰى بَعْضٍ وَتَقُوْلُ : قَطْ قَطْ بِعِزَّتِكَ وَكَرَمِكَ .

په جهنم کې به مسلسل کافران او ګناهګاران وَرَاچولې شي خو جهنم به همداسې وايي: هَلْ مِنْ مَزِيْدٍ ؟ آيا نور شته ؟

تر دې چې الله ربّ العزت به په دې کې خپل قدم کيږدي (كَمَا يَلِيْقُ بِشَانِهٖ) نو د جهنم بعضې حصې به بعضو نورو ته رانزدې شي ، او جهنم به او وايي : بَس بَس (اې ربه !) زما دې ستا په عزت او کَرَم باندې قَسَم وي (چې زه ډک شوم) . (۱)

همداسې مضمون په نورو احاديثو کې هم تفصيلاً ذکر شوی . (۲)

---

(۱) صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ۳۸(۲۸۴۸) . صحيح البخاري كِتَابُ التَّوْحِيدِ رقم الحديث . مشكاة المصابيح بَاب خلق الجنّة وَالنّار الفَصْل الأول رقم الحديث ۵۶۹۵(۲) . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۲۳۸۰ ، ورقم الحديث ۱۲۴۴۰ . ورقم الحديث ۱۳۴۵۷

(۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : تَحَاجَّتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ ، فَقَالَتِ النَّارُ : أُوثِرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِيْنَ وَالْمُتَجَبِّرِيْنَ . وَقَالَتِ الْجَنَّةُ : مَا لِيْ لَا يَدْخُلُنِيْ إِلَّا ضُعَفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ . قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْجَنَّةِ : أَنْتِ رَحْمَتِيْ أَرْحَمُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِيْ ، وَقَالَ لِلنَّارِ : إِنَّمَا أَنْتِ عَذَابِيْ أُعَذِّبُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ مِنْ عِبَادِيْ ، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مِلْؤُهَا ، فَأَمَّا النَّارُ : فَلَا تَمْتَلِئُ حَتّٰى يَضَعَ رِجْلَهُ فَتَقُوْلُ : قَطْ قَطْ ، فَهُنَالِكَ تَمْتَلِئُ وَيُزْوٰى بَعْضُهَا إِلٰى بَعْضٍ ، وَلَا يَظْلِمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ خَلْقِهِ أَحَدًا ، وَأَمَّا الْجَنَّةُ : فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنْشِئُ لَهَا خَلْقًا . صحيح البخاري كِتَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ بَابُ قَوْلِهِ : {وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ} رقم الحديث ۴۸۵۰ ، صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ۳۶(۲۸۴۶) ، مسند احمد رقم الحديث ۸۱۶۴ ، مشكوة المصابيح باب خلق الجنّة والنار الفصل الاول رقم الحديث ۷۲۴۷ .

په جهنم کې غور ځيدونکې کاڼړې اَويا (٧٠) کاله پس د جهنم بيخ ته اُورسيد

١. د جهنم د ډُوبوالي اندازه تاسو د مسلم شريف ددې حديث نه اُولړوئ :

حضرت ابوهريرة ﷺ فرمايي چې يو ځل مونږ (صحابه کرام) د رسول الله ﷺ سره (په مجلس کې) ناست وو چې ناڅاپه يې (د دَهماکې په شان) تېزآواز واوريد .
پيغمبر عليه السلام د صحابه کرامو نه پوښتنه اوکړه :

تَدْرُوْنَ مَا هَذَا؟ آيا تاسو پوهيږئ چې دا آواز د څه شي وُ ؟

حضرت ابوهريرة ﷺ فرمايي چې مونږ ورته وويل :

اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ أَعْلَمُ . الله او د هغه رسول (ددې په حقيقت باندې) ښه پوهيږي .
نبي عليه السلام اوفرمايل :

هَذَا حَجَرٌ رُمِيَ بِهِ فِي النَّارِ مُنْذُ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا، فَهُوَ يَهْوِيْ فِي النَّارِ الْآنَ، حَتَّى انْتَهَى إِلَى قَعْرِهَا .

دا يو کاڼړې وُ چې د نن نه اَويا (٧٠) کاله مخکې جهنم ته غورځول شوې وُ هغه په جهنم کې مسلسل ښکته روان وُ تردې چې هغه اوس د جهنم بيخ ته اُورسيد .
(نو دا تېزآواز د هغه کاڼړي وُ چې د جهنم بيخ ته اُورسيد) . (١)

٢ . په مسلم شريف کې دا روايت هم ذکر دى : چې يو ځل عُتبَه بن غزوان ﷺ خلقو ته تقرير کولو په هغې کې يې دا هم اوفرمايل :

---

(١) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قَالَ : كُنَّا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذْ سَمِعَ وَجْبَةً، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « تَدْرُوْنَ مَا هَذَا ؟ » قَالَ : قُلْنَا : اَللّٰهُ وَرَسُوْلُهُ أَعْلَمُ، قَالَ : « هَذَا حَجَرٌ رُمِيَ بِهِ فِي النَّارِ مُنْذُ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا، فَهُوَ يَهْوِيْ فِي النَّارِ الْآنَ، حَتَّى انْتَهَى إِلَى قَعْرِهَا » . صحيح مسلم كتاب الجنة وصفة نعيمها وأهلها باب في شدة حر نار جهنم وبعد قعرها وما تأخذ من المعذبين رقم الحديث ٣١ (٢٨٤٤) . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٤٨٢ . الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ١٠٢٥ . كنز العمال رقم الحديث ٣٩٤٧٨ .

.... فَإِنَّهُ قَدْ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ الحَجَرَ يُلْقَى مِنْ شَفَةِ جَهَنَّمَ، فَيَهْوِيْ فِيْهَا سَبْعِيْنَ عَامًا، لَا يُدْرِكُ لَهَا قَعْرًا.

بیشکه مونږ ته دا خبره ذکر شوی (یعنی د نبي علیه السلام نه دا حدیث رانقل شوی چې هغوی فرمایل:) که چیرته د جهنم د غاړې نه یو کاڼړې اُوغورځول شي او دا اُویا (٧٠) کاله لاندې په جهنم کې روان وي خو بیا به هم دا کاڼړې د جهنم بېخ ته اُو نه رسي.(١)

صرف د جهنم په پُل باندې به دا ټول انسانان ځائيږي

د جهنم د غټ والي اندازه تاسو ددینه اُولږوئ چې حضرت عائشة رضي الله عنها فرمایي: ما د نبي علیه السلام نه د قرآن کریم ددې آیت متعلق پوښتنه اوکړه:

﴿ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ﴾.(٢)

ترجمه: او دا ټوله زمکه به د قیامت په ورځ د الله تعالی په موټي (قبضه) کې وي، او ټول آسمانونه به دده په ښي لاس کې رانغښتل شوي وي. (كَمَا يَلِيْقُ بِشَانِهِ)

حضرت عائشه رضي الله عنها فرمایي چې ما نبي علیه السلام ته اوفرمایل:

فَأَيْنَ النَّاسُ يَا رَسُوْلَ اللهِ يَوْمَئِذٍ؟

اې د الله رسوله! (چې کله د قیامت په ورځ زمکه د الله تعالی په موټي کې وي او آسمانونه د هغه په لاس کې وي نو) په دې ورځ به بیا دا خلق چیرته وي؟

نبي علیه السلام اوفرمایل:

عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ.

---

(١) عَنْ خَالِدِ بْنِ عُمَيْرٍ العَدَوِيِّ، قَالَ: خَطَبَنَا عُتْبَةُ بْنُ غَزْوَانَ، فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَمَّا بَعْدُ، « فَإِنَّ الدُّنْيَا قَدْ آذَنَتْ بِصَرْمٍ وَوَلَّتْ حَذَّاءَ، وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا إِلَّا صُبَابَةٌ كَصُبَابَةِ الإِنَاءِ، يَتَصَابُّهَا صَاحِبُهَا، وَإِنَّكُمْ مُنْتَقِلُوْنَ مِنْهَا إِلَى دَارٍ لَا زَوَالَ لَهَا، فَانْتَقِلُوْا بِخَيْرِ مَا بِحَضْرَتِكُمْ، فَإِنَّهُ قَدْ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ الحَجَرَ يُلْقَى...
صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ رقم ١٢(٢٩٦٧). مشكاة المصابيح باب صفة الجنة وأهلها الفصل الأول رقم ٥٦٢٩(١٨). شرح السنة للبغوي ج١٢ ص ٢٨١ رقم ٣٠٨٦.

(٢) الزمر آية ٦٧.

دا ټول خلق به د جهنم په پُل باندې وي.(۱)

سبحان الله، چې کله د جهنم په پُل باندې دا ټول انسانان او پیریان راځي نو پخپله جهنم به څومره غټ وي.

په جهنم کې به د اوښانو هومره ماران او د قچرو هومره لړمان وي

۱. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

إِنَّ فِي النَّارِ حَيَّاتٍ كَأَمْثَالِ أَعْنَاقِ الْبُخْتِ، تَلْسَعُ إِحْدَاهُنَّ اللَّسْعَةَ فَيَجِدُ حَمْوَتَهَا أَرْبَعِينَ خَرِيفًا، وَإِنَّ فِي النَّارِ عَقَارِبَ كَأَمْثَالِ الْبِغَالِ الْمُوكَفَةِ، تَلْسَعُ إِحْدَاهُنَّ اللَّسْعَةَ، فَيَجِدُ حَمْوَتَهَا أَرْبَعِينَ سَنَةً.

بیشکه په جهنم کې به ماران وي چې د بُختي اوښ په شان به غټ غټ وي (هغه به دومره زَهریله وي) که چیرته په هغې کې یو مار دوزخي اوچیچي نو د هغې زهرو اثر (او دَرد) به څلویښت (۴۰) کاله محسوسوي. او (همدغه شان) په جهنم کې لړمان دي چې په غټ والي کې د هغه قچرو هومره دي په کومو باندې چې کټه (پالان) اچولې شوې وي (هغه به دومره زهریله وي چې) که په هغې کې یو لړم دوزخي اوچیچي نو د هغې زهرو اَثر به

(۱) پوره حدیث داسې دی: عَنْ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ، قَالَ: قَالَ لِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَتَدْرِي مَا سَعَةُ جَهَنَّمَ؟ قُلْتُ: لَا. قَالَ: أَجَلْ وَاللهِ مَا تَدْرِي أَنَّ بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِ أَحَدِهِمْ وَبَيْنَ عَاتِقِهِ مَسِيرَةَ سَبْعِينَ خَرِيفًا، تَجْرِي فِيهِ أَوْدِيَةُ الْقَيْحِ وَالدَّمِ. قُلْتُ لَهُ: أَنْهَارٌ؟ قَالَ: لَا، بَلْ أَوْدِيَةٌ. ثُمَّ قَالَ: أَتَدْرِي مَا سَعَةُ جَهَنَّمَ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: أَجَلْ وَاللهِ مَا تَدْرِي، حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}. قُلْتُ: فَأَيْنَ النَّاسُ يَا رَسُولَ اللهِ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ». البعث والنشور للبيهقي ج ۱ ص ۳۱۷ رقم الحديث ۵۷۳. المستدرك على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيرِ تَفْسِيرُ سُورَةِ الزُّمَرِ رقم الحديث ۳۶۳۰ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ بِهَذِهِ السِّيَاقَةِ. ووافقه الذهبي. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۲۴۸۵۶. الزهد والرقائق لابن المبارك ج ۲ ص ۸۵. حلية الاولياء ج ۸ ص ۱۸۳. شرح السنة للبغوي ج ۱۵ ص ۲۵۱. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۶۰۱.

څلويښت (۴۰) کاله محسوسوي .

(يعنې په يو ځل چيچلو سره به څلويښت کاله د دې زهرو نه په تکليف کې وي) . (۱)

۲. حضرت عبدالله بن عَمرو ﷺ فرمايي :

إِنَّ لِجَهَنَّمَ سَوَاحِلَ فِيهَا حَيَّاتٌ وَعَقَارِبُ أَعْنَاقُهَا كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ .

بيشکه د جهنم د پاره ساحِل (غاړه) شته ، په هغې کې ماران او لړمان دي د هغوی څټونه د بُختي اُوښ په شان غټ دي . (۲)

د لړمانو غټې لشې

الله تعالی د کافرانو په باره کې فرمايي :

﴿ زِدْنٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ ﴾ . (۳)

ترجمه : مونږ به دوی ته د عذاب د پاسه عذاب زيات کړو .

حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ د مذکوره آيت په تفسير کې فرمايي :

زِيْدُوْا عَقَارِبَ أَنْيَابُهَا كَالنَّخْلِ الطُّوَالِ .

دوی ته به په عذاب کې داسې لړمان وَر زيات کړې شي چې د هغې لشې به د قجورو اوږدو اُونو په اندازه وي . (۴)

---

(۱) مسند احمد مخرجا ج ۲۹ ص ۲۵۱ رقم الحديث ۱۷۷۱۲ . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَاب صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْل الثَّالِثُ رقم الحديث ۵۶۹۱(۲۷) ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۵۶۱ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۸۵۹۳ . كنزالعمال رقم الحديث ۳۹۵۰۳ . صحيح الترغيب والترهيب فصل في ذكر حياتها وعقاربها رقم الحديث ۳۶۷۶(۱) .

(۲) تفسير الطبري ج ۱۴ ص ۳۳۲ سورة النحل في تفسير آية ۸۸ . الدرالمنثور في التفسير بالمأثور ج ۵ ص ۱۵۷ . التخويف من النار لابن رجب الحنبلي الباب السابع عشر في ذكر حياتها وعقاربها ص ۱۴۰ .

(۳) پوره آيت داسې دی ، ﴿ اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ زِدْنٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوْا يُفْسِدُوْنَ ﴾ . النحل آية ۸۸ .

(۴) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ ﷺ فِي قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالَى: { زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ } [النحل: ۸۸] قَالَ ←←←

څوک چې په دُنيا کې مؤمنانو ته ضرر رسوي نو په جهنم کې به وربانديِ ماران او لړمان مسلط کيږي

يزيد بن شجره رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي ... د جهنم د پاره داسې ساحِل شته لکه څرنګې چې د سمندر د پاره ساحِل وي ، په دې کې به د قچورو اُونو هومره غټ غټ حشرات او ماران وي ، او د قچرو په شان به غټ غټ لړمان وي ، کله چې جهنميان د عذاب سپک والي درخواست اوکړي نو دوی ته به وويلې شي :

اُخْرُجُوا إِلَى السَّاحِلِ . تاسو د جهنم ساحل ته اُووځئ .

پس جهنميان به ساحل ته لاړ شي نو هلته به يې دغه حشرات د شونډو ، مخونو او کوم ځايونو چې الله تعالى اُوغواړي د هغه ځايونو نه به يې اُونيسي (اُو به يې چيچي) ، او اَندامونه به ورته جدا کړي .

پس دا جهنميان به د هغه ځای نه اُوتختي ، د جهنم اُور طرف ته به لاړ شي ، او په دوی باندې به د خارښ بيماري مسلّط کړي . په دوی کې به يو کس خپل ځان دومره اُوګرَوي چې هډوکي به يې رابنکاره شي .

(د جهنم په نګرانانو کې) يو کس به د دوی نه پوښتنه اوکړي :

يَا فُلَانُ ! هَلْ يُؤْذِيكَ هَذَا ؟ اې فلانکيه ! آيا تا ته دا عذاب ضرر دررسوي ؟

دا به ورته اووايي چې : آو (ضرر رارسوي) .

هغه به ورته اووايي : ذَلِكَ بِمَا كُنْتَ تُؤْذِي الْمُؤْمِنِينَ .

←←← زِيدُوا عَقَارِبَ أَلْيَابُهَا كَالنَّخْلِ الطُّوَالِ . مجمع الزوائد ومنبع الفوائد ج ١٠ ص ٣٩٠ كِتَابُ صِفَةِ النَّارِ بَابُ زِيَادَةِ أَهْلِ النَّارِ مِنَ الْعَذَابِ رقم الحديث ١٨٦٠٠ وقال الهيثمي : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ، وَرِجَالُهُ رِجَالُ الصَّحِيحِ. المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٧٥٥ وقال الحاکم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ" . و وافقه الذهبي . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٩١٠٣ ، و رقم الحديث ٩١٠٢ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٤١٣٨ . صحيح الترغيب والترهيب فصل في ذكر حيّاتها وعقاربها رقم الحديث ٣٦٧٨(٣) . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٦٠ .

دا سزا ددې په وجه ده چې تا به په دُنيا کې مؤمنانو ته ضرر رسول. (١)

په جهنم کې زَهرجَن ګنجې مار

څوک چې د خپل مال نه زکوة نه ورکوي نو الله تعالی به د قيامت په ورځ په ده باندې زَهرجَن ګنجې مار مُسلّط کړي.

د بخاري شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ آتَاهُ اللهُ مَالًا، فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مُثِّلَ لَهُ مَالُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ، لَهُ زَبِيبَتَانِ يُطَوَّقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ يَأْخُذُ بِلِهْزِمَتَيْهِ ـ يَعْنِي بِشِدْقَيْهِ ـ ثُمَّ يَقُولُ "أَنَا مَالُكَ أَنَا كَنْزُكَ" ثُمَّ تَلَا (وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ ...) الآيَةَ.

چاته چې الله تعالی مال ورکړې وي، او دا ددې مال نه زکوة اداء نه کړي نو دده ددې مال نه به د قيامت په ورځ يو زهرجَن ګنجې مار جوړ کړې شي (چې د ډيرو زهرو د وجې به يې په سَر ويښتان هم نه وي)، ددې مار په سترګو کې به دوه تور ټاکي وي (لکه څرنګې چې دا د زهرجنو مارانو په سترګو کې وي (٢))، او دا مار به دده په غاړه کې د طوق په طور وَرواچولې شي، بيا به دا مار ددې سرې دواړه وَنښکي اُونيسي (چيچي به يې) او ورته

(١) عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَجَرَةَ الرَّهَاوِيِّ رضي الله عنه، وَكَانَ مِنْ أُمَرَاءِ الشَّامِ، وَكَانَ مُعَاوِيَةُ يَسْتَعْمِلُهُ عَلَى الْجُيُوشِ، فَخَطَبَنَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقَالَ .... وَإِنَّ لِجَهَنَّمَ سَاحِلًا كَسَاحِلِ الْبَحْرِ، فِيهِ هَوَامٌّ وَحَيَّاتٌ كَالنَّخْلِ وَعَقَارِبُ كَالْبِغَالِ، فَإِذَا اسْتَغَاثَ أَهْلُ جَهَنَّمَ أَنْ يُخَفَّفَ عَنْهُمْ قِيلَ: أُخْرُجُوا إِلَى السَّاحِلِ. فَيَخْرُجُونَ، فَيَأْخُذُ الْهَوَامُّ بِشِفَاهِهِمْ وَوُجُوهِهِمْ، وَمَا شَاءَ اللهُ فَيَكْشِفُهُمْ فَيَسْتَغِيثُونَ فِرَارًا مِنْهَا إِلَى النَّارِ، وَيُسَلَّطُ عَلَيْهِمُ الْجَرَبُ فَيَحُكُّ وَاحِدٌ جِلْدَهُ حَتَّى يَبْدُوَ الْعَظْمُ فَيَقُولُ أَحَدُهُمْ: يَا فُلَانُ! هَلْ يُؤْذِيكَ هَذَا؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ. فَيَقُولُ: ذَلِكَ بِمَا كُنْتَ تُؤْذِي الْمُؤْمِنِينَ. المستدرک على الصحيحين للحاکم ذِكْرُ مَنَاقِبِ يَزِيدَ بْنِ شَجَرَةَ الرَّهَاوِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ج ٣ ص ٥٦٤ رقم ٦٠٨٧. الزهد والرقائق لابن المبارک والزهد لنعيم بن حماد ج ٢ ص ٩٥. التخويف من النار الباب السابع عشر في ذکر حياتها وعقاربها. صحيح الترغيب والترهيب فصل في ذکر حياتها وعقاربها رقم ٣٦٧٧(٢).

(٢) (زبيبتان) نابان يخرجان من فمه أو نقطتان سوداوان فوق عينيه وهو أوحش ما يکون من الحيات وأخبثه. تعليق مصطفى البغا على صحيح البخاري

وایي به: "زه ستا خزانه یم (د کومې نه به چې تا زکوة نه ورکولو)". ددې نه پس نبي علیه السلام (ددې په تائید کې) دا آیت اولوست:

﴿ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ بِمَآ اٰتٰهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ ؕ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ؕ سَيُطَوَّقُوْنَ مَا بَخِلُوْا بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ ﴾ . (۱)

ترجمه: او کومو خلقو ته چې الله تعالی په خپل فضل سره مال ورکړې وي او په هغې کې بُخل کوي (یعنی زکوة ترې نه اُوباسي) نو هغوی دې دا گمان نه کوي چې گڼي دا بُخل د دوی د پاره ښه دی، بلکه دا بُخل د دوی په حق کې ډیر بد دی، ډیر زر به د قیامت په ورځ دغه مال په کوم کې چې دوی بخل کړی دوی ته طوق واچولې شي. (۲)

جهنم د کافرانو د پاره قیدخانه ده

۱. جهنم د کافرانو د پاره قیدخانه او جیل دی. الله تعالی فرمایي:

﴿ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكٰفِرِيْنَ حَصِيْرًا ﴾. (۳)

ترجمه: او مونږ جهنم د کافرانو د پاره قیدخانه گرځولی. (۴)

۲. دغه وجه ده چې کافران به په جهنم کې په ډیر تنگ ځای کې اچولې شي. (۵)

---

(۱) آل عمران آیة ۱۸۰.

(۲) صحیح البخاري كِتَابُ الزَّكَاةِ بَابُ إِثْمِ مَانِعِ الزَّكَاةِ رقم الحدیث ۱۴۰۳.

(۳) بني اسرائیل (الاسراء) آیة ۸.

(۴) (وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِيْنَ حَصِيْرًا) أَيْ مَحْبِسًا وَسِجْنًا. مِنَ الْحَصْرِ وَهُوَ الْحَبْسُ. قَالَ الْجَوْهَرِيُّ: يُقَالُ حَصَرَهُ يَحْصُرُهُ حَصْرًا ضَيَّقَ عَلَيْهِ وَأَحَاطَ بِهِ. تفسیر القرطبي ج ۵ ص ۲۲۴.

{وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِيْنَ حَصِيْرًا} أَيْ: مُسْتَقَرًّا وَمَحْصَرًا وَسِجْنًا لَا مَحِيْدَ لَهُمْ عَنْهُ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا {حَصِيْرًا} أَيْ: سِجْنًا. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: يُحْصَرُوْنَ فِيْهَا. وَكَذَا قَالَ غَيْرُهُ. تفسیر ابن کثیر ج ۵ ص ۴۸.

(۵) الله تعالی فرمایي: ﴿ وَإِذَآ أُلْقُوْا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِيْنَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُوْرًا ﴾. الفرقان آیة ۱۳، ۱۴.

←←←←

بلکه دوی به د اُور په تابوتونو کې واچولې شي ، بيا به دا تابوتونه د اُور په نورو تابوتونو کې بند کړې شي ، د پاسه به پرې د اُور ميخونه ټک وهلې شي ، او جهنم ته به اُوغورځولې شي .(١)

د قيامت په ورځ د جهنم نه " عُنُق " راوتل . او درې کسانو ته عذاب ورکول

د قيامت په ورځ به د جهنم نه يو عُنُق رااووځي (يعنی د اُور د څټ په شان د اُور يوه حصه به وي ، يا د عُنُق نه قوي کس مراد دی ، او يا ورنه يوه ډَله مراد ده) ، دا عُنُق به درې کسانو ته د رَسوايۍ عذاب ورکړي او جهنم ته به يې داخل کړي .

د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله ﷺ فرمايي :

تَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهَا عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ وَلِسَانٌ يَنْطِقُ، يَقُوْلُ: إِنِّيْ وُكِّلْتُ بِثَلَاثَةٍ: بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ، وَبِكُلِّ مَنْ دَعَا مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِالْمُصَوِّرِيْنَ .

د قيامت په ورځ به د جهنم نه يو عُنُق رااووځي ، ددې به دوه (٢) سترګې وي چې ليدل به کوي ، دوه (٢) غوږونه به يې وي چې اُوريدل به کوي ، او ژبه به يې وي چې خبرې به

←←← ترجمه : او هر کله چې دوی د جهنم په تَنګ ځای کې اُوغورځولې شي چې لاسونه به يې د څټونو سره په زنځيرونو باندې ترل شوي وي نو هلته به دوی د مرګ دُعاګانې غواړي (يعنی دا به وايي چې "وای هلاک شو") .

(١) عَنْ يُوْنُسَ بْنِ خَبَّابٍ، قَالَ : قَرَأَ ابْنُ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه هَذِهِ الْآيَةَ: { لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ } [الانبياء : ١٠٠] قَالَ : " إِذَا أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَنْ يُخَلَّدُ فِيهَا جُعِلُوا فِي تَوَابِيتَ مِنْ نَارٍ . ثُمَّ جُعِلَتْ تِلْكَ التَّوَابِيتُ فِي تَوَابِيتَ أُخْرَى . ثُمَّ جُعِلَتِ التَّوَابِيتُ فِي تَوَابِيتَ أُخْرَى . فِيهَا مَسَامِيرُ مِنْ نَارٍ. فَلَا يَرَى أَحَدٌ مِنْهُمْ أَنَّ فِي النَّارِ أَحَدًا يُعَذَّبُ غَيْرُهُ. ثُمَّ قَرَأَ: { لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ } [الانبياء: ١٠٠] ". تفسير الطبري ج ١٦ ص ٤١٤ سورة الانبياء في تفسير آية ١٠٠ . تفسير مجاهد ص ٤٧٥ ، تفسير البغوي ج ٣ ص ٣١٨ ، تفسير القرطبي ج ١١ ص ٣٤٥ ، البحر المحيط في التفسير ج ٧ ص ٤٦٩ ، تفسير ابن كثير ج ٥ ص ٣٧٧ سورة الانبياء آية ١٠٠ ، التفسير الطبري ج ٦ ص ٢٣٩ ، صفوة التفاسير ج ٢ ص ٢٥٢ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٩٠٨٧ ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٩٧ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ١١١٧٩ .

کوي، او دا به وايي:

زه په درې (٣) کسانو باندې مقرر شوې یم (چې دوی جهنم ته داخل کړم او د خلقو د وړاندې د رَسوایَی عذاب ورکړم): ١. په هر ظالم مُتکبِّر سَرکشه باندې. ٢. چا چې د الله تعالى سره بل کس په عبادت کې شریک کړې وي . ٣. او (د جاندار) تصویر جوړوُنکو باندې.(١)

(ملاعلي قاري رَحِمَهُ اللهُ په مرقاة کې او نورو شارحینو ددې حدیث بهترینه تشریح هم نقل کړی).(٢)

یا به دا عُنُق دا مجرمین په خپل ګرفت کې راولي او د جهنم په عذابونو او سختیو کې

---

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٧٤ وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ . وقال الالباني: صحيح. مشكاة المصابيح بَابُ التصاوير الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٤٥٠٢(١٤) . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٨٤٣٠ . شعب الايمان رقم الحديث ٥٩٠٤ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٢٤ . شرح السنة للبغوي ج ١٢ ص ١٣٢ . كنزالعمال رقم الحديث ٩٣٧١ .

(٢) (يَخْرُجُ عُنُقٌ): بِجُمْتَيْنِ أَيْ شَخْصٌ قَوِيٌّ، وَقِيلَ هُوَ طَائِفَةٌ. ذَكَرَهُ بَعْضُ الشُّرَّاحِ، وَفِي الْقَامُوسِ: الْعُنُقُ بِالضَّمِّ وَبِضَمَّتَيْنِ وَكَصَرْدِ الْجِيدِ مُؤَنَّثٌ، وَالْجَمَاعَةُ مِنَ النَّاسِ وَقَالَ الطِّيبِيُّ: أَيْ طَائِفَةٌ (مِنَ النَّارِ): وَمِنْ بَيَانِيَّةٌ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّهَا تَتَعَلَّقُ بِقَوْلِهِ يَخْرُجُ كَمَا أَنَّ قَوْلَهُ: (يَوْمَ الْقِيَامَةِ): ظَرْفٌ لَهُ. ثُمَّ الضَّمِيرُ فِي قَوْلِهِ: (لَهَا): رَاجِعٌ إِلَى مَعْنَى عُنُقٍ قَالَهُ الطِّيبِيُّ، وَالظَّاهِرُ أَنَّ الْمُرَادَ بِالْعُنُقِ الْجِيدُ عَلَى مَا هُوَ الْمَعْرُوفُ فِي اللُّغَةِ إِذْ لَا صَارِفَ عَنْ ظَاهِرِهِ فَهُوَ مُؤَنَّثٌ. وَالْمَعْنَى أَنَّهُ تَخْرُجُ قِطْعَةٌ مِنَ النَّارِ عَلَى هَيْئَةِ الرَّقَبَةِ الطَّوِيلَةِ. لَهَا (عَيْنَانِ تُبْصِرَانِ، وَأُذُنَانِ تَسْمَعَانِ، وَلِسَانٌ يَنْطِقُ): كَمَا وَرَدَ مِثْلُ هَذِهِ الْأَوْصَافِ فِي الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ الْأَسْعَدُ يَشْهَدُ لِمَنْ وَافَاهُ بِالْعَهْدِ الْمِيثَاقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ (يَقُولُ): بِصِيغَةِ التَّذْكِيرِ، وَهُوَ بَدَلٌ مِنْ يَنْطِقُ أَوْ حَالٌ. وَالْمَعْنَى يَقُولُ لِسَانُهَا حَالًا أَوْ مَآلًا (إِنِّي وُكِّلْتُ بِثَلَاثَةٍ): أَيْ وَكَّلَنِيَ اللَّهُ بِأَنْ أُدْخِلَ هَؤُلَاءِ الثَّلَاثَةَ النَّارَ، وَأُعَذِّبَهُمْ بِالْفَضِيحَةِ عَلَى رُءُوسِ الْأَشْهَادِ (بِكُلِّ جَبَّارٍ): أَيْ ظَالِمٍ (عَنِيدٍ): أَيْ مُعَانِدٍ مُتَكَبِّرٍ عَنِ الْحَقِّ مُلَازِمٍ عَلَى الْبَاطِلِ، وَفِي النِّهَايَةِ: الْجَبَّارُ هُوَ الْمُتَمَرِّدُ الْعَاتِي وَالْعَنِيدُ الْجَائِرُ عَنِ الْقَصْدِ الْبَاغِي الَّذِي يَرُدُّ الْحَقَّ مَعَ الْعِلْمِ بِهِ. (وَكُلِّ مَنْ دَعَا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِالْمُصَوِّرِينَ): وَفِي هَذَا تَهْدِيدٌ شَدِيدٌ وَوَعِيدٌ أَكِيدٌ. مرقاة المفاتيح ج ٧ ص ٢٨٥٥ رقم الحديث ٤٥٠٢.

عنق بِضَمِّ العين وَالنُّون أَي طَائِفَة وجانب من النَّار . الترغيب والترهيب للمنذري ج ٤ ص ٢٣ في تشريح حديث ٤٦٣٥.

به يې أوغور ځوي. (١)

بلکه د نورو خلقو نه به يې پنځه سوه کاله مخکې جهنم ته أوغور ځوي. (٢)

په بعضې احاديثو کې په دې درې کسانو يو هغه کس ذکر شوی چې په ناحقه قتل اوکړي. (٣)

لکه څرنګې چې پلار ځوي پيژني ، او ځوي پلار پيژني نو ددينه زيات به دا عُنُق دغه مجرمان پيژني. (٤)

د جهنم د سختې يَخنۍ عذاب

د جهنم په عذابونو کې يو عذاب د سختې يَخنۍ هم دی. ځکه هلته په "طبقه زمهرير" کې به د سختې يَخنۍ په وجه د کافرانو آندامونه ټوټې ټوټې کيږي.

---

(١) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ فَيَقُولُ: إِنِّي وُكِّلْتُ بِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ" قَالَ: «فَيَنْطَوِي عَلَيْهِمْ فَيَطْرَحُهُمْ فِي غَمَرَاتِ جَهَنَّمَ». البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٢٥، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٣٦٩٢. كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٠٤٠.

(٢) وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَتَكَلَّمُ بِلِسَانٍ طَلِقٍ ذَلِقٍ، لَهَا عَيْنَانِ تُبْصِرُ بِهِمَا، وَلَهَا لِسَانٌ تَكَلَّمُ بِهِ، فَتَقُولُ: إِنِّي أُمِرْتُ بِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِمَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ، فَتَنْطَلِقُ بِهِمْ قَبْلَ سَائِرِ النَّاسِ بِخَمْسِ مِائَةِ عَامٍ». مجمع الزوائد كِتَابُ صِفَةِ النَّارِ بَابٌ فِي أَهْلِ النَّارِ، وَعَلَامَتِهَا، وَأَوَّلِ مَنْ يُكْسَى حُلَلَهَا رقم الحديث ١٨٦١٣.

(٣) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، عَنْ نَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: "يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ يَتَكَلَّمُ يَقُولُ: وُكِّلْتُ الْيَوْمَ بِثَلَاثَةٍ: بِكُلِّ جَبَّارٍ، وَبِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِمَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ، فَيَنْطَوِي عَلَيْهِمْ فَيَقْذِفُهُمْ فِي غَمَرَاتِ جَهَنَّمَ". مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٣٥٤. المعجم الاوسط رقم الحديث ٣١٨، ورقم الحديث ٣٩٨١. البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٢٦.

(٤) عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، وَكَعْبٍ، قَالَا... يَخْرُجُ عُنُقٌ مِنَ النَّارِ، فَيَقُولُ: أُمِرْتُ بِثَلَاثَةٍ: بِمَنْ جَعَلَ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ، وَبِكُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَبِكُلِّ مُعْتَدٍ، لَأَنَا أَعْرَفُ بِالرَّجُلِ مِنَ الْوَالِدِ بِوَلَدِهِ وَالْمَوْلُودِ بِوَالِدِهِ... الزهد لاحمد بن حنبل زُهْدُ عُمَيْرِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ حَمَاشَةَ رَحِمَهُ اللهُ ج ١ ص ١٥٣.

۱ . د بخاري شريف حديث مخکې ذکر شو چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

... فَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الزَّمْهَرِيْرِ .

پس تاسو چې (په اُوړي کې) دا سخته ګرمي ، او (په ژمي کې دا) سخته يَخني محسوسوئ، نو دا ددې جهنم د ساګانو نتيجه ده . (۱)

جهنم چې ساه دننه طرف ته راکاږي نو د ژمي سخته يَخني جوړه شي ، او چې ساه بهر طرفته رااُوباسي نو د اُوړي سخته ګرمي جوړه شي .

۲ . په يو حديث کې داسې الفاظ هم ذکر دي ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

فَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ البَرْدِ مِنْ زَمْهَرِيْرِ جَهَنَّمَ .

تاسو چې دا سخته يَخني محسوسوئ، نو دا د جهنم د يَخنۍ اَثر دی . (۲)

۳ . د جهنم په دې يَخه طبقه کې به دومره زياته يَخني وي چې د ډيرې يَخنۍ په وجه به د جهنميانو هډوکي مات شي ، او د هډوکو ماتيدو آواز به يې هم اَوريدلې شي . (۳)

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَال : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اِشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ: رَبِّ أَكَلَ بَعْضِيْ بَعْضًا، فَأَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ : نَفَسٍ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٍ فِي الصَّيْفِ، فَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الحَرِّ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الزَّمْهَرِيْرِ " . صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الخَلْقِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ، وَأَنَّهَا مَخْلُوقَةٌ رقم الحديث ۳۲٦۰ . صحيح مسلم كِتَابُ المَسَاجِدِ وَمَوَاضِعِ الصَّلَاةِ بَابُ اسْتِحْبَابِ الإِبْرَادِ بِالظُّهْرِ فِي شِدَّةِ الحَرِّ لِمَنْ يَمْضِي إِلَى جَمَاعَةٍ، وَيَنَالُهُ الحَرُّ فِي طَرِيقِهِ رقم الحديث ۱۸۵(٦۱۷) . سنن الترمذي رقم الحديث ۲۵۹۲ . سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۳۱۹ .

(۲) پوره حديث داسې دی : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : اِشْتَكَتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا، فَقَالَتْ: رَبِّ ! أَكَلَ بَعْضِيْ بَعْضًا فَنَفِّسْنِيْ، فَأَذِنَ لَهَا فِي كُلِّ عَامٍ بِنَفَسَيْنِ، فَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ البَرْدِ، مِنْ زَمْهَرِيْرِ جَهَنَّمَ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُوْنَ مِنَ الحَرِّ مِنْ حَرِّ جَهَنَّمَ . مسند احمد مخرجا مُسْنَدُ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ج ۱۳ ص ۱۵٦ رقم الحديث ۷۷۲۲ . السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ۱۱۵۷٦ . تفسير الطبري ج ۲۳ ص ۵۵۲ . لطائف المعارف لابن رجب ج ۱ ص ۳۱۸ المجلس الثاني في ذكر فصل الصيف .

(۳) عَنْ مُجَاهِدٍ : إِنَّ فِي النَّارِ لَزَمْهَرِيْرًا يُعَذَّبُوْنَ بِهِ، فَيَهْرُبُوْنَ مِنْهَا إِلَى ذَاكَ الزَّمْهَرِيْرِ، فَإِذَا وَقَعُوْا حَطَّمَ عِظَامَهُمْ حَتَّى تُسْمَعَ لَهَا نَقِيْضًا . صفة النار لابن ابي الدنيا الحَيَّاتُ وَالعَقَارِبُ ص ۷٦ رقم ۱۰۲ .

٤ . كله چې جهنميان د ګرمۍ نه تَنګ شي نو د جهنم داروغه ته به فرياد اوکړي "چې مونږ د جهنم نه يو طرف ته اُوباسه" ، كله يې چې هلته اُوباسي نو هلته به د ډيرې يَخنۍ د وجې د مرګ شي ، واپس به د هغه ځاى نه راشي او جهنم ته به داخل شي . (١)

د جهنم وَاديانې

په جهنم كې ډيرې خطرناكې واديانې دي ، په احاديثو او تفاسيرو كې ددې ذكر شته ، د يو څو واديانو تذكره درته كوم :

د جهنم په يوې وادۍ كې " هَبهَب " كوهي / (يا : هَبهب وادي)

١ . د جهنم په يوې وادۍ كې " هَبهَب " كوهي دى چې په هغې كې به متكبرين اُوسيږي . رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ فِيْ جَهَنَّمَ وَادِيًا . فِي الْوَادِيْ بِئْرٌ يُقَالُ لَهٗ " هَبْهَبُ " حَقًّا عَلَى اللهِ أَنْ يُسْكِنَهٗ كُلَّ جَبَّارٍ عَنِيْدٍ . (٢)

---

(١) وعن عبد الملك بن عمير . قال بلغني أنّ أهل النار يسألون خازنها أن يخرجهم إلى جانبها . فيخرجهم ، فيقتلهم البرد والزمهرير ، حتى يرجعوا إليها فيدخلوها ، مما وجدوا من البرد .
وروى أبو نعيم بإسناده عن ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أن كعبًا قال في جهنم بردًا هو الزمهرير يسقط اللحم حتى يستغيثوا بحر جهنم . و روي عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: الزمهرير لون من العذاب . وعن عكرمة قال: هو البرد الشديد . التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي ص ٩٦ الباب العاشر في شدة حرها وزمهريرها فصل في زمهرير جهنم بيت يتميز فيه الكافر من برده .

(٢) مجمع الزوائد كِتَابُ الْخِلَافَةِ بَابٌ فِي الْعَدْلِ وَالْجَوْرِ رقم الحديث ٩٠٠٥ وقال الهيثمي : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ ، وَإِسْنَادُهُ حَسَنٌ . المعجم الاوسط رقم الحديث ٣٥٤٧ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٤١٥٩ . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٧٦٥ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٤٧٩ . حلية الاولياء ج ٢ ص ٣٥٥ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٣٣٢٥ وقال المنذري : رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ بِإِسْنَادٍ حسن وَأَبُو يعلى وَالْحَاكِم وَقَالَ صَحِيح الْإِسْنَاد . و رقم الحديث ٣٤٢٩ . الزواجر ج ٢ ص ١٨٧ . كنز العمال رقم الحديث ٧٦٤٥ .

يېشكه په جهنم كې يوه وادي ده ، په دې وادۍ كې يو كوهي دی چې هغې ته " هَبْهَب " ويلې شي ، په الله تعالى باندې لازم دي (يعنى هغه په ځان باندې دا لازم كړي) چې په دې كې به متكبّر سَركشه اُوسَوي (او پاتې كوي) .

۲. په يو روايت كې ذكر دي چې پخپله ددې وادۍ نوم " هَبهَب " دی . (۱)

په جهنم كې "وَيل" وادي

۱. په جهنم كې " وَيْل " وادي ډيره ژوبه ده ، په دې كې به كافران غورځولې شي . رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

وَيْلٌ وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ يَهْوِيْ فِيْهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ .

" وَيل " په جهنم كې (ډيره ژوبه) وادي ده ، چې كله كافران په دې كې اُوغورځولې شي نو بيخ ته د رسيدلو نه مخكې به په دې كې څلويښت (۴۰) كاله ښكته روان وي . (۲)

۲. ددې وادۍ په باره كې دا هم نقل دي چې په دې كې به د جهنميانو د زخمونو وِينه

(۱) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « إِنَّ فِيْ جَهَنَّمَ وَادِيًا يُقَالُ لَهُ هَبْهَبُ ، يَسْكُنُهُ كُلُّ جَبَّارٍ » . سنن الدارمي بَابٌ: فِيْ أَوْدِيَةِ جَهَنَّمَ ج ۲ ص ۱۸۵۸ رقم الحديث ۲۸۵۸ . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِيْ رقم الحديث ۵٦۸۹(۲۵) . الزواجر ج ۱ ص ۱۱۷ .
يېشكه په جهنم كې يوه وادي ده چې هغې ته هبهب ويلې شي په هغې كې به هر متكبّر اوسيږي .

(۲) پوره حديث داسې دی : عَنْ أَبِيْ سَعِيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . قَالَ : « وَيْلٌ وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ يَهْوِيْ فِيْهِ الْكَافِرُ أَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ قَعْرَهُ ، وَالصَّعُوْدُ جَبَلٌ فِي النَّارِ يَتَصَعَّدُ فِيْهِ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا يَهْوِيْ مِنْهُ كَذٰلِكَ أَبَدًا » . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْأَهْوَالِ ج ۴ ص ٦۳۹ رقم الحديث ۸۷٦۴ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ " ، ووافقه الذهبي . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۸۷٦۴ . صحيح ابن حبان رقم الحديث ۷۴٦۷ ذكر الاخبار عن وصف الويل .... المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۹۱۱۴ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۴٦۷ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۵۵۵ . الزواجر ج ۲ ص ۴۱۸ ، كنز العمال رقم الحديث ۲۹۳۷ .

او پيپ جمع کيږي. (١)

په جهنم کې "جُبّ الحُزن" وادي

په جهنم کې "جُبُّ الحُزن" وادي د عذاب په اعتبار سره ډيره سخته ده، په دې کې به رياکار قاريان اچولې شي.

حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم (صحابه کرامو) ته اوفرمايل: تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ جُبِّ الحُزنِ.

تاسو په الله تعالى سره د "جُبُّ الحُزن" نه پناه غواړئ.

صحابه کرامو رضي الله عنهم عرض اوکړو: اې د الله رسوله! "جُبُّ الحُزن" څه شي دی؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ تَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ.

دا په جهنم کې داسې يوه وادي ده چې د دينه جهنم په هره ورځ سل (١٠٠) پيرې پناه غواړي.

صحابه کرام رضي الله عنهم فرمايي چې مونږ د پيغمبر عليه السلام نه پوښتنه اوکړه:

يَا رَسُوْلَ اللهِ وَمَنْ يَدْخُلُهُ؟ اې د الله رسوله! دې وادۍ ته به څوک داخليږي؟

نبي عليه السلام اوفرمايل: اَلْقُرَّاءُوْنَ الْمُرَاءُوْنَ بِأَعْمَالِهِمْ.

هغه قاريان به دېته داخليږي چې په خپلو اعمالو کې ريا کوي. (٢)

---

(١) عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه. قَالَ: « وَيْلٌ وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ يَسِيْلُ فِيْهِ صَدِيْدُ أَهْلِ النَّارِ جُعِلَ لِلْمُكَذِّبِيْنَ ». البعث والنشور للبيهقي ج ١ ص ٢٧٢ رقم الحديث ٣٦٧. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٩١١٤. مجمع الزوائد رقم الحديث ١١٣٧٥.

(٢) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه. قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « تَعَوَّذُوْا بِاللهِ مِنْ جُبِّ الحَزَنِ ». قَالُوْا: يَا رَسُوْلَ اللهِ! وَمَا جُبُّ الحَزَنِ؟ قَالَ: « وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ تَتَعَوَّذُ مِنْهُ جَهَنَّمُ كُلَّ يَوْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ ». قُلْنَا: يَا رَسُوْلَ اللهِ وَمَنْ يَدْخُلُهُ؟ قَالَ: « اَلْقُرَّاءُوْنَ الْمُرَاءُوْنَ بِأَعْمَالِهِمْ ». سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ ←←←←←←←←←

(دا "جُبُّ الحُزن" او "جُبُّ الحَزَن" دواړو طريقو سره ويل صحيح دي) .

دا وادي هم د کوهي په شان ډيره ژوبه ده ، په دې کې به صرف او صرف غمونه او عذابونه وي . (١)

په جهنم کې "غيّ" وادي

د جهنم په واديانو کې يوه وادي "غَيّ" ده ، دا هم ډيره ژوبه او ډيره ګرمه ده ، د جهنم نورې واديانې ددې د ګرمائش نه پناه غواړي .

په دې وادي غيّ کې به بېلمازه ، زناکار ، شرابي ، سُود خُور ، د مور او پلار نافرمان ، او په دروغه ګواهي ورکوونکي ګناهګاران داخليږي . (٢)

←←← بَابُ مَا جَاءَ فِي الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ رقم الحديث ٢٣٨٣ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ . سنن ابن ماجة بَابُ الِانْتِفَاعِ بِالْعِلْمِ وَالْعَمَلِ بِهِ رقم الحديث ٢٥٦ . المعجم الاوسط رقم الحديث ٣٠٩٠ ، و رقم الحديث ٦١٨٩ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٤٨١ . شعب الايمان رقم الحديث ٦٤٣٥ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٤٣ . مشكاة المصابيح كتاب العلم الفَصْلُ الثَّالِث رقم الحديث ٢٧٥(٧٨) . الزواجر ج ٢ ص ٤١٧ ، و ج ١ ص ٦٥ . مجمع الزوائد رقم الحديث ١٨٥٨٥ . كنز العمال رقم الحديث ٧٢٨٠ .

نوټ : دې حديث ته علماؤ ضعيف ويلي . ابوالشمس عفي عنه

(١) (تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ جُبِّ الحَزَنِ) : بِضَمِّ الحَاءِ وَسُكُونِ الزَّاي وَبِفَتْحِهَا أَيْ مِنْ بِئْرٍ فِيهَا الحُزْنُ لَا غَيْرَ : قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : جُبُّ الحَزَنِ عَلَمٌ وَالإِضَافَةُ فِيهِ كَمَا هِيَ فِي دَارِ الإِسْلَامِ أَيْ : دَارٌ فِيهَا السَّلَامَةُ مِنْ كُلِّ حَزَنٍ وَآفَةٍ (قَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ ! وَمَا جُبُّ الحَزَنِ ؟ قَالَ : وَادٍ) : أَيْ : هُوَ وَادٍ عَمِيقٌ مِنْ كَمَالِ عُمْقِهِ يُشْبِهُ الْبِئْرَ ....
مرقاة المفاتيح ج ١ ص ٣٣٧ كتاب العلم .

(٢) { فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا } هُوَ وَادٍ فِي جَهَنَّم أَيْ يقعون فيه . تفسير الجلالين ص ٤٠٢ سورة مريم في تفسير آية ٥٩ .

(فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا) قَالَ ابْنُ زَيْدٍ : شَرًّا أَوْ ضَلَالًا أَوْ خَيْبَةً . وَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ ﷺ : هُوَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ . وَالتَّقْدِيرُ عِنْدَ أَهْلِ اللُّغَةِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ هَذَا الغَيَّ ، كَمَا قَالَ جَلَّ ذِكْرُهُ : " وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا " [الفرقان : ٦٨] وَالأَظْهَرُ أَنَّ الغَيَّ اسْمٌ لِلْوَادِي سُمِّيَ بِهِ لِأَنَّ الغَاوِينَ يَصِيرُونَ إِلَيْهِ . قَالَ كَعْبٌ : يَظْهَرُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ قَوْمٌ بِأَيْدِيهِمْ سِيَاطٌ كَأَذْنَابِ البقر ، ثم قرأ : " فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا " أَيْ هَلَاكًا وَضَلَالًا فِي جَهَنَّمَ . وَعَنْهُ : غَيٌّ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ أَبْعَدُهَا قَعْرًا وَأَشَدُّهَا حَرًّا ، فِيهِ بِئْرٌ يُسَمَّى البَهِيمَ كُلَّمَا خَبَتْ جَهَنَّمُ →→→→→→→

په جهنم کې " أثام " وادي

د جهنم په واديانو کې يوه وادي " آثام " هم ده ، په دې کې به زِناکارو ته عذاب ورکولې شي.

يو قول دا هم دى چې: " غَيّ " او " آثام " د جهنم په بيخ کې دوه کوهيان دي. (١)

په جهنم کې " مَوبِق " وادي

د جهنم په واديانو کې يوه وادي " مَوْبِق " هم ده .

دا هم نقل دي چې " مَوْبِق " په جهنم کې د اُور يو نهر دى ، او غاړو ته يې غټ غټ

←←← فَتَحَ اللهُ تَعَالَى تِلْكَ الْبِئْرَ فَتُسَعَّرُ بِهَا جَهَنَّمُ . وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : غَيٌّ وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ وَأَنَّ أَوْدِيَةَ جَهَنَّمَ لَتَسْتَعِيْذُ مِنْ حَرِّهِ ، أَعَدَّ اللهُ تَعَالَى ذَلِكَ الوادي للزاني المصر على الزنى، وَلِشَارِبِ الْخَمْرِ الْمُدْمِنِ عَلَيْهِ وَلِآكِلِ الرِّبَا الَّذِيْ لَا يَنْزِعُ عَنْهُ وَلِأَهْلِ الْعُقُوْقِ وَلِشَاهِدِ الزُّوْرِ وَلِامْرَأَةٍ أَدْخَلَتْ عَلَى زَوْجِهَا وَلَدًا لَيْسَ مِنْهُ . تفسير القرطبي ج ١١ ص ١٢٥ .

قَوْلُهُ: {فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا} قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِيْ طَلْحَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : {فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا} أَيْ: خُسْرَانًا . وَقَالَ قَتَادَةُ: شَرًّا . وعَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ : {فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا} قَالَ: وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ، بَعِيْدُ الْقَعْرِ، خَبِيْثُ الطَّعْمِ. وَعَنْ أَبِيْ عِيَاضٍ فِيْ قَوْلِهِ: {فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا} قَالَ: وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ مِنْ قَيْحٍ وَدَمٍ. تفسير ابن كثير ج ٥ ص ٢٣٥ .

(١) قَوْلُهُ: {وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا} . رُوِيَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: {أَثَامًا} وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ: {يَلْقَ أَثَامًا} أَوْدِيَةٌ فِيْ جَهَنَّمَ يُعَذَّبُ فِيْهَا الزُّنَاةُ . وَكَذَا رُوِيَ عَنْ سَعِيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ، وَمُجَاهِدٍ. وَقَالَ قَتَادَةُ: {يَلْقَ أَثَامًا} نَكَالًا كُنَّا نُحَدِّثُ أَنَّهُ وَادٍ فِيْ جَهَنَّمَ....

وَقَدْ وَرَدَ فِي الْحَدِيْثِ الَّذِيْ رَوَاهُ ابْنُ جَرِيْرٍ وَغَيْرُهُ ، عَنْ أَبِيْ أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ _ مَوْقُوْفًا وَمَرْفُوْعًا _ أَنَّ " غَيًّا " وَ " أَثَامًا " بِئْرَانِ فِيْ قَعْرِ جَهَنَّمَ أَجَارَنَا اللهُ مِنْهَا بِمَنِّهِ وَكَرَمِهِ. وَقَالَ السُّدِّيُّ : {يَلْقَ أَثَامًا} : جَزَاءً. وَهَذَا أَشْبَهُ بِظَاهِرِ الْآيَةِ ، وَلِهَذَا فَسَّرَهُ بِمَا بَعْدَهُ مُبْدَلًا مِنْهُ، وَهُوَ قَوْلُهُ: {يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ}. تفسير ابن كثير ج ٦ ص ١٢٦ سورة الفرقان في تفسير آية ٦٨ .

ماران دي . (١)

بل قول دا هم دی چې " مَوْبِق " په جهنم کې د وینو او زوو یوه وادي ده . (٢)

په جهنم کې اويا زره (٧٠٠٠٠) خطرناکې واديانې دي

په جهنم کې اويا زره (٧٠٠٠٠) داسې خطرناکې واديانې دي چې په هغې کې په لکونو مقدار ماران او لړمان دي ، کافران او منافقين چې څنګه دې واديانو ته ور اورسيږي نو دا ټول ماران او لړمان به ورباندې سمدست حمله اوکړي . (٣)

---

(١) (وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا) مَهْلِكًا قَالَهُ عَطَاءٌ وَالضَّحَاكُ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: هُوَ وَادٍ فِي النَّارِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ: وَادٍ فِي جَهَنَّمَ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ: هُوَ نَهْرٌ فِي النَّارِ يَسِيلُ نَارًا عَلَى حَافَتِهِ حَيَّاتٌ مِثْلُ الْبِغَالِ الدُّهْمِ. قَالَ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ: وَكُلُّ حَاجِزٍ بَيْنَ شَيْئَيْنِ فَهُوَ مَوْبِقٌ وَأَصْلُهُ الْهَلَاكُ. يُقَالُ: أَوْبَقَهُ أَيْ: أَهْلَكَهُ. تفسير البغوي ج ٥ ص ١٨١ سورة الكهف في تفسير آية ٥٢ .

(٢) (وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَوْبِقًا) قَالَ أَنَسُ ابن مَالِكٍ رضي الله عنه : هُوَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ مِنْ قَيْحٍ وَدَمٍ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما: أَيْ وَجَعَلْنَا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْكَافِرِينَ حَاجِزًا. تفسير القرطبي ج ١١ ص ٢ سورة الكهف في تفسير آية ٥٢ .

(٣) عَنْ أَبِي سَلَّامٍ، حَدَّثَنِي الْحَجَّاجُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الثُّمَالِيُّ رضي الله عنه وَكَانَ قَدْ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحَجَّ مَعَهُ حَجَّةَ الْوَدَاعِ. أَنَّ نُفَيْرًا حَدَّثَهُ ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: إِنَّ فِي جَهَنَّمَ سَبْعِينَ أَلْفَ وَادٍ، فِي كُلِّ وَادٍ سَبْعِينَ أَلْفَ شِعْبٍ ، فِي كُلِّ شِعْبٍ سَبْعُونَ أَلْفَ ثُعْبَانٍ ، وَسَبْعُونَ أَلْفَ عَقْرَبٍ ، لَا يَنْتَهِي الْكَافِرُ وَالْمُنَافِقُ حَتَّى يُوَاقِعُ ذَلِكَ كُلَّهُ .

كَذَا وَجَدْتُهُ فِي كِتَابِي وَذَكَرَهُ الْبُخَارِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِي التَّارِيخِ الْكَبِيرِ فَقَالَ: قَالَ إِسْحَاقُ بْنُ يَزِيدَ، ثنا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ نُفَيْرَ بْنَ مُجِيبٍ حَدَّثَهُ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قُدَمَائِهِمْ. قَالَ: إِنَّ فِي جَهَنَّمَ سَبْعِينَ أَلْفَ وَادٍ ، فِي كُلِّ وَادٍ سَبْعُونَ أَلْفَ شِعْبٍ، فِي كُلِّ شِعْبٍ سَبْعُونَ أَلْفَ بَيْتٍ ، فِي كُلِّ بَيْتٍ سَبْعُونَ أَلْفَ بِئْرٍ ، فِي كُلِّ بِئْرٍ سَبْعُونَ أَلْفَ ثُعْبَانٍ، فِي شِدْقِ كُلِّ ثُعْبَانٍ سَبْعُونَ أَلْفَ عَقْرَبٍ، لَا يَنْتَهِي الْكَافِرُ أَوِ الْمُنَافِقُ حَتَّى يُوَاقِعَ ذَلِكَ كُلَّهُ . البعث والنشور للبيهقي بَابُ مَا جَاءَ فِي أَوْدِيَةِ جَهَنَّمَ ج ١ ص ٢٧٥ رقم الحديث ٤٧٨ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٥٦٣ . الزواجر ج ٢ ص ٤١٨ . التخويف من النار لابن رجب الحنبلي الباب الرابع عشر . احياء علوم الدين ج ٤ ص ٥٣١ .

نوټ : دا حديث اګر چې امام بخاري رحمه الله په " التاريخ الكبير " كې هم نقل كړى خو بيا هم بعضې علماء ورته ضعيف وايي . ابوالشمس علي عنه

د جهنم اُووه (٧) دَروازې دي، هر قِسم جهنميانو له ځانله ځانله دروازه مخصوص ده

د جهنم اُووه (٧) دَروازې دي، هر قِسم جهنميانو له ځانله ځانله دروازه مخصوص ده.

١. الله تعالى فرمايي:

﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ۝ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ﴾.(١)

ترجمه: او بيشكه جهنم ددې ټولو د وَعدې ځای دی (كوم چې د شيطان پيروي كوي). ددې جهنم اُووه (٧) دَروازې دي، د هرې دَروازې د پاره په دوی كې جداجدا حصه مقرر ده.

يعنى د هر قِسمه گناهگارانو د پاره ځانله ځانله دَروازه مقرر ده، چې په هغې باندې به جهنم ته داخليږي. (٢)

ابن جُرَيج رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د اولې دروازې نوم "جهنم" دی، د دويمې دروازې نوم "لظى" دی، د دريمې نوم "حُطمه" دی، د څلورمې نوم "سَعير" دی، د پنځمې

---

(١) الحجر آية ٤٣، ٤٤.

(٢) قَوْلُهُ: { وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ } أَيْ: جَهَنَّمُ مَوْعِدُ جَمِيعِ مَنِ اتَّبَعَ إِبْلِيسَ. كَمَا قَالَ عَنِ الْقُرْآنِ: {وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ} [هود: ١٧] . ثُمَّ أَخْبَرَ أَنَّ لِجَهَنَّمَ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ: { لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ } أَيْ: قَدْ كُتِبَ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهَا جُزْءٌ مِنْ أَتْبَاعِ إِبْلِيسَ يَدْخُلُونَهُ، لَا مَحِيدَ لَهُمْ عَنْهُ _أَجَارَنَا اللهُ مِنْهَا_ وَكُلٌّ يَدْخُلُ مِنْ بَابٍ بِحَسَبِ عَمَلِهِ، وَيَسْتَقِرُّ فِي دَرَكٍ بقدر فعله. عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه وَهُوَ يَخْطُبُ قَالَ: إِنَّ أَبْوَابَ جَهَنَّمَ هَكَذَا، قَالَ أَبُو هَارُونَ: أَطْبَاقًا بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ. وَعَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ايضا، قَالَ: أَبْوَابُ جَهَنَّمَ سَبْعَةٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ، فَيَمْتَلِئُ الأَوَّلُ، ثُمَّ الثَّانِي، ثُمَّ الثَّالِثُ، حَتَّى تَمْتَلِئَ كُلُّهَا. وَقَالَ عِكْرِمة: {سَبْعَةُ أَبْوَابٍ} سَبْعَةُ أَطْبَاقٍ.... وَقَالَ قَتَادَةُ: {لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ} وَهِيَ وَاللهِ مَنَازِلُ بِأَعْمَالِهِمْ. رَوَاهُنَّ ابْنُ جَرِيرٍ. تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٥٣٦ سورة الحجر في تفسير آية ٤٣، ٤٤.

نوم ''سَقر'' دی، د شپږمې نوم ''جحيم ''دی، او د اُوومې نوم '' هاويه '' دی.(١)

د جهنم دروازې به د يو بل د پاسه قَط په قَط وي، هره لاندينۍ دروازه به د پاسنۍ په نسبت گرمه وي.

بيا په جهنم کې مختلف درجې (او طبقې) دي: په پورتنۍ حصه کې به گناهگاران مسلمانان وي، بيا وروستې درجه د لظی ده په دې کې به نصارٰی وي، بيا وروستې حُطمه ده په دې کې به يهود وي، بيا وروستې سعير دی په دې کې به صابِئين وي، بيا وروستې سقر دی په دې کې به مجوس وي، بيا وروستې جحيم دی په دې کې به د عربو مشرکين وي، بيا وروستې هاويه دی په دې کې به منافقين، فرعون، او د ده ملگري وي.(٢)

---

(١) وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: {سَبْعَةُ أَبْوَابٍ} أَوَّلُهَا جَهَنَّمُ، ثُمَّ لَظَى، ثُمَّ الْحُطَمَةُ، ثُمَّ سَعِيْرٌ، ثُمَّ سَقَرُ، ثُمَّ الْجَحِيمُ، ثُمَّ الْهَاوِيَةُ. وَرَوَى الضَّحَّاكُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نَحْوَهُ. وَكَذَا رُوِيَ عَنِ الْأَعْمَشِ بِنَحْوِهِ أَيْضًا. تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٥٣٦ سورة الحجر في تفسير آية ٤٣، ٤٤.

(٢) عَنْ حِطَّان بن عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ قَالَ سَمِعْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُوْلُ: هَلْ تَدْرُوْنَ كَيْفَ أَبْوَابُ جَهَنَّمَ؟ قُلْنَا: هِيَ مِثْلُ أَبْوَابِنَا. قَالَ لَا، هِيَ هَكَذَا بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ـ زَادَ الثَّعْلَبِيُّ: وَوَضَعَ إِحْدَى يَدَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى ـ وَأَنَّ اللهَ وَضَعَ الْجِنَانَ عَلَى الْأَرْضِ، وَالنِّيْرَانَ بَعْضَهَا فَوْقَ بَعْضٍ، فَأَسْفَلُهَا جَهَنَّمُ، وَفَوْقَهَا الْحُطَمَةُ، وَفَوْقَهَا سَقَرُ، وَفَوْقَهَا الْجَحِيْمُ، وَفَوْقَهَا لَظَى، وَفَوْقَهَا السَّعِيْرُ، وَفَوْقَهَا الْهَاوِيَةُ، وَكُلُّ بَابٍ أَشَدُّ حَرًّا مِنَ الَّذِيْ يَلِيْهِ سَبْعِيْنَ مَرَّةً. قُلْتُ: كَذَا وَقَعَ هَذَا التَّفْسِيْرُ. وَالَّذِيْ عَلَيْهِ الْأَكْثَرُ مِنَ الْعُلَمَاءِ أَنَّ جَهَنَّمَ أَعْلَى الدَّرَكَاتِ، وَهِيَ مُخْتَصَّةٌ بِالْعُصَاةِ مِنْ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهِيَ الَّتِيْ تُخْلَى مِنْ أَهْلِهَا فَتَصْفِقُ الرِّيَاحُ أَبْوَابَهَا. ثُمَّ لَظَى، ثُمَّ الْحُطَمَةُ، ثُمَّ سَعِيْرٌ، ثُمَّ سَقَرُ، ثُمَّ الْجَحِيْمُ، ثُمَّ الْهَاوِيَةُ. قَالَ الضَّحَّاكُ: فِي الدَّرْكِ الْأَعْلَى الْمُحَمَّدِيُّوْنَ، وَفِي الثَّانِي النَّصَارَى، وَفِي الثَّالِثِ الْيَهُوْدِ، وَفِي الرَّابِعِ الصَّابِئُوْنَ، وَفِي الْخَامِسِ الْمَجُوْسُ، وَفِي السَّادِسِ مُشْرِكُو الْعَرَبِ، وَفِي السَّابِعِ الْمُنَافِقُوْنَ وَآلُ فِرْعَوْنَ وَمَنْ كَفَرَ مِنْ أَهْلِ الْمَائِدَةِ. قَالَ اللهُ تَعَالَى: "إِنَّ الْمُنَافِقِيْنَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ" ـ وَقَدْ تَقَدَّمَ فِي النِّسَاءِ ـ وَقَالَ: "أَدْخِلُوْا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ". وقال: "فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ مِنْكُمْ فَإِنِّيْ أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِيْنَ". وَقَسَّمَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ الْعُلَمَاءَ السُّوْءَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ تَقْسِيْمًا عَلَى تِلْكَ الْأَبْوَابِ، ذَكَرْنَاهُ فِي كِتَابِ (التَّذْكِرَةِ). تفسير القرطبي ج ١٠ ص ٣٠ سورة الحجر في تفسير آية ٤٣، ٤٤. ←←←←←←

وهب بن مُنَبِّه رَحِمَهُ اللهُ ليکلي چې د هرو دوه (٢) دروازو په مينځ کې به د اَويا (٧٠) کاله مسافت په اندازه باندې مزل وي. (١)

جهنم د مخکې نه تيار کړې شوی، او اوس هم موجود دی

د اهلُ السّنّة والجماعة دا عقيده ده چې جهنم د مخکې نه تيار کړې شوی دی.

١. الله تعالی د جهنم په باره کې فرمايي:

﴿ أُعِدَّتْ لِلْكٰفِرِيْنَ ﴾.(٢)

ترجمه: د جهنم اُور د کافرانو د پاره تيار کړې شوې دی.

٢. همدارنګې ډير صحيح احاديث هم په دې باندې دلالت کوي چې جهنم د مخکې نه تيار کړې شوې دی. نبي عليه السلام پخپله د معراج په شپه د جنت او جهنم مشاهده کړی. همدارنګې مفسرينو هم همدا خبره په تفصل سره ذکر کړی. (٣)

←←← وَقَالَ جوَيْبِر، عَنِ الضَّحَّاكِ: {لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ} قال: بَابٌ لليهود، وَبَابٌ لِلنَّصَارَى ، وَبَابٌ لِلصَّابِئِيْنَ ، وَبَابٌ لِلْمَجُوْسِ ، وَبَابٌ لِلَّذِيْنِ أَشْرَكُوا _ وَهُمْ كُفَّارُ الْعَرَبِ _ وَبَابٌ لِلْمُنَافِقِيْنَ، وَبَابٌ لِأَهْلِ التَّوْحِيْدِ، فَأَهْلُ التَّوْحِيْدِ يُرْجَى لَهُمْ وَلَا يُرْجَى لِأُوْلَئِكَ أَبَدًا . تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٥٣٦ سورة الحجر في تفسير آية ٤٣ ، ٤٤ .

وَقَالَ الضَّحَّاكُ : فِي الدَّرَكَةِ الْأُوْلَى أهلُ التوحيد الذين أُدْخِلُوا النَّارَ، يُعَذَّبُوْنَ بِقَدْرِ ذُنُوْبِهِمْ ثُمَّ يَخْرُجُوْنَ، وَفِي الثَّانِيَةِ النَّصَارَى، وَفِي الثَّالِثَةِ الْيَهُوْدُ ، وَفِي الرَّابِعَةِ الصَّابِئُوْنَ ، وَفِي الْخَامِسَةِ الْمَجُوْسُ، وَفِي السَّادِسَةِ أَهْلُ الشِّرْكِ، وَفِي السَّابِعَةِ الْمُنَافِقُونَ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: {إِنَّ الْمُنَافِقِيْنَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ} (النساء ١٤٥). تفسير البغوي ج ٤ ص ٣٨٣ . وهكذا في تفسير الثعلبي ج ٢ ص ١٩١ .

(١) وَقَالَ وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ: بَيْنَ كُلِّ بابين مسيرة سبعين سَنَةً، كُلُّ بَابٍ أَشَدُّ حَرًّا مِنَ الَّذِي فَوْقَهُ بِسَبْعِيْنَ ضِعْفًا . تفسير القرطبي ج ١٠ ص ٣٠ سورة الحجر في تفسير آية ٤٤ . التذكرة بأحوال الموتى وأمور الآخرة للقرطبي ص ٨٤٥ .

(٢) البقرة آية ٢٤ .

(٣) {أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِيْنَ} ...وَقَدِ اسْتَدَلَّ كَثِيْرٌ مِنْ أَئِمَّةِ السُّنَّةِ بِهَذِهِ الْآيَةِ عَلَى أَنَّ النَّارَ مَوْجُوْدَةٌ الْآنَ لِقَوْلِهِ : {أُعِدَّتْ} أَيْ: أُرْصِدَتْ وَهُيِّئَتْ وَقَدْ وَرَدَتْ أَحَادِيْثُ كَثِيْرَةٌ فِيْ ذَلِكَ : ←←←←←←←←

بلكه نبي عليه السلام ته په دُنيا كې هم د مانځه په حالت كې د جُمات په مخامخ ديوال كې جنت او جهنم خودل شوي وو .

لكه دا خبره په بخاري شريف او مسلم شريف كې هم ذكره ده . (١)

←←← مِنْهَا: "تَحَاجَتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ" ، وَمِنْهَا: "اِسْتَأْذَنَتِ النَّارُ رَبَّهَا فَقَالَتْ: رَبِّ أَكَلَ بَعْضِيْ بَعْضًا فَأْذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ نَفَسٌ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٌ فِي الصَّيْفِ"، وَحَدِيْثُ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رضي الله عنه سَمِعْنَا وَجْبَةً فَقُلْنَا مَا هَذِهِ ؟ فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " هَذَا حَجَرٌ أُلْقِيَ بِهِ مِنْ شَفِيْرِ جَهَنَّمَ مُنْذُ سَبْعِيْنَ سَنَةً الْآنَ وَصَلَ إِلَى قَعْرِهَا" وَهُوَ عِنْدَ مُسْلِمٍ وَحَدِيْثُ صَلَاةِ الْكُسُوْفِ وَلَيْلَةِ الْإِسْرَاءِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْأَحَادِيْثِ الْمُتَوَاتِرَةِ فِيْ هَذَا الْمَعْنَى . وَقَدْ خَالَفَتِ الْمُعْتَزِلَةُ بِجَهْلِهِمْ فِيْ هَذَا . تفسير ابن كثير ج ١ ص ٢٠٢ سورة البقرة في تفسير آية ٢٤ .

اَلْمَسْأَلَةُ الثَّانِيَةُ : هَذِهِ الْآيَاتُ صَرِيْحَةٌ فِيْ كَوْنِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ مَخْلُوْقَتَيْنِ . أَمَّا النَّارُ فَلِأَنَّهُ تَعَالَى قَالَ فِيْ صِفَتِهَا: ﴿ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِيْنَ ﴾ فهذا صريحة فِيْ أَنَّهَا مَخْلُوْقَةٌ ، وَأَمَّا الْجَنَّةُ فَلِأَنَّهُ تَعَالَى قَالَ فِيْ آيَةٍ أُخْرَى: ﴿ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴾ [آل عمران : ١٣٣] التفسير الكبير ج ٢ ص ٣٥٦ .

اَلسُّؤَالُ الثَّالِثُ: هَلْ تَدُلُّ الْآيَةُ عَلَى أَنَّ النَّارَ مَخْلُوْقَةٌ الْآنَ أَمْ لَا ؟ اَلْجَوَابُ : نَعَمْ لِأَنَّ قَوْلَهُ: "أُعِدَّتْ" إِخْبَارٌ عَنِ الْمَاضِيْ فَلَا بُدَّ أَنْ يَكُوْنَ قَدْ دَخَلَ ذَلِكَ الشَّيْءُ فِي الْوُجُوْدِ. التفسير الكبير ج ٩ ص ٣٦٤ .

(١) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ : إِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى لَنَا يَوْمًا الصَّلَاةَ ، ثُمَّ رَقِيَ الْمِنْبَرَ، فَأَشَارَ بِيَدِهِ قِبَلَ قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: « قَدْ أُرِيْتُ الْآنَ مُنْذُ صَلَّيْتُ لَكُمُ الصَّلَاةَ، الْجَنَّةَ وَالنَّارَ، مُمَثَّلَتَيْنِ فِيْ قُبُلِ هَذَا الْجِدَارِ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ » . صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ الْقَصْدِ وَالْمُدَاوَمَةِ عَلَى الْعَمَلِ رقم الحديث ٦٤٦٨ .

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنه ، قَالَ : كَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ يَوْمٍ شَدِيْدِ الْحَرِّ، فَصَلَّى رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصْحَابِهِ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ، حَتَّى جَعَلُوْا يَخِرُّوْنَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ، ثُمَّ رَفَعَ فَأَطَالَ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَطَالَ، ثُمَّ رَفَعَ فَأَطَالَ، ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ، ثُمَّ قَامَ فَصَنَعَ نَحْوًا مِنْ ذَاكَ، فَكَانَتْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ، ثُمَّ قَالَ : "إِنَّهُ عُرِضَ عَلَيَّ كُلُّ شَيْءٍ تُوْلَجُوْنَهُ، فَعُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ، حَتَّى لَوْ تَنَاوَلْتُ مِنْهَا قِطْفًا أَخَذْتُهُ أَوْ قَالَ: تَنَاوَلْتُ مِنْهَا قِطْفًا فَقَصُرَتْ يَدِيْ عَنْهُ، وَعُرِضَتْ عَلَيَّ النَّارُ، فَرَأَيْتُ فِيْهَا امْرَأَةً مِنْ بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ تُعَذَّبُ فِيْ هِرَّةٍ لَهَا، رَبَطَتْهَا فَلَمْ تُطْعِمْهَا، وَلَمْ تَدَعْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَاشِ الْأَرْضِ ... صحيح مسلم كِتَابُ الْكُسُوْفِ بَابُ مَا عُرِضَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ صَلَاةِ الْكُسُوْفِ مِنْ أَمْرِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٩(٩٠٤) .

همدا رنګې جهنم به هيڅ کله نه فناء کيږي، بلکه هميشه به وي؛ ځکه په قرآن کريم او احاديثو کې ځای په ځای دا خبره ذکر ده چې کافران به هميشه په جهنم کې وي.

په جهنم باندې سخت خُويه او قوي فرښتې مقرر دي

په جهنم باندې ډيرې سخت خُويه او قوي فرښتې مقرر دي، الله تعالی فرمايي:

﴿ عَلَيْهَا مَلَٰئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴾.(١)

ترجمه: په دې جهنم باندې داسې فرښتې مقرر دي چې سخت خُويه او قوي دي، دوی د الله تعالی نافرماني نه کوي په هغه کار کې چې د کوم ورته حکم او کړي، او هغه کار کوي چې د کوم دوی ته حکم او کړې شي.

په جهنم باندې د مقرر شوو فرښتو سختي او قوّت

په جهنم باندې چې کومې فرښتې مقرر شوي دا به د جهنم خَزَنه (داروغه) وي، همدا زَبانيه فرښتې دي، دا به په جهنميانو باندې ډيره سختي کوي، او دومره قوي دي چې په يو ځل به اويا زره (٧٠٠٠٠) کافران او ګناهګاران جهنم ته غورځوي، الله تعالی په دوی کې هيڅ رحمت او نرمي نده پيدا کړې.(٢)

ددې فرښتو زړونه دومره سخت دي چې په جهنميانو باندې به يې هيڅ رَحم نه راځي، بلکه دوی د غضب نه پيدا شوي. جهنميانو ته عذاب ورکول به داسې خوَښوي لکه څرنګې چې انسان خوراک او څکاک خوَښوي.

دا فرښتې به د جسم نه دومره غټې او قوي وي چې د هرې فرښتې د دواړو اُوګو (اُولو) په مينځ کې به د يو کال مسافت په اندازه فاصله وي، يا به د مشرق او مغرب په اندازه فاصله وي.

د قوّت اندازه يې تاسو ددينه اُولږوئ چې د دوی سره به په لاس کې د اُوسپنې ډَنډه وي

(١) التحريم آية ٦.

(٢) {عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ} يَعْنِي خَزَنَةَ النَّارِ {غِلَاظٌ} فِظَاظٌ عَلَى أَهْلِ النَّارِ {شِدَادٌ} أَقْوِيَاءُ يَدْفَعُ الْوَاحِدُ مِنْهُمْ بِالدَّفْعَةِ الْوَاحِدَةِ سَبْعِينَ أَلْفًا فِي النَّارِ وَهُمُ الزَّبَانِيَةُ. لَمْ يَخْلُقِ اللَّهُ فِيهِمُ الرَّحْمَةَ. تفسير البغوي ج ٨ ص ١٦٩

چې په يو گُوزار سره به اُويازره (٧٠٠٠٠) انسانان د جهنم مينځ ته غورځوي.(١)

ددې "زَبَانِيه" فرښتو تذکره الله تعالى په سورة العلق کې هم کړې، فرمايي :

﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ۞ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴾.(٢)

ترجمه : پس دا کافر دې د خپل مجلس ملګري (د مدد د پاره) رااوغواړي، مونږ به هم (دده د هلاکت د پاره) زَبانيه فرښتې رااوغواړو.

په جهنم باندې مقرر شوو فرښتو ته "زَبانيه" ځکه وايي چې ددې معنى ده "دفع کول" دا فرښتې به هم جهنميان جهنم طرف ته ډيکه کوي.(١)

---

(١) (عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ) يَعْنِي الْمَلَائِكَةَ الزَّبَانِيَةَ غِلَاظَ الْقُلُوبِ لَا يَرْحَمُونَ إِذَا اسْتُرْحِمُوا، خُلِقُوا مِنَ الْغَضَبِ. وَحُبِّبَ إِلَيْهِمْ عَذَابُ الْخَلْقِ كَمَا حُبِّبَ لِبَنِي آدَمَ أَكْلُ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ. شِدَادٌ أَيْ شِدَادُ الْأَبْدَانِ. وَقِيلَ: غِلَاظُ الْأَقْوَالِ شِدَادُ الْأَفْعَالِ. وَقِيلَ غِلَاظٌ فِي أَخْذِهِمْ أَهْلَ النَّارِ شِدَادٌ عَلَيْهِمْ. يُقَالُ: فُلَانٌ شَدِيدٌ عَلَى فُلَانٍ، أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ يُعَذِّبُهُ بِأَنْوَاعِ الْعَذَابِ. وَقِيلَ: أَرَادَ بِالْغِلَاظِ ضَخَامَةَ أَجْسَامِهِمْ، وَبِالشِّدَّةِ الْقُوَّةَ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَا بَيْنَ مَنْكِبَيِ الْوَاحِدِ مِنْهُمْ مسيرة سنة، وقوة الواحد منهم أن يضرب بالمقمع فيدفع بتلك الضربة سبعين ألف إنسان فِي قَعْرِ جَهَنَّمَ. وَذَكَرَ ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: وَحَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وسلم فِي خَزَنَةِ جَهَنَّمَ: "مَا بَيْنَ مَنْكِبَيْ أَحَدِهِمْ كَمَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. تفسير القرطبي ج ١٨ ص ١٩٦ .

وَقَوْلُهُ: {عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ} أَيْ: طِبَاعُهُمْ غَلِيظَةٌ، قَدْ نُزِعَتْ مِنْ قُلُوبِهِمُ الرَّحْمَةُ بِالْكَافِرِينَ بِاللَّهِ، {شِدَادٌ} أَيْ: تَرْكِيبُهُمْ فِي غَايَةِ الشِّدَّةِ وَالْكَثَافَةِ وَالْمَنْظَرِ الْمُزْعِجِ. عَنْ عِكْرِمَةَ أَنَّهُ قَالَ : إِذَا وَصَلَ أَوَّلُ أَهْلِ النَّارِ إِلَى النَّارِ وَجَدُوا عَلَى الْبَابِ أَرْبَعَمِائَةِ أَلْفٍ مِنْ خَزَنَةِ جَهَنَّمَ، سُودٌ وُجُوهُهُمْ، كَالِحَةٌ أَنْيَابُهُمْ، قَدْ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قُلُوبِهِمُ الرَّحْمَةَ، لَيْسَ فِي قَلْبِ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنَ الرَّحْمَةِ . لَوْ طُيِّرَ الطَّيْرُ مِنْ مَنْكِبِ أَحَدِهِمْ لَطَارَ شَهْرَيْنِ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ مَنْكِبَهُ الْآخَرَ، ثُمَّ يَجِدُونَ عَلَى الْبَابِ التِّسْعَةَ عَشَرَ، عَرْضُ صَدْرِ أَحَدِهِمْ سَبْعُونَ خَرِيفًا، ثُمَّ يَهْوُونَ مِنْ بَابٍ إِلَى بَابٍ خَمْسِمِائَةِ سَنَةٍ، ثُمَّ يَجِدُونَ عَلَى كُلِّ بَابٍ مِنْهَا مثلَ مَا وَجَدُوا عَلَى الْبَابِ الْأَوَّلِ، حَتَّى يَنْتَهُوا إِلَى آخِرِهَا. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ١٦٨ .

(٢) العلق آية ١٧ ، ١٨ .

په جهنم باندې نورلس (١٩) فرښتې مقرر دي

الله تعالی فرمايي:

﴿ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ۝ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَٰبَ النَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ﴾.(٢)

ترجمه: په دې جهنم باندې نورلس (١٩) فرښتې مقرر دي. او مونږ د جهنم داروغه ګان صرف فرښتې جوړې کړي.

تشريح: په دې نورلس (١٩) فرښتو کې يو د جهنم د فرښتو مشر دی چې نوم يې "مالک" دی، او اتلس (١٨) ورسره نورې فرښتې دي، دا ډيرې سختې فرښتې دي، د ډير خراب شکل واله دي، د خُلو نه يې د اور لمبې راوځي.(٣)

دا نورلس (١٩) فرښتې د جهنم افسرانې دي، د جهنم په عذابونو باندې مقرر دي، او دوی ته الله تعالی ډير قوّت ورکړی.

په دُنيا کې يو حضرت عزرائيل عليه السلام د ټولو مخلوقاتو رُوحونه قبض کولې شي نو نورلس فرښتې خو به د بعضې خلقو د عذاب د پاره په طريقِ اولی کافي کيدې شي.(٤)

---

(١) {فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ} أَيْ قَوْمَهُ وَعَشِيْرَتَهُ، أَيْ فَلْيَسْتَنْصِرْ بِهِمْ. {سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ} جَمْعُ زِبْنِيٍّ مَأْخُوْذٌ مِنَ الزَّبْنِ وَهُوَ الدَّفْعُ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما: يُرِيْدُ زَبَانِيَةَ جَهَنَّمَ سُمُّوْا بِهَا لِأَنَّهُمْ يَدْفَعُوْنَ أَهْلَ النَّارِ إِلَيْهَا. قَالَ الزَّجَّاجُ: هُمُ الْمَلَائِكَةُ الْغِلَاظُ الشِّدَادُ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما: لَوْ دَعَا نَادِيَهُ لَأَخَذَتْهُ زَبَانِيَةُ اللهِ. تفسير البغوي ج٨ ص٤٨١. وتفسير القرطبي ج ٢٠ ص١٢٦.

(٢) المدثر آية ٣٠، ٣١.

(٣) {عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ} أَيْ: عَلَى النَّارِ تِسْعَةَ عَشَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، وَهُمْ خَزَنَتُهَا: مَالِكٌ وَمَعَهُ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ. وَجَاءَ فِي الْأَثَرِ: أَعْيُنُهُمْ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ، وَأَنْيَابُهُمْ كَالصَّيَاصِيِّ، يَخْرُجُ لَهَبُ النَّارِ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ. مَا بَيْنَ مَنْكِبَيْ أَحَدِهِمْ مَسِيْرَةُ سَنَةٍ. نُزِعَتْ مِنْهُمُ الرَّحْمَةُ. يَرْفَعُ أحدهم سبعين ألف فَيَرْمِيْهِمْ حَيْثُ أَرَادَ مِنْ جَهَنَّمَ. قَالَ عَمْرُو بْنُ دِيْنَارٍ رحمه الله: إِنَّ وَاحِدًا مِنْهُمْ يَدْفَعُ بِالدَّفْعَةِ الْوَاحِدَةِ فِيْ جَهَنَّمَ أَكْثَرَ مِنْ رَبِيْعَةَ وَمُضَرَ. تفسير البغوي ج٨ ص٢٧٠.

(٤) قَوْلُهُ تَعَالَى: (عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ) أَيْ عَلَى سَقَرَ تِسْعَةَ عَشَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ يُلْقُوْنَ فِيْهَا أَهْلَهَا. ←←←←

د جهنم د فرښتو سردار " مالِک " تذکره الله تعالی په قرآن کريم کې هم کړی :

﴿ وَنَادَوْا يٰمٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ إِنَّكُمْ مّٰكِثُوْنَ ﴾.(١)

ترجمه : او کافران به آواز اوکړي : اې مالِک (د جهنم د فرښتو سرداره) ! ستا رب دې په مونږ باندې (د مرګ) فيصله اوکړي. (يعنی مونږ له دې مرګ راولي چې ددې عذاب نه خلاص شو). هغه به ورته (څه ډير وخت پس) جواب ورکړي : بيشکه تاسو به هميشه دلته (په عذاب کې) پراته يئ.

د جهنم داروغه (مالک) ډير بَدشکله دی ، دا به د جهنم اُور تيزوي

د جهنم د نِګهبانو فرښتو سردار " مالِک " ډير بَدشکله دی ، او دا به د جهنم اُور تيزوي

په بخاري شريف کې اُوږد حديث ذکر دی ، زه ورنه مخصوص حصه رانقل کوم :

حضرت سَمُره بن جُندُب ﷺ فرمايي چې نبي عليه السلام به اکثر (د سهر مانځه نه پس) صحابه کرامو ته فرمايل :

هَلْ رَأٰى أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْ رُؤْيَا ؟ آيا په تاسو کې چا (بيګاه شپه) خُوب ليدلی ؟

چا به چې خُوب ليدلې وُ نو پيغمبر عليه السلام ته به يې بيان کړو ، (دوی به ورته تعبير ورکړو).

يو سهر نبي عليه السلام اوفرمايل چې بيګاه شپه ماته (په خُوب کې) دوه کسان راغلل (دا دواړه حضرت جبريل عليه السلام او حضرت ميکائيل عليه السلام وو) ، دوی زه راپاڅولم او راته

←←← ثُمَّ قِيْلَ : عَلَى جُمْلَةِ النَّارِ تِسْعَةَ عَشَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ هُمْ خَزَنَتُهَا ، مَالِكٌ وَثَمَانِيَةَ عَشَرَ مَلَكًا. وَيَحْتَمِلُ أَنْ تَكُوْنَ التِّسْعَةَ عَشَرَ نَقِيْبًا ، وَيَحْتَمِلُ أَنْ يَكُوْنَ تِسْعَةَ عَشَرَ مَلَكًا بِأَعْيَانِهِمْ. وَعَلَى هَذَا أَكْثَرُ الْمُفَسِّرِيْنَ. الثَّعْلَبِيُّ: وَلَا يُنْكَرُ هَذَا ، فَإِذَا كَانَ مَلَكٌ وَاحِدٌ يَقْبِضُ أَرْوَاحَ جَمِيْعِ الْخَلَائِقِ كَانَ أَحْرَى أَنْ يَكُوْنَ تِسْعَةَ عَشَرَ عَلَى عَذَابِ بَعْضِ الْخَلَائِقِ. وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ رَحِمَهُ اللهُ : نَعَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَزَنَةَ جَهَنَّمَ فَقَالَ: [فَكَأَنَّ أَعْيُنَهُمُ الْبَرْقُ ، وَكَأَنَّ أَفْوَاهَهُمُ الصَّيَاصِيْ ، يَجُرُّوْنَ أَشْعَارَهُمْ ، لِأَحَدِهِمْ مِنَ الْقُوَّةِ مِثْلُ قُوَّةِ الثَّقَلَيْنِ ، يَسُوْقُ أَحَدُهُمُ الْأُمَّةَ وَعَلَى رَقَبَتِهِ جَبَلٌ ، فَيَرْمِيْهِمْ فِي النَّارِ ، وَيَرْمِيْ فَوْقَهُمُ الْجَبَلَ] . تفسير القرطبي ج ١٩ ص ٧٩.

(١) الزخرف آية ٧٧ .

وي ويل: مونږ سره راځه. پس زه د دوی سره روان شوم.

.... (نبي عليه السلام په دې سفر کې ډير عجائبات اُوليدل، او ډير ګناهګاران يې اُوليدل چې مختلف قِسمه سزاګانې ورکولې شوی) ...

نبي عليه السلام فرمايي:

فَانْطَلَقْنَا. فَأَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ كَرِيهِ الْمَرْآةِ. كَأَكْرَهِ مَا أَنْتَ رَاءٍ رَجُلًا مَرْآةً. وَإِذَا عِنْدَهُ نَارٌ يَحُشُّهَا وَيَسْعَى حَوْلَهَا.

مونږ مخکې لاړو، پس مونږ داسې يو کس ته راغلو چې هغه زيات بَدصورته وُ، څومره بَدصورته خلق چې تاسو ليدلي د هغې نه ډير بَدرنګه وُ، دې کس سره اُور وُ چې هغه يې بلول، او د هغې اُور ګېرچاپېره يې منډې وهلې.

نبي عليه السلام فرمايي چې ما ددې دوه ملګرو نه پوښتنه اوکړه:

مَا هَذَا؟ دا څوک دی؟

دوی راته وويل: اِنْطَلِقْ اِنْطَلِقْ. مخکې لاړ شه، مخکې لاړ شه.

(څکه تر اوسه ډير عجائبات پاتې دي چې کله دا ټول اُوکوری نو بيا به درته حقيقت بيانوو. بيا پيغمبر عليه السلام مخکې لاړ او نور ډير عجائبات يې هم اُوليدل) .....

په آخر کې نبي عليه السلام فرمايي چې ما دې دواړو ملګرو ته وويل:

فَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُ مُنْذُ اللَّيْلَةِ عَجَبًا، فَمَا هَذَا الَّذِي رَأَيْتُ؟

يقينًا نن شپه خو ما ډير عجيب و غريب څيزونه (او خلق) اُوليدل، دا څه شی وُ کوم چې ما اُوليدل؟

نو هغوی راته وويل: أَمَا إِنَّا سَنُخْبِرُكَ.

اوس به مونږ تا ته ددې خبر درکړو.

.... (نو بيا دوی نبي عليه السلام ته د هغه ټولو څيزونو او خلقو متعلق خبر ورکړو کوم چې دوی ليدلي وو. او د هغه بَدشکله کس په باره کې يې ورته وويل:)

وَأَمَّا الرَّجُلُ الْكَرِيهُ الْمَرْآةِ الَّذِي عِنْدَ النَّارِ يَحُشُّهَا وَيَسْعَى حَوْلَهَا فَإِنَّهُ مَالِكٌ خَازِنُ جَهَنَّمَ

او کوم بَدشکله کس چې تا اُوليد د کوم سره چې اُور وُ، بَلولي يې، او د هغې ګېرچاپېره

يې منډې وهلی نو هغه "مالک" د جهنم داروغه (مشر) و.(١)

د جهنم د پاسه پُل صراط دی، هر کس به پدې باندې تېرېږي

د جهنم د پاسه پُل صراط دی، هر کس به پدې باندې تېرېږي، مُتقيانو ته به الله تعالی نِجات ورکړي آخوا به پورې اُوځي، او کافران ظالمان به ښکته جهنم ته اُوغورځېږي.

الله تعالی فرمايي:

﴿ وَإِنْ مِّنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ۝ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَّنَذَرُ الظّٰلِمِيْنَ فِيْهَا جِثِيًّا ﴾.(٢)

ترجمه: او په تاسو کې به هر کس په دې جهنم باندې تېرېږي، دا (د هر کس په جهنم باندې تېرېدل) ستا په رَب باندې لازمه مقرر شوې فيصله ده. بيا به مونږ متقيانو ته نِجات ورکړو، او ظالمان به په دې کې په ګونډو باندې غورځيدلي پرېږدو.

(يعنی کافران او ګناهګاران به ښکته جهنم ته اُوغورځوو).

تشريح: مُفسّرينو د "وُرُوْد" مختلفې معناګانې ذکر کړي:

په پل صراط باندې تېرېدل. جهنم ته داخليدل. جهنم ته حاضرول.

---

(١) قَالَ سَمُرَةُ بْنُ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا يُكْثِرُ أَنْ يَقُوْلَ لِأَصْحَابِهِ: «هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْ رُؤْيَا ؟» قَالَ: فَيَقُصُّ عَلَيْهِ مَنْ شَاءَ اللهُ أَنْ يَقُصَّ، وَإِنَّهُ قَالَ ذَاتَ غَدَاةٍ: «إِنَّهُ أَتَانِي اللَّيْلَةَ آتِيَانِ، وَإِنَّهُمَا ابْتَعَثَانِي، وَإِنَّهُمَا قَالَا لِي: اِنْطَلِقْ، وَإِنِّي انْطَلَقْتُ مَعَهُمَا ..... قَالَ: «فَانْطَلَقْنَا، فَأَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ كَرِيْهِ الْمَرْآةِ، كَأَكْرَهِ مَا أَنْتَ رَاءٍ رَجُلًا مَرْآةً، وَإِذَا عِنْدَهُ نَارٌ يَحُشُّهَا وَيَسْعَى حَوْلَهَا» قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: مَا هَذَا؟ قَالَ: قَالَا لِي: اِنْطَلِقْ اِنْطَلِقْ..... قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: فَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُ مُنْذُ اللَّيْلَةِ عَجَبًا. فَمَا هَذَا الَّذِي رَأَيْتُ؟ قَالَ: قَالَا لِي: أَمَا إِنَّا سَنُخْبِرُكَ..... وَأَمَّا الرَّجُلُ الْكَرِيهُ الْمَرْآةِ، الَّذِي عِنْدَ النَّارِ يَحُشُّهَا وَيَسْعَى حَوْلَهَا فَإِنَّهُ مَالِكٌ خَازِنُ جَهَنَّمَ ... صحيح البخاري كِتَابُ التَّعْبِيرِ بَابُ تَعْبِيرِ الرُّؤْيَا بَعْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ رقم الحديث ٧٠٤٧. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٢٠٠٩٤. مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٠٤٨٦. السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ٨٦١١. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٦٩٨٤. كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٧٩٥.

(٢) مريم آية ٧١، ٧٢.

دا ټولې معناګانې په خپل ځای صحيح دي. خو که مُتقيان جهنم ته داخل هم شي نو اُور به پرې هيڅ آثر نه کوي لکه په حضرت ابراهيم عليه السلام باندې چې اُور آثر نه کولو. (١)

(١) {وَإِنْ مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} وَهُوَ الْجَوَازُ عَلَى الصِّرَاطِ أَوِ الرُّؤْيَةُ أَوِ الدُّخُولُ دُخُولُ سَلَامَةٍ... تفسير القرطبي ج ١١ ص ١٣٩.

عَنْ قَتَادَةَ قَوْلُهُ: {وَإِنْ مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} قَالَ: هُوَ الْمَمَرُّ عَلَيْهَا. وَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ فِيْ قَوْلِهِ: { وَإِنْ مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا } ، قَالَ: وُرُوْدُ الْمُسْلِمِيْنَ الْمُرُوْرُ عَلَى الْجِسْرِ بَيْنَ ظَهْرَيْهَا، وَوُرُوْدُ الْمُشْرِكِيْنَ: أَنْ يَدْخُلُوْهَا. تفسير ابن كثير ج ٥ ص ٢٥٦.

قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} وَمَا مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا. وَقِيْلَ: اَلْقَسَمُ فِيْهِ مُضْمَرٌ، أَيْ: وَاللهِ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَارِدُهَا، وَالْوُرُوْدُ هُوَ مُوَافَاةُ الْمَكَانِ. وَاخْتَلَفُوْا فِيْ مَعْنَى الْوُرُوْدِ هَاهُنَا، وَفِيْمَا تَنْصَرِفُ إِلَيْهِ الْكِنَايَةُ فِيْ قَوْلِهِ: {وَارِدُهَا}. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا وَهُوَ قَوْلُ الْأَكْثَرِيْنَ؛ مَعْنَى الْوُرُوْدِ هَاهُنَا هُوَ الدُّخُوْلُ، وَالْكِنَايَةُ رَاجِعَةٌ إِلَى النَّارِ، وَقَالُوْا: اَلنَّارُ يَدْخُلُهَا الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ ثُمَّ يُنْجِي اللهُ الْمُتَّقِيْنَ فَيُخْرِجُهُمْ مِنْهَا. وَالدَّلِيْلُ عَلَى أَنَّ الْوُرُوْدَ هُوَ الدُّخُوْلُ: قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ حِكَايَةً عَنْ فِرْعَوْنَ: "يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ" (هود:٩٨). وَرَوَى ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِيْنَارٍ أَنَّ نَافِعَ بْنَ الْأَزْرَقِ مَارَى (خاصم) ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فِي الْوُرُوْدِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: هُوَ الدُّخُوْلُ. وَقَالَ نَافِعٌ: لَيْسَ الْوُرُوْدُ الدُّخُوْلَ. فَتَلَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَوْلَهُ تَعَالَى: "إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُوْنَ" (الأنبياء: ٩٨) أَدَخَلَهَا هَؤُلَاءِ أَمْ لَا؟ ثُمَّ قَالَ: يَا نَافِعُ! أَمَا وَاللهِ أَنْتَ وَأَنَا سَنَرِدُهَا وَأَنَا أَرْجُوْ أَنْ يُخْرِجَنِيَ اللهُ مِنْهَا وَمَا أَرَى اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُخْرِجَكَ مِنْهَا بِتَكْذِيْبِكَ. وَقَالَ قَوْمٌ: لَيْسَ الْمُرَادُ مِنَ الْوُرُوْدِ الدُّخُوْلَ، وَقَالُوْا: اَلنَّارُ لَا يَدْخُلُهَا مُؤْمِنٌ أَبَدًا لِقَوْلِهِ تَعَالَى: "إِنَّ الَّذِيْنَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَى أُولَئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُوْنَ لَا يَسْمَعُوْنَ حَسِيْسَهَا" (الأنبياء: ١٠١، ١٠٢) وَقَالُوْا: كُلُّ مَنْ دَخَلَهَا لَا يَخْرُجُ مِنْهَا. وَالْمُرَادُ مِنْ قَوْلِهِ: {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} الْحُضُوْرُ وَالرُّؤْيَةُ، لَا الدُّخُوْلُ كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى: "وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ" (القصص: ٢٣) أَرَادَ بِهِ الْحُضُوْرَ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ: اَلْآيَةُ فِي الْكُفَّارِ فَإِنَّهُمْ يَدْخُلُوْنَهَا وَلَا يَخْرُجُوْنَ مِنْهَا. وَرُوِيَ عَنِ ابْنِ مَسْعُوْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} يَعْنِي: الْقِيَامَةَ وَالْكِنَايَةُ رَاجِعَةٌ إِلَيْهَا. وَالْأَوَّلُ أَصَحُّ وَعَلَيْهِ أَهْلُ السُّنَّةِ أَنَّهُمْ جَمِيْعًا يَدْخُلُوْنَ النَّارَ ثُمَّ يُخْرِجُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهَا أَهْلَ الْإِيْمَانِ بِدَلِيْلِ قَوْلِهِ تَعَالَى: {ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِيْنَ فِيْهَا جِثِيًّا}. تفسير البغوي ج ٥ ص ٢٣٦.

صحابه کرامو رضي الله عنهم چې د قرآن کريم دا آيت واوريد نو ډير و سره به دا يَره وه چې : " آيا مونږ به په پل صراط باندې سلامت تېر شو او که نه ؟ ".(١)

په پُل صراط باندې به هر کس د خپلو اعمالو په اِعتبار سره تيريږي

په پُل صراط باندې به هر کس د خپلو اعمالو په اِعتبار سره تيريږي.

١. د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

يَرِدُ النَّاسُ النَّارَ ثُمَّ يَصْدُرُونَ مِنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ، فَأَوَّلُهُمْ كَلَمْحِ الْبَرْقِ، ثُمَّ كَالرِّيحِ، ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ، ثُمَّ كَالرَّاكِبِ فِي رَحْلِهِ، ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ، ثُمَّ كَمَشْيِهِ. (٢)

خلق به په پُل صراط باندې د تيريدلو د پاره حاضر شي، بيا به د خپلو (نېکو) اعمالو مطابق د دينه اُووځي (يعنی آخوا به پورې اُوځي)، په دې کې به اول (او اَفضل) هغه خلق وي چې په پُل صراط باندې به د بجلۍ د پرَق په شان تېر شي، بيا به هغه خلق وي چې د

---

(١) وقال رجل من الصحابة لآخر : أيقنتَ بالورود ؟ قال : نعم . قال : وأيقنت بالصدر ؟ قال : لا . قال : ففيم الضحك وفيم التثاقل ؟ تفسير النسفي ج ٢ ص ٣٢٧ .

عَنْ قَيْسٍ، قَالَ: بَكَى عَبْدُ اللهِ بْنُ رَوَاحَةَ رضي الله عنه فِي مَرَضِهِ . فَبَكَتِ امْرَأَتُهُ. فَقَالَ: مَا يُبْكِيكِ ؟ قَالَتْ: رَأَيْتُكَ تَبْكِي فَبَكَيْتُ . قَالَ ابْنُ رَوَاحَةَ رضي الله عنه : إِنِّي قَدْ عَلِمْتُ أَنِّي وَارِدُ النَّارِ . فَمَا أَدْرِي أَنَاجٍ مِنْهَا أَنَا أَمْ لَا ؟ .

عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: كَانَ عَبْدُ اللهِ بْنِ رَوَاحَةَ رضي الله عنه وَاضِعٌ رَأْسَهُ فِي حِجْرِ امْرَأَتِهِ . فَبَكَى، فَبَكَتِ امْرَأَتُهُ. قَالَ: مَا يُبْكِيكِ ؟ قَالَتْ : رَأَيْتُكَ تَبْكِي فَبَكَيْتُ. قَالَ: إِنِّي ذَكَرْتُ قَوْلَ اللهِ {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} [مريم: ٧١] فَلَا أَدْرِي أَنْجُو مِنْهَا، أَمْ لَا ؟ تفسير الطبري ج ١٥ ص ٥٩٢ .

عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِأَخِيهِ: هَلْ أَتَاكَ بِأَنَّكَ وَارِدُ النَّارِ ؟ قَالَ : نَعَمْ. قَالَ : فَهَلْ أَتَاكَ أَنَّكَ صَادِرٌ عَنْهَا؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَفِيمَ الضَّحِكُ ؟ قَالَ : فَمَا رُئِيَ ضَاحِكًا حَتَّى لَحِقَ بِاللهِ. تفسير الطبري ج ١٥ ص ٦٠٠ .

(٢) سنن الترمذي أَبْوَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ بَابٌ: وَمِنْ سُورَةِ مَرْيَمَ رقم الحديث ٣١٥٩ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ. وقال الالباني: صحيح. مشكاة المصابيح بَابُ الْحَوْضِ والشفاعة الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٠٦(٢١). المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْعِلْمِ رقم الحديث ٨٧٤١ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ. و وافقه الذهبي. سنن الدارمي رقم الحديث ٢٨٥٢ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٨٩٩٢ .

هوا د چَپې په شان به تېر شي، يا به هغه خلق وي چې د آس د منډې په شان به پرې تېر شي، يا به هغه خلق وي چې د اُوښ د سورلۍ په شان به پرې تېر شي، يا به هغه وي چې د سړي د مَنډې په شان به پرې تېر شي، او يا به هغه وي چې د سړي د پياده تللو په شان به پرې تېر شي.

(ملا علي قاري رَحِمَهُ اللّٰهُ په مرقاة كې د دې حديث پوره تشريح هم رانقل كړې) . (١)

٢. په مسلم شريف او مشكوة شريف كې اُوږد حديث ذكر دی، په هغې كې دا هم دي:

چې رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمايل: **فَيَمُرُّ أَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ.**

په تاسو كې به اوّلني (افضل) كس (په پُل صراط باندې) د بجلۍ د پرَق په شان تېرېږي.

حضرت ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي چې ما رسول الله صلى الله عليه وسلم ته عرض اوكړو: اې د الله رسوله! زما مور او پلار دې د تاسو نه قربان شي په پُل صراط باندې به د بجلۍ پرَق په شان تيرېدو كيفيت څنګه وي؟ (او په دُنيا كې د دې مثال څه شی دی؟).

نبي عليه السلام اوفرمايل:

أَلَمْ تَرَوْا إِلَى الْبَرْقِ كَيْفَ يَمُرُّ وَيَرْجِعُ فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ؟

---

(١) (يَرِدُ النَّاسُ النَّارَ): يَرِدُ عَلَى وَزْنِ يَعِدُ مُضَارِعٌ مِنَ الْوُرُوْدِ بِمَعْنَى الْحُضُوْرِ. يُقَالُ: وَرَدْتُ مَاءَ كَذَا أَيْ حَضَرْتُهُ. وَإِنَّمَا سَمَّاهُ وُرُوْدًا لِأَنَّ الْمَارَّةَ عَلَى الصِّرَاطِ يُشَاهِدُوْنَ النَّارَ وَيَحْضُرُوْنَهَا، وَعَلَى هٰذَا يُنَزَّلُ قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا} [مريم: ٧١] وَفِيْهِ إِيْمَاءٌ إِلَى أَنَّهُمْ حِيْنَئِذٍ فِي الْعَطَشِ الشَّدِيْدِ، وَإِنَّمَا مَرُّوْا عَلَى الصِّرَاطِ لِلْوُصُوْلِ إِلَى الْحَوْضِ الْمَوْرُوْدِ. قَالَ التُّوْرِبِشْتِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: اَلْوُرُوْدُ لُغَةً قَصْدُ الْمَاءِ، ثُمَّ يُسْتَعْمَلُ فِي غَيْرِهِ، وَالْمُرَادُ مِنْهُ هٰهُنَا الْجَوَازُ عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ...... (ثُمَّ يَصْدُرُوْنَ مِنْهَا بِأَعْمَالِهِمْ) أَيْ: بِحَسَبِ مَرَاتِبِ أَعْمَالِهِمُ الصَّالِحَةِ. (فَأَوَّلُهُمْ) أَيْ: أَسْبَقُهُمْ (كَلَمْحِ الْبَرْقِ) أَيِ: الْخَاطِفِ. (ثُمَّ كَالرِّيْحِ) أَيِ: الْعَاصِفِ. (ثُمَّ كَحُضْرِ الْفَرَسِ) أَيْ: جَرْيِهِ وَهُوَ بِضَمِّ الْحَاءِ وَسُكُوْنِ الضَّادِ الْعَدْوُ الشَّدِيْدُ. (ثُمَّ كَالرَّاكِبِ فِي رَحْلِهِ) أَيْ: عَلَى رَاحِلَتِهِ، وَعَدَّاهُ بِفِيْ لِتَمَكُّنِهِ مِنَ السَّيْرِ. كَذَا قَالَهُ الطِّيْبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ. وَقِيْلَ: أَرَادَ الرَّاكِبَ فِي مَنْزِلِهِ وَمَأْوَاهُ، فَإِنَّهُ يَكُوْنُ حِيْنَئِذٍ السَّيْرُ وَالسُّرْعَةُ أَشَدَّ (ثُمَّ كَشَدِّ الرَّجُلِ) أَيْ: عَدْوِهِ وَجَرْيِهِ. (ثُمَّ كَمَشْيِهِ) أَيْ: كَمَشْيِ الرَّجُلِ عَلَى هِيْئَتِهِ

. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج ٨ ص ٣٥٧١ بَابُ الْحَوْضِ وَالشَّفَاعَةِ.

آيا تاسو د بجلۍ پړق ته نه ګورئ چې څومره زر تير شي او د سترګو په رپ کې راواپس شي ؟

ثُمَّ كَمَرِّ الطَّيْرِ، وَشَدِّ الرِّجَالِ، تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ، وَنَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَقُولُ: رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ. حَتَّى تَعْجِزَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ، حَتَّى يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إِلَّا زَحْفًا.

بيا به څه خلق د مارغانو په شان، څه خلق به د سړو د منډې په شان (يا پياده تلونکو په شان) تېر شي، دوی به خپل اعمال په دې پل صراط باندې پورې باسي (يعنی چې د چا نېک اعمال څومره ښه وي همدومره به دا په پل صراط باندې تېز تيرېږي)، په دې وخت کې به ستاسو پيغمبر د پل صراط سره ولاړ وي او دا به وايي: رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ.

اې ربه! دوی (په پل صراط باندې) په سلامتيا سره تېر کړه، دوی په سلامتيا سره تېر کړه (دوی جهنم ته د غورځيدو نه محفوظ کړه). تردې چې د څه بندګانو اعمال به کمزوري وي (چې دوی ته به په پُل صراط باندې تېريدو کې پريشاني وي) تر دې چې يو سړی به (د خپلو بَدو اعمالو په وجه) په دې باندې د تيريدلو طاقت نه لري صرف په ګنډو (ګونډو باندې څوپيدلو) سره به پرې روان وي. (١)

د پل صراط دواړو غاړو ته به د اَزغو په شان خطرناکې د اُور ګنډې وي چې خلق به د خپلو ګناهونو په مقدار رانيسي

١. د مسلم شريف او مشكوة شريف حديث دی، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

---

(١) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ...... فَيَمُرُّ أَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ. قَالَ: قُلْتُ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَيُّ شَيْءٍ كَمَرِّ الْبَرْقِ؟ قَالَ: " أَلَمْ تَرَوْا إِلَى الْبَرْقِ كَيْفَ يَمُرُّ وَيَرْجِعُ فِي طَرْفَةِ عَيْنٍ؟ ثُمَّ كَمَرِّ الرِّيحِ، ثُمَّ كَمَرِّ الطَّيْرِ، وَشَدِّ الرِّجَالِ، تَجْرِي بِهِمْ أَعْمَالُهُمْ، وَنَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصِّرَاطِ يَقُولُ: رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ، حَتَّى تَعْجِزَ أَعْمَالُ الْعِبَادِ، حَتَّى يَجِيءَ الرَّجُلُ فَلَا يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إِلَّا زَحْفًا ". صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً فِيهَا رقم الحديث ٣٢٩(١٩٥). مشكاة المصابيح رقم الحديث ٥٦٠٨. كنزالعمال رقم الحديث ٣٩٠٥٢. الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٤٩٣. مسند البزار رقم الحديث ٢٨٤٠.

وَفِي حَافَتَيِ الصِّرَاطِ كَلَالِيبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ بِأَخْذِ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ . فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ، وَمَكْدُوسٌ فِي النَّارِ.

د پل صراط دواړو طرف غاړو باندې به آزغي زوړند وي ، دوی ته به د الله تعالی د طرفه دا حکم شوی وي چې هغه کس اُونيسي د کوم دنيولو حکم چې شوی وي ، ځنې کسان به په دې آزغو باندې زخمي کېدو سره د جهنم نه نجات اُومومي (يعنی د پُل صراط نه به پورې اُوځي) ، او ځنې به داسې وي چې د هغوی لاس او خپې به تړل شوي وي او پړمخ به جهنم ته اُوغورځولې شي .

د حديث په آخر کې حضرت ابوهريرة رضي الله عنه اوفرمايل :

وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ إِنَّ قَعْرَ جَهَنَّمَ لَسَبْعُونَ خَرِيفًا .

قسَم په هغه ذات چې د ابوهريره ساه د هغه په قبضهٔ قدرت کې ده بيشکه د جهنم ژوروالې د اُويا (٧٠) کاله مسافت په اندازه ډُوب دی . (١)

٣ . د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي : بيا به د جهنم د پاسه پُل صراط کېښودلې شي (هر پيغمبر به د خپل اُمت سره په دې باندې تيرېږي) پس زه به په رسولانو کې اول هغه کس يم چې د خپل اُمت سره به په دې پُل باندې تېرېږم ، په دغه ورځ باندې به د رسولانو نه بغير بل هيڅوک خبرې نه کوي (يعنی چاته به د خبرو کولو جرأت نه وي) ، او رسولان به هم په دغه ورځ باندې دا وايي : اَللّٰهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ .

اې الله ! سلامتيا سره مو اُوساته ، اې الله ! سلامتيا سره مو اُوساته .

بيا نبي عليه السلام اوفرمايل :

وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ .

او په جهنم کې (يعنی د پل صراط دواړه طرف ته) به د سعدان آزغو په شان (د اُور) کُنډې وي .

---

(١) صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً فِيهَا رقم الحديث ٣٢٩(١٩٥) . مشكاة المصابيح رقم الحديث ٥٦٠٨ .

بيا نبي عليه السلام د صحابه كرامو نه پوښتنه اوكړه :

هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ؟ آيا تاسو سعدان آزغي ليدلي ؟

هغوى ورته ووېل : آو (مونږ ليدلي دي). پيغمبر عليه السلام ورته اوفرمايل :

فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عِظَمِهَا إِلَّا اللهُ ، تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخَرْدَلُ ثُمَّ يَنْجُو .

د جهنم دا آزغي به هم د سعدان د آزغو په شان وي خو صرف ددې د غټ والي (او اُوږدوالي) اندازه د الله تعالى نه علاوه بل هيڅوا ته پته نه لږي . (يعنى د جهنم آزغي به ډير غټ او ډير اُوږده وي). دغه ازغي به خلقو لره د خپلو (بَدو) اعمالو په مقدار په تېزى سره رانيسي ، په دې خلقو كې به بعضې هغه خلق وي چې د خپل (بَد) عمل په وجه به هلاک شي ، او بعضې به هغه وي چې د اوري د دانې په اندازه به په دې آزغو سره ټوټې ټوټې كړې شي خو بيا به نجات اُومومي . (١)

په پل صراط باندې به د عامو مسلمانانو نخه هم دا وي چې هر كس به رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ وايي .

د ترمذي شريف حديث دى ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

شِعَارُ الْمُؤْمِنِ عَلَى الصِّرَاطِ : رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ .

---

(١) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ...... فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ : اَللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ . وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ ؟ " قَالُوا : نَعَمْ ، قَالَ : " فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عِظَمِهَا إِلَّا اللهُ ، تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبَقُ بِعَمَلِهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخَرْدَلُ ثُمَّ يَنْجُو ....
صحيح البخاري كِتَابُ الأَذَانِ بَابُ فَضْلِ السُّجُودِ رقم الحديث ٨٠٦ ، و رقم الحديث ٦٥٧٣ كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ الصِّرَاطُ جَسْرُ جَهَنَّمَ . و رقم الحديث ٧٤٣٧ كِتَابُ التَّوْحِيدِ بَابُ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى: {وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ} . صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ مَعْرِفَةِ طَرِيقِ الرُّؤْيَةِ رقم الحديث ٢٩٩(١٨٢) . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ الحَوْضِ والشفاعة الفَصْلُ الأول رقم الحديث ٥٥٨١(١٦) . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٧٧١٧ ، و رقم الحديث ٧٩٢٧ . كنز العمال رقم الحديث ٣٩١٩٧ .

په پل صراط باندې به د مؤمن نخه دا وي چې دوی به وايي:
رَبِّ سَلِّمْ سَلِّمْ. اې ربه ! سالم مو اوساته، سالِم مو اوساته.
(جهنم ته د غورځيدلو نه مو بچ کړه). (١)

پُل صراط به د تورې نه تېره، او د ويښته نه نرې وي

پُل صراط به د جهنم د پاسه ايخودلې شي، دا به د تورې نه زيات تېره وي، او د ويښته نه به زيات نرې وي، او ټول مخلوقات به په دې باندې تېرېږي.

١. نبي عليه السلام فرمايي:

.... وَلِجَهَنَّمَ جِسْرٌ أَدَقُّ مِنَ الشَّعْرِ، وَأَحَدُّ مِنَ السَّيْفِ، عَلَيْهِ كَلَالِيبُ وَحَسَكٌ يَأْخُذُونَ مَنْ شَاءَ اللهُ.

او د جهنم د پاسه به پل صراط وي چې د ويښته نه به ډير نرې وي، او د تورې نه به ډير تېره وي، په دې باندې به د اوسپنې ګنډې او ازغي وي، چې الله تعالى څوک نيول اوغواړي هغه به رانيسي. (٢)

٢. رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

.... فَيَمُرُّوْنَ عَلَى الصِّرَاطِ، وَالصِّرَاطُ كَحَدِّ السَّيْفِ ... (٣)

دا خلق به په پل صراط باندې تيرېږي، او پل صراط د تورې په شان تېره دی.

---

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالرَّقَائِقِ وَالوَرَعِ بَابُ مَا جَاءَ فِي شَأْنِ الصِّرَاطِ رقم الحديث ٢٤٣٢ . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَاب الحَوْض والشفاعة الفَصْل الثَّانِي رقم الحديث ٥٥٩٧(٣٢). شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٤٣٢٩ . كنز العمال رقم الحديث ٣٩٠٣٠ .

(٢) مسند احمد مخرجا مُسْنَدُ الصِّدِّيقَةِ عَائِشَةَ بِنْتِ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ج ٤١ ص ٣٠٢ رقم الحديث ٢٤٧٩٣ . شعب الايمان رقم الحديث ٣٦١ . كنز العمال رقم الحديث ٣٩٠٤٠ .

(٣) المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الأَهْوَالِ ج ٤ ص ٦٣٢ رقم الحديث ٨٧٥١ وقال الحاكم: وَالحَدِيثُ صَحِيحٌ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. و رقم الحديث ٣٤٢٤ تَفْسِيرُ سُورَةِ مَرْيَمَ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٤١٩٨ ، حلية الاولياء ج ٣ ص ٢٧٣ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٤٩٣ . العمل الصالح رقم الحديث ١٩٢٥ .

په جهنم باندې د پل صراط ايخودو سره د فرښتو الله ﷻ ته عرض ، او يَره

١ . حضرت سلمان فارسي رضي الله عنه د نبي عليه السلام دا حديث نقل کوي .... چې کله د قيامت په ورځ د چرې په شان تېره پل صراط د جهنم په شا کيښودلې شي نو فرښتې به الله تعالى ته عرض او کړي :

مَنْ تُجِيزُ عَلَى هَذَا ؟ (اې الله !) ته به په دې باندې څوک تېروې ؟

الله تعالى به ورته او فرمايي : مَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِيْ .

په مخلوقاتو کې زما څوک خوښ شي (هغه به ورباندې تېروم او هغه ته به نِجات ورکوم)

فرښتې به او وايي : سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ .

(اې ربه !) تا لره پاکي ده ، مونږ ستا هغه شان عبادت او نکړو څنگه چې ستا د عبادت حق وُ . (١)

٢ . حضرت مُعاذ بن جبل رضي الله عنه فرمايي :

إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَسْكُنُ رَوْعُهُ حَتَّى يَتْرُكَ جِسْرَ جَهَنَّمَ وَرَاءَهُ . (٢)

بيشکه د مؤمن يَره به تر هغې وخته پورې نه ختمېږي تر دې چې پل صراط شا ته پرېږدي (يعنى چې کله ورباندې تېر شي نو بيا به يې يَره ختمه شي) .

---

(١) پوره حديث دا سې دی : عَنْ سَلْمَانَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : يُوْضَعُ الْمِيْزَانُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَلَوْ وُزِنَ فِيْهِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ لَوَسِعَتْ ، فَتَقُوْلُ الْمَلَائِكَةُ : يَا رَبِّ لِمَنْ يَزِنُ هَذَا ؟ فَيَقُوْلُ اللهُ تَعَالَى : لِمَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِيْ . فَتَقُوْلُ الْمَلَائِكَةُ : سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ . وَيُوْضَعُ الصِّرَاطُ مِثْلَ حَدِّ الْمُوْسَى ، فَتَقُوْلُ الْمَلَائِكَةُ : مَنْ تُجِيزُ عَلَى هَذَا ؟ فَيَقُوْلُ : مَنْ شِئْتُ مِنْ خَلْقِيْ ، فَيَقُوْلُ : سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ .
المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْأَهْوَالِ ج ۴ ص ٦٢٩ رقم الحديث ٨٧٣٩ وقال الحاكم : « هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ » ، ووافقه الذهبي . كنز العمال كتاب القيامة البعث والحشر الميزان رقم الحديث ٣٩٠٢٢ . الزواجر ج ٢ ص ٢٠٨ .

(٢) احياء علوم الدين ج ۴ ص ١٨٨ بيان أحوال الأنبياء والملائكة عليهم الصلاة والسلام في الخوف .

پل صراط دومره اوږد دی چې د قيامت په ورځ به دا ټول خلق ددې د پاسه وي

پُل صراط دومره اُوږد دی چې د قيامت په ورځ به دا ټول خلق ددې د پاسه وي.

د مسلم شريف او ترمذي شريف حديث دی، حضرت عائشه رَضِيَ اللهُ عَنها فرمايي چې ما د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم نه د الله تعالى ددې قول متعلق پوښتنه اوکړه:

﴿ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمٰوٰتُ ﴾.(١)

(د آيت ترجمه داده: هغه ورځ ورته وَرياده کړه) په کومه ورځ چې به (دا) زمکه په بله زمکه باندې بَدَله کړې شي، او آسمانونه به په نورو آسمانونو باندې بدل کړې شي.(٢)

(يعنی ددې موجوده زمکې او آسمان په ځای په بله زمکه او بل آسمان پيدا کړې شي).

(حضرت عائشة رَضِيَ اللهُ عَنها فرمايي چې ما د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوکړه چې کله دا موجوده زمکه او آسمان بدل کړې شي نو):

فَأَيْنَ يَكُوْنُ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ يَا رَسُوْلَ اللهِ؟

اې د الله رسوله! په دغه ورځ به دا خلق چيرته وي؟

نبي عليه السلام اوفرمايل: عَلَى الصِّرَاطِ. په پل صراط باندې به وي.(٣)

---

(١) ابراهيم آية ٤٨.

(٢) ددې موجوده زمکې او آسمانونو بَدليدو کيفيت کې د علماؤ مختلف اَقوال شته هغه ټول په خپل ځای باندې صحيح دي. په تفسير قرطبي ج ٩ ص ٣٨٢ کې د صحابه کرامو مختلف اَقوال ذکر دي.

(٣) عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنها قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ} [ابراهيم: ٤٨] فَأَيْنَ يَكُوْنُ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ يَا رَسُوْلَ اللهِ؟ فَقَالَ: «عَلَى الصِّرَاطِ». صحيح مسلم كتاب صِفَةِ الْقِيَامَةِ وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ بَابٌ فِي الْبَعْثِ وَالنُّشُورِ وَصِفَةِ الْأَرْضِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رقم الحديث ٢٩ (٢٧٩١). سنن الترمذي أَبْوَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ بَابٌ: وَمِنْ سُورَةِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ رقم الحديث ٣١٢١. سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤٢٧٩. صحيح ابن حبان رقم الحديث ٣٣١. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَةِ وبدء الخلق باب النفخ في الصُّور الفصل الأول رقم الحديث ٥٥٢٥(٥).

(دا حدیث په نورو طریقو سره هم نقل دی). (۱)

په پل صراط باندې درې زره (۳۰۰۰) کاله مسافت مزل دی

۱. محمد بن سمار رَحِمَهُ اللهُ فرمایي چې ما د بصرې په بزرگانو کې د یو کس نه دا خبره واوریده چې هغوی فرمایل:

الصراط ثلاثة ألف سنة: ألف سنة يصعدون فيه، وألف سنة يستوي بهم، وألف سنة يهبطون منه.

په پل صراط باندې درې زره (۳۰۰۰) کاله مزل دی: زر (۱۰۰۰) کاله پورته ختل دي، بیا زر (۱۰۰۰) نیغ مزل کول دي، او بیا زر (۱۰۰۰) کاله ښکته کوزیدل دي. (۲)

۲. د فُضیل بن عیاض رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي چې په پل صراط باندې پنځلس زره (۱۵۰۰۰) فرسخه مزل دی.

بل قول ورنه دا هم نقل دی چې په پل صراط باندې څلویښت زره (۴۰۰۰۰) فرسخه مزل دی. (۳)

---

(۱) ..... عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}، قُلْتُ: فَأَيْنَ النَّاسُ يَا رَسُولَ اللهِ يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ». البعث والنشور للبيهقي ج ۱ ص ۳۱۷ رقم الحديث ۵۷۳. المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيرِ تَفْسِيرُ سُورَةِ الزُّمَرِ رقم الحديث ۳۶۳۰ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ بِهَذِهِ السِّيَاقَةِ. ووافقه الذهبي. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۲۴۸۵۶. الزهد والرقائق لابن المبارک ج ۲ ص ۸۵.

(۲) قال محمد بن السماك: سمعت رجلاً من زهاد أهل البصرة يقولون: الصراط ثلاثة ألف سنة، ألف سنة يصعدون فيه، وألف سنة يستوي بهم، وألف سنة يهبطون منه. التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي ص ۲۴۲ الباب السادس والعشرون في ضرب الصراط على متن جهنم.

(۳) و روي عن بشر بن الحارث، قال: قال لي فضيل بن عياض: يا بشر! مسيرة الصراط خمسة عشر ألف فرسخ، فانظر كيف تكون على الصراط .... و روى فضيل بن إسحاق، عن الفضيل، قال: الصراط أربعون ألف فرسخ. التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي ص ۲۴۲ الباب السادس والعشرون في ضرب الصراط على متن جهنم.

خو مخکې ذکر شو چې نېکان بندګان به په دې باندې د بجلۍ د برق په شان تيرېږي.

که چيرته دا خلق په دُنيا کې د جهنم د احوالو نه خبر شي نو بيا به لږ اوخاندي او ډير به اوژاړي

۱. د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسولُ الله ﷺ فرمايي:

لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا.

که چيرته تاسو په هغه څه پوهيدی په کوم چې زه پوهيږم (چې هغه د زنکدن په وخت، قبر، قيامت، او جهنم کې عذابونه دي) نو تاسو به لږ خندلي وو او ډير به موژړلي وو. (۱)

۲. په بخاري شريف کې ددې حديث سره نوره اضافه هم شته: حضرت انس رضي الله عنه فرمايي چې رسولُ الله صلى الله عليه وسلم (مونږ ته) داسې خطبه اُولوسته چې ما د هغې په شان خطبه نه وه اَوريدلې، وې فرمايل:

لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا.

که چيرته تاسو په هغه څه پوهيدی په کوم چې زه پوهيږم نو تاسو به لږ خندلي وو او ډير به موژړلي وو.

د رسولُ الله ﷺ صحابه کرامو خپل مخونه پټ کړل او په اُوچت آواز سره يې

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا» رقم الحديث ٦٣٨٥ و رقم الحديث ٦٣٨٦. صحيح مسلم كتاب الفَضَائِلِ بَابُ تَوْقِيرِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَتَرْكِ إِكْثَارِ سُؤَالِهِ عَمَّا لَا ضَرُورَةَ إِلَيْهِ... رقم الحديث ١٣٤ (٢٣٥٩).

وفي رواية: عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ! إِنِّي إِمَامُكُمْ، فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ، وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالِانْصِرَافِ، فَإِنِّي أَرَاكُمْ أَمَامِي وَمِنْ خَلْفِي» ثُمَّ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا» قَالُوا: وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ». صحيح مسلم كِتَابُ الصَّلَاةِ بَابُ النَّهْيِ عَنْ سَبْقِ الْإِمَامِ بِرُكُوعٍ أَوْ سُجُودٍ وَنَحْوِهِمَا رقم الحديث ١١٢ (٤٢٦).

ژړل .(١)

په مسلم شريف کې ورسره دا هم شته :

فَمَا أَتَى عَلَى أَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمٌ أَشَدُّ مِنْهُ.

د رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ په صحابه وُ باندې د دې نه سخته ورځ چيرته نه وه راغلې .(٢)

په يو روايت کې ورسره دا هم شته :

... وَلَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشَاتِ، وَلَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُوْنَ إِلَى اللهِ ...

... او تاسو به د خپلو ښځو نه په بسترو باندې خوَندونه نه وو اخيستي، او تاسو به يقيناً دَشتو (صحراګانو) طرف ته وتلي وې الله ﷻ ته به مو زارۍ (ژړاګانې) کولې .(٣)

---

(١) عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: خَطَبَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطْبَةً مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ، قَالَ: « لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا »، قَالَ: فَغَطَّى أَصْحَابُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وُجُوْهَهُمْ لَهُمْ خَنِيْنٌ. فَقَالَ رَجُلٌ: مَنْ أَبِي؟ قَالَ: فُلَانٌ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: { لَا تَسْأَلُوْا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ }. صحيح البخاري كِتَابُ تَفْسِيرِ القُرْآنِ بَابُ قَوْلِهِ: {لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ} رقم الحديث ٤٦٢١، ورقم الحديث ٦٤٨٦.

(٢) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه، قَالَ: بَلَغَ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَصْحَابِهِ شَيْءٌ، فَخَطَبَ فَقَالَ: « عُرِضَتْ عَلَيَّ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ، وَلَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا » قَالَ: فَمَا أَتَى عَلَى أَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمٌ أَشَدُّ مِنْهُ. قَالَ: غَطَّوْا رُءُوْسَهُمْ وَلَهُمْ خَنِيْنٌ، قَالَ: فَقَامَ عُمَرُ رضي الله عنه فَقَالَ: رَضِيْنَا بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِيْنًا، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا، قَالَ: فَقَامَ ذَاكَ الرَّجُلُ فَقَالَ: مَنْ أَبِي؟ قَالَ: « أَبُوْكَ فُلَانٌ ». فَنَزَلَتْ: {يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا لَا تَسْأَلُوْا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ} [المائدة آية ١٠١]. صحيح مسلم كتاب الفَضَائِلِ بَابُ تَوْقِيرِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَتَرْكِ إِكْثَارِ سُؤَالِهِ عَمَّا لَا ضَرُورَةَ إِلَيْهِ رقم الحديث ١٣٤(٢٣٥٩).

(٣) حضرت ابوذر رضي الله عنه فرمايي چې رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اوفرمايل: إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُوْنَ، أَطَّتِ السَّمَاءُ وَحَقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ، مَا فِيْهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا عَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ. لَوْ عَلِمْتُمْ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا، وَلَا تَلَذَّذْتُمْ بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشَاتِ، وَلَخَرَجْتُمْ إِلَى الصُّعُدَاتِ تَجْأَرُوْنَ إِلَى اللهِ. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٢١٥١٦، مشكاة المصابيح باب البكاء والخوف الفصل الثاني ←←←←

۳ . حضرت يحيٰى بن زكريا عليه السلام ته الله تعالىٰ وَحي اوكړه :

... لَوِ اطَّلَعْتَ إِلَى جَهَنَّمَ اِطِّلَاعَةً لَبَكَيْتَ الصَّدِيدَ بَعْدَ الدُّمُوعِ ...

(اې يحيٰى !) كه چيرته ته يو ځل جهنم ته سَر ورښكاره كړې (او د هغې نه ځان خبر كړې) نو د ديرې ژړا په وجه به دې د اوښكو نه پس د ستركو نه وينې رااووځي . (۱)

د جهنم سزاګانې د انسان د سوچ نه بهر دي

حقيقت دادى چې لكه څرنګې د جنت نعمتونه او خوشحالى دومره زياتې دي چې د هغې پوره تفصيلي بيان د انسان د سوچ نه بهر دى .

نو همدغه شان د جهنم سزاګانې او تكليفونه هم دومره سخت دي چې د هغې پوره تفصيلي بيان د انسان د سوچ نه بهر دى .

دا كومې سزاګانې چې په قرآن كريم او احاديثو كې ذكر شوي ددې مقصد صرف دادى چې انسان د جهنم د اور نه اُويرېږي ، او د هغه اعمالو نه ځان اُوساتي چې د هغې په وجه د جهنم مستحق ګرځي . (۲)

اوس دې انسان سوچ اوكړي چې جنهم ښه دى او كه جنت ؟

په قرآن كريم كې الله تعالىٰ ځاى په ځاى د جنت د نعمتونو او د جهنم د عذابونو تذكره

←←← رقم الحديث ٥٣٣٧(٩) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ بَابٌ فِي قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا رقم الحديث ٢٣١٢ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ٤١٩٠ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم تَفْسِيرُ سُورَةِ هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ رقم الحديث ٣٨٨٣ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . ووافقه

(۱) پوره روايت داسې دى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي الْحُرِّ قَالَ: شَبِعَ يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا لَيْلَةً شَبْعَةً مِنْ خُبْزِ شَعِيرٍ . فَنَامَ عَنْ جُزْئِهِ حَتَّى أَصْبَحَ . فَأَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ : يَا يَحْيَى ! وَجَدْتَ دَارًا خَيْرًا لَكَ مِنْ دَارِيْ ؟ وَجِوَارًا خَيْرًا لَكَ مِنْ جِوَارِيْ ؟ وَعِزَّتِي يَا يَحْيَى لَوِ اطَّلَعْتَ إِلَى الْفِرْدَوْسِ اطِّلَاعَةً لَذَابَ جِسْمُكَ وَ زَهَقَتْ نَفْسُكَ اشْتِيَاقًا . وَلَوِ اطَّلَعْتَ إِلَى جَهَنَّمَ اطِّلَاعَةً لَبَكَيْتَ الصَّدِيدَ بَعْدَ الدُّمُوعِ . وَلَلَبِسْتَ الْحَدِيدَ بَعْدَ الْمُسُوحِ . الزهد والبكاء لابن ابي الدنيا بُكَاءُ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَيْهِ وَسَلَّمَ ص ٢٦٤ رقم ٤٠٢ . حلية الاولياء ج ٨ ص ٣٣٨ .

(۲) معارف الحديث ج ١ ص ١٦٨ مع الاختصار والتغير .

کړی، او بيا يې انسانانو ته ترغيب هم ورکړی چې:

" اوس تاسو سوچ اوکړئ چې په دې دواړو کې کوم يو ښه دی؟ جنت ښه دی او که جهنم؟ همدارنګې جنتي کس ښه دی او که جهنمي؟ "

نو لازمي خبره ده چې جنت ښه دی او جهنم ډير بَد ځای دی.

۱. په سورة الفرقان کې الله تعالی د جهنم د سختو سزاګانو تذکره کړی(۱)، بيا ورپسې متصل فرمايي:

﴿ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ﴾.(۲)

ترجمه: ته ورته اووايه چې آيا دا جهنم بهتر دی يا د هميشه اُوسيدلو جنت بهتر دی د کوم چې د متقيانو سره وعده کړې شوی؟

۲. بل ځای الله ربّ العزت فرمايي:

﴿ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِي النَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾.(۳)

ترجمه: آيا هغه کس چې په جهنم کې واچولې شي هغه ښه دی او که هاغه کس ښه دی چې د قيامت په ورځ د الله تعالی د عذاب نه په اَمن راشي؟

۳. بل ځای الله ﷻ د جنت د نِعمتونو تذکره کړی، بيا فرمايي:

﴿ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴾.(۴)

ترجمه: آيا دا (د جنت) مذکوره نِعمتونه د مېلمَستيا په طور بهتر دي او که د جهنم

---

(۱) په کومو آيتونو کې چې الله تعالی د جهنم د سختو سزاګانو تذکره کړی هغه دادي: ﴿ بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝ إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ۝ وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ۝ لَّا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا ﴾. الفرقان آية ۱۱ تا ۱۴.

(۲) الفرقان آية ۱۵.

(۳) حم السجدة (فصلت) آية ۴۰.

(۴) الصافات آية ۶۲.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شهوتونو پسې ځي نو جهنم ته به داخليږي. او دا مضمون په احاديثو کې هم ذکر دی:

١. د بخاري شريف حديث دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الجَنَّةُ بِالمَكَارِهِ. (١)

پټ کړې شوې دی جهنم په شهوتونو باندې (يعنی شهوتونو وربانديِ احاطه کړی)، او پټ کړې شوې دی جنت په مشقتونو باندې. (يعنی د عباداتو مشقتونو وربانديِ احاطه کړی). (٢)

يعنی جهنم د حرامو کارونو (لکه زِنا، غلا، غيبت ...) په شهوتونو کې ګېر دی، څوک چې دې خلافِ شرع شهوتونو پسې ځي نو جهنم ته به داخليږي. (٣)

٢. د ابوداؤد شريف او مشکوة شريف حديث دی، رسول الله ﷺ فرمايي: چې کله الله تعالی جنت پيدا کړو نو حضرت جبريل عليه السلام ته يې او فرمايل:

---

(١) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابٌ: حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ رقم الحديث ٦٤٨٧. مشكاة المصابيح كتابُ الرقاق الفصل الأول رقم الحديث ٥١٦٠(٦).

په مسلم شريف کې دا حديث داسې ذکر دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

حُفَّتِ الجَنَّةُ بِالمَكَارِهِ، وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ. راګېر کړې شوې دی جنت په مشقتونو سره، او راګېر کړې شوې دی جهنم په شهوتونو سره.

صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا رقم الحديث ١(٢٨٢٢). سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ الجَنَّةِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ حُفَّتِ الجَنَّةُ بِالمَكَارِهِ وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ رقم الحديث ٢٥٥٩. سنن الدارمي رقم الحديث ٢٨٨٥. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٨٩٤٤، و رقم الحديث ١٢٥٥٩، صحيح ابن حبان رقم الحديث ٧١٦، و رقم الحديث ٧١٨، شعب الايمان رقم الحديث ٩٢٣٨.

(٢) (حُجِبَتِ النَّارُ) أَيْ: أُحِيطَتْ (بِالشَّهَوَاتِ) كَالخَمْرِ وَالزِّنَا. (وَحُجِبَتِ الجَنَّةُ بِالمَكَارِهِ) كَالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ. مرقاة المفاتيح ج ٨ ص ٣٢٢٨ بَابٌ: حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ

(٣) قَالَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: ... وَأَمَّا الشَّهَوَاتُ الَّتِي النَّارُ مَحْفُوفَةٌ بِهَا فَالظَّاهِرُ أَنَّهَا الشَّهَوَاتُ المُحَرَّمَةُ كَالخَمْرِ وَالزِّنَا وَالغِيبَةِ وَنَحْوِ ذَلِكَ، وَأَمَّا الشَّهَوَاتُ المُبَاحَةُ فَلَا تَدْخُلُ فِي هَذَا. مرقاة المفاتيح ج ٨ ص ٣٢٢٨ بَابٌ: حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ

اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا.

ته لاړ شه او هغې ته اوګوره. (يعنى په هغې کې موجود نعمتونه اوګوره).

حضرت جبريل عليه السلام ورغى، هغې ته (او په هغې کې چې الله تعالى د جنتيانو د پاره کوم نعمتونه تيار کړي وو هغې ته) يې اُوکتل.

بيا واپس راغى او الله ﷻ ته يې عرض اوکړو:

أَيْ رَبِّ! وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا.

اې ربه! زما دې ستا په عزت باندې قسَم وي (په دې کې خو داسې بهترين نعمتونه دي) څوک چې د دې حال واوري نو ضرور به دېته د داخليدو کوشش کوي.

بيا الله تعالى جنت لره په مشقتونو کې راګېر کړو (يعنى ګېر چاپېره يې ورنه د عباداتو کولو مشقتونه مقرر کړل)، بيا يې حضرت جبريل عليه السلام ته اوفرمايل:

يَا جِبْرِيْلُ! اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا.

اې جبريل! ته (دوباره) ورشه او جنت اُوګوره.

نو حضرت جبريل عليه السلام ورغى، وې کتلو، واپس راغى او عرض يې اوکړو:

أَيْ رَبِّ! وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيْتُ أَنْ لَا يَدْخُلَهَا أَحَدٌ.

اې ربه! زما دې ستا په ذات عزت باندې قسَم وي ما سره دا يَره ده چې هيڅوک به دېته داخل نشي. (ځکه د دېنه ګېرچاپېره د عباداتو کولو مشقتونه دي کوم چې نفس ته ګران دي)

نبي عليه السلام اوفرمايل: همدغه شان چې کله الله تعالى جهنم پيدا کړو نو حضرت جبريل عليه السلام ته يې اوفرمايل:

يَا جِبْرِيْلُ! اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا. اې جبريل! لاړ شه، او جهنم اُوګوره.

حضرت جبريل عليه السلام ورغى، او هغې ته يې اُوکتل (چې ډير سخت عذابونه په کې مقرر شوي وو).

حضرت جبريل عليه السلام واپس راغى او الله ﷻ ته يې عرض اوکړو:

أَيْ رَبِّ! وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ فَيَدْخُلَهَا.

اې ربه ! زما دې ستا په عزت باندې قسم وي هر څوک چې ددې جهنم حالت واوري نو دېته د داخليدو نه به ځان ساتي.

پس الله تعالی جهنم لره په شهوتونو سره راګېر کړو . بيا يې حضرت جبريل عليه السلام ته اوفرمايل: يَا جِبْرِيْلُ ! اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا.

اې جبريل ! ته (دوباره) لاړ شه او اوس يې اوګوره.

حضرت جبريل عليه السلام ورغی ، هغې ته يې اُوکتل (چې ګېر چاپېره ورنه ناجائزو شهوتونو اِحاطه کړې وه) ، نو واپس راغی او الله ﷻ ته يې عرض اوکړو:

أَيْ رَبِّ ! وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيْتُ أَنْ لَا يَبْقَىٰ أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا.

اې ربه ! زما دې ستا په عزت باندې قسم وي چې اوس د ما سره دا يَره ده چې هيڅوک به بچ پاتې نشي مګر هر کس به دېته داخل شي (ځکه ددينه ګېرچاپېره دُنيوي ناجائز شهوتونه دي او نفس دې طرف ته ميلان کوي). (١)

مجموعي لحاظ سره په جهنم کې به زيات مقدار د ياجوج و ماجوج وي

په جهنم کې به زيات خلق ياجوج و ماجوج وي ، تر دې چې که د انسانانو نه يو کس جهنم ته ځي نو د ياجوج و ماجوج نه به سل (١٠٠) کسان جهنم ته داخليږي.

(١) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " لَمَّا خَلَقَ اللهُ الْجَنَّةَ قَالَ لِجِبْرِيْلَ : اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا، فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، ثُمَّ جَاءَ، فَقَالَ : أَيْ رَبِّ ! وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا . ثُمَّ حَفَّهَا بِالْمَكَارِهِ، ثُمَّ قَالَ : يَا جِبْرِيْلُ ! اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا . فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَيْ رَبِّ ! وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيْتُ أَنْ لَا يَدْخُلَهَا أَحَدٌ . قَالَ : فَلَمَّا خَلَقَ اللهُ النَّارَ قَالَ : يَا جِبْرِيْلُ ! اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا . فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَيْ رَبِّ ! وَعِزَّتِكَ لَا يَسْمَعُ بِهَا أَحَدٌ فَيَدْخُلُهَا . فَحَفَّهَا بِالشَّهَوَاتِ . ثُمَّ قَالَ : يَا جِبْرِيْلُ اِذْهَبْ فَانْظُرْ إِلَيْهَا . فَذَهَبَ فَنَظَرَ إِلَيْهَا، ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ : أَيْ رَبِّ ! وَعِزَّتِكَ لَقَدْ خَشِيْتُ أَنْ لَا يَبْقَىٰ أَحَدٌ إِلَّا دَخَلَهَا . سنن ابي داؤد كِتَابُ السُّنَّةِ بَابٌ فِي خَلْقِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٤٧٤٤ قال الالباني: حسن صحيح . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٨٦٤٨ . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٧٢ . مشكاة المصابيح باب خلق الجنة والنار الفصل الثاني رقم الحديث ٥٦٩٦(٣) ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ١٦٧ ، كنز العمال رقم الحديث ٣٩٥٦٣ .

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، حضرت ابوسعيد خُدري ﷺ فرمايي چې رسولُ الله صلی الله عليه وسلم (صحابه کرامو رضي الله عنهم ته) اوفرمايل:

الله ﷻ به (د قيامت په ورځ حضرت آدم ﷺ ته) اوفرمايي: يَا آدَمُ! اې آدم!

حضرت آدم عليه السلام به جواب ورکړي:

اې ربه! زه حاضر يم، ستا په اِطاعت کې يم، ټول خير ستا په قدرت کې دي.

الله تعالی به ورته اوفرمايل:

أَخْرِجْ بَعْثَ النَّارِ. د جهنم واله ډله رااُوباسه.

حضرت آدم عليه السلام به ورته عرض اوکړي: د جهنم ډله څومره خلق دي؟

الله ﷻ به ورته اوفرمايي: مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةً وَتِسْعِيْنَ.

په هرو زرو (١٠٠٠) کې نهه سوه او نهه نوي (٩٩٩) خلق.

نبي عليه السلام اوفرمايل:

فَذَاكَ حِيْنَ يَشِيْبُ الصَّغِيْرُ (وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكٰرٰى وَمَا هُمْ بِسُكٰرٰى وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيْدٌ).

(کله چې خلق دا خبره واوري) نو دا به هغه وخت وي چې (د ډير خفګان د وجې) ماشوم به بُودا شي، او هره حامله ښځه به خپل ماشوم (د ځيټې نه) اُوغورځوي، او ته به دا ټول خلق ګورې چې نَشه به ښکاري، حالانکه دا به نَشه نه وي ليکن د الله تعالی عذاب به ډير سخت وي.

کله چې صحابه کرامو دا خبره واوريده نو (خفه شو او) دا خبره ورته ډيره ګرانه تمامه شوه. نبي عليه السلام ته يې اوفرمايل:

يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ! أَيُّنَا ذٰلِكَ الرَّجُلُ؟

اې د الله رسوله! په مونږ کې به دا (خُوش نصيبه) کس څوک وي؟ (چې جنت ته به داخليږي).

نبي عليه السلام ورته (د تسلّی د پاره) اوفرمايل،

أَبْشِرُوا، فَإِنَّ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا وَمِنْكُمْ رَجُلٌ.

تاسو زېرې قبول کړئ ځکه د ياجوج و ماجوج نه به زر (١٠٠٠) کسان جهنم ته داخلېږي او د تاسو (يعنی زما اُمت) نه به يو کس جهنم ته داخلېږي.... (١)

په جهنم کې به د سړو په نسبت ښځې زياتې وي

په جهنم کې به د سړو په نسبت ښځې زياتې وي، او دا خبره په صحيح احاديثو کې ذکر ده

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

.... قُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا النِّسَاءُ.

زه (د معراج په شپه، يا خوب کې، او يا په حالت د کشف کې) د جهنم په دَروازه باندې اُودرېدم نو (ما اُوليدل چې) جهنم ته اکثر داخليدونکې ښځې وی. (٢)

---

(١) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَقُولُ اللهُ: يَا آدَمُ! فَيَقُولُ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ، قَالَ: يَقُولُ: أَخْرِجْ بَعْثَ النَّارِ، قَالَ: وَمَا بَعْثُ النَّارِ؟ قَالَ: مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَ مِائَةٍ وَتِسْعَةً وَتِسْعِينَ. فَذَاكَ حِينَ يَشِيبُ الصَّغِيرُ (وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللهِ شَدِيدٌ) " فَاشْتَدَّ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! أَيُّنَا ذَلِكَ الرَّجُلُ؟ قَالَ: «أَبْشِرُوا، فَإِنَّ مِنْ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ أَلْفًا وَمِنْكُمْ رَجُلٌ» ثُمَّ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الْجَنَّةِ» قَالَ: فَحَمِدْنَا اللهَ وَكَبَّرْنَا، ثُمَّ قَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنِّي لَأَطْمَعُ أَنْ تَكُونُوا شَطْرَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، إِنَّ مَثَلَكُمْ فِي الْأُمَمِ كَمَثَلِ الشَّعَرَةِ الْبَيْضَاءِ فِي جِلْدِ الثَّوْرِ الْأَسْوَدِ، أَوِ الرَّقْمَةِ فِي ذِرَاعِ الْحِمَارِ». صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ} رقم الحديث ٦٥٣٠. صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ قَوْلِهِ يَقُولُ اللهُ لِآدَمَ أَخْرِجْ بَعْثَ النَّارِ مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَمِائَةٍ وَتِسْعَةً وَتِسْعِينَ رقم الحديث ٣٧٩(٢٢٢).

(٢) عَنْ أُسَامَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «قُمْتُ عَلَى بَابِ الْجَنَّةِ، فَكَانَ عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا الْمَسَاكِينَ، وَأَصْحَابُ الْجَدِّ مَحْبُوسُونَ، غَيْرَ أَنَّ أَصْحَابَ النَّارِ قَدْ أُمِرَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ، وَقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا النِّسَاءُ». صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٤٧. و رقم الحديث ٥١٩٦ كِتَابُ النِّكَاحِ بَابُ لَا تَأْذَنِ الْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا لِأَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِهِ. صحيح مسلم كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْفُقَرَاءُ وَأَكْثَرُ أَهْلِ النَّارِ النِّسَاءُ وَبَيَانِ الْفِتْنَةِ بِالنِّسَاءِ رقم الحديث ٩٣ (٢٧٣٦).

(قُمْتُ) أَيْ: لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ، أَوْ فِي الْمَنَامِ، أَوْ حَالَةَ كَشْفِ الْمَقَامِ، أَوْ بِطَرِيقِ دَلَالَةِ الْمَرَامِ ... ←←←←

جهنم ته د زياتو ښځو داخليدو وجه " د خپل خاوند ناشکري، او ډير لعنت ويل " دي

ښځې چې د سړو په نسبت زياتې جهنم ته داخليږي نو ددې وجه هم داده چې دوی د خپل خاوند ناشکري کوي، او لعنت ډير وايي.

١. د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، حضرت ابوسعيد خدري ﷺ فرمايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم په غټ اختر يا وړوکي اختر کې عيدګاه طرف ته اُووت، په لاره کې په ښځو باندې تېر شو، نو هغوی ته يې اوفرمايل:

يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ.

اې د ښځو ډلې! تاسو صدقه کوئ؛ ځکه ماته دا (د کشف يا وَحي په ذريعه) اُوخودلې شوه چې تاسو په جهنم کې زياتې يَی.

زَنانهؤ پوښتنه اوکړه: وَبِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟

اې د الله رسوله! دا د څه په وجه په جهنم کې زمونږ تعداد زيات دی؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ

تاسو ډيږ لعنت وايَی، او د (خپلو) خاوندانو ناشکري کوی.(١)

←←← (عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا) أَيْ أَكْثَرُ مَنْ دَخَلَهَا مَعَ الْكُفَّارِ (النِّسَاءُ) لِكَثْرَةِ مَيْلِهِمْ إِلَى الدُّنْيَا وَلِمَنْعِهِنَّ الرِّجَالَ عَنْ طَرِيقِ الْعُقْبَى. مرقاة المفاتيح ج ٨ ص ٣٢٧٥ بَابُ فَضْلِ الْفُقَرَاءِ وَمَا كَانَ مِنْ عَيْشِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

وفي رواية: عَنْ عِمْرَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اِطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ». صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٤٦. و رقم الحديث ٦٤٤٩. و رقم الحديث ٥١٩٨. صحيح مسلم كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْفُقَرَاءُ وَأَكْثَرُ أَهْلِ النَّارِ النِّسَاءُ وَبَيَانِ الْفِتْنَةِ بِالنِّسَاءِ رقم الحديث ٩٤ (٢٧٣٧).

(١) پوره حديث داسې دی: عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحَى أَوْ فِطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى، فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ، فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي أُرِيتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ» ←←←

۲ . د مسلم شريف په يو روايت کې دي چې نبي عليه السلام هغه زنانه ؤ ته په جواب کې اوفرمايل :

لِأَنَّكُنَّ تُكْثِرْنَ الشَّكَاةَ ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيْرَ .

تاسو به په جهنم کې ځکه زياتې يئ چې شکوې شکايتونه زيات کوئ ، او د خاوند ناشکري کوئ . (۱)

۳ . په بخاري شريف او مسلم شريف کې اوږد حديث دی ، د هغې په آخر کې ذکر دي چې نبي عليه السلام صحابه کرامو ته اوفرمايل :

وَرَأَيْتُ النَّارَ ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ .

او ما جهنم اوليد ، د نن ورځې نه زيات هيبت ناک منظر ما کله هم نه ؤ ليدلی ، او ما دا هم اوليدل چې په جهنم کې ښځې زياتې دي .

←←← فَقُلْنَ : وَبِمَ يَا رَسُوْلَ اللهِ ؟ قَالَ : « تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيْرَ ، مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِيْنٍ أَذْهَبَ لِلُبِّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ » ، قُلْنَ : وَمَا نُقْصَانُ دِيْنِنَا وَعَقْلِنَا يَا رَسُوْلَ اللهِ ؟ قَالَ : « أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ » قُلْنَ : بَلَى ، قَالَ : « فَذَلِكِ مِنْ نُقْصَانِ عَقْلِهَا ، أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ » قُلْنَ : بَلَى ، قَالَ : « فَذَلِكِ مِنْ نُقْصَانِ دِيْنِهَا » . صحيح البخاري كِتَابُ الْحَيْضِ بَابُ تَرْكِ الْحَائِضِ الصَّوْمَ رقم الحديث ۳۰۴ . و رقم الحديث ۱۴۶۲ كتاب الزكاة بَابُ الزَّكَاةِ عَلَى الأَقَارِبِ . صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانَ بَابُ بَيَانِ نُقْصَانِ الإِيمَانِ بِنَقْصِ الطَّاعَاتِ ، وَبَيَانِ إِطْلَاقِ لَفْظِ الْكُفْرِ عَلَى غَيْرِ الْكُفْرِ بِاللهِ ، كَكُفْرِ النِّعْمَةِ وَالْحُقُوقِ رقم الحديث ۱۳۲ (۷۹) .

(۱) پوره حديث داسې دی : عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنه قَالَ : شَهِدْتُ مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ يَوْمَ الْعِيْدِ ، فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ ، بِغَيْرِ أَذَانٍ وَلَا إِقَامَةٍ ، ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ ، فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللهِ ، وَحَثَّ عَلَى طَاعَتِهِ ، وَوَعَظَ النَّاسَ وَذَكَّرَهُمْ ، ثُمَّ مَضَى حَتَّى أَتَى النِّسَاءَ ، فَوَعَظَهُنَّ وَذَكَّرَهُنَّ ، فَقَالَ : « تَصَدَّقْنَ ، فَإِنَّ أَكْثَرَكُنَّ حَطَبُ جَهَنَّمَ » ، فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِطَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءُ الْخَدَّيْنِ ، فَقَالَتْ : لِمَ يَا رَسُوْلَ اللهِ ؟ قَالَ : « لِأَنَّكُنَّ تُكْثِرْنَ الشَّكَاةَ ، وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيْرَ » ، قَالَ : فَجَعَلْنَ يَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ ، يُلْقِيْنَ فِي ثَوْبِ بِلَالٍ مِنْ أَقْرِطَتِهِنَّ وَخَوَاتِمِهِنَّ . صحيح مسلم كِتَابُ صَلَاةِ الْعِيْدَيْنِ رقم الحديث ۴ (۸۸۵) . سنن النسائي كِتَابُ صَلَاةِ الْعِيْدَيْنِ قِيَامُ الإِمَامِ فِي الْخُطْبَةِ مُتَوَكِّئًا عَلَى إِنْسَانٍ رقم الحديث ۱۵۷۵ .

صحابه کرامو عرض اوکړو : اې د الله رسوله ! دا ولې (په جهنم کې ښځې زياتې دي) ؟ پيغمبر عليه السلام ورته اوفرمايل :

يَكْفُرِهِنَّ . دا د دوی د ناشکرۍ په وجه .

د نبي ﷺ نه پوښتنه اوشوه : يَكْفُرْنَ بِاللهِ؟ آيا دوی د الله تعالی ناشکري کوي ؟ نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

يَكْفُرْنَ الْعَشِيْرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ . لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ .

(نه . دوی د الله تعالی ناشکري نه کوي بلکه) دوی د خاوند ناشکري کوي ، او د هغه د اِحسان نه اِنکار کوي ، که چيرته ته په دوی کې يوې ښځې سره ټول عُمر اِحسان اوکړې بيا دا د تانه (د هغې د مرضۍ خلاف) يو څيز اوګوري نو هغه به (تاته) وايي : ما خو د تانه هيڅ کله خير ندې ليدلی .(١) .

ددې اُمت به درې اَويا (٧٣) فِرقو کې به يوه فِرقه جنت ته ځي ، او دا نورې دوه اَويا (٧٢) فِرقې به جهنم ته ځي

١ . رسولُ الله صلی الله عليه وسلم صحابه کرامو ته اوفرمايل :

---

(١) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ، أَنَّهُ قَالَ : خَسَفَتِ الشَّمْسُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ مَعَهُ .... قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ ! رَأَيْنَاكَ تَنَاوَلْتَ شَيْئًا فِي مَقَامِكَ هَذَا، ثُمَّ رَأَيْنَاكَ تَكَعْكَعْتَ ؟ فَقَالَ: « إِنِّي رَأَيْتُ الْجَنَّةَ، ـ أَوْ أُرِيتُ الْجَنَّةَ ـ فَتَنَاوَلْتُ مِنْهَا عُنْقُودًا، وَلَوْ أَخَذْتُهُ لَأَكَلْتُمْ مِنْهُ مَا بَقِيَتِ الدُّنْيَا، وَرَأَيْتُ النَّارَ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ مَنْظَرًا قَطُّ، وَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ » قَالُوا: لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ : « بِكُفْرِهِنَّ » . قِيلَ: يَكْفُرْنَ بِاللهِ؟ قَالَ : " يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ، وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ ، لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا، قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ " . صحيح البخاري كِتَابُ النِّكَاحِ بَابُ كُفْرَانِ الْعَشِيرِ وَهُوَ الزَّوْجُ، وَهُوَ الخَلِيطُ، مِنَ المُعَاشَرَةِ رقم الحديث ٥١٩٧ . و رقم الحديث ١٠٥٢ أَبْوَابُ الكُسُوفِ بَابُ صَلاَةِ الكُسُوفِ جَمَاعَةً . و رقم الحديث ٢٩ كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ كُفْرَانِ العَشِيرِ، وَكُفْرٍ دُونَ كُفْرٍ . صحيح مسلم كِتَابُ الْكُسُوفِ بَابُ مَا عُرِضَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةِ الْكُسُوفِ مِنْ أَمْرِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ١٧(٩٠٧) . مشكاة المصابيح باب صلوة الخسوف الفصل الاول رقم الحديث ١٤٨٢(٣) .

وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِيْ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً ، وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ ، وَثِنْتَانِ وَسَبْعُوْنَ فِي النَّارِ .

قسَم په هغه ذات چې د محمد (يعنى زما) ساه د هغه په قبضهٔ قدرت کې ده زما اُمت به خامخا په دريِ اَويا (٧٣) فِرقو باندې تقسيمېږي ، (په دې کې) يوه فِرقه به په جنت کې وي او دوه اَويا (٧٢) به په جهنم کې وي .

د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوشوه : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! مَنْ هُمْ ؟

اې د الله رسوله ! دا يوه فِرقه به څوک وي ؟

پيغمبر عليه السلام ورته اوفرمايل :

اَلْجَمَاعَةُ . دا به هغه مسلمانان وي چې د صحابه کرامو د جَماعت سره په عقائدو کې برابر وي . (١)

٢ . په يو حديث کې دي چې کله د نبي عليه السلام نه صحابه کرامو پوښتنه اوکړه :

وَمَا تِلْكَ الْفِرْقَةُ ؟ دا يوه (نجات مُوندونکې) ډَله به څوک وي ؟

نو دوى ورته اوفرمايل : مَا أَنَا عَلَيْهِ الْيَوْمَ وَأَصْحَابِيْ .

دا به هغه ډَله وي چې په کومه باندې نن زه يم او زما صحابه دي .

---

(١) عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه ، قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِفْتَرَقَتِ الْيَهُوْدُ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، فَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَسَبْعُوْنَ فِي النَّارِ، وَافْتَرَقَتِ النَّصَارَى عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً ، فَإِحْدَى وَسَبْعُوْنَ فِي النَّارِ وَوَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ ، وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَتَفْتَرِقَنَّ أُمَّتِيْ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً ، وَاحِدَةٌ فِي الْجَنَّةِ، وَثِنْتَانِ وَسَبْعُوْنَ فِي النَّارِ» ، قِيْلَ : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! مَنْ هُمْ ؟ قَالَ: « اَلْجَمَاعَةُ » .سنن ابن ماجة كِتَابُ الْفِتَنِ بَابُ افْتِرَاقِ الْأُمَمِ رقم الحديث ٣٩٩٢ ، و رقم الحديث ٣٩٩٣ . مصنف عبدالرزاق الصنعاني رقم الحديث ١٨٦٧٥ . سنن ابي داؤد كِتَابُ السُّنَّةِ بَابُ شَرْحِ السُّنَّةِ رقم الحديث قال الالباني: حسن صحيح. سنن الترمذي أَبْوَابُ الْإِيْمَانِ مَا جَاءَ فِي افْتِرَاقِ هَذِهِ الْأُمَّةِ رقم الحديث ٢٦٤٠ .

(اَلْجَمَاعَةُ) أي الموافقون لجماعة الصحابة الآخذون بعقائدهم المتمسكون برأيهم. تعليق محمد فؤاد عبد الباقي على سنن ابن ماجة .

(يعنى كوم خلق چې زما او د صحابه كرامو په نقشِ قدم باندې راروان وي) . (١)

نوټ : دا حديث په نورو مختلفو طريقو سره هم نقل شوى . (٢)

په بعضو احاديثو كې ذكر دي چې دا اُمت به په دوه اَويا (٧٢) ډَلو تقسيميږي ، دا يواَويا (٧١) ډَلې به هلاكيږي او صرف يوه ډَله به خلاصې مُومي . (٣)

د غونډ تقرير خلاصه :

د غونډ تقرير خلاصه دا رااُووته چې د جهنم ډيرې سختې سزاګانې او مختلف قِسمه عذابونه دي :

كله چې جهنم د قيامت په ورځ ميدانِ محشر ته راوستې شي نو دده به اَويا زره (٧٠٠٠٠) واګې وي ، او هره واګه به اَويا زره (٧٠٠٠٠) فرښتو نيولې وي ، جهنم به د سختې غصې

---

(١) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « تَفْتَرِقُ هَذِهِ الأُمَّةُ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً » . قَالُوْا : وَمَا تِلْكَ الفِرْقَةُ ؟ قَالَ: « مَا أَنَا عَلَيْهِ اليَوْمَ وَأَصْحَابِي » . المعجم الاوسط ج ٥ ص ١٣٧ رقم الحديث ٤٨٨٦ مَن اسْمُهُ: عِيسَى . و ج ٨ ص ٢٢ رقم الحديث ٧٨٤٠ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٦٢ . الترغيب والترهيب لقوام السنّة رقم الحديث ٩٦٥ . كنزالعمال رقم ١٠٥٧ .

(٢) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ﷺ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: « تَفَرَّقَتْ بَنُوْ إِسْرَائِيْلَ عَلَى إِحْدَى وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً ، وَتَفَرَّقَتِ النَّصَارَى عَلَى اثْنَيْنِ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً ، وَأُمَّتِيْ تَزِيْدُ عَلَيْهِمْ فِرْقَةً ، كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا السَّوَادَ الأَعْظَمَ » . المعجم الاوسط ج ٧ ص ١٧٥ رقم الحديث ٧٢٠٢ بَابُ المِيمِ مَن اسْمُهُ: مُحَمَّدٌ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٨٠٣٥ . السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ١٦٧٨٣ .

(٣) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « إِنَّ بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ تَفَرَّقَتْ إِحْدَى وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، فَهَلَكَتْ سَبْعُوْنَ فِرْقَةً، وَخَلَصَتْ فِرْقَةٌ وَاحِدَةٌ ، وَإِنَّ أُمَّتِيْ سَتَفْتَرِقُ عَلَى اثْنَتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، تَهْلِكُ إِحْدَى وَسَبْعُوْنَ فِرْقَةً، وَتَخْلُصُ فِرْقَةٌ » . قَالُوا: يَا رَسُوْلَ اللهِ ! مَنْ تِلْكَ الفِرْقَةُ ؟ قَالَ : « اَلْجَمَاعَةُ الْجَمَاعَةُ » . مسند احمد مخرجا ج ١٩ ص ٣٦٢ رقم الحديث ١٢٤٧٩ .

وفي رواية : عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « إِنَّ بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ اِفْتَرَقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِيْنَ فِرْقَةً، وَأَنْتُمْ تَفْتَرِقُوْنَ عَلَى مِثْلِهَا، كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا فِرْقَةً » . احمد مخرجا ج ١٩ ص ٢٤١ رقم الحديث ١٢٢٠٨ .

په وجه غرَمباري او آوازونه کوي، چې په دې سره به په ټولو مخلوقاتو باندې يَره شي .

د جهنم اُور ډير زيات گرم دی، دا د دُنيا د اُور نه اَويا (٧٠) چنده زيات گرم دی، ددې د گرمائش اثر به تر ډيرې لرې پورې رَسي .

د جهنم اُور درې زره (٣٠٠٠) کاله بل شوی اوس تَک تور دی، دا به بار بار تېزولې شي، دومره تېز دی چې ددې يوه حصه بلې حصې له خُوري، او دا به مسلسل لمبې وهي .

د جهنم اُور به مخونه سوَزوي، شکل به خرابوي، په دې سره به څرمن او اَندامونه د بدن نه جدا شي، څرمنې به بار بار سوَزي او بيا به صحيح کيږي ددې د پاره چې جهنميان نوې نوې عذاب اُوڅکي .

د مجرمانو مخونه به د اُور په لمبو کې پټ وي، اُور به وريانديې احاطه کړې وي، گېرچاپېره به ورنه د اُور ديوالونه وي، تر دې چې دا اُور به زړه ته رسيږي، خو څوک به يې د ځان نه نشي دفع کولی، مخونه به يې د اُور په وجه تَک تور وي .

د جهنم اُور دومره خطرناک دی چې ددې خَشاک به کافران، گناهگاران او کاڼي وي .

جهنم دومره ډُوب اوغتې دی چې د قيامت په ورځ کله کافران او گناهگاران ديته اُوغورځولې شي نو دا به نه ډکيږي بلکه د نورو خلقو مطالبه به کوي .

د ډُوبوالي اندازه يې تاسو ددينه اُولګوئ چې کله دې جهنم ته يو کاڼې اُوغورځولې شي او مسلسل ښکته روان وي نو اَويا (٧٠) کاله پس به ددې بيخ ته رسي .

په جهنم کې به د اُوښانو هومره ماران او د قچرو هومره لړمان وي، د لړَمانو به غټې غټې لشې وي، همدارنگې په جهنم کې به زَهرجَن گنجي ماران هم وي .

جهنم د کافرانو د پاره قيد خانه ده، په دې کې به د نورو عذابونو سره سره د سختې يَخنی عذاب هم وي .

گمراهان به د قيامت په ورځ پَرمخ په مخونو باندې راپاڅولې شي، او پَرمخې به جهنم ته راښکلې شي .

په جهنم کې به مختلفې واديانې وي چې په دې کې به خطرناک عذابونه وي .

د جهنم اُووه (٧) دَروازې دي، هر قِسم جهنميانو له ځانله ځانله دروازه مخصوص ده .

په جهنم باندې نورلس (١٩) آفسرانې فرښتې مقرر دي ، دا فرښتې ډيرې سخت خُويه ، بَدشکله او قوي دي ، دوی به جهنميانو ته سخت ترين عذابونه ورکوي .

د جهنم د پاسه پُل صراط دی چې د تورې نه تېره ، او د ويښته نه نرې دی ، هر کس به پدې باندې د خپلو اعمالو په اِعتبار سره تېريږي ، مؤمنان به وربانديې د بجلی د پرَق په شان تېر شي ، او کافران او گناهگاران به ښکته جهنم ته اوغورځيږي .

د پل صراط دوارو غاړو ته به د آزغو په شان خطرناکې د أور گنډې وي چې خلق به د خپلو گناهونو په مقدار رانيسي .

د جهنم سزاگانې د انسان د سوچ نه بهر دي ، که چيرته دا خلق په دُنيا کې د جهنم د اَحوالو نه خبر شي نو بيا به لږ أوخاندي او ډير به أوژاړي . لهذا همدا اوس دې انسان سوچ اوکړي چې آيا جنهم ښه دی او که جنت ؟ دا يقيني خبره ده چې د جنت نعمتونه بهتر دي او جهنم ډير بَدځای دی ، نو بيا پکار ده چې انسان د جنت کټلو د پاره نېک اعمال اوکړي او د جهنم نه بچ کيدو د پاره ځان د گناهونو او ناجائزو خواهشاتو نه أوساتي ؛ ځکه جهنم په شهوتونو او خواهشاتو باندې پټ شوی ، اوس چې څوک د ناجائزو شهوتونو پسې ځي نو خامخا به جهنم ته غورځيږي .

دغه وجه ده چې د دې اُمت په درې آويا (٧٣) فِرقو کې به يوه فِرقه جنت ته ځي کومه چې د نبي عليه السلام او صحابه کرامو په نقشِ قدم باندې روانه وي ، او دا نورې دوه آويا (٧٢) فِرقې به جهنم ته ځي .

دُعا

الله تعالی دې مونږ او تاسو ټول د جهنم د عذابونو نه أوساتي .

ربِّ کريم دې مونږ ټول د هغه گناهونو نه أوساتي چې د هغې په وجه انسان د جهنم مستحق گرځي .

الله ربّ العزت دې مونږ په هغه ډَله کې شمار کړي چې هغه جنت ته ځي ، او د هغه ډَلو نه مو دې أوساتي چې هغوی به جهنم ته ځي .

رب ذوالجلال دې مونږ او تاسو ټولو ته په اِيمان باندې اِستقامت رانصيب کړي ، او د

زنكدن په وخت دې زمونږ په ژبه باندې دا كلمه نصيب كړي چې :

" لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) "

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيْدٌ ﴾ الدخان آية ۵۴ .

د جهنميانو د پاره سختې سزاګانې او مختلف عذابونه

تاليف

آبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

فاضلِ جامعه امدادُالعلوم پشاور صدر ، و وفاق المدارس العربية ملتان

ايم اے عبدالولی خان يونيورسٹی مردان

نوټ

" د جهنميانو د پاره سختې سزاګانې او مختلف عذابونه "

دا موضوع اګر چې څه اندازه اُوږده ده ، ځکه په دې کې د جهنميانو مختلف قِسمه عذابونه بيان شوي ، خو بيا هم دا موضوع په غټو غټو عنواناتو باندې تقسيم شوې ، که مُقرِّر په هر ځای کې تقرير اُودروي نو آئنده جُمعه يې د هغې نه اَخوا په آسانه شروع کولې شي .

لهذا مُقرِّرينو ته په کار دي چې دا موضوع په دوه جُمعو کې بيان کړي .

ابوالشمس عفي عنه

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د جهنميانو د پاره سختې سزاګانې او مختلف عذابونه

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهٗ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَّا نَبِيَّ بَعْدَهٗ ، وَلَا رَسُوْلَ بَعْدَهٗ ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِيْنَ ، وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهٗ وَتَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ،

أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ : ﴿ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيْدٌ ﴾. (١)

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهٗ أَحَدٌ ۝ وَلَا يُوْثِقُ وَثَاقَهٗ أَحَدٌ ﴾. (٢)

قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ عَلٰى أَخْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ يَغْلِيْ مِنْهُمَا دِمَاغُهٗ كَمَا يَغْلِي الْمِرْجَلُ وَالْقُمْقُمُ . (٣)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا . (٤)

صَدَقَ اللهُ الْعَظِيْمُ .

---

(١) البروج آية ١٢ .

(٢) الفجر آية ٢٥ ، ٢٦ .

(٣) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٦٢ ، و رقم الحديث ٦٥٦١ ، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ أَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا رقم الحديث ٣٢٣(٢١٣) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ٢٦٠٤ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٨٣٩٠ ، و رقم الحديث ١٨٣١٣ .

(٤) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «لَوْ تَعْلَمُوْنَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا» رقم الحديث ٦٤٨٥ ، و رقم الحديث ٦٤٨٦ . صحيح مسلم كتاب الْفَضَائِلِ بَابُ تَوْقِيْرِهٖ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَتَرْكِ إِكْثَارِ سُؤَالِهٖ عَمَّا لَا ضَرُوْرَةَ إِلَيْهِ ... رقم الحديث ١٣٤ (٢٣٥٩) .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ... «وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهٖ لَوْ رَأَيْتُمْ مَا رَأَيْتُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيْلًا وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيْرًا» قَالُوْا : وَمَا رَأَيْتَ يَا رَسُوْلَ اللهِ ؟ قَالَ : «رَأَيْتُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ» . صحيح مسلم كِتَابُ الصَّلَاةِ بَابُ النَّهْيِ عَنْ سَبْقِ الْإِمَامِ بِرُكُوْعٍ أَوْ سُجُوْدٍ وَنَحْوِهِمَا ١١٢ (٤٢٦) .

" د جهنم سزاګانې " ذكر كولو وجه

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو وروڼو ! لكه څرنګې چې په قرآن كريم او احاديثو كې د نېک عمَله كس د پاره د جنت نعمتونه او خوشحالي په پوره تفصيل سره ذكر شوي نو همدغه شان د كافرانو او ګناهګارانو د پاره د جهنم سختې سزاګانې او مختلف عذابونه هم ذكر شوي .

او ددې سزاګانو ذكر كولو مقصد دادى چې كله خلق ددينه خبر شي نو ددينه د بچ كيدو كوشش به كوي ؛ ځكه چې كله يو كس د جهنم د سخت اُور ، د جهنم د كندو ، د جهنم د غټو غټو مارانو او لړمانو ، د جهنم د قِسما قِسم عذابونو ، د جهنميانو د خوراک او څكاک ، د جهنميانو د چغو او ژړاګانو ، د جهنميانو د هَتكړو او زنځيرونو ، د جهنميانو د اُور كپړو او بِسترو ، د جهنميانو د اُولړو او تَندو نه خبر شي نو بيا به هيڅ كله ګناهونو ته نه ورنزدې كيږي ، بلكه هميشه به د الله تعالى د رضا كارونه كوي چې په دې سره به دا كس پخپله د جهنم نه محفوظ شي او د جنت مستحق به اوګرځي .

جهنميانو ته به مختلف قِسمه عذابونه وركولې شي

جهنميانو ته به په جهنم كې مختلف قِسمه عذابونه وركولې شي .

اِن شَاء الله نن به زه تاسو ته " د جهنميانو د پاره د سختو سزاګانو او عذابونو " تذكره كوم ، الله تعالى دې مونږ او تاسو ټول ددينه محفوظ اُوساتي . آمين

د كافرانو او ګناهګارانو په سَر به ګرمې اُوبه اړولې شي

د كافرانو او ګناهګارانو په سَر به ګرمې اُوبه اړولې شي چې په دې سره به د دوى د بدن څرمن او په خېټه كې دَننه كولمې هر څه اُوسوزي .

١ . الله تعالى فرمايي : ﴿ فَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّنْ نَّارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوْسِهِمُ الْحَمِيْمُ ۝ يُصْهَرُ بِهٖ مَا فِيْ بُطُوْنِهِمْ وَالْجُلُوْدُ ۝ ﴾ . (١)

(١) الحج آية ١٩ ، ٢٠ .

ترجمه: پس څوک چې کافران دي نو د دوی د پاره به د اُور نه کپړې پريکړې شي (يعنی د اُور کپړې به ورله جوړې کړې شي، او دوی ته به وَر واغوستولې شي)، د دوی د سرونو د پاسه به ګرمې (خوټکيدلې) اُوبه اچولې شي چې په دې سره به د دوی په خېټو کې کولمې او څرمن ويلې شي.

۲. په سورة الدّخان کې ذکر دي: چې الله تعالی به د قيامت په ورځ د ګناهګار په باره کې زَبانيه فرښتو ته اوفرمايي:

﴿ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ ۞ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ۞ ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ۞ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِ تَمْتَرُونَ ﴾. (۱)

ترجمه: تاسو دا ګناهګار اُونيسئ، بيا يې د جهنم مينځ ته راکاږئ، بيا دده د سَر د پاسه د ګرمو اُوبو عذاب وَر واړوئ (يعنی په سَر ورله خوټکيدلې اُوبه واچوئ. بيا به دې ګنار ته اُوويلې شي:) دا عذاب اُوڅکه، بيشکه ته (په دُنيا کې په خپل ګمان باندې) عزت مَند (او) قدَرمن سړی وې (يعنی تا به ځان ته په خپل قوم کې معزّز سړی ويل)، بيشکه دا هغه عذاب دی چې تاسو به (په دُنيا کې) ددې په باره کې شک کولو. (۲)

---

(۱) الدخان آية ۴۷ تا ۵۰.

(۲) قَوْلُهُ تَعَالَىٰ: {خُذُوهُ} أَيْ يُقَالُ لِلزَّبَانِيَةِ: خُذُوهُ، يَعْنِي الْأَثِيمَ. {فَاعْتِلُوهُ} قَرَأَ أَهْلُ الْكُوفَةِ، وَأَبُو جَعْفَرٍ، وَأَبُو عَمْرٍو: بِكَسْرِ التَّاءِ، وَقَرَأَ الْبَاقُونَ بِضَمِّهَا، وَهُمَا لُغَتَانِ، أَيِ ادْفَعُوهُ وَسُوقُوهُ، يُقَالُ: عَتَلَهُ يَعْتِلُهُ عَتْلًا إِذَا سَاقَهُ بِالْعُنْفِ وَالدَّفْعِ وَالْجَذْبِ، {إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ} وَسَطِهِ. {ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ} قَالَ مُقَاتِلٌ، إِنَّ خَازِنَ النَّارِ يَضْرِبُهُ عَلَىٰ رَأْسِهِ فَيَنْقُبُ رَأْسَهُ عَنْ دِمَاغِهِ، ثُمَّ يَصُبُّ فِيهِ مَاءً حَمِيمًا قَدِ انْتَهَىٰ حَرُّهُ. ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: {ذُقْ} هَذَا الْعَذَابَ، {إِنَّكَ} قَرَأَ الْكِسَائِيُّ "أَنَّكَ" بِفَتْحِ الْأَلِفِ، أَيْ لِأَنَّكَ كُنْتَ تَقُولُ: أَنَا الْعَزِيزُ، وَقَرَأَ الْآخَرُونَ بِكَسْرِهَا عَلَى الِابْتِدَاءِ، {إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ} عِنْدَ قَوْمِكَ بِزَعْمِكَ، وَذَلِكَ أَنَّ أَبَا جَهْلٍ كَانَ يَقُولُ: أَنَا أَعَزُّ أَهْلِ الْوَادِي وَأَكْرَمُهُمْ، فَيَقُولُ لَهُ هَذَا خَزَنَةُ النَّارِ، عَلَىٰ طَرِيقِ الِاسْتِحْقَارِ وَالتَّوْبِيخِ. {إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ} تَشُكُّونَ فِيهِ وَلَا تُؤْمِنُونَ بِهِ. تفسير البغوي (معالم التنزيل في تفسير القرآن) ج۴ ص ۱۸۲ سورة الدخان.

۳. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

إِنَّ الْحَمِيمَ لَيُصَبُّ عَلَى رُءُوسِهِمْ . فَيَنْفُذُ الْجُمْجُمَةَ حَتَّى يَخْلُصَ إِلَى جَوْفِهِ فَيَسْلُتَ مَا فِي جَوْفِهِ حَتَّى يَمْرُقَ مِنْ قَدَمَيْهِ . (١)

بیشکه ګرمې اُوبه به د جهنمیانو په سَر باندې اړولې شي پس دا اُوبه به د دِماغو کوپړې ته اُورسیږي ، تر دې چې دده خېټې ته به اُورسي ، دده په خېټه کې چې هر څه وي هغه ټول به ټوټې ټوټې کړي ، تر دې چې دا ګرمې اُوبه به دده په قدمونو باندې اُوځي .

٤. امام ضحاک رَحِمَهُ اللهُ (د جهنم د اُوبو ګرمائش بیانوي) فرمایي :

اَلْحَمِيمُ يَغْلِي مُنْذُ خَلَقَ اللهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ إِلَى يَوْمِ يُسْقَوْنَهُ وَيُصَبُّ عَلَى رُءُوسِهِمْ . (٢)

دا ګرمې اُوبه د هغه وخت نه جُوش وهي د کوم وخت نه چې الله تعالی آسمانونه او زمکه پیدا کړي ، او تر هغې وخته پورې به جوش وهي تر دې چې کله په جهنمیانو باندې دا اُوڅکلې شي ، او د دوی په سرونو باندې به اَړولې شي .

د جهنمیانو د ټولو نه سپک عذاب هم ډیر خطرناک دی

د جهنمیانو د ټولو نه سپک عذاب هم ډیر زیات خطرناک دی.

۱. د مسلم شریف او مشکوة شریف حدیث دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمایي :

---

(١) مسند احمد مخرجا مُسْنَدُ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ج ١٤ ص ٤٥٢ رقم الحديث ٨٨٦٤ . المستدرک علی الصحيحين للحاكم تَفْسِيرُ سُورَةِ الْحَجِّ رقم الحديث ٣٤٥٨ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ . ووافقه الذهبي . سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ أَهْلِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٨٢ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٢٧ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤٤٠٦ ، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٧٩(١٥) . الزواجر ج ٢ ص ٤٢٠ ، صحيح الترغيب والترهيب فصل في شراب اهل النار رقم الحديث ٣٦٧٩(١) .

(٢) الزواجر عن اقتراف الكبائر ج٢ ص ٤٢٠ خَاتِمَةٌ فِي ذِكْرِ أُمُورٍ أَرْبَعَةٍ الْأَمْرُ الثَّالِثُ فِي ذِكْرِ النَّارِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا . صحيح الترغيب والترهيب فصل في شراب اهل النار رقم الحديث ٣٦٧٩(١) .

إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهُ نَعْلَانِ وَشِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ كَمَا يَغْلِ الْمِرْجَلُ ، مَا يَرَى أَنَّ أَحَدًا أَشَدُّ مِنْهُ عَذَابًا وَ إِنَّهُ لَأَهْوَنُهُمْ عَذَابًا .(١)

بيشکه په جهنميانو کې به د ټولو نه سپک عذاب د هغه چا وي چې د هغه په خپو کې به دوه (٢) د اور پڼې وي ، د پڼو د پاسه به د اور دوه تسمې وي ، د دې دواړو (د ګرمائش) په وجه به د ده دِماغ داسې جوش وهي لکه څنګه چې کټوې (ديګچې) جُوش وهي ، دا کس به دا ګمان نه کوي چې ګني بل کس د ده نه په سخت عذاب کې مبتلاء دی (يعنی خپل ځان به د ټولو نه په سخت عذاب کې ګرفتار ګڼړي) حالانکه دا به په جهنميانو کې د ټولو نه په سپک عذاب کې مبتلاء وي .

٢ . دا حديث په بخاري شريف او مسلم شريف داسې هم ذکر دی ، رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ عَلَى أَخْمَصِ قَدَمَيْهِ جَمْرَتَانِ يَغْلِي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ كَمَا يَغْلِي الْمِرْجَلُ وَالْقُمْقُمُ .(٢)

بيشکه د قيامت په ورځ به د ټولو نه سپک عذاب د هغه چا وي چې د هغه د دواړو قدمونو تَلو لاندې به د اور دوه (٢) سکروټې وي چې د دې په وجه به د ده دِماغ داسې جوشيږي لکه څرنګې چې کټوې او د اوبو ګوزه جوش وهي .

---

(١) صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ أَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا رقم الحديث ٣٦٤(٢١٣) . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٦٧(٣) .

وفي روايةٍ : عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَنْتَعِلُ بِنَعْلَيْنِ مِنْ نَارٍ يَغْلِي دِمَاغُهُ مِنْ حَرَارَةِ نَعْلَيْهِ » . صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ أَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا رقم الحديث ٣٦١ (٢١١) . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٤١٣٤ .

(٢) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٦٢ ، ورقم الحديث ٦٥٦١ ، صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ أَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا رقم الحديث ٣٦٣(٢١٣) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ٢٦٠٤ . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٨٣٩٠ ، ورقم الحديث ١٨٣١٣ .

جهنميان به د اُور په زَنځيرونو او هَتکړو کې تړلي شي

جهنميانو ته به په پښو کې د اُور زنځيرونه ، په لاسونو کې د اُور هَتکړې ، او مَرې کې د اُور طوقونه اچولي شي .

١ . په قرآن کريم کې ذکر دي چې چاته عمَلنامه په چَپ (ګس) لاس کې ورکړې شي دا به ډيا افسوسونه کوي (١) نو الله تعالی به د داسې کس په باره کې فرښتو ته حکم اوکړي :

﴿ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ۝ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ۝ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ۝ إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ۝ وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ۝ ﴾.(٢)

ترجمه : دا اُونيسئ ، په غاړه کې ورته طوق (زنځير) واچوئ ، بيا يې جهنم ته داخل کړئ ، بيا يې په داسې زنځير کې داخل کړئ (تينګ يې اُوتړئ) چې د هغې اُوږدوالې اُويا (٧٠) ګزه دی، بيشکه ده (په دُنيا کې) په لوي الله باندې اِيمان نه لرلو ، او نه به يې (خپل کور واله ته) د مسکين په خوراک باندې ترغيب ورکولو . (٣)

---

(١) الله تعالی ددې بيان داسې کړی : ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ۝ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ۝ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ۝ مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ ۝ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ ﴾ الحاقة آية ٢٥ تا ٢٩ .
ترجمه : او چاته چې د هغه عمَلنامه په چَپ لاس کې ورکړې شي نو هغه به وايي : اې کاش ، چې ماته خپله عمَلنامه نه وې راکړې شوی ، او زه نه پوهيدلی چې زما حساب څه شی دی ؟ اې کاش چې دې مرګ زما فيصله کړې وی (زه ختم شوې وی) ، زما مال خو زما (هيڅ) په کار رانغی ، زما حکومت هم د ما نه هلاک (ختم) شو .

(٢) الحاقة آية ٣٠ تا ٣٤ .

(٣) {خُذُوهُ فَغُلُّوهُ} اِجْمَعُوا يَدَهُ إِلَى عُنُقِهِ. {ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ} أَيْ: أَدْخِلُوهُ الْجَحِيمَ. {ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ} فَأَدْخِلُوهُ فِيهَا. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : سَبْعُونَ ذِرَاعًا بِذِرَاعِ الْمَلَكِ، فَتَدْخُلُ فِي دُبُرِهِ وَتَخْرُجُ مِنْ مَنْخَرِهِ . وَقِيلَ: تَدْخُلُ فِي فِيهِ وَتَخْرُجُ مِنْ دُبُرِهِ . وَقَالَ نَوْفٌ الْبَكَالِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : سَبْعُونَ ذِرَاعًا كُلُّ ذِرَاعٍ سَبْعُونَ بَاعًا كُلُّ بَاعٍ أَبْعَدُ مِمَّا بَيْنَكَ وَبَيْنَ مَكَّةَ، وَكَانَ فِي رَحْبَةِ الْكُوفَةِ . وَقَالَ سُفْيَانُ رَحِمَهُ اللَّهُ : كُلُّ ذِرَاعٍ سَبْعُونَ ذِرَاعًا . قَالَ الْحَسَنُ رَحِمَهُ اللَّهُ : اَللَّهُ أَعْلَمُ أَيُّ ذِرَاعٍ هُوَ . تفسير البغوي ج ٨ ص ٢١٢ سورة الحاقة في تفسير آية ٣٠ . وهكذا في تفسير القرطبي ج ١٨ ص ٢٧٢ .

۲. بل ځای الله تعالی د کافرانو په باره کې فرمايي:

﴿ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَاْ وَأَغۡلَٰلٗا وَسَعِيرًا ﴾.(١)

ترجمه: بيشکه مونږ تيار کړي دي د کافرانو د پاره د خپو زنځيرونه، د غاړې طوقونه، او د جهنم بليدونکې سُور اُور.(٢)

۳. بل ځای الله ﷻ فرمايي: ﴿ إِنَّ لَدَيۡنَآ أَنكَالٗا وَجَحِيمٗا ﴾.(٣)

ترجمه: بيشکه مونږ سره (په آخرت کې) غټې غټې درنې بيړۍ (يعنی د خپو زنځيرونه) دي، او د جهنم اُور دی.(٤)

---

(١) الدهر آية ٤.

(٢) {إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا} هيأنا {لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَ} يسحبون بها في النار {وَأَغۡلَٰلٗا} في أعناقهم تشد فيها السلاسل {وَسَعِيرًا} نارا مسعرة أي مهيجة يعذبون بها. تفسير الجلالين سورة الدهر آية ٤.

{إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ} يَعْنِي: فِي جَهَنَّمَ {وَأَغْلَالًا} يَعْنِي: فِي أَيْدِيهِمْ، تُغَلُّ إِلَى أَعْنَاقِهِمْ {وَسَعِيرًا} وَقُودًا شَدِيدًا. تفسير البغوي ج٨ ص٢٩٣ سورة الدهر آية ٤.

(٣) المزمل آية ١٢.

(٤) {إِنَّ لَدَيۡنَآ} عِنۡدَنَا فِي الۡآخِرَةِ {أَنكَالٗا} قُيُودًا عِظَامًا لَا تَنۡفَكُّ أَبَدًا. وَاحِدُهَا نِكۡلٌ. قَالَ الۡكَلۡبِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ: أَغۡلَالًا مِنۡ حَدِيدٍ. تفسير البغوي ج٨ ص٢٥٥ المزمل آية ١٢.

{إِنَّ لَدَيۡنَآ أَنكَالٗا} قُيُودًا ثِقَالًا جَمۡعُ نِكۡلٍ بِكَسۡرِ النُّونِ {وَجَحِيمٗا} نَارًا مُحۡرِقَةً. تفسير الجلالين سورة المزمل آية ١٢.

قَوۡلُهُ تَعَالَى: (إِنَّ لَدَيۡنَا أَنۡكَالًا وَجَحِيمًا) الۡأَنۡكَالُ: الۡقُيُودُ. عَنِ الۡحَسَنِ وَمُجَاهِدٍ وَغَيۡرِهِمَا. وَاحِدُهَا نِكۡلٌ، وَهُوَ مَا مَنَعَ الۡإِنۡسَانَ مِنَ الۡحَرَكَةِ. وَقِيلَ: سُمِّيَ نِكۡلًا، لِأَنَّهُ يُنَكَّلُ بِهِ. قَالَ الشَّعۡبِيُّ: أَتَرَوۡنَ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ الۡأَنۡكَالَ فِي أَرۡجُلِ أَهۡلِ النَّارِ خَشۡيَةَ أَنۡ يَهۡرُبُوا؟ لَا وَاللَّهِ وَلَكِنَّهُمۡ إِذَا أَرَادُوا أَنۡ يَرۡتَفِعُوا اسۡتَفَلَتۡ بِهِمۡ. وَقَالَ الۡكَلۡبِيُّ: الۡأَنۡكَالُ: الۡأَغۡلَالُ، وَالۡأَوَّلُ أَعۡرَفُ فِي اللُّغَةِ ... وَقِيلَ: إِنَّهُ أَنۡوَاعُ الۡعَذَابِ الشَّدِيدِ، قَالَهُ مُقَاتِلٌ. وَقَدۡ جَاءَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ النَّكَلَ عَلَى النَّكَلِ) بِالتَّحۡرِيكِ، قَالَهُ الۡجَوۡهَرِيُّ. ←←←←←

كافران به په زنځيرونو كې د تړلو نه پس په ګرمو اوبو كې راښكلې شي او جهنم ته به غورځولې شي

الله تعالى فرمايي :

﴿ اَلَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِالْكِتٰبِ وَبِمَآ اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَا ۛ فَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ ۝ اِذِ الْاَغْلٰلُ فِيْۤ اَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلٰسِلُ ؕ يُسْحَبُوْنَ ۝ فِى الْحَمِيْمِ ۙ ثُمَّ فِى النَّارِ يُسْجَرُوْنَ ﴾.(١)

ترجمه : كومو خلقو چې د كتاب (قرآن كريم) تكذيب اوكړو ، او د هغه كتابونو (او حكمونو) تكذيب يې اوكړو په كومو سره چې مونږ نور رسولان رالیږلي دي (يعنى دا ټول يې دروغ اوګڼړل) نو ډير زَر به دوى پوهه شي چې هر كله د دوى په څټونو كې طوقونه او (خپو كې) زنځيرونه وي ، دوى به (د جهنم) په ګرمو اوبو كې راښكلې شي ، بيا به په اُور كې سوزولې شي .

مُجرمان به په جهنم كې په زنځيرونو كې تړل شوي وي او د دوى قميصونه به د ګوګړو وي

مُجرمان به په جهنم كې په زنځيرونو كې تړل شوي وي او د دوى قميصونه به د ګوګړو وي . الله تعالى فرمايي :

﴿ وَتَرَى الْمُجْرِمِيْنَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِيْنَ فِى الْاَصْفَادِ ۝ سَرَابِيْلُهُمْ مِّنْ قَطِرَانٍ وَّتَغْشٰى وُجُوْهَهُمُ النَّارُ ﴾.(٢)

←←← قِيْلَ: وَمَا النَّكَلُ؟ قَالَ: (اَلرَّجُلُ الْقَوِيُّ الْمُجَرِّبُ، عَلَى الْفَرَسِ الْقَوِيِّ الْمُجَرَّبِ) ذَكَرَهُ الْمَاوَرْدِيُّ. قَالَ: وَمِنْ ذٰلِكَ سُمِّيَ الْقَيْدُ نِكْلاً لِقُوَّتِهِ، وَكَذٰلِكَ الْغُلُّ، وَكُلُّ عَذَابٍ قَوِيٍّ فَاشْتَدَّ. وَالْجَحِيْمُ النَّارُ الْمُؤَجَّجَةُ. طبـ القرطبى ج ١٩ ص ٣٦ سورة المزمل آية ١٢.

(١) المؤمن (غافر) آية ٧٠ تا ٧٢.

(٢) ابراهيم آية ٤٩ ، ٥٠ .

ترجمه: او ته به ګورې مُجرمان په دغه ورځ باندې چې په زنځيرونو کې به تړلي شوي وي، د دوی قميصونه به د ګوګړو (رانځرو) وي (ددې د پاره چې أور زر واخلي)، او أور به د دوی مخونه پټ کړي وي.

د جهنم زنځيرونه به ډير أوږده وي

جهنميان چې په کوم زنځير کې تړلي شي نو هغه به ډير زيات أوږد وي، په قرآن کريم کې ددې زنځير أوږدوالې آويا (٧٠) ګزه ذکر شوی. (١)

خو ددينه د آخرت ګزونه مراد دي، چې د هغې مقدار صرف الله تعالى ته معلوم دی، يا ددې آويا ګزونه مراد کثرت دی، يعنی دا زنځيرونه به ډير أوږده وي. (٢)

ددې زنځير أوږدوالې په يو حديث کې ذکر شوی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

لَوْ أَنَّ رَصَاصَةً مِثْلَ هٰذِهِ ـ وَأَشَارَ إِلَى مِثْلِ الْجُمْجُمَةِ ـ أُرْسِلَتْ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ، وَهِيَ مَسِيْرَةُ خَمْسِ مِائَةِ سَنَةٍ لَبَلَغَتِ الْأَرْضَ قَبْلَ اللَّيْلِ، وَلَوْ أَنَّهَا أُرْسِلَتْ مِنْ رَأْسِ السِّلْسِلَةِ لَسَارَتْ أَرْبَعِيْنَ خَرِيْفًا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ قَبْلَ أَنْ تَبْلُغَ أَصْلَهَا أَوْ قَعْرَهَا. (٣)

---

(١) الله تعالى فرمايي: ﴿ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوْهُ ﴾. الحاقة آية ٣٢.

ترجمه: بيا يې په داسې زنځير کې داخل کړئ (تينګ يې أوتړه) چې د هغې أوږدوالې آويا (٧٠) ګزه دی.

(٢) (ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُها سَبْعُوْنَ ذِراعًا) اَللهُ أَعْلَمُ بِأَيِّ ذِرَاعٍ. قَالَهُ الْحَسَنُ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا بِذِرَاعِ الْمَلَكِ. وَقَالَ نَوْفٌ: كُلُّ ذِرَاعٍ سَبْعُوْنَ بَاعًا، وَكُلُّ بَاعٍ أَبْعَدُ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ مَكَّةَ. وَكَانَ فِي رَحْبَةِ الْكُوْفَةِ. تفسير القرطبي ج ١٨ ص ٢٧٢. تفسير البغوي ج ٨ ص ٢١٢ سورة الحاقة في تفسير آية ٣٢.

{ثُمَّ فِيْ سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا} طولها {سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا} بذراع الملك عن ابن جريج وقيل لا يعرف قدرها إلا الله. تفسير النسفي (مدارک التنزيل وحقائق التأويل) ج ٣ ص ٥٣٢

(٣) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ٢٥٨٨ وقال الترمذي: هٰذَا حَدِيْثٌ إِسْنَادُهُ حَسَنٌ. مسند احمد مخرجا مُسْنَدُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا رقم الحديث ٦٨٥٦، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٦٢، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي · رقم الحديث ٥٦٨٨(٢٤). الزهد والرقائق لابن المبارک ج ٢ ص ٨٣، کنز العمال رقم الحديث ٣٩٣٧٣.

که چیرته د سیکې یوه حصه ددې په شان (په دې وخت کې نبي علیه السلام د سَر کوپړۍ په شان څیز ته اِشاره اوکړه . یعني د سَر په شان ګول او درَنه سیکه) د آسمان نه زمکې طرف ته رااُوغورځولې شي حالانکه د آسمان نه تر زمکې پورې د پنځه سوه (۵۰۰) کاله مسافت په اندازه مزل دی خو بیا به هم دا سیکه د شپې تیریدو نه مخکې مخکې (په مختصر وخت کې) زمکې ته رااُورسي ، خو که همدغه د سیکې ګوله د هغه زنځیر د سَر نه رااُوغورځولې شي (په کوم زنځیر باندې چې جهنمیان تړلې شي) او دا سیکه څلویښت (۴۰) کاله شپه او ورځ په ښکته رارووانه وي خو بیا به هم ددې زنځیر بیخ ته را اُو نه رسي .

سبحان الله . د آسمان نه تر زمکې پورې پنځه سوه (۵۰۰) کاله مزل دی خو بیا هم نبي علیه السلام فرمایي چې دا سیکه به په ډیر لږ وَخت کې زمکې ته رااُورسي لیکن د جهنم هغه زنځیر به دومره اُوږد وي چې هغه سیکه به مسلسل څلویښت (۴۰) کاله مزل اوکړي خو بیا به هم د زنځیر بیخ ته رااُو نه رسي .

د جهنم زنځیرونه به ډیر درَانه وي

جهنمیان چې په کوم زنځیر تړلې شي هغه به دومره درُوند وي که چیرته د هغې یوه کړۍ د غر په سَر باندې کیښودلې شي نو مکمل غر به د تانبې په شان ویلي کړي ، او ددې زنځیر یوه کړۍ د ټولې دُنیا د اُوسپنو نه ډیره درَنه ده . (۱)

د جهنم په زنځیرونو کې د کافرانو تړلو کیفیت

حضرت ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فرمایي چې دا زنځیر به د کافر په دُبره کې داخل کړې شي او دده په خُله به رااُویستلې شي ، بیا به داسې په دې زنځیرونو کې واچولې شي لکه ملخان چې د وریتولو دپاره په سیخ کې تومبلې شي .

د ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نه دا هم نقل دي چې دا زنځیر به د کافر په دُبره کې داخل کړې شي او دده د پُوزو په دوارو سُورو به رااُویستلې شي چې بیا به په خپو باندې د اُودریدو قوت هم نه

(۱) وَقَالَ مُقَاتِلٌ: لَوْ أَنَّ حَلقَةً مِنْهَا وُضِعَتْ عَلَى ذِرْوَةِ جَبَلٍ لَذَابَ كَمَا يَذُوبُ الرَّصَاصُ. وَقَالَ كَعْبٌ : إِنَّ حَلقَةً مِنَ السِّلْسِلَةِ الَّتِي قَالَ اللهُ تَعَالَى ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا أَنَّ حَلقَةً مِنْهَا مِثْلُ جَمِيعِ حَدِيدِ الدُّنْيَا. تفسير القرطبي ج ۱۸ ص ۲۷۲ . وهكذا في تفسير البغوي ج ۸ ص ۲۱۲ سورة الحاقة في تفسير آية ۳۲ .

لري.(١)

کافران به د اوسپنو په ګرزُونو باندې وهلې شي

الله تعالی فرمايي : ﴿ وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ۝ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴾.(٢)

ترجمه : او ددوی (کافرانو د وهلو) د پاره به د اوسپنې ګرزونه وي، هر کله چې دوی د (ډير) غَم په وجه د جهنم نه د وتلو اِراده اوکړي نو (د ګرزونو په وهلو سره) دوباره به دې جهنم ته واپس کولې شي، (او دا به ورته ويلې شي :) تاسو سوزوُونکې عذاب اُوڅکئ.

مُفسرينو ليکلي چې د جهنم لمبې به دا کافران دومره لرې اُوغورځوي چې دوی به د جهنم نه د وتلو اِراده اوکړي نو زَبانيه فرښتې به دوباره دوی په ګرزونو باندې اُووهي او جهنم ته به يې اُوغورځوي.(٣)

---

(١) قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ رَحِمَهُ اللهُ :قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : (فَاسْلُكُوهُ) تَدْخُلُ فِي اِسْتِهِ ثُمَّ تَخْرُجُ مِنْ فِيْهِ ثُمَّ يُنْظَمُوْنَ فِيْهَا كَمَا يُنْظَمُ الْجَرَادُ فِي الْعُوْدِ حِيْنَ يُشْوَى . وَقَالَ الْعَوْفِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : يُسْلَكُ فِي دُبُرِهِ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ مَنْخِرَيْهِ حَتَّى لَا يَقُوْمَ عَلَى رِجْلَيْهِ. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٢٣٢ سورة الحاقة في تفسير آية ٣٢.
قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : ... فَتَدْخُلُ فِي دُبُرِهِ وَتَخْرُجُ مِنْ مَنْخَرِهِ . وَقِيْلَ: تَدْخُلُ فِي فِيْهِ وَتَخْرُجُ مِنْ دُبُرِهِ .
تفسير البغوي ج ٨ ص ٢١٢ سورة الحاقة في تفسير آية ٣٠. وهكذا في تفسير القرطبي ج ١٨ ص ٢٧٢ .

(٢) الحج آية ٢١ ، ٢٢ .

(٣) { كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ } أَيْ: كُلَّمَا حَاوَلُوا الْخُرُوْجَ مِنَ النَّارِ لِمَا يَلْحَقُهُمْ مِنَ الْغَمِّ وَالْكَرْبِ الَّذِيْ يَأْخُذُ بِأَنْفَاسِهِمْ {أُعِيْدُوْا فِيْهَا} أَيْ: رُدُّوْا إِلَيْهَا بِالْمَقَامِعِ. وَفِي التَّفْسِيْرِ: إِنَّ جَهَنَّمَ لَتَجِيْشُ بِهِمْ فَتُلْقِيْهِمْ إِلَى أَعْلَاهَا فَيُرِيْدُوْنَ الْخُرُوْجَ مِنْهَا فَتَضْرِبُهُمُ الزَّبَانِيَةُ بِمَقَامِعَ مِنَ الْحَدِيْدِ فَيَهْوُوْنَ فِيْهَا سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا. {وَذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ} أَيْ: تَقُوْلُ لَهُمُ الْمَلَائِكَةُ : ذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ، أَيِ: الْمُحْرِقِ، مِثْلُ الْأَلِيْمِ وَالْوَجِيْعِ. تفسير البغوي ج ٥ ص ٣٧٥ .

أَمَّا قَوْلُهُ : (كُلَّمَا أَرَادُوْا أَنْ يَخْرُجُوْا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيْدُوْا فِيْهَا) فَاعْلَمْ أَنَّ الْإِعَادَةَ لَا تَكُوْنُ إِلَّا بَعْدَ ←←←

د جهنم د ګرزونو درُوندوالې

د جهنم ګرزونه به دومره درانه وي چې ټول انسانان او پیریان به یې نشي اُوچتولی.

رسولُ الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

لَوْ أَنَّ مِقْمَعًا مِنْ حَدِيْدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ فَاجْتَمَعَ لَهُ الثَّقَلَانِ مَا أَقَلُّوْهُ مِنَ الْأَرْضِ. (۱)

که چیرته د اُوسپنې یو ګرز (په کوم باندې چې جهنمیان وهلې شي، دا) په زمکه باندې کیښودلې شي بیا ټول انسانان او جِنّات ددې (د اُوچتولو) د پاره راجمع شي خو بیا به یې هم د زمکې نه اُوچت نکړي.

د جهنم په ګرز باندې وهلو سره ټول اندامونه جدا جدا کیدل

سعید بن جُبیر رَحِمَهُ اللهُ فرمایي: ... په دې ګرز باندې چې کله جهنمي اُووهلې شي نو ټول اندامونه به یې د بدن نه اُوغورځیږي او چغې سُورې به وهي.

(اندامونه به یې بیا روغ شي او په دې عذاب کې به ګرفتار وي). (۲)

←←← الْخُرُوْجِ. وَالْمَعْنَى كُلَّمَا أَرَادُوْا أَنْ يَخْرُجُوْا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ فَخَرَجُوْا أُعِيْدُوْا فِيْهَا، وَمَعْنَى الْخُرُوْجِ مَا يُرْوَى عَنِ الْحَسَنِ أَنَّ النَّارَ تَضْرِبُهُمْ بِلَهَبِهَا فَتَرْفَعُهُمْ حَتَّى إِذَا كَانُوْا فِيْ أَعْلَاهَا ضربوا بالمقاطع فَهَوَوْا فِيْهَا سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا، وَقِيْلَ لَهُمْ (ذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ) وَالْحَرِيْقُ الْغَلِيْظُ مِنَ النَّارِ الْعَظِيْمُ الْإِهْلَاكِ. التفسير الكبير ج ۲۳ ص ۲۱۵.

(۱) المستدرک علی الصحیحین للحاکم ج ۴ ص ۶۴۲ كِتَابُ الْأَهْوَالِ رقم الحدیث ۸۷۷۳ وقال الحاکم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ. مسند احمد مخرجا رقم الحدیث ۱۱۲۳۳، الترغیب والترهیب للمنذري فصل في سلاسلها وغیر ذلک رقم الحدیث ۵۵۷۴، مجمع الزوائد رقم الحدیث ۱۸۵۸۳، کنزالعمال رقم الحدیث ۳۹۴۹۰، الزواجر ج ۲ ص ۴۱۹، تفسیر ابن کثیر ج ۵ ص ۴۰۷ سورة الحج في تفسیر آیة ۲۱. الدر المنثور في التفسیر بالمأثور ج ٦ ص ۲۲.

(۲) عَنْ سَعِيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ ... ثُمَّ يُضْرَبُوْنَ بِمَقَامِعَ مِنْ حَدِيْدٍ، فَيَسْقُطُ كُلُّ عُضْوٍ عَلَى حِيَالِهِ، يَدْعُوْنَ بِالثُّبُوْرِ. تفسیر ابن کثیر ج ۷ ص ۲۱ سورة الصافات في تفسیر آیة ۶۷. تفسیر الطبري ج ۱٦ ص ۴۹۷، حلیة الاولیاء ج ۴ ص ۲۸۵، الدرالمنثور ج ٦ ص ۲۱.

جهنمي به په ګرز باندې لړيدو سره ځان د جهنم په تالاب کې غوپه کړي

مالک بن دينار رَحِمَهُ اللهُ فرمايي:

إِذَا أَحَسَّ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ بِضَرْبِ الْمَقَامِعِ انْغَمَسُوا فِي حِيَاضِ الْجَحِيمِ فَيَذْهَبُونَ سِفَالًا سِفَالًا كَمَا يَغْرَقُ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ فِي الدُّنْيَا يَذْهَبُ سِفَالًا سِفَالًا. (١)

چې کله جهنميان په اور کې د اوسپنې په ګرزونو باندې وهلو سره دردمند شي نو د (ځان خلاصولو د پاره د) جهنم د ګرمو اوبو په تالاب کې به غوپه اووهي، په دې کې به مسلسل همداسې ښکته روان وي لکه څرنګې چې په دُنيا کې څوک په اوبو کې غرق شي او همداسې ښکته په اوبو کې روان وي.

کافرانو ته به په جهنم کې د اور په غر باندې د ختلو سزا ورکولې شي

" صَعُود " په جهنم کې د اور غر دی چې کافران به په زوره په دې غر باندې خيجولې شي او دوی به واپس ورنه راغورځيږي. دوی به مسلسل په دې عذاب کې ګرفتار وي.

١. الله تعالی فرمايي: ﴿ سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴾.(٢)

ترجمه: ډير زر به زه دې کافر له د جهنم په غر باندې په زور اوخيجوم. (٣)

٢. رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

اَلصَّعُودُ جَبَلٌ مِنْ نَارٍ يَتَصَعَّدُ فِيهِ الْكَافِرُ سَبْعِينَ خَرِيفًا وَيَهْوِيْ فِيهِ كَذٰلِكَ مِنْهُ أَبَدًا.

" صَعُود " په جهنم کې (د اور) يو غر دی چې په دې باندې به کافر اويا (٧٠) کاله بره (په ډير مشقت سره) خيجي او د هغې نه به بيا ښکته راغورځي، دا به مسلسل په همدې

(١) الزهد لاحمد بن حنبل ج ١ ص ٢٥٨ رقم ١٨٦٠. الزهد والرقائق لابن المبارک والزهد لنعيم بن حماد ج ٢ ص ٩، التخويف من النار لابن رجب الحنبلي الباب الخامس عشر فصل في تفسير قوله تعالى: "ولهم مقامع من حديد" ص ١٣٠.

(٢) المدثر آية ١٧.

(٣) قَوْلُهُ تَعَالَى: (سَأُرْهِقُهُ) أَيْ سَأُكَلِّفُهُ. وَكَانَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: سَأُلْجِئُهُ. وَالْإِرْهَاقُ فِي كَلَامِ الْعَرَبِ: أَنْ يُحْمَلَ الْإِنْسَانُ عَلَى الشَّيْءِ. تفسير القرطبي ج ١٩ ص ٧٣.

عذاب کې ګرفتار وي.(١)

٣. مُفسرينو ليکلي چې په صَعود غر باندې کله کافر لاس يا خپې کيږدي نو دومره به ګرم وي چې سمدست به دده لاس او خپې ويلې شي، خو الله تعالى به يې ورته واپس جوړ کړي چې باربار دا عذاب اُوڅکي.(٢)

امام کلبي رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې صَعود په جهنم کې خُويه کانړې دی، کافر به مجبور کولې شي چې په دې باندې بَره اُوخيجي، تر دې چې دا کافر به ساه ويستلو ته هم نشي پريخودلی بلکه د مخکې طرف نه به د اُوسپنې په زنځيرونو باندې راښکلې شي او شاته نه به د اُوسپنې په ګرزونو باندې وهلې شي، دا کافر به په ډيرو تکليفونو سره په څلويښت (٤٠) کاله کې ددې غرسَر ته اُوخيجي نو د هغه ځای نه به بيا ښکته رااُوخويولې شي تر دې چې د جهنم بيخ ته به رااُورسولې شي، بيا به دوباره په همدې طريقې سره مجبور کړې شي چې پاس اُوخيجي، پس دا کافر به مسلسل په همدې عذاب کې ګرفتار وي.(٣)

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ قَعْرِ جَهَنَّمَ رقم الحديث ٢٥٧٦، ورقم الحديث ٣٣٢٦ أَبْوَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ بَابٌ وَمِنْ سُورَةِ الْمُدَّثِّرِ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٨٧٦٤ وقال الحاكم: هَٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ" ووافقه الذهبي. تفسير الطبري ج ٢٣ ص ٤٢٧، تفسير البغوي ج ٥ ص ١٧٥، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٥٥٦، تفسير القرطبي ج ١٩ ص ٧٣، تفسير البيضاوي ج ٥ ص ٢٦٠، تفسير النسفي ج ٣ ص ٥٦٤ سورة المدثر في تفسير آية ١٧. صفوة التفاسير ج ٣ ص ٤٥٢. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم ٥٦٧٧(١٣)، كنزالعمال رقم ٢٩٣٥.

(٢) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ: "سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا" قَالَ: هُوَ جَبَلٌ فِي النَّارِ مِنْ نَارٍ يُكَلَّفُ أَنْ يَصْعَدَهُ فَإِذَا وَضَعَ يَدَهُ ذَابَتْ، فَإِذَا رَفَعَهَا عَادَتْ فَإِذَا وَضَعَ رِجْلَهُ ذَابَتْ وَإِذَا رَفَعَهَا عَادَتْ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٢٦٨ سورة المدثر في تفسير آية ١٧.

وَرَوَى عَطِيَّةُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضي الله عنه قَالَ: " اَلصَّعُودُ" صَخْرَةٌ فِي جَهَنَّمَ إِذَا وَضَعُوا عَلَيْهَا أَيْدِيَهُمْ ذَابَتْ فَإِذَا رَفَعُوهَا عَادَتْ. تفسير القرطبي ج ١٩ ص ٧٣.

(٣) وَقَالَ الْكَلْبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ: " اَلصَّعُودُ" صَخْرَةٌ مَلْسَاءُ فِي النَّارِ يُكَلَّفُ أَنْ يَصْعَدَهَا لَا يُتْرَكُ أَنْ يَتَنَفَّسَ فِي صُعُودِهِ، وَيُجْذَبُ مِنْ أَمَامِهِ بِسَلَاسِلَ مِنْ حَدِيدٍ، وَيُضْرَبُ مِنْ خَلْفِهِ بِمَقَامِعَ مِنْ حَدِيدٍ. فَيَصْعَدُهَا فِي أَرْبَعِينَ عَامًا فَإِذَا بَلَغَ ذِرْوَتَهَا أُحْدِرَ إِلَى أَسْفَلِهَا. ثُمَّ يُكَلَّفُ أَنْ يَصْعَدَهَا وَيُجْذَبُ مِنْ أَمَامِهِ وَيُضْرَبُ مِنْ خَلْفِهِ فَذَٰلِكَ دَأْبُهُ أَبَدًا أَبَدًا. تفسير البغوي ج ٨ ص ٢٦٨ سورة المدثر في تفسير آية ١٧. تفسير القرطبي ج ١٩ ص ٧٣.

د جهنميانو خوراک

په جهنم کې به جهنميانو ته ځلور (۴) قِسمه خوراک ورکولې شي :

۱. زَقُوم اُونه. ۲ . غِسۡلِيۡن (يعنی د جهنميانو د زخمونو پيپ او نوُونه)

۳ . ذَا غُصّه (يعنی په مَرِی کې نَختونکې خوراک) .

٤ . ضَرِيۡع (يعنی اَزغي دار بوټې) .

دا ځلور قِسمه خوراکونه دومره خطرناک دي چې د دې خوړل به د جهنمي د پاره لوي عذاب وي .

چونکه د جهنم مختلف حصې دي په دې هر حصه کې به جهنميانو ته مختلف قِسمه خراب خوراکونه او خرابې اُوبه ورکولې شي . (۱)

د قرآن کريم او احاديثو نه درته د دې هر يو خوراک څه تفصيل بيانوم :

۱ . د زقوم د اُونې نه خوراک

د زقوم اُونه به د وِيلې شوې تانبې په شان په خېټه کې داسې جوش وهي لکه ګرمې اُوبه

الله تعالی فرمايي :

﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ۝ طَعَامُ الْأَثِيمِ ۝ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ۝ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴾ . (۲)

ترجمه : بيشکه د زقوم اُونه به د ګناهګارانو (کافرانو) خوراک وي ، د تېلو د خِيري په شان (يا د ويلې شوې تانبې په شان) به وي ، دا به (دومره ګرم وي چې) په خېټه کې د

(۱) وَوَجۡهُ الجَمۡعِ أَنَّ النَّارَ دَرَكَاتٌ ، فَمِنۡهُمۡ مَنۡ طَعَامُهُ الزَّقُّومُ ، وَمِنۡهُمۡ مَنۡ طَعَامُهُ الغِسۡلِيۡنُ ، وَمِنۡهُمۡ مَنۡ طَعَامُهُ الضَّرِيۡعُ ، وَمِنۡهُمۡ مَنۡ شَرَابُهُ الحَمِيۡمُ ، وَمِنۡهُمۡ مَنۡ شَرَابُهُ الصَّدِيۡدُ . قَالَ الكَلۡبِيُّ : اَلضَّرِيۡعُ فِيۡ دَرَجَةٍ لَيۡسَ فِيۡهَا غَيۡرُهُ ، وَالزَّقُّومُ فِيۡ دَرَجَةٍ أُخۡرَى . تفسير القرطبي ج ۲۰ ص ۳۱ سورة الغاشية في تفسير آية ۴ .

(۲) الدخان آية ۴۳ تر ۴۶ .

ګرمو خوټکيدلو اوبو په شان جوش وهي.

تشريح: د زقوم اونه ډيره ترخه ده، خوند او بوئ يې ډير خراب دی، دا به په جهنميانو باندې په زوره خوړلې شي، او ددې خوراک به د دوی د پاره غټ عذاب وي.(۱)

د زقوم اونې ته " اَلشَّجَرَةُ الْمَلْعُوْنَة " هم وايي، کله چې جهنميان اوږي شي او ددينه خوراک اوکړي نو دا به د دوی په خېټو کې داسې جوش وهي لکه څنګه چې ګرمې اوبه خوټکيږي.(۲)

د زقوم اونه د جهنم په مينځ کې ده، په جهنميانو به ددې د خوراک نه پس ګرمې اوبه څکلې شي

۱. الله تعالی فرمايي:

﴿ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِيْٓ أَصْلِ الْجَحِيْمِ ۝ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوْسُ الشَّيٰطِيْنِ ۝ فَإِنَّهُمْ لَاٰكِلُوْنَ مِنْهَا فَمَالِـُٔوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ۝ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيْمٍ ۝ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيْمِ ﴾.(۳)

---

(۱) قَالَ الشَّارِحُ: اَلزَّقُّوْمُ شَجَرَةٌ خَبِيْثَةٌ مُرَّةٌ كَرِيْهَةُ الطَّعْمِ وَالرَّائِحَةِ. يُكْرَهُ أَهْلُ النَّارِ عَلَى تَنَاوُلِهِ. مرقاة المفاتيح ج ۹ ص ۳۶۲۰.

(۲) وشَجَرَةُ الزَّقُّوْمِ: اَلشَّجَرَةُ الَّتِيْ خَلَقَهَا اللهُ فِيْ جَهَنَّمَ وَسَمَّاهَا الشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ. فَإِذَا جَاعَ أَهْلُ النَّارِ الْتَجَئُوْا إِلَيْهَا فَأَكَلُوْا مِنْهَا. فَغَلِيَتْ فِيْ بُطُوْنِهِمْ كَمَا يَغْلِي الْمَاءُ الْحَارُّ. وَشَبَّهَ مَا يَصِيْرُ مِنْهَا إِلَى بُطُوْنِهِمْ بِالْمُهْلِ، وَهُوَ النُّحَاسُ الْمُذَابُ. تفسير القرطبي ج ۱۶ ص ۱۴۹ سورة الدخان في تفسير آية ۴۳.

په قرآن کريم کې هم د زقوم اونې ته "الشجرة الملعونة" ويل شوی، الله تعالی فرمايي:

﴿ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِيْٓ أَرَيْنٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ فِي الْقُرْاٰنِ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيْدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيْرًا ﴾. الاسراء آية ۶۰.

(۳) الصافات آية ۶۴ تا ۶۸.

ترجمه : بيشکه زقوم داسې اُونه ده چې د جهنم په مينځ کې به رااُوځي ، ددې غونچې به داسې (بَدرنګه) وي لکه د شيطانانو سرونه (يا د مارانو سرونه) ، پس بيشکه جهنميان به ددينه ضرور خوراک کوي او ددينه به خېټې ډکوي ، بيا به د دوی د پاره ددې د پاسه ګډون د ګرمو اُوبو وي (يعنی د زقوم خوړلو نه پس به ورله خوټکيدلې ګرمې اُوبه ورکولې شي چې دا به د هغه خوراک سره خلط شي) ، بيا به د دوی جهنم طرف ته واپس ګرځيدل وي.

تشريح : الله تعالی د زقوم اُونې د غُونچَکو تَشبِيه د شيطانانو د سَرونو سره ورکړه اګر چې د شيطانانو سَرونه چا ليدلې ندي خو د هر چا په ذهن کې دا خبره شته چې د شيطانانو سرونه ډير قبيح او بَدرنګ دي .

يا ددينه مراد " د مارانو سرونه " دي ، يا ددينه مراد "يو قِسم اُونه ده چې د هغې غونچَکې ډيرې بَدرنګې دي" . (مفسّرينو ددې آيت ډير ښه تحقيق هم کړی) .(١)

---

(١) وَقَوْلُهُ: { إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِيْ أَصْلِ الْجَحِيْمِ } أَيْ: أَصْلُ مَنْبَتِهَا فِيْ قَرَارِ النَّارِ. {طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوْسُ الشَّيَاطِيْنِ} تَبْشِيْعٌ لَهَا وَتَكْرِيْهٌ لِذِكْرِهَا. قَالَ وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ: شُعُوْرُ الشَّيَاطِيْنِ قَائِمَةٌ إِلَى السَّمَاءِ. وَإِنَّمَا شَبَّهَهَا بِرُءُوْسِ الشَّيَاطِيْنِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ مَعْرُوْفَةً عِنْدَ الْمُخَاطِبِيْنَ، لِأَنَّهُ قَدِ اسْتَقَرَّ فِي النُّفُوْسِ أَنَّ الشَّيَاطِيْنَ قَبِيْحَةُ الْمَنْظَرِ. وَقِيْلَ: اَلْمُرَادُ بِذَلِكَ ضَرْبٌ مِنَ الْحَيَّاتِ رُءُوْسُهَا بَشِعَةُ الْمَنْظَرِ. وَقِيْلَ: جِنْسٌ مِنَ النَّبَاتِ طَلْعُهُ فِيْ غَايَةِ الْفَحَاشَةِ. وَفِيْ هَذَيْنَ الْإِحْتِمَالَيْنِ نَظَرٌ، وَقَدْ ذَكَرَهُمَا ابْنُ جَرِيْرٍ، وَالْأَوَّلُ أَقْوَى وَأَوْلَى. وَاللهُ أَعْلَمُ.
وَقَوْلُهُ: {فَإِنَّهُمْ لَآكِلُوْنَ مِنْهَا فَمَالِئُوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ} ، ذَكَرَ تَعَالَى أَنَّهُمْ يَأْكُلُوْنَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ الَّتِيْ لَا أَبْشَعَ مِنْهَا، وَلَا أَقْبَحَ مِنْ مَنْظَرِهَا، مَعَ مَا هِيَ عَلَيْهِ مِنْ سُوْءِ الطَّعْمِ وَالرِّيْحِ وَالطَّبْعِ، فَإِنَّهُمْ لَيُضْطَرُّوْنَ إِلَى الْأَكْلِ مِنْهَا، لِأَنَّهُمْ لَا يَجِدُوْنَ إِلَّا إِيَّاهَا، وَمَا فِيْ مَعْنَاهَا، كَمَا قَالَ تَعَالَى {لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيْعٍ. لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِيْ مِنْ جُوْعٍ} [الغَاشِيَة: ٦، ٧]. تفسير ابن كثير ج ٧ ص ٢٠ سورة الصافات آية ٦٤ .

قوله تعالى: (تَخْرُجُ فِيْ أَصْلِ الْجَحِيْمِ) أي: في قَعْر النّار. قال الحسن: أصلُها في قَعْر النّار، وأغصانها ترتفع إلى دَرَكاتها. (طَلْعُهَا) أي: ثمرها، وسُمّي طلعًا لطلوعه (كَأَنَّهُ رُؤُسُ الشَّيَاطِيْنِ) فإن قيل: كيف شبَّهها بشيءٍ لم يُشاهَد ؟ فعنه ثلاثة أجوبة: أحدها: أنه قد استقرّ في النفوس قُبح الشياطين وإن لم تُشاهَد فجاز تشبيهها بما قد عُلِمَ قُبحه .... والثاني: أنّ بين مكّة واليمن شجرا يسمى رؤوس الشياطين ←←←←←

٢. بل ځاى الله تعالى فرمايي:

﴿ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ۝ لَآكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ۝ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ۝ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ۝ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ۝ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴾.(١)

ترجمه: اې ګمراهانو دروغ ګڼرونکو! بيا به تاسو خامخا د زقوم د ونې نه خوراک کوئ، بيا به دديه نه خېټې ډکوئ، بيا به (د خوراک نه پس) ددې د پاسه ګرمې خوټېدلې اوبه څکئ، پس دوى به دا د سخت تږي اوښ د اوبو څکلو په شان څکئ، دا به د قيامت په ورځ د دوى ميلمستيا وي.

تشريح: "هِيم" تږي اوښ ته وايي، يا دا په اوښانو کې يو بيماري ده چې د تندې په وجه مسلسل اوبه څکي خو تنده يې نه ماتيږي، دومره ډيرې اوبه اوڅکي چې آخر مړ شي.
نو جهنميان به هم د زقوم اونې خوړلو نه پس د تږي اوښ په شان ګرمې اوبه مسلسل څکي خو تنده به يې نه ختميږي.(٢)

←←← فشبّهها بها. قاله ابن السائب. والثالث: أنه أراد بالشياطين: حيّات لها رؤوس ولها أعراف، فشبه طلعها برءوس الحيات، ذكره الزجاج. قال الفراء: والعرب تسمّي بعض الحيّات شيطاناً. وهو حيّة ذو عُرْف قبيحُ الوجه. زاد المسير في علم التفسير ج ٣ ص ٥٤٣.

{ إِنَّهَا شَجَرَة تَخْرُج فِي أَصْل الْجَحِيم } أَيْ قَعْر جَهَنَّم وَأَغْصَانهَا تَرْتَفِع إِلَى دَرَكَاتهَا. { طَلْعُهَا } الْمشبه بطلع النخل { كَأَنَّهُ رُؤُس الشَّيَاطِين } الْحَيَّات الْقَبِيحَة الْمَنْظَر. تفسير الجلالين ص ٥٩١.

(١) الواقعة آية ٥١ تا ٥٦.

(٢) وَ "الْهِيمُ" الْإِبِلُ الْعِطَاشُ. قَالَ عِكْرِمَةُ وَقَتَادَةُ: الْهُيَامُ: دَاءٌ يُصِيبُ الْإِبِلَ لَا تَرْوَى مَعَهُ، وَلَا تَزَالُ تَشْرَبُ حَتَّى تَهْلَكَ... وَقَالَ الضَّحَّاكُ وَابْنُ عُيَيْنَةَ: "الْهِيمُ" الْأَرْضُ السَّهْلَةُ ذَاتُ الرَّمْلِ. تفسير البغوي ج ٨ ص ١٩.

وَالْهِيمُ: الْإِبِلُ العطاش التي لا تروى لِدَاءٍ يُصِيبُهَا، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَعِكْرِمَةَ وَقَتَادَةَ وَالسُّدِّيِّ وَغَيْرِهِمْ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ أَيْضًا: هِيَ الْإِبِلُ الْمِرَاضُ. الضَّحَّاكُ: الْهِيمُ الْإِبِلُ يُصِيبُهَا دَاءٌ تَعْطَشُ مِنْهُ عَطَشًا شَدِيدًا... وَقَالَ الضَّحَّاكُ وَالْأَخْفَشُ وَابْنُ عُيَيْنَةَ وَابْنُ كَيْسَانَ: الْهِيمُ: الْأَرْضُ السَّهْلَةُ ذَاتُ الرَّمْلِ. وَرُوِيَ أَيْضًا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: فَيَشْرَبُونَ شُرْبَ الرِّمَالِ الَّتِي لَا تَرْوَى بِالْمَاءِ. تفسير القرطبي ج ١٧ ص ٢١٤.

سعید بن جُبیر رَحِمَهُ‌اللهُ فرمایي : چې کله جهنمیان د اُولږې نه فریاد اوکړي :

فَأُغِيثُوا بِشَجَرَةِ الزَّقُّومِ .

نو د دوی فریادرَسي به د زقوم په اُونې سره اوکړې شي (یعنی د خوراک د پاره به ورته زقوم ورکړې شي) .

کله چې دوی دا اُوخوري نو (د ډیر ګرمائش په وجه) د دوی د مخ څرمن به رااُوغورځیږي ، که چیرته یو تیریدونکې کس په دوی باندې تیر شي نو دوی به د مخ د څرمن په وجه اُوپیژني (چې دوی زقوم خوړلی) ، بیا به په دې جهنمیانو باندې سخته تَنده اُولږې او د تَندې نه به فریاد اوکړي . نو د دوی فریاد رَسي به په داسې اُوبو سره اوکړې شي چې د ویلې شوې تانبې (یا د تېلو د خیري) په شان به وي چې د هغې ګرمائش به آخري دَرجې ته رسیدلې وي ، کله چې دوی دا اُوبه خپلو مخونو ته نزدې کړي نو د دې د ګرمائش په وجه به د دوی د مخونو غوښې وریتې شي د کومو نه چې څرمن (د مخکې نه) غورځیدلې وي . (۱)

که د زقوم اُونې یو څاڅکې دُنیا ته رااُوڅاځي نو د ټولې دُنیا خلقو ژوند به تباه کړي

۱ . رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّومِ قُطِرَتْ فِي الْأَرْضِ لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَايِشَهُمْ ، فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُونُ طَعَامُهُ ؟

قَسَم په هغه ذات چې د هغه په قبضهٔ قدرت کې د محمد (یعنی زما) ساه ده که چیرته د زقوم د اُونې یو څاڅکې زمکې ته رااُوڅځولې شي نو (د سختې بَدبُوئی ، تریخوالي او

(۱) قَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ رَحِمَهُ‌اللهُ : إِذَا جَاعَ أَهْلُ النَّارِ اسْتَغَاثُوا، فَأُغِيثُوا بِشَجَرَةِ الزَّقُّومِ فَيَأْكُلُونَ مِنْهَا، فَاخْتَلَسَتْ جُلُودَ وُجُوهِهِمْ ، فَلَوْ أَنَّ مَارًّا مَرَّ بِهِمْ يَعْرِفُهُمْ لَعَرَفَ جُلُودَ وُجُوهِهِمْ فِيهَا، ثُمَّ يَصُبُّ عَلَيْهِمُ الْعَطَشَ فَيَسْتَغِيثُونَ، فَيُغَاثُونَ بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ وَهُوَ الَّذِي قَدِ انْتَهَى حَرُّهُ ، فَإِذَا أَدْنَوْهُ مِنْ أَفْوَاهِهِمُ اشْتَوَى مِنْ حَرِّهِ لُحُومُ وُجُوهِهِمُ الَّتِي قَدْ سَقَطَتْ عَنْهَا الْجُلُودُ . تفسیر ابن کثیر ج ٥ ص ١٤٠ سورة الكهف في تفسیر آية ٢٩ .

حرارت په وجه) د ټولې دُنیا په خلقو باندې به ژوند برباد کړي ، نو د هغه جهنمیانو به څه حال وي چې د هغوی خوراک همدا زقوم وي ؟ (١)

٢ . په یو بل حدیث کې الفاظ داسې ذکر دي ، نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي :

وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّوْمِ قُطِرَتْ فِيْ بِحَارِ الْأَرْضِ لَفَسَدَتْ . (٢)

قَسَم په هغه ذات چې د هغه په قدرت کې زما ساه ده که چیرته د زقوم د اُونې یو څاڅکې د دُنیا په سمندرونو کې رااوڅڅولې شي نو دا ټول سمندرونه به خراب (بَدبویه) کړي .

٢ . جهنمیانو ته به د خوراک د پاره غِسلین (وِینې او زَوې) ورکولې شي

د جهنمیانو بل خوراک به هغه وِینې زَوې او نَوُونه وي کوم چې د دوی د زخمونو نه رااُوتې وي .

چاته چې عمَل نامه په چَپ لاس کې ورکړې شي د هغوی په باره کې الله تعالی فرمایي :

---

(١) پوره حدیث داسې دی : عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ {اِتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ. وَلَا تَمُوْتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُوْنَ} [آل عمران: ١٠٢] وَالَّذِيْ نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّوْمِ قُطِرَتْ فِي الْأَرْضِ لَأَفْسَدَتْ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا مَعَائِشَهُمْ . فَكَيْفَ بِمَنْ يَكُوْنُ طَعَامُهُ؟ . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيرِ تَفْسِيرُ سُورَةِ حم الدُّخَانِ رقم الحديث ٣٧٨٦ وقال الحاكم : وَهُوَ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٣١٣٦ ، سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ أَهْلِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٨٥ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ . السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٠٠٤ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٥٨٨ فصل في طعام اهل النار ، مشكاة المصابيح رقم الحديث ٥٦٨٣ .

(٢) پوره حدیث داسې دی : عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوْتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُوْنَ} [آل عمران: ١٠٢] قَالَ: « وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ قَطْرَةً مِنَ الزَّقُّوْمِ قُطِرَتْ فِيْ بِحَارِ الْأَرْضِ لَفَسَدَتْ » . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيرِ وَمِنْ سُورَةِ آلِ عِمْرَانَ رقم الحديث ٣١٥٨ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ" . ووافقه الذهبي. المعجم الاوسط رقم الحديث ٧٥٢٥ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١١٠٦٨ ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٢٣ ، الترغيب والترهيب للمنذري ٥٥٨٨ فصل في طعام اهل النار .

﴿ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا حَمِيْمٌ ۝ وَلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ غِسْلِيْنٍ ۝ لَّا يَاْكُلُهٗۤ اِلَّا الْخَاطِـُٔوْنَ ﴾ (١)

ترجمه : پس نن ورځ دده د پاره دلته هیڅوک قریب دوست نشته ، او نه دده د پاره بل خوراک شته بغیر د وینو او زوو نه ، دا خوراک به بل هیڅوک نه خوري بلکه صرف ګناهګاران به یې خوري .

د غسلین تشریح : '' غِسْلِيْن '' هغه وینو ، زوو ، نوونو او زیړو اوبو ته وایي کومې چې د جهنمیانو د زخمونو نه رااوځي ، دا به د جهنمیانو خوراک وي .

بل قول دا هم دی چې غسلین د جهنم یوه اونه ده . (٢)

'' غسلین '' به ډیر زیات ګرم وي

د کعب الاحبار رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي :

وَاللهِ لَوْ دُلِّيَ مِنْ غِسْلِيْنَ دَلْوٌ وَاحِدَةٌ فِيْ مَطْلَعِ الشَّمْسِ لَغَلَتْ مِنْهَا جَمَاجِمُ قَوْمٍ فِيْ مَغْرِبِهَا . (٣)

---

(١) الحاقة آية ٣٥ تا ٣٧ .

(٢) (وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِيْنٍ) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: اَلْغِسْلِيْنُ: الدَّمُ وَالْمَاءُ يَسِيْلُ مِنْ لُحُوْمِهِمْ. وَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِيْ طَلْحَةَ عَنْهُ : اَلْغِسْلِيْنُ: صَدِيْدُ أَهْلِ النَّارِ. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٢١٧

{ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِيْنٍ } صَدِيْدُ أَهْلِ النَّارِ أَوْ شَجَرٍ فِيْهَا . تفسير الجلالين .

وَالْغِسْلِيْنُ فِعْلِيْنٌ مِنَ الْغَسْلِ، فَكَأَنَّهُ يَنْغَسِلُ مِنْ أَبْدَانِهِمْ. وَهُوَ صَدِيْدُ أَهْلِ النَّارِ السَّائِلِ مِنْ جُرُوْحِهِمْ وَفُرُوْجِهِمْ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ . وَقَالَ الضَّحَّاكُ وَالرَّبِيْعُ بْنُ أَنَسٍ: هُوَ شَجَرٌ يَأْكُلُهُ أَهْلُ النَّارِ. تفسير القرطبي ج ١٨ ص ٢٧٣ ، وهكذا في تفسير البغوي ج ٥ ص ١٤٩ سورة الحاقة في تفسير آية ٣٦ .

(٣) قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لِكَعْبٍ: خَوِّفْنَا يَا كَعْبُ، قَالَ: وَاللهِ إِنَّ لِلّٰهِ لَمَلَائِكَةً قِيَامًا مُنْذُ يَوْمِ خَلَقَهُمْ مَا ثَنَوْا أَصْلَابَهُمْ، وَآخَرِيْنَ رُكُوْعًا مَا رَفَعُوْا أَصْلَابَهُمْ، وَآخَرِيْنَ سُجُوْدًا مَا رَفَعُوْا رُءُوْسَهُمْ، حَتّٰى يُنْفَخَ فِي الصُّوْرِ النَّفْخَةَ الْآخِرَةَ، فَيَقُوْلُوْنَ جَمِيْعًا: سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ، مَا عَبَدْنَاكَ كَمَا يَنْبَغِيْ لَكَ أَنْ تُعْبَدَ، ثُمَّ قَالَ: وَاللهِ لَوْ أَنَّ لِرَجُلٍ يَوْمَئِذٍ كَعَمَلِ سَبْعِيْنَ نَبِيًّا لَاسْتَقَلَّ عَمَلَهُ مِنْ شِدَّةِ مَا يَرَى يَوْمَئِذٍ، وَاللهِ لَوْ دُلِّيَ مِنْ غِسْلِيْنَ دَلْوٌ وَاحِدَةٌ فِيْ مَطْلَعِ الشَّمْسِ لَغَلَتْ مِنْهَا جَمَاجِمُ قَوْمٍ فِيْ مَغْرِبِهَا.... حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٥ ص ٣٦٨ . الزهد والرقائق لابن المبارك ج ١ ص ٧٥ رقم ٢٢٥ ، التخويف من النار لابن رجب الحنبلي الباب الثامن عشر في ذكر طعام أهل النار وشرابهم فيها

قسَم په الله ، که چیرته د غِسلین يوه بُوقه په مشرق کې راتوی کړې شي نو ددې (د ګرمائش) په وجه به په مغرب کې د خلقو د ماغو ګوړې جوش اوکړي .

۳ . جهنميانو ته به د خوراک د پاره ذا غصه (په مَرئ کې نختونکې خوراک) ورکولې شي

الله تعالى فرمايي :

﴿ إِنَّ لَدَيْنَآ أَنكَالًا وَجَحِيمًا ۝ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴾ .(۱)

ترجمه : بيشکه مونږ سره (په آخرت کې) غټې غټې درُنې بېړې (يعنې د خپو زنځيرونه) دي ، او د جهنم اُور دی . او په مرئ کې نختونکې خوراک او دَردناک عذاب دی .

د " ذَا غُصّه " **تشريح** : حضرت عبدالله بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فرمايي چې د "ذا غصه" نه هغه نه تيريدونکې خوراک مراد دی چې په مَرئ کې به اُونخلي نو نه به بيا بنکته ځي او نه به پورته راځي ، او ددينه همدا د زقوم اُونه ، د جهنميانو وِينې زَوې ، او اَزغي دار بُوټي مراد دی .

د ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نه بل قول دا هم نقل دی چې ددينه د اُور هغه اَزغي مراد دي چې په حَلق کې به اُونخلي بيا به نه بنکته ځي او نه به پورته راځي .

(په دې کې نور اَقوال هم شته) .(۲)

---

(۱) المزمل آية ۱۲ ، ۱۳ .

(۲) (وَطعامًا ذَا غُصَّةٍ) أَيْ غَيْرُ سَائِغٍ، يَأْخُذُ بِالحَلقِ. لَا هُوَ نَازِلٌ وَلَا هُوَ خَارِجٌ . وَهُوَ الْغِسْلِيْنُ وَالزَّقُّوْمُ وَالضَّرِيْعُ قَالَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ. وَعَنْهُ أَيْضًا : أَنَّهُ شَوْكٌ يَدْخُلُ الحَلقَ، فَلَا يَنْزِلُ وَلَا يَخْرُجُ. تفسير القرطبي ۴۶/۱۹ .

(وَطعامًا ذَا غُصَّةٍ) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : شَوْكٌ مِنْ نَارٍ يَعْتَرِضُ فِيْ حُلُوْقِهِمْ. لَا يَخْرُجُ وَلَا يَنْزِلُ . وَقَالَ مُجَاهِدٌ وَغَيْرُهُ : شَجَرَةُ الزَّقُّوْمِ. وَقِيْلَ: الضَّرِيْعُ وَشَجَرَةُ الزَّقُّوْمِ. البحر المحيط في التفسير ج ۱۰ ص ۳۱۷ .

{وَطَعَامًا ذَا غُصَّة} يَغَصُّ بِهِ فِي الحَلق وَهُوَ الزَّقُّوم أَوِ الضَّرِيْعُ أَوِ الغِسْلِيْن أَوْ شَوْك مِنْ نَار لَا يَخْرُج وَلَا يَنْزِل . تفسير الجلالين ص ۷۷۴ ، وهكذا في تفسير النسفي ج ۳ ص ۵۵۷ ، و تفسير البغوي ج ۵ ص ۱۷۰ .

۴. جهنمياتو ته به د خوراک دپاره ''ضَرِيع'' (اَزغي دار بُوټې) ورکولې شي

الله تعالی فرمايي:

﴿ لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ۝ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِن جُوعٍ ﴾.(١)

ترجمه: د جهنميانو دپاره به بل هيڅ خوراک نه وي صرف اَزغي دار بُوټې به وي، چې نه به يې څربوي او نه به يې اولږه لرې کوي.

د ''ضريع'' تشريح: ضريع يو اَزغي دار بُوټې دی چې دلته په دُنيا کې هم شته، بُوی به يې ډير بې کاره دی، څاروي يې هم نه خوري.

خو په آيت کې ورنه د جهنم ضريع مراد دی، يعنی د دُوزخيانو خوراک به د جهنم هغه اَزغي وي چې هغه به ډير زيات تَرخه وي، د مردارې نه زياته بَدبُوئي به کوي، او ډير به ګرم وي. (٢)

---

(١) الغاشية آية ٦، ٧.

(٢) {لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ} قَالَ مُجَاهِدٌ وَعِكْرِمَةُ وَقَتَادَةُ: هُوَ نَبْتٌ ذُو شَوْكٍ لَاطِئٍ بِالْأَرْضِ. تُسَمِّيهِ قُرَيْشٌ الشِّبْرِقَ فَإِذَا هَاجَ سَمَّوْهَا الضَّرِيعَ. وَهُوَ أَخْبَثُ طَعَامٍ وَأَبْشَعُهُ. وَهُوَ رِوَايَةُ الْعَوْفِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ. قَالَ الْكَلْبِيُّ: لَا تَقْرَبُهُ دَابَّةٌ إِذَا يَبِسَ. قَالَ ابْنُ زَيْدٍ: أَمَّا فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ "الضَّرِيعَ" الشَّوْكُ الْيَابِسُ الَّذِي يَبِسَ لَهُ وَرَقٌ، وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ شَوْكٌ مِنْ نَارٍ. وَجَاءَ فِي الْحَدِيثِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: "الضَّرِيعُ: شَيْءٌ فِي النَّارِ شِبْهُ الشَّوْكِ أَمَرُّ مِنَ الصَّبْرِ، وَأَنْتَنُ مِنَ الْجِيفَةِ، وَأَشَدُّ حَرًّا مِنَ النَّارِ". وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ، وَالْحَسَنُ: إِنَّ اللهَ تَعَالَى يُرْسِلُ عَلَى أَهْلِ النَّارِ الْجُوعَ حَتَّى يَعْدِلَ عِنْدَهُمْ مَا هُمْ فِيهِ مِنَ الْعَذَابِ، فَيَسْتَغِيثُونَ فَيُغَاثُونَ بِالضَّرِيعِ. ثُمَّ يَسْتَغِيثُونَ فَيُغَاثُونَ بِطَعَامٍ ذِي غُصَّةٍ، فَيَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ كَانُوا يُجِيزُونَ الْغُصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالْمَاءِ، فَيَسْتَسْقُونَ، فَيُعْطِشُهُمْ أَلْفَ سَنَةٍ، ثُمَّ يُسْقَوْنَ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ شَرْبَةً لَا هَنِيئَةً وَلَا مَرِيئَةً، فَلَمَّا أَدْنَوْهُ مِنْ وُجُوهِهِمْ سَلَخَ جُلُودَ وُجُوهِهِمْ وَشَوَاهَا، فَإِذَا وَصَلَ إِلَى بُطُونِهِمْ قَطَعَهَا فَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ جَلَّ: "وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ". تفسير البغوي ج ٨ ص ٤٠٨. وهكذا في تفسير القرطبي ج ٢٠ ص ٢٩. ←←←←

د جهنميانو د څکلو اوبه

جهنميانو ته به به څلور (۴) قِسمه خطرناکې، بَدبُويه او بَدمزه اُوبه د څکلو د پاره ورکولې شي:

١. مَآءٌ حَمِيۡم (ګرمې اُوبه).

٢. مَآءٌ صَدِيۡد / غَسَّاق (د زخمونو نه بهيدونکې وِينې زَوې او نَوُونه).

٣. مَآءٌ کَالۡمُهۡل (د تېلو د خِيري يا ويلې شوې تانبې په شان ګرمې اُوبه).

۴. طِيۡنَةُ الۡخَبَال (د جهنميانو د بدن خوَله).

ددې ټولو بيان په قرآن کريم او احاديثو کې شوی، څه تفصيل يې درته بيانوم:

١. په جهنميانو به ګرمې جُوشيدلې اُوبه څکلې شي

په جهنميانو به ګرمې جُوشيدلې اُوبه څکلې شي چې په دې سره به د دوی کولمې ټوټې ټوټې شي.

١. الله تعالی فرمايي: ﴿ ... وَسُقُوۡا مَآءً حَمِيۡمًا فَقَطَّعَ اَمۡعَآءَهُمۡ ﴾.(١)

ترجمه: او په جهنميانو باندې ګرمې جُوشيدلې اُوبه څکلې شي چې دا به د دوی کولمې ټوټې ټوټې کړي.

٢. بل ځای الله تعالی فرمايي:

←←← {لَيۡسَ لَهُمۡ طَعَامٌ اِلَّا مِنۡ ضَرِيۡعٍ} يبيس الشبرق وهو شوك ترعاه الإبل ما دام رطبًا، وقيل شجرة نارية تشبه الضريع، ولعله طعام هؤلاء، والزقوم والغسلين طعام غيرهم، أو المراد طعامهم ما تتحاماه الإبل وتعافه لضره وعدم نفعه. تفسير البيضاوي ج ٥ ص ٣٠٧.

(١) پوره آيت داسې دی: ﴿ مَثَلُ الۡجَنَّةِ الَّتِيۡ وُعِدَ الۡمُتَّقُوۡنَ ۚ فِيۡهَاۤ اَنۡهٰرٌ مِّنۡ مَّآءٍ غَيۡرِ اٰسِنٍ ۚ وَاَنۡهٰرٌ مِّنۡ لَّبَنٍ لَّمۡ يَتَغَيَّرۡ طَعۡمُهٗ ۚ وَاَنۡهٰرٌ مِّنۡ خَمۡرٍ لَّذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيۡنَ ۚ وَاَنۡهٰرٌ مِّنۡ عَسَلٍ مُّصَفًّى ؕ وَلَهُمۡ فِيۡهَا مِنۡ كُلِّ الثَّمَرٰتِ وَمَغۡفِرَةٌ مِّنۡ رَّبِّهِمۡ ؕ كَمَنۡ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوۡا مَآءً حَمِيۡمًا فَقَطَّعَ اَمۡعَآءَهُمۡ ﴾. سورة محمد آية ١٥.

﴿ فَشَٰرِبُونَ عَلَيۡهِ مِنَ ٱلۡحَمِيمِ ۝ فَشَٰرِبُونَ شُرۡبَ ٱلۡهِيمِ ﴾.(١)

ترجمه: بیا به (د زقوم خوړلو نه پس) ددې د پاسه ګرمې ځوټکیدلې اُوبه څکې، پس دوی به دا د سخت تږي اُوښ د اُوبو څکلو په شان څکې.

٣. بل ځای الله ربّ العزت فرمايي:

﴿ تُسۡقَىٰ مِنۡ عَيۡنٍ ءَانِيَةٍ ﴾.(٢)

ترجمه: په دوی باندې به د ځوټکیدونکې ګرمې چینې نه اُوبه څکلې شي.(٣)

حسن بصري رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي چې کله د يو څيز ګرمائش آخري ډګرې ته اورسيږي تر دې چې دده نه پورته بل څيز په ګرمائش کې نه وي نو عرب بيا ددې په باره کې وايي:

قَدْ أَنَى حَرُّهُ. دا ډير ګرم شو.

دا جهنم هم چې د کله نه الله تعالى پيدا کړې مسلسل بليږي تر دې چې ددې چينې د اُوبو ګرمائش آخري حد ته رسيدلې، دا اُوبه به په جهنميانو باندې څکلې شي.(٤)

---

(١) الواقعة آية ٥٤، ٥٥.

(٢) الغاشية آية ٥.

(٣) {تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ} مُتَنَاهِيَةٍ فِي الْحَرَارَةِ قَدْ أُوْقِدَتْ عَلَيْهَا جَهَنَّمُ مُنْذُ خُلِقَتْ. فَدُفِعُوا إِلَيْهَا وِرْدًا عِطَاشًا. قَالَ الْمُفَسِّرُوْنَ: لَوْ وَقَعَتْ مِنْهَا قَطْرَةٌ عَلَى جِبَالِ الدُّنْيَا لَذَابَتْ. هَذَا شَرَابُهُمْ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٤٠٨.

{ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ } الْآنِي: الَّذِي قَدِ انْتَهَى حَرُّهُ، مِنَ الْإِينَاءِ بِمَعْنَى التَّأْخِيرِ. تفسير القرطبي ج ٢٠ ص ٢٩.

{تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ} شَدِيْدَةِ الْحَرَارَةِ. تفسير الجلالين ص ٨٠٥.

{ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ } أي تسق من عين متناهية الحرارة، وصل حرها وغليانها درجة النهاية. صفوة التفاسير ج ٣ ص ٥٢٥.

(٤) {تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ} يَقُوْلُ: «قَدْ بَلَغَتْ إِنَاهَا، وَحَانَ شُرْبُهَا». عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: «كَانَتِ الْعَرَبُ تَقُوْلُ لِلشَّيْءِ إِذَا انْتَهَى حَرُّهُ حَتَّى لَا يَكُوْنَ شَيْءٌ أَحَرَّ مِنْهُ، قَدْ أَنَى حَرُّهُ». فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: {مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ} يَقُوْلُ: «أَوْقَدَ اللهُ عَلَيْهِمْ جَهَنَّمَ مُنْذُ خُلِقَتْ فَأَنَى حَرُّهَا». تفسير مجاهد ص ٧٢٣، تفسير الطبري ج ٢٤ ص ٣٢٩.

٤. بل ځای الله رب العزت فرمايي:

﴿ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ ﴾. (۱)

ترجمه: دوی به د جهنم او د ډيرو ګرمو اُوبو په مينځ کې ګرځي. (۲)

۲. په جهنميانو باندې به د زخمونو وينې، زوې، او نوونه څکلې شي

۱. الله تعالى فرمايي:

﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ۝ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴾. (۳)

ترجمه: دوی به په دې جهنم کې نه خوند د يخنی څکي او نه به خوند د ښه اُوبو څکي (يعنی نه به راحت اُوګوري او نه به داسې اُوبه اُوڅکي چې تنده يې پرې ماته شي)، مګر ګرمې اُوبه او د زخمونو وينې زوې به وي. (۴)

---

(۱) الرحمن آية ۴۴.

(۲) {يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ} قَدِ انْتَهَى حَرُّهُ. قَالَ الزَّجَّاجُ: أَنَى يَأْنِي فَهُوَ آنٍ إِذَا انْتَهَى فِي النُّضْجِ، وَالْمَعْنَى: أَنَّهُمْ يَسْعَوْنَ بَيْنَ الْجَحِيمِ وَالْحَمِيمِ فَإِذَا اسْتَغَاثُوا مِنْ حَرِّ النَّارِ جُعِلَ عَذَابُهُمُ الْحَمِيمَ الْآنِيَ الَّذِي صَارَ كَالْمُهْلِ، وَهُوَ قَوْلُهُ "وَ إِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ". (الكهف آية ۲۹) . وَقَالَ كَعْبُ الْأَحْبَارِ: "آنٍ" وَادٍ مِنْ أَوْدِيَةِ جَهَنَّمَ يَجْتَمِعُ فِيهِ صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ فَيُنْطَلَقُ بِهِمْ فِي الْأَغْلَالِ فَيُغْمَسُونَ فِي ذَلِكَ الْوَادِي حَتَّى تَنْخَلِعَ أَوْصَالُهُمْ، ثُمَّ يَخْرُجُونَ مِنْهُ وَقَدْ أَحْدَثَ اللهُ تَعَالَى لَهُمْ خَلْقًا جَدِيدًا فَيُلْقَوْنَ فِي النَّارِ وَذَلِكَ قَوْلُهُ: "يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ". تفسير البغوي ج ۷ ص ۴۵۰ سورة الرحمن في تفسير آية ۴۴.

(۳) النبا آية ۲۴، ۲۵.

(۴) وَقَوْلُهُ: {لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا} أَيْ: لَا يَجِدُونَ فِي جَهَنَّمَ بَرْدًا لِقُلُوبِهِمْ، وَلَا شَرَابًا طَيِّبًا يَتَغَذَّوْنَ بِهِ. وَلِهَذَا قَالَ: {إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا} قَالَ أَبُو الْعَالِيَةِ: اسْتَثْنَى مِنَ الْبَرْدِ الْحَمِيمَ وَمِنَ الشَّرَابِ الْغَسَّاقَ. وَكَذَا قَالَ الرَّبِيعُ بْنُ أَنَسٍ. فَأَمَّا الْحَمِيمُ: فَهُوَ الْحَارُّ الَّذِي قَدِ انْتَهَى حَرُّهُ وحموه. والغَسَّاق: هُوَ مَا اجْتَمَعَ مِنْ صَدِيدِ أَهْلِ النَّارِ وَعَرَقِهِمْ وَدُمُوعِهِمْ وَجُرُوحِهِمْ. فَهُوَ بَارِدٌ لَا يُسْتَطَاعُ مِنْ بَرْدِهِ، وَلَا يُوَاجَهُ مِنْ نَتْنِهِ. تفسير ابن كثير ج ۸ ص ۳۰۷ سورة النبا في تفسير آية ۲۴، ۲۵. ←←←←←←←

۲ . کله چې د قيامت په ورځ سَرکشه خلق جهنم ته داخل کړې شي نو دا به ورته ويلې شي :

﴿ هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ۝ وَآخَرُ مِن شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴾.(۱)

ترجمه : پس تاسو همدا د ګرمو اُوبو او وِينو زَوُو عذاب اُوڅکئ ، او ددينه علاوه ددې په شکل نور ډير قِسمه عذابونه (او د جهنم خوراکونه) دي .

د غساق په باره کې بل قول : د غساق په باره کې بل قول دا هم دی چې ددينه مراد هغه تورې بَدبويه او زهريله اُوبه دي کومې چې د جهنميانو د وِينو زَوُو او نَوُونو نه جوړې شوي وي ، او دومره زياتې به يخې وي چې د ډير يَخوالي په وجه به ددې څکل د جهنميانو د پاره لوي عذاب وي .(۲)

←←← { لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا } رُوِيَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : أَنَّ الْبَرْدَ النَّوْمُ، وَمِثْلُهُ قَالَ الْكِسَائِيُّ . وَ قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ، تَقُولُ الْعَرَبُ : مَنَعَ الْبَرْدُ الْبَرْدَ أَيْ أَذْهَبَ الْبَرْدُ النَّوْمَ. وَقَالَ الْحَسَنُ وَعَطَاءٌ: "لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا" أَيْ: رَوْحًا وَرَاحَةً . وَقَالَ مُقَاتِلٌ: "لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا" يَنْفَعُهُمْ مِنْ حَرٍّ، "وَلَا شَرَابًا" يَنْفَعُهُمْ مِنْ عَطَشٍ. { إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا } قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : "اَلْغَسَّاقُ" الزَّمْهَرِيرُ يَحْرِقُهُمْ بِبَرْدِهِ . وَقِيلَ: صَدِيدُ أَهْلِ النَّارِ . تفسير البغوي ج ٨ ص ٣١٥ . وهكذا في تفسير القرطبي ج ١٩ ص ١٨٠ .

(۱) ص آية ٥٧ ، ٥٨ .

(۲) {هَذَا} أَيْ هَذَا الْعَذَابُ. { فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ } قَالَ الْفَرَّاءُ: أَيْ هَذَا حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ فَلْيَذُوقُوهُ، وَالْحَمِيمُ: الْمَاءُ الْحَارُّ الَّذِي انْتَهَى حَرُّهُ. "وَغَسَّاقٌ" ... وَاخْتَلَفُوا فِي مَعْنَى الْغَسَّاقِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: هُوَ الزَّمْهَرِيرُ يَحْرُقُهُمْ بِبَرْدِهِ، كَمَا تَحْرُقُهُمُ النَّارُ بِحَرِّهَا. وَقَالَ مُقَاتِلٌ وَمُجَاهِدٌ: هُوَ الَّذِي انْتَهَى بَرْدُهُ. وَقِيلَ: هُوَ الْمُنْتِنُ بِلُغَةِ التُّرْكِ. وَقَالَ قَتَادَةُ: هُوَ مَا يَغْسِقُ أَيْ: مَا يَسِيلُ مِنَ الْقَيْحِ وَالصَّدِيدِ مِنْ جُلُودِ أَهْلِ النَّارِ، وَلُحُومِهِمْ، وَفُرُوجِ الزُّنَاةِ... { وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ } مِثْلِهِ أَيْ: مِثْلُ الْحَمِيمِ وَالْغَسَّاقِ. { أَزْوَاجٌ } أَيْ: أَصْنَافٌ أُخَرُ مِنَ الْعَذَابِ. تفسير البغوي ج ٧ ص ٩٨ .

{ هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ } أي هذا هو العذاب الأليم فليذوقوه ، وهو الحميم أي الماء الحار المحرق، والغساق وهو ما يسيل من صديد أهل النار قال الطبري: في الآية تقديم وتأخير ←←←←

نوټ: چې کله د غسّاق نه مونږ دا دويمه معنى واخلو نو دا به بيا د جهنميانو د پاره د څکلو مستقل قسم شي.

که د جهنميانو د غسّاق (يعنى د وِينو او زَوُو) يوه بُوقه دنيا ته راواړولې شي نو ټوله دُنيا به بَدبُويه شي

په جهنم کې چې د جهنميانو د زخمونو نه کومه وِينه، نَوُونه او پيپ خارجيږي (کوم ته چې غَسّاق وايي او دا به د جهنميانو خوراک او څکاک هم وي) دا به دومره بَدبُويه وي که چيرته د دينه د اُوبو يوې بُوقې په اندازه دُنيا ته رااوغورځولې شي نو دا ټوله دُنيا به بَدبويه شي. دا خبره په احاديثو کې هم ذکر ده.

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

لَوْ أَنَّ دَلْوًا مِنْ غَسَّاقٍ يُهْرَاقُ فِي الدُّنْيَا لَأَنْتَنَ أَهْلُ الدُّنْيَا. (١)

که چيرته د جهنميانو د وِينو او زَوُو نه يوه بُوقه دنيا ته راواړولې شي نو د ټولې دُنيا خلق به بَدبودار (سخا) شي.

جهنميان به وِينې او زَوې په ګوټ ګوټ څکي خو په آسانه به يې نشي تيرولی

الله تعالى فرمايي:

←←← أي هذا حميم وغساق فليذوقوه، والحميمُ الذين أُغلي حتى انتهى حره، والغسّاق ما يسيل من جلودهم من الصديد والدم {وَآخَرُ مِن شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ} أي وعذابٌ آخر من هذا العذاب المذكور كالزمهرير، والسموم، وأكل الزقوم له منه أنواع وأصناف. صفوة التفاسير ج ٣ ص ٥٧.

(١) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ أَهْلِ النَّارِ بعد رقم الحديث ٢٥٨٤، مسند احمد مخرجا ج ١٧ ص ٣٣١ بعد رقم الحديث ١١٢٢٩، ورقم الحديث ١١٧٨٦. البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥١٤، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٨٢(١٨)، كنز العمال رقم الحديث ٣٩٤٨٤، تفسير الطبري ج ٢٤ ص ٣١، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٤٤٠٧، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٥٨٥، تفسير القرطبي ج ١٥ ص ٢٢٢، تفسير ابن كثير ج ٥ ص ٤٠٧، و ج ٧ ص ٧٨، الزواجر ج ٢ ص ٤٢١.

﴿ وَيُسْقَىٰ مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ۝ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ ﴾.(١)

ترجمه: او په جهنمي باندې به وينې او زوې څکلې شي ، دا به يې په ګوټ ګوټ څکي، او قريبه نده چې دا په آسانه (د حلق نه) تېر کړي.

يعنی دا وينې او زوې به ورباندې په زوره څکلې شي خو په آسانه به يې نشي تيرولی؛ ځکه خوند رنګ او بوی به يې خراب وي ، او ډير زيات به ګرم وي. (٢)

د نبي عليه السلام نه ددې مذکوره آيت په تفسير کې نقل دي چې کله دا وينې او زوې جهنمي ته ورنزدې کړې شي نو دا به ددې شکل بد اوګنړي ، پس کله چې دا دده مخ ته ورنزدې کړې شي نو دده مخ به وريت شي او د سر څرمن به يې بنکته راوغورځيږي ، بيا چې کله دوی دا اوڅکي نو د ده کولمې به ټوټې ټوټې کړي تر دې چې دده په شا لار (دبره) باندې به بنکته اوغورځيږي (او ددې بيان د قرآن کريم په مختلفو آيتونو کې هم شته). (٣)

---

(١) ابراهيم آية ١٦ ، ١٧.

(٢) {وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ} أَيْ: فِي النَّارِ لَيْسَ لَهُ شَرَابٌ إِلَّا مِنْ حَمِيمٍ أَوْ غَسَّاقٍ. فَهَذَا فِي غَايَةِ الْحَرَارَةِ، وَهَذَا فِي غَايَةِ الْبَرْدِ وَالنَّتْنِ، كَمَا قَالَ: {هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ} [ص: ٥٧، ٥٨]. وَقَالَ مُجَاهِدٌ وَعِكْرِمَةُ: اَلصَّدِيدُ: مِنَ الْقَيْحِ وَالدَّمِ. وَقَالَ قَتَادَةُ: هُوَ مَا يَسِيلُ مِنْ لَحْمِهِ وَجِلْدِهِ. وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهُ: اَلصَّدِيدُ: مَا يَخْرُجُ مِنْ جَوْفِ الْكَافِرِ قَدْ خَالَطَ الْقَيْحَ وَالدَّمَ .... وَقَوْلُهُ: {يَتَجَرَّعُهُ} أَيْ: يَتَغَصَّصُهُ وَيَتَكَرَّهُهُ، أَيْ: يَشْرَبُهُ قَهْرًا وَقَسْرًا، لَا يَضَعُهُ فِي فِيهِ حَتَّى يَضْرِبَهُ الْمَلَكُ بِمِطْرَاقٍ مِنْ حَدِيدٍ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: {وَلَهُمْ مَقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ} [الحج: ٢١]. {وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ} أَيْ: يَزْدَرِدُهُ لِسُوءِ لَوْنِهِ وَطَعْمِهِ وَرِيحِهِ، وَحَرَارَتِهِ أَوْ بَرْدِهِ الَّذِي لَا يُسْتَطَاعُ. تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٤٨٥

(٣) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ: {وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ يَتَجَرَّعُهُ} قَالَ: "يُقَرَّبُ إِلَيْهِ فَيَتَكَرَّهُهُ، فَإِذَا أُدْنِيَ مِنْهُ شَوَى وَجْهَهُ، وَوَقَعَتْ فَرْوَةُ رَأْسِهِ، فَإِذَا شَرِبَهُ قَطَّعَ أَمْعَاءَهُ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ دُبُرِهِ. يَقُولُ اللهُ تَعَالَى {وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ} [محمد: ١٥]. وَيَقُولُ: {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ} [الكهف: ٢٩]. تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٤٨٥ سورة ابراهيم في تفسير آية ١٦ ، ١٧.

۳. په جهنمیانو باندې به د تېلو د خیري یا ویلې شوې تانبې په شان ګرمې اوبه هم څکلې شي

الله تعالی فرمایي: ﴿ وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا ﴾.(۱)

ترجمه: او که چیرته دوی (د سختې تندې نه) فریاد اوکړي (او اوبه اوغواړي) نو د دوی فریادرَسي به په داسې اوبو سره کولې شي چې هغه به د تېلو د خیري په شان (یا د ویلې شوې تانبې په شان) وي، چې مخونه به وریتوي، دا به ډېر بَد څکل وي، او (جهنم) ډېر بَد ځای د اَستوګنې دی.(۲)

نبي کریم صلی الله علیه وسلم د مذکوره آیت ﴿ بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ ﴾ په تفسیر کې فرمایي: كَعَكَرِ الزَّيْتِ، فَإِذَا قَرَّبَهُ إِلَى وَجْهِهِ سَقَطَتْ فَرْوَةُ وَجْهِهِ فِيهِ.

---

(۱) الکهف آیة ۲۹.

(۲) {وَإِنْ يَسْتَغِيثُوا} مِنْ شِدَّةِ الْعَطَشِ {يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ} ... كَعَكَرِ الزَّيْتِ... وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: هُوَ مَاءٌ غَلِيظٌ مِثْلُ دُرْدِيِّ الزَّيْتِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ رَحِمَهُ اللَّهُ: هُوَ الْقَيْحُ وَالدَّمُ. وَسُئِلَ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ: "الْمُهْلِ" فَدَعَا بِذَهَبٍ وَفِضَّةٍ فَأَوْقَدَ عَلَيْهِمَا النَّارَ حَتَّى ذَابَا ثُمَّ قَالَ: هَذَا أَشْبَهُ شَيْءٍ بِالْمُهْلِ. {يَشْوِي الْوُجُوهَ} يُنْضِجُ الْوُجُوهَ مِنْ حَرِّهِ. {بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ} النَّارُ {مُرْتَفَقًا} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: مَنْزِلًا وَقَالَ مُجَاهِدٌ: مُجْتَمَعًا وَقَالَ عَطَاءٌ: مَقَرًّا. وَقَالَ الْقُتَيْبِيُّ: مَجْلِسًا. وَأَصْلُ "الْمُرْتَفَقِ": الْمُتَّكَأُ. تفسير البغوي ج ۵ ص ۱۶۸. وتفسير القرطبي ج ۱۰ ص ۳۹۴.

{ بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ } قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: "الْمُهْلُ": مَاءٌ غَلِيظٌ مِثْلُ دُرْدِيِّ الزَّيْتِ. وَقَالَ مُجَاهِدٌ: هُوَ كَالدَّمِ وَالْقَيْحِ. وَقَالَ عِكْرِمَةُ: هُوَ الشَّيْءُ الَّذِي انْتَهَى حَرُّهُ: وَقَالَ آخَرُونَ: هُوَ كُلُّ شَيْءٍ أُذِيبَ. وَقَالَ قَتَادَةُ: أَذَابَ ابْنُ مَسْعُودٍ شَيْئًا مِنَ الذَّهَبِ فِي أُخْدُودٍ. فَلَمَّا انْمَاعَ وَأَزْبَدَ قَالَ: هَذَا أَشْبَهُ شَيْءٍ بِالْمُهْلِ. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: مَاءُ جَهَنَّمَ أَسْوَدُ، وَهِيَ سَوْدَاءُ وَأَهْلُهَا سُودٌ. وَهَذِهِ الْأَقْوَالُ لَيْسَ شَيْءٌ مِنْهَا يَنْفِي الْآخَرَ. فَإِنَّ الْمُهْلَ يَجْمَعُ هَذِهِ الْأَوْصَافَ الرَّذِيلَةَ كُلَّهَا. فَهُوَ أَسْوَدُ مُنْتِنٌ غَلِيظٌ حَارٌّ، وَلِهَذَا قَالَ: {يَشْوِي الْوُجُوهَ} أَيْ: مِنْ حَرِّهِ. إِذَا أَرَادَ الْكَافِرُ أَنْ يَشْرَبَهُ وَقَرَّبَه مِنْ وَجْهِهِ شَوَاهُ حَتَّى يَسْقُطَ جِلْدُ وَجْهِهِ فِيهِ. تفسير ابن كثير ج ۵ ص ۱۵۴ سورة الكهف في تفسير آية ۲۹.

دا اوبه به د زیتونو د خیري په شان وي ، (دومره به ګرمې وي) کله چې جهنمي دا خپلې خُلې ته نزدې کړي نو د ده د مخ څرمن به په دې کې را اوغورځیږي . (١)

۴ . په دُنیا کې نشه کوونکي خلقو باندې به په آخرت کې طِيْنَةُ الْخَبَال (یعنی د جهنمیانو خوَله) څکلې شي

څوک چې په دُنیا کې د نَشې واله حرام څیزونه څکي لکه شراب وغیره نو په آخرت کې به په داسې ګناهګارانو باندې د جهنمیانو د بدن خوَله څکلې شي .

د مسلم شریف حدیث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم یو کس ته اوفرمایل :

كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، إِنَّ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِيْنَةِ الْخَبَالِ .

هر نَشه آور څیز حرام دی ، بیشکه الله تعالی دا عهد کړی (یعنی په ځان یې لازمه کړې) چې څوک نَشه آور څیز څکي نو په ده باندې به (په جهنم کې) طِيْنَةُ الْخَبَال څکي .

صحابه کرامو د نبي علیه السلام نه پوښتنه اوکړه :

يَا رَسُوْلَ اللهِ ! وَمَا طِيْنَةُ الْخَبَالِ ؟

اې د الله رسوله ! طِيْنَةُ الْخَبَال څه شی دی ؟

---

(١) عَنْ أَبِي سَعِيْدٍ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قَوْلِهِ: { كَالْمُهْلِ } [الكهف: ٢٩] قَالَ : « كَعَكَرِ الزَّيْتِ ، فَإِذَا قَرَّبَهُ إِلَى وَجْهِهِ سَقَطَتْ فَرْوَةُ وَجْهِهِ فِيْهِ » . سنن الترمذي أَبْوَابُ تَفْسِيْرِ الْقُرْآنِ بَاب وَمِنْ سُوْرَةِ سَأَلَ سَائِلٌ رقم الحديث ٣٣٢٢ ، و رقم الحديث ٢٥٨١ و رقم الحديث ٢٥٨٤ أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ شَرَابِ أَهْلِ النَّارِ . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْأَهْوَالِ رقم الحديث ٨٧٨٦ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ، ووافقه الذهبي . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٦٧٢ . صحيح ابن حبان رقم الحديث ٧٤٧٣ . المعجم الاوسط رقم الحديث ٣١٣٧ ، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَال الْقِيَامَة وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْل الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٧٨(١٤) ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٤٤٠٧ ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٥٠ ، كنز العمال رقم الحديث ٣٩٥٠٠ .

پيغمبر عليه السلام ورته اوفرمايل :

« عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ » أَوْ « عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ »

دا د جهنميانو د بدن خولې دي. يا (يې دا اُوفرمايل چې) د جهنميانو د بدن نه نچوړ شوې وينې او زوې دي. (۱)

هميشه شراب څکونکی به په جهنم کې د زناکاره ښځو د شرمګاه اُوبه څکي

رسولُ اللهصلی الله عليه وسلم فرمايي :

ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَقَاطِعُ الرَّحِمِ ، وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ . وَمَنْ مَاتَ مُدْمِنَ الْخَمْرِ سَقَاهُ اللهُ مِنْ نَهْرِ الْغُوطَةِ.

درې (۳) کسان به جنت ته نه داخليږي : (اول :) هميشه شراب څکونکی ، (دويم :) صِله رَحمي کټ کوونکی ، او (دريم :) د سِحر تصديق کوونکی. او څوک چې په داسې حالت کې مړ شي چې هغه هميشه شراب څکل نو الله تعالی به (په قيامت کې) په ده باندې د "نهر غُوطه" نه اُوبه اُوڅکي.

د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوشوه : وَمَا نَهْرُ الْغُوطَةِ؟

نهر غوطه څه شی دی ؟

---

(۱) پوره حديث داسې دی : عَنْ جَابِرٍ رضي الله عنه أَنَّ رَجُلًا قَدِمَ مِنْ جَيْشَانَ، وَجَيْشَانُ مِنَ الْيَمَنِ، فَسَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَرَابٍ يَشْرَبُونَهُ بِأَرْضِهِمْ مِنَ الذُّرَةِ ، يُقَالُ لَهُ: الْمِزْرُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « أَوَ مُسْكِرٌ هُوَ ؟ » قَالَ : نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ، إِنَّ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَهْدًا لِمَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ أَنْ يَسْقِيَهُ مِنْ طِينَةِ الْخَبَالِ » قَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ ! وَمَا طِينَةُ الْخَبَالِ ؟ قَالَ: « عَرَقُ أَهْلِ النَّارِ » أَوْ « عُصَارَةُ أَهْلِ النَّارِ » . صحيح مسلم كتاب الأَشْرِبَةِ بَابُ بَيَانِ أَنَّ كُلَّ مُسْكِرٍ خَمْرٌ وَأَنَّ كُلَّ خَمْرٍ حَرَامٌ رقم الحديث ۷۲(۲۰۰۲) . سنن ابي داؤد كِتَاب الأَشْرِبَةِ بَابُ النَّهْيِ عَنِ الْمُسْكِرِ رقم الحديث ۳۶۸۰ . سنن النسائي رقم الحديث ۵۷۰۹ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۵۳۵۷ . المستدرک علی الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۷۲۳۳ ، مشكاة بَابُ بَيَانِ الْخَمْرِ وَوَعِيدِ شَارِبِهَا اَلْفَصْلُ الأَوَّلُ رقم الحديث ۳۶۳۹(۶) .

پیغمبر علیه السلام ورته اوفرمایل :

نَهْرٌ يَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِ الْمُومِسَاتِ يُؤْذِي أَهْلَ النَّارِ رِيحُ فُرُوجِهِمْ .

دا داسې یو نهر دی چې د زِناکارو ښځو د شرمګاهو نه به رااُوځي ، (دا به دومره بَدبویه وي چې) د دوی د شرمګاهو بَدبوئي به جهنمیانو ته نور ضرر (او عذاب) هم زیات کړي . (۱)

جهنمیانو ته به یوه قطره خوَړې اُوبه او یوه خوَړه نوَړی هم نشي ورکولی

په جهنمیانو باندې الله تعالی دا حرام کړي چې یوه قطره خوَږې اُوبه اُوڅکي او یا یوه صحیح خوَږه نوړی اُوخوري ، بلکه همیشه به د اُوبو په ځای د جهنم ګرمې اُوبه او د زخمونو وینې او زَوې څکي ، او د خوراک په ځای به د زقوم بَدبویه اُونه او په مری کې نختونکې اَزغي دار بُوټي خوري .

په قرآن کریم کې ذکر دي :

﴿ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا۟ عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴾ . (۲)

ترجمه : او جهنمیان به جنتیانو ته آواز اوکړي چې تاسو په مونږ باندې څه (لږې شان) اُوبه راتوی کړئ یا چې تاسو ته الله تعالی کوم خوراک درکړې دی د هغې نه (څه) مونږ ته هم راکړئ . جنتیان به ورته اووایي : بیشکه الله تعالی دا دواړه څیزونه په کافرانو باندې

---

(۱) عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ: مُدْمِنُ الْخَمْرِ وَقَاطِعُ الرَّحِمِ وَمُصَدِّقٌ بِالسِّحْرِ ، وَمَنْ مَاتَ مُدْمِنَ الْخَمْرِ سَقَاهُ اللهُ مِنْ نَهْرِ الْغُوطَةِ " قِيلَ: وَمَا نَهْرُ الْغُوطَةِ ؟ قَالَ: « نَهْرٌ يَخْرُجُ مِنْ فُرُوجِ الْمُومِسَاتِ يُؤْذِي أَهْلَ النَّارِ رِيحُ فُرُوجِهِمْ » المستدرک علی الصحیحین للحاکم كِتَابُ الْأَشْرِبَةِ رقم الحدیث ۷۲۳۴ وقال الحاکم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ " ووافقه الذهبي . مسند احمد مخرجا رقم الحدیث ۱۹۵۶۹ ، صحیح ابن حبان ذِكْرُ الْبَيَانِ بِأَنَّ اللهَ جَلَّ وَعَلَا يَسْقِي مُدْمِنَ الْخَمْرِ مِنْ نَهْرِ الْغُوطَةِ فِي النَّارِ نَعُوذُ بِاللهِ مِنْهَا رقم الحدیث ۵۳۴۶ . مجمع الزوائد كِتَابُ الْأَشْرِبَةِ بَابٌ فِي مُدْمِنِ الْخَمْرِ رقم الحدیث ۸۲۰۶ وقال الهیثمي : رَوَاهُ أَحْمَدُ، وَأَبُو يَعْلَى، وَالطَّبَرَانِيُّ، وَرِجَالُ أَحْمَدَ وَأَبِي يَعْلَى ثِقَاتٌ . کنز العمال رقم الحدیث ۴۳۸۰۶ .

(۲) الاعراف آیه ۵۰ .

حرام کړي دي.

بلکه جهنمیان به په جهنم کې د آرام و راحت هیڅ خوَند اُو نه ګوري، او نه به داسې اُوبه اُوڅکي چې تنده یې پرې ماته شي. (۱)

جهنمیانو ته به د سختې تندې او سختې اُولږې عذاب ورکولې شي

جهنمیانو ته به یو عذاب دا هم ورکولې شي چې دوی به سخت تږي او سخت اُوږي کولې شي، خو چې کله دوی ددینه فریاد اوکړي نو بیا به ورته د جهنم هغه ازغي دار او خراب خوراکونه ورکولې شي چې په مرۍ کې به نخلي، او د جهنم سختې ګرمې اُوبه او وِینې زوې به ورکولې شي.

مجرمان به په جهنم کې تږي غورځولې شي

الله تعالی فرمایي: ﴿ وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴾. (۲)

ترجمه: او مونږ به مجرمان (کافران) جهنم ته تږي اُوشړو.

جهنمیان به دومره تږي کولې شي چې د ډېرې تندې د وجې به یې څټونه کاږه او کږ شي. (۳)

یهود او نصارٰی به د تندې په حالت کې جهنم ته غورځولې شي

په بخاري شریف او مسلم شریف کې اُوږد حدیث دی، په هغې کې دا هم ذکر دي: چې الله تعالی به یهود او نصارٰی ته اوفرمایي:

---

(۱) الله تعالی فرمایي: ﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ۝ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴾. النبا آية ۲۴، ۲۵.

ترجمه: دوی به په دې جهنم کې نه خوَند د یخنۍ څکي او نه به خوَند د ښه اُوبو څکي (یعنی نه به راحت اُوګوري او نه به داسې اُوبه اُوڅکي چې تنده یې پرې ماته شي)، مګر ګرمې اُوبه او د زخمونو وِینې زوې به وي.

(۲) مریم آية ۸۶.

(۳) {وَنَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ} الْكَافِرِينَ {إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا} أَيْ مُشَاةً. وَقِيلَ: عِطَاشًا قَدْ تَقَطَّعَتْ أَعْنَاقُهُمْ مِنَ الْعَطَشِ. "وَالْوِرْدُ" جَمَاعَةٌ يَرِدُونَ الْمَاءَ وَلَا يَرِدُ أَحَدٌ الْمَاءَ إِلَّا بَعْدَ عَطَشٍ. تفسير البغوي ج ۵ ص ۲۵۵.

فَمَاذَا تَبْغُوْنَ ؟ تاسو څه غواړئ ؟

دوی به اووايي : عَطِشْنَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا .

اې زمونږ ربه ! مونږ ډير تږي شوي يو پس په مونږ باندې اُوبه اُوڅکه .

دوی ته به اِشاره اوکړې شي چې تاسو ولې دې جهنم طرف ته نه ورځئ ؟

پس دوی به د جهنم اُور ته راجمع کړې شي دا به ورته د اُوبو په شان ښکاره شي چې په يو بل به ګډې وهي (حالانکه دا به په حقيقت کې اُوبه نه وي) نو دوی ټول به په جهنم کې (د دې اُوبو د طلب پسې) اُوغورځيږي . (١)

د کافرانو د اُولږې او تندې نه فريادونه

د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله ﷺ فرمايي :

يُلْقٰى عَلٰى أَهْلِ النَّارِ الْجُوْعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيْهِ مِنَ الْعَذَابِ .

په جهنميانو باندې به داسې اُولږه مسلط کړې شي چې دا به د هغه عذاب سره برابر وي په کوم کې چې دوی د مخکې نه ګرفتار دي .

پس دوی به د ډيرې اُولږې د وجې فرياد اوکړي .

فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيْعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِيْ مِنْ جُوْعٍ .

---

(١) قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .... إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ تَتْبَعُ كُلُّ أُمَّةٍ مَا كَانَتْ تَعْبُدُ . فَلَا يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ غَيْرَ اللهِ مِنَ الْأَصْنَامِ وَالْأَنْصَابِ إِلَّا يَتَسَاقَطُوْنَ فِي النَّارِ . حَتّٰى إِذَا لَمْ يَبْقَ إِلَّا مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللهَ بَرٌّ أَوْ فَاجِرٌ . وَغُبَّرَاتُ أَهْلِ الْكِتَابِ فَيُدْعَى الْيَهُوْدُ فَيُقَالُ لَهُمْ : مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ؟ قَالُوْا : كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ ابْنَ اللهِ فَيُقَالُ لَهُمْ : كَذَبْتُمْ مَا اتَّخَذَ اللهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ . فَمَاذَا تَبْغُوْنَ ؟ فَقَالُوْا : عَطِشْنَا رَبَّنَا فَاسْقِنَا . فَيُشَارُ أَلَا تَرِدُوْنَ فَيُحْشَرُوْنَ إِلَى النَّارِ كَأَنَّهَا سَرَابٌ يَحْطِمُ بَعْضُهَا بَعْضًا فَيَتَسَاقَطُوْنَ فِي النَّارِ . ثُمَّ يُدْعَى النَّصَارٰى فَيُقَالُ لَهُمْ : مَنْ كُنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ؟ قَالُوْا : كُنَّا نَعْبُدُ الْمَسِيْحَ ابْنَ اللهِ . فَيُقَالُ لَهُمْ : كَذَبْتُمْ . مَا اتَّخَذَ اللهُ مِنْ صَاحِبَةٍ وَلَا وَلَدٍ . فَيُقَالُ لَهُمْ : مَاذَا تَبْغُوْنَ ؟ فَكَذٰلِكَ مِثْلَ الْأَوَّلِ ... صحيح البخاري كِتَابُ تَفْسِيْرِ الْقُرْآنِ بَابُ قَوْلِهِ : {إِنَّ اللهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ} [النساء : ۴٠] رقم الحديث ۴٥٨١ . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ مَعْرِفَةِ طَرِيْقِ الرُّؤْيَةِ رقم الحديث ٣٠٢ (١٨٣) .

نو د دوی فریادرَسي به په ضریع (اَزغي دار ، تریخ ، بَدبویه بُوټي) سره اوکړې شي ، چې دا ضریع به جهنمیان نه څربوي او نه به یې اولږه ختموي .

دوی به بیا فریاد اوکړي او خوراک به اوغواړي :

فَيُغَاثُوْنَ بِطَعَامٍ ذِيْ غُصَّةٍ .

پس د دوی فریادرسي به په ذا غُصّه خوراک سره اوکړې شي (یعنی داسې خوراک به ورکړې شي چې په مرۍ کې به اونخلي ، نه به بیا ښکته ځي او نه به پورته راځي) .

په دې وخت کې به دوی‌ته وریاد شي چې کله به په دُنیا کې د دوی په مرۍ کې څه څیز اونختلو نو په اوبو څکلو سره به یې ښکته کولو ، پس دوی به د اوبو د پاره فریاد اوکړي . (چې دا خوراک پرې د مَرۍ نه ښکته کړي) .

فَيُرْفَعُ إِلَيْهِمُ الْحَمِيْمُ بِكَلَالِيْبِ الْحَدِيْدِ. فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوْهِهِمْ شَوَتْ وُجُوْهَهُمْ . فَإِذَا دَخَلَتْ بُطُوْنَهُمْ قَطَّعَتْ مَا فِيْ بُطُوْنِهِمْ .

پس دوی ته به ګرمې اِیشیدلې اوبه د اوسپنو په اَنبورونو کې نیولو سره ورپورته کړې شي (یعنی فرښتو به دا د ګرمو خوټکیدلو اوبو لوخي د اوسپنې په اَنبورونو کې نیولي وي او د دوی خُلو ته به یې د څکلو د پاره ورپورته کړي) ، هر کله چې دا د ګرمو اوبو لوخي د دوی خُلو ته ورنزدې شي نو د دوی د مخونو غوښه به ورِیته کړي ، بیا کله چې دا ګرمې اوبه د دوی خیټو ته داخلې شي نو په خیټه کې دننه چې هر څه وي (لکه ګولمې وغیره) دا ټول به ټوټې ټوټې کړي .

پس څنې کافران به دې څنو نورو ته اووايي :

اُدْعُوْا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ . تاسو په جهنم باندې مقرر فرښتې رااوغواړئ .

(پس دوی به هغه رااوغواړي ، کله چې هغوی راشي نو دوی به ورته اووايي : تاسو د خپل رَب نه زمونږ د پاره دُعا اوغواړئ چې هغه د مونږ نه یوه ورځ عذاب سپَک کړي) .

هغه فرښتې به ورته اووايي : ﴿ اَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيْكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ﴾ .(۱)

---

(۱) غافر (مؤمن) آیة ۵۰ .

ترجمه: آيا تاسو ته ستاسو پيغمبران په واضحه معجزو سره نه وو راغلي؟

دوی به ورته ووايي: آو (راغلي وو).

هغوی به ورته اووايي: ﴿ فَادْعُوا وَمَا دُعَٰٓؤُا الْكٰفِرِيْنَ اِلَّا فِىْ ضَلٰلٍ ﴾. (١)

ترجمه: پس تاسو پخپله دُعا اوغواړئ (مونږ ستاسو شفاعت نه شو کولی) او (دا ياد ساتئ چې) د کافر دُعا خو د ګمراهی نه علاوه بل هيڅ شی ندی.

(يعنی د کافر دُعا نه قبليږي، ضائع ده).

نبي عليه السلام فرمايي چې بيا به کافران يو بل ته اووايي:

اُدْعُوْا مَالِكًا. تاسو د جهنم مالک (داروغه او مشر) رااوغواړئ.

کله چې هغه راشي نو دوی به ورته آواز اوکړي:

﴿ يٰمٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ﴾. (٢)

ترجمه: اې مالک (د جهنم د فرښتو سرداره)! ستا رب دې په مونږ باندې (د مرګ) فيصله اوکړي.

(يعنی مونږ له دې مرګ راولي چې د دې عذاب نه خلاص شو).

هغه به ورته (څه وخت پس) جواب ورکړي: ﴿ اِنَّكُمْ مّٰكِثُوْنَ ﴾. (٣)

ترجمه: بيشکه تاسو به هميشه دلته پراته يئ. (او په دې عذاب کې به ګرفتاريئ).

_ اعمش رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي چې ماته (د صحابه کرامو د طرفه) دا خبر راکړې شوی چې د دې کافرانو د جهنم داروغه ته درخواست او د هغه د طرفه د جواب په مينځ کې به زر (١٠٠٠) کاله وقفه وي، (يعنی د جهنم داروغه به ورته زر کاله پس جواب ورکړي) _

نبي عليه السلام فرمايي چې دا کافران به په خپل مينځ کې يو بل ته اووايي چې (د دې نورو نه خو کار او نه شو):

---

(١) غافر آية ٥٠.

(٢) الزخرف آية ٧٧.

(٣) الزخرف آية ٧٧.

أُدْعُوا رَبَّكُمْ فَلَا أَحَدَ خَيْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ.

تاسو خپل رَب را اُوبلئ؛ ځکه تاسو د پاره (په عذاب لرې کولو کې) د خپل رَب نه علاوه بل هيڅوک بهتر نشته.

نو دوی به الله تعالی ته درخواست اوکړي:

﴿ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ۞ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴾.(١)

ترجمه: اې زمونږ ربه! په مونږ باندې خپله بَدبختي غالبه شوې او مونږ (په دُنيا کې) ګمراه قوم وو، اې زمونږ ربه! مونږ ددې جهنم نه اُوباسه بيا که چيرته مونږ دوباره دغه شان کارونه (شِرک او کُفر) اوکړل نو بيشکه مونږ به بيا ظالمان يو.

الله تعالی به ورته جواب ورکړي: ﴿ اِخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴾.(٢)

ترجمه: تاسو په دې جهنم کې چَخې (ګورې) شئ (يعنې د سپو په شان ذليل شئ) او ماسره (د عذاب لرې کولو باره کې) خبرې مه کوئ.

نبي عليه السلام فرمايي:

فَعِنْدَ ذَلِكَ يَئِسُوا مِنْ كُلِّ خَيْرٍ. وَعِنْدَ ذَلِكَ يَأْخُذُونَ فِي الزَّفِيرِ وَالْحَسْرَةِ وَالْوَيْلِ.

په دې وخت کې به دا کافران د هر څيز نه محروم شي. (يعنې د دوی به يقين پيدا شي چې نه خو د مونږ نه عذاب لرې کولې شي او نه رانه سپکولې شي)، او په دې وخت کې به دوی چغې سُورې، افسونونه، او ځان ته هلاکت (خبرې) شروع کړي.(٣)

---

(١) المؤمنون آية ١٠٦، ١٠٧.

(٢) المؤمنون آية ١٠٨.

(٣) عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " يُلْقَى عَلَى أَهْلِ النَّارِ الْجُوعُ فَيَعْدِلُ مَا هُمْ فِيهِ مِنَ الْعَذَابِ. فَيَسْتَغِيثُونَ. فَيُغَاثُونَ بِطَعَامٍ مِنْ ضَرِيعٍ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ. فَيَسْتَغِيثُونَ بِالطَّعَامِ فَيُغَاثُونَ بِطَعَامٍ ذِي غُصَّةٍ. فَيَذْكُرُونَ أَنَّهُمْ كَانُوا يُجِيزُونَ الْغُصَصَ فِي الدُّنْيَا بِالشَّرَابِ فَيَسْتَغِيثُونَ بِالشَّرَابِ فَيُدْفَعُ إِلَيْهِمُ الْحَمِيمُ بِكَلَالِيبِ الْحَدِيدِ. فَإِذَا دَنَتْ مِنْ وُجُوهِهِمْ شَوَتْ وُجُوهَهُمْ. فَإِذَا دَخَلَتْ ←←←←

کافرانو ته په ميدانِ محشر کې پنځوس زره کاله خوراک او څښاک نه ورکول، او بيا پرې د جهنم ګرمې اوبه څښل

د حسن بصري رَحِمَهُ اللّٰهُ نه نقل دي:

مَا ظَنُّكَ بِقَوْمٍ قَامُوا عَلَى أَقْدَامِهِمْ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ لَمْ يَأْكُلُوا فِيهَا أَكْلَةً وَلَمْ يَشْرَبُوا فِيهَا شَرْبَةً حَتَّى انْقَطَعَتْ أَعْنَاقُهُمْ عَطَشًا وَاحْتَرَقَتْ أَجْوَافُهُمْ جُوعًا. ثُمَّ انصرفَ بِهِمْ إِلَى النَّارِ فَيُسْقَوْنَ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ قَدْ آنَ حَرُّهَا وَاشْتَدَّ نَضْجُهَا. (١)

په هغه خلقو باندې ستا څه خيال دی چې هغوی به (د قيامت په ورځ) په خپلو قدمونو باندې پنځوس زره (٥٠٠٠٠) کاله ولاړ وي، په دې دومره اوږد وخت کې به يې نه يوه

←←← بُطُونَهُمْ قَطَّعَتْ مَا فِي بُطُونِهِمْ. فَيَقُولُونَ: اُدْعُوا خَزَنَةَ جَهَنَّمَ. فَيَقُولُونَ: أَلَمْ {تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ} [غافر: ٥٠] " قَالَ: " فَيَقُولُونَ: اُدْعُوا مَالِكًا، فَيَقُولُونَ: {يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ} [الزخرف: ٧٧] "قَالَ: " فَيُجِيبُهُمْ {إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ} [الزخرف: ٧٧] _ قَالَ الْأَعْمَشُ: نُبِّئْتُ أَنَّ بَيْنَ دُعَائِهِمْ وَبَيْنَ إِجَابَةِ مَالِكٍ إِيَّاهُمْ أَلْفَ عَامٍ _ قَالَ فَيَقُولُونَ: اُدْعُوا رَبَّكُمْ فَلَا أَحَدَ خَيْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ، فَيَقُولُونَ: {رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ} [المؤمنون: ١٠٧] " قَالَ: « فَيُجِيبُهُمْ {اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ} » قَالَ: « فَعِنْدَ ذَلِكَ يَئِسُوا مِنْ كُلِّ خَيْرٍ، وَعِنْدَ ذَلِكَ يَأْخُذُونَ فِي الزَّفِيرِ وَالْحَسْرَةِ وَالْوَيْلِ ». سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ طَعَامِ أَهْلِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٨٦ مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٨٦(٢٢)، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٤٧، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٥٨٩، كنز العمال رقم الحديث ٣٩٥٢٦، احياء علوم الدين ج ۴ ص ۵۳۲، تفسير الطبري ج ١٧ ص ١٢٣.

(١) التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب الحادي والعشرون في ذكر أنواع عذاب أهل النار فيها وتفاوتهم في العذاب بحسب أعمالهم فصل فيما يتحف به أهل النار عند دخولهم إليها أجارنا الله منها ص ١٩٨. تفسير ابن رجب الحنبلي ج ٢ ص ٣٣. مجموع رسائل لابن رجب ج ۴ ص ٣٠۴. احياء علوم الدين ج ۴ ص ٥١٥.: عمدة القاري شرح صحيح البخاري لعلامة بدر الدين العينى ج ١٩ ص ٢٨٩. مجموع فتاوى ورسائل فضيلة الشيخ محمد بن صالح العثيمين ج ٢٠ ص ٣٧٣. مجالس شهر رمضان ص ١۴۴.

نورې خورلې وي او نه به يې يو غړپ اُوبه څکلې وي، تر دې چې د دوی څټونه به د ډيرې تَندې د وجې نه کټ (کاره) شي، او خېټې به يې د اُولړې د وجې نه اُوسوزي، بيا به دوی جهنم ته بوتلې شي، هلته به د ګرمې خُوټکيدلې چينې نه په دوی باندې هغه اُوبه اُوڅکلې شي چې د هغې ګرمائش به آخري حَد ته رسيدلې وي، او بنه به جُوشيدلې وي.

په جهنميانو باندې به د سختې تندې نه پس ګرمې خُوټکيدلې اُوبه څکلې شي

١. د حضرت کعب رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي چې الله تعالى به د قيامت په ورځ يو بنده ته د غضب په نظر اوګوري، او حکم به اوکړي: خُذُوْهُ. دا اُونيسئ.

نو يو لک (١٠٠٠٠٠) يا زياتې فرښتې به دا جهنمي رااُونيسي، دوی به د الله تعالى د غضب په وجه دده د تَندې او قدمونو په مينځ کې غضب جمع کړي او جهنم ته به يې راکاږي، د جهنم اُور به هم په ده باندې د الله د غضب په وجه اُويا چنده زيات په غصه وي.

فَيَسْتَغِيْثُ بِشَرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ. پس دا به د اُوبو څکلو د پاره فرياد اوکړي.

فَيُسْقَى شَرْبَةً يَسْقُطُ مِنْهَا لَحْمُهُ وَعَصَبُهُ، ثُمَّ يُرْكَسُ فِي النَّارِ.

نو په ده باندې به داسې (ګرمې) اُوبه اُوڅکلې شي چې ددې په وجه به دده د بدن غوښې او پَټې رااُوغورځيږي، بيا به دا پړمخ (اَلټه) په جهنم کې اُوغورځولې شي.

پس دده د پاره په جهنم کې هلاکت دی. (١)

---

(١) عَنْ كَعْبٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: إِنَّ اللهَ يَنْظُرُ إِلَى عَبْدِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهُوَ غَضْبَانُ، فَيَقُوْلُ: خُذُوْهُ، فَيَأْخُذُهُ مِائَةُ أَلْفِ مَلَكٍ وَيَزِيْدُوْنَ، فَيَجْمَعُوْنَ بَيْنَ نَاصِيَتِهِ وَقَدَمَيْهِ غَضَبًا لِغَضَبِ اللهِ، فَيَسْحَبُوْنَهُ عَلَى وَجْهِهِ إِلَى النَّارِ، فَالنَّارُ عَلَيْهِ أَشَدُّ غَضَبًا مِنْ غَضَبِهِ سَبْعِيْنَ ضِعْفًا، فَيَسْتَغِيْثُ بِشَرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ، فَيُسْقَى شَرْبَةً يَسْقُطُ مِنْهَا لَحْمُهُ وَعَصَبُهُ، ثُمَّ يُرْكَسُ فِي النَّارِ، فَوَيْلٌ لَهُ مِنَ النَّارِ. وَحُدِّثْتُ عَنْ بَعْضِ أَهْلِ الْمَدِيْنَةِ أَنَّهُ يَتَقَلَّبُ فِي أَيْدِيْهِمْ إِذَا أَخَذُوْهُ، فَيَقُوْلُ: أَلَا تَرْحَمُوْنِيْ؟ فَيَقُوْلُوْنَ: وَكَيْفَ نَرْحَمُكَ وَلَمْ يَرْحَمْكَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ؟ . الزهد والرقائق لابن المبارك والزهد لنعيم بن حماد بَابُ صِفَةِ النَّارِ ج ٢ ص ٨٣، التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب الحادي والعشرون في ذكر انواع عذاب أهل النار فيها وتفاوتهم في العذاب بحسب اعمالهم فصل فيما يتحف به اهل النار عند دخولهم اليها اجارنا الله منها ص ١٩٩.

۲. جهنميان چې کله د زقوم اُونه اُوخوري نو ددې پسې به هم سخت تږي شي، کله چې دوی د اُوبو د پاره فرياد اوکړي نو دوی ته به ګرمې خوټکيدلې اُوبه ورکړې شي، دوی به دومره تږي وي چې د تږې اُوبښ په شان به يې زر زر څکي. (۱)

جهنميانو د پاره د اُور خطرناک لباس

جهنميانو ته به د اُور مختلف قِسمه لباس وراَغوستلې شي:

کافرانو ته به د اُور کپړې وَراغوستلې شي

الله تعالى فرمايي: ﴿ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ ﴾. (۲)

ترجمه: پس څوک چې کافران دي نو د دوی د پاره به د اُور نه کپړې پرېکړې شي. (يعنی د اُور کپړې به ورله جوړې کړې شي، او دوی ته به وَر واغوستولې شي). (۳)

---

(۱) الله تعالى فرمايي: ﴿ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ۝ لَآكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ۝ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ۝ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ۝ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴾. الواقعة آية ٥١ تا ٥٥.

ترجمه: اې ګمراهانو دروغ ګڼرونکو! بيا به تاسو خامخا د زقوم د اُونې نه خوراک کوی، بيا به د دېنه خېټې ډکوی، بيا به (د خوراک نه پس) ددې د پاسه ګرمې خوټکيدلې اُوبه څکی، پس دوی به دا د سخت تږې اُوبښ د اُوبو څکلو په شان څکی.

(۲) الحج آية ١٩.

(۳) (قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ) أَيْ خِيطَتْ وَسُوِّيَتْ، وَشُبِّهَتِ النَّارُ بِالثِّيَابِ لِأَنَّهَا لِبَاسٌ لَهُمْ كَالثِّيَابِ. وَقَوْلُهُ: "قُطِّعَتْ" أَيْ تُقَطَّعُ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ، وَذُكِرَ بِلَفْظِ الْمَاضِي لِأَنَّ مَا كَانَ مِنْ أَخْبَارِ الْآخِرَةِ فَالْمَوْعُودُ مِنْهُ كَالْوَاقِعِ الْمُحَقَّقِ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: "وَإِذْ قَالَ اللهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ" [المائدة: ١١٦] أَيْ يَقُولُ اللهُ تَعَالَى. وَيَحْتَمِلُ أَنْ يُقَالَ قَدْ أُعِدَّتِ الْآنَ تِلْكَ الثِّيَابُ لَهُمْ لِيَلْبَسُوهَا إِذَا صَارُوا إِلَى النَّارِ. وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ رَحِمَهُ اللهُ: "مِنْ نَارٍ" مِنْ نُحَاسٍ، فَتِلْكَ الثِّيَابُ مِنْ نُحَاسٍ قَدْ أُذِيبَتْ وَهِيَ السَّرَابِيلُ الْمَذْكُورَةُ فِي "قَطِرَانٍ" [ابراهيم: ٥٠] وليس في الآنية شي إذا حمي يكون أشد حرا منه. وَقِيلَ: الْمَعْنَى أَنَّ النَّارَ قَدْ أَحَاطَتْ بِهِمْ كَإِحَاطَةِ الثِّيَابِ الْمَقْطُوعَةِ إِذَا لَبِسُوهَا عَلَيْهِمْ، فَصَارَتْ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ ثِيَابًا لِأَنَّهَا بِالْإِحَاطَةِ كَالثِّيَابِ، مِثْلُ: "وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا". تفسير القرطبي ج ١٢ ص ٢٦ سورة الحج في تفسير آية ٥٠. ←←←←

د بعضې مجرمانو قميصونه به د ګوګړو (رانځړو) وي

الله تعالى فرمايي:

﴿وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ۝ سَرَابِيلُهُمْ مِنْ قَطِرَانٍ وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ﴾. (١)

ترجمه: او ته به ګورې مجرمان په دغه ورځ (د قيامت) باندې چې په زنځيرونو کې به تړلي شوي وي، د دوى قميصونه به د ګوګړو (رانځړو) وي، او اور به د دوى مخونه پټ کړي وي.

تشريح: د مجرمانو قميصونه به ځکه د ګوګړو (رانځړو) چې دا اور ډير زر اخلي، نو دوى ته به په دې کې عذاب سخت وي؛ ځکه د دې ګرمائش به هم ډير زيات وي. (٢)

←←← {فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِنْ نَارٍ} أَيْ: فُصِّلَتْ لَهُمْ مُقَطَّعَاتٌ مِنْ نَارٍ. قَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ: مِنْ نُحَاسٍ وَهُوَ أَشَدُّ الْأَشْيَاءِ حَرَارَةً إِذَا حَمِيَ. تفسير ابن كثير ج ٥ ص ٤٠٦.

(١) ابراهيم آية ٤٩، ٥٠.

(٢) {سَرَابِيلُهُمْ} أَيْ: قُمُصُهُمْ، وَاحِدُهَا سِرْبَالٌ. {مِنْ قَطِرَانٍ} هُوَ الَّذِي تُهْنَأُ بِهِ الْإِبِلُ. وَقَرَأَ عِكْرِمَةُ وَيَعْقُوبُ "مِنْ قَطِرٍ آنٍ" عَلَى كَلِمَتَيْنِ مُنَوَّنَتَيْنِ، وَالْقِطْرُ: النُّحَاسُ وَالصُّفْرُ الْمُذَابُ. وَالْآنِ: الَّذِي انْتَهَى حَرُّهُ، قَالَ اللهُ تَعَالَى: {يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ} (الرحمن ٤٤). {وَتَغْشَى وُجُوهَهُمُ النَّارُ} أَيْ: تَعْلُو. تفسير بغوي ج ٤ ص ٣٦٣. و تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٥٢٢.

(سَرَابِيلُهُمْ) أَيْ قُمُصُهُمْ ... "مِنْ قَطِرَانٍ" يَعْنِي قَطِرَانَ الْإِبِلِ الَّذِي تُهْنَأُ بِهِ، قَالَهُ الْحَسَنُ. وَذَلِكَ أَبْلَغُ لِاشْتِعَالِ النَّارِ فِيهِمْ ... وَرُوِيَ عَنْ حَمَّادٍ أَنَّهُمْ قَالُوا: هُوَ النُّحَاسُ. وَقَرَأَ عِيسَى بْنُ عُمَرَ "قَطْرَانٍ" بِفَتْحِ الْقَافِ وَتَسْكِينِ الطَّاءِ. وَفِيهِ قِرَاءَةٌ ثَالِثَةٌ: كَسْرُ الْقَافِ وَجَزْمُ الطَّاءِ، ... وَقِرَاءَةٌ رَابِعَةٌ: "مِنْ قِطْرٍ آنٍ" رُوِيَتْ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ وَعِكْرِمَةَ وَسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ وَيَعْقُوبَ، وَالْقِطْرُ النُّحَاسُ وَالصُّفْرُ الْمُذَابُ، وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى: "آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا". وَالْآنِ: الَّذِي قَدِ انْتَهَى إِلَى حَرِّهِ، وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى: "وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ". (وَتَغْشَى) أَيْ تَضْرِبُ (وُجُوهَهُمُ النَّارُ) فَتُغَشِّيهَا. تفسير القرطبي ج ٩ ص ٣٨٥.

د جهنم د کپړو ګرمائش

يو ځل حضرت جبريل عليه السلام نبي عليه السلام ته د جهنم څه احوال بيانول ، په هغې کې يې دا هم ذکر کړل :

وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَوْ أَنَّ ثَوْبًا مِنْ ثِيَابِ النَّارِ عُلِّقَ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَمَاتَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيْعًا مِنْ حَرِّهِ . (۱)

قسَم په هغه ذات چې هغه تاسو لره بَرحق رسول راليږلي يَی که چيرته د جهنم کپړې د آسمان او زمکې په مينځ کې زوَړندې کړې شي نو ددې د ګرمائش په وجه به د زمکې ټول مخلوقات مړه شي .

د جهنم لباس به اول ابليس ته وَراغوستلې شي

رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى حُلَّةً مِنَ النَّارِ إِبْلِيْسُ .

اول هغه کس چې هغه ته به د جهنم کپړې وَراغوستلې شي هغه به اِبليس وي .

ابليس به دا کپړې په خپلو وريزو باندې کيږدي او شاته به يې د ځان پسې راکاږي ، او دده اَولاد (او تابعدار) به دده پسې شاته روان وي ، ابليس به دا آواز کوي :

وَا ثُبُوْرَاهُ . هایٔ هلاک شوم .

دده پيروکار (مُتّبِعين) به دا آواز کوي : يَا ثُبُوْرَهُمْ . هایٔ زمونږ د پاره هلاکت دی .

(۱) قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه : جَاءَ جِبْرِيْلُ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيْ حِيْنِ غَيْرِ حِيْنِهِ الَّذِيْ كَانَ يَأْتِيْهِ فِيْهِ. فَقَامَ إِلَيْهِ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ: « يَا جِبْرِيْلُ مَا لِيْ أَرَاكَ مُتَغَيِّرَ اللَّوْنِ ؟» فَقَالَ: « مَا جِئْتُكَ حَتّٰى أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِمَفَاتِيْحِ النَّارِ » فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « يَا جِبْرِيْلُ ! صِفْ لِيَ النَّارَ. وانْعَتْ لِيْ جَهَنَّمَ » فَقَالَ جِبْرِيْلُ : .... وَالَّذِيْ بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَوْ أَنَّ ثَوْبًا مِنْ ثِيَابِ النَّارِ عُلِّقَ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَمَاتَ مَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيْعًا مِنْ حَرِّهِ .... المعجم الاوسط للطبراني ج ۳ ص ۸۹ رقم الحديث ۲۵۸۳ . كنز العمال كتاب القيامة باب في أمور تقع بعد البعث النار رقم الحديث ۳۹۷۸۴ .

(دوی به مسلسل همدا چغې وهي) تر دې چې د جهنم اُور ته به وَراُورسي، هلته به ابليس بيا اووايي:

هائ زما د پاره هلاکت دی. دده مُتّبعين به هم اووايي: هائ زمونږ د پاره هلاکت دی.

پس دوی ته به (د الله ﷻ د طرفه) وويلې شي:

﴿لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا﴾.(١)

ترجمه: تاسو نن ورځ يو هلاکت (مرګ) مه غواړئ بلکه ډير هلاکتونه اُوغواړئ.

(يعنی اوس به هميشه د هلاکت چغې وهئ خو څه فائده به نه درکوي). (٢)

په مړي باندې چغې سُورې وهونکې ښځې ته به د اُور لباس او خارښ ګرته وَرواغوستلې شي

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

اَلنَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ، وَ دِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ. (٣)

---

(١) الفرقان آية ١۴.

(٢) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ﷺ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أَوَّلُ مَنْ يُكْسَى حُلَّةً مِنَ النَّارِ إِبْلِيْسُ، فَيَضَعُهَا عَلَى حَاجِبِهِ، وَيَسْحَبُهَا مِنْ خَلْفِهِ، وَذُرِّيَّتُهُ مِنْ بَعْدِهِ، وَهُوَ يُنَادِيْ: وَا ثُبُوْرَاهُ. وَيُنَادُوْنَ: يَا ثُبُوْرَهُمْ - قَالَ: عَبْدُ الصَّمَدِ: قَالَهَا مَرَّتَيْنِ - حَتَّى يَقِفُوْا عَلَى النَّارِ، فَيَقُوْلُ: يَا ثُبُوْرَهُ. وَيَقُوْلُوْنَ: يَا ثُبُوْرَهُمْ. فَيُقَالُ لَهُمْ": { لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُوْرًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُوْرًا كَثِيْرًا } [الفرقان: ١۴]. قَالَ عَفَّانُ: "وَذُرِّيَّتُهُ خَلْفَهُ، وَهُمْ يَقُوْلُوْنَ: يَا ثُبُوْرَهُمْ". مسند احمد مخرجا ج ٢٠ ص ١۴ مُسْنَدُ الْمُكْثِرِيْنَ مِنَ الصَّحَابَةِ مُسْنَدُ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ رقم الحديث ١٢٥٣٦ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٥٩٠٧ ، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ٥٩٠ ، كنزالعمال رقم الحديث ٣٠١٨ ، تفسير البغوي ج ٣ ص ۴٣٨ ، تفسير القرطبي ج ١٣ ص ٨ ، تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٧ ، البحر المحيط في التفسير ج ٨ ص ٨٨ .

(٣) صحيح مسلم كتاب الجنائز باب التشديد في النياحة رقم الحديث ٢٩(٩٣۴) . مشكاة المصابيح البكاء على الميت الفصل الأول رقم الحديث ١٧٢٧(٦) . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٢٢٩٠٣ ، صحيح ابن حبان رقم ٣١٢٣ .

کله چې په مړي باندې چغې سُورې وهونکې ښځه د خپل مرګ نه مخکې توبه اُو نه باسي نو دا به د قيامت په ورځ په داسې حالت کې راپاڅولې شي چې په دې باندې به د ګوګرو (رَنځرو) قميص وي (ددې د پاره چې اُور زر واخلي)، او د خارښ ګرته به وي. (يعنې په ټول بدن باندې به يې خارښ وي او سوَزي به).

تشريح : په مړي چغې سورې وهونکې ښځې په اندامونو باندې به خارښ ځکه لږولې شي چې دې به په دُنيا کې په چغو او سُورو سره د مړي کورواله وُ زړونه سيزل، او د ګوګرو قميص به ځکه وراغوستلې شي چې دې به د غم په وخت تورې کپړې واغوستې او په مړي باندې به يې ماتم کولو، نو الله تعالى ورته همدغه سزا هم ورکوي.

علامه ابن حجر رَحِمَهُ اللهُ ليکلي چې زمونږ ائمه وُ د همدغه شان احاديثو نه معلومه کړې چې په مړي باندې چغې سُورې وهل، مخ وهل، ګريوان شلول، ويښتان ويستل، مخ تورول، په سَر باندې خاورې شيندل، او ماتم کول دا ټول کارونه حرام دي.

(ملاعلي قاري رَحِمَهُ اللهُ په مرقاة کې ددې حديث بهترينه تشريح هم نقل کړې). (١)

---

(١) (اَلنَّائِحَةُ) أَي: اَلَّتِيْ صَنعَتُهَا النِّيَاحَةُ. (وَإِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا) أَيْ: قَبْلَ حُضُوْرِ مَوْتِهَا.... (تُقَامُ) مَجْهُوْلٌ مِنَ الْإِقَامَةِ. (يَوْمَ الْقِيَامَةِ) بَيْنَ أَهْلِ النَّارِ وَأَهْلِ الْمَوْقِفِ لِلْفَضِيْحَةِ. قَالَ الطِّيْبِيُّ: أَيْ: تُحْشَرُ. وَيُحْتَمَلُ أَنَّهَا تُقَامُ عَلَى تِلْكَ الحَالَةِ بَيْنَ أَهْلِ النَّارِ وَأَهْلِ الْوَقْفِ. جَزَاءً عَلَى قِيَامِهَا فِي الْمَنَاحَةِ. وَهُوَ الْأَمْثَلُ. (وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ) أَيْ: قَمِيْصٌ مَطْلِيٌّ. (مِنْ قَطِرَانٍ) بِفَتْحِ الْقَافِ وَكَسْرِ الطَّاءِ. طِلَاءٌ يُطْلَى بِهِ. وَقِيْلَ: دُهْنٌ يُدْهَنُ بِهِ الجَمَلُ الْأَجْرَبُ. وَمَا ضَبَطْنَاهُ هُوَ الْمَحْفُوْظُ فِي الْحَدِيْثِ. وَعَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ فِي الْآيَةِ أَيْضًا إِلَّا مَا شَذَّ. وَفِي الْقَامُوْسِ: اَلْقَطِرَانُ بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ وَكَظَرِبَانٍ: عُصَارَةُ الْأَبْهَلِ. وَأَمَّا قَوْلُ ابْنِ حَجَرٍ بِكَسْرِ الطَّاءِ وَسُكُوْنِهَا فَقَاصِرٌ مِنْ جِهَةِ الرِّوَايَةِ وَالدِّرَايَةِ. قَالَ الطِّيْبِيُّ: اَلْقَطِرَانُ مَا يَتَحَلَّبُ مِنْ شَجَرٍ يُسَمَّى الْأَبْهَلَ فَيُطْبَخُ. وَيُدْهَنُ بِهِ الْإِبِلُ الْجَرْبَاءُ. فَيَحْرِقُ الْجَرَبَ بِحَرَارَتِهِ وَحِدَّتِهِ الجِلْدَ، وَقَدْ تَبْلُغُ حَرَارَتُهُ الْجَوْفَ. (وَدِرْعٌ) عَطْفٌ عَلَى سِرْبَالٍ. قَالَ الطِّيْبِيُّ: دِرْعُ الْحَدِيْدِ يُؤَنَّثُ، وَدِرْعُ الْمَرْأَةِ قَمِيْصُهَا. اَلسِّرْبَالُ الْقَمِيْصُ مُطْلَقًا. (مِنْ جَرَبٍ) أَيْ: مِنْ أَجْلِ جَرَبٍ كَائِنٍ بِهَا. قَالَ الطِّيْبِيُّ: أَيْ يُسَلَّطُ عَلَى أَعْضَائِهَا الْجَرَبُ وَالْحِكَّةُ. بِحَيْثُ يُغَطِّيْ جِلْدَهَا تَغْطِيَةَ الدِّرْعِ. فَتُطْلَى مَوَاقِعُهُ بِالْقَطِرَانِ. لِتُدَاوَى فَيَكُوْنُ الدَّوَاءُ أَدْوَى مِنَ الدَّاءِ لِاشْتِمَالِهِ عَلَى لَذْعِ الْقَطِرَانِ. وَ إِسْرَاعِ النَّارِ فِي الْجُلُوْدِ. وَاللَّوْنِ الْوَحْشِ. قَالَ التُّوْرِبِشْتِيُّ: خُصَّتْ بِدِرْعٍ مِنَ الْجَرَبِ لِأَنَّهَا كَانَتْ تَجْرَحُ بِكَلِمَاتِهَا الْمُحْرِقَةِ قُلُوْبَ ذَوَاتِ الْمُصِيْبَاتِ، وَتَحُكُّ بِهَا بَوَاطِنَهُنَّ، فَعُوْقِبَتْ فِي ذَلِكَ الْمَعْنَى بِمَا يُمَاثِلُهُ فِي الصُّوْرَةِ. ←←←←

د اُور پَنړې

بعضې جهنمیانو ته به د اُور پَنړې اچولې شي چې ددې په وجه د دوی دِماغ هم جوش وهي.

(مخکې د مسلم شریف حدیث تیر شو) رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا مَنْ لَهُ نَعْلَانِ وَشِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ يَغْلِيْ مِنْهُمَا دِمَاغُهُ كَمَا يَغْلِي الْمِرْجَلُ . مَا يَرَى أَنَّ أَحَدًا أَشَدُّ مِنْهُ عَذَابًا وَإِنَّهُ لَأَهْوَنُهُمْ عَذَابًا . (١)

بیشکه په جهنمیانو کې به د ټولو نه سپک عذاب د هغه چا وي چې د هغه په خپو کې به دوه (٢) د اُور پَنړې وي ، د پَنړو د پاسه به د اُور دوه تَسمې وي ، ددې دواړو (د ګرمائش) په وجه به دده دِماغ داسې جوش وهي لکه څنګه چې کټوی (دیګچې) جُوش وهي ، دا کس به دا ګمان نه کوي چې ګني بل کس دده نه په سخت عذاب کې مبتلاء دی (یعنی خپل ځان به د ټولو نه په سخت عذاب کې ګرفتار ګنړي) حالانکه دا به په جهنمیانو کې د ټولو نه په سپک عذاب کې مبتلاء وي .

←←← وَخُصَّتْ أَيْضًا بِسَرَابِيْلَ مِنْ قَطِرَانٍ ؛ لِأَنَّهَا كَانَتْ تَلْبَسُ الثِّيَابَ السُّوْدَ فِي الْمَآتِمِ ، فَأَلْبَسَهَا اللهُ تَعَالَى السَّرَابِيْلَ لِتَذُوْقَ وَبَالَ أَمْرِهَا .... قَالَ ابْنُ حَجَرٍ رَحِمَهُ اللهُ : وَأَخَذَ أَئِمَّتُنَا مِنْ هٰذِهِ الْأَحَادِيْثِ تَحْرِيْمَ النَّوْحِ ، وَتَعْدِيْدَ مَحَاسِنِ الْمَيِّتِ ، بِنَحْوِ وَاكَهْفَاهُ مَعَ رَفْعِ الصَّوْتِ وَالْبُكَاءِ ، وَتَحْرِيْمِ ضَرْبِ الْخَدِّ ، وَشَقِّ الْجَيْبِ ، وَنَشْرِ الشَّعْرِ وَحَلْقِهِ وَنَتْفِهِ ، وَتَسْوِيْدِ الْوَجْهِ ، وَإِلْقَاءِ التُّرَابِ عَلَى الرَّأْسِ ، وَالدُّعَاءِ بِالْوَيْلِ وَالثُّبُوْرِ . قَالَ إِمَامُ الْحَرَمَيْنِ وَآخَرُوْنَ : وَالضَّابِطُ أَنَّهُ يَحْرُمُ كُلُّ فِعْلٍ يَتَضَمَّنُ إِظْهَارَ جَزَعٍ يُنَافِي الْإِنْقِيَادَ وَالتَّسْلِيْمَ لِقَضَاءِ اللهِ تَعَالَى . قَالُوْا : وَمِنْ ذٰلِكَ تَغْيِيْرُ الزِّيِّ ، وَلُبْسُ غَيْرِ مَا جَرَتِ الْعَادَةُ بِلُبْسِهِ ، أَيْ : وَإِنِ اعْتِيْدَ لُبْسُهُ عِنْدَ الْمُصِيْبَةِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ج ٣ ص ١٢٢٥ بَابُ الْبُكَاءِ عَلَى الْمَيِّتِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ

(١) صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ أَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا رقم الحديث ٣٦٤(٢١٣) . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٦٧(٣) .

وفي رواية : عَنْ أَبِي سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « إِنَّ أَدْنَى أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَنْتَعِلُ بِنَعْلَيْنِ مِنْ نَارٍ يَغْلِيْ دِمَاغُهُ مِنْ حَرَارَةِ نَعْلَيْهِ » . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيْمَانِ بَابُ أَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا رقم الحديث ٣٦١(٢١١) . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٣١٣٣ .

د دِین احکامات پټونکي عالِم ته به د قیامت په ورځ په خُله کې د اُور واګې وَرواچولې شي

کوم عالِم چې سره د عِلمه حق پټ کړي، یا د خلقو نه د دِین احکامات پټ کړي نو د قیامت په ورځ به ده ته په خُله کې د اُور واګې وَرواچولې شي.

د ترمذي شریف او ابوداؤد شریف حدیث دی، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُمَّ كَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ.(۱)

د چا نه چې د عِلم په باره کې څه تپوس اوکړې شي او هغه ده ته معلوم وي خو پټ یې کړي (او هغه ته یې اُونه وایي) نو د قیامت په ورځ به ده ته د اُور واګې واچولې شي.

تشریح: په دې حدیث کې د هغه عالِم د پاره سخت وعید ذکر شوی چې دده نه خلق د داسې عِلم په باره کې پوښتنه اوکړي چې د هغې تعلیم واجب او ضروري وی خو دا یې سره د عِلمه ورته اُونه ښايي نو ده ته به د قیامت په ورځ په همدغه خُله کې د اُور واګې اچولې شي

خو دا یاد ساتئ چې ددینه هغه عِلم مراد دی چې د هغې تعلیم ضروري وي، مثلا یو کافر د اسلام راوړلو اِراده لري او هغه چا عالِم ته اووایي چې " ماته د اسلام تعلیمات اُوښایه"، یا د عالِم نه څوک د مانځه د احکاماتو متعلق پوښتنه اوکړي، یا د څه حلال و حرام متعلق ورنه پوښتنه اوکړي او دې عالِم ته ددې صحیح جواب معلوم وي نو ددې جواب ورکول په دې عالِم لازمي دي، که جواب ورنکړي نو په مذکوره وعید کې راځي.

البته که دده نه څوک د مُباح یا نوافلو په باره کې پوښتنه اوکړي او دا جواب ورنکړي نو

(۱) سنن الترمذي أَبْوَابُ الْعِلْمِ بَابُ مَا جَاءَ فِي كِتْمَانِ الْعِلْمِ رقم الحديث ۲۶۴۹ وقال الترمذي: حَدِيثُ أَبِي هُرَيْرَةَ حَدِيثٌ حَسَنٌ. وقال الالباني: صحيح. سنن ابي داؤد كِتَاب الْعِلْمِ بَابُ كَرَاهِيَةِ مَنْعِ الْعِلْمِ رقم الحديث ۳۶۵۸. سنن ابن ماجة رقم الحديث ۲۶۴، ورقم ۲۶۶، المستدرک علی الصحیحین للحاکم رقم الحديث ۳۴۴ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ تَدَاوَلَهُ النَّاسُ بِأَسَانِيدَ كَثِيرَةٍ تُجْمَعُ وَيُذَاكَرُ بِهَا، وَهَذَا الْإِسْنَادُ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، ووافقه الذهبي. و رقم الحديث ۳۳۶. مشكاة المصابيح كتاب العلم الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۲۲۳(۲۶)، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۷۵۷۱.

يا په دې مذکوره وعيد کې نه راځي. (١)

د جهنميانو بستره او برَستن دواړه به د اُور وي

د جهنميانو د پاره به لاندې د غوړولو بِستره هم د اُور وي، او د پاسه چې کومه برَستن اغوندي هغه به هم د اُور وي.

الله تعالى فرمايي: ﴿ لَهُمْ مِّنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَّمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ﴾. (٢)

ترجمه: ددې مجرمانو د پاره به د جهنم بِسترې (فرشونه) وي، او د دوی د پاسه به د اُور برَستنې وي. (٣)

جهنميان به د هر طرف نه اُور راګير کړي وي

١. د جهنميانو د پاسه او بنکته به د اُور وريځې وي.

الله تعالى فرمايي:

﴿ لَهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ﴾. (٤)

ترجمه: د دوی د پاره به د دوی د پاسه د اُور وريځې (لمبې) وي، او د دوی لاندې به هم د اُور وريځې وي.

٢. او هر طرف نه به اُور راګېر کړي وي. الله ربّ العزت فرمايي:

---

(١) مظاهرحق ج ١ كتاب العلم.

(٢) الاعراف آية ٤١.

(٣) {لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ} أَيْ: فِرَاشٌ، {وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ} أَيْ: لُحُفٌ، وَهِيَ جَمْعُ غَاشِيَةٍ، يَعْنِي مَا غَشَاهُمْ وَغَطَّاهُمْ. يُرِيدُ إِحَاطَةَ النَّارِ بِهِمْ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ، كَمَا قَالَ اللهُ. "لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ" (الزمر، ١٦). تفسير البغوي ج ٣ ص ٢٢٩.

"المهاد" الْفِرَاشُ. وَ "غواشٍ" جَمْعُ غَاشِيَةٍ، أَيْ نِيرَانٌ تَغْشَاهُمْ. تفسير القرطبي ج ٧ ص ٢٠٧.

(٤) الزمر آية ١٦.

﴿ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ۝ يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴾.(١)

ترجمه : او بیشکه جهنم به خامخا کافرانو لره راگیرونکې وي ، په کومه ورځ به چې دوی لره عذاب د دوی د پاسه نه ، او د دوی د لاندې خپو طرف نه پټ کړي (یعنی د هر طرف نه به یې عذاب راگېر کړي) ، او الله تعالی به ورته اوفرمايل : تاسو اوڅکئ مزه د هغه اعمالو کوم چې تاسو (په دُنیا کې) کول.

د جهنميانو هر څه به د اور وي

١ . حسن بصري رَحِمَهُ اللَّهُ به چې کله د جهنميانو تذکره کوله نو دا به یې فرمایل :

قد حذیت لَهُمْ نِعَالٌ مِن نَارٍ ، وسرابيلُ مِن قطرانٍ ، و طَعَامُهُمْ مِنْ نَارٍ ، وشرابُهُم مِن نَارٍ وفرش مِن نَارٍ ، ولُحُف مِن نَارٍ ، ومساكنُ مِن نَارٍ ، في هَزِ دارٍ وأسوأ عذابٍ في الْأَجْسَادِ أَكْلًا أَكْلًا ، وَصَهْرًا صَهْرًا ، وَحُطْمًا حُطْمًا .(٢)

د دوی څپلې به د اور وي ، قمیصونه به یې د گوگړو وي ، خوراک به یې د اور وي ، څکاک به یې د اور وي ، بسترې به یې د اور وي ، څادرونه به یې د اور وي ، د اوسیدو ځای به یې د اور وي ، په بَدترین کور کې به وي ، په ډیر تور (خطرناک) عذاب کې به مبتلاء وي چې د دوی جِسم به بار بار خُوري ، ویلې کوي به یې ، او ماتوي به یې .

٢ . وهب بن مُنَبِّه رَحِمَهُ اللَّهُ فرمایي :

إِنَّ أَهْلَ النَّارِ الَّذِينَ هُمْ أَهْلُهَا ، فَهُمْ فِي النَّارِ لَا يَهْدَؤُونَ وَلَا يَنَامُونَ وَلَا يَمُوتُونَ ، يَمْشُونَ

---

(١) العنکبوت آية ٥٤ ، ٥٥ .

(٢) عن الحسن ، أنه كان إذا ذكر أهل النار قال في وصفهم : قد حذيت لهم نعال من نار ... التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي ١٦٣ الباب التاسع عشر في ذكر كسوة أهل النار ولباسهم فيها فصل تفسير قوله تعالى : " لهم من جهنم مهاد ومن فوقهم غواش " . تفسير ابن رجب الحنبلي (روائع التفسير) ج ١ ص ٢٨١ سورة الاعراف في تفسير آية ٤١ .

عَلَى النَّارِ، وَيَجْلِسُوْنَ عَلَى النَّارِ، وَيَشْرَبُوْنَ مِنْ صَدِيْدِ أَهْلِ النَّارِ وَيَأْكُلُوْنَ مِنْ زَقُّوْمِ النَّارِ، لُحُفُهُمْ نَارٌ، وَفُرُشُهُمْ نَارٌ، وَقُمُصُهُمْ نَارٌ وَقَطِرَانٌ، {وَتَغْشَى وُجُوْهَهُمُ النَّارُ} [إبراهيم: ٥٠] " قَالَ: وَجُمِعَ أَهْلُ النَّارِ فِيْ سَلَاسِلَ بِأَيْدِي الْخَزَنَةِ أَطْرَافُهَا، يَجْذِبُوْنَهُمْ مُقْبِلِيْنَ وَمُدْبِرِيْنَ، فَيَسِيْلُ صَدِيْدُهُمْ إِلَى حُفَرٍ فِي النَّارِ، فَذَلِكَ شَرَابُهُمْ.

بېشکه کوم جهنميان چې به هميشه په جهنم کې وي دوی به په اُور کې وي، نه به سکون مُومي، نه به اُوده کيدې شي، او نه به وريانديې مرګ راځي، د دوی تلل به په اُور وي، کيناستل به يې په اُور وي، د جهنميانو د زخمونو وِينې او زَوې به څکي، د جهنم زقوم اُونه به خوري، بِسترې او څادرونه به يې د اُور وي، قميصونه به يې د اُور او ګوګړو وي، اُور به د دوی مخونه پټ کړي وي. او جهنميان به په زنځيرونو کې جمع کړې شي، فرښتو به دا زنځيرونه په لاسونو کې نيولي وي، مخکې او شاته به يې راکاږي، د دوی د زخمونو نه به وِينې او زَوې د جهنم په کندو کې بهيږي او همدا به د دوی څکاک هم وي.

وهب بن مُنَبِّه رَحِمَهُ اللهُ ددې خبرې کولو نه پس په ژړا شو، دومره يې اُوژړل چې آخر بې هوشه شو او راأوغورځيد. (١)

---

(١) عَنْ وَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ رَحِمَهُ اللهُ، قَالَ: "إِنَّ أَهْلَ النَّارِ الَّذِيْنَ هُمْ أَهْلُهَا .... قَالَ: ثُمَّ بَكَى وَهْبُ بْنُ مُنَبِّهٍ حَتَّى سَقَطَ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ. قَالَ: وَغَلَبَ بَكْرَ بْنَ خُنَيْسٍ الْبُكَاءُ حَتَّى قَامَ، وَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَكَلَّمَ وَبَكَى مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ بُكَاءً شَدِيْدًا. صفة النار لابن ابي الدنيا أَلْوَانُ الْعَذَابِ ج١ ص ٨٧ رقم ١٢٣. التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي ص ١٦٢ الباب التاسع عشر. في ذكر كسوة أهل النار ولباسهم فيها فصل تفسير قوله تعالى: "لهم من جهنم مهاد ومن فوقهم غواش"

د جهنميانو چغې او سُورې

جهنميان به په جهنم کې د خَر په شان چغې سُورې وهي.

١. الله تعالى فرمايي: ﴿ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴾.(١)

ترجمه: ددې کافرانو د پاره به په دې جهنم کې تېزې چغې (او سورې) وي، او دوی به په دې کې هيڅ نه اَوري.

٢. بل ځای الله رب العزّت فرمايي:

﴿ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴾.(٢)

ترجمه: پس کوم خلق چې بَدبخت دي نو دوی به په جهنم کې وي، د دوی د پاره به په دې جهنم کې تېزې چغې او کمزورې چغې وي.

د زَفير او شهيق تشريح: د حضرت عبدالله بن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا نه نقل دي چې "زَفِيرٌ" تېز آواز ته وايي، او "شَهِيقٌ" کمزوري آواز ته وايي.

د امام ضحاک رَحِمَهُ اللهُ او مقاتل رَحِمَهُ اللهُ نه نقل دي چې د خَر اول آواز ته زفير وايي (کوم چې تېز وي)، او آخري آواز ته شهيق وايي (کوم چې کمزورې وي).

ابو العالية رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې زفير هغه آواز ته وايي چې په مَری کې وي، او شهيق هغه آواز ته وايي چې په سِينه کې وي.(٣)

---

(١) الانبياء آية ١٠٠.

(٢) هود آية ١٠٦.

(٣) {لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ} صَوْت شَدِيد {وَشَهِيق} صوت ضعيف. تفسير الجلالين ص ٣٠٠ سورة هود آية ١٠٦.

قَوْلُهُ: {فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: اَلزَّفِيرُ: الصَّوْتُ الشَّدِيدُ، وَالشَّهِيقُ الصَّوْتُ الضَّعِيفُ. وَقَالَ الضَّحَّاكُ رَحِمَهُ اللهُ وَمُقَاتِلٌ رَحِمَهُ اللهُ: اَلزَّفِيرُ أَوَّلُ نَهِيقِ الحِمَارِ، وَالشَّهِيقُ آخِرُهُ إِذَا رَدَّدَهُ فِي جَوْفِهِ. وَقَالَ أَبُو العَالِيَةِ رَحِمَهُ اللهُ: اَلزَّفِيرُ فِي الحَلْقِ وَالشَّهِيقُ فِي الصَّدْرِ. تفسير البغوي ج ٣ ص ٢٠٠.

(په دې کې څه نور اقوال هم شته) . (١)

بهر حال ، جهنميان به په جهنم کې د سخت عذاب په وجه په تېز آواز او کمزورې آواز دواړو سره چغې سورې وهي .

٣ . بل ځای الله جلّ جلاله فرمايي : ﴿ وَهُمْ يَصْطَرِخُوْنَ فِيْهَا ﴾ . (٢)

ترجمه : او دا کافران به په دې جهنم کې چغې وهي .

د جهنميانو ژړا

جهنميان به د سخت عذاب په وجه دومره اوژاړي چې په آخر کې به يې د سترګو نه د اوښکو په ځای وينې روانې شي

جهنميان به د سخت عذاب په وجه دومره اوژاړي چې په آخر کې به يې په سترګو کې اوښکې ختمې شي او د سترګو نه به يې د اوښکو په ځای وينې روانې شي ، دا اوښکې او وينې به دومره زياتې وي چې که په دې کې کِشتۍ پريخودلې نو هم په کې تللې به شي .

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

يَاأَيُّهَا النَّاسُ اِبْكُوْا ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيْعُوْا فَتَبَاكَوْا ، فَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ يَبْكُوْنَ فِي النَّارِ حَتَّى تَسِيْلَ

---

(١) (لَهُمْ فِيْهَا زَفِيْرٌ وَّشَهِيْقٌ) قَالَ أَبُو الْعَالِيَةِ : اَلزَّفِيْرُ مِنَ الصَّدْرِ ، وَالشَّهِيْقُ مِنَ الْحَلْقِ . وَعَنْهُ أَيْضًا ضِدُّ ذٰلِكَ. وَقَالَ الزَّجَّاجُ : اَلزَّفِيْرُ مِنْ شِدَّةِ الْأَنِيْنِ، وَالشَّهِيْقُ مِنَ الْأَنِيْنِ الْمُرْتَفِعِ جِدًّا . قَالَ : وَزَعَمَ أَهْلُ اللُّغَةِ مِنَ الْكُوْفِيِّيْنَ وَالْبَصْرِيِّيْنَ أَنَّ الزَّفِيْرَ بِمَنْزِلَةِ اِبْتِدَاءِ صَوْتِ الْحَمِيْرِ فِي النَّهِيْقِ، وَالشَّهِيْقَ بِمَنْزِلَةِ آخِرِ صَوْتِ الْحِمَارِ فِي النَّهِيْقِ . وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَكْسَهُ . قَالَ : اَلزَّفِيْرُ الصَّوْتُ الشَّدِيْدُ، وَالشَّهِيْقُ الصَّوْتُ الضَّعِيْفُ. وَقَالَ الضَّحَّاكُ وَمُقَاتِلٌ : اَلزَّفِيْرُ مِثْلُ أَوَّلِ نَهِيْقِ الْحِمَارِ، وَالشَّهِيْقُ مِثْلُ آخِرِهِ حِيْنَ فَرَغَ مِنْ صَوْتِهِ . وَقِيْلَ: اَلزَّفِيْرُ إِخْرَاجُ النَّفَسِ وَهُوَ أَنْ يَمْتَلِئَ الْجَوْفُ غَمًّا فَيَخْرُجُ بِالنَّفَسِ ، وَالشَّهِيْقُ رَدُّ النَّفَسِ . وَقِيْلَ : اَلزَّفِيْرُ تَرْدِيْدُ النَّفَسِ مِنْ شِدَّةِ الْحُزْنِ مَأْخُوْذٌ مِنَ الزَّفْرِ وَهُوَ الْحَمْلُ عَلَى الظَّهْرِ لِشِدَّتِهِ، وَالشَّهِيْقُ النَّفَسُ الطَّوِيْلُ الْمُمْتَدُّ. مَأْخُوْذٌ مِنْ قَوْلِهِمْ: جَبَلٌ شَاهِقٌ . أَيْ طَوِيْلٌ . وَالزَّفِيْرُ وَالشَّهِيْقُ مِنْ أَصْوَاتِ الْمَحْزُوْنِيْنَ . تفسير القرطبي ج ٩ ص ٩٨ .

(٢) فاطر آية ٣٧ .

دُمُوْعُهُمْ فِيْ وُجُوْهِهِمْ كَأَنَّهَا جَدَاوِلُ حَتَّى تَنْقَطِعَ الدُّمُوْعُ . فَتَسِيْلُ الدِّمَاءُ . فَتَقَرَّحُ الْعُيُوْنُ. فَلَوْ أَنَّ سُفُنًا أُزْجِيَتْ فِيْهَا لَجَرَتْ . (١)

اې خلقو ! تاسو (د الله ﷻ د يَرې نه ، يا د الله ﷻ په شوق کې) أوژاړئ ، که د حقيقي ژړا طاقت مو نه وي نو بيا په تکلف سره أوژاړئ (يعنى د الله تعالى د عذاب تصوّر کولو سره د ژړا صورت اِختيار کړئ) ځکه جهنميان به په جهنم کې دومره أوژاړي چې أوښکې به يې په مخونو باندې داسې روانې وي ګويا چې دا بهيدونکې نالې دي ، تر دې چې أوښکې به يې (په سترګو کې) ختمې شي ، بيا به يې د سترګو نه (د أوښکو په ځاى) وِينې بهيږي ، پس سترګې به يې زخمي شي ، (د دوى د سترګو نه به دومره أوښکې او وِينې لاړې شي چې) که چيرته کشتۍ په دې أوښکو او وِينو کې پريخودلې شي نو روانې به شي . (٢)

(همداسې مضمون په نورو احاديثو کې هم ذکر شوى) . (٣)

---

(١) شرح السنة للبغوي كِتَابُ الْفِتَنِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا نَعُوذُ بِاللهِ مِنْهَا ج ١٥ ص ٢٥٣ . الزهد والرقائق لابن المبارک والزهد لنعيم بن حماد ج ٢ ص ٨٥ . الرقة والبكاء لابن ابي الدنيا ج ١ ص ٦١ رقم الحديث ٣٥ . تفسير البغوي ج ٢ ص ٨٠ سورة التوبة في تفسير آية ٨٢ . تفسير القرطبي ج ٨ ص ٢١٧ ، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٨٥(٢١) . الترغيب والترهيب لقوام السنة رقم الحديث ٥٢٧ . تفسير ابن كثير ج ٢ ص ١٩١ سورة التوبة في تفسير آية ٨٢ . الدر المنثور ج ٢ ص ٢٥٧ . مجمع الزوائد باب بكاء اهل النار رقم الحديث ١٨٦٠٣ ، الزواجر ج ٢ ص ٣٢٣ .

(٢) (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اِبْكُوْا) أَيِ ابْكُوْا خَوْفًا عَلَى ذُنُوْبِكُمْ. أَوْ شَوْقًا إِلَى رَبِّكُمْ. كَمَا أَخْبَرَ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَنْ حَالَةِ أَنْبِيَائِهِ وَأَصْفِيَائِهِ: { إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَبُكِيًّا } [مريم: ٥٨] وَقَدْ سَجَدَ بَعْضُ السَّلَفِ فِيْ هَذِهِ الْآيَةِ فَقَالَ: هَذِهِ السَّجْدَةُ فَأَيْنَ الْبُكَاءُ؟ (فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِيْعُوْا) أَيْ لَمْ تَقْدِرُوْا عَلَى الْبُكَاءِ الْحَقِيْقِيِّ فَإِنَّهُ لَيْسَ بِالْأَمْرِ الْإِخْتِيَارِيِّ (فَتَبَاكَوْا) وَالْمَعْنَى تَحْمِلُوْا أَنْفُسَكُمْ بِالتَّكَلُّفِ عَلَى الْبُكَاءِ. وَفِيْهِ إِيْمَاءٌ إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى: { فَلْيَضْحَكُوْا قَلِيْلًا وَلْيَبْكُوْا كَثِيْرًا } [التوبة : ٨٢] (فَإِنَّ أَهْلَ النَّارِ) أَيْ مِنَ الْكُفَّارِ وَيُحْتَمَلُ أَنْ يَعُمَّ الْفُجَّارَ .... مرقاة المفاتيح ج ٩ ص ٣٦٢١ في تشريح حديث ٥٦٨٥ .

(٣) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسٍ ﷺ ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ : « إِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَبْكُوْنَ حَتَّى لَوْ أُجْرِيَتِ السُّفُنُ فِيْ دُمُوْعِهِمْ لَجَرَتْ، وَإِنَّهُمْ لَيَبْكُوْنَ الدَّمَ يَعْنِيْ مَكَانَ ←←←←←←←

د ډيرې ژړا په وجه به د جهنميانو آواز کيني

يو ورځ صالح مُرّي رَحمَهُ اللهُ خلقو ته وعظ کولو او په جهنم کې يې د ظالمانو د پاره مقرر شوې سزاګانې ذکر کولې ، نو دا يې هم اوفرمايل :

لَقَدْ بَلَغَنِي أَنَّهُمْ يَصْرُخُونَ فِي النَّارِ حَتَّى تَنْقَطِعَ أَصْوَاتُهُمْ فَلَا يَبْقَى مِنْهَا إِلَّا كَهَيْئَةِ الْأَنِينِ مِنَ الْمُدْنِفِ . (١)

په تحقيق سره ماته دا خبره رارسيدلې ده چې جهنميان به په جهنم کې چغې سُورې وهې تر دې چې د دوی آوازونه به کيني ، په دوی کې به نور د ژړا طاقت نه وي صرف د خُلې نه به يې د قريبُ الموت کس په شان د ژړا کمزورې آواز راأوځي .

جهنميان به په تنګ ځای کې اچولې شي

څوک چې د آخرت نه مُنکر وي نو دوی به د جهنم په تَنګ او تياره ځای کې اچولې شي ، او ګېرچاپېره به ورنه اُور وي .

١ . الله تعالى فرمايي : ﴿وَإِذَآ أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا ۝ لَا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا﴾ . (٢)

←←← الدَّمْعِ» المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْأَهْوَالِ ج ۴ ص ۶۴۸ رقم الحديث ۸۷۹۱ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ" . ووافقه الذهبي. التفسير المظهري ج ۴ ص ۲۷۴ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۶۵۱۸ .

وفي رواية : عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ : إِنَّ أَهْلَ النَّارِ لَيَبْكُونَ فِي النَّارِ حَتَّى لَوْ أُجْرِيَتِ السُّفُنُ فِي دُمُوعِهِمْ لَجَرَتْ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَيَبْكُونَ الدَّمَ بَعْدَ الدُّمُوعِ وَبِمِثْلِ مَا هُمْ فِيهِ . مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ ذِكْرِ النَّارِ مَا ذُكِرَ فِيمَا أُعِدَّ لِأَهْلِ النَّارِ وَهَوْلِهِ ج ۷ ص ۵۰ رقم الحديث ۳۴۱۳۱ ، حلية الاولياء ج ۱ ص ۲۶۱ ، كنز العمال رقم الحديث ۳۹۵۲۸ .

(۱) حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ج ٦ ص ١٦٥ صَالِحُ بْنُ بَشِيرٍ الْمُرِّيُّ . التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب الثاني والعشرون في ذكر بكاء أهل النار وزفيرهم وشهيقهم وصراخهم ودعائهم الذي لا يستجاب بهم ص ۲۰۲ .

(۲) الفرقان آية ۱۳ ، ۱۴ .

ترجمه : او هر کله چې دوی د جهنم په تَنګ ځای کې اُوغورځولې شي چې لاسونه به يې د څټونو سره په زنځيرونو باندې ترلې شوي وي نو هلته به دوی د مرګ دُعاګانې غواړي (يعنى دا به وايي چې "وای هلاک شو" نو دوی ته به وويلې شي :) تاسو نن ورځ يو هلاکت (مرګ) مه غواړئ بلکه ډير هلاکتونه اُوغواړئ (يعنى اوس هميشه د هلاکت چغې وهئ) . (١)

٢. د نبي عليه السلام نه د مذکوره آيت متعلق پوښتنه اوشوه ، نو دوی ورته اوفرمايل :

وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ إِنَّهُمْ لَيُسْتَكْرَهُوْنَ فِي النَّارِ كَمَا يُسْتَكْرَهُ الْوَتِدُ فِي الْحَائِطِ .

قسَم په هغه ذات چې د هغه په قبضهٔ قدرت کې زما ساه ده يقينًا جهنميان به د اُور په ډې تَنګ ځای کې دومره په زُور ورننويستلې شي لکه ميخ چې په ديوال کې په زُور وَرتِک وهلې شي . (٢)

٣. حضرت عبد الله بن مسعود ﷺ فرمايي :

إِنَّ جَهَنَّمَ لَتُضَيَّقُ عَلَى الْكَافِرِ كَتَضْيِيْقِ الزُّجِّ عَلَى الرُّمْحِ . (٣)

بيشکه جهنم به په کافر باندې داسې راتنګولې شي لکه د نېزې د بيخ اُوسپنه چې په نېزه

---

(١) {وَإِذَا أُلْقُوْا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : تَضِيْقُ عَلَيْهِمْ كَمَا يَضِيْقُ الزُّجُّ فِي الرُّمْحِ . {مُقَرَّنِيْنَ} مُصَفَّدِيْنَ قَدْ قُرِنَتْ أَيْدِيْهِمْ إِلَى أَعْنَاقِهِمْ فِي الْأَغْلَالِ . وَقِيْلَ: مُقَرَّنِيْنَ مَعَ الشَّيَاطِيْنِ فِي السَّلَاسِلِ. {دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُوْرًا} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : وَيْلًا. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: هَلَاكًا . تفسير البغوي ج ٦ ص ٧٥ . وهكذا في تفسير القرطبي ج ١٣ ص ٨ . / اَلزُّجُّ: حديدة في أسفل الرمح.

{دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُوْرًا} أَيْ: بِالْوَيْلِ وَالْحَسْرَةِ وَالْخَيْبَةِ . تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٧ .

(٢) عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِيْ أُسَيْدٍ ـ يَرْفَعُ الْحَدِيْثَ إِلَى رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ـ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللهِ {وَإِذَا أُلْقُوْا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُقَرَّنِيْنَ} قَالَ : "وَالَّذِيْ نَفْسِيْ بِيَدِهٖ إِنَّهُمْ لَيُسْتَكْرَهُوْنَ فِي النَّارِ كَمَا يُسْتَكْرَهُ الْوَتِدُ فِي الْحَائِطِ" . تفسير ابن كثير ج ٦ ص ٩٧ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٦ ص ٢٤٠ ، تفسير ابي السعود ج ٦ ص ٢٠٦ ، التفسير المظهري ج ٧ ص ١٤ .

(٣) تفسير القرطبي ج ١٣ ص ٨ . الدر المنثور في التفسير بالمأثور ج ٦ ص ٢٤٠ . التفسير المظهري ج ٧ ص ١٤ .

باندې راتنګولې شي.

کافران به د اور په تابوتونو کې بند وي

۱. حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ د قرآن کریم دا آیت اولوست:

﴿ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴾.(۱)

ترجمه: ددې کافرانو د پاره به په دې جهنم کې تېزې چغې (او سورې) وي، او دوی به په دې کې هیڅ نه آوري.

بیا ابن مسعود ﷺ اوفرمایل:

إِذَا أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَنْ يُخَلَّدُ فِيهَا جُعِلُوا فِي تَوَابِيتَ مِنْ نَارٍ، ثُمَّ جُعِلَتْ تِلْكَ التَّوَابِيتُ فِي تَوَابِيتَ أُخْرَى، ثُمَّ جُعِلَتِ التَّوَابِيتُ فِي تَوَابِيتَ أُخْرَى، فِيهَا مَسَامِيرُ مِنْ نَارٍ، فَلَا يَرَى أَحَدٌ مِنْهُمْ أَنَّ فِي النَّارِ أَحَدًا يُعَذَّبُ غَيْرَهُ.

کله چې په جهنم کې هغه خلق اوغورځولې شي کوم چې به په دې کې همیشه وي (یعنی کافران) نو دوی به د اور په تابوتونو کې بند کړې شي، بیا به دا تابوتونه په نورو تابوتونو کې بند کړې شي، بیا به هغه تابوتونه په نورو تابوتونو کې بند کړې شي، په دې باندې به د اور میخونه وي، په دوی کې به هیڅوک هم دا ګمان نه کوي چې ګنې په جهنم کې بل چاته هم عذاب ورکولې شي (ځکه دوی به په تابوتونو کې دیر بَند پراته وي).

بیا ابن مسعود ﷺ (ددې د تائید د پاره) دا آیت تلاوت کړو:

﴿ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴾.(۲)

---

(۱) الانبياء آية ۱۰۰.

(۲) عَنْ يُونُسَ بْنِ خَبَّابٍ، قَالَ: قَرَأَ ابْنُ مَسْعُودٍ ﷺ هٰذِهِ الْآيَةَ: { لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ } [الانبياء: ۱۰۰] قَالَ: "إِذَا أُلْقِيَ فِي النَّارِ مَنْ يُخَلَّدُ فِيهَا جُعِلُوا فِي تَوَابِيتَ مِنْ نَارٍ، ثُمَّ جُعِلَتْ تِلْكَ التَّوَابِيتُ فِي تَوَابِيتَ أُخْرَى، ثُمَّ جُعِلَتِ التَّوَابِيتُ فِي تَوَابِيتَ أُخْرَى، فِيهَا مَسَامِيرُ مِنْ نَارٍ، فَلَا يَرَى أَحَدٌ مِنْهُمْ أَنَّ فِي النَّارِ أَحَدًا يُعَذَّبُ غَيْرَهُ. ثُمَّ قَرَأَ: { لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ } [الانبياء: ۱۰۰]". ←←←←←←

۲. سُوید بن غَفَله رَحِمَهُ اللهُ فرمايي:

إِذَا أَرَادَ اللهُ أَنْ يَنْسَى أَهْلُ النَّارِ جُعِلَ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ تَابُوتٌ مِنْ نَارٍ عَلَى قَدْرِهِ، ثُمَّ أُقْفِلَ عَلَيْهِ بِأَقْفَالٍ مِنْ نَارٍ فَلَا يَضْرِبُ مِنْهُ عِرْقٌ إِلَّا وَفِيهِ مِسْمَارٌ مِنْ نَارٍ. ثُمَّ جُعِلَ ذَلِكَ التَّابُوتُ فِي تَابُوتٍ آخَرَ مِنْ نَارٍ. ثُمَّ أُقْفِلَ عَلَيْهِ بِأَقْفَالٍ مِنْ نَارٍ. ثُمَّ يُضْرَمُ بَيْنَهُمَا نَارٌ. فَلَا يَرَى أَحَدٌ مِنْهُمْ أَنَّ فِي النَّارِ أَحَدًا غَيْرَهُ.

کله چې الله تعالی د جهنميانو هميشه په جهنم کې د پرېخودو اراده اوکړي نو په دوی کې به د هر انسان د پاره دده د قد موافق د أور يو تابوت مقرر کړي (او په هغې کې به يې واچوي)، بيا به دې تابوت ته د أور قلفونه (تالې) وَر واچولې شي، د انسان په هر رګ باندې به د أور ميخونه ټک وهلې شي، بيا به دا تابوت د أور په يو بل تابوت کې واچولې شي، ديته به هم د أور قلفونه (تالې) وَر واچولې شي، بيا به ددې تابوتونو په مينځ کې أور بَل کړې شي، په دې جهنميانو کې به هيڅوک هم دا ګمان نه کوي چې ګنې په جهنم کې دده نه علاوه بل څوک هم شته. (ځکه دوی به د أور په تابوتونو کې بَند وي، د بل چا آواز به نه آوري).

ددې په باره کې الله تعالی هم فرمايي:

﴿ لَهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ﴾.(۱)

ترجمه: د دوی د پاره به د دوی د پاسه د أور وريځې (لمبې) وي، او د دوی لاندې به هم د أور وريځې وي.

او ددې په باره کې الله تعالی دا هم فرمايي:

←←← تفسير الطبري ج۱٦ ص۴۱۲ سورة الانبياء في تفسير آية ۱۰۰. تفسير مجاهد ص۴۷۵، تفسير البغوي ج ۳ ص۳۱۸، تفسير القرطبي ج۱۱ ص۳۴۵، البحر المحيط في التفسير ج۷ ص۴٦۹، تفسير ابن كثير ج۵ ص ۳۷۷ سورة الانبياء آية ۱۰۰،، التفسير الطبري ج٦ ص ۲۳۹، صفوة التفاسير ج۲ ص۲۵۲. المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۹۰۸۷، البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۵۹۷، مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۱۱۷۹.

(۱) الزمر آية ۱٦.

﴿ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴾.

ترجمه: ددې مجرمانو د پاره به د جهنم بِستره (فرشونه) وي، او د دوی د پاسه به د اُور پرَستنې وي، او مونږ ظالمانو ته همدغه شان سزا ورکوو. (١)

د جهنم دروازې به په کافرانو باندې رابندولې شي او په ستنو پورې به کلک تړلې شي

١. الله تعالى فرمايي:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۝ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴾.(٢)

ترجمه: او کومو خلقو چې زمونږ د آیتونو نه انکار اوکړو نو دوی خاوندان د چَپ لاس دي (یعنی سپیره دي)، په دوی باندې به اُور بند کړې شوې وي.

(یعنی د جهنم دروازې به په دوی باندې بندې وي).

٢. بل ځای الله جل جلاله فرمايي: ﴿ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ۝ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴾.(٣)

ترجمه: بیشکه دا اُور به په دوی باندې (د هر طرف نه) بند کړې شي، جهنمیان به په اُوږدو اُږدو ستنو کې تړل شوي وي. (۴)

(١) عَنْ سُوَيْدِ بْنِ غَفَلَةَ قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللهُ أَنْ يَنْسَى أَهْلُ النَّارِ جُعِلَ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ تَابُوتٌ مِنْ نَارٍ عَلَى قَدْرِهِ، ثُمَّ أُقْفِلَ عَلَيْهِ بِأَقْفَالٍ مِنْ نَارٍ فَلَا يُضْرَبُ مِنْهُ عِرْقٌ إِلَّا وَفِيهِ مِسْمَارٌ مِنْ نَارٍ. ثُمَّ جُعِلَ ذَلِكَ التَّابُوتُ فِي تَابُوتٍ آخَرَ مِنْ نَارٍ، ثُمَّ أُقْفِلَ عَلَيْهِ بِأَقْفَالٍ مِنْ نَارٍ، ثُمَّ يُضْرَمُ بَيْنَهُمَا نَارٌ، فَلَا يَرَى أَحَدٌ مِنْهُمْ أَنَّ فِي النَّارِ أَحَدًا غَيْرَهُ. فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: { لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ } [الزمر: ١٦] ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: { لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ } [الاعراف: ٤١]" . مصنف ابن ابی شیبة ج٧ ص ٢١٠ رقم ٣٥٤١۴ . حلية الاولياء ج۴ ص١٧٦ . البعث والنشور للبيهقي رقم ٥٣٩ ، صفة الصفوة رقم ٣٧٨ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم ٥٦١٥ .

(٢) البلد آية ١٩ ، ٢٠ .

(٣) الهمزه آية ٨ ، ٩ .

(۴) { إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ } أي إن جهنم مطبقة مغلقة عليهم. لا يدخل إليهم روح ولا ريحان ←←←

وجه : د جهنم دروازې به په دوی باندې ځکه بندولې شي چې د جهنم ګرمائش ختم نشي . دغه وجه ده چې کله کافران جهنم ته راوستې شي نو د مخکې نه به دَروازې بندې وي چې کله دوی رااُورسي نو په همدې وخت کې به ورته کلاوُ کړې شي ددې د پاره چې ګرمائش يې کم نشي . الله تعالى فرمايي :

﴿ وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا ﴾.(١)

ترجمه : او کافران به جهنم ته ډَلې ډَلې روان کړې شي تر دې چې کله دوی جهنم ته راشي نو ددې دَروازې به ورته (په همدغه وخت کې) کلاوُ کړې شي . (٢)

امام مُقاتل رَحِمَهُ اللهُ فرمايي :

أُطْبِقَتِ الْأَبْوَابُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ سُدَّتْ بِأَوْتَادٍ مِنْ حَدِيدٍ مِنْ نَارٍ حَتَّى يَرْجِعَ عَلَيْهِمْ غَمُّهَا وَحَرُّهَا . فَلَا يُفْتَحُ عَلَيْهِمْ بَابٌ وَلَا يَدْخُلُ عَلَيْهِمْ رَوْحٌ . (٣)

←←← {فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ} أي وهم موثوقون في سلاسل وأغلال، تشدُّ بها أيديهم وأرجلهم، بعد إطباق أبواب جهنم عليهم، فقد يئسوا من الخروج بإطباق الأبواب عليهم، وتمدد العمد إيذانًا بالخلود إلى غير نهاية. صفوة التفاسير ج ٣ ص ٥٧٧ .

وَقَوْلُهُ: {إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ} أَيْ: مُطْبَقَةٌ ...عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ} قَالَ : " مُطْبَقَةٌ "....عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : {فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ} يَعْنِي:الْأَبْوَابُ هِيَ الْمَمْدُودَةُ . وَقَالَ قَتَادَةُ فِي قِرَاءَةِ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه : إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ بِعَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ . وَقَالَ الْعَوْفِيُّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ : أَدْخَلَهُمْ فِي عَمَدٍ فَمُدَّتْ عَلَيْهِمْ بِعِمَادٍ ، وَفِي أَعْنَاقِهِمُ السَّلَاسِلُ فَسُدَّتْ بِهَا الْأَبْوَابُ . وَقَالَ قَتَادَةُ : كُنَّا نُحَدِّثُ أَنَّهُمْ يُعَذَّبُونَ بِعَمَدٍ فِي النَّارِ . وَاخْتَارَهُ ابْنُ جَرِيرٍ . وَقَالَ أَبُو صَالِحٍ : {فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ} يَعْنِي الْقُيُودَ الطِّوَالَ. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٤٨٢ . تفسير البغوي ج ٨ ص ٥٣١ سورة الهمزه آية ٨ ، ٩ .

(١) الزمر آية ٧١ .

(٢) {حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا} أي حتى إذا وصلوا إليها فتحت أبواب جهنم فجأة لتستقبلهم . صفوة التفاسير ج ٣ ص ٨١ سورة الزمر .

(٣) تفسير البغوي ج ٨ ص ٥٣١ سورة الهمزه .

د جهنم دروازې به په دوی باندې رابندې شي يا به د اُوسپنې او اُور په ميخونو باندې کلکې کړې شي تر دې چې په دوی باندې به ددې غم او ګرمائش راشي، نه به دوی ته دا دَروازې کلاؤلې شي، او نه به دوی ته هوا ورځي.

همداسې مضمون په نورو احاديثو کې هم ذکر شوی. (١)

د الله تعالی عذاب او تړل ډير سخت دي

١. په قرآن کريم کې ذکر دي:

﴿ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ۝ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ ﴾. (٢)

ترجمه: پس په دغه ورځ به هيڅوک د الله تعالی د عذاب په شان (سخت) عذاب ورنکړي، او هيڅوک به د الله تعالی د تړلو په شان (په زَنځيرونو) تړل اونکړي.

يعنی د الله تعالی عذاب او تړل ډير سخت دي. (٣)

٢. بل ځای الله ربّ العزت فرمايي: ﴿ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴾. (٤)

ترجمه: بيشکه ستا د رَب نيول ډير سخت دي.

يعنی چې کله الله تعالی ظالمان او د اسلام دُشمنان اُونيسي نو بيا ورته سخته سزا

( ) وَفِي حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ثُمَّ إِنَّ اللهَ يَبْعَثُ إِلَيْهِمْ مَلَائِكَةً بِأَطْبَاقٍ مِنْ نَارٍ، وَمَسَامِيرَ مِنْ نَارٍ وَعَمَدٍ مِنْ نَارٍ، فَتُطْبِقُ عَلَيْهِمْ بِتِلْكَ الْأَطْبَاقِ، وَتَشُدُّ عَلَيْهِمْ بِتِلْكَ الْمَسَامِيرِ وَتُمَدُّ بِتِلْكَ الْعَمَدِ، فَلَا يَبْقَى فِيهَا خَلَلٌ يَدْخُلُ فِيهِ رَوْحٌ، وَلَا يَخْرُجُ مِنْهُ غَمٌّ، وَيَنْسَاهُمُ الرَّحْمَنُ عَلَى عَرْشِهِ، وَيَتَشَاغَلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ بِنَعِيمِهِمْ، وَلَا يَسْتَغِيثُونَ بَعْدَهَا أَبَدًا، وَيَنْقَطِعُ الْكَلَامُ، فَيَكُونُ كَلَامُهُمْ زَفِيرًا وَشَهِيقًا، فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ. فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ. تفسير القرطبي ج ٢٠ ص ١٨٥ سورة الهمزه .

( ) الفجر آية ٢٥، ٢٦.

(٣) {فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ} أَيْ: لَيْسَ أَحَدٌ أَشَدَّ عَذَابًا مِنْ تَعْذِيبِ اللهِ مَنْ عَصَاهُ. {وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ} أَيْ: وَلَيْسَ أَحَدٌ أَشَدَّ قَبْضًا وَوَثْقًا مِنَ الزَّبَانِيَةِ لِمَنْ كَفَرَ بِرَبِّهِمْ، عَزَّ وَجَلَّ. هَذَا فِي حَقِّ الْمُجْرِمِينَ مِنَ الْخَلَائِقِ وَالظَّالِمِينَ. تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٤٠٠ . تفسير القرطبي ج ٢٠ ص ٥٦ سورة الفجر .

(٤) البروج آية ١٢ .

ورکوي، او سخت اِنتقام ورنه اخلي . (١)

٣ . بل ځای الله ﷻ فرمايي : ﴿ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴾ . (٢)

ترجمه : بيشکه د الله تعالى نيول دَردناک (او) ډير سخت دي . (٣)

د جهنميانو بَدبُوئي

١ . د مسلمانانو بادشاه " منصور " امام اَوزاعي رَحِمَهُ اللهُ لره رااُوغوښت ، (کله چې امام اَوزاعي رَحِمَهُ اللهُ راغی نو بادشاه ورته ووېل) چې څه نصيحتونه راته اوکړه ، نو امام اوزاعي رَحِمَهُ اللهُ ورته ډير نصيحتونه اوکړل او د الله تعالى د عذاب نه يې اُوېرول ، په هغې کې يو نصيحت دا هم وُ چې :

نبي عليه السلام حضرت جبريل عليه السلام ته اوفرمايل چې ماته د جهنم څه حالات بيان کړه ، نو هغه ورته د جهنم څه حالات بيان کړل ، حضرت جبريل عليه السلام دا هم اوفرمايل :

---

(١) { إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ } قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : إِنَّ أَخْذَهُ بِالْعَذَابِ إِذَا أَخَذَ الظَّلَمَةَ لَشَدِيدٌ . تفسير البغوي ج ٨ ص ٣٨٨ .

{ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ } أَيْ: إِنَّ بَطْشَهُ وَانْتِقَامَهُ مِنْ أَعْدَائِهِ الَّذِينَ كَذَّبُوا رُسُلَهُ وَخَالَفُوا أَمْرَهُ. { لَشَدِيدٌ } عَظِيمٌ قَوِيٌّ ؛ فَإِنَّهُ تَعَالَى ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ. الَّذِي مَا شَاءَ كَانَ كَمَا يَشَاءُ فِي مِثْلِ لَمْحِ الْبَصَرِ. أَوْ هُوَ أَقْرَبُ . تفسير ابن كثير ج ٨ ص ٣٧٢ .

(٢) هود آية ١٠٢ .

(٣) { إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ } يَقُولُ: إِنَّ أَخْذَ رَبِّكُمْ بِالْعِقَابِ مَنْ أَخَذَهُ أَلِيمٌ. يَقُولُ: مُوجِعٌ { شَدِيدٌ } الْإِيجَاعِ. وَهَذَا أَمْرٌ مِنَ اللهِ. تَحْذِيرٌ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ أَنْ يَسْلُكُوا فِي مَعْصِيَتِهِ طَرِيقَ مَنْ قَبْلَهُمْ مِنَ الْأُمَمِ الْفَاجِرَةِ . فَيَحِلُّ بِهِمْ مَا حَلَّ بِهِمْ مِنَ الْمَثُلَاتِ. تفسير الطبري ج ١٢ ص ٥٧١ سورة هود آية ١٠٢ .

(إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ) أَيْ عُقُوبَتَهُ لِأَهْلِ الشِّرْكِ مُوجِعَةٌ غَلِيظَةٌ . وَفِي صَحِيحِ مُسْلِمٍ وَالتِّرْمِذِيِّ حَدِيثُ أَبِي مُوسَى أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " إِنَّ اللهَ تَعَالَى يُمْلِي لِلظَّالِمِ حَتَّى إِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ" ثُمَّ قَرَأَ - وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى " الآية. تفسير القرطبي ج ٩ ص ٩٦ ، وهكذا في تفسير ابن كثير ج ٤ ص ٣٢٩ .

وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا أُدْخِلَ النَّارَ ثُمَّ أُخْرِجَ مِنْهَا لَمَاتَ أَهْلُ الْأَرْضِ مِنْ نَتَنِ رِيْحِهِ وَتَشْوِيْهِ خَلْقِهِ وَعِظَمِهِ.

که چیرته یو کس جهنم ته داخل کړې شي بیا د هغې نه راأوویستلې شي (او دُنیا ته رابنکاره کړې شي) نو د هغه د بَدبُويَی، بَدصورتی، او غټ والي په وجه به د زمکې ټول مخلوقات مره شي.

دې آوریدو سره نبي علیه السلام په ژړا شو، او حضرت جبریل علیه السلام هم په ژړا شو.....(۱)

۲. همداسې خبره د عبدالله بن عَمرو ﷺ نه هم نقل ده، هغه فرمایي:

لَوْ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ النَّارِ أُخْرِجَ إِلَى الدُّنْيَا لَمَاتَ أَهْلُ الدُّنْيَا مِنْ وَحْشَةِ مَنْظَرِهِ، وَمِنْ رِيْحِهِ.

که چیرته یو جهنمي دُنیا ته راأوویستلې شي نو د ټولې دُنیا مخلوقات به د ده د بَدشکلی او بَدبُويَی په وجه مره شي.

دې خبرې کولو نه پس عبدالله بن عَمرو ﷺ دیر زیات أوژړل. (۲)

(۱) ... بَلَغَنِي يَا أَمِيْرَ الْمُؤْمِنِيْنَ " أَنَّ جِبْرِيْلَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: .... وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا أُدْخِلَ النَّارَ ثُمَّ أُخْرِجَ مِنْهَا لَمَاتَ أَهْلُ الْأَرْضِ مِنْ نَتَنِ رِيْحِهِ وَتَشْوِيْهِ خَلْقِهِ وَعِظَمِهِ. فَبَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَبَكَى جِبْرِيْلُ لِبُكَائِهِ. فَقَالَ: بَكَى يَا مُحَمَّدُ ا وَقَدْ غَفَرَ اللهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ. قَالَ: أَفَلَا أَكُوْنُ عَبْدًا شَكُوْرًا؟ وَلِمَ بَكَيْتَ يَا جِبْرِيْلُ وَأَنْتَ الرُّوْحُ الْأَمِيْنُ، أَمِيْنُ اللهِ عَلَى وَحْيِهِ؟" فَقَالَ: إِنِّيْ أَخَافُ أَنْ أُبْتَلَى بِمِثْلِ مَا ابْتُلِيَ بِهِ هَارُوْتُ، وَمَارُوْتُ. فَهُوَ الَّذِيْ مَنَعَنِيْ مِنَ اتِّكَالِي عَلَى مَنْزِلَتِيْ عِنْدَ رَبِّيْ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَكُوْنُ قَدْ أَمِنْتُ مَكْرَهُ. فَلَمْ يَزَالَا يَبْكِيَانِ حَتَّى نُوْدِيَ مِنَ السَّمَاءِ: أَنْ يَا جِبْرِيْلُ وَيَا مُحَمَّدُ، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَمَّنَكُمَا أَنْ تَعْصِيَاهُ فَيُعَذِّبَكُمَا". شعب الايمان ج ۹ ص ۵۰۸ قِيَامُ الْأَوْزَاعِيِّ مَعَ الْمَنْصُوْرِ وَعِظَتُهُ إِيَّاهُ. حلية الاولياء ج ٦ ص ۱۳۸.

(۲) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو ﷺ قَالَ: لَوْ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ النَّارِ أُخْرِجَ إِلَى الدُّنْيَا لَمَاتَ أَهْلُ الدُّنْيَا مِنْ وَحْشَةِ مَنْظَرِهِ، وَمِنْ رِيْحِهِ. قَالَ: ثُمَّ بَكَى عَبْدُ اللهِ بُكَاءً شَدِيْدًا. الرقة والبكاء لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۹۸ رقم ۱۰۴ مَنْ وَعَظَ وَبَكَى. الترغيب والترهيب للمنذري فصل في عظم أهل النار وقبحهم فيها رقم الحديث ۵۵۹۱. التخويف من النار لابن رجب الحنبلي ص ۱۱۷ الباب العشرون في ذكر عظم خلق أهل النار فيها وقبح صورهم وهيئاتهم فصل في نتن ريح أهل النار.

د څلور قسمه جهنميانو د عذاب نه به نور جهنميان هم تنګ وي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې څلور قِسمه جهنميان داسې دي چې په دوی باندې کوم عذاب وي دوی به ددې په وجه نورو جهنميانو ته د يو تکليف د پاسه نور تکليف رسوي، دا څلور کسان به د جهنم د ګرمو اُوبو او اُور په مينځ کې منډې وهي، هلاکت او مرګ به غواړي، بعضې جهنميان به نورو ته اووايي:

مَا بَالُ هٰؤُلَاءِ قَدْ آذَوْنَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى.

په دې خلقو باندې څه شوي؟ دوی خو مونږ ته د خپل تکليف د پاسه نور تکليف راا‌ورسول.

په دې (څلورو) کې به يو هغه کس وي چې د هغه نه به د سکروټو تابوت راتاؤ شوې وي. دويم به هغه کس وي چې خپلې کولمې به راکاږي، دريم به هغه کس وي چې د خُلې نه به يې زوې او وِينې بهيږي، او څلورم به هغه کس وي چې خپله غوښه به خوري.

د تابوت واله ته به وويلې شي:

مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى؟

د الله د رحمت نه لرې ددې کس څه حال دی چې ده مونږ د خپل تکليف د پاسه په بل تکليف کې واچولو؟ (يعنی ستا څه جُرم دی چې ستا په وجه مونږ نور هم په مصيبت کې آخته شو؟)

هغه به ورته اووايي: إِنَّ الْأَبْعَدَ مَاتَ وَفِيْ عُنُقِهٖ أَمْوَالُ النَّاسِ لَمْ يَجِدْ لَهَا قَضَاءً.

بيشکه دا بَدنصيبه (د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) په داسې حالت کې مړ شوی چې ده په غاړه باندې د خلقو مالونه وو او هغه يې نه وو پوره کړي.

بيا چې کوم کس کولمې راکاږي هغه ته به وويلې شي:

مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلٰى مَا بِنَا مِنَ الْأَذٰى؟

په دې مَحرومُ القِسمة (د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) باندې څه شوي چې ده په مونږ باندې خپل مصيبت نور هم زيات کړو؟

هغه به ووايي: إِنَّ الأَبْعَدَ كَانَ لَا يُبَالِي أَيْنَ أَصَابَ الْبَوْلُ مِنْهُ، ثُمَّ لَا يَغْسِلُهُ.

بيشکه دې بَدنصيبه به ددې هيڅ پرواه نه کوله چې تشې مِتيازې دده د بدن په کوم ځای لږېدلې ؟ بيا به دده دا نه وينځلې.

بيا چې د چا د خُلې نه زوې او وينې بهيږي هغه ته به هم دا وويلې شي :

مَا بَالُ الأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الأَذَى ؟

ددې اَبعد (يعنی د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) څه حال دی چې په مونږ باندې کوم تکليفونه دی او د دهغې د پاسه نور تکليف هم مونږ ته رااورسول ؟

هغه به ووايي :

إِنَّ الأَبْعَدَ كَانَ يَنْظُرُ إِلَى كُلِّ كَلِمَةٍ قَذِعَةٍ خَبِيثَةٍ، يَسْتَلِذُّهَا كَمَا يَسْتَلِذُّ الرَّفَثَ.

بيشکه دې بَدقِسمته به چې کله بې کاره ، خبيثه خبره اُوليده نو د هغې نه به يې داسې خوَند اخيستو لکه د بَدکارۍ نه چې خوَند اخلي.

بيا چې کوم کس خپله غوښه خوري هغه ته به وويلې شي :

مَا بَالُ الأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الأَذَى؟

ددې اَبعد (د الله ﷻ د رحمت نه لرې کس) څه حال دی چې دی مونږ ته د خپل تکليف د پاسه نور تکليف هم رااورسول ؟

هغه به اووايي : إِنَّ الأَبْعَدَ كَانَ يَأْكُلُ لُحُومَ النَّاسِ بِالْغِيبَةِ، وَيَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ.

دې بَدقِسمته به (د غيبت کولو په وجه) د خلقو غوښې خوړې او چُغل خوري به يې کوله.(١)

---

(١) عَنْ شُفَيِّ بْنِ مَاتِعٍ الأَصْبَحِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "أَرْبَعَةٌ يُؤْذُونَ أَهْلَ النَّارِ عَلَى مَا بِهِمْ مِنَ الأَذَى، يَسْعَوْنَ بَيْنَ الْحَمِيمِ وَالْجَحِيمِ، يَدْعُونَ بِالْوَيْلِ وَالثُّبُورِ، يَقُولُ أَهْلُ النَّارِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: مَا بَالُ هَؤُلَاءِ قَدْ آذَوْنَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الأَذَى؟" قَالَ: «فَرَجُلٌ مُغْلَقٌ عَلَيْهِ تَابُوتٌ مِنْ جَمْرٍ، وَرَجُلٌ يَجُرُّ أَمْعَاءَهُ، وَرَجُلٌ يَسِيلُ فُوهُ قَيْحًا وَدَمًا، وَرَجُلٌ يَأْكُلُ لَحْمَهُ» . قَالَ: "يُقَالُ لِصَاحِبِ التَّابُوتِ: مَا بَالُ الأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الأَذَى؟" قَالَ: "فَيَقُولُ: إِنَّ الأَبْعَدَ مَاتَ وَفِي عُنُقِهِ أَمْوَالُ النَّاسِ، لَمْ يَجِدْ لَهَا قَضَاءً". ←←←←

په جهنم کې کولمې راوتل او د ځان پسې راښکل

کوم عالِم يا مُبلّغ چې نورو خلقو ته نصيحت کوي خو پخپله پرې عمل نه کوي ، يا نور خلق د بَدو کارونو نه منع کوي خو پخپله يې کوي نو دده د پاره د قيامت په ورځ په جهنم کې سخته سزا ذکر شوی .

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

يُجَاءُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ. فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُهُ فِي النَّارِ . فَيَدُورُ كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ بِرَحَاهُ.

د قيامت په ورځ به يو کس راوستې شي او جهنم ته به اُوغورځولې شي ، دده ګولمې به په اُور کې بهر رااُووځي ، دا به په جهنم کې دومره په تېزۍ باندې تاوېږي لکه څرنګې چې خَر د ژرَندې د کاڼړي نه ګېرچاپېره (د ګرځولو د پاره) تاوېږي .

نور جهنميان به ده ته راجمع شي او ورته اُو به وايي :

أَيْ فُلَانُ مَا شَأْنُكَ ؟ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُنَا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ ؟

←←← قَالَ: "وَيُقَالُ لِلَّذِي يَجُرُّ أَمْعَاءَهُ: مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الْأَذَى؟" قَالَ: "فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ لَا يُبَالِي أَيْنَ أَصَابَ الْبَوْلُ مِنْهُ. ثُمَّ لَا يَغْسِلُهُ. ثُمَّ يُقَالُ لِلَّذِي يَسِيلُ فُوهُ قَيْحًا وَدَمًا : مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الْأَذَى؟" قَالَ: "فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ يَنْظُرُ إِلَى كُلِّ كَلِمَةٍ قَذِعَةٍ خَبِيثَةٍ. يَسْتَلِذُّهَا كَمَا يَسْتَلِذُّ الرَّفَثَ. ثُمَّ يُقَالُ لِلَّذِي يَأْكُلُ لَحْمَهُ: مَا بَالُ الْأَبْعَدِ قَدْ آذَانَا عَلَى مَا بِنَا مِنَ الْأَذَى؟ فَيَقُولُ: إِنَّ الْأَبْعَدَ كَانَ يَأْكُلُ لُحُومَ النَّاسِ بِالْغَيْبِ، وَيَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ . صفة النار لابن ابي الدنيا ج١ ص ١٤٢ رقم الحديث ٢٢٩ بُكَاءُ أَهْلِ النَّارِ . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٧٢٢٦ ، حلية الاولياء وطبقات الاصفياء ج٥ ص ١٦٧ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ١٠٣٢ باب الاستنزاه من البول والاحتراز منه لما فيه من العذاب ، وقال الهيثمي : رواه الطبراني في الكبير و رجاله موثقون ، كنز العمال رقم الحديث ٤٣٩٧٩ ، الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ٢٠٨ الكبيرة الحادية والسبعون عدم التنزّه من البول في البدن او الثوب ، و ج ٢ ص ١٢ الغيبة والسكوت عليها ، الكبائر للذهبي ج١ ص ١٤١ الكبيرة السادسة والثلاثون عدم التنزّه من البول وهو شعار للنصارى ، الصمت لابن ابي الدنيا رقم الحديث ١٨٦ و رقم الحديث ٢٢٣ ، ذم الغيبة والنميمة لابن ابي الدنيا رقم الحديث ٤٩ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٢٦٤ الترهيب من اصابة البول الثوب وعدم الاستبراء منه ، و رقم الحديث ٢٧٨٩ ، و رقم الحديث ٤٢٩٣ .

اې فلانکیه ! دا ستا څه حالت دی ؟ آیا تا به مونږ ته د ښه کارونو حکم نه کولو او د بدو کارونو نه به دې نه منع کولو ؟

دا به ورته او وایي: كُنْتُ آمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَا آتِيْهِ ، وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيْهِ .

(آو) ، ما به تاسو ته د ښه کارونو حکم کولو خو پخپله مې نه کول ، او د بدو کارونو نه به مې منع کولې خو پخپله مې بد کارونه کول (نو ځکه په دې عذاب کې ګرفتاریم) . (١)

د جهنمیانو جسمونه به د عذاب د پاره غټولې شي

د کافرانو او نورو ګناهګارانو جسمونه به په جهنم کې غټولې شي ؛ ددې د پاره چې د دوی په عذاب کې نور زیاتوالې هم راشي او درد زیات محسوس کړي . (٢)

بیا په احادیثو کې د جهنمیانو د مختلفو اندامونو مختلف قسمه غټوالې ذکر شوی ، مثلا په بعضې احادیثو کې د یو اندام یو شان غټوالې ذکر شوی او په بعضو نورو احادیثو کې د همدې اندام زیات غټوالې ذکر شوی ؛ دا ځکه چې د هر جهنمي بدن به د خپلو ګناهونو په مقدار غټولې شي . (ددې متعلق درته یو څو احادیث ذکر کوم :)

د کافر د غاښونو او څرمن غټوالې

د مسلم شریف حدیث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

---

(١) .... يُجَاءُ بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ ، فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُهُ فِي النَّارِ ، فَيَدُوْرُ كَمَا يَدُوْرُ الْحِمَارُ بِرَحَاهُ . فَيَجْتَمِعُ أَهْلُ النَّارِ عَلَيْهِ فَيَقُوْلُوْنَ: أَيْ فُلَانُ مَا شَأْنُكَ ؟ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُنَا بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ ؟ قَالَ : كُنْتُ آمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَا آتِيْهِ ، وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيْهِ . صحيح البخاري كِتَابُ بَدْءِ الْخَلْقِ بَابُ صِفَةِ النَّارِ ، وَأَنَّهَا مَخْلُوْقَةٌ رقم الحديث ٣٢٦٧ ، ورقم الحديث ٧٠٩٨ كِتَابُ الْفِتَنِ بَابُ الْفِتْنَةِ الَّتِي تَمُوْجُ كَمَوْجِ الْبَحْرِ صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ بَابُ عُقُوْبَةِ مَنْ يَأْمُرُ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَا يَفْعَلُهُ ، وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَيَفْعَلُهُ رقم الحديث ٥١(٢٩٨٩) . مشكاة المصابيح باب الامر بالمعروف الفصل الاول رقم الحديث ٥١٣٩(٣) ، كنز العمال رقم الحديث ١٣٧٦٧ .

(٢) قَالَ الْقَاضِيْ رَحِمَهُ اللهُ : يُزَادُ فِيْ مِقْدَارِ أَعْضَاءِ الْكَافِرِ زِيَادَةً فِيْ تَعْذِيْبِهِ بِسَبَبِ زِيَادَةِ الْمُمَاسَّةِ لِلنَّارِ . مرقاة المفاتيح بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا ج ٩ ص ٣٦١٦ في تشريح حديث ٥٦٧٢ .

ضِرْسُ الْكَافِرِ أَوْ نَابُ الْكَافِرِ مِثْلُ أُحُدٍ، وَغِلَظُ جِلْدِهِ مَسِيرَةُ ثَلَاثٍ.

د کافر غاښ يا داړې به (په جهنم کې) د اُحدغر په اندازه غټې وي، او دده څرمن به د درې (٣) ورځو مسافت په اندازه غټه وي.(١)

په يو حديث کې ددې سره څه نوره اضافه هم شته:

د کافر د مټ، ورنون، او د ناستې ځای غټوالې

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

ضِرْسُ الْكَافِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِثْلُ أُحُدٍ، وَعَرْضُ جِلْدِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، وَعَضُدُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ، وَفَخِذُهُ مِثْلُ وَرِقَانَ، وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ مَا بَيْنِي وَبَيْنَ الرَّبَذَةِ.(٢)

د قيامت په ورځ به د کافر غاښ د اُحدغر په اندازه غټ وي، د څرمنې پلنوالې (او غټ والې) به يې اويا (٧٠) ګزه وي، مټ به يې د بيضاء غر په اندازه غټ وي، ورنون به يې د ورقان غر په اندازه غټ وي، او د ناستې ځای به يې دومره غټ وي لکه ددې ځای نه تر د

(١) صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ٤٤(٢٨٥١). سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي عِظَمِ أَهْلِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٧٩. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٧٢(٨). صحيح ابن حبان رقم الحديث ٧٤٨٧.

(٢) المستدرك على الصحيحين للحاكم ج ٤ ص ٦٣٧ رقم الحديث ٨٧٥٩ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ بِهَذِهِ السِّيَاقَةِ، إِنَّمَا اتَّفَقَا عَلَى ذِكْرِ ضِرْسِ الْكَافِرِ فَقَطْ. وقال الذهبي: صحيح. مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ٥٦٧٤(٢). سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي عِظَمِ أَهْلِ النَّارِ رقم الحديث ٢٥٧٨ وقال الالباني: حسن. مجمع الزوائد كِتَابُ صِفَةِ النَّارِ بَابُ عِظَمِ خَلْقِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ رقم الحديث ١٨٦٠٧.

وفي رواية: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: « إِنَّ ضِرْسَ الْكَافِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِثْلُ أُحُدٍ، وَرَأْسُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ، وَفَخِذُهُ مِثْلُ وَرِقَانَ، وَغِلَظُ جِلْدِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا، وَإِنَّ مَجْلِسَهُ فِي النَّارِ كَمَا بَيْنَ الْمَدِينَةِ وَالرَّبَذَةِ » قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: « وَكَانَ يُقَالُ بَطْنُهُ مِثْلُ بَطْنِ إِضَمٍ ». المستدرك على الصحيحين للحاكم ج ٤ ص ٦٣٨ رقم الحديث ٨٧٦١ وقال الحاكم: هَذَا إِسْنَادٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخْرِجَاهُ لِتَوْقِيفِهِ عَلَى أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

زَيده مقام پورې.

په يو حديث کې د کافر د څرمنې پلنوالې دوه څلويښت (۴۲) ګزه هم راغلی. (۱)

د کافر د اوږو د مينځ غټوالې

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

مَا بَيْنَ مَنْكِبَيِ الْكَافِرِ مَسِيْرَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ لِلرَّاكِبِ الْمُسْرِعِ. (۲)

د کافر د دواړو اوږو (اُولو) د مينځ فاصله به د تېز رفتاره سوار د درې (۳) ورځو مسافت په اندازه وي.

يعنی د دواړو اوږدو مينځ به يې دومره غټ وي چې په تېز رفتار سورلۍ باندې سور کس به ددې په مينځ کې درې ورځې سفر کولې شي.

د جهنميانو د غوږونو نرمۍ نه تر د اوږې پورې غټوالې

د جهنميانو د غوږونو نرمۍ نه تر اوږې پورې به د اووه سوه (۷۰۰) کاله مسافت په اندازه فاصله وي.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

يَعْظُمُ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ حَتَّى إِنَّ بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِ أَحَدِهِمْ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيْرَةَ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ.

جهنميان به اور کې غټولې شي تر دې پورې چې په دوی کې به د يو کس د غوږونو د

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ضِرْسُ الْكَافِرِ مِثْلُ أُحُدٍ، وَفَخِذُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ، وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ كَمَا بَيْنَ قُدَيْدٍ وَمَكَّةَ، وَكَثَافَةُ جِلْدِهِ اثْنَانِ وَأَرْبَعُونَ ذِرَاعًا بِذِرَاعِ الْجَبَّارِ». مسند احمد مخرجا ج ۱۴ ص ۱۳۴ رقم الحديث ۸۴۱۰، و ج ۱۶ ص ۵۴۳ رقم الحديث ۱۰۹۳۱. صحيح ابن حبان ذِكْرُ وَصْفِ غِلَظِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ نَعُوْذُ بِاللهِ مِنْهَا رقم الحديث ۷۴۸۶. مجمع الزوائد كِتَابُ صِفَةِ النَّارِ بَابُ عِظَمِ خَلْقِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ رقم الحديث ۱۸۶۰۵.

(۲) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ۶۵۵۱. صحيح مسلم كتاب الْجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُونَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ۴۵(۲۸۵۲). كنز العمال رقم الحديث ۳۹۵۳۱.

نَرمۍ نه تر د اُوږې (اُولې) پورې اُووه سوه (۷۰۰) کاله مسافت په اندازه فاصله وي.(۱)

د جهنميانو د غوږونو د نرمۍ او اوږې په مينځ کې به د نُوونو او وِينو وادۍ (خوړونه) بهيږي

امام مجاهد رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي چې ماته ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا اوفرمايل :

أَتَدْرِيْ مَا سَعَةُ جَهَنَّمَ ؟ آيا ته پوهيږې چې جهنم څومره کلاوْ (غټ) دی ؟

ما ورته وويل : نه. نو هغه راته وويل :

أَجَلْ وَاللهِ مَا تَدْرِيْ أَنَّ بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِ أَحَدِهِمْ وَبَيْنَ عَاتِقِهِ مَسِيْرَةَ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا، تَجْرِيْ فِيْهِ أَوْدِيَةُ الْقَيْحِ وَالدَّمِ.

قسَم په الله، تاته پته نشته (خو اوس يې واوره :) بيشکه په جهنميانو کې به د يو کس د غوږونو د نَرمۍ او اُوږې (اُولې) په مينځ کې به اُووه سوه (۷۰۰) کاله مسافت په اندازه فاصله وي چې په دې کې به د نَوونو (پيپ) او وِينې وادۍ (خوړونه) بهيږي.

مجاهد رَحِمَهُ اللَّهُ فرمايي چې ما ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ته وويل :

أَنْهَارٌ ؟ آيا د نَوونو او وِينو نهرونه به په کې بهيږي ؟

ابن عباس رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا اوفرمايل : لَا، بَلْ أَوْدِيَةٌ.

نه ، بلکه د نَوونو او وِينو وادۍ (خوړونه او نالۍ) به په کې بهيږي.

---

(۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « يَعْظُمُ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ، حَتَّى إِنَّ بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِ أَحَدِهِمْ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيْرَةَ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ، وَإِنَّ غِلَظَ جِلْدِهِ سَبْعُوْنَ ذِرَاعًا، وَإِنَّ ضِرْسَهُ مِثْلُ أُحُدٍ » . مسند احمد مخرجا مُسْنَدُ الْمُكْثِرِيْنَ مِنَ الصَّحَابَةِ مُسْنَدُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ج ۸ ص ۴۱۸ رقم الحديث ۴۸۰۰ . المعجم الاوسط رقم الحديث ۲۴۱۰ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۱۳۴۸۲ . البعث والنشور للبيهقي رقم الحديث ۵۶۹ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۵۹۷ ، مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ الْقِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّالِثُ رقم الحديث ۵۶۹۰(۲۶) . . مجمع الزوائد كِتَابُ صِفَةِ النَّارِ بَابٌ عِظَمِ خَلْقِ الْكَافِرِ فِي النَّارِ رقم الحديث ۱۸۶۰۵ . كنز العمال رقم الحديث ۳۹۵۱۸ ، و رقم الحديث ۳۹۵۳۸ .

... (بيا ورته ابن عباس رضي الله عنهما د جهنم كلاوَ والي هم ذكر كړو) . (١)

بعضې مسلمانان به د خپلو ګناهونو په وجه دومره غټ شي چې د جهنم يو ګنج به مكمل اونيسي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

..... وَإِنَّ مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ يَعْظُمُ لِلنَّارِ حَتَّى يَكُوْنَ أَحَدَ زَوَايَاهَا . (٢)

بيشكه زما په اُمت كې به بعضې هغه خلق هم وي چې هغوى به د جهنم (د عذاب) د پاره غټولې شي تردې چې دا به د جهنم يو ګنج (ګټ) شي .

---

(١) عَنْ مُجَاهِدٍ رَحِمَهُ اللَّهُ ، قَالَ : قَالَ لِيْ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : أَتَدْرِيْ مَا سَعَةُ جَهَنَّمَ ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: أَجَلْ وَاللهِ مَا تَدْرِيْ أَنَّ بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِ أَحَدِهِمْ وَبَيْنَ عَاتِقِهِ مَسِيْرَةَ سَبْعِيْنَ خَرِيْفًا، تَجْرِيْ فِيْهِ أَوْدِيَةُ الْقَيْحِ وَالدَّمِ . قُلْتُ لَهُ : أَنْهَارٌ ؟ قَالَ : لَا، بَلْ أَوْدِيَةٌ . ثُمَّ قَالَ : أَتَدْرِيْ مَا سَعَةُ جَهَنَّمَ ؟ قَالَ: لَا، قَالَ : أَجَلْ وَاللهِ مَا تَدْرِيْ، حَدَّثَتْنِيْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: {وَالْأَرْضُ جَمِيْعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِيْنِهِ} ، قُلْتُ: فَأَيْنَ النَّاسُ يَا رَسُوْلَ اللهِ يَوْمَئِذٍ ؟ قَالَ : « عَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ » . البعث والنشور للبيهقي ج ١ ص ٣١٧ رقم الحديث ٥٧٣ . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ التَّفْسِيْرِ تَفْسِيْرُ سُوْرَةِ الزُّمَرِ رقم الحديث ٣٦٣٠ وقال الحاكم : ذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ بِهَذِهِ السِّيَاقَةِ . ووافقه الذهبي . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٢٤٨٥٦ . الزهد والرقائق لابن المبارک ج ٢ ص ٨٥ . حلية الاولياء ج ٨ ص ١٨٣ . شرح السنة للبغوي ج ١٥ ص ٢٥١ . الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٥٦٠١ .

(٢) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ قَيْسٍ ، قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِيْ بُرْدَةَ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَدَخَلَ عَلَيْنَا الْحَارِثُ بْنُ أُقَيْشٍ ، فَحَدَّثَنَا الْحَارِثُ لَيْلَتَئِذٍ ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ : « إِنَّ مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهِ أَكْثَرُ مِنْ مُضَرَ، وَإِنَّ مِنْ أُمَّتِيْ مَنْ يَعْظُمُ لِلنَّارِ حَتَّى يَكُوْنَ أَحَدَ زَوَايَاهَا » سنن ابن ماجة كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ ذِكْرِ الشَّفَاعَةِ رقم الحديث ٤٣٢٣ قال الالباني: صحيح . المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْأَهْوَالِ ج ٤ ص ٦٣٥ رقم الحديث ٨٧٦١ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ٣٤١٥٠ ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٧٨٥٩ ، و رقم الحديث ٢٢٦٦٥ . مجمع الزوائد بَابٌ فِيْمَنْ مَاتَ لَهُ اثْنَانِ رقم الحديث ٣٩٨٤ وقال الهيثمي: رَوَاهُ أَحْمَدُ مِنْ حَدِيْثِ أَبِيْ بَرْزَةَ، وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ . كنز العمال رقم الحديث ٥٦٨١ ، و رقم الحديث ٨٦٧٩ . المعجم الكبير للطبراني ٣٣٦٠ ، و رقم الحديث ٣٣٦١ ، الزواجر ج ٢ ص ٤٢٢ .

(يعنی دومره به غټ شي چې د جهنم په يو ګُنج کې به راځي).

کافر به د ځان پسې دوه فرسخه مقدرا غته ژبه راکاږي

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

إِنَّ الْكَافِرَ لَيَجُرُّ لِسَانَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَرَاءَهُ قَدْرَ فَرْسَخَيْنِ، يَتَوَطَّؤُهُ النَّاسُ. (١)

بيشکه کافر به د قيامت په ورځ د ځان پسې شاته د دوه (٢) فرسخه مزل په اندازه غټه ژبه راکاږي چې نور خلق به په دې باندې خپې ږدي.

نوټ: يو فرسخ درې (٣) مِيله وي، نو ګويا کافر به شپږ (٦) مِيله اُوږده ژبه د ځان پسې شاته راکاږي او نور خلق به په دې باندې خپې ږدي.

دوالدينو نافرماني کوونکي کس وجود به هم د عذاب د پاره غټولې شي

څوک چې په دُنيا کې د والدينو نافرماني کوي نو دده وجود به هم په جهنم کې د عذاب د پاره غټولې شي، تر دې چې دده يو پَتون (ورنُون) به د اُحد غَر هومره غټ وي، او غابښ به يې د بَيضاء غر هومره غټ وي.

په احاديثو کې د دې تذکره شوې ده. (٢)

---

(١) مسند احمد مخرجا مُسْنَدُ الْمُكْثِرِينَ مِنَ الصَّحَابَةِ مُسْنَدُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ج ٩ ص ٤٨٢ رقم الحديث ٥٦٧١. كنز العمال رقم الحديث ٣٩٥٣٥، و رقم الحديث ٣٩٥٣٤. التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب العشرون في ذكر عظم خلق أهل النار فيها وقبح صورهم وهيئاتهم ص ١٦٩.

(٢) عَنْ أَبِي غَسَّانَ الضَّبِّيِّ قَالَ: خَرَجْتُ أَمْشِي مَعَ أَبِي بِظَهْرِ الْحَرَّةِ، فَلَقِيَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، فَقَالَ لِي: مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: أَبِي. فَقَالَ: لَا تَمْشِ بَيْنَ يَدَيْ أَبِيكَ، وَلَكِنِ امْشِ خَلْفَهُ أَوْ إِلَى جَنْبِهِ، وَلَا تَدَعْ أَحَدًا يَحُولُ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ، وَلَا تَمْشِ فَوْقَ إِجَارٍ أَبُوكَ تَحْتَهُ، وَلَا تَأْكُلْ عِرْقًا قَدْ نَظَرَ أَبُوكَ إِلَيْهِ، لَعَلَّهُ قَدِ اشْتَهَاهُ. ثُمَّ قَالَ: أَتَعْرِفُ عَبْدَ اللهِ بْنَ خِدَاشٍ؟ قُلْتُ: لَا قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «فَخِذُهُ فِي جَهَنَّمَ مِثْلُ أُحُدٍ، وَضِرْسُهُ مِثْلُ الْبَيْضَاءِ» قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: فَقُلْتُ: وَلِمَ ذَاكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ: «كَانَ عَاقًّا لِوَالِدَيْهِ». المعجم الاوسط ج ٧ ص ٦٣ رقم الحديث ٦٨٥٧ بَابُ الْمِيمِ مَنِ اسْمُهُ: مُحَمَّدٌ. التخويف من النار والتعريف بحال دار البوار لابن رجب الحنبلي الباب العشرون في ذكر عظم خلق أهل النار فيها وقبح صورهم وهيئاتهم ص ١٧٠. الترغيب والترهيب للمنذري فصل في عظم أهل النار وقبحهم فيها رقم الحديث ٥٦٠٣

د احادیثو په مینځ کې تطبیق

په مذکوره احادیثو کې ذکر شو چې د جهنمیانو جسم به د عذاب د پاره غټولی شي.
خو بل طرف ته په احادیثو کې دا هم ذکر دي چې مُتکبّرین به د قیامت په ورځ د سرو وړو میږو په اندازه واړه وي.

هغه حدیث دادی، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي:

يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِيْ صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ.

مُتکبّرین به د قیامت په ورځ د سرو وړو میږو هومره د سړو په صورت کې په یو ځای کې راجمع کړې شي (یعنی شکل و صورت به یې د سړو په شان وي خو په جِسم کې به د سرو وړو میږو هومره وي)، د هر طرف نه به په ذِلّت کې راګېر وي. (١)

نو په ظاهره په مخکيني احاديثو او دې حدیث کې تعارُض معلومیږي؛ ځکه په مخکيني احاديثو کې د جهنمیانو د جِسم غټېدو خبره وه او په دې حدیث کې د متکبّرینو د جِسم وړوکي کیدو خبره ده.

تعارُض دفع کول: خو په حقیقت کې ددې دواړو احادیثو په مینځ کې هیڅ تعارض او تضاد نشته ځکه د متکبرینو جسم به اول سرو وړو میږو په اندازه وي ددې د پاره چې خلق یې د خپو لاندې بنه مېده کړي، بیا به د دوی وجود واپس اصلي حالت ته راوستې شي او جهنم ته به اُوغورځولې شي، بیا به په جهنم کې د دوی جِسمونه د عذاب د پاره غټ کړي

---

(١) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُحْشَرُ الْمُتَكَبِّرُوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْثَالَ الذَّرِّ فِيْ صُوَرِ الرِّجَالِ يَغْشَاهُمُ الذُّلُّ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ، فَيُسَاقُوْنَ إِلَى سِجْنٍ فِيْ جَهَنَّمَ يُسَمَّى بُوْلَسَ. تَعْلُوْهُمْ نَارُ الْأَنْيَارِ يُسْقَوْنَ مِنْ عُصَارَةِ أَهْلِ النَّارِ طِيْنَةَ الْخَبَالِ. سنن الترمذي رقم الحديث ٢٤٩٢ وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ. وقال الالباني: حسنٌ. الادب المفرد للبخاري رقم الحديث ٥٥٧ باب الكبر، مسند احمد رقم الحديث ٦٦٧٧، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٨٢٧، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٩١١(٢٢) الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار، مشكوة المصابيح باب الغضب والكبر الفصل الثاني رقم الحديث ٥١١٢(٩)، الزواجر ج١ ص ١١٠ الكبيرة الرابعة الكبر والعجب والخيلاء، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ٣٥٩٠.

شي. (١)

کافرانو د پاره به په جهنم کې د تکبّر په وجه د رَسوايۍ عذاب وي

الله تعالی فرمايي :

﴿ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴾. (٢)

ترجمه : او (هاغه ورځ د يادولو قابله ده) په کومه ورځ چې کافران د جهنم اُور ته پيش (مخامخ) کړې شي (او دوی ته به ووېلې شي) تاسو د دُنيا په ژوند کې خپل د مزو څيزونه ختم کړل (يعنی خپل خوَندونه مو حاصل کړل)، او د هغې نه مو ښه فائده واخيسته، پس نن ورځ به تاسو ته د ذِلت عذاب درکولې شي، (دا) په سبب د دې سره چې تاسو به (په دُنيا کې) په زمکه کې په ناحقه تکبر کولو، او په سبب د دې سره چې تاسو به نافرماني کوله.

الله تعالی به د بعضې کافرانو ذليله کولو د پاره د هغوی په پُوزه باندې داغ اُولږوي

الله تعالی د يو کافر په باره کې فرمايي : ﴿ سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴾. (٣)

ترجمه : ډير زَر به مونږ ددې کافر په پُوزه باندې داغ اُولږوو.

(يعنی پُوزه او مخ به يې تُور کړو چې په دې سره به يې ټول خلق پيژني).

---

(١) مظاهر حق ج ٩ باب صفة النار واهلها .

ملاعلي قاري رَحِمَهُ الله هم د څه تحقيق ذکر کولو نه پس فرمايلي .... عَلَى أَنَّ الْأَظْهَرَ فِي الْجَمْعِ أَنْ يَكُونُوا أَمْثَالَ الذَّرِّ فِي مَوْقِفٍ يُدَاسُونَ فِيهِ. ثُمَّ تَعْظُمُ أَجْسَامُهُمْ وَيَدْخُلُونَ النَّارَ وَيَكُونُوا فِيهَا كَذَلِكَ. مرقاة المفاتيح ج ٩ ص ٣٦١٦ بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا

(٢) الاحقاف آية ٢٠.

(٣) القلم آية ١٦.

ددې آيت نور مطلبونه هم مفسّرينو ذکر کړي. (١)

د جهنميانو په عذاب کې به هيڅ کمې نشي کولی

د جهنميانو په عذاب کې به هيڅ کمې نشي کولی بلکه مسلسل به ورته سخت سخت عذابونه ورکولې شي، تر دې چې جهنميان به بار بار د مرګ آرزو اوکړي چې په دې سره ددې سختو عذابونو نه خلاص شي خو چونکه په جهنم کې به مرګ نه وي نو ځکه به يې دا آرزو نشي پوره کولی، او په عذاب کې به يې کمې هم نشي کولی.

١. الله تعالی فرمايي:

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ ﴾.(٢)

ترجمه: او کومو خلقو چې کُفر اوکړو نو د دوی د پاره د جهنم اُور دی، نه خو به په دوی باندې دا فيصله کولې شي چې مړه شي، او نه به په دوی باندې د جهنم عذاب کمولې شي، مونږ هر ناشکره (کافر) ته همدغه شان سزا ورکوو.

٢. بل ځای الله ربّ العزت فرمايي:

﴿إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴾.(٣)

---

(١) {سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ} وَ"الْخُرْطُومُ": الْأَنْفُ. قَالَ أَبُو الْعَالِيَةِ وَمُجَاهِدٌ: أَيْ نُسَوِّدُ وَجْهَهُ، فَنَجْعَلُ لَهُ عَلَمًا فِي الْآخِرَةِ يُعْرَفُ بِهِ، وَهُوَ سَوَادُ الْوَجْهِ. قَالَ الْفَرَّاءُ: خَصَّ الْخُرْطُومَ بِالسِّمَةِ فَإِنَّهُ فِي مَذْهَبِ الْوَجْهِ لِأَنَّ بَعْضَ الشَّيْءِ يُعَبَّرُ بِهِ عَنْ كُلِّهِ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: سَنَخْطِمُهُ بِالسَّيْفِ، وَقَدْ فَعَلَ ذَلِكَ يَوْمَ بَدْرٍ. وَقَالَ قَتَادَةُ: سَنُلْحِقُ بِهِ شَيْنًا لَا يُفَارِقُهُ. قَالَ الْقُتَيْبِيُّ تَقُولُ الْعَرَبُ لِلرَّجُلِ يُسَبُّ الرَّجُلَ سَبَّةً قَبِيحَةً: قَدْ وَسَمَهُ مَيْسَمَ سُوءٍ. يُرِيدُ: أَلْصَقَ بِهِ عَارًا لَا يُفَارِقُهُ، كَمَا أَنَّ السِّمَةَ لَا يَنْمَحِي وَلَا يَعْفُو أَثَرُهَا وَقَدْ أَلْحَقَ اللَّهُ بِمَا ذَكَرَ مِنْ عُيُوبِهِ عَارًا لَا يُفَارِقُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، كَالْوَسْمِ عَلَى الْخُرْطُومِ. وَقَالَ الضَّحَّاكُ وَالْكِسَائِيُّ: سَنَكْوِيهِ عَلَى وَجْهِهِ.
تفسير البغوي ج ٨ ص ١٩٢.

(٢) فاطر آية ٣٦.

(٣) طه آية ٧٤.

ترجمه: بیشکه څوک چې خپل رب ته مُجرم (مشرک) راشي نو نه خو به دا په دې جهنم کې مړ کیږي، او نه به داسې ژوندي وي چې ده ته فائده حاصله شي.

(یعنی ده ته به په دې جهنم کې مرګ هم نه راځي؛ ځکه په مرګ سره بیا د عذابونو نه خلاصیږي، او نه به داسې ژوندي وي چې د ژوند نه فائده واخلي، بلکه همیشه به په بَدحالت او عذاب کې وي). (۱)

۳. همدغه شان مضمون په سورة الاعلی کې هم ذکر دی، الله تعالی فرمايي:

﴿ ثُمَّ لَا یَمُوْتُ فِیْهَا وَلَا یَحْیٰی ﴾. (۲)

ترجمه: بیا به دا په دې جهنم کې نه مړ کیږي، او نه به داسې ژوندي وي چې د ژوند نه فائده واخلي. (۳)

---

(۱) { إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا } قِيْلَ: هَذَا ابْتِدَاءُ كَلَامٍ مِنَ اللهِ تَعَالَى. وَقِيْلَ: مِنْ تَمَامِ قَوْلِ السَّحَرَةِ {مُجْرِمًا} أَيْ: مُشْرِكًا. يَعْنِيْ: مَاتَ عَلَى الشِّرْكِ. { فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا } فَيَسْتَرِيْحُ. { وَلَا يَحْيَا } حَيَاةً يَنْتَفِعُ بِهَا. تفسير البغوي ج ٥ ص ٢٨٦.

اَلْمَسْأَلَةُ الرَّابِعَةُ: اَلْجِسْمُ الْحَيُّ لَا بُدَّ وَأَنْ يَبْقَى إِمَّا حَيًّا أَوْ يَصِيْرُ مَيِّتًا. فَخُلُوُّهُ عَنِ الْوَصْفَيْنِ مُحَالٌ. فَمَعْنَاهُ فِي الْآيَةِ أَنَّهُ يَكُوْنُ فِيْ جَهَنَّمَ بِأَسْوَإِ حَالٍ لَا يَمُوْتُ مَوْتَةً مُرِيْحَةً وَلَا يَحْيَا حَيَاةً مُمْتِعَةً. التفسير الكبير ج ٢٢ ص ٧٩ سورة طه في تفسير آية ٧٤.

(۲) الاعلى آية ١٣.

(۳) { ثُمَّ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا } فَيَسْتَرِيْحُ {وَلَا يَحْيَا} حَيَاةً تَنْفَعُهُ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٤٠٢.

{ثُمَّ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا وَلَا يَحْيَا} فَفِيْهِ مَسْأَلَتَانِ: اَلْمَسْأَلَةُ الْأُوْلَى: لِلْمُفَسِّرِيْنَ فِيْهِ وَجْهَانِ: أَحَدُهُمَا: لَا يَمُوْتُ فَيَسْتَرِيْحُ وَلَا يَحْيَا حَيَاةً تَنْفَعُهُ. كَمَا قَالَ: ﴿ لَا يُقْضَى عَلَيْهِمْ فَيَمُوْتُوْا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا ﴾ [فاطر: ٣٦] وَهَذَا عَلَى مَذْهَبِ الْعَرَبِ تَقُوْلُ لِلْمُبْتَلَى بِالْبَلَاءِ الشَّدِيْدِ: لَا هُوَ حَيٌّ وَلَا هُوَ مَيِّتٌ. وَثَانِيْهِمَا: مَعْنَاهُ أَنَّ نَفْسَ أَحَدِهِمْ فِي النَّارِ تَصِيْرُ فِيْ حَلْقِهِ فَلَا تَخْرُجُ فَيَمُوْتُ، وَلَا تَرْجِعُ إِلَى مَوْضِعِهَا مِنَ الْجِسْمِ فَيَحْيَا. التفسير الكبير ج ٣١ ص ١٣٥ سورة الاعلى في تفسير آية ١٣.

ترجمه: بيشکه څوک چې خپل رب ته مُجرم (مشرک) راشي نو نه خو به دا په دې جهنم کې مړ کيږي، او نه به داسې ژوندی وي چې د ه ته فائده حاصله شي.

(يعنی د ه ته به په دې جهنم کې مرګ هم نه راځي؛ ځکه په مرګ سره بيا د عذابونو نه خلاصيږي، او نه به داسې ژوندی وي چې د ژوند نه فائده واخلي، بلکه هميشه به په بَدحالت او عذاب کې وي). (١)

٣. همدغه شان مضمون په سورة الاعلی کې هم ذکر دی، الله تعالی فرمايي:

﴿ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴾. (٢)

ترجمه: بيا به دا په دې جهنم کې نه مړ کيږي، او نه به داسې ژوندی وي چې د ژوند نه فائده واخلي. (٣)

---

(١) { إِنَّهُ مَنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا } قِيلَ : هَذَا ابْتِدَاءُ كَلَامٍ مِنَ اللهِ تَعَالَى. وَقِيلَ : مِنْ تَمَامِ قَوْلِ السَّحَرَةِ {مُجْرِمًا} أَيْ: مُشْرِكًا، يَعْنِي: مَاتَ عَلَى الشِّرْكِ. { فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا } فَيَسْتَرِيحُ. { وَلَا يَحْيَا } حَيَاةً يَنْتَفِعُ بِهَا. تفسير البغوي ج ٥ ص ٢٨٦.

الْمَسْأَلَةُ الرَّابِعَةُ: الْجِسْمُ الْحَيُّ لَا بُدَّ وَأَنْ يَبْقَى إِمَّا حَيًّا أَوْ يَصِيرُ مَيِّتًا، فَخُلُوُّهُ عَنِ الْوَصْفَيْنِ مُحَالٌ، فَمَعْنَاهُ فِي الْآيَةِ أَنَّهُ يَكُونُ فِي جَهَنَّمَ بِأَسْوَأِ حَالٍ لَا يَمُوتُ مَوْتَةً مُرِيحَةً وَلَا يَحْيَا حَيَاةً مُمْتِعَةً. التفسير الكبير ج ٢٢ ص ٧٩ سورة طه في تفسير آية ٧٤.

(٢) الاعلی آية ١٣.

(٣) {ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا} فَيَسْتَرِيحُ {وَلَا يَحْيَا} حَيَاةً تَنْفَعُهُ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٤٠٢.

{ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَا} فَفِيهِ مَسْأَلَتَانِ: الْمَسْأَلَةُ الْأُولَى: لِلْمُفَسِّرِينَ فِيهِ وَجْهَانِ: أَحَدُهُمَا: لَا يَمُوتُ فَيَسْتَرِيحُ وَلَا يَحْيَا حَيَاةً تَنْفَعُهُ، كَمَا قَالَ: ﴿ لَا يُقْضَى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا ﴾ [فاطر: ٣٦] وَهَذَا عَلَى مَذْهَبِ الْعَرَبِ تَقُولُ لِلْمُبْتَلَى بِالْبَلَاءِ الشَّدِيدِ: لَا هُوَ حَيٌّ وَلَا هُوَ مَيِّتٌ. وَثَانِيهِمَا: مَعْنَاهُ أَنَّ نَفْسَ أَحَدِهِمْ فِي النَّارِ تَصِيرُ فِي حَلْقِهِ فَلَا تَخْرُجُ فَيَمُوتُ، وَلَا تَرْجِعُ إِلَى مَوْضِعِهَا مِنَ الْجِسْمِ فَيَحْيَا. التفسير الكبير ج ٣١ ص ١٣٥ سورة الاعلی في تفسير آية ١٣.

جهنمیانو ته به د هر طرف نه د مرګ أسباب راځي خو مړه کیږي به نه

جهنمیانو ته به په جهنم کې د هر طرف نه د مرګ أسباب (یعنی سخت سخت عذابونه) راځي خو بیا به هم نه مړه کیږي.

الله تعالی فرمایي:

﴿ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴾. (۱)

ترجمه: او هر طرف نه به جهنمي ته (أسباب د) مرګ راځي خو دا به نه مړ کیږي، او دده مخې ته به ډیر سخت عذاب وي.

(یعنی د یو بل پسې به سخت سخت عذابونه وي).

ابراهیم تیمي رَحِمَهُ اللّٰهُ فرمایي چې د کافر د بدن د هر ویښته لاندې به د مرګ أسباب برابر وي یعنی د څلورو واړه طرفونو نه به سخت سخت عذابونه وي خو بیا به هم نه مَر کیږي ځکه په مرګ سره خو بیا د عذابونو نه راحت مُومي، بلکه کافر به مسلسل په دې عذاب کې ګرفتار وي. (مفسّرینو ددې آیت بهترین تحقیق هم رانقل کړی). (۲)

---

(۱) ابراهیم آیة ۱۷.

(۲) وَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: {وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ} يَعْنِي: يَجِدُ هَمَّ الْمَوْتِ وَأَلَمَهُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ مِنْ أَعْضَائِهِ. قَالَ إِبْرَاهِيمُ التَّيْمِيُّ: حَتَّى مِنْ تَحْتِ كُلِّ شَعْرَةٍ مِنْ جَسَدِهِ. وَقِيلَ: يَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ قُدَّامِهِ وَمِنْ خَلْفِهِ، وَمِنْ فَوْقِهِ وَمِنْ تَحْتِهِ، وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ. {وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ} فَيَسْتَرِيحُ. قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: تَعَلَّقُ نَفْسُهُ عِنْدَ حَنْجَرَتِهِ فَلَا تَخْرُجُ مِنْ فِيهِ فَيَمُوتُ، وَلَا تَرْجِعُ إِلَى مَكَانِهَا مِنْ جَوْفِهِ فَتَنْفَعُهُ الْحَيَاةُ. نَظِيرُهَا {ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَا} (الأعلى ۱۳). {وَمِنْ وَرَائِهِ} أَمَامَهُ. {عَذَابٌ غَلِيظٌ} شَدِيدٌ، وَقِيلَ: الْعَذَابُ الْغَلِيظُ الْخُلُودُ فِي النَّارِ. تفسير البغوي ج ۴ ص ۳۴۲.

(وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَيْ يَأْتِيهِ أَسْبَابُ الْمَوْتِ مِنْ كُلِّ جِهَةٍ عَنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ، وَمِنْ فوقه وتحته ومن قدامه وخلفه، كقوله: "لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ" [الزمر: ۱٦]. وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ التَّيْمِيُّ: يَأْتِيهِ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى مِنْ أَطْرَافِ شَعْرِهِ، لِلْآلَامِ التي في كل مكان من جسد. وَقَالَ الضَّحَّاكُ: إِنَّهُ لَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ وَمَكَانٍ حَتَّى مِنْ إِبْهَامِ رِجْلَيْهِ. ←←←←

د قیامت په ورځ به مرګ د جنت او جهنم په مینځ کې ذبح کړې شي

په جهنم کې به مرګ نه وي ځکه مرګ به د قیامت په ورځ د جنت او جهنم په مینځ کې ذبح کړې شي . دا خبره په قرآن کریم او احادیثو کې ذکر ده :

۱ . الله تعالی فرمایي :

﴿ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ .(۱)

ترجمه : او (اې پیغمبره !) ته دوی اوېروه د ورځې د پښیمانتیا نه (یعنی د قیامت د ورځې نه) کله چې د کار فیصله اوشي (یعنی مرګ د ګډ په شکل د جنت او جهنم په مینځ کې ذبح کړې شي) ، حالانکه دوی (نن ورځ په دُنیا کې) په غفلت کې پراته دي او دوی ایمان نه راوړي .

یعنی نن ورځ د عناد په وجه ایمان نه راوړي خو د قیامت په ورځ چې کله فیصله اوشي او مرګ ذبح کړې شي نو دوی ته به هلته افسوس ورشي .(۲)

←←← وَقَالَ الْأَخْفَشُ: يَعْنِي الْبَلَايَا الَّتِي تُصِيبُ الْكَافِرَ فِي النَّارِ سَمَّاهَا مَوْتًا، وَهِيَ مِنْ أَعْظَمِ الْمَوْتِ.... " وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ". قَالَ الضَّحَّاكُ : لَا يَمُوتُ فَيَسْتَرِيحُ . وَقَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ : تَعَلَّقُ رُوحُهُ فِي حَنْجَرَتِهِ فَلَا تَخْرُجُ مِنْ فِيهِ فَيَمُوتُ، وَلَا تَرْجِعُ إِلَى مَكَانِهَا مِنْ جَوْفِهِ فَتَنْفَعُهُ الْحَيَاةُ. وَنَظِيرُهُ قَوْلُهُ: " لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى " [طه: ٧٤]. وَقِيلَ: يَخْلُقُ اللهُ فِي جَسَدِهِ آلَامًا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهَا كَأَلَمِ الْمَوْتِ. وَقِيلَ : " وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ" لِتَطَاوُلِ شَدَائِدِ الْمَوْتِ بِهِ، وَامْتِدَادِ سَكَرَاتِهِ عَلَيْهِ. لِيَكُونَ ذَلِكَ زِيَادَةً فِي عَذَابِهِ. قُلْتُ : وَيَظْهَرُ مِنْ هَذَا أَنَّهُ يَمُوتُ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ، لِقَوْلِ تَعَالَى: " لَا يُقْضَى عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا " [فاطر: ٣٦] وَبِهَذَا وَرَدَتِ السُّنَّةُ. فَأَحْوَالُ الْكُفَّارِ أَحْوَالُ مَنِ اسْتَوْلَى عَلَيْهِ سَكَرَاتُ الْمَوْتِ دَائِمًا، وَاللهُ أَعْلَمُ. (وَمِنْ وَرَائِهِ) أَيْ مِنْ أَمَامِهِ. (عَذَابٌ غَلِيظٌ) أي شديد متواصل الآلام من غير فتور. تفسير القرطبي ج ۹ ص ۳۵۲ . وهكذا في تفسير ابن كثير ج ۴ ص ۴۸۵ . و تفسير النسفي ج ۲ ص ۱۶۷ .

(۱) مريم آية ۳۹ .

(۲) ﴿ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ ﴾ فُرِغَ مِنَ الْحِسَابِ وَأُدْخِلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، وَذُبِحَ الْمَوْتُ. تفسير البغوي ج ۳ ص ۲۳۴ . ←←←←

۴. په بخاري شریف او مسلم شریف کې د دې تفصیل ذکر دی: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي چې د قیامت په ورځ به مرګ د سپین او تور رنګ واله (یعنې برګ) ګډ په شکل راوستې شي، د جنت او جهنم په مینځ کې به اودرولې شي، بیا به اوویلې شي:

يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟ اې جنتیانو! آیا تاسو دا پیژنئ؟

دوی به ورته سر رااوچت کړي او به یې ګوري، بیا به اووایي:

نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ. آو (مونږ دا پیژنو) دا مرګ دی.

بیا به دوباره وویلې شي: يَا أَهْلَ النَّارِ! هَلْ تَعْرِفُونَ هَذَا؟

اې جهنمیانو! آیا تاسو دا پیژنئ؟

دوی به هم ورته سر رااوچت کړي، ورته او به ګوري او بیا به اووایي:

نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ. آو، دا مرګ دی.

فَيُؤْمَرُ بِهِ فَيُذْبَحُ. بیا به د دې مرګ په باره کې حکم اوشي او دا به ذبح کړې شي.

بیا به وویلې شي: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ. وَيَا أَهْلَ النَّارِ! خُلُودٌ فَلَا مَوْتَ.

اې جنتیانو! اوس به تاسو همیشه ژوندي یئ مرګ به (درله) نه راځي، او اې جهنمیانو! اوس به تاسو همیشه ژوندي یئ مرګ به نه راځي.

بیا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دا آیت مبارک اولوست:

﴿ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾.(۱)

ترجمه: او ته دوی اویروه د ورځې د پښیمانتیا نه کله چې د کار فیصله اوشي (یعنې مرګ د ګډ په شکل د جنت او جهنم په مینځ کې ذبح کړې شي)، حالانکه دوی (نن ورځ په

←←← رُوِيَ أَنَّهُ سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَوْلِهِ: ﴿ قُضِيَ الْأَمْرُ ﴾ فَقَالَ: حِينَ يُجَاءُ بِالْمَوْتِ فِي صُورَةِ كَبْشٍ أَمْلَحَ فَيُذْبَحُ وَالْفَرِيقَانِ يَنْظُرَانِ فَيَزْدَادُ أَهْلُ الْجَنَّةِ فَرَحًا عَلَى فَرَحٍ وَأَهْلُ النَّارِ غَمًّا عَلَى غَمٍّ.

التفسير الكبير ج ۲۱ ص ۱۵۴.

(۱) مریم آیة ۳۹.

دُنيا کې) په غفلت کې پراته دي او دوی ايمان نه راوړي.

نبي عليه السلام په لاس مبارک سره دُنيا طرف ته اِشاره اوکړه (چې دوی دلته په دُنيا کې په غفلت کې دي). (١)

٣. د بخاري شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي چې (کله) جنتيان جنت ته او جهنميان جهنم ته داخل شي نو بيا به د دوی په مينځ کې يو اِعلان کوونکې اُودريږي (او دا اِعلان به اوکړي):

يَا أَهْلَ النَّارِ لَا مَوْتَ ، وَيَا أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا مَوْتَ ، خُلُوْدٌ .

اې جهنميانو! مرګ نشته، او اې جنتيانو! مرګ نشته، تول به (په خپلو خپلو ځايونو کې) هميشه يَی. (٢)

---

(١) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ ﷺ ، قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يُجَاءُ بِالْمَوْتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، كَأَنَّهُ كَبْشٌ أَمْلَحُ فَيُوقَفُ بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُقَالُ : يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ هَلْ تَعْرِفُوْنَ هَذَا؟ فَيَشْرَئِبُّوْنَ وَيَنْظُرُوْنَ وَيَقُوْلُوْنَ : نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ، قَالَ: وَيُقَالُ : يَا أَهْلَ النَّارِ هَلْ تَعْرِفُوْنَ هَذَا؟ قَالَ فَيَشْرَئِبُّوْنَ وَيَنْظُرُوْنَ وَيَقُوْلُوْنَ : نَعَمْ، هَذَا الْمَوْتُ، قَالَ فَيُؤْمَرُ بِهِ فَيُذْبَحُ . قَالَ : ثُمَّ يُقَالُ: يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ! خُلُوْدٌ فَلَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ! خُلُوْدٌ فَلَا مَوْتَ" قَالَ: ثُمَّ قَرَأَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: {وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ} وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى الدُّنْيَا . صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُوْنَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ٤٠(٢٨٤٩) . صحيح البخاري . رقم الحديث ٤٧٣٠ ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١١٠٦٦ ، مسند البزار رقم الحديث ٧٩٥٧ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ١١٢٥٤ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٣٣٤٦ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٧٨ .

(٢) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَدْخُلُ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، ثُمَّ يَقُوْمُ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ: يَا أَهْلَ النَّارِ لَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا مَوْتَ، خُلُوْدٌ . صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابٌ: يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سَبْعُوْنَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ رقم الحديث ٦٥٤٤ .

وفي رواية: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُدْخِلُ اللهُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، وَيُدْخِلُ أَهْلَ النَّارِ النَّارَ، ثُمَّ يَقُوْمُ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ فَيَقُوْلُ : يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ لَا مَوْتَ، وَيَا أَهْلَ النَّارِ لَا مَوْتَ، كُلٌّ خَالِدٌ فِيْمَا هُوَ فِيْهِ . صحيح مسلم كتاب الجَنَّةِ وَصِفَةِ نَعِيمِهَا وَأَهْلِهَا بَابُ النَّارُ يَدْخُلُهَا الْجَبَّارُوْنَ وَالْجَنَّةُ يَدْخُلُهَا الضُّعَفَاءُ رقم الحديث ٤٢(٢٨٥٠) ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ٦١٣٨ ، شعب الايمان رقم الحديث ٣٨١ ، كنز العمال رقم الحديث ٣٩٤٥٤ .

جهنميان به د الله ﷻ د ديدار نه محروم وي

د جهنميانو د پاره به يو عذاب دا هم وي چې دوی به د الله تعالى د دِيدار نه محروم وي ، او الله ﷻ به د دوی نه ناراضه وي. په قرآن كريم كې ذكر دي :

﴿ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَنْ رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ۝ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ۝﴾.(١)

ترجمه : حقه ده دا خبره چې يقيناً جهنميان به په دغه ورځ (د قيامت باندې) د خپل رَب (د دِيدار) نه منع كولې شي ، بيا به دوی يقينًا جهنم ته داخلولې شي .

او دا يقيني چې لويه بَدبختي ده " چې انسان د الله تعالى د دِيدار نه هم محروم شي او بيا جهنم ته هم داخل كړې شي " .(٢)

د كافرانو او مجرمانو د پاره بعضې نامعلوم عذابونه

د جهنم بعضې عذابونه خو هغه دي د كومو تذكره چې په قرآن كريم او حاديثو كې صراحةً ذكر شوی ليكن بعضې داسې عذابونه هم شته چې د هغې پوره حقيقت صرف الله تعالى ته معلوم دی . دې بعضې جهنميانو ته به الله تعالى همدغه شان نامعلوم سخت عذابونه وركوي .

١ . الله ﷻ په قرآن كريم كې د جهنميانو د پاره د څه عذابونو تذكره كړې ، بيا فرمايي :

---

(١) المطففين آية ١٥ .

(٢) {كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ} يَوْمَ الْقِيَامَةِ {لَمَحْجُوبُونَ} [قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا : " كَلَّا " يُرِيدُ: لَا يُصَدِّقُونَ، ثُمَّ اسْتَأْنَفَ فَقَالَ: " إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ "] قَالَ بَعْضُهُمْ: عَنْ كَرَامَتِهِ وَرَحْمَتِهِ مَمْنُوعُونَ . وَقَالَ قَتَادَةُ : هُوَ أَلَّا يَنْظُرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيَهُمْ. وَقَالَ أَكْثَرُ الْمُفَسِّرِينَ : عَنْ رُؤْيَتِهِ. قَالَ الْحَسَنُ : لَوْ عَلِمَ الزَّاهِدُونَ الْعَابِدُونَ أَنَّهُمْ لَا يَرَوْنَ رَبَّهُمْ فِي الْمَعَادِ لَزَهَقَتْ أَنْفُسُهُمْ فِي الدُّنْيَا. قَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ الْفَضْلِ : كَمَا حَجَبَهُمْ فِي الدُّنْيَا عَنْ تَوْحِيدِهِ حَجَبَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَنْ رُؤْيَتِهِ . وَسُئِلَ مَالِكٌ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ فَقَالَ: لَمَّا حَجَبَ اللَّهُ أَعْدَاءَهُ فَلَمْ يَرَوْهُ تَجَلَّى لِأَوْلِيَائِهِ حَتَّى رَأَوْهُ . وَقَالَ الشَّافِعِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : فِي قَوْلِهِ : " كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ " دَلَالَةٌ عَلَى أَنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ يَرَوْنَ اللَّهَ . تفسير البغوي ج ٨ ص ٣٦٦ المطففين في تفسير آية ١٥ .

﴿ وَ اٰخَرُ مِنْ شَكْلِهٖٓ اَزْوَاجٌ ﴾.(۱)

ترجمه: او ددینه علاوه ددې په شکل نور ډیر قسمه عذابونه (او د جهنم خوراکونه) دي. (۲)

۲. کله الله ربّ العزت د کافرانو په باره کې فرمایي: ﴿ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ﴾.(۳)

ترجمه: د دوی د پاره سخت عذاب دی.

۳. کله د کافرانو په باره کې فرمایي: ﴿ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴾.(۴)

ترجمه: او د دوی د پاره دَرد ناک عذاب دی.

٤. کله د کافرانو په باره کې فرمایي: ﴿ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴾.(۵)

ترجمه: او ددوی د پاره لوی عذاب دی.

۵. او کله د کافرانو په باره کې فرمایي:

---

(۱) ص آیة ۵۸.

(۲) { وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ } مِثْلِهِ أَيْ: مِثْلُ الْحَمِيْمِ وَالْغَسَّاقِ، { أَزْوَاجٌ } أَيْ: أَصْنَافٌ أُخَرُ مِنَ الْعَذَابِ. تفسیر البغوي ج ۷ ص ۹۸.

{وَآخَرُ مِنْ شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ} أي وعذابٌ آخر من هذا العذاب المذكور كالزمهرير، والسموم، وأكل الزقوم له منه ألوانٌ وأصنافٌ. صفوة التفاسير ج ۳ ص ۵۷.

(۳) ﴿ إِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۗ وَاللهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴾. آل عمران آیة ۴.

بل ځای فرمایي: ﴿ يَمْكُرُوْنَ السَّيِّاٰتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۗ وَمَكْرُ اُولٰٓئِكَ هُوَ يَبُوْرُ ﴾. فاطر آیة ۱۰.

(۴) پوره آیت داسې دی: ﴿ إِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ اَنَّ لَهُمْ مَّا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لِيَفْتَدُوْا بِهٖ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴾. المائدة آیة ۳۶.

(۵) پوره آیت داسې دی: ﴿ وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِي الْكُفْرِ ۚ اِنَّهُمْ لَنْ يَّضُرُّوا اللهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيْدُ اللهُ اَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْاٰخِرَةِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴾. آل عمران آیة ۱۷۶.

﴿ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴾.(۱)

ترجمه: د دوی د پاره به سخت ترین دَردناک عذاب وي.(۲)

پس معلومه شوه چې د کافرانو د پاره به په جهنم کې نامعلوم خطرناک عذابونه وي.

د قیامت په ورځ به په کافرانو او ګناهګارانو باندې د دوی غوږونه، سترګې، او څرمن د دوی خلاف ګواهي ورکړي

د قیامت په ورځ به په کافرانو او ګناهګارانو باندې د دوی خپل غوږونه، خپلې سترګې، او خپله څرمن دا ګواهي ورکړي چې دوی په مونږ باندې دا دا ګناهونه کړي وو.

الله تعالی ددې بیان داسې کړی:

﴿ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ۝ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ۝ وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴾.(۳)

ترجمه: او (هغه ورځ یاده کړه) په کومه ورځ چې به د الله تعالی دُښمنان جهنم ته راجمع

---

(۱) پوره آیت داسې دی: ﴿ هَٰذَا هُدًى ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴾. الجاثیة آیة ۱۱

بل ځای الله رب العزت فرمایي: ﴿ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴾. سبا آیة ٥.

(۲) {لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ} أي لهم عذاب من أشدِّ أنواع العذاب مؤلمٌ موجعٌ. قال الزمخشري: والرجزُ أشدُّ العذاب. صفوة التفاسیر ج ۳ ص ۱۷۰ سورة الجاثیة آیة ۱۱.

{أولئك لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ} أي لهؤلاء المجرمون لهم عذاب من أسوأ العذاب، شديد الإيلام. قال قتادة: الرجزُ: سوء العذاب. صفوة التفاسیر ج ۲ ص ٥۰۰ سورة سبا آیة ٥.

(۳) حم السجدة (فصّلت) آیة ۱۹ تا ۲۳.

کړې شي؟ پس دوی به جهنم ته دِيکه کولې شي(١) تر دې چې کله دوی جهنم ته راشي نو په دوی باندې به د دوی غوږونه، د دوی سترګې، او د دوی څرمن په هغه څه باندې ګواهي ورکړي کوم چې دوی (په دُنيا کې) کول، دوی به خپلو څرمنو ته اُووايي: تاسو ولې په مونږ ګواهي اوکړه؟ اندامونه به ورته اووايي: "مونږ هغه ذات ګويا کړو کوم چې هر څيز ګويا کړې دی". او دې الله تاسو په (دُنيا کې په) اول ځل پيدا کړي يَئ او هم هغه طرف ته به تاسو وَر واپس کولې شئ. او تاسو خو (د ګناه کولو په وخت) خپل ځانونه ددينه نه شو پټولی چې په تاسو باندې به ستاسو غوږونه، ستاسو سترګې، او ستاسو څرمنې ګواهي اوکړي، بلکه تاسو دا ګمان کولو چې ګڼي الله تعالی ستاسو ډير کارونه نه پيژني، او تاسو همدې (غلط) ګمان هلاک کړئ کوم چې تاسو په الله ﷻ باندې کړې وُ ("چې ګڼي هغه زمونږ د ډيرو کارونو نه خبر ندی"). پس تاسو (په دواړه جِهانه) نقصان موندونکي شوئ.

د قيامت په ورځ به په کافرانو او ګناهګارانو باندې د دوی لاسونه او خپې د دوی خلاف ګواهي ورکړي

الله تعالی فرمايي:

﴿اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيْهِمْ وَتَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ﴾.(٢)

ترجمه: نن ورځ به مونږ د دوی په خُلو باندې مُهر اُولږوو، او د دوی لاسونه به د مونږ سره خبرې اوکړي، او د دوی خپې به په هر هغه څه باندې ګواهي اوکړي کوم چې دوی (په دُنيا کې) کول.

---

(١) ﴿فَهُمْ يُوزَعُوْنَ﴾ دوی به جهنم ته دِيکه کولې شي. يا دا مطلب چې دوی به په ډَلو ډَلو کې تقسيم کړې شي. يا دا مطلب چې دا اوله ډَله به دې آخري ډَلې ته حصارولې شي چې ورسره يو ځای شي نو بيا به جهنم ته داخلولې شي.

{فَهُمْ يُوزَعُوْنَ} يُسَاقُوْنَ وَيُدْفَعُوْنَ إِلَى النَّارِ. وَقَالَ قَتَادَةُ وَالسُّدِّيُّ: يُحْبَسُ أَوَّلُهُمْ عَلَى آخِرِهِمْ لِيَتَلَاحَقُوْا.
تفسير البغوي ج ٧ ص ١٧٠ . وتفسير القرطبي ج ١٥ ص ٣٥٠.

(٢) يس آية ٦٥.

د جهنمیانو دَرخواستونه او آرزوګانې

جهنمیان به په جهنم کې الله تعالی ته ډیر دَرخواستونه اوکړي ، او ډیرې آرزوګانې به اوکړي خو یو درخواست به یې هم نه قبلیږي او یوه آرزو به یې هم نه پوره کیږي .

جهنمیان به د جهنم نه د وتلو او دُنیا ته د واپس تللو درخواست اوکړي خو قبول به نشي

جهنمیان به الله تعالی ته درخواست اوکړي " چې د جهنم نه مو اُوباسه او دُنیا ته مو دوباره اُولیږه چې نیک اعمال اوکړو " خو د دوی دا درخواست به قبول نشي.

دا مضمون د قرآن کریم په مختلفو آیتونو کې په مختلف اَنداز سره ذکر شوی :

۱ . الله تعالی فرمایي :

﴿ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا ۚ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۚ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ ۖ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴾.(۱)

ترجمه : او کافران به په دې جهنم کې چغې وهي (او دا به وایي) اې زمونږ ربه ! مونږ ددې جهنم نه اُوباسه (او دُنیا ته مو اُولیږه) مونږ به نیک عمل اوکړو غیر د هغه عمل نه کوم چې مونږ (په دُنیا کې) کولو . (الله تعالی به ورته اوفرمایي :) آیا مونږ تاسو ته دومره عُمر نه وُ درکړی چې څوک نصیحت حاصلول غواړي هغه په دې کې نصیحت حاصلولې شي ؟ او آیا تاسو ته ویروُونکی نه وُ راغلی ؟ پس (اوس) عذاب اُوڅکئ ، د ظالمانو د پاره څوک مددګار نشته.

۲ . بل ځای الله ﷻ ددې بیان داسې کړی :

﴿ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ۞ قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴾.(۲)

---

(۱) فاطر آیة ۳۷.

(۲) المؤمنون آیة ۱۰۷ ، ۱۰۸ .

ترجمه: (کافران به او وايي:) اې زمونږ ربه! مونږ دې جهنم نه اُوباسه بیا که چیرته مونږ (کفر او شرک ته) دوباره واپس شو نو یقینًا مونږ به ظالمان یو. الله تعالی به ورته اوفرمايي: تاسو په دې جهنم کې چَخې (ګوري) شئ او ماسره (د جهنم نه وتلو باره کې) خبرې مه کوئ.

سپې چې خلق شړي نو ورته وايي چې ''چَخې شه'' نو همدغه شان به الله تعالی کافرانو ته هم په جواب کې اووايي چې: ﴿ اِخۡسَـُٔوۡا فِيۡهَا. تاسو په دې جهنم کې چَخې شئ﴾ یعنی ذلیل او لرې شئ. (١)

(په وړسې آیتونو کې الله تعالی د دوی جهنم ته د تللو وجه دا هم ذکر کړې چې دوی به د مؤمنانو پورې ټوقې او خندا کوله). (٢)

٣. بل ځای الله تعالی د مجرمانو بیان داسې کړی:

﴿ وَلَوۡ تَرٰٓى اِذِ الۡمُجۡرِمُوۡنَ نَاكِسُوۡا رُءُوۡسِهِمۡ عِنۡدَ رَبِّهِمۡؕ رَبَّنَاۤ اَبۡصَرۡنَا وَسَمِعۡنَا فَارۡجِعۡنَا نَعۡمَلۡ صَالِحًا اِنَّا مُوۡقِنُوۡنَ ۝ وَلَوۡ شِئۡنَا لَاٰتَيۡنَا كُلَّ نَفۡسٍ هُدٰٮهَا وَلٰـكِنۡ حَقَّ الۡقَوۡلُ مِنِّىۡ لَاَمۡلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الۡجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجۡمَعِيۡنَ ۝ فَذُوۡقُوۡا بِمَا نَسِيۡتُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ هٰذَا ۚ اِنَّا نَسِيۡنٰكُمۡ وَذُوۡقُوۡا عَذَابَ الۡخُلۡدِ بِمَا كُنۡتُمۡ تَعۡمَلُوۡنَ ﴾. (٣)

---

(١) { اِخۡسَـُٔوۡا فِيۡهَا } أي ذلّوا في النار وانزجروا كما تُزجر الكلاب { وَلَا تُكَلِّمُوۡنِ } في رفع العذاب قال في التسهيل: اخسئوا: كلمة تستعمل في زجر الكلاب ففيها إهانةٌ وإبعاد. صفوة التفاسير ج ٢ ص ٢٩٣.

{ اِخۡسَـُٔوۡا فِيۡهَا } اسكتوا سكوت ذلة وهوان { وَلَا تُكَلِّمُوۡنِ } في رفع العذاب عنكم فإنه لا يرفع ولا يخفف قيل هو آخر كلام يتكلمون به ثم ولا كلام بعد ذلك إلا الشهيق والزفير. تفسير النسفي ج ٢ ص ٣٨٣.

(٢) هغه آیتونه دادي: ﴿ اِنَّهٗ كَانَ فَرِيۡقٌ مِّنۡ عِبَادِىۡ يَقُوۡلُوۡنَ رَبَّنَاۤ اٰمَنَّا فَاغۡفِرۡ لَنَا وَارۡحَمۡنَا وَاَنۡتَ خَيۡرُ الرّٰحِمِيۡنَ ۝ فَاتَّخَذۡتُمُوۡهُمۡ سِخۡرِيًّا حَتّٰٓى اَنۡسَوۡكُمۡ ذِكۡرِىۡ وَكُنۡتُمۡ مِّنۡهُمۡ تَضۡحَكُوۡنَ ۝ اِنِّىۡ جَزَيۡتُهُمُ الۡيَوۡمَ بِمَا صَبَرُوۡۤا اَنَّهُمۡ هُمُ الۡفَآئِزُوۡنَ ﴾. المؤمنون آية ١٠٩ تا ١١١.

(٣) السجدة آية ١٢ تا ١٤.

ترجمه : او که چيرته ته هغه وخت اوګوری کله چې مجرمانو خپل سرونه (د ذِلت په وجه) د خپل رَب په وړاندې ټيټ کړي وي (او دا به وايي :) اې زمونږ ربه ! (اوس) مونږ (هر څه) اُوليدل او وَامو وريدل پس ته مونږ (دُنيا ته) واپس اُوليږه مونږ به نيک اعمال اوکړو ، بيشکه (اوس) مونږ (د آخرت په اُمورو) يقين کوونکي يو ، (الله تعالى فرمايي :) او که چيرته زمونږ خوَښه وی نو مونږ به هر کس ته د ده هدايت (جبرًا) ورکړې وُ (يعنى د دوی د اِختيار نه بغير په زُوره به مو ورته هدايت کړې وُ) خو ليکن زما د طرفه دا خبره ثابته شوی چې " زه به خامخا جهنم (د سَرکشه) جِنّاتو او (سَرکشه) انسانانو ډکولو نه ډکوم " پس اوس (د خپل عمل) سزا اُوڅکئ په سبب د دې سره چې تاسو د دې ورځې ملاقات هېر کړې وُ ، بيشکه مونږ به تاسو په عذاب کې پريږدو ، او تاسو دائمي عذاب اُوڅکئ په سبب د هغه کارونو (کُفر او ګناهونو) سره کوم چې تاسو کول . (١)

٤ . بل ځای په قرآن کريم کې ذکر دي : چې کله دا باطل معبودان او ګمران پَرمخ جهنم

---

(١) {ولو ترى} الخطاب لرسول الله صلى الله عليه وسلم أو لكل أحد ولو امتناعية والجواب محذوف أي لرأيت أمراً عظيمًا { إذ المجرمون} هم الذين قالوا أئذا ضللنا فى الأرض ولو واذ للمضي وإنما جاز ذلك لأن المترقب من الله بمنزله الموجود لا يقدر لنرى ما يتناوله كأنه قيل ولو تكون منك الرؤية واذ ظرف له {ناكسو رؤوسهم} من الذل والحياء والندم {عند ربّهم} عند حساب ربهم ويوقف عليه لحق الحذف اذ التقدير يقولون {ربنا أبصرنا} صدق وعدك ووعيدك وسمعنا منك تصديق رسلك أو كنا عميا وصما فأبصرنا وسمعنا {فارجعنا} إلى الدنيا {نعمل صالحًا} أي الإيمان والطاعة {إنّا موقنون} بالبعث والحساب الآن {ولو شئنا لآتينا كلّ نفسٍ هداها} في الدنيا أي لو شئنا أعطينا كل نفس ما عندنا من اللطف الذي لو كان منهم اختيار ذلك لاهتدوا لكن لم نعطهم ذلك الطف لما علمنا منهم اختيار الكفر وإيثاره .... {ولكن حقّ القول مني لأملأنّ جهنم من الجنّة والنّاس أجمعين} ولكن وجب القول مني بما علمت أنه يكون منهم ما يستوجبون به جهنم وهو ما علم منهم أنهم يختارون الرد والتكذيب. تفسير النسفي ج ٣ ص ٨.

{وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا } رُشْدَهَا وَتَوْفِيقَهَا لِلْإِيمَانِ، { وَلَكِنْ حَقَّ} وَجَبَ. {الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ} وَهُوَ قَوْلُهُ لِإِبْلِيسَ: "لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ" . (ص آية ٨٥) تفسير البغوي ج٦ ص٣٠٢ سورة السجدة آية ١٣ .

ته اُوغورځولې شي نو په دغه وخت کې به دا کافران ډير اَرمانونه اوکړي (١) يو ارمان به په کې دا هم وي :

﴿ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾.(٢)

ترجمه : کاش ، که چيرته زمونږ د پاره دوباره (دُنيا ته) واپس کيدل وشي نو مونږ به مؤمنان شو .

د عذاب په ليدلو اِقرار کول ، او دُنيا ته دواپس تللو آرزو کول

الله تعالى فرمايي :

﴿ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾.(٣)

ترجمه : مشرکين اِنتظار نه کوي مګر صرف (د قرآني آيتونو د اِنکار) د اَنجام (جزاء) اِنتظار کوي ، پس په کومه ورځ چې ددې انجام راشي (يعنى د قيامت په ورځ جزاء او سزا اوګوري) نو کومو خلقو چې ددينه وړاندې دا ورځ هېره کړې وه هغوى به اووايي : " يقينًا (مونږ ته) زمونږ د رَب رسولان په حقې خبرې سره راغلي وو پس آيا (اوس) زمونږ د پاره څوک سفارش کوونکى شته چې زمونږ سفارش اوکړي ؟ او يا مونږ (دُنيا ته) واپس اوليږلې شو پس مونږ چې (مخکې په دُنيا کې) کوم کارونه کول (اوس به د هغې نه بدل کارونه اوکړو " (الله فرمايي) يقينًا دوى خپل ځانونه (د شِرک په کولو سره) نقصاني کړي

---

(١) هغه آيتونه دادي : ﴿ فَكُبْكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ۝ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ۝ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ۝ تَاللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ۝ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ۝ فَمَا لَنَا مِن شَافِعِينَ ۝ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴾. الشعراء آية ٩٤ تا ١٠١ .

(٢) الشعراء آية ١٠٢ .

(٣) الاعراف آية ٥٣ .

او کوم دروغ به یې چې جوړول (چې کني د الله سره بل شریک شته) هغه ورنه ورک شول.

د جهنم په لیدلو دُنیا ته د واپس کیدلو آرزو کول

١. الله تعالی فرمایي:

﴿ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ فَقَالُوا۟ يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝ بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا۟ يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا۟ لَعَادُوا۟ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴾.(١)

ترجمه: او که چیرته ته هغه وخت او ګورې کله چې کافران په جهنم باندې اُودرولې شي نو دوی به اووایي " اې کاش، چې مونږ (دُنیا ته) بیا واپس کړې شو نو مونږ به د خپل رب د آیتونو تکذیب نه کوو، او مونږ به مؤمنان شو " . (الله تعالی فرمایي:) بلکه دوی ته هغه څیز (کُفر او شرک) ښکاره شو کوم چې به دوی ددینه وړاندې پټولو، او که چیرته (بالفرض) دوی (دُنیا ته) واپس کړې شي نو دوی به ضرور بیا هغه کارونه اوکړي د کوم نه چې دوی منع کړې شوي وو، او بیشکه دوی خامخا دروغجن دي.

٢. بل ځای الله ربّ العزت فرمایي:

﴿ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ۝ وَتَرَىٰهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِىٍّ ﴾.(٢)

ترجمه: او ته به ګورې ظالمان چې هر کله دوی (د جهنم) عذاب اوګوري نو دوی به وایي " آیا (دُنیا ته) د واپس تللو څه لار شته؟ ". او ته به اوګورې چې هر کله دا ظالمان جهنم ته پیش کولې شي نو د ذِلت په وجه به ټیټ شوي وي، جهنم ته به پَټ پَټ ګوري.

(ځکه سَرونه به یې د ذِلت په وجه ښکته وي نو د ډیرې یَرې په وجه به جهنم ته په ټیټو سترګو پَټ پَټ ګوري).

---

(١) الانعام آیة ٢٧، ٢٨.

(٢) الشوری آیة ٤٤، ٤٥.

ددينه علاوه په نورو ډيرو آيتونو کې هم دا مضمون شته " چې کله کافران په قيامت کې د جهنم د عذاب سختي اوګوري نو ددينه د وتلو به مختلف قسمه درخواستونه او آرزوګانې اوکړي خو يو به هم نشي قبلولی. (١)

د جهنم په ليدلو افسوس کول: " چې کاش ما په دُنيا کې نيک اعمال کړي وی "

الله تعالی فرمايي:

﴿ وَجِاْىٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ ۝ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴾. (٢)

ترجمه: او په دغه ورځ (د محشر) به جهنم راوستلې شي نو په دغه ورځ به انسان نصيحت حاصل کړي، او نصيحت به ده ته څه فائده ورکړي ؟ (يعنی په دغه ورځ به ده ته نصيحت اخيستل هيڅ فائده ورنکړي) ، انسان به اووايي: " اې کاش، چې ما د خپل (دائمي) ژوند د پاره وړاندې څه (نيک اعمال) ليږلي وی.

کافران به د جهنم په ليدلو دا آرزو اوکړي: " چې کاش په دُنيا کې مو د الله او رسول اطاعت کړې وی "

الله تعالی فرمايي:

﴿ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴾. (٣)

---

(١) الله تعالی فرمايي: ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ۝ قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ۝ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا ۚ فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾. المؤمن (غافر) ١٠ تا ١٢.

(٢) الفجر آية ٢٣، ٢٤.

(٣) الاحزاب آية ٦٦.

ترجمه: په کومه ورځ چې به ددې کافرانو مخونه په اور کې اړولې راړولې شي دوی به وايي: اې کاش، مونږ د الله او رسول اطاعت کړې وی.

کافران به په جهنم کې په خپلو کارونو پښيمانتيا ښکاره کړي

الله تعالى فرمايي:

﴿ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ۝ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴾.(١)

ترجمه: او کافران به او وايي: که چيرته مونږ (د پيغمبرانو نه) اوريدلی، او يا پوهيدلی (عقل مو لرلی) نو نن به د جهنميانو په ډله کې داخل نه وی، (الله تعالى فرمايي:) نو دوی به د خپلې گناه اِقرار اوکړي، پس د جهنميانو د پاره هلاکت (د الله د رحمت نه لرې والې) دی.(٢)

په کافر کې عقل نه وي: د قرآن کريم ددې آيت نه دا خبره هم معلومه شوه چې په کافر

(١) الملک آية ١٠، ١١.

(٢) {وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ} مِنَ الرُّسُلِ مَا جَاءُونَا بِهِ {أَوْ نَعْقِلُ} مِنْهُمْ. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ الْهُدَى أَوْ نَعْقِلُهُ فَنَعْمَلُ بِهِ {مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ} قَالَ الزَّجَّاجُ: لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ سَمْعَ مَنْ يَعِي وَيَتَفَكَّرُ أَوْ نَعْقِلُ عَقْلَ مَنْ يُمَيِّزُ وَيَنْظُرُ مَا كُنَّا مِنْ أَهْلِ النَّارِ {فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا} بُعْدًا. تفسير البغوي ٨/١٧٧.

ثُمَّ اعْتَرَفُوا بِجَهْلِهِمْ فَقَالُوا وهم في النار: (لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ) مِنَ النُّذُرِ ـ يَعْنِي الرُّسُلَ ـ مَا جَاءُوا بِهِ (أَوْ نَعْقِلُ) عَنْهُمْ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ الْهُدَى أَوْ نَعْقِلُهُ، أَوْ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ سَمَاعَ مَنْ يَعِي وَيُفَكِّرُ، أَوْ نَعْقِلُ عَقْلَ مَنْ يُمَيِّزُ وَيَنْظُرُ. وَدَلَّ هَذَا عَلَى أَنَّ الْكَافِرَ لَمْ يُعْطَ مِنَ الْعَقْلِ شَيْئًا. وَقَدْ مَضَى فِي "الطُّورِ" بَيَانُهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ. (مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ) يَعْنِي مَا كُنَّا مِنْ أَهْلِ النَّارِ. وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: "لَقَدْ نَدِمَ الْفَاجِرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ أي بتكذيبهم الرسل... (فَسُحْقاً لِأَصْحابِ السَّعِيرِ) أَيْ فَبُعْدًا لَهُمْ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ. وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ وَأَبُو صَالِحٍ: هُوَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ يُقَالُ لَهُ السُّحْقُ. تفسير القرطبي ج ١٨ ص ٢١٢ سورة الملک آية ١٠، ١١.

کې عقل نه وي ، ځکه که چیرته عقل یې لرلی نو بیا به یې ایمان راوړی وی ، البته ذهن یې کار کوي ، نو ځکه خو یې په ایمان نه راوړلو سره مؤاخذه کیږي ، په احادیثو کې هم دا خبره مذکور ده .(۱)

کافر به د جهنم په لیدلو آرزو او کړي چې " کاش زه خاورې وی "

الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ إِنَّآ أَنذَرْنَٰكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ تُرَٰبًۢا ﴾.(۲)

ترجمه : بیشکه مونږ (تاسو) د نزدې عذاب نه اُویرولی. په کومه ورځ چې به هر کس هغه عمل اوګوري کوم چې دده لاسونو وړاندې لیږلې وي ، او کافر به اووايي : اې کاش چې زه خاورې وی. (دوباره نه وې ژوندې شوی).

ظالمان به د عذاب په لیدلو پښیمانتیا ښکاره کړي خو فائده به نه ورکوي

الله تعالی فرمايي : ﴿ وَأَسَرُّوا ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا ٱلْعَذَابَ ﴾.(۳)

ترجمه : او دوی به پټوي پښیمانتیا هر کله چې دوی عذاب اوګوري .

(یعنی د عذاب په لیدلو سره به پټ په زړه کې پښیمانه شي خو دا پښیمانتیا به ورته څه فائده نه ورکوي. یا دا مطلب چې دا مشران به د خپلو ماتحتو خلقو نه خپله پښیمانتیا

(۱) .... لِأَنَّ العَقْلَ لَا يُعْطَى لِلْكَافِرِ وَلَوْ كَانَ لَهُ عَقْلٌ لَآمَنَ. وَإِنَّمَا يُعْطَى الكَافِرُ الذِّهْنَ فَصَارَ عَلَيْهِ حُجَّةً. وَالذِّهْنُ يَقْبَلُ العِلْمَ جُمْلَةً، وَالعَقْلُ يُمَيِّزُ العِلْمَ وَيُقَدِّرُ المَقَادِيْرَ لِحُدُوْدِ الأَمْرِ وَالنَّهْيِ. وَرُوِيَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا قَالَ : يَا رَسُوْلَ اللهِ ! مَا أَعْقَلَ فُلَانًا النَّصْرَانِيَّ . فَقَالَ: (مَهْ إِنَّ الكَافِرَ لَا عَقْلَ لَهُ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللهِ تَعَالَى:) وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيْرِ. وَفِي حَدِيْثِ ابْنِ عُمَرَ: فَزَجَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ثُمَّ قَالَ : (مَهْ فَإِنَّ العَاقِلَ مَنْ يَعْمَلُ بِطَاعَةِ اللهِ) ذَكَرَهُ التِّرْمِذِيُّ الحَكِيْمُ أَبُوْ عَبْدِ اللهِ بِإِسْنَادِهِ .
تفسير القرطبي ج ١٧ ص ٧٣ سورة الطور في تفسير آية ٣٢ .

(۲) النبا آية ٤٠ .

(۳) يونس آية ٥٤ .

پټوي ځکه د هغوی د ملامتيا نه به ويريږي) . (١)

ظالمان چې په دُنيا کې عذاب اوګوري نو نور مهلت به غواړي خو نه به شي ورکولی

الله تعالی فرمايي :

﴿ وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ۝ وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴾ .(٢)

ترجمه : او(اې پيغمبره !) ته خلق د هغه ورځې نه اُويروه په کومه ورځ چې به په دوی باندې (په دُنيا کې) عذاب راشي نو ظالمان به وايي : " اې زمونږ ربه ! ته مونږ نزدې مُودې پورې نور روستو کړه (يعنی لږ شان مهلت نور راکړه) نو مونږ به دعوت (بَلنه) قبول کړو او د رسولانو پيروي به اوکړو " . (دوی ته به جواب ورکړې شي :) آيا تاسو به ددينه وړاندې قسَمونه نه خوړل چې تاسو له (د دُنيا نه) هيڅ زوال نشته ؟ . او (حالانکه) تاسو خو د هغه خلقو په کورونو کې اُوسيدلي وي کومو چې په خپلو ځانونو باندې ظلم کړې وُ او تاسو ته دا ښه واضحه شوې وه چې مونږ د هغوی سره څه کار اوکړو ؟ او تاسو ته مو (په قرآن کريم کې د عِبرت) ډير مثالونه بيان کړي وو .

(يعنی تاسو خو د حضرت نوح عليه السلام د قوم ، د عاديانو ، او ثموديانو په کورنو کې اُوسيدلي يَی. خو بيا مو هم د هغوی نه عِبرت وانه خيست) .

---

(١) {وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ} قَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ : مَعْنَاهُ : أَظْهَرُوا النَّدَامَةَ. لِأَنَّهُ لَيْسَ ذَلِكَ الْيَوْمُ يَوْمَ تَصَبُّرٍ وَتَصَنُّعٍ. وَقِيلَ: مَعْنَاهُ أَخْفَوْا أَيْ: أَخْفَى الرُّؤَسَاءُ النَّدَامَةَ مِنَ الضُّعَفَاءِ خَوْفًا مِنْ مَلَامَتِهِمْ وَتَعْيِيرِهِمْ . تفسير البغوي ج ۴ ص ١٣٧ . التفسير المظهري ج ٥ ص ٣٣ .

(٢) ابراهيم آية ٤٤ ، ٤٥ .

(امام قرطبي رَحِمَهُ اللهُ په خپل تفسير کې د جهنميانو پنځه درخواستونه او د الله ﷻ د طرفه دوی ته جوابونه هم ذکر کړي دي).(۱)

کافران او ګناهګاران به د مرګ په وخت هم دا آرزو کوي چې په دُنيا کې د نېک عمل د پاره نور وخت را کړې شوې وی

کافران او ګناهګاران به د مرګ په وخت هم دا سوال او آرزو کوي چې " مونږ ته دې نور وخت را کړې شي چې په هغې کې نېک اعمال او کړو " خو د دوی دا آرزو به نشي پوره کولی

۱. الله ربّ العزت په قرآن کې د دې بيان داسې کړی :

﴿ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُوْنِ ۝ لَعَلِّیْٓ اَعْمَلُ صَالِحًا فِیْمَا تَرَكْتُ كَلَّا ؕ اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ؕ وَمِنْ وَّرَآئِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ﴾.(۲)

---

(۱) وَذَكَرَ الْبَيْهَقِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ كَعْبٍ الْقُرَظِيِّ قَالَ: لِأَهْلِ النَّارِ خَمْسُ دَعَوَاتٍ يُجِيبُهُمُ اللهُ فِي أَرْبَعَةٍ، فَإِذَا كَانَ فِي الْخَامِسَةِ لَمْ يَتَكَلَّمُوا بَعْدَهَا أَبَدًا، يَقُولُونَ: ﴿رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ﴾ [غافر: ۱۱] فَيُجِيبُهُمُ اللهُ ﴿ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾ [غافر: ۱۲]. ثُمَّ يَقُولُونَ: ﴿رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ﴾ [السجدة: ۱۲] فَيُجِيبُهُمُ اللهُ تَعَالَى: ﴿فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ [السجدة: ۱۴]. ثُمَّ يَقُولُونَ: ﴿رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ﴾ فَيُجِيبُهُمُ اللهُ تَعَالَى ﴿أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلُ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ﴾ فَيَقُولُونَ: ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾ [فاطر: ۳۷] فَيُجِيبُهُمُ اللهُ تَعَالَى: ﴿أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ" [فاطر: ۳۷]. وَيَقُولُونَ: ﴿رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ﴾ [المؤمنون: ۱۰۶] فَيُجِيبُهُمُ اللهُ تَعَالَى: ﴿اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ﴾ [المؤمنون: ۱۰۸] فَلَا يَتَكَلَّمُونَ بَعْدَهَا أَبَدًا، خَرَّجَهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ فِي "دَقَائِقِهِ" بِأَطْوَلَ مِنْ هَذَا وَقَدْ كَتَبْنَاهُ فِي كِتَابِ "التَّذْكِرَةِ". تفسير القرطبي ج ۹ ص ۳۷۸ سورة ابراهيم في تفسير آية ۴۴.

(۲) المؤمنون آية ۹۹ ، ۱۰۰.

ترجمه : تر دې چې کله په دوی (کافرانو) کې يو چاته مرګ راشي نو دوی به وايي : اې زما ربه ! ما واپس دُنيا ته اُوليږه کيدې شي چې زه نيک اعمال اوکړم په هغه دُنيا کې کومه چې ما پريښې ده (يعنی کوم عُمر مې چې ضائع کړی د هغې تلافي به اوکړم . الله تعالی فرمايي :) هيڅ کله داسې نشي کيدی ، بيشکه دا دُنيا ته د واپس کيدو خبره داسې قول دی چې دا ددې ويونکی دی (خو ده ته هيڅ فائده نه رَسوي) ، او دده مخې ته بَرزخ دی (يعنی داسې مانِع دی چې دوی دوباره دُنيا ته نه پريږدي . او دا برزخ به) تر د هغه ورځې پورې (وي) په کومه ورځ چې به دوی دوباره راپاڅولې شي . (١)

٢ . بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَاَنۡفِقُوۡا مِنۡ مَّا رَزَقۡنٰكُمۡ مِّنۡ قَبۡلِ اَنۡ يَّاۡتِىَ اَحَدَكُمُ الۡمَوۡتُ فَيَقُوۡلَ رَبِّ لَوۡلَاۤ اَخَّرۡتَنِىۡۤ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيۡبٍۙ فَاَصَّدَّقَ وَاَكُنۡ مِّنَ الصّٰلِحِيۡنَ ۝ وَلَنۡ يُّؤَخِّرَ اللّٰهُ نَفۡسًا اِذَا جَآءَ اَجَلُهَا‌ ؕ وَاللّٰهُ خَبِيۡرٌۢ بِمَا تَعۡمَلُوۡنَ ﴾.(٢)

ترجمه : (اې مومنانو !) مونږ چې درته څه درکړي دي د هغې نه (په حقوقِ واجبه او خيرات کې) خرچ کوئ ، ددې نه وړاندې چې په تاسو کې يو چاته مرګ راشي او هغه بيا (د آرزو او اَرمان په ډَول) دا وايي : اې زما ربه ! تا ولې ماته يو څو ورځې نور مهلت رانه کړو چې ما خيرات کړې وی ، او زه د نيکانو خلقو نه شمار شوې وی ، (خو دده دا اَرمان به فائده مَند څکه نه وي چې) الله تعالی هيڅ کله يو چاته مُهلت نه ورکوي کله چې دده نيته راشي ، او الله تعالی خبردار دی د هغه کارونو نه چې تاسو يې کوی .

(١) {حَتَّى} ابتِدَائِيَّة { إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ } وَرَأَى مَقْعَده مِنَ النَّار وَمَقْعَده مِن الْجَنَّة لَوْ آمَنَ { قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ} الْجَمْع لِلتَّعْظِيمِ { لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا} بِأَنْ أَشْهَد أَنْ لَا إِله إِلا الله يكون {فِيمَا تَرَكْتُ} ضَيَّعْت مِنْ عُمْرِي أَيْ فِي مقابلته . قال تعالى {كَلَّا} أَيْ لَا رُجُوع {إِنَّهَا} أَيْ رَبّ ارْجِعُونِ {كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا} وَلَا فَائِدَة لَهُ فِيهَا {وَمِنْ وَرَائِهِمْ} أَمَامهمْ {بَرْزَخٌ} حَاجِز يَصُدّهُمْ عَنِ الرُّجُوع {إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ} وَلَا رُجُوع بعده . تفسير الجلالين ص ٣٥٣ سورة المؤمنون في تفسير آية ٩٩ ، ١٠٠ .

(٢) المنافقون آية ١٠ ، ١١ .

مُجرم او کافر که د جهنم د عذاب نه ځان بچ کولو د پاره هر څه ورکول اوغواړي خو دا به نشي قبلولی

١ . مُجرم که د جهنم د عذاب نه ځان بچ کولو د پاره خپل ځوي ، خپله بي بي ، خپل ورور او د دُنیا ټول مخلوق په عِوض کې ورکول اوغواړي خو دا به ورنه نشي قبلولی .

الله تعالی فرمایي :

﴿ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴾.(١)

ترجمه : مُجرم به په دغه ورځ (د قیامت) باندې دا خوښوي چې ددغې ورځې د عذاب نه (د ځان خلاصولو د پاره) خپل ځامن ، خپله ښځه ، خپل ورور ، خپله هغه قبیله کومې چې ده ته پناه ورکړې وه (او دا په کې اُوسیدلو) ، او د زمکې ټول مخلوق په بدله کې ورکړي بیا ده ته (ته د جهنم د عذاب نه) نجات ورکړي خو هیڅ کله به داسې اُونشي، حقه داده چې دا د جهنم اُور لمبې وهونکې اُور دی چې د سَر څرمن لرې کوي .

٢ . که کافر د جهنم د عذاب نه ځان بچ کولو د پاره د زمکې ډکوالي په اَندازه سره زَر ورکول اوغواړي خو بیا به هم ورنه نشي قبلولی .

الله تعالی فرمایي :

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَىٰ بِهِ ۗ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴾.(٢)

ترجمه : یقیناً کوم خلق چې کُفر اوکړو او بیا د کُفر په حالت کې مړه شو نو هرګز به په دوی کې د هیچا نه د زمکې ډکوالي په مقدار سره زَر قبول نشي اګر چې دا د خپل ځان په

(١) المعارج آیة ١١ تا ١٦ .

(٢) آل عمران آیة ٩١ .

فِديه کې (يعنى د عذاب نه ځان خلاصولو په عِوض کې) ورکول او غواړي، د همدې خلقو د پاره دَردناک عذاب دى، او د دوی د پاره به څوک مدد ګار نه وي.

۳ . همدا مضمون په بخاري شريف او مسلم شريف کې هم ذکر شوى، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي چې د قيامت په ورځ به يو کافر راوستې شي، او هغه ته به او ويلې شي:

أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا، أَكُنْتَ تَفْتَدِيْ بِهِ؟

دا راته او وايه که چيرته د تا سره د زمکې د ډکوالي په اندازه سره زَر وى نو آيا تا به (د جهنم د عذاب نه ځان خلاصولو د پاره) دا په فِديه (عِوض) کې ورکولى؟

هغه به ووايي: آو. (ما به دا ورکولى).

ده ته به وويلې شي: قَدْ كُنْتَ سُئِلْتَ مَا هُوَ أَيْسَرُ مِنْ ذَلِكَ .

د تا نه (په دُنيا کې) د دينه د آسان څيز مطالبه شوې وه . (خو تا نه وُ منلى). (١)

هغه آسان څيز دا وُ چې " ته د ما سره په عبادت کې بل څوک مه شريکوه " خو تا بيا هم د ما سره بل څوک په عبادت کې شريک کړې وُ. (٢)

---

(١) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُوْلُ: "يُجَاءُ بِالْكَافِرِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُقَالُ لَهُ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ مِلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا، أَكُنْتَ تَفْتَدِيْ بِهِ؟ فَيَقُوْلُ: نَعَمْ، فَيُقَالُ لَهُ: قَدْ كُنْتَ سُئِلْتَ مَا هُوَ أَيْسَرُ مِنْ ذَلِكَ". صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابٌ: مَنْ نُوقِشَ الحِسَابَ عُذِّبَ رقم الحديث ٦٥٣٨ . صحيح مسلم كتاب صِفَةِ القِيَامَةِ وَالجَنَّةِ وَالنَّارِ بَابُ طَلَبِ الكَافِرِ الفِدَاءَ بِمِلْءِ الأَرْضِ ذَهَبًا رقم الحديث ٥٢(٢٨٠٥) . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ١٣١٠٧.

(٢) عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "يَقُوْلُ اللهُ تَعَالَى لِأَهْوَنِ أَهْلِ النَّارِ عَذَابًا يَوْمَ القِيَامَةِ: لَوْ أَنَّ لَكَ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ أَكُنْتَ تَفْتَدِيْ بِهِ؟ فَيَقُوْلُ: نَعَمْ، فَيَقُوْلُ: أَرَدْتُ مِنْكَ أَهْوَنَ مِنْ هَذَا، وَأَنْتَ فِيْ صُلْبِ آدَمَ: أَنْ لَا تُشْرِكَ بِيْ شَيْئًا، فَأَبَيْتَ إِلَّا أَنْ تُشْرِكَ بِيْ". صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ صِفَةِ الجَنَّةِ وَالنَّارِ رقم الحديث ٦٥٥٧ . مشكاة المصابيح كتاب أَحْوَالِ القِيَامَةِ وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٥٦٧٠(٦).

٤ . بلکه که ظالمان د قيامت په ورځ د جهنم د عذاب نه د ځان خلاصولو د پاره د ټولې دُنيا مال و دولت يو په دَبل ورکول او غواړي خو بيا به هم ورنه نشي قبلولی .

الله ﷻ د قيامت د ورځې عذاب بيانولو سره فرمايي :

﴿ وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لَافْتَدَوْا بِهٖ مِنْ سُوْٓءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ وَبَدَا لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُوْنُوْا يَحْتَسِبُوْنَ ۞ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوْا وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴾.(١)

ترجمه : او که چيرته ظالمانو سره په مخ د زمکه موجود ټول مال و دولت وي ، او ددې سره همدومره مقدار نور هم وي نو د قيامت د ورځې د سخت عذاب نه ځان بچ کولو د پاره به دا په عِوض کې ورکوي (خو دا به ورنه نشي قبلولی) ، او دوی ته به د الله تعالی د طرفه هغه عذابونه ښکاره شي د کومو چې دوی ګمان هم نه کولو . او دوی ته به ټول هغه بَد کارونه ښکاره شي کوم چې دوی (په دُنيا کې) کول ، او هغه عذابونه به ورباندې نازل شي په کوم پورې چې دوی ټوقې کولې .

د جهنم داروغه ګانو (نِګرانانو فرښتو) ته د عذاب سپکولو درخواست کول

الله تعالی فرمايي :

﴿ وَقَالَ الَّذِيْنَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوْا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ ۞ قَالُوْٓا اَوَلَمْ تَكُ تَاْتِيْكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ۭ قَالُوْا بَلٰى ۭ قَالُوْا فَادْعُوْا ۚ وَمَا دُعٰٓؤُا الْكٰفِرِيْنَ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ ﴾.(٢)

ترجمه : او کوم خلق چې په اُور (دوزخ) کې دي نو هغوی به د جهنم داروغه ګانو (نِګرانانو

---

(١) الزمر آية ٤٧ ، ٤٨ .

(٢) مؤمن (غافر) آية ٤٩ ، ٥٠ .

فرښتو) ته اووايي : " تاسو (زمونږ د پاره) د خپل رَب نه دُعا اوغواړئ چې په مونږ باندې يوه ورځ عذاب سپَک کړي " . فرښتې به ورته اووايي : آيا تاسو ته ستاسو پيغمبران په واضحه مُعجزو سره نه وو راغلي ؟ دوی به ورته ووايي : آو (راغلي وو) . فرښتې به ورته اووايي : تاسو پخپله (د ځان د پاره) دُعا اوغواړئ (ځکه مونږ ستاسو د پاره دُعا نه شو غوښتلی . الله تعالی فرمايي :) د کافر دُعا نده مګر باطله (ضائِع) ده (هيڅ فائده ورته نه ورکوي) . (١)

د جهنم د ټولو فرښتو سردار " مالِک " ته درخواست کول " چې مونږ ته دې مرګ راشي "

کافران چې کله د عذاب نه ډير تَنګ شي نو د جهنم د ټولو فرښتو سربراه " مالِک " ته به درخواست اوکړي چې " مونږ ته دې مرګ راشي ددې د پاره چې ددې عذاب نه خلاص شو " خو د دوی دا درخواست به قبول نشي .

الله تعالی ددې بيان داسې کړی :

﴿ وَنَادَوْا يٰمٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ؕ قَالَ اِنَّكُمْ مّٰكِثُوْنَ ﴾ . (٢)

ترجمه : او کافران به آواز اوکړي : اې مالِک (د جهنم د فرښتو سرداره) ! ستا رب دې په مونږ باندې (د مرګ) فيصله اوکړي . (يعنی مونږ له دې مرګ راولي چې ددې عذاب نه خلاص شو) . هغه به ورته (څه وخت پس) جواب ورکړي : بيشکه تاسو به هميشه دلته (په عذاب کې) پراته يئ . (او په دې عذاب کې به ګرفتاريئ) .

ابن عباس رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فرمايي : فَلَا يُجِيْبُهُمْ أَلْفَ سَنَةٍ .

---

(١) {وَقَالَ الَّذِيْنَ فِي النَّارِ} حِيْنَ اشْتَدَّ عَلَيْهِمُ الْعَذَابُ. {لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ادْعُوْا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ} . { قَالُوْا} يَعْنِيْ خَزَنَةُ جَهَنَّمَ لَهُمْ.. {أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيْكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوْا بَلٰى قَالُوْا فَادْعُوْا } أَنْتُمْ إِذًا رَبَّكُمْ. إِنَّا لَا نَدْعُوْ لَكُمْ. لِأَنَّهُمْ عَلِمُوْا أَنَّهُ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ. قَالَ اللهُ تَعَالَى: {وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِيْنَ إِلَّا فِيْ ضَلَالٍ} أَيْ: يَبْطُلُ وَيَضِلُّ وَلَا يَنْفَعُهُمْ. تفسير البغوي ج ٧ ص ١٥٢ .

(٢) الزخرف آية ٧٧ .

(د جهنم د ټولو فرښتو سردار) " مالک " به دوی ته زر (١٠٠٠) کاله پس جواب ورکړي . (نور اقوال هم په کې شته) . (١)

امام اعمش رَحِمَهُ اللهُ هم فرمايي :

نُبِّئْتُ أَنَّ بَيْنَ دُعَائِهِمْ وَبَيْنَ إِجَابَةِ مَالِكٍ إِيَّاهُمْ أَلْفَ عَامٍ .

ماته (د صحابه کرامو د طرفه) دا خبر راکړې شوی چې ددې کافرانو د جهنم داروغه ته درخواست او د هغه د طرفه د جواب په مينځ کې به زر (١٠٠٠) کاله وقفه وي ، (يعنی د جهنم داروغه به ورته زر کاله پس جواب ورکړي) . (٢)

محمد بن کعب قرظي رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د کافرانو درخواست او د مالک فرښتې جواب په مينځ کې به اتيا (٨٠) کاله فاصله وي ، او په هر کال کې درې سوه شپيته (٣٦٠) ورځې وي ، او (د آخرت) هره ورځ به د دُنيا د زرو (١٠٠٠) کالو په مقدار اوږده وي . (٣)

د جهنم داروغه ګان (محافظې فرښتې) به د کافرانو نه پوښتنې او کړي

١ . الله تعالی فرمايي :

﴿ وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا بَلَىٰ

(١) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : يَقُولُونَ ذَلِكَ فَلَا يُجِيبُهُمْ أَلْفَ سَنَةٍ . ثُمَّ يَقُولُ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ . وَقَالَ مُجَاهِدٌ وَنَوْفٌ الْبِكَالِيُّ: بَيْنَ نِدَائِهِمْ وَإِجَابَتِهِ إِيَّاهُمْ مِائَةُ سَنَةٍ . وَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو : أَرْبَعُونَ سَنَةً . ذَكَرَهُ ابْنُ الْمُبَارَكِ . تفسير القرطبي ج ١٦ ص ١١٧ سورة الزخرف في تفسير آية ٧٧ .

(٢) سنن الترمذي أَبْوَابُ صِفَةِ جَهَنَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي صِفَةِ طَعَامِ أَهْلِ النَّارِ رقم ٢٥٨٦ مشكاة المصابيح كتاب أحوال القيامة وبدء الخلق بَابُ صِفَةِ النَّارِ وَأَهْلِهَا اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم ٥٦٨٦(٢٢) .

(٣) قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ الْقُرَظِيُّ .... فَلَمَّا يَئِسُوا مِمَّا عِنْدَ الْخَزَنَةِ نَادَوْا: {يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ} (الزخرف ٧٧) سَأَلُوا الْمَوْتَ ، فَلَا يُجِيبُهُمْ ثَمَانِينَ سَنَةً وَالسَّنَةُ سِتُّونَ وَثَلَاثُمِائَةِ يَوْمًا ، وَالْيَوْمُ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ ، ثُمَّ لَحَظَ إِلَيْهِمْ بَعْدَ الثَّمَانِينَ إِنَّكُمْ مَاكِثُونَ . تفسير البغوي ج ٣ ص ٣٤٤ سورة ابراهيم في تفسير آية ٢١ . تفسير القرطبي ج ١٦ ص ١١٧ .

وَلٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ۝ قِيْلَ ادْخُلُوْٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴾.(١)

ترجمه: او كافران به جهنم ته ډلې ډلې روان كړې شي تر دې چې كله دوى جهنم ته راشي نو ددې دَروازې به ورته (په همدغه وخت كې) كلاوْ كړې شي، او دوى ته به د جهنم محافظې فرښتې (د تَوبيخ د پاره) اووايي: آيا تاسو ته د خپل قوم نه پيغمبران نه وو راغلي چې په تاسو باندې يې ستاسو د رَب آيتونه تلاوت كړي وى؟ او تاسو يې ددې ورځې د ملاقات نه يَرولي وى؟ دا كافران به ورته اووايي: ولې نه (رسولان راغلي وو) خو ليكن په كافرانو باندې د عذاب حكم ثابت شو. دوى ته به وويلې شي: (اوس) تاسو د جهنم دَروازو ته داخل شئ، په دې كې به هميشه پراته يَى، پس جهنم د مُتكبِّرينو د پاره ډير بَد ځاى دى.

٢. بل ځاى الله ﷻ ددې بيان داسې كړى:

﴿ كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذِيْرٌ ۝ قَالُوْا بَلٰى قَدْ جَآءَنَا نَذِيْرٌ ۙ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ۚ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ كَبِيْرٍ ﴾.(٢)

ترجمه: هر وارې چې په دې جهنم كې يوه ډله اُغورځولې شي نو د جهنم محافظې فرښتې به د دوى نه (د دوى د توبيخ د پاره) پوښتنې كوي چې: "آيا تاسو ته څوك ويروُونكى (پيغمبر) نهٔ راغلى؟" دوى به ورته اووايي: آوْ، يقينًا مونږ ته ويروُونكى (پيغمبر) راغلې وُ خو مونږ د هغوى تكذيب اوكړو، او مونږ (هغه رسولانو ته) وويل: الله تعالى هيڅ څيز ندې نازل كړى، تاسو پخپله په لويه ګمراهۍ كې يَى.(٣)

---

(١) الزمر آية ٧١، ٧٢.

(٢) الملك آية ٨، ٩.

(٣) {كُلَّمَآ اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ} جَمَاعَةٌ مِنْهُمْ {سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ} سُؤَالَ تَوْبِيْخٍ {اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذِيْرٌ} رَسُوْلٌ يُنْذِرُكُمْ. {قَالُوْا بَلٰى قَدْ جَآءَنَا نَذِيْرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا} لِلرُّسُلِ {مَا نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ...} تفسير البغوي ج ٨ ص ١٧٧.

منافقان به د قیامت په ورځ د مؤمنانو نه د نور حاصلولو درخواست اوکړي خو قبول به نشي

الله تعالی فرمایي :

﴿ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنٰفِقُوْنَ وَالْمُنٰفِقٰتُ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوا انْظُرُوْنَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُّوْرِكُمْ ۚ قِيْلَ ارْجِعُوْا وَرَآءَكُمْ فَالْتَمِسُوْا نُوْرًا ۗ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُوْرٍ لَّهٗ بَابٌ ۗ بَاطِنُهٗ فِيْهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهٗ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۝ يُنَادُوْنَهُمْ اَلَمْ نَكُنْ مَّعَكُمْ ۗ قَالُوْا بَلٰى وَلٰكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ اَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْاَمَانِيُّ حَتّٰى جَآءَ اَمْرُ اللّٰهِ وَغَرَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ۝ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَّلَا مِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۗ مَاْوٰىكُمُ النَّارُ ۗ هِيَ مَوْلٰىكُمْ ۗ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴾.(١)

ترجمه : (د قیامت) په کومه ورځ باندې چې به منافقان سړي او منافقانې ښځې اووایي : " مونږ ته لږ انتظار اوکړئ چې ستاسو د نُور نه څه رَڼا واخلو " دې منافقانو ته به (د مؤمنانو یا فرښتو د طرفه استهزاءً) ووېلې شي : " تاسو واپس شاته (دُنیا ته) لاړ شئ هلته نُور اُولټوئ (ځکه د نُور حاصلولو ځای دُنیا ده) " . پس ددې مؤمنانو او منافقینو په مینځ کې به یو دِیوال اُودرولې شي ، ددې دِیوال به یوه دَروازه وي ، ددې دَننه طرف به رحمت (جنت) وي او بهر طرف به ترینه عذاب وي . منافقان به مؤمنانو ته (د دِیوال بهر نه) آواز اوکړي : آیا مونږ د تاسو سره په دُنیا کې یو ځای نه وو ؟ (چې مونځ به مو یو ځای کولو او روژې به مو یو ځای نیولې ؟) مؤمنان به ورته اووایي : آو (تاسو د مونږ سره یو ځای وئ) خو لیکن تاسو خپل ځانونه په هلاکت کې اچولي وو (کُفر او شِرک مو کولو) او تاسو (په مونږ باندې د مصیبتونو راتلو) اِنتظار کولو ، (د نبي علیه السلام په نبوّت او قیامت باره کې) شک مو کولو ، او (باطلو) آرزوګانو درته دُهوکه درکړه تر دې پورې چې د الله تعالی حکم (مرګ راغی) ، او دُهوکه باز شیطان تاسو ته د الله په حقله دُهوکه درکړه ، پس نن ورځ به د تاسو نه نه څه فِدیه (عِوض) اخیستلې شي (چې تاسو پرې د عذاب نه بچ

---

(١) الحدید آیة ١٣ تا ١٥.

شي) ، او نه به د کافرانو نه فِديه اخيستلې شي ، (اوس) ستاسو ځاى جهنم دى ، همدا (جهنم) ستاسو د پاره لائق او د ورتللو بَد ځاى دى .

د مذکوره آيتونو تشريح : د مذکوره آيتونو خلاصه داده چې مؤمنانو ته به الله تعالى د قيامت په ورځ د نيکو اعمالو په بدله کې يو نُور ورکړي چې په پُلِ صراط باندې به ورباندې ځي ، د منافقانو سره به دغه نُور نه وي ، دوى به تر يو ځاى پورې د مؤمنانو په نُور باندې لاړ شي ، کله چې مؤمنان ورنه مخکې لاړ شي نو دوى به په تياره کې پاتې شي ، دوى به مؤمنانو ته اووايي : " مونږ ته لږ انتظار اوکړئ چې ستاسو د نُور نه رڼا واخلو " ، دې منافقينو ته به د مؤمنانو د طرفه يا د فرښتو د طرفه وويلې شي چې : " واپس لاړ شئ او هلته نُور طلب کړئ مونږ تاسو ته نُور نه شو درکولى " .

(ددې مطلب دادى چې مؤمنان به دوى ته استهزاءً اووايي چې تاسو دُنيا ته لاړ شئ او هلته نُور طلب کړئ . ځکه د قيامت نه خو دوباره دُنيا ته راتلل ممکن ندي .

يا دا مطلب دى چې مؤمنان به ورته هماغه ځاى اُوښايي چې شا ته لاړ شئ د کوم ځاى نه چې راغلي يَئ) .

بيا به ددې مؤمنانو او منافقانو په مينځ کې يو دِيوال حائِل شي چې دَننه طرف به يې جنت وي په دې کې به مؤمنان وي ، او بهر طرف به يې جهنم وي په دې کې به دغه منافقان وي . بيا به دا منافقان دې مؤمنانو ته اووايي : آيا مونږ د تاسو سره په دُنيا کې ملګري نه وو چې هلته به مو يو ځاى عبادت کولو ؟

دوى به ورته اووايي : صحيح ده تاسو د مونږ سره وَئ خو ستاسو په زړونو کې منافقت وُ ، تاسو به دا اِنتظار کولو چې په مسلمانانو او نبي عليه السلام باندې څه مصيبت راشي چې مونږ ورنه خلاص شو ، او د نبي عليه السلام په نبوّت کې مو شک کولو ، او په زړونو کې مو باطلې آرزوګانې وى ، تاسو په همدې حالت وئ چې آخر مرګ درله راغى او شيطان دُهوکه کړئ ، اوس که تاسو د عذاب نه ځان خلاصولو د پاره هر څومره فِديه يا عِوض ورکوئ خو دا به درنه نشي اخيستلى ، لهذا ستاسو ځاى همدا جهنم دى ، او دا ستاسو د پاره لائق هم دى ځکه تاسو په دُنيا کې منافقت کولو .

د جنتيانو او جهنميانو په خپل مينځ کې خبرې

جنتيان به د جهنميانو نه د هغوى د توبيخ د پاره څه پوښتنې کوي، الله تعالى ددې بيان داسې کړى:

﴿ وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ۖ قَالُوا۟ نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ۝ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ ﴾.(١)

ترجمه: او جنتيان به جهنميانو ته (د هغوى د توبيخ د پاره) دا آواز اوکړي چې مونږ خو تړلي (د جنت) هغه وعدې ريښتينې اوموندى کومې چې زمونږ رب د مونږ سره کړې وى، نو آيا تاسو هم (د جهنم) هغه وعدې ريښتينې اوموندى کومې چې درسره خپل رَب کړې وى؟ جهنميان به اووايي: آو (مونږ هغه وعدې ريښتينې اوموندى)، بيا به يو آواز کوونکى د دوى په مينځ کې دا آواز اوکړي چې: " په ظالمانو باندې د الله تعالى لعنت دى کومو به چې د الله تعالى د لارې نه خلق منع کول او په دې کې به يې کوږوالې لټولو (يعنى د خلقو په زړونو کې به يې د اسلام متعلق شُبهې اچولى) او دوى د آخرت نه هم مُنکِر وو ".

د قيامت په ورځ په مُجرمانو پسې خندل

کوم مجرمان (کافران يا منافقين) چې نن په دُنيا کې په مسلمانانو پسې خاندي نو د قيامت په ورځ به همدا مؤمنان په هغوى پسې خاندي.

١. الله ربّ العزت په قرآن کريم کې ددې بيان داسې کړى:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ۝ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ۝ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ۝ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ۝ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَٰفِظِينَ ۝ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ۝ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ

(١) الاعراف آية ٤٤، ٤٥.

يَنظُرُونَ ۝ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾.(١)

ترجمه: بيشکه کومو خلقو چې جُرمونه کړي (يعنی کافران دي) دوی به (په دُنيا کې) په مؤمنانو پورې خندا کوله. او کله به چې دا کافران په مسلمانانو باندې تيريدل نو يو بل ته به يې سترګې وهلې. او کله به چې دوی خپلو کورونو ته واپس کيدل نو (د تکبّر په وجه) خوشحال به وو. او کله به چې دې کافرانو مسلمانان اُوليدل نو دوی به (د مسلمانانو په باره کې دا) ويل "چې دا خلق ګمراهان دي". او (حال دا چې) کافران په مسلمانانو باندې نګرانان نه وو ليږل شوي. پس نن (د قيامت په) ورځ به مؤمنان په کافرانو پورې خندا کوي. مؤمنان به (د ملغلرو او ياقوتو) په تختونو به ناست وي ګوري به چې آيا کافرانو ته د هغه کارونو جزاء ورکړې شوه چې کوم دوی کول؟

۲. ابوصالح رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې جهنميانو ته به د جهنم دروازې کلاؤ کړې شي، دوی ته به اوويلې شي چې "تاسو د جهنم نه اُووځئ" کله چې جهنميان دا دروازې کلاؤ اُوګوري نو ديته به رامنده کړي چې ورنه اُووځي، مؤمنان به په دې وخت کې جهنميانو ته ګوري. پس کله چې دا جهنميان دې دروازو ته راشي نو دا به ورته بَندې کړې شي (هغوی به واپس شي)، بار بار به ورسره همدا عمل کولې شي.

وَالْمُؤْمِنُونَ يَضْحَكُونَ. او مؤمنان به خاندي.

(دا ځکه چې دې مُجرمانو به په دُنيا کې په مؤمنانو پسې خندل، نو اوس به ورپسې مؤمنان خاندي).(٢)

---

(١) المطففين آية ٢٩ تا ٣٦.

(٢) {فَالْيَوْمَ} يَعْنِي فِي الْآخِرَةِ {الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ} قَالَ أَبُو صَالِحٍ: وَذَلِكَ أَنَّهُ يُفْتَحُ لِلْكُفَّارِ فِي النَّارِ أَبْوَابُهَا، وَيُقَالُ لَهُمْ: اُخْرُجُوا. فَإِذَا رَأَوْهَا مَفْتُوحَةً أَقْبَلُوا إِلَيْهَا لِيَخْرُجُوا، وَالْمُؤْمِنُونَ يَنْظُرُونَ إِلَيْهِمْ فَإِذَا انْتَهَوْا إِلَى أَبْوَابِهَا غُلِّقَتْ دُونَهُمْ. يُفْعَلُ ذَلِكَ بِهِمْ مِرَارًا وَالْمُؤْمِنُونَ يَضْحَكُونَ. تفسير البغوي ج ٨ ص ٣٦٩ سورة المطففين في تفسير آية ٣٤.

عَنْ أَبِي صَالِحٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ ﴾ [البقرة: ١٥] قَالَ: يُقَالُ لِأَهْلِ النَّارِ وَهُمْ فِي النَّارِ: اُخْرُجُوا. فَتُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ النَّارِ. فَإِذَا رَأَوْهَا قَدْ فُتِحَتْ أَقْبَلُوا إِلَيْهَا يُرِيدُونَ الْخُرُوجَ. وَالْمُؤْمِنُونَ ←←←

۳ . حضرت كعب رَحمَهُ اللهُ فرمايي چې د جنت او جهنم په مينځ كې به يو رُوشندان وي ، كله چې مؤمن دا اِراده اوكړي چې په دُنيا كې دده كوم دُشمن وُ هغه په جهنم كې اُوګوري نو په دې رُوشن دان كې به جهنم ته اوګوري ، لكه الله تعالى هم ددې بيان داسې كړى :

﴿ فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِىْ سَوَآءِ الْجَحِيْمِ ﴾.(۱)

ترجمه : پس دا به (جهنم طرف ته) اوګوري نو هغه (ملګرى) به د جهنم په مينځ كې اوګوري .

پس دا مؤمن به خپل دُشمنان په جهنم كې اوګوري چې د سَر كوپړى به يې د ګرمائش په وجه جُوش وهي . (۲)

په جهنم كې به تابعين د خپلو ګمراه مشرانو نه د عذاب كمولو درخواست اوكړي خو هغوى به يې څه مدد اونكړې شي

۱ . الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ وَاِذْ يَتَحَآجُّوْنَ فِى النَّارِ فَيَقُوْلُ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُّغْنُوْنَ عَنَّا نَصِيْبًا مِّنَ النَّارِ ۞ قَالَ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا كُلٌّ فِيْهَآ ۙ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ

←←← يَنظُرُونَ إِلَيهِمْ عَلَى الأَرَائِكِ. فَإِذَا انتَهَوا إِلَى أَبْوَابِهَا غُلِقَتْ دُونَهُمْ. فَذَلِكَ قَوْلُهُ ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ [البقرة: ۱۵] وَيَضْحَكُ مِنهُمُ المُؤمِنُونَ حِينَ غُلِقَتْ دُونَهُمْ فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴾. تفسير القرطبي ج ۱۹ ص ۲۶۸ سورة المطففين في تفسير آية ۳۴ .

(۱) الصافات آية ۵۵ .

(۲) ذَكَرَ ابنُ المُبَارَكِ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: ذُكِرَ لَنَا أَنَّ كَعبًا رَحِمَهُ اللهُ كَانَ يَقُولُ إِنَّ بَيْنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ كُوًى، فَإِذَا أَرَادَ المُؤمِنُ أَنْ يَنظُرَ إِلَى عَدُوٍّ كَانَ لَهُ فِي الدُّنيَا اِطَّلَعَ مِنْ بَعْضِ الكُوَى. قَالَ اللهُ تَعَالَى فِي آيَةٍ أُخرَى: ﴿ فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴾ [الصافات: ۵۵] قَالَ: ذُكِرَ لَنَا أَنَّهُ اطَّلَعَ فَرَأَى جَمَاجِمَ القَوْمِ تَغْلِي. تفسير القرطبي ج ۱۹ ص ۲۶۸ سورة المطففين في تفسير آية ۳۴ . تفسير البغوي ج ۸ ص ۳۶۹ . التفسير المظهري ج ۱۰ ص ۲۲۷ .

الْعِبَادِ ﴾.(١)

ترجمه : او كله چې جهنميان په جهنم كې د يو بل سره جګړه كوي (هغه جګړه به دا وي چې) كمزوري خلق (يعنى تابِعين) به هغه خلقو ته اووايي كومو چې تكبّر كولو (يعنى متبوعينو ته) : " بيشكه مونږ (په دُنيا كې) ستاسو تابِع وو پس آيا تاسو د مونږ نه د اُور څه حصه لرې كولې شئ ؟ " . متكبِّرين (يعنى دا مشران) به ورته اووايي : بيشكه مونږ ټول پدې جهنم كې يو (نو مونږ به ستاسو څه دِفاع اوكړو ؟) ، بيشكه الله تعالى د بندګانو په مينځ كې (قطعي) فيصله كړې ده .

٢ . همدا سې مضمون په يو بل آيت كې هم ذكر دى ، الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَٰٓؤُا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوٓا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِن شَيْءٍ ۚ قَالُوا لَوْ هَدَىٰنَا اللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴾.(٢)

ترجمه : او دوى ټول به الله تعالى ته ظاهر (يعنى حاضِر) شي ، پس كمزوري خلق (يعنى تابِعين) به متكبّرينو (مَتبوعينو) ته اووايي : بيشكه مونږ خو (په دُنيا كې) ستاسو تابِع وو پس آيا تاسو د مونږ نه د الله تعالى څه قدرې عذاب لرې كولې شئ ؟ دا متبوعين به ورته اووايي : كه چيرته الله تعالى مونږ ته هدايت كړې وُ نو مونږ به هم تاسو ته هدايت كړې وُ (خو مونږ پخپله ګمراه وو نو ځكه مو تاسو ګمراه كړئ . اوس) مونږ ټولو ته يو شان خبره ده كه مونږ اُوژاړو يا صبر اوكړو خو زمونږ د پاره هيڅ د تېښتې (او خلاصې) ځاى نشته . (٣)

---

(١) المؤمن (غافر) آية ٤٧ ، ٤٨ .

(٢) ابراهيم آية ٢١ .

(٣) {وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا} أَيْ: خَرَجُوا مِنْ قُبُورِهِمْ إِلَى اللهِ وَظَهَرُوا جَمِيعًا {فَقَالَ الضُّعَفَاءُ} يَعْنِي: الْأَتْبَاعَ، {لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا} أَيْ: تَكَبَّرُوا عَلَى النَّاسِ وَهُمُ الْقَادَةُ وَالرُّؤَسَاءُ: {إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا} جَمْعُ تَابِعٍ. ←←←

په جهنم کې به تابعين د خپلې ګمراهۍ پړه په ګمراه متبوعينو وَرواچوي خو هغوی به اِنکار اوکړي

په جهنم کې به تابعين (يعنی کشران) د خپلې ګمراهۍ پړه په ګمراه متبوعينو (مشرانو) باندې وَرواچوي، هغوی ته به اووايي چې: "تاسو مونږ لره ګمراه کړي وو". خو هغوی به ددينه اِنکار اوکړي او ورته به اووايي چې: تاسو خو پخپله سَرکشه خلق وئ، مونږ خو درباندې څه زُور ندې کړی.

۱. الله تعالی ددې بيان داسې کړی:

﴿ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ۝ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ۝ قَالُوا بَل لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ۝ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ ۖ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ۝ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا ۖ إِنَّا لَذَائِقُونَ ۝ فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ۝ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴾.(۱)

←←← مِثْلُ: حَرَسٍ وَحَارِسٍ. {فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ} دَافِعُونَ {عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللهِ مِنْ شَيْءٍ}. {قَالُوا} يَعْنِي الْقَادَةَ الْمَتْبُوعِينَ {لَوْ هَدَانَا اللهُ لَهَدَيْنَاكُمْ} أَيْ: لَوْ هَدَانَا اللهُ لَدَعَوْنَاكُمْ إِلَى الْهُدَى. فَلَمَّا أَضَلَّنَا دَعَوْنَاكُمْ إِلَى الضَّلَالَةِ {سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَحِيصٍ} مَهْرَبٍ وَلَا مَنْجَاةٍ. تفسير البغوي ج ۴ ص ۳۴۳ .

{وَبَرَزُوا} أَيِ الْخَلَائِقُ وَالتَّعْبِيرُ فِيهِ وَفِيمَا بَعْدَه بِالْمَاضِي لتحقيق وُقُوعه {لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ} الْأَتْبَاع {لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا} الْمَتْبُوعِينَ {إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا} جَمْع تَابِع {فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ} دَافِعُونَ {عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللهِ مِنْ شَيْءٍ} " مِن " الْأُولَى لِلتَّبْيِينِ وَالثَّانِيَة لِلتَّبْعِيضِ {قَالُوا} الْمَتْبُوعُونَ {لَوْ هَدَانَا اللهُ لَهَدَيْنَاكُمْ} لَدَعَوْنَاكُمْ إِلَى الْهُدَى {سَوَاء عَلَيْنَا أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ} زَائِدَة {مَحِيص} ملجأ. تفسير الجلالين ص ۳۳۲ سورة ابراهيم آية ۲۱ .

(۱) الصافات آية ۲۷ تا ۳۴ .

ترجمه: او په دې جهنميانو کې به بعضې بعضو نورو ته (يعنى تابعين به متبوعينو ته) رامخامخ شي چې د يو بل نه به پوښتنې کوي. تابعين به ورته اووايي " بيشکه تاسو به په (په دُنيا کې) مونږ ته د ښي طرف نه راتلئ (يعنى پاخه قسمونه به مو راته کول او د دين نه مو ګمراه کړي وو). متبوعين به ورته اووايي " بلکه تاسو خو (پخپله) مؤمنان نه وئ. او زمونږ خو په تاسو باندې څه زور نه ؤ بلکه تاسو (پخپله) سَرکشه قوم وئ. پس په مونږ باندې د خپل رب خبره ثابته شوه (((چې جهنم به د سَرکشه جِنّاتو او سَرکشه شيطانانو نه ډکوم))) بيشکه مونږ به (اوس ټول) ضرور د عذاب مزه څکو. پس مونږ تاسو (په وَسوسې اچولو سره) ګمراه کړئ (ځکه چې) يقينًا مونږ پخپله ګمراه وو. (الله تعالى فرمايي:) پس دوى (تابعين او متبوعين) ټول به په دغه ورځ په عذاب کې شريک وي. بيشکه مونږ د مجرمانو سره همدغه شان کار کوو. (١)

---

(١) {وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ} أَيِ: الرُّؤَسَاءُ وَالْأَتْبَاعُ {يَتَسَاءَلُونَ} يَتَخَاصَمُونَ. {قَالُوا} أَيِ: الْأَتْبَاعُ لِلرُّؤَسَاءِ. {إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ} أَيْ: مِنْ قِبَلِ الدِّيْنِ فَتُضِلُّوْنَنَا عَنْهُ ... وَقَالَ مُجَاهِدٌ: عَنِ الصِّرَاطِ الْحَقِّ، وَالْيَمِيْنُ عِبَارَةٌ عَنِ الدِّيْنِ وَالْحَقِّ، كَمَا أَخْبَرَ اللهُ تَعَالَى عَنْ إِبْلِيْسَ: " ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ " (الأعراف ١٧)، فَمَنْ أَتَاهُ الشَّيْطَانُ مِنْ قِبَلِ الْيَمِيْنِ أَتَاهُ مِنْ قِبَلِ الدِّيْنِ فَلَبَّسَ عَلَيْهِ الْحَقَّ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: كَانَ الرُّؤَسَاءُ يَحْلِفُوْنَ لَهُمْ أَنَّ مَا يَدْعُوْنَهُمْ إِلَيْهِ هُوَ الْحَقُّ، فَمَعْنَى قَوْلِهِ: " تَأْتُوْنَنَا عَنِ الْيَمِيْنِ " أَيْ: مِنْ نَاحِيَةِ الْأَيْمَانِ الَّتِيْ كُنْتُمْ تَحْلِفُوْنَهَا فَوَثِقْنَا بِهَا. وَقِيْلَ: "عَنِ الْيَمِيْنِ" أَيْ: عَنِ الْقُوَّةِ وَالْقُدْرَةِ، كَقَوْلِهِ: " لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ " (الحاقة ٤٥)، وَالْمُفَسِّرُوْنَ عَلَى الْقَوْلِ الْأَوَّلِ.

{قَالُوا} يَعْنِي: الرُّؤَسَاءَ لِلْأَتْبَاعِ. {بَلْ لَمْ تَكُوْنُوا مُؤْمِنِيْنَ} لَمْ تَكُوْنُوا عَلَى الْحَقِّ فَنُضِلَّكُمْ عَنْهُ، أَيْ: إِنَّمَا الْكُفْرُ مِنْ قِبَلِكُمْ. {وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ} مِنْ قُوَّةٍ وَقُدْرَةٍ فَنَقْهَرَكُمْ عَلَى مُتَابَعَتِنَا. {بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَاغِيْنَ} ضَالِّيْنَ. {فَحَقَّ} وَجَبَ. {عَلَيْنَا} جَمِيْعًا. {قَوْلُ رَبِّنَا} يَعْنِي: كَلِمَةُ الْعَذَابِ، وَهِيَ قَوْلُهُ: " لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِيْنَ " (السجدة ١٣)

{إِنَّا لَذَائِقُوْنَ} الْعَذَابَ، أَيْ: أَنَّ الضَّالَّ وَالْمُضِلَّ جَمِيْعًا فِي النَّارِ. {فَأَغْوَيْنَاكُمْ} فَأَضْلَلْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَى وَدَعَوْنَاكُمْ إِلَى مَا كُنَّا عَلَيْهِ {إِنَّا كُنَّا غَاوِيْنَ} ضَالِّيْنَ. قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: {فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُوْنَ} الرُّؤَسَاءُ وَالْأَتْبَاعُ. {إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِيْنَ} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: اَلَّذِيْنَ جَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَاءَ. تفسير البغوي ج ٧ ص ٣٨.

۲ . بل ځای الله جلّ جلاله فرمايي : ﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ۝ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُم بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ۝ وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَن نَّكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ .(۱)

ترجمه : او که چیرته ته هغه وخت اوګوری چې کله ظالمان د خپل رَب د وړاندې اُودرولې شي ، یو بل ته به خبرې وَرګرځوي (یعنی جګړه به یې جوړه کړې وي او په یو بل به الزامونه لږوي) ، کمزوري خلق (تابعین) به متکبّرینو (متبوعینو) ته اووايي " که چیرته تاسو نه وی نو مونږ به ضرور مؤمنان وو " . متکبّرین به کمزورو خلقو ته اووايي : " آیا مونږ تاسو د هدایت نه منع کړي وی پس د دینه چې تاسو ته هدایت راغلې ؤ ؟ بلکه تاسو خو پخپله مجرمان وی " . کمزوري خلق (تابِعین) به مُتکبِّرینو (متبوعینو) ته اووايي : " (نه) بلکه دا خو (ستاسو هغه) د شپې او ورځې مکر ؤ کله به چې تاسو مونږ ته حکم کولو چې مونږ د الله نه اِنکار اوکړو او د هغه سره (په عبادت کې) شریک مقرر کړو " . پس دوی چې کله عذاب اوګوري نو پښیمانتیا به پټوي (یعنی د عذاب په لیدلو سره به دا مشران پښیمانه شي او د خپلو مَاتحتو خلقو نه پښیمانتیا پټوي ځکه د هغوی د ملامتیا نه به ویرېږي) ، او مونږ به د کافرانو په څټونو کې طوقونه (زَنځیرونه) واچوو ، دوی ته به صرف د هغه عملونو سزا ورکولې شي کوم چې دوی (په دُنیا کې) کول .

مَتبوعین به د عذاب په لیدلو سره ځان د تابعینو نه بې زاره کړي

۱ . الله رب العزت فرمايي :

---

(۱) سبا آية ۳۱ تا ۳۳ .

﴿ وَقَالَ الشَّيْطٰنُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُّكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ ؕ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّاۤ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيْ ۚ فَلَا تَلُوْمُوْنِيْ وَلُوْمُوْۤا اَنْفُسَكُمْ ؕ مَاۤ اَنَا بِمُصْرِخِكُمْ وَمَاۤ اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ ؕ اِنِّيْ كَفَرْتُ بِمَاۤ اَشْرَكْتُمُوْنِ مِنْ قَبْلُ ؕ اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴾.(١)

ترجمه : او هر کله چې د کار فيصله اوشي (يعنې جنتيان جنت ته لاړ شي او جهنميان جهنم ته لاړ شي) نو شيطان به (خپلو پيروکارو ته) اووايي : بيشکه الله تعالى تاسو سره (د پيغمبر په ژبه ريښتينې) وعده کړې وه (او هغه يې درسره پوره کړه) اوما هم درسره وعده کړې وه خو ما تاسو سره وعده خلافي اوکړه ، او زما په تاسو باندې څه زور نه ؤ صرف ما تاسو رااوبللئ پس تاسو زما خبره اُومنله ، پس تاسو ما مه ملامته کوئ بلکه خپل ځانونه ملامته کړئ ، (اوس) نه زه ستاسو فريادرَسي (مددګار) يم او نه تاسو زما فريادرَسيان يئ ، بيشکه زه د هغه څه نه اِنکار کوم چې ددينه وړاندې تاسو زه د الله تعالى سره (په عبادت کې) شريکولم ، بيشکه د ظالمانو د پاره دَردناک عذاب دی .(٢)

(١) ابراهيم آية ٢٢ .

(٢) {وَقَالَ الشَّيْطَانُ} يَعْنِي: إِبْلِيسَ. {لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ} أَيْ: فُرِغَ مِنْهُ فَأُدْخِلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ. وَقَالَ مُقَاتِلٌ: يُوضَعُ لَهُ مِنْبَرٌ فِي النَّارِ، فَيَرْقَاهُ فَيَجْتَمِعُ عَلَيْهِ الْكُفَّارُ بِاللَّائِمَةِ فَيَقُولُ لَهُمْ:
{إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ} فَوَفَّى لَكُمْ بِهِ. {وَوَعَدْتُكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ} وَقِيلَ: يَقُولُ لَهُمْ: قُلْتُ لَكُمْ لَا بَعْثَ وَلَا جَنَّةَ وَلَا نَارَ. {وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ} وِلَايَةٍ. وَقِيلَ: لَمْ آتِكُمْ بِحُجَّةٍ فِيمَا دَعَوْتُكُمْ إِلَيْهِ.
{إِلَّا أَنْ دَعَوْتُكُمْ} هَذَا اسْتِثْنَاءٌ مُنْقَطِعٌ مَعْنَاهُ: لَكِنْ {دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلَا تَلُومُونِي وَلُومُوا أَنْفُسَكُمْ} بِإِجَابَتِي وَمُتَابَعَتِي مِنْ غَيْرِ سُلْطَانٍ وَلَا بُرْهَانٍ،
{مَا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ} بِمُغِيثِكُمْ. {وَمَا أَنْتُمْ بِمُصْرِخِيَّ} بِمُغِيثِيَّ. {إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِنْ قَبْلُ} أَيْ: كَفَرْتُ بِجَعْلِكُمْ إِيَّايَ شَرِيكًا فِي عِبَادَتِهِ وَتَبَرَّأْتُ مِنْ ذَلِكَ. {إِنَّ الظَّالِمِينَ} الْكَافِرِينَ. {لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}.
تفسير البغوي ج ٤ ص ٣٤٥ .

تابعين به الله ﷻ ته درخواست اوکړي چې ''زمونږ دې ګمراه مشرانو ته دوچند عذاب ورکړه، او لعنت پرې رااولیږه''

۱. په قرآن کريم کې ذکر دي :

﴿ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ۞ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴾.(۱)

ترجمه : او تابعين به اووايي : اې زمونږ ربه ! بیشکه مونږ د خپلو سردارانو او غټانو (مشرانو) حکم منلې وُ پس دوی مونږ د (حقې) لارې نه ګمراه کړو ، اې زمونږ ربه ! دوی ته دُوچند عذاب ورکړه او په دوی باندې لوي لعنت رااورَوه .

۲. بل ځای الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴾.(۲)

ترجمه : تابعين به اووايي : اې زمونږ ربه ! چا چې مونږ ته دا مصيبت (او عذاب) رامخې ته کړی نو هغه ته په جهنم کې دوچند عذاب زيات کړه .(۳)

۳. د کافرانو مَتبوعينْ (سرداران) به اول جهنم ته داخليږي بيا به ورپسې دا تابعين (پيروکار) داخليږي ، تابعين به په خپلو مشرانو باندې لعنت وايي او د دوی د پاره به د الله تعالی نه د دُوچند عذاب ورکولو مطالبه کوي .

ددې بيان الله تعالی داسې کړی : ﴿قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ

(۱) الاحزاب آية ٦٧ ، ٦٨ .

(۲) ص آية ٦١ .

(۳) {قَالُوا} يَعْنِي: الْأَتْبَاعُ {رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا} أَيْ: شَرَعَهُ وَسَنَّهُ لَنَا. {فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ} أَيْ: ضَعِّفْ عَلَيْهِ الْعَذَابَ فِي النَّارِ. قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ رضي الله عنه: يَعْنِي حَيَّاتٍ وَأَفَاعِي. تفسير البغوي ج ۷ ص ۱۰۰ .

وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ ۚ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ۝ وَقَالَتْ أُولَاهُمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴾.(۱)

ترجمه : الله تعالى به (کافرانو ته) اووايي :" تاسو په جهنم کې د هغه اُمتونو سره داخل شئ کوم چې ستاسو نه وړاندې د پیریانو او انسانانو نه جهنم ته تللي دي "، کله چې یوه ډله جهنم ته داخله شي نو پخپله هَم مِثله ډله باندې به لعنت وایي (کومه چې د دوی سره په شِرک کې شریکه وي)، تر دې چې کله دا ټول په دې جهنم کې راجمع شي نو روستنۍ (د تابعینو) ډله به د مخکینۍ (یعنی مَتبوعینو) په حق کې اُووایي : " اې زمونږ ربه ! دې مشرانو خو مونږ ګمراه کړي وو پس ته دوی ته د جهنم دُوچند عذاب ورکړه " . الله تعالى به ورته اوفرمايي : " په تاسو کې هر یو ته دوچند عذاب دی خو تاسو پرې نه پوهیږئ " . او دا اَولنۍ (د مَتبوعینو) ډله به دې روستنو (تابعینو) ته اووایي " چې تاسو ته خو په مونږ باندې څه فضیلت نشته (ځکه مونږ او تاسو ټول په کُفر کې شریک یو) پس اُوڅکئ عذاب د هغه کارونو په وجه کوم چې تاسو کول .(۲)

---

(۱) الاعراف آية ۳۸ ، ۳۹ .

(۲) {قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ} يَعْنِي: يَقُولُ اللهُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ. أَيْ: مَعَ جَمَاعَاتٍ. {قَدْ خَلَتْ} مَضَتْ. {مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ} يَعْنِي كُفَّارَ الْأُمَمِ الْخَالِيَةِ. {كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا} يُرِيدُ أُخْتَهَا فِي الدِّينِ لَا فِي النَّسَبِ. فَتَلْعَنُ الْيَهُودُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى النَّصَارَى، وَكُلُّ فِرْقَةٍ تَلْعَنُ أُخْتَهَا وَيَلْعَنُ الْأَتْبَاعُ الْقَادَةَ . وَلَمْ يَقُلْ أَخَاهَا لِأَنَّهُ عَنَى الْأُمَّةَ وَالْجَمَاعَةَ. {حَتَّى إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا} أَيْ: تَدَارَكُوا وَتَلَاحَقُوا وَاجْتَمَعُوا فِي النَّارِ. {جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ} قَالَ مُقَاتِلٌ: يَعْنِي أُخْرَاهُمْ دُخُولًا النَّارَ وَهُمُ الْأَتْبَاعُ. {لِأُولَاهُمْ} أَيْ: لِأُولَاهُمْ دُخُولًا وَهُمُ الْقَادَةُ . لِأَنَّ الْقَادَةَ يَدْخُلُونَ النَّارَ أَوَّلًا. وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : يَعْنِي آخِرَ كُلِّ أُمَّةٍ لِأُولَاهَا. وَقَالَ السُّدِّيُّ : أَهْلُ آخِرِ الزَّمَانِ لِأُولَاهُمُ الَّذِينَ شَرَعُوا لَهُمْ ذَلِكَ الدِّينَ. {رَبَّنَا هَؤُلَاءِ} الَّذِينَ. {أَضَلُّونَا} عَنِ الْهُدَى يَعْنِي الْقَادَةَ {فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ} أَيْ: ضَعِّفْ عَلَيْهِمُ الْعَذَابَ ←←←←

الله تعالی ته درخواست کول : " چې مونږ لره ګمراه کوونکي مشران راته اوښایه چې په خپو پرې اوخیجو "

په قرآن کریم کې ذکر دي :

﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴾.(١)

ترجمه : او کافران به (په جهنم کې) اووايي : اې زمونږ ربه ! مونږ ته هغه خلق اوښايه کومو چې مونږ ګمراه کړي وو که هغه پیریان وي او که انسانان وي چې مونږ يې د خپلو قدمونو لاندې اومږو ، ددې د پاره چې د ډیرو ښکته (ذلیلو) خلقو نه شي .

د کافرانو نه به په قیامت کې خپل باطل معبودان ورک شي

الله تعالی د کافرانو د پاره د جهنم سزا ذکر کولو نه روستو فرمايي :

﴿ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ۞ مِن دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُو مِن قَبْلُ شَيْئًا كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ ﴾.(٢)

ترجمه : بیا به دې کافرانو ته ووېلې شي : (نن) ستاسو هغه شریکان چیرته دي کوم چې تاسو د الله تعالی نه علاوه د هغه سره (په عبادت کې) شریکول ؟ هغوی به اووايي : هغه ټول د مونږ نه ورک شو ، بلکه مونږ خو ددینه وړاندې (په دُنیا کې) د بل هیڅ شي عبادت نه کولو ، الله تعالی کافران همدغه شان ګمراه کوي .

←←← {قَالَ} اللهُ تَعَالَى، {لِكُلٍّ ضِعْفٌ} يَعْنِي لِلْقَادَةِ وَالْأَتْبَاعِ ضِعْفٌ مِنَ الْعَذَابِ. {وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ} مَا لِكُلِّ فَرِيقٍ مِنْكُمْ مِنَ الْعَذَابِ... {وَقَالَتْ أُولَاهُمْ} يَعْنِي الْقَادَةَ {لِأُخْرَاهُمْ} لِلْأَتْبَاعِ. {فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ} لِأَنَّكُمْ كَفَرْتُمْ كَمَا كَفَرْنَا فَنَحْنُ وَأَنْتُمْ فِي الْكُفْرِ سَوَاءٌ وَفِي الْعَذَابِ سَوَاءٌ. {فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ} . تفسير البغوي ج ٣ ص ٢٢٨ .

(١) حم السجدة (فصلت) آية ٢٩ .

(٢) المؤمن (غافر) آية ٧٣ ، ٧٤ .

اوس الله ﷻ طرف ته متوجِه کيدل په کار دي. ګني بيا به سړی اَرمانونه کوي خو په ګوتو به ورته څه نه ورځي

انسان ته په کار دي چې اوس د دُنيا ژوند غنيمت اُوګڼي او الله ﷻ طرف ته متوجِّه شي ځکه د الله تعالی عذاب راتلو نه پس به بيا انسان مختلف قِسمه اَرمانونه کوي خو په لاس به هيڅ نه ورځي.

الله تعالی ددې تفصيلي بيان داسې کړی:

﴿ وَاَنِيبُوٓا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ (٥٤) وَاتَّبِعُوٓا
اَحْسَنَ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَّاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ (٥٥) اَنْ
تَقُوْلَ نَفْسٌ يّٰحَسْرَتٰى عَلٰى مَا فَرَّطْتُّ فِيْ جَنْۢبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السّٰخِرِيْنَ (٥٦) اَوْ تَقُوْلَ لَوْ اَنَّ
اللّٰهَ هَدٰىنِيْ لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ (٥٧) اَوْ تَقُوْلَ حِيْنَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ اَنَّ لِيْ كَرَّةً فَاَكُوْنَ مِنَ
الْمُحْسِنِيْنَ (٥٨) بَلٰى قَدْ جَآءَتْكَ اٰيٰتِيْ فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴾.(١)

ترجمه: او تاسو خپل رَب ته راجع شئ او د هغه حکم اُومنئ مخکې ددينه چې په تاسو باندې عذاب راشي بيا به ستاسو مدد نشي کولی. او تاسو تابعداري اوکړئ د ډير بهترين هغه څيز کوم چې تاسو ته نازل کړې شوی (چې هغه قرآن کريم دی) مخکې ددينه چې په تاسو باندې ناڅاپه عذاب راشي او تاسو خبر هم نه يَئ. ددې د پاره چې بيا يو نفس اُو نه وايي چې: هاى افسوس ما د الله تعالی په حق کې کوتاهي اوکړه، او ما خو (د دِين پورې) ټوقې کولې. يا يو کس دا اُو نه وايي: که چيرته الله تعالی ماته هدايت کړې وی نو زه به (اوس) د پرهيزګارانو په ډَله کې شماروم. يا کله چې عذاب اوګوري نو يو کس دا اُو نه وايي: که چيرته زما د پاره دوباره (دُنيا ته) تلل وي نو زه به بيا د نېکانو خلقو نه شم. (ده ته به د الله ﷻ د طرفه وويلې شي:) آو، بيشکه تا ته زما آيتونه راغلل خو تا هغه دروغ اُوګڼل، لوئي دې اوکړه، او د کافرانو نه شوی.

---

(١) الزمر آية ٥٣ تا ٥٩.

خپل ځان او خپل اَولاد د جهنم د اُور نه بچ کول په کار دي

انسان ته په کار دي چې خپل ځان او خپل اَولاد د داسې کارونو نه اُوساتي چې د هغې په وجه دوی د جهنم مستحق ګرځي .

۱ . الله تعالی هم په قرآن کریم کې مؤمنانو ته د جهنم د عذاب نه د بچ کیدو حکم کړی :

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ﴾.(۱)

ترجمه : اې مؤمنانو ! تاسو خپل ځانونه او خپل کورواله د هغه اُور نه اُوساتئ چې د هغې خشاک خلق او کانړي دي .

نوټ : خپل ځان او خپل اَولاد د جهنم نه په دې طریقه بچ کیږي چې انسان پخپله هم ځان د ګناهونو نه اُوساتي او خپل اَولاد هم د ګناهونو نه اُوساتي ، همدغه شان پخپله هم نیک اعمال کوي او خپلو بچو ته هم د دې حکم کوي .(۲)

۲ . بل ځای الله ربّ العزت فرمايي :

﴿ فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴾.(۳)

---

(۱) پوره آیت داسې دی : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴾. التحريم آية ٦ .

(۲) {يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ} قَالَ عَطَاءٌ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : أَيْ بِالْإِنْتِهَاءِ عَمَّا نَهَاكُمُ اللهُ تعالی عنه وَالْعَمَلِ بِطَاعَتِهِ {وَأَهْلِيكُمْ نَارًا} يَعْنِي: مُرُوهُمْ بِالْخَيْرِ وَانْهَوْهُمْ عَنِ الشَّرِّ وَعَلِّمُوهُمْ وَأَدِّبُوهُمْ تَقُوهُمْ بِذَلِكَ نَارًا. تفسير البغوي ج ۸ ص ۱۶۹ .

{يَآ أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا} فِيهِ مَسْأَلَةٌ وَاحِدَةٌ : وَهِيَ الْأَمْرُ بِوِقَايَةِ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ وَأَهْلَهُ النَّارَ. قَالَ الضَّحَّاكُ: مَعْنَاهُ قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلُوكُمْ فَلْيَقُوا أَنْفُسَهُمْ نَارًا. وَرَوَى عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَلْحَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا : قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأْمُرُوا أَهْلِيكُمْ بِالذِّكْرِ وَالدُّعَاءِ حَتَّى يَقِيَهُمُ اللهُ بِكُمْ. وَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَقَتَادَةُ وَمُجَاهِدٌ: قُوا أَنْفُسَكُمْ بِأَفْعَالِكُمْ وَقُوا أَهْلِيكُمْ بِوَصِيَّتِكُمْ. تفسير القرطبي ج ۱۸ ص ۱۹۴ .

(۳) البقرة آية ۲۴ .

ترجمه: تاسو د هغه اور نه اُویرېږئ چې د هغې خشاک خلق او کاڼي دي، کوم اُور چې د کافرانو د پاره تیار کړې شوي دی.

۳. بل ځای الله ﷻ فرمایي: ﴿ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴾. (۱)

ترجمه: پس ما تاسو د هغه اُور نه اُویرولی چې هغه لمبې وهي.

د آخرت ناکامي ډیر غټ تاوان دی

که انسان په آخرت کې ناکام شي او د جهنم مستحق اوګرځي نو یقینًا چې دا ډیر غټ تاوان دی. الله تعالی هم داسې خلقو ته کامل تاوانیان ویلي:

﴿ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴾. (۲)

ترجمه: ته ورته اووایه: بیشکه (کامل) تاوانیان هغه خلق دي کوم چې د قیامت په ورځ خپل ځانونه او خپل کورواله په تاوان کې واچول، خبردار همدا ښکاره تاوان دی. (۳)

---

(۱) اللیل آیة ۱۴.

(۲) الزمر آیة ۱۵.

(۳) {قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ} أَيْ: إِنَّمَا الْخَاسِرُوْنَ كُلَّ الْخُسْرَانِ ..... {ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِيْنُ} أَيْ: هَذَا هُوَ الْخَسَارُ الْبَيِّنُ الظَّاهِرُ الْوَاضِحُ. تفسیر ابن کثیر ج۷ ص۹۰.

{ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِيْنَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيْهِمْ } أَزْوَاجَهُمْ وَخَدَمَهُمْ. {يَوْمَ الْقِيَامَةِ} قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: وَذَلِكَ أَنَّ اللهَ جَعَلَ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مَنْزِلًا فِي الْجَنَّةِ وَأَهْلًا فَمَنْ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللهِ كَانَ ذَلِكَ الْمَنْزِلُ وَالْأَهْلُ لَهُ، وَمَنْ عَمِلَ بِمَعْصِيَةِ اللهِ دَخَلَ النَّارَ وَكَانَ ذَلِكَ الْمَنْزِلُ وَالْأَهْلُ لِغَيْرِهِ مِمَّنْ عَمِلَ بِطَاعَةِ اللهِ. وَقِيْلَ: خُسْرَانُ النَّفْسِ بِدُخُوْلِ النَّارِ، وَخُسْرَانُ الْأَهْلِ بِأَنْ يُفَرَّقَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَهْلِهِ. {أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِيْنُ} .تفسیر البغوي ج۷ ص۱۱۲.

{قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِيْنَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ} بِتَخْلِيْدِ الْأَنْفُسِ فِي النَّارِ وَبِعَدَمِ وُصُوْلِهِمْ إِلَى الْحُوْرِ الْمُعَدَّةِ لَهُمْ فِي الْجَنَّةِ لَوْ آمَنُوْا {أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِيْنُ} البين. تفسیر الجلالین

د غونډ تقریر خلاصه

د غونډ تقریر خلاصه دا راأووته چې په قرآن کریم او احادیثو کې د کافرانو او ګناهګارانو د پاره د جهنم سختې سزاګانې او مختلف عذابونه ذکر شوي :

د دوی په سَر باندې به ګرمې أوبه اړولې شي ، د جهنمیانو د ټولو نه سپَک عذاب به هم ډیر خطرناک وي ، جهنمیان به د أور په زَنځیرونو او هَتکړو کې کلک تړلې شي ، په زنځیرونو کې د تړلو نه پس به په ګرمو أوبو کې راښکلې شي او جهنم ته به غورځولې شي ، د جهنم زنځیرونه به ډیر أوږده او ډیر درَانه وي .

کافران به د أوسپنو په ګُرزُونو باندې وهلې شي ، دا ګُرزونه به ډیر درَانه وي ، په دې باندې وهلو سره به د جهنمي ټول اندامونه ټوټې ټوټې شي .

کافرانو ته به په جهنم کې د أور په غر باندې د ختلو سزا هم ورکولې شي .

د جهنمیانو خوراک به د زقوم أونه ، وِینې او زَوې ، په مَرۍ کې نښتونکې خوراک ، او آزغي دار بُوټې وي .

جهنمیانو ته به د څکلو د پاره د تېلو د خیرې په شان ګرمې جُوشیدلې أوبه ، د جهنمیانو د زخمونو پیپ ، او د جهنمیانو د بدن خوَله ورکولې شي .

جهنمیانو ته به د سختې تَندې او سختې أولږې عذاب هم ورکولې شي ، د سختې تَندې نه پس به وریاندې ګرمې خُوټکیدلې أوبه څکلې شي .

د جهنمیانو لباس به هم ډیر خطرناک وي : څکه کافرانو ته به د أور کپړې وَراغوستلې شي ، د بعضې مجرمانو قمیصونه به د ګوګړو (رانځړو) وي .

جهنمیانو ته به د أور پَنړې وَر په خپو کولې شي ، دا به دومره ګرمې وي چې د دې په وجه به د دوی دِماغ د کټوۍ په شان جوش وهي .

د جهنمیانو بِستره او برَستن دواړه به د أور وي ، بلکه د هر طرف نه به أور راګیر کړي وي ، او هر څه به یې د أور وي .

جهنمیان به په جهنم کې تېزې چغې او سُورې وهي ، د سخت عذاب په وجه به دومره أوژاړي چې په آخر کې به یې د سترګو نه د أوښکو په ځای وِینې روانې شي ، او د ډیرې ژړا په وجه به یې آواز کیني .

جهنميان به په تنګ ځای کې اَچولې شي ، بلکه کافران به د اُور په تابوتونو کې بند وي په دوی باندې به د جهنم دروازې رابندولې شي او په ستَنو پورې به کلک تړلې شي ، دا ځکه چې د الله تعالی عذاب او تړل ډير سخت دي .

بعضې جهنميانو ته به دومره سخت عذاب ورکولې شي چې د دوی په وجه به نور جهنميان هم تنګ وي .

بعضې جهنميان به د ځان پسې خپلې ګولمې راکاږي ، بعضې به د ځان پسې دوه فرسخه غټه ژبه راکاږي .

د جهنميانو جِسمونه به د عذاب د پاره غټولې شي ؛ ددې د پاره چې د دوی په عذاب کې نور زياتوالې هم راشي او دَرد زيات محسوس کړي .

د جهنميانو په عذاب کې به هيڅ کمې نشي کولی ، دوی ته به د هر طرف نه د مرګ اَسباب راځي خو مره کيږي به نه ، ځکه په جهنم کې به مرګ نه وي ، مرګ به د قيامت په ورځ د جنت او جهنم په مينځ کې ذبح کړې شي . همدارنګې جهنميان به د الله ﷻ د دِيدار نه محروم وي .

ددينه علاوه د کافرانو او مجرمانو د پاره په جهنم کې نور نامعلوم عذابونه هم شته .

د قيامت په ورځ به په کافرانو او ګناهګارانو باندې د دوی غوږونه ، سترګې ، څرمن ، لاسونه او خپې د دوی خلاف ګواهي ورکړي .

جهنميان به په جهنم کې مختلف قِسمه دَرخواستونه اوکړي ، خو يو به يې هم نشي قبلولی : تر دې چې دُنيا ته د واپس تللو ، د جهنم نه د وتلو ، او د جهنم عذاب سپکولو درخواست به اوکړي خو قبول به نشي . همدارنګې د عذاب په ليدلو به ډيرې آرزوګانې هم اوکړي خو يوه به يې هم پوره نشي .

مُجرم او کافر که د جهنم د عذاب نه ځان بچ کولو د پاره خپل ځامن ، خپله ښځه ، خپل ورور ، د ټولې دُنيا مخلوقات او د ټولې دُنيا مال و دولت ورکول اوغواړي خو دا به ورنه نشي قبلولی .

په جهنم کې به تابعين د خپلو ګمراه مشرانو نه د عذاب کمولو او مدد کولو درخواست اوکړي خو هغوی به يې هيڅ مدد اونکړې شي ، تابعين به د خپلې ګمراهۍ پرَه په ګمراه متبوعينو وَرواچوي خو هغوی به اِنکار اوکړي او ځان به ورنه بې زاره کړي . بيا به تابعين

الله ﷻ ته دَرخواست اوکړي چې" زمونږ دې ګمراه مشرانو ته دُوچند عذاب ورکړه او لعنت پرې رااُوليږه ، او الله ته به درخواست اوکړي چې ګمراه مشران راته اُوښايه چې په خپو پرې اُوخيجو .

لهذا همدا اوس الله ﷻ طرف ته متوجِّه کيدل په کار دي ، ګني بيا به سړی اَرمانونه کوي خو په ګوتو به هيڅ نه ورځي .

خپل ځان او خپل اَولاد د جهنم د اُورنه بچ کول په کار دي ؛ ځکه که انسان په آخرت کې ناکام شي او د جهنم مستحق اوګرځي نو يقيناً چې دا ډير غټ تاوان دی .

دُعا

الله تعالی دې مونږ او تاسو ټول د جهنم د عذابونو نه محفوظ اُوساتي .

ربِّ کريم دې مونږ ټول د آخرت د شرمندګی ، رَسوايَی او ناکامی نه اُوساتي .

پروردِګارِ عالَم دې مونږ د ټولو هغه ګناهونو نه محفوظ اوساتي چې د هغې په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي ، بلکه د هغه نېکو اعمالو توفيق دې راته راکړي چې د هغې په وجه انسان د جنت مستحق کيږي .

الله ﷻ دې مونږ ته د شريعت په ټولو احکاماتو باندې د عمل کولو توفيق رانصيب کړي.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

خوشخبري

ددې پسې به اِن شَاءَ الله اُووم جلد وي ، او دا سلسله به د الله ﷻ په توفيق سره تر يو وخته پورې همداسې جاري وي .

په اُووم جلد کې به دا موضوع ګانې وي:

د جهنم نه وَيريدل ، او د ويريدونکو خلقو واقعات

جهنم ته داخلوُونکي بَد اعمال .

د قيامت د ورځې احوال .

او ددې سره مناسب نورې موضوع ګانې به وي .

په خپلو خصوصي دُعاګانو کې مو ياد ساتئ

ستاسو ورور :

ابوالشمس نورالهدا عفى عنه

موبائل نمبر : ۰۳۰٦ ۵۴۴۷۱۷۴

دعُلماؤ، طلباؤ، مُقرِرينو او عامو مسلمانانو د پاره په مختلفو موضوع گانو باندې

د تقريرونو يوه مُفصّله، مُعتَمَده، عِلمي، او تحقيقي ذَخِيره:

اِصلاحيِ مُدَلَّل تقريرُونه

جلد ۱ تا جلد ۱۵

تاليف

آبُوالشَّمس مولانا نُورُالهُدٰی عُفِيَ عَنهُ

فاضلِ جامعه امدادُ العلوم پشاور صدر، و وفاق المدارس العربية ملتان

ايم اے عبدالولی خان يونيورسٹی مردان

اول جلد

۱. د زَنانهؤ د پاره د شرعي پَردې اَهمیت او ثبوت
۲. د زَنانهؤ د پاره د پَردې فضائل او بې پَردګۍ سزاګانې
۳. ښځو د پاره د کور نه د بهر وتلو شرائط او آداب
۴. د پَردې متعلق اعتراضات او د هغې جوابات
۵. د پَردې متعلق ضروري فِقهي مسائل

دویم جلد

۱. پرَدۍ ښځې سره خَلوَت او اِختِلاط حرام دی
۲. د بَدنظرۍ سزاګانې او ددینه د بچ کیدو طریقې
۳. د نظر حفاظت کول
۴. د تواضع فضائل او فوائد (ورسره)
د نبي ﷺ، صحابه کراموا و نورو بزرګانو د تواضع واقعات
۵. د جُمعې او اخترونو خُطبې

دریم جلد

۱. د تقوی فضائل او فوائد
۲. د نبي علیه السلام، صحابه کرامو او نورو بزرګانو د تقوی واقعات
۳. د الله ﷻ د عذاب نه ویریدل (ورسره)
د نبي علیه السلام، صحابه کراموا و نورو بزرګانو د الله ﷻ نه د ویریدو واقعات
۴. د الله ﷻ نه ښه اُمید لرل

څلورم جلد

۱. د ختمِ نبوت تفصیلي بیان
۲. په دروغه د نبوّت دعوٰی کوونکو خلقو احوال
۳. ګستاخِ رسول مرتد او کافر دی او سزا یې صرف مرګ دی
۴. نبي علیه السلام په ټولو پیغمبرانو کې افضل دی

پنځم جلد

۱. د جنت نِعمتونه او خوشحالۍ
(اول بیان)

۲. د جنت نِعمتونه او خوشحالۍ
(دویم بیان)

۳. جنت ته داخلونکي نېک اعمال

شپږم جلد

۱. د جنت حُورې بِیبیانې او خادِمان

۲. د جنت او حُورو متعلق فِقهي مسائل

۳. د جهنم عذابونه

۴. د جهنمیانو دپاره سختې سزاګانې
او مختلف عذابونه

مکتبه اعزازیه

جاده میوند پخته فروشی کابل : 0764857797